

Η ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟ 2020

ΚΥΡΙΑ ΜΕΓΕΘΗ,
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΙΣ &
ΑΝΑΓΚΑΙΕΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η μελέτη με τίτλο: «Η μεταποίηση της Βόρειας Ελλάδας προς το 2020: κύρια μεγέθη, βιομηχανικές συγκεντρώσεις και αναγκαίες προσαρμογές βιομηχανικής πολιτικής», εκπονήθηκε από τη Διεύθυνση Τεκμηρίωσης και Μελετών του Συνδέσμου Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (ΣΒΒΕ) με τη χρηματοδότηση και την υποστήριξη της «ΕΤΒΑ ΒΙΠΕ Α.Ε.». Η χρονική διάρκεια εκπόνησης της μελέτης ήταν δώδεκα μήνες και ολοκληρώνεται στην τελική της μορφή τον Σεπτέμβριο του 2018.

Η σκοπιμότητα υλοποίησης της συγκεκριμένης μελέτης προέρχεται ακριβώς από την ανάγκη οριοθέτησης και υλοποίησης μιας «εθνικής βιομηχανικής πολιτικής», η οποία αποτελεί επιτακτική ανάγκη για την πορεία και το μέλλον της μεταποίησης την επόμενη δεκαετία, τόσο για την επαναφορά της μεταποίησης στην πρωτοπορία της αναπτυξιακής διαδικασίας στη χώρα μας, όσο και για την έγκαιρη αντιμετώπιση των προκλήσεων από την «4η βιομηχανική επανάσταση». Μια νέα «εθνική βιομηχανική πολιτική» μπορεί συντεταγμένα και έμπρακτα να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα της μεταποίησης.

Στο πλαίσιο αυτό, ο ρεαλιστικός σχεδιασμός των αναγκών μέτρων βιομηχανικής πολιτικής για την ενίσχυση της Ελληνικής μεταποίησης, έχει ως βασικό προαπαιτούμενο την, όσο το δυνατόν, ακριβή και πραγματική καταγραφή και σχολιασμό των κύριων ποσοτικών στοιχείων που αποτυπώνουν την τρέχουσα κατάσταση της μεταποιητικής δραστηριότητας στη χώρα. Η μελέτη επικεντρώθηκε στην εύρεση και επεξεργασία των διαθέσιμων επίσημων ποσοτικών και ποιοτικών στοιχείων που αφορούν τη μεταποίηση στη Βόρεια Ελλάδα, δηλαδή στην Ήπειρο, στην Δυτική, Στην Κεντρική Μακεδονία και στην Ανατολική Μακεδονία – Θράκη.

Προς τούτο, η Ομάδα Έργου δημιούργησε βάση δεδομένων στην οποία καταχωρήθηκαν οι ΑΕ και ΕΠΕ που υπήρχαν από το 2000 μέχρι και σήμερα, και στη συνέχεια με προσωπικές επιτόπιες επισκέψεις στελεχών του ΣΒΒΕ και με εκτεταμένη έρευνα στο διαδίκτυο και σε άλλες δευτερογενείς πηγές, κατεγράφησαν οι μεταποιητικές ΑΕ και ΕΠΕ που βρίσκονται πραγματικά σε λειτουργία, και οι οποίες έχουν έδρα στις τέσσερις περιφέρειες του Βορειοελλαδικού Τόξου, ανεξάρτητα αν αυτές είναι εγκατεστημένες σε οργανωμένες Βιομηχανικές Περιοχές ή/και σε άτυπες βιομηχανικές συγκεντρώσεις. Έτσι, προέκυψε το μέγεθος της αποβιομηχάνισης σε όρους αριθμού επιχειρήσεων. Ακολούθως υπολογίστηκε η έκταση της αποβιομηχάνισης με βάση τα επίσημα δημοσιευμένα στοιχεία για τη μεταποίηση στη Βόρεια Ελλάδα, με όρους ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας, αριθμού εργαζομένων, επενδύσεων, κύκλου εργασιών και παραγωγικότητας.

Ακολούθως, δημιουργήθηκε νέα βάση δεδομένων με οικονομικά στοιχεία ισολογισμών μεταποιητικών επιχειρήσεων στο ΒΕΤ και έγινε επεξεργασία των στοιχείων των ισολογισμών σε ενοποιημένη βάση. Το κριτήριο συμπερίληψης μιας επιχείρησης στη διαδικασία επεξεργασίας των στοιχείων του ισολογισμού τους ήταν η ύπαρξη οικονομικών στοιχείων για το σύνολο των ετών από το 2000 έως και το 2016. Η συγκεκριμένη επεξεργασία τεκμηριώνει τη διαδρομή της μεταποίησης της Βόρειας Ελλάδας τα τελευταία δεκαεπτά χρόνια, και μάλιστα με τρόπο απόλυτα αντιπροσωπευτικό.

Για το σχεδιασμό των βασικών αξόνων και των κατευθύνσεων βιομηχανικής πολιτικής, κρίθηκε σκόπιμο να υλοποιηθεί «έρευνα γνώμης» μεταξύ των μεταποιητικών επιχειρήσεων στη Βόρεια Ελλάδα, ούτως ώστε να καταγραφεί αφενός η γνώμη των επιχειρήσεων για τις

επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην περιοχή, αλλά, και κύρια, να αποτυπωθούν οι προτάσεις των ίδιων των επιχειρήσεων για τις κατευθύνσεις της «νέας εθνικής βιομηχανικής πολιτικής» στη χώρα. Παράλληλα με την έρευνα πεδίου υλοποιήθηκε εκτενής ανασκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας με θέμα «βιομηχανική πολιτική», ενώ μελετήθηκε σε βάθος η πορεία της ευρωπαϊκής πολιτικής τα τελευταία τριάντα σχεδόν χρόνια.

Μετά την υλοποίηση των παραπάνω ενεργειών, διαμορφώθηκε η πρόταση για τη «νέα εθνική βιομηχανική πολιτική», με κύριους άξονες την παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας και την ενσωμάτωση της καινοτομίας και της μεταφοράς τεχνολογίας στην καθημερινή λειτουργία των εγχώριων μεταποιητικών επιχειρήσεων.

Με το πέρας της ανωτέρω διαδικασίας, ουσιαστικά έχει δημιουργηθεί στον ΣΒΒΕ μια σημαντική παρακαταθήκη στοιχείων προς μελέτη για τη βιομηχανία και σε περιφερειακό και σε εθνικό επίπεδο, και βάσεις δεδομένων στοιχείων που η διαρκής τους επικαιροποίηση, σύγκριση και μελέτη, μπορεί από τώρα και στο εξής να τεκμηριώνει τις αναγκαίες προσαρμογές βιομηχανικής πολιτικής σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.

Όλα τα παραπάνω δεν θα είχαν υλοποιηθεί χωρίς την έμπρακτη συμπαράσταση της «ΕΤΒΑ ΒΙΠΕ Α.Ε.» και, κυρίως, του τότε Διευθύνοντος Συμβούλου της κ. Βρασίδα Ζάβρα, που εξ' αρχής κατανόησε την ανάγκη υλοποίησης ενός έργου τέτοιας έκτασης. Τον ευχαριστούμε πολύ!!! Η απόφασή του μας έδωσε την ευκαιρία να θεμελιώσουμε μια δυναμική διαδικασία μελέτης σημαντικών στοιχείων για τη μεταποιητική δραστηριότητα σε περιφερειακό επίπεδο.

Ευχαριστούμε θερμά για τις υποδείξεις τους και την κατανόησή τους καθόλη τη διάρκεια εκπόνησης της μελέτης, τον κ. Ανδρέα Λουκάτο, Επικεφαλής της Διεύθυνσης Αναπτυξιακών Έργων της ΕΤΒΑ ΒΙ.ΠΕ. Α.Ε., και την κα Γεωργία Πανοπούλου, Communication Manager της ΕΤΒΑ ΒΙ.ΠΕ. Α.Ε..

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλουμε να αποδώσουμε στα στελέχη της ΕΤΒΑ ΒΙΠΕ Α.Ε. σε όλο το Βορειοελλαδικό Τόξο, στους πολλούς επιχειρηματίες που μας βοήθησαν στη διασταύρωση των στοιχείων για τις λειτουργούσες σήμερα μεταποιητικές επιχειρήσεις, στα στελέχη των Διευθύνσεων Βιομηχανίας όλων ανεξαιρέτως των Περιφερειακών Ενοτήτων της Βορείου Ελλάδος, καθώς επίσης και στα στελέχη των Επιμελητηρίων, που ομοίως συνέβαλλαν στην έγκυρη καταγραφή των στοιχείων για τις μεταποιητικές επιχειρήσεις στην Βόρεια Ελλάδα.

Αυτονόητα, αξίζουν συγχαρητήρια στην Ομάδα Έργου του ΣΒΒΕ, η οποία έφερε σε πέρας ένα δύσκολο στην προσέγγισή του έργο, το οποίο παρουσίαζε διαρκώς δυσκολίες.

Ο ΣΒΒΕ ευελπιστεί ότι η προσπάθειά του θα τύχει αξιοποίησης από την πολιτεία και τους αρμόδιους λειτουργούς της δημόσιας διοίκησης, ούτως ώστε να δημιουργηθεί ένα ρεαλιστικό πλέγμα προτάσεων βιομηχανικής πολιτικής για την έμπρακτη υποστήριξη της μεταποιητικής δραστηριότητας στην ελληνική περιφέρεια και τη χώρα συνολικά.

Δρ. Χρήστος Ε. Γεωργίου
Διευθυντής Τεκμηρίωσης και Μελετών
Σύνδεσμος Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (ΣΒΒΕ)
Σεπτέμβριος 2018

Περιεχόμενα

ΕΠΙΤΕΛΙΚΗ ΣΥΝΟΨΗ	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Έννοια, τύποι και «εργαλεία» βιομηχανικής πολιτικής	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Η βιομηχανική πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ)	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Έρευνα γνώμης για τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στη μεταποιητική δραστηριότητα στη Βόρεια Ελλάδα	93
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Αναγκαία μέτρα και πολιτικές για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της μεταποίησης στη Βόρεια Ελλάδα και στη χώρα.....	123
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Η συμβολή της μεταποίησης/βιομηχανίας στην ανάπτυξη των τεσσάρων Περιφερειών της Βόρειας Ελλάδας	135
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Αποβιομηχάνιση στο Βορειοελλαδικό Τόξο την τελευταία 20ετία: ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία.....	187
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. Η χρηματοοικονομική επίδοση των μεταποιητικών επιχειρήσεων της Βόρειας Ελλάδας στη διάρκεια της οικονομικής κρίσης.....	215
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8. Οι αναγκαίες προσαρμογές βιομηχανικής πολιτικής. Προτεινόμενη στρατηγική για την έμπρακτη ενίσχυση της βιομηχανίας.....	238
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	299
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	318

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1. Στρατηγικές για τη βιομηχανία: οι δυο «Ομάδες» πολιτικών.....	40
Πίνακας 2. Ταξινόμηση «εργαλείων» βιομηχανικής πολιτικής.....	44
Πίνακας 3. Οι προκλήσεις για την Ευρωπαϊκή βιομηχανία.....	51
Πίνακας 4. Κατανομή των επιχειρήσεων του δείγματος ανά Περιφέρεια της Βορείου Ελλάδος.....	94
Πίνακας 5. Κατανομή επιχειρήσεων ανά τάξη μεγέθους του αριθμού των εργαζομένων....	95
Πίνακας 6. Κατανομή επιχειρήσεων ανά τάξη μεγέθους του κύκλου εργασιών του τελευταίου έτους πριν την έρευνα.....	95
Πίνακας 7. Κατανομή επιχειρήσεων με βάση τα έτη λειτουργίας τους.....	95
Πίνακας 8. Κατανομή επιχειρήσεων ανά κλάδο κύριας δραστηριότητας (κατά φθίνουσα σειρά κατάταξης βάσει της συμμετοχής στο δείγμα της έρευνας).....	96
Πίνακας 9. Εκτίμηση του χρόνου εξόδου της χώρας μας από την οικονομική κρίση. Απαντήσεις στο σύνολο του δείγματος και με κριτήρια τον αριθμό των εργαζομένων, τον κύκλο εργασιών τους και την Περιφέρεια στην οποία έχουν την έδρα τους.....	97
Πίνακας 10. Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει θετικά, αρνητικά ή δεν έχει επηρεάσει μιας σειρά από παράγοντες του εσωτερικού και του εξωτερικού τους περιβάλλοντος. Απαντήσεις για το σύνολο του δείγματος.	99
Πίνακας 11. Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει θετικά, αρνητικά ή δεν έχει επηρεάσει μιας σειρά από παράγοντες του εσωτερικού και του εξωτερικού τους περιβάλλοντος. Απαντήσεις ανά Περιφέρεια.....	100
Πίνακας 12. Η επιρροή της κρίσης στις επιχειρήσεις του δείγματος με κριτήριο τον αριθμό των εργαζομένων.....	101
Πίνακας 13. Η επιρροή της κρίσης στις επιχειρήσεις του δείγματος με κριτήριο τον κύκλο εργασιών.....	102
Πίνακας 14. Αποτύπωση της πραγματικής κατάστασης: μεταβολή 20 μεγεθών λειτουργίας	103
Πίνακας 15. Οι Πέντε (5) προσφορότερες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ.....	106
Πίνακας 16. Οι Πέντε (5) μη πρόσφορες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ.....	107
Πίνακας 17. Οι Δυο (2) προσφορότερες – ΚΥΡΙΑΡΧΕΣ στρατηγικές για το σύνολο του δείγματος, και με κριτήρια τον αριθμό των εργαζομένων και τον κύκλο εργασιών.....	108

Πίνακας 18. Ποσοστά προτίμησης που συγκεντρώνουν οι Δυο (2) προσφορότερες στρατηγικές για το σύνολο του δείγματος, και με κριτήρια τον αριθμό των εργαζομένων και τον κύκλο εργασιών.	109
Πίνακας 19. Οι πέντε (5) στρατηγικές προτεραιότητες που επέλεξαν οι μεταποιητικές επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	110
Πίνακας 20. Οι πέντε (5) στρατηγικές προτεραιότητες που ΔΕΝ ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι μεταποιητικές επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	111
Πίνακας 21. Οι πέντε (5) στρατηγικές προτεραιότητες που θα εφαρμόσουν τους επόμενους 12 μήνες οι μεταποιητικές επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	112
Πίνακας 22. Οι πέντε (5) στρατηγικές προτεραιότητες που επέλεξαν οι μεταποιητικές επιχειρήσεις και οι πέντε (5) που θα εφαρμόσουν τους επόμενους 12 μήνες για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	112
Πίνακας 23. Οι πέντε (5) στρατηγικές προτεραιότητες που ΔΕΝ ΘΑ ΕΦΑΡΜΟΣΟΥΝ οι μεταποιητικές επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ.....	113
Πίνακας 24. Οι πέντε (5) στρατηγικές προτεραιότητες που ΔΕΝ ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι μεταποιητικές επιχειρήσεις και οι πέντε (5) που ΔΕΝ ΘΑ ΕΦΑΡΜΟΣΟΥΝ τους επόμενους 12 μήνες για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ... ..	113
Πίνακας 25. Ποσοστό (%) επιχειρήσεων ανά τάξη μεγέθους κύκλου εργασιών της στρατηγικής Υλοποίηση Επενδύσεων	114
Πίνακας 26. Ποσοστό (%) επιχειρήσεων ανά τάξη μεγέθους κύκλου εργασιών της στρατηγικής Μείωση Περιθωρίων Κέρδους	114
Πίνακας 27. Ποσοστό (%) επιχειρήσεων ανά τάξη μεγέθους κύκλου εργασιών της στρατηγικής Μείωσης Εξόδων Εκπαίδευσης	115
Πίνακας 28. Ποσοστό (%) επιχειρήσεων ανά τάξη μεγέθους κύκλου εργασιών της στρατηγικής Μείωση Εξόδων Διαφήμισης.....	115
Πίνακας 29. Οι 7 παράγοντες στους οποίους βελτιώθηκαν/ωφελήθηκαν οι μεταποιητικές επιχειρήσεις σε ποσοστό δηλώσεων άνω του 50%	116
Πίνακας 30. Οι «πρωταθλητές» στην «ωφέλεια». Διαφορές από το σύνολο του δείγματος	118
Πίνακας 31. Εκτιμήσεις των επιχειρήσεων του δείγματος για αύξηση ή μείωση συγκεκριμένων μεγεθών από τη λειτουργία τους. Κατάταξη κατά φθίνουσα σειρά «αύξησης» (Σημείωση: το «υπόλοιπο» ποσοστό έως το 100% είναι η απάντηση «θα παραμείνει το ίδιο»)	119

Πίνακας 32. «Αισιόδοξοι» και «Απαισιόδοξοι» στις προοπτικές που διαγράφονται τους επόμενους 12 μήνες σε παράγοντες από την εσωτερική λειτουργία των επιχειρήσεων	120
Πίνακας 33. Οι προοπτικές που διαγράφονται τους επόμενους 12 μήνες για σειρά παραγόντων από το ευρύτερο περιβάλλον δραστηριοποίησης των μεταποιητικών επιχειρήσεων της Βορείου Ελλάδος.....	121
Πίνακας 34. Καλύτερες – Χειρότερες – Ίδιες προοπτικές. Μέγιστο ποσοστό ανά παράγοντα και κριτήριο κατηγοριοποίησης των επιχειρήσεων του δείγματος	122
Πίνακας 35. Οι «πυλώνες» βιομηχανικής πολιτικής στο σύνολο των επιχειρήσεων του δείγματος.....	127
Πίνακας 36. Οι τρεις «πυλώνες» βιομηχανικής πολιτικής στο σύνολο των επιχειρήσεων του δείγματος και στις επιμέρους κλάσεις αριθμού εργαζομένων και κύκλου εργασιών.....	128
Πίνακας 37. Οι οκτώ «πυλώνες» βιομηχανικής πολιτικής κατά σειρά προτεραιοποίησης.	129
Πίνακας 38. Τα δέκα (10) σημαντικότερα εμπόδια στην άσκηση μεταποιητικής δραστηριότητας.....	130
Πίνακας 39. Τα δέκα (10) εμπόδια τα οποία συγκέντρωσαν τη μεγαλύτερη βαθμολογία «μικρής έντασης» στην άσκηση μεταποιητικής δραστηριότητας	131
Πίνακας 40. Καταγραφή των προοπτικών για το μέλλον της μεταποιητικής δραστηριότητας στην Ελλάδα (με έγχρωμη σκίαση έχουν σημειωθεί τα μεγαλύτερα ποσοστά ανά στήλη)	132
Πίνακας 41. Τα πέντε (5) σημαντικότερα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της βιομηχανίας της Βορείου Ελλάδος	133
Πίνακας 42. Τι δεν αποτελεί ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για τη βιομηχανία της Βορείου Ελλάδος.....	133
Πίνακας 43. Εισαγωγές και εξαγωγές των Περιφερειών της Βόρειας Ελλάδας.	162
Πίνακας 44. Επιδόσεις καινοτομίας των περιφερειών της Βόρειας Ελλάδας στο Regional Innovation Scoreboard 2017.....	170
Πίνακας 45. Στατιστική Ταξινόμηση Οικονομικών Δραστηριοτήτων (NACE_REV.2).....	172
Πίνακας 46. Αριθμός Μεταποιητικών Επιχειρήσεων που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα ανά Περιφέρεια.....	173
Πίνακας 47. Αριθμός Απασχολούμενων σε Μεταποιητικές Επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα ανά Περιφέρεια.	175
Πίνακας 48. Αποτελέσματα ανάλυσης Μεταβολής-Μεριδίου στον κλάδο Μεταποίησης της Β. Ελλάδας την περίοδο 2008-2013 (αφορά μεταποιητικές επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα)	180

Πίνακας 49. Πωλήσεις προϊόντων και υποπροϊόντων Μεταποιητικών Επιχειρήσεων που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα ανά Περιφέρεια. (αφορά μεταποιητικές επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα) ..	181
Πίνακας 50. Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής Μεταποιητικών Επιχειρήσεων που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα ανά Περιφέρεια.	182
Πίνακας 51. Προστιθέμενη Αξία Μεταποιητικών Επιχειρήσεων* που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα ανά Περιφέρεια.	182
Πίνακας 52. Σύνολο Επενδύσεων.....	183
Πίνακας 53. Μέσο Μέγεθος Μεταποιητικών Επιχειρήσεων (αριθμός απασχολούμενων ανά επιχείρηση).	184
Πίνακας 54. Παραγωγικότητα Μεταποιητικών Επιχειρήσεων που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα στη Βόρεια Ελλάδα.	184
Πίνακας 55. ΕΝΕΡΓΕΣ – ΑΝΕΝΕΡΓΕΣ μεταποιητικές επιχειρήσεις στις βιομηχανικές περιοχές του Βορειοελλαδικού Τόξου.....	194
Πίνακας 56. Το % αποβιομηχάνισης εντός των βιομηχανικών περιοχών σε ολόκληρο το Βορειοελλαδικό Τόξο, κατά φθίνουσα σειρά, ανά Περιφέρεια	195
Πίνακας 57. Ποσοστό (%) αποβιομηχάνισης εντός των βιομηχανικών περιοχών στη Βόρεια Ελλάδα, κατά φθίνουσα σειρά	197
Πίνακας 58. Το % αποβιομηχάνισης ανά Περιφερειακή Ενότητα της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, κατά φθίνουσα σειρά (μεταποιητικές ΑΕ και ΕΠΕ)	197
Πίνακας 59. Ποσοστό (%) αποβιομηχάνισης ανά Περιφερειακή Ενότητα της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας, κατά φθίνουσα σειρά (μεταποιητικές ΑΕ και ΕΠΕ)	198
Πίνακας 60. Ποσοστό (%) αποβιομηχάνισης ανά Περιφερειακή Ενότητα της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης, κατά φθίνουσα σειρά (μεταποιητικές ΑΕ και ΕΠΕ)	199
Πίνακας 61. Ποσοστό (%) αποβιομηχάνισης ανά Περιφερειακή Ενότητα της Περιφέρειας Ηπείρου, κατά φθίνουσα σειρά (μεταποιητικές ΑΕ και ΕΠΕ)	200
Πίνακας 62. Βασικά χρηματοοικονομικά μεγέθη ενοποιημένων στοιχείων 747 μεταποιητικών επιχειρήσεων με έδρα στη Βόρεια Ελλάδα.....	217
Πίνακας 63. Κατηγοριοποίηση ανταγωνιστικότητας επιχειρήσεων βάσει επίδοσης σε τρία χρηματοοικονομικά μέτρα	232

Κατάλογος Γραφημάτων

Γράφημα 1. Η πολιτεία ασκεί σαφή βιομηχανική πολιτική για την υποστήριξη της μεταποιητικής δραστηριότητας στη χώρα;	125
Γράφημα 2. Οι εφαρμοζόμενες πολιτικές, σε ποιο βαθμό υποβοηθούν την ανάπτυξη της μεταποιητικής δραστηριότητας στη Βόρεια Ελλάδα και στη χώρα;.....	126
Γράφημα 3. Σήμερα, πιστεύετε ότι είναι αναγκαία η άσκηση μιας «νέας» βιομηχανικής πολιτικής;	126
Γράφημα 4. Η συνεισφορά της βιομηχανίας και της μεταποίησης στη συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία στη χώρα (% του ΑΕΠ).....	138
Γράφημα 5. Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία των κλάδων της μεταποίησης (Α64) ως ποσοστό της συνολικής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας της μεταποίησης (κλάδοι 10-33).....	140
Γράφημα 6. Εξέλιξη της ΑΠΑ της Β. Ελλάδας και της ΑΠΑ της Μεταποίησης ης Β. Ελλάδας 2000-2015	141
Γράφημα 7. Συμμετοχή της μεταποίησης στην Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία στη Βόρεια Ελλάδα και στην Χώρα.....	142
Γράφημα 8. Εξέλιξη της ΑΠΑ της Μεταποίησης της Β. Ελλάδας	142
Γράφημα 9. Συμμετοχή βασικών κλάδων (Α10) στην ΑΠΑ της Β. Ελλάδας (2000-2015)	143
Γράφημα 10. Εξέλιξη της συνεισφοράς της Μεταποίησης στη συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία των Περιφερειών της Β. Ελλάδας (2000-2015)	144
Γράφημα 11. Ετήσια Μεταβολή της Απασχόλησης στη Μεταποίηση και στο Σύνολο της χώρας	145
Γράφημα 12. Εξέλιξη της Απασχόλησης στη Μεταποίησης της Βόρειας Ελλάδας και της συμμετοχής της στη συνολική απασχόληση	146
Γράφημα 13. Απασχόληση των κλάδων της μεταποίησης (Α64) ως ποσοστό της συνολικής Απασχόλησης της μεταποίησης (κλάδοι 10-33).....	148
Γράφημα 14. Εξέλιξη απασχόλησης στη Β. Ελλάδα σε ομάδες κλάδων ανά βαθμό έντασης τεχνολογίας.....	149
Γράφημα 15. Τριμηνιαία Εξέλιξη Δείκτη Όγκου του ΑΕΠ (Βάση 2010Q1= 100,0) Δείκτη Βιομηχανικής Παραγωγής και Βαθμού χρησιμοποίησης εργοστασιακού δυναμικού.....	150
Γράφημα 16. Εξέλιξη Παραγωγικότητας (δείκτης, έτος βάσης 2010).	151
Γράφημα 17. Εξέλιξη δείκτη κύκλου εργασιών στη βιομηχανία στην Ελλάδα (2010=100).	152

Γράφημα 18. Ποσοστιαία (%) συμμετοχή των τομέων της οικονομίας στις συνολικές εξαγωγές της χώρας.....	153
Γράφημα 19. Μεριδίο της μεταποίησης στις εξαγωγές προϊόντων της χώρας.....	154
Γράφημα 20. Βαθμός συγκέντρωσης των εξαγωγών και εισαγωγών	155
Γράφημα 21. Βαθμός συγκέντρωσης εξαγωγών ανά προορισμό και προϊόν	156
Γράφημα 22. Σύνθεση των προορισμού των ελληνικών εξαγωγών.....	157
Γράφημα 23. Εξέλιξη της αξίας εξαγόμενων βιομηχανικών προϊόντων (1995-2016).....	157
Γράφημα 24. Εξαγωγές υψηλής έντασης τεχνολογίας ως ποσοστό των συνολικών εξαγωγών της μεταποίησης.....	158
Γράφημα 25. Αξιολόγηση της κλαδικής σύνθεσης των εξαγωγών της χώρας βάσει της εξέλιξης της παγκόσμιας αγοράς.	159
Γράφημα 26. Συμμετοχή των κλάδων της μεταποίησης στις εξαγωγές του τομέα 2014 (αξία εξαγωγών και αριθμός μεταποιητικών επιχειρήσεων).....	160
Γράφημα 27. Εξέλιξη των εξαγωγών. Το μέγεθος της φυσαλίδας αποτυπώνει την αξία των εξαγωγών βιομηχανικών προϊόντων ανά κάτοικο.	161
Γράφημα 28. Εξέλιξη της αξίας των εξαγωγών των περιφερειών της Βόρειας Ελλάδας 2012-2016	163
Γράφημα 29. Ανάλυση των εξαγωγών των περιφερειών της Βόρειας Ελλάδας ανά κλάδο (2016).....	164
Γράφημα 30. Δαπάνη για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη που χρηματοδοτείται από τον επιχειρηματικό τομέα στη χώρα (BERD).	165
Γράφημα 31. Δαπάνη για ΕΤΑ στην περιοχή (GERD) που εκτελείται σε επιχειρήσεις.....	167
Γράφημα 32. Κατανομή της Δαπάνης για ΕΤΑ που εκτελείται από επιχειρήσεις ανά Περιφέρεια κατά πηγή χρηματοδότησης (2013).	167
Γράφημα 33. Ποσοστό συμμετοχής κλάδων υψηλής έντασης τεχνολογίας και υπηρεσίες έντασης γνώσης (2008, 2012, 2017).....	168
Γράφημα 34. Ένταση χρήσης robot στη μεταποίηση το 2016 (Αριθμός εγκατεστημένων βιομηχανικών ρομπότ ανά 10.000 εργαζομένων σε μεταποιητικές επιχειρήσεις).....	169
Γράφημα 35. Επιδόσεις έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης των τεσσάρων περιφερειών του Βορειοελλαδικού Τόξου.....	171
Γράφημα 36. Αριθμός Μεταποιητικών Επιχειρήσεων που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα ανά Περιφέρεια.....	173
Γράφημα 37. Ποσοστό συμμετοχής των κλάδων στο συνολικό αριθμό των επιχειρήσεων του μεταποιητικού τομέα στη Βόρεια Ελλάδα 2008-2013. Αφορά μεταποιητικές επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα.	174

Γράφημα 38. Αριθμός Απασχολούμενων σε Μεταποιητικές Επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα ανά Περιφέρεια.	176
Γράφημα 39. Μεταβολή αριθμού απασχολούμενων την περίοδο 2008-2013 ανά κλάδο της μεταποίησης στη Β. Ελλάδα σε επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα.	177
Γράφημα 40. Συμμετοχή των κλάδων στην απασχόληση μεταποιητικών επιχειρήσεων που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα ανά Περιφέρεια για τα έτη 2008 και 2013.	177
Γράφημα 41. Κλαδική Επίδραση ανά συνιστώσα της ανάλυσης μεταβολής-μεριδίου (shift-share) της απασχόλησης σε μεταποιητικές επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα στη Β. Ελλάδα την περίοδο 2008-2013 κατά κλάδο.	180
Γράφημα 42. Παραγωγικότητα (Προστιθέμενη Αξία σε € ανά εργαζόμενο) ανά κλάδο στις περιφέρειες της Βόρειας Ελλάδας 2013.	186
Γράφημα 43. % αποβιομηχάνισης ανά ΠΕ στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας	198
Γράφημα 44. % αποβιομηχάνισης ανά ΠΕ στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας.....	199
Γράφημα 45. % αποβιομηχάνισης ανά ΠΕ στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης.....	200
Γράφημα 46. % αποβιομηχάνισης ανά ΠΕ στην Περιφέρεια Ηπείρου	201
Γράφημα 47. Συμμετοχή κλάδων της μεταποίησης στο δείγμα.....	216
Γράφημα 48. Εξέλιξη βασικών χρηματοοικονομικών μεγεθών ενοποιημένων στοιχείων 747 μεταποιητικών επιχειρήσεων με έδρα στη Βόρεια Ελλάδα.....	218
Γράφημα 49. Συμμετοχή των 23 μεταποιητικών κλάδων στην εξέλιξη του Συνόλου του Ενεργητικού 747 επιχειρήσεων του δείγματος (σε σταθερές τιμές 2009)	219
Γράφημα 50. Εξέλιξη Πάγιου Ενεργητικού και Κυκλοφορούντος Ενεργητικού (σε σταθερές τιμές 2009).....	220
Γράφημα 51. Μεταβολή συνόλου ενεργητικού 747 επιχειρήσεων του δείγματος ανά κλάδο για την περίοδο 2000-2015 και τις δύο υποπεριόδους 2000-2007 και 2008-2015	221
Γράφημα 52. Συμμετοχή των 23 μεταποιητικών κλάδων στην εξέλιξη των Ιδίων Κεφαλαίων (σε σταθερές τιμές 2009).....	222
Γράφημα 53. Εξέλιξη της χρηματοδοτικής διάρθρωσης	223
Γράφημα 54. Εξέλιξη της κεφαλαιακής διάρθρωσης	223
Γράφημα 55. Ετήσια Μεταβολή των ιδίων κεφαλαίων και των υποχρεώσεων.....	224
Γράφημα 56. Συμμετοχή των 23 μεταποιητικών κλάδων στην εξέλιξη του Κύκλου Εργασιών (σε σταθερές τιμές 2009).....	225

Γράφημα 57. Κατανομή επιχειρήσεων του δείγματος ανά εύρος κύκλου εργασιών	226
Γράφημα 58. Αποτελέσματα προ φόρων κερδοφόρων vs αποτελέσματα προ φόρων ζημιωγόνων επιχειρήσεων	227
Γράφημα 59. Εξέλιξη αποτελεσμάτων προ φόρων και καθαρών αποτελεσμάτων 2000-2015	228
Γράφημα 60. Εξέλιξη βασικών χρηματοοικονομικών δεικτών αποτελεσματικότητας	229
Γράφημα 61. Σύγκριση Απόδοσης Επενδεδυμένων Κεφαλαίων (ROI) και Ιδίων Κεφαλαίων (ROE) μεταποιητικών επιχειρήσεων 6 ευρωπαϊκών χωρών (%) *	229
Γράφημα 62. Δείκτες Χρηματοοικονομικής Μόχλευσης	230
Γράφημα 63. Η ανταγωνιστικότητα ανά κατηγορία επιδόσεων.	233
Γράφημα 64. Θηκόγραμμα Βασικών Χρηματοοικονομικών Στοιχείων Ανά Κατηγορία.....	234
Γράφημα 65. Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων βάσει της αναπτυξιακής τους ικανότητας ανά κατηγορία χρηματοοικονομικής επίδοσης	236
Γράφημα 66. Κατηγοριοποίηση επιχειρήσεων κατά κλάδο	237

Κατάλογος Σχημάτων

Σχήμα 1. Ο ευρύς ορισμός της βιομηχανικής πολιτικής.....	46
Σχήμα 2. Το μοντέλο βιομηχανικής πολιτικής στην ΕΕ σήμερα.....	47
Σχήμα 3. Η λειτουργία της «Τριπλής Έλικας» στο πλαίσιο μιας νέας «εθνικής βιομηχανικής πολιτικής».....	213

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1. Επίδραση της μεταποίησης στην οικονομία.....	244
--	-----

ΕΠΙΤΕΛΙΚΗ ΣΥΝΟΨΗ

Η οριοθέτηση της σύγχρονης έννοιας της «βιομηχανικής πολιτικής» και ακολούθως η υλοποίησή της, αποτελούν ταυτόχρονα ικανές και αναγκαίες συνθήκες για την αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου της ελληνικής οικονομίας. Στη διεθνή βιβλιογραφία και πρακτική δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της έννοιας της «βιομηχανικής πολιτικής». Υπάρχουν ορισμοί πολύ γενικοί όπως «*οτιδήποτε επηρεάζει μια επιχείρηση*», αλλά και πολύ περιοριστικοί όπως «*συγκεκριμένα μέτρα πολιτικής που αναφέρονται σε συγκεκριμένους τομείς*». Επιπλέον, στη διεθνή βιβλιογραφία δεν υπάρχει συμφωνία αν ο όρος «βιομηχανική» αναφέρεται στη μεταποιητική δραστηριότητα και μόνον, αλλά είναι ευρύτερος περιλαμβάνοντας τις υπηρεσίες, με ό,τι αυτό συνεπάγεται, τον χρηματοπιστωτικό τομέα, τις συμβουλευτικές υπηρεσίες και τις μεταφορές, ή ακόμη, τις κατασκευές, την ενέργεια, το οποίο παραπέμπει στη σκοπιά των ΗΠΑ για το θέμα βιομηχανική πολιτική, όπου η έννοια της «βιομηχανίας» (industry) ταυτίζεται με την έννοια του «τομέα» (sector).

Στο πνεύμα ενός ευρέος, αλλά ταυτόχρονα περιεκτικού ορισμού, ο ΟΟΣΑ προσδιορίζει τη βιομηχανική πολιτική ως «*κάθε είδους παρέμβαση ή κυβερνητική πολιτική που επιχειρεί να βελτιώσει το επιχειρηματικό περιβάλλον ή να μεταβάλει τη διάρθρωση της οικονομικής δραστηριότητας προς τομείς, τεχνολογίες ή επιχειρηματικές δράσεις που αναμένεται να προσφέρουν καλύτερες προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης ή κοινωνικής ευημερίας απ' ό,τι θα συνέβαινε από την απουσία τέτοιας παρέμβασης*». Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης ως ορισμός της «βιομηχανικής πολιτικής» προτείνουμε να υιοθετηθεί ο ακόλουθος: «*Σύνολο πολιτικών και πρωτοβουλιών, οι οποίες θα δημιουργούν ένα ελκυστικό περιβάλλον για την ανάπτυξη μεταποιητικής δραστηριότητας, τόσο για τον τομέα της μεταποίησης και της βιομηχανίας συνολικά, όσο και για τις μεμονωμένες επιχειρήσεις που ανήκουν σ' αυτόν.*»

Με βάση αυτόν τον ορισμό, οι τύποι βιομηχανικής πολιτικής που καταγράφονται είναι: α) εφαρμογή τομεακών/κλαδικών έναντι οριζόντιων πολιτικών, β) ενίσχυση των επιχειρήσεων – ηγετών σε κάθε τομέα, σε αντιθετική σχέση με τη δημιουργία δομών ενίσχυσης του συνόλου της βιομηχανίας, ανεξάρτητα δηλαδή κλάδου, και, γ) υποστήριξη παραδοσιακών έναντι αναδυόμενων βιομηχανιών και κλάδων της μεταποίησης. Η εφαρμογή των υποστηρικτικών μέτρων για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας γίνεται μέσω συγκεκριμένων «εργαλείων», κύρια από τα οποία είναι: α) Επιδοτήσεις/Επιχορηγήσεις, β) Φορολογικά κίνητρα, γ) Προγράμματα βιομηχανικής αναδιάρθρωσης, δ) Δημόσιες συμβάσεις, ε) Δημιουργία clusters, και, στ) Έρευνα και καινοτομία.

Στο πλαίσιο ακριβώς αυτό έχει δομηθεί η βιομηχανική πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) σήμερα. Άλλωστε, η σημασία της βιομηχανίας για την Ευρώπη αποτυπώνεται στο γεγονός ότι μια στις πέντε θέσεις εργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση ανήκει στη βιομηχανία. Σήμερα ουσιαστικά βιώνουμε μια «νέα βιομηχανική επανάσταση», την «4^η βιομηχανική επανάσταση» η οποία είναι κατά βάση τεχνολογική. Χάρη στην εξέλιξη και διάδοση της τεχνολογίας, και στην ψηφιοποίηση των παραγωγικών και λοιπών υποστηρικτικών διαδικασιών, έχει εν τέλει αναδιαταχθεί η αλυσίδα πρόσθεσης αξίας της οικονομίας, με βασικά χαρακτηριστικά τη συρρίκνωση της επίδρασης των κάθε είδους «αποστάσεων», αλλά και την κατάργηση στην πράξη πλήθους εμποδίων από το περιβάλλον δραστηριοποίησης των (μεταποιητικών) επιχειρήσεων.

Επειδή ακριβώς η ίδια η τεχνολογία έχει αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο ζούμε και τον τρόπο με τον οποίο εργαζόμαστε, η Ελλάδα στο πλαίσιο της θέσης της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, θα πρέπει συνεχώς να καινοτομεί για να παραμείνει ανταγωνιστική στις διεθνείς αγορές, ενώ θα πρέπει να λάβει υπόψη της ότι σε αρκετούς κλάδους, οι παραδοσιακές θέσεις εργασίας πρόκειται να αντικατασταθούν από νέα πρότυπα εργασίας ή να υλοποιούνται μέσω αυτόματων διαδικασιών. Σε κάθε περίπτωση, ως βασική κινητήρια δύναμη για την παραγωγικότητα και την καινοτομία, η βιομηχανία ήταν ανέκαθεν ακρογωνιαίος λίθος της οικονομικής ευημερίας στην Ευρώπη. Οπότε, η ΕΕ θεωρεί ότι η μελλοντική της ανάπτυξη μπορεί να στηριχθεί σε μια ισχυρή βιομηχανική βάση, αλλά στο πλαίσιο ακριβώς αυτό απαιτούνται σημαντικές προσπάθειες από τα κράτη μέλη, τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και, κυρίως, από την ίδια τη βιομηχανία για τη διατήρηση και ενίσχυση της βιομηχανικής υπεροχής της Ευρώπης στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, των προκλήσεων βιωσιμότητας και της ταχείας εξέλιξης της τεχνολογίας.

Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει η βιομηχανία σε όλα τα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι πολύ συγκεκριμένες: α) Πρόσβαση στη χρηματοδότηση, β) Αποτελεσματικότητα αξιοποίησης των πόρων, γ) Μετάβαση στην ψηφιοποίηση, δ) Πρόσβαση στις παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού, ε) Ανάπτυξη προσόντων και δεξιοτήτων των εργαζομένων στη βιομηχανία, και, στ) Υποστηρικτικοί κανονισμοί λειτουργίας. Για να καταλήξει ο διάλογος στη σημερινή διαμόρφωση της ευρωπαϊκής βιομηχανικής πολιτικής, απαιτήθηκε χρόνος και διαρκής προσαρμογή των σχετικών πολιτικών από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 μέχρι σήμερα. Ουσιαστικά, η «στροφή» της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προς μια νέα προσέγγιση στο θέμα της βιομηχανικής πολιτικής, εκκινεί με αφορμή την ταχεία αύξηση της παραγωγικότητας των ΗΠΑ. Έτσι, από τότε μέχρι σήμερα η ευρωπαϊκή βιομηχανική πολιτική έχει διέλθει από την «αποβιομηχάνιση» στην «αναβιομηχάνιση», ακολούθως στην «επαναβιομηχάνιση», και εν τέλει στην «επανεκβιομηχάνιση» της Ευρώπης. Η επανεκβιομηχάνιση είναι η στρατηγική - αναπτυξιακή ανταπόκριση της ΕΕ στις έξι (6) τρέχουσες αναπτυξιακές προκλήσεις που αποτελούν ταυτόχρονα και παγκόσμιες τάσεις, οι οποίες είναι:

- Οι μεταβολές στη ζήτηση προϊόντων,
- Η διεθνοποίηση της παραγωγής και η διαρκής προσπάθεια των μεταποιητικών επιχειρήσεων για ένταξη των προϊόντων τους σε παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού,
- Η διαρκής τεχνολογική πρόοδος,
- Η κλιματική αλλαγή και ο διαρκής περιορισμός στην αξιοποίηση και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων,
- Οι ελλείψεις δεξιοτήτων των εργαζομένων, και,
- Η απουσία έμφασης στην καινοτομία και στη μεταφορά τεχνολογίας.

Εν τέλει, η ευρωπαϊκή βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης αποβλέπει σε μια σύγχρονη βιομηχανική πολιτική που θα στηρίζει την επιχειρηματικότητα, θα καθοδηγεί και θα βοηθά τη βιομηχανία για το πώς να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις, θα προωθεί την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων της Ευρώπης στον πρωτογενή τομέα, στη μεταποίηση και στις υπηρεσίες και θα τις βοηθά να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες που παρέχει η παγκοσμιοποίηση και η πράσινη οικονομία.

Με βάση ακριβώς τα ανωτέρω δεδομένα, η Ελλάδα, καλείται να προσαρμοσθεί αναλόγως και να προσαρμόσει τη δική της βιομηχανική πολιτική. Η στρατηγική ανταπόκριση της Ελλάδας στις επιταγές της νέας βιομηχανικής πολιτικής της ΕΕ, διέρχεται με σαφήνεια και από την άμβλυνση των επιπτώσεων της δεκαετούς οικονομικής κρίσης της ελληνικής οικονομίας. Η αναλυτική καταγραφή των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στις μεταποιητικές επιχειρήσεις με έδρα τις τέσσερις περιφέρειες της Βόρειας Ελλάδας και της προοπτικής εφαρμογής μιας νέας βιομηχανικής πολιτικής, έγινε μέσω της υλοποίησης έρευνας γνώμης σε 300 από αυτές.

Σύμφωνα με τις επιχειρήσεις που έλαβαν μέρος στην έρευνα γνώμης, η Ελλάδα θα εξέλθει από την οικονομική κρίση το 2025. Πάνω από το 70% των συγκεκριμένων επιχειρήσεων δηλώνουν ότι η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει αρνητικά και πολύ αρνητικά τη γενικότερη λειτουργία τους, τις πωλήσεις τους, την κερδοφορία τους, τη ρευστότητά τους και τη δυνατότητα πρόσβασής τους σε τραπεζική χρηματοδότηση. Όμως, για τις ίδιες επιχειρήσεις καταγράφεται η υγιής τους αντίδραση για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. Κατά σειρά οι στρατηγικές επιλογές που υιοθέτησαν οι επιχειρήσεις του δείγματος ακριβώς για την αντιμετώπιση των αρνητικών επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης είναι: ανάπτυξη εξαγωγών, μείωση του λειτουργικού κόστους, ανάπτυξη καινοτομίας, βελτίωση της αποδοτικότητας της παραγωγής και ανάπτυξη νέων προϊόντων. Μάλιστα, οι στρατηγικές αυτές επιλογές ακολουθούνται από περισσότερες από 7 στις 10 μεταποιητικές επιχειρήσεις με έδρα στη Βόρεια Ελλάδα, και οι οποίες θα εξακολουθήσουν να εφαρμόζονται για τους επόμενους 12 μήνες.

Οι στρατηγικές αυτές επιλογές προέκυψαν από την αλλαγή νοοτροπίας των στελεχών των μεταποιητικών επιχειρήσεων εξ' αιτίας ακριβώς της ανάγκης επιβίωσης και εξασφάλισης της συνέχειας των επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης. Ο τρόπος σκέψης των στελεχών των μεταποιητικών επιχειρήσεων καταγράφεται πλέον ως «πιο επιχειρηματικός», για περισσότερες από το 70% των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα. Παρά τη συγκεκριμένη θετική διαπίστωση, οι προβλέψεις από τις επιχειρήσεις του δείγματος για το 2018 για συγκεκριμένα λειτουργικά μεγέθη, δεν είναι σε τέτοιο βαθμό αισιόδοξες με βάση τις εξελίξεις στο εξωτερικό περιβάλλον των επιχειρήσεων. Οι προβλέψεις για το 2018, αφορούν στην αύξηση των πωλήσεων, του όγκου παραγωγής και των καθαρών κερδών, αλλά παράλληλα υπάρχει και η πρόβλεψη για περαιτέρω μείωση της ρευστότητας, και ίδιο κόστος δανεισμού και απαιτήσεων από τους πελάτες.

Στο ίδιο πνεύμα οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα προβλέπουν ότι θα επιδεινωθούν οι σχέσεις κράτους – επιχειρήσεων, και θα δημιουργηθούν χειρότερες προοπτικές από τις σημερινές, τόσο για τη βιομηχανία στη χώρα, όσο και για τη μεταποιητική δραστηριότητα στην Ελλάδα. Οι απαντήσεις αυτές, συνάδουν απόλυτα με τις απαντήσεις που δόθηκαν από τις επιχειρήσεις στο δεύτερο μέρος της έρευνας γνώμης, το οποίο αφορά στα αναγκαία μέτρα και τις κατάλληλες πολιτικές για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της μεταποίησης στη Βόρεια Ελλάδα και στη χώρα.

Συγκεκριμένα, η συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων (93%) θεωρεί ότι απουσιάζει η βιομηχανική πολιτική από τη χώρα μας, ενώ τα όποια μέτρα πολιτικής θεσμοθετεί η πολιτεία δεν έχουν συνεκτικό, αλλά, αποσπασματικό χαρακτήρα. Ειδικότερα, το 88% των επιχειρήσεων δηλώνει ότι οι εφαρμοζόμενες πολιτικές δεν υποβοηθούν καθόλου ή υποβοηθούν ελάχιστα την ανάπτυξη της μεταποιητικής δραστηριότητας στη Βόρεια Ελλάδα

και στη χώρα. Έτσι, προκύπτει ως «φυσιολογικό» το ποσοστό 95% με το οποίο οι επιχειρήσεις δηλώνουν ότι είναι αναγκαία η άσκηση βιομηχανικής πολιτικής στη χώρα μας. Η «νέα» αυτή βιομηχανική πολιτική για τη χώρα, θα πρέπει να στηριχθεί στους ακόλουθους τρεις πυλώνες: α) στις πολιτικές ενίσχυσης της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειας, β) στα προγράμματα χρηματοδοτικής υποστήριξης και κυρίως στο ΕΣΠΑ και στον Αναπτυξιακό Νόμο, και, γ) στη μείωση του κόστους χρηματοδότησης.

Όμως, και παρά το ότι οι μεταποιητικές επιχειρήσεις προτείνουν και ορίζουν τους πυλώνες για τη «νέα» βιομηχανική πολιτική στη χώρα, η μεγάλη πρόκληση για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας παραμένει και είναι η άρση των εμποδίων στην καθημερινή άσκηση της μεταποιητικής δραστηριότητας στη χώρα. Το υφιστάμενο φορολογικό καθεστώς, οι υφιστάμενοι συντελεστές φορολογίας, οι φόροι στα κέρδη, η απουσία ρευστότητας από την πραγματική οικονομία, η πολυπλοκότητα της νομοθεσίας που διέπει την επιχειρηματικότητα, οι ισχύουσες εργοδοτικές και ασφαλιστικές εισφορές, η ταχύτητα απονομής δικαιοσύνης που αφορά στην επιχειρηματικότητα, η πληρωμή των οφειλών του κράτους προς τις επιχειρήσεις, οι φόροι στην παραγωγή και τα διάφορα τέλη, η γραφειοκρατία που αφορά στην έναρξη και στη λειτουργία μιας επιχείρησης, και η φοροδιαφυγή και η εισφοροδιαφυγή, αποτελούν τα δέκα (10) σημαντικότερα εμπόδια στην άσκηση μεταποιητικής δραστηριότητας στη χώρα μας.

Σε κάθε περίπτωση, το περιβάλλον δραστηριοποίησης των μεταποιητικών επιχειρήσεων έτσι όπως αυτό σκιαγραφήθηκε από τις ίδιες τις μεταποιητικές επιχειρήσεις, ουσιαστικά διαμορφώνει τις συνολικές και τις επιμέρους αναπτυξιακές προοπτικές για το μέλλον της επιχειρηματικής, και της μεταποιητικής, δραστηριότητας στη Βόρεια Ελλάδα. Μια στις δυο επιχειρήσεις είναι απαισιόδοξες και πολύ απαισιόδοξες για το μέλλον της μεταποιητικής δραστηριότητας, ενώ μια στις τρεις, δηλώνει «ουδέτερη», ποσοστό που είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό, στο πλαίσιο της μελλοντικής αναπτυξιακής κατεύθυνσης για τη βιομηχανία.

Παρά ταύτα, η μεταποιητική βάση της Βορείου Ελλάδος εξακολουθεί να αξιοποιεί συγκεκριμένα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, για την επιτυχημένη δραστηριοποίησή της στις διεθνείς αγορές. Τα πέντε (5) σημαντικότερα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της βιομηχανίας της Βορείου Ελλάδος, σύμφωνα με την έρευνα γνώμης, είναι: α) η προσαρμοστικότητα στην παραγωγή προϊόντων με βάση τις απαιτήσεις του πελάτη, β) η ευελιξία στη λήψη αποφάσεων λόγω του οικογενειακού χαρακτήρα των επιχειρήσεων, γ) η παροχή προϊόντων / υπηρεσιών σε υψηλή ποιότητα, δ) η ευελιξία του προσωπικού για την κάλυψη πολλαπλών θέσεων και αναγκών, και, ε) η ταχεία ανταπόκριση στις αλλαγές του εξωτερικού περιβάλλοντος. Η αξιοποίηση ακριβώς των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων, συνδυαζόμενα με τις στρατηγικές τους επιλογές, διαμορφώνουν για τις μεταποιητικές επιχειρήσεις της Βορείου Ελλάδος το μίγμα της μελλοντικής τους στρατηγικής. Αυτό προκύπτει από την προσήλωση στον στόχο των εξαγωγών, από τη διαρκή προσπάθεια για αύξηση του μεριδίου αγοράς εντός και εκτός Ελλάδος, και από την ανάπτυξη της επιχείρησης μέσω επενδύσεων.

Βεβαίως, η πορεία της μεταποίησης της Βόρειας Ελλάδας ακολουθεί τη συνολική πορεία της μεταποιητικής δραστηριότητας στη χώρα. Σε όρους Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) η μεταποιητική δραστηριότητα στη Βόρεια Ελλάδα εισφέρει με το 10,95% στη συνολική ΑΠΑ της Βόρειας Ελλάδας έναντι 12,35% συνεισφοράς το 2001, εμφανίζοντας ουσιαστικά μικρότερο ρυθμό μείωσης σε σχέση με τη συνολική οικονομική δραστηριότητα στη Βόρεια

Ελλάδα. Από την κλαδική ανάλυση, προκύπτει ότι η βιομηχανία τροφίμων και ποτών είναι με μεγάλη διαφορά ο ανθεκτικότερος κλάδος της μεταποίησης αφού εισφέρει στη συνολική ΑΠΑ της μεταποίησης με σχεδόν 35% το 2016, ενώ το 2000 το αντίστοιχο ποσοστό ήταν περίπου στο 22%. Αντίστοιχη θετική εξέλιξη διαπιστώνεται για τους κλάδους της παραγωγής οπτάνθρακα και προϊόντων δύλισης πετρελαίου και παραγωγής βασικών μετάλλων. Η αντίστροφη εικόνα καταγράφεται για όλους τους υπόλοιπους κλάδους της μεταποίησης, με κυριότερη αρνητική επίδοση τον κλάδο της παραγωγής κλωστοϋφαντουργικών υλών, ειδών ενδυμασίας, δέρματος και δερμάτινων ειδών, που από το 13% περίπου της συνεισφοράς της ΑΠΑ της μεταποίησης έχει περιοριστεί στο ισχνότατο 3%.

Η συρρίκνωση των μεγεθών της μεταποίησης στο Βορειοελλαδικό Τόξο επιβεβαιώνεται και σε όρους απασχόλησης, αλλά, όπως και στην περίπτωση της ΑΠΑ, σημειώνεται σχετικά «καλή αντίσταση» τόσο στην τάση αποβιομηχάνισης, όσο και στην οικονομική κρίση από το 2008 κ.ε.. Συγκεκριμένα, ενώ το 2000 η συμμετοχή της βιομηχανίας της Βόρειας Ελλάδας στη συνολική απασχόληση της βιομηχανίας στη χώρα ήταν περίπου 33%, το 2015 το αντίστοιχο ποσοστό έχει διαμορφωθεί σε 29%. Ομοίως, η συμμετοχή της βιομηχανίας στη συνολική απασχόληση της Βόρειας Ελλάδας, το 2000 ήταν περίπου στο 15%, ενώ το 2015 το αντίστοιχο ποσοστό έχει διαμορφωθεί περίπου στο 12%.

Παρά το δυσμενές περιβάλλον δραστηριοποίησης των μεταποιητικών επιχειρήσεων της Βόρειας Ελλάδας, αυτές επιδεικνύουν σημαντική εξαγωγική δραστηριότητα. Οι τέσσερις περιφέρειες της Βόρειας Ελλάδας πραγματοποίησαν το 2016 εξαγωγές ύψους €5,6 δισ.. Διαχρονικά συνεισφέρουν κατά μέσον όρο το 22% των συνολικών εξαγωγών προϊόντων της χώρας, ενώ η Κεντρική Μακεδονία αποτελεί τον δεύτερο σημαντικότερο εξαγωγέα της χώρας, συνεισφέροντας το 16% της συνολικής αξίας εξαγωγών προϊόντων με αξία εξαγωγών €4,2δισ.. Οι υπόλοιπες τρεις περιφέρειες της Βόρειας Ελλάδας εμφανίζουν λίγο πιο περιορισμένη εξαγωγική δραστηριότητα, επιτυγχάνοντας σωρευτικά εξαγωγές αξίας €1,34 δισ.. Μάλιστα, εκτιμάται ότι οι επιχειρήσεις της Βόρειας Ελλάδας εμφανίζουν εντονότερη εξαγωγική δραστηριότητα, σημειώνοντας υψηλότερες επιδόσεις σε όρους τζίρου των εξαγωγών, επιχειρήσεων με *συνεπείς* (όχι ευκαιριακές) εξαγωγές, καθώς και επιχειρήσεων με διεθνή παραγωγική επέκταση.

Αναλύοντας τη συμμετοχή των προϊόντων στη συνολική αξία των εξαγωγών της κάθε περιφέρειας, επιβεβαιώνεται, και με όρους εξαγωγών, η σημασία του κλάδου των τροφίμων. Ειδικότερα, η αξία των εξαγωγών τροφίμων διαμορφώνεται στο 22% για την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης και για την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, στο 32% για την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, ενώ στην Περιφέρεια Ηπείρου διαμορφώνεται στο 71%. Βέβαια, λόγω του διαφορετικού επιπέδου της συνολικής αξίας των εξαγωγών της κάθε περιφέρειας, οι εξαγωγές του κλάδου τροφίμων στην περίπτωση της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας διαμορφώνεται σε €1,3 δισ., όταν για την Ήπειρο ανέρχονται σε €187 εκατ., για την Ανατολική Μακεδονία-Θράκη σε €168,5 εκατ. και για τη Δυτική Μακεδονία σε €68,5 εκατ..

Άλλοι κλάδοι στους οποίους οι Περιφέρειες της Βόρειας Ελλάδας σημειώνουν σημαντική εξαγωγική επίδοση είναι η Κλωστοϋφαντουργία - Ένδυση, με τις συνολικές εξαγωγές να διαμορφώνονται σε €869,2 εκατ., καθώς και οι κλάδοι χημικών και πλαστικού, με την αξία των εξαγωγών για το 2016 να διαμορφώνεται σε €647,4 εκατ.. Εστιάζοντας στο ιδιαίτερο παραγωγικό οικοσύστημα της κάθε περιφέρειας, σημαντικός βάσει των εξαγωγικών

επιδόσεων αναδεικνύεται ο κλάδος των μη μεταλλικών ορυκτών για την περίπτωση της Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης, αποτελώντας το 23% της αξίας των εξαγωγών της Περιφέρειας (€176,3 εκατ.) και ο κλάδος πετρελαιοειδών για την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, με την αξία των εξαγωγών το 2016 να διαμορφώνεται σε €635,7 εκατ..

Επιπλέον είναι σημαντικό στοιχείο ότι τα τρία κύρια εξαγωγικά προϊόντα στην περίπτωση της Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης και Κεντρικής Μακεδονίας καταλαμβάνουν μερίδιο 63% και 60% αντίστοιχα, ενώ οι Περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας και Ηπείρου εμφανίζουν σημαντικά μεγαλύτερο βαθμό συγκέντρωσης, με το μερίδιο των τριών κυριότερων προϊόντων να διαμορφώνεται στο 86%.

Από την άλλη μεριά, και σε ότι αφορά τον δεύτερο πυλώνα ανάπτυξης στο σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον, δηλαδή την ανάπτυξη δράσεων έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης, διαπιστώνουμε ότι η χρηματοδότηση της δαπάνης για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη που εκτελείται σε επιχειρήσεις των περιφερειών της Βόρειας Ελλάδας ακολουθεί το μοτίβο που παρατηρείται σε εθνικό επίπεδο, δηλαδή κατά βάσει «αυτοχρηματοδοτείται», με εξαίρεση στο συγκεκριμένο μοντέλο να αποτελεί η Περιφέρεια Ηπείρου. Συγκεκριμένα, ο επιχειρηματικός τομέας χρηματοδοτεί τη δαπάνη για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη που εκτελείται σε επιχειρήσεις κατά 86%, 69% και 89% για τις Περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης, Κεντρικής Μακεδονίας και Δυτικής Μακεδονίας αντίστοιχα. Αντίθετα, ο επιχειρηματικός τομέας συνεισφέρει μόλις το 25% των κεφαλαίων για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη στην Περιφέρεια Ηπείρου.

Το συνολικό ποσό που παρέχει ο επιχειρηματικός τομέας στη συνολική δαπάνη για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη στη Βόρεια Ελλάδα (ανεξαρτήτως τομέα εκτέλεσης) διαμορφώθηκε το 2013 σε €46,7 εκατ., ενώ η συνολική δαπάνη για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη που εκτελέστηκε από επιχειρήσεις (ανεξαρτήτως πηγής χρηματοδότησης) ανέρχεται σε €48,15 εκατ.. Μάλιστα, κατά το 2013 απασχολήθηκαν 1.578 ερευνητές και λοιπό προσωπικό σε δράσεις έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης σε επιχειρήσεις της Βόρειας Ελλάδας.

Ουσιαστικά, το γεγονός ότι οι κυρίαρχοι τύποι καινοτομίας που αναπτύσσονται/υιοθετούν οι επιχειρήσεις σε όλες τις Περιφέρειες της χώρας είναι μη-τεχνολογικοί, δηλαδή η καινοτομία οργάνωσης και καινοτομία μάρκετινγκ, ερμηνεύει την ανωτέρω κατάσταση. Επιπλέον, κλάδοι διαφορετικής έντασης τεχνολογίας ακολουθούν διαφορετικά μονοπάτια τεχνολογικής ανάπτυξης, με τους κλάδους χαμηλής και μέτριας-χαμηλής έντασης τεχνολογίας να την επιτυγχάνουν κυρίως μέσω παραγωγικών επενδύσεων (δηλ. επενδύσεων σε πάγια, όπως μηχανήματα, εξοπλισμός, κτλ.) και τους κλάδους υψηλής έντασης τεχνολογίας/γνώσης να το επιτυγχάνουν μέσω επενδύσεων σε έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη.

Σημαντικό στοιχείο είναι ότι και οι τέσσερις περιφέρειες της Βόρειας Ελλάδας εμφανίζουν επανάκαμψη του ποσοστού απασχόλησης σε κλάδους υψηλής έντασης τεχνολογίας και υπηρεσίες έντασης γνώσης. Μάλιστα, στην Περιφέρεια Ηπείρου ο σχετικός δείκτης το 2017 διαμορφώνεται σε επίπεδα υψηλότερα από αυτά του 2008. Η επανάκαμψη αυτή παρατηρείται παρά το γεγονός ότι σε επίπεδο ΕΕ καταγράφεται υποχώρηση, αν και οι επιδόσεις των ελληνικών περιφερειών εξακολουθούν να υπολείπονται του ευρωπαϊκού μ.ο..

Σε επίπεδο επιχείρησης, περισσότερες από τις μισές επιχειρήσεις (53%) της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας αναφέρουν ότι εφαρμόζουν έναν τουλάχιστον τύπο καινοτομίας, ενώ

το αντίστοιχο ποσοστό για την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης διαμορφώνεται σε 37%. Παράλληλα, οι επιχειρήσεις της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας επιτυγχάνουν το υψηλότερο ποσοστό συμμετοχής καινοτόμων προϊόντων στον κύκλο εργασιών, ενώ υψηλή είναι και η επίδοση της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας. Αναλυτικότερα, το ποσοστό συμμετοχής καινοτόμων προϊόντων στον κύκλο εργασιών διαμορφώνεται σε 17,8%, με τον μέσο όρο της χώρας να είναι 12%. Ακολουθεί η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας 10,9%, η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης 8,4%, ενώ η Περιφέρεια Ηπείρου καταγράφει τη χαμηλότερη επίδοση της χώρας με ποσοστό 1,3%.

Σε κάθε περίπτωση, είναι γνωστό ότι για την Ελλάδα διάφορες μελέτες καταλήγουν με τη βοήθεια οικονομετρικών αναλύσεων στο συμπέρασμα της αποβιομηχάνισης της χώρας τα τελευταία τουλάχιστον είκοσι χρόνια. Βεβαίως, η μεγαλύτερη απόδειξη περί της αποβιομηχάνισης της Ελλάδας είναι το ποσοστό συνεισφοράς της μεταποιητικής δραστηριότητας στο ΑΕΠ της χώρας. Ενώ το 1995 η μεταποίηση εισέφερε με το σημαντικό ποσοστό του 15% στο σχηματισμό του εθνικού ΑΕΠ, πλέον, και σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία, το ποσοστό αυτό έχει κατέλθει στο ισχνό 8,9%.

Ειδικότερα για τη Βόρεια Ελλάδα, και στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, επιχειρήθηκε η καταγραφή της αποβιομηχάνισης σε όρους αριθμού επιχειρήσεων, ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας, κύκλου εργασιών, αριθμού εργαζομένων, μέσου μεγέθους μεταποιητικής επιχείρησης, επενδύσεων και παραγωγικότητας.

Κατ' αρχήν εξετάσθηκαν μόνον οι μεταποιητικές ΑΕ και ΕΠΕ, για τις οποίες μπορούν να βρεθούν (υπό όρους) δημοσιευμένα στοιχεία των ισολογισμών τους, οι οποίες λειτουργούσαν από το 2000 κ.ε.. Όλες οι μεταποιητικές επιχειρήσεις που βρέθηκαν από έναν συνδυασμό πηγών (Διευθύνσεις Βιομηχανίας, Επιμελητήρια, ICAP, ETBA-ΒΙΠΕ, κλπ.) χαρακτηρίστηκαν ως ΕΝΕΡΓΕΣ και ΑΝΕΝΕΡΓΕΣ με όρους πραγματικής λειτουργίας. Αυτό σημαίνει ότι για να υπάρξει ένας από τους δυο χαρακτηρισμούς, έγιναν επιτόπου επισκέψεις, τηλεφωνικές επικοινωνίες, έρευνα στο διαδίκτυο, συνεντεύξεις με άτομα μεγάλης εμπειρίας ανά κλάδο, κ.ο.κ., ούτως ώστε να είναι η συγκεκριμένη προσέγγιση όσο το δυνατόν περισσότερο αξιόπιστη.

Στο πλαίσιο αυτής της προσέγγισης, έγινε και ο επιπλέον διαχωρισμός σε ενεργές και ανενεργές σε οργανωμένους υποδοχείς και εκτός αυτών. Από την έρευνα αποδεικνύεται η «αντοχή» των μεταποιητικών επιχειρήσεων στην οικονομική κρίση που είναι εγκατεστημένες στους οργανωμένους υποδοχείς, αφού, όπως καταγράφηκε σχετικά:

- Στην Κεντρική Μακεδονία, το 66% των μεταποιητικών επιχειρήσεων με έδρα τις ΒΙΠΕ εξακολουθεί να είναι ενεργό,
- Αξιοσημείωτη είναι η αντοχή – σε συνολικό – περιφερειακό επίπεδο – στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, όπου οι ενεργές επιχειρήσεις φθάνουν σε ποσοστό το 51%, σε μια παραμεθόρια και ιδιαίτερα ευαίσθητη γεωπολιτικά περιφέρεια της χώρας μας, με τα γνωστά προβλήματα με τις γειτονικές χώρες Τουρκία και Βουλγαρία,
- Στην Ήπειρο, το 51% των μεταποιητικών επιχειρήσεων που είναι εγκατεστημένες σε ΒΙΠΕ είναι ενεργό, ενώ, τέλος,
- Στη Δυτική Μακεδονία το αντίστοιχο ποσοστό είναι 76%, με μικρό όμως αριθμό εγκατεστημένων επιχειρήσεων στους εκεί οργανωμένους υποδοχείς.

Από την εξέταση των στοιχείων της αποβιομηχάνισης σε συνολικό επίπεδο και για τις τέσσερις Περιφέρειες του Βορειοελλαδικού Τόξου, προέκυψαν τα ακόλουθα στοιχεία ανά Περιφέρεια:

- Στην Κεντρική Μακεδονία το Κιλκίς (ανενεργές το 72%) και η Θεσσαλονίκη (ανενεργές το 69%) είναι οι δυο Περιφερειακές Ενότητες που έχουν πληγεί περισσότερο από την αποβιομηχάνιση. Η εξήγηση προέρχεται από την ουσιαστική συρρίκνωση του κλάδου της ένδυσης, ο οποίος μέχρι και τις αρχές του 2000 κυριαρχούσε και στους δυο αυτούς Νομούς. Τα ποσοστά παύσης εργασιών που σημειώνονται στους άλλους νομούς δεν είναι ευκαταφρόνητα, και αγγίζουν σχεδόν το 50%, γεγονός που από μόνο του συνιστά πολύ σημαντικό εύρημα για την αποβιομηχάνιση στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας. Σε συνολικό επίπεδο το ποσοστό ΑΕ και ΕΠΕ που είναι ανενεργές στην Κεντρική Μακεδονία ανέρχεται σε 65%.
- Στη Δυτική Μακεδονία, ο αριθμός των περίπου 200 ενεργών επιχειρήσεων είναι αξιοσημείωτος, ειδικά αν ληφθεί υπόψη η περίοδος της οικονομικής κρίσης και το ότι η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας δεν έχει «παράδοση» στη μεταποιητική δραστηριότητα. Κατά τα άλλα, η «αντοχή» των μεταποιητικών επιχειρήσεων είναι αρκετά καλύτερη σε σχέση με τις υπόλοιπες περιφέρειες αφού τα ποσοστά αποβιομηχάνισης ανά Νομό κυμαίνονται από 30 – 38%, με τον μέσον όρο να διαμορφώνεται στο 35%.
- Στην Ανατολική Μακεδονία – Θράκη, ο Έβρος παραμένει «αρνητικός πρωταγωνιστής» στο κλείσιμο μεταποιητικών ΑΕ και ΕΠΕ, με ποσοστό 62% και ακολουθεί η Ροδόπη με ποσοστό 52%. Η Καβάλα και η Δράμα κινούνται σε ποσοστά άνω του 40%, ενώ αξιοσημείωτη αντοχή δείχνει η Ξάνθη με ποσοστό 31%. Σε συνολικό επίπεδο, διαπιστώθηκε ότι το 46% των μεταποιητικών ΑΕ και ΕΠΕ με έδρα την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης δεν υφίσταται. Παρόλα αυτά, περισσότερες από 500 ΑΕ και ΕΠΕ εξακολουθούν να λειτουργούν στη συγκεκριμένη Περιφέρεια. Το μέσο ποσοστό αποβιομηχάνισης ανέρχεται στο 46%.
- Στην Ήπειρο, εμφανίζονται παρόμοια ποσοστά αποβιομηχάνισης, όπως και οι υπόλοιπες τρεις περιφέρειες του Βορειοελλαδικού Τόξου. Σημειώνουμε την αξιοσημείωτη «αντοχή» της μεγαλύτερης βιομηχανικής συγκέντρωσης της Ηπείρου, αυτής του Νομού Ιωαννίνων, για τον οποίο το ποσοστό αποβιομηχάνισης είναι στο 40%. Μεγαλύτερη αποβιομηχάνιση εμφανίζουν η Πρέβεζα σε ποσοστό 53% και η Άρτα 51%. Η Θεσπρωτία, Νομός που κι αυτός δεν εμφανίζει ισχυρή μεταποιητική βάση, εμφανίζει το μικρότερο ποσοστό αποβιομηχάνισης, και συγκεκριμένα 33%. Το μέσο ποσοστό αποβιομηχάνισης στην περιφέρεια Ηπείρου, ανέρχεται στο 43%.

Η εξέταση της αποβιομηχάνισης στη Βόρεια Ελλάδα σε όρους ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας, αριθμού εργαζομένων, επενδύσεων, κύκλου εργασιών και παραγωγικότητας, επιβεβαιώνει ακριβώς τα ευρήματα από την έρευνα για τις ενεργές και τις ανενεργές επιχειρήσεις που εκτέθηκαν ακριβώς παραπάνω.

Συνολικά μεταξύ των ετών 2002 και 2013 έχει απωλεσθεί ουσιαστικά περίπου το ένα τέταρτο της ΑΠΑ της μεταποίησης στο ΒΕΤ (μεταβολή -24,03%). Η μελέτη των στοιχείων για την ΑΠΑ δείχνει ότι από το 2002 μέχρι και το 2007, η ΑΠΑ αυξανόταν με μέσον όρο περίπου 5% ανά έτος. Το 2008 η ΑΠΑ μειώνεται σε ποσοστό 40% σε σχέση με το 2007, ενώ το 2009 μειώνεται

εκ νέου σε ποσοστό 16,81% σε σχέση με το 2008. Ακολουθεί του 2010 μια ανάκαμψη της τάξης του 20%, η οποία όμως αναιρείται διαδοχικά τα επόμενα δυο χρόνια 2011 και 2012. Μια αναμικτή ανάκαμψη της τάξεως του 2,65%, καταγράφηκε για το 2013.

Ακολουθεί η συνολική (αρνητική) μεταβολή των πωλήσεων προϊόντων και υποπροϊόντων μεταποιητικών επιχειρήσεων που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα μεταξύ των ετών 2002 και 2013, που καταγράφεται σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, ανέρχεται σε ποσοστό 22,29%.

Η μελέτη των στοιχείων για τις πωλήσεις προϊόντων και υποπροϊόντων δείχνει ότι από το 2002 μέχρι και το 2007, αυτές αυξάνονταν με μέσον όρο περίπου 4,8% ανά έτος. Το 2008 οι πωλήσεις μειώνονται σε ποσοστό 41,27% σε σχέση με το 2007, ενώ το 2009 μειώνονται εκ νέου σε ποσοστό 14,44% σε σχέση με το 2008. Ακολουθεί του 2010 μια ανάκαμψη της τάξης του 17,69%, η οποία όμως αναιρείται διαδοχικά τα επόμενα δυο χρόνια 2011 και 2012. Μια αναμικτή ανάκαμψη της τάξεως του 2,27%, καταγράφηκε το 2013.

Πολύ σημαντικό μέγεθος που αποτυπώνει την αποβιομηχάνιση είναι αυτό των επενδύσεων στη μεταποίηση. Με τον όρο επενδύσεις στη μεταποίηση εννοούμε την αξία των επενδύσεων σε γήπεδα και οικοπέδα, κτίρια, μηχανήματα, τεχνικές εγκαταστάσεις, μηχανολογικό εξοπλισμό, μεταφορικά μέσα, έπιπλα και λοιπό εξοπλισμό, ασώματες ακινητοποιήσεις, έξοδα πολυετούς απόσβεσης κλπ. που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια συγκεκριμένου έτους.

Τα διαθέσιμα επίσημα στοιχεία από την ΕΛΣΤΑΤ αφορούν τα έτη από το 2002 έως και το 2013. Η εξέταση ακριβώς των στοιχείων αυτών δείχνει:

- Την πτωτική πορεία του μεγέθους των επενδύσεων την τετραετία 2002 – 2005, όπου η μεταβολή 2002/2005, είναι της τάξεως του – 36% (ακριβέστερα -35,89%)
- Την αύξηση των επενδύσεων τη διετία 2006 – 2007 σε ποσοστά αντίστοιχα 32,52% και 17,84% σε σχέση με το ακριβώς προηγούμενο έτος, δηλαδή το 2005 και το 2006 αντίστοιχα, και,
- Τη μόνιμα πτωτική πορεία από το 2008 έως και το 2012.

Η πτώση των επενδύσεων από το 2002 – 2008 ήταν της τάξης του 30% (-29,27%), ενώ η αντίστοιχη πτώση από το 2008 – 2013 ήταν της τάξης του 51,85%. Επίσης, η συρρίκνωση της δυναμικής των επενδύσεων στη μεταποίηση μεταξύ των ετών 2002 – 2013 αποδεικνύεται τόσο από τα ακριβή μεγέθη, όσο και από το ποσοστό της συρρίκνωσης. Συγκεκριμένα, το σύνολο των επενδύσεων στη μεταποίηση το 2002 και για τις τέσσερις περιφέρειες του Βορειοελλαδικού Τόξου ήταν 530 εκ. €, ενώ το 2013 το συγκεκριμένο μέγεθος είχε κατέλθει στα 180 εκ. €, δηλαδή έχει καταγραφεί μια πτώση της τάξεως του 66% περίπου. (-65,94%)

Είναι προφανές ότι η συρρίκνωση τόσο της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας στο ΒΕΤ, όσο και των επενδύσεων, είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση της απασχόλησης στο σύνολο της μεταποίησης στο ΒΕΤ, άρα τη μείωση του μέσου μεγέθους των μεταποιητικών επιχειρήσεων στις τέσσερις περιφέρειές του.

Συγκεκριμένα, και με βάση τα διαθέσιμα επίσημα στοιχεία από την ΕΛΣΤΑΤ το μέσο μέγεθος μιας μεταποιητικής επιχείρησης στο ΒΕΤ μειώθηκε από 78 εργαζόμενους το 2008 σε 57 εργαζόμενους το 2013, μείωση δηλαδή της τάξεως του 27%.

Σε περιφερειακό επίπεδο αρνητική «πρωταθλήτρια» στην αποβιομηχάνιση αναδεικνύεται η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, η οποία παρουσιάζει απώλεια στο μέσο μέγεθος μεταποιητικής επιχείρησης της τάξεως του 35%. (-34,55%) Στη συγκεκριμένη περιφέρεια το μέσο μέγεθος μεταποιητικής επιχείρησης από 70 άτομα το 2008, μειώθηκε σε μόλις 46 το 2013. Ακολουθεί η Κεντρική Μακεδονία με το υψηλότερο ποσοστό σχεδόν του 30%, (-29,42%) γεγονός που μεταφράζεται σε μείωση από 70 άτομα το 2008, σε 57 το 2013.

Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας εμφανίζεται «ανθεκτική» και διατηρεί το μέσο μέγεθος σχεδόν σταθερό μεταξύ των ετών 2008 και 2013, παρά τις ενδιάμεσες πτώσεις που καταγράφηκαν. Τέλος, η Ήπειρος εμφανίζει μια μικρή αύξηση της τάξεως του 9%, και από 69 εργαζόμενους ως μέσο μέγεθος το 2008, το 2013 καταγράφει 76 άτομα για το ίδιο μέγεθος.

Παρά το γεγονός της συγκράτησης του αριθμού των ατόμων στη Δυτική Μακεδονία και της αύξησης στην Ήπειρο, τα υψηλά ποσοστά πτώσης σε Ανατολική Μακεδονία – Θράκη και σε Κεντρική Μακεδονία, διαμορφώνουν ένα τελικό ποσοστό πτώσης του μέσου μεγέθους της τάξης του 28% για το σύνολο της μεταποιητικής βάσης σε ολόκληρο το Βορειοελλαδικό Τόξο.

Ακολούθως, εξετάσθηκε η μεταβολή του αριθμού των εργαζομένων / της απασχόλησης στη μεταποίηση στο ΒΕΤ. Βασικό συμπέρασμα από τη μελέτη των επίσημων στοιχείων είναι ότι η απασχόληση στη μεταποίηση για τα έτη 2002 έως και 2013 βρίσκεται διαρκώς σε πτωτική πορεία, διαπίστωση η οποία συνάδει με τα ευρήματα για την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία, τις πωλήσεις, τις επενδύσεις, και, ειδικά, με το μέσο μέγεθος των μεταποιητικών επιχειρήσεων στο Βορειοελλαδικό Τόξο. Εξάιρεση αποτελεί το έτος 2010, το οποίο είναι το μοναδικό στο οποίο καταγράφεται αύξηση της τάξης του 17,38% σε σχέση με το 2009.

Και πάλι, με όρους απασχόλησης εργαζομένων στη μεταποίηση, η πτώση μεταξύ του 2002 και του 2005 είναι της τάξης του 10,16%. Διπλάσιο ποσοστό πτώσης καταγράφεται μεταξύ των ετών 2005 και 2008, όπου το συγκεκριμένο ποσοστό είναι της τάξης του 20,08%. Η πτωτική πορεία ανακόπτεται μεταξύ των ετών 2008 και 2011, και «περιορίζεται» στο -4,70%, κι αυτό εξαιτίας της αύξησης που προαναφέρθηκε μεταξύ των ετών 2009 και 2010. Κατά την τριετία 2011 – 2013, η πτώση εξακολουθεί να υφίσταται, σε ποσοστό -4,04%.

Επιπλέον, και για να καταδειχθεί ακριβώς ότι η τάση αποβιομηχάνισης δεν είναι αποκλειστικά και μόνον προϊόν της κρίσης, αλλά είχε ξεκινήσει αρκετά ενωρίτερα. Έτσι, η μείωση της απασχόλησης στις μεταποιητικές επιχειρήσεις του ΒΕΤ μεταξύ των ετών 2002 και 2008, είναι της τάξεως του 28,20%, ενώ από το 2008 έως και το 2013 η αντίστοιχη πτώση είναι -8,55%.

Σε συνολικό επίπεδο, η ποσοστιαία μείωση της απασχόλησης σε μεταποιητικές επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα μεταξύ των ετών 2002 και 2013 είναι της τάξεως του -34,34%. Ουσιαστικά, από το 2002 μέχρι και 2013 έχουν χαθεί 22.110 θέσεις εργασίας σε μεταποιητικές επιχειρήσεις με έδρα τις τέσσερις Περιφέρειες του Βορειοελλαδικού Τόξου οι οποίες απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα προσωπικό, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ.

Όσον αφορά τη μεταβολή της παραγωγικότητας, και με βάση τα επίσημα διαθέσιμα στοιχεία που αφορούν στα έτη 2008 – 2013, αποτυπώνεται και πάλι πτώση της παραγωγικότητας, δηλαδή της προστιθέμενης αξίας ανά εργαζόμενο, από το 2008 διαδοχικά για κάθε έτος μέχρι και το 2012. Η πτώση της παραγωγικότητας είναι της τάξεως του 9%, γεγονός που δείχνει ότι

το ανθρώπινο δυναμικό των μεταποιητικών επιχειρήσεων προσαρμόσθηκε έγκαιρα στην οικονομική κρίση και ανταποκρίθηκε αναλόγως για την επιβίωση των επιχειρήσεων. Ταυτόχρονα, η στρατηγική ανταπόκριση των μεταποιητικών επιχειρήσεων στο ΒΕΤ φαίνεται να αποδίδει το 2013, χρονιά ανάκαμψης των εξαγωγών, όπου η προστιθέμενη αξία ανά εργαζόμενο ανακάμπτει και επανέρχεται στα επίπεδα του 2010.

Οι κυριότεροι λόγοι που οδήγησαν διαχρονικά στην αποβιομηχάνιση, έτσι όπως αυτοί προέκυψαν στο πλαίσιο της έρευνας γνώμης για τη μεταποιητική δραστηριότητα στο Βορειοελλαδικό Τόξο, είναι:

1. Έλλειψη ρευστότητας, αδυναμία πρόσβασης σε χρηματοδότηση και αδυναμία αναχρηματοδότησης παλαιότερων δανείων που δεν εξυπηρετούνταν,
2. «Αργά» αντανακλαστικά για τη στρατηγική ανταπόκριση στις αλλαγές που έπρεπε να αντιμετωπισθούν από την επιχείρηση στο πλαίσιο της οικονομικής κρίσης, με κυριότερη αυτή της άμεσης αύξησης των εξαγωγών, για την αντικατάσταση του χαμένου κύκλου εργασιών από την εγχώρια αγορά.
3. Η ύπαρξη υψηλού ανταγωνισμού στον κλάδο, και κυρίως ανταγωνισμού τιμών. Το υψηλό λειτουργικό κόστος των εγχώριων μεταποιητικών επιχειρήσεων και η χαμηλή επένδυση στην καινοτομία και στην υιοθέτηση νέων τεχνολογιών, τις καθιστούν μη ανταγωνιστικές σε όρους τιμών, σε σχέση με προμηθευτές αγορών από τρίτες χώρες χαμηλού κόστους.
4. Η έλλειψη επιχειρηματικής κουλτούρας αντιμετώπισης παρόμοιας έκτασης κρίσεων. Ενώ η στρατηγική ανταπόκριση πλήθους ελληνικών επιχειρήσεων στην οικονομική κρίση ήταν ακριβώς η αλλαγή του επιχειρηματικού τους μοντέλου, ένα αντίστοιχο πλήθος επιχειρήσεων δεν διέθεταν ούτε το πλάνο, ούτε την ηγετική ομάδα η οποία θα έπρεπε να οδηγήσει την επιχείρηση στην «επόμενη μέρα». Σε κάθε περίπτωση, ο συγκεκριμένος παράγοντας οδηγεί και στο συμπέρασμα – που, προφανώς θα πρέπει να επιβεβαιωθεί εμπειρικά – του ελλείματος ηγεσίας για την αντιμετώπιση των δυσκολιών από το περιβάλλον δραστηριοποίησης των ίδιων των επιχειρήσεων, και,
5. Άλλοι, εξωγενείς παράγοντες, όπως για παράδειγμα το ζήτημα των κεφαλαιακών ελέγχων (capital controls) τα οποία οδήγησαν πολλές επιχειρήσεις από τη Βόρεια Ελλάδα σε αναστολή της λειτουργίας της, εξ' αιτίας ακριβώς της αδυναμίας πρόσβασής τους σε πρώτες ύλες από το εξωτερικό.

Δυο επιπλέον, πολύ σημαντικοί όμως, παράγοντες αποβιομηχάνισης οι οποίοι εξετάζονται στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, είναι: α) η έννοια της «προϊοντοπενίας», η οποία μεταφράζεται σε αδυναμία διάθεσης μεταποιημένων προϊόντων στις διεθνείς αγορές, που αφενός να ικανοποιούν και αφετέρου να διαμορφώνουν τη ζήτηση. Αυτό σημαίνει ότι είτε δεν υπάρχει η κατάλληλη ποικιλία προϊόντων προς διάθεση, είτε, περισσότερο η ικανή και αναγκαία ποσότητα των συγκεκριμένων προϊόντων για την ικανοποίηση της ζήτησης σε μια αγορά απλώς δεν επαρκεί και είναι αδύνατο να παραχθεί από τις εγχώριες μεταποιητικές επιχειρήσεις, και, β) η δομή του περιβάλλοντος δραστηριοποίησης των εγχώριων μεταποιητικών επιχειρήσεων και το κατά πόσο αυτό τους επιτρέπει να αναπτύξουν δράσεις καινοτομίας και μεταφοράς τεχνολογίας, και με ποιες προϋποθέσεις. Η «συστημική» υστέρηση της Ελλάδας, τοποθετεί τη χώρα μας τόσο σε συνολικό επίπεδο, όσο και στους επιμέρους δείκτες, πολύ χαμηλότερα από τις χώρες που ηγούνται στις κατατάξεις

καινοτομίας. Ως εκ τούτου, το χάσμα και η «αναπτυξιακή απόσταση» που θα πρέπει να διανυθεί σε όρους καινοτομίας, καθιστά την προσπάθεια πραγματικά δύσκολη.

Παρά το γεγονός ότι η επίδραση της κρίσης καθιστά πιο δυσχερή την κάλυψη της «αναπτυξιακής απόστασης», οι μεταποιητικές επιχειρήσεις έχουν τη δυναμική που απαιτείται ώστε να κατευθυνθούν προς την κατεύθυνση αυτή. Η αναπτυξιακή δυναμική ενός συστήματος (σε κλαδικό, τομεακό, περιφερειακό αλλά και εθνικό επίπεδο) προσδιορίζεται κατά βάση από το επίπεδο ανταγωνιστικότητας, αλλά και τη δυναμική ανάπτυξης των μεμονωμένων μονάδων, δηλαδή των επιχειρήσεων. Βασικός εκφραστής των δύο αυτών στοιχείων σε μικροοικονομικό επίπεδο αποτελούν επιλεγμένοι χρηματοοικονομικοί δείκτες, οι οποίοι αποτυπώνουν τα τρία βασικά χαρακτηριστικά που καθορίζουν την ανταγωνιστικότητα: την αποδοτικότητα, την αποτελεσματικότητα και την υγιή χρηματοοικονομική διάρθρωση.

Στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας, η χρηματοοικονομική επίδοση της μεταποίησης καταγράφεται μέσω ενός αντιπροσωπευτικού δείγματος 747 μεταποιητικών επιχειρήσεων με έδρα στη Βόρεια Ελλάδα. Βάσει της εξέτασης και ανάλυσης των χρηματοοικονομικών στοιχείων των επιχειρήσεων του δείγματος, γίνεται σαφής η δυναμική της μεταποίησης στη Βόρεια Ελλάδα, η ισχυρή επίδραση που είχε η οικονομική κρίση στις δραστηριότητες των βιομηχανικών επιχειρήσεων, αλλά και η ανθεκτικότητα των μεταποιητικών δραστηριοτήτων. Ο κύκλος εργασιών αποτελεί το κύριο μέγεθος το οποίο αποτυπώνει την ενισχυμένη ανθεκτικότητα των μεταποιητικών επιχειρήσεων. Και αυτό καθώς οι επιχειρήσεις του δείγματος κατάφεραν να σταθεροποιήσουν σε υψηλά επίπεδα τον κύκλο εργασιών μετά το αρχικό σοκ της οικονομικής κρίσης, διατηρώντας τα οφέλη που είχαν αποκομίσει κατά την περίοδο 2000-2008.

Παρά το γεγονός ότι οι μεταποιητικές επιχειρήσεις έχουν καταφέρει να διατηρήσουν περίπου σταθερό το επίπεδο του κύκλου εργασιών από το 2010 κ.ε., τα αποτελέσματα προ φόρων έχουν συρρικνωθεί σημαντικά, αντανakλώντας το αυξημένο κόστος που αντιμετωπίζουν από το εγχώριο φορολογικό σύστημα, από τις εισφορές που είναι υποχρεωμένες να καταβάλλουν, κλπ.. Έτσι, από συνολικά κέρδη €145 εκατ. το 2000, οι επιχειρήσεις του δείγματος κατέγραψαν σωρευτικά ζημίες €74 εκατ. το 2011, αντανakλώντας την αύξηση του κόστους δραστηριοποίησής τους. Επίσης σημαντικό στοιχείο είναι το γεγονός ότι περίπου μία στις τρεις επιχειρήσεις του δείγματος μετατράπηκαν από κερδοφόρα σε ζημιογόνα, ενώ καθοριστική είναι η φορολογική επιβάρυνση στην επιδείνωση της κατάστασης, όπως καταγράφεται μέσω των καθαρών αποτελεσμάτων.

Παράλληλα, επιχειρήσεις με υψηλότερο κύκλο εργασιών εμφανίζουν καλύτερη χρηματοοικονομική εικόνα τόσο σε όρους ανάπτυξης, όσο και υγιούς χρηματοοικονομικής διάρθρωσης. Και αυτό καθώς το μέτριο τεχνολογικό επίπεδο της μεταποίησης στη Βόρεια Ελλάδα θέτει ως βασικό μέσο βελτίωσης της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας την επίτευξη οικονομικών κλίμακας. Η πιστωτική έκθεση των πιο ανταγωνιστικών επιχειρήσεων είναι περιορισμένη, δηλαδή οι επιχειρήσεις αυτές κατά βάση στηρίζουν την ανάπτυξή τους σε ίδια κεφάλαια. Αντίθετα, πιο αδύναμες επιχειρήσεις σε όρους ανταγωνιστικότητας εμφανίζουν σημαντική δανειακή επέκταση, η οποία οφείλεται στη διαρκή ανάγκη χρηματοδότησης που παρουσιάζουν οι μεταποιητικές δραστηριότητες σε συνδυασμό με την αδυναμία κάλυψης του μέρους της πιστωτικής επέκτασης με ίδια κεφάλαια. Αυτό βρίσκεται σε συμφωνία με τα αποτελέσματα σχετικών ερευνών σχετικά με την ανακυκλούμενη

χρηματοδότηση επιχειρήσεων «zombie» σε περιόδους κρίσης και χαμηλής κεφαλαιοποίησης του τραπεζικού συστήματος, οδηγώντας σε μείωση της χρηματοδότησης προς υγιείς επιχειρήσεις.

Δεδομένου ότι το μέσο κόστος κεφαλαίου (μετά φόρων) του μεταποιητικού τομέα διαμορφώνεται σε 7,6%, και το κόστος των ιδίων κεφαλαίων διαμορφώνεται σε 8,7%, ενώ στο σύνολο των 747 επιχειρήσεων του δείγματος η απόδοση των ιδίων κεφαλαίων διαμορφώνεται σε 1,5% και το περιθώριο των καθαρών αποτελεσμάτων διαμορφώνεται σε οριακά επίπεδα υπό του μηδέν, η ικανότητα των επιχειρήσεων να ανταγωνιστούν περιορίζεται σημαντικά, καθιστώντας απαραίτητη την υποστήριξη μέσω στοχευμένων μέτρων/εργαλείων, τα οποία θα είναι προσαρμοσμένα στα χαρακτηριστικά των παραγωγικών επιχειρήσεων.

Για την «επαναβιομηχάνιση» της Βόρειας Ελλάδας, αλλά και συνολικά για τη χώρα, απαιτείται η ύπαρξη μιας «νέας» βιομηχανικής πολιτικής, που θα τοποθετήσει τη μεταποιητική βάση της χώρας στην πρωτοπορία της ανάπτυξης και στην αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου της οικονομίας μας. Η πρόταση συνοψίζεται στην ανάληψη πρωτοβουλίας για τη βιομηχανία υπό τον γενικό τίτλο: «Ισχυρή βιομηχανία, Ισχυρή Ελλάδα». Στο πλαίσιο αυτό, η προτεινόμενη βιομηχανική πολιτική θα πρέπει απαραίτητα να προσαρμοσθεί στα όσα προβλέπει και επιτάσσει η ευρωπαϊκή βιομηχανική πολιτική, αλλά, απαραίτητα, λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες και τις ιδιαιτερότητες της ελληνικής πραγματικότητας.

Η προτεινόμενη βιομηχανική πολιτική μέσω της πρωτοβουλίας: «Ισχυρή βιομηχανία, Ισχυρή Ελλάδα», εξειδικεύεται σε άξονες και επιμέρους δράσεις. Συγκεκριμένα, έχουν προδιαγραφεί δέκα (10) άξονες παρέμβασης, οι οποίοι εξειδικεύονται σε περισσότερες από εξήντα (60) δράσεις.

A] ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΜΙΚΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ) ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Με ενδεικτικές δράσεις: τη Δημιουργία «Συμβουλίου Βιομηχανίας», την άσκηση (έμμεσης) κλαδικής βιομηχανικής πολιτικής, τη μετεξέλιξη της Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας (ΓΓΒ) του Υπουργείου Περιφερειακής Ανάπτυξης από φορέα εφαρμογής, υλοποίησης και διαχείρισης προγραμμάτων, σε φορέα σχεδιασμού, παραγωγής και άσκησης ουσιαστικής βιομηχανικής πολιτικής, την κωδικοποίηση και απλοποίηση της νομοθεσίας που αφορά την επιχειρηματικότητα, τη ριζική αναμόρφωση του Αναπτυξιακού Νόμου, την Αλλαγή του πλαισίου ελέγχου και εποπτείας της αγοράς, την αδειοδότηση μεταποιητικών επιχειρήσεων, την αναμόρφωση της βιομηχανικής νομοθεσίας, την αναθεώρηση του «Χάρτη Περιφερειακών Ενισχύσεων» για την ευχερέστερη προσέλκυση και υλοποίηση επενδύσεων, την αναμόρφωση της νομοθεσίας που αφορά στις κρατικές προμήθειες, το σύστημα απονομής δικαιουσύννης, την ανταποδοτικότητα των δημοτικών τελών, την επιτάχυνση των διαδικασιών δημοπράτησης δημόσιων τεχνικών έργων, την κατάργηση μη ανταποδοτικών τελών και επιβαρύνσεων υπέρ τρίτων, κλπ..

B] ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟ ΒΟΡΕΙΟΕΛΛΑΔΙΚΟ ΤΟΞΟ ΚΑΙ ΣΤΗ ΧΩΡΑ – «ΝΕΑ» ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ενδεικτικές δράσεις: παροχή κινήτρων για την υλοποίηση επενδύσεων στη μεταποίηση, με την υλοποίηση προγραμμάτων όπως: ενίσχυσης επιχειρήσεων στρατηγικής σημασίας για το Βορειοελλαδικό Τόξο, ενίσχυσης της μεθοριακής βιομηχανίας και επιδότησης εργοδοτικών εισφορών.

Επίσης: με τη βελτίωση της ποιότητας και της ανταγωνιστικότητας βιομηχανικών προϊόντων, με την πρόσβαση των μεταποιητικών επιχειρήσεων στη χρηματοδότηση και την αποκατάσταση της ρευστότητας στη βιομηχανία, με τον εξορθολογισμό της σχέσης κράτους – επιχείρησης για εκατέρωθεν οφειλές, και με τον εξορθολογισμό του ισχύοντος φορολογικού συστήματος και την αλλαγή φορολογικής πολιτικής, με αναπτυξιακά κριτήρια.

Ακόμη: με την ενίσχυση της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειας, με την αξιοποίηση αποτελεσμάτων της έρευνας και την ανάπτυξη καινοτομίας, και, γενικά, με την ενίσχυση της καινοτομικότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων, με την προσαρμογή του πρωτογενούς τομέα της παραγωγής στα νέα δεδομένα και την ανάπτυξη διασυνδέσεων με τη μεταποίηση, με την αναβάθμιση δεξιοτήτων και εξειδικεύσεων του ανθρώπινου δυναμικού, με τον εξορθολογισμό του κόστους ενέργειας και της ενεργειακής επάρκειας για την εγχώρια βιομηχανία, με τη βελτίωση των υλικών και άυλων υποδομών υποστήριξης της μεταποιητικής δραστηριότητας

Σε κάθε περίπτωση, κρίσιμο ζήτημα για την έμπρακτη ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της μεταποιητικής βάσης της Βορείου Ελλάδος, και, κατ' επέκταση, της χώρας, είναι η άσκηση (έμμεσης) κλαδικής βιομηχανικής πολιτικής για την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων τομέων και κλάδων, αλλά και συγκεκριμένων γεωγραφικών περιοχών της Ελλάδας. Στο πλαίσιο ακριβώς αυτό, δίνεται στην ανά χειράς μελέτη δομημένο παράδειγμα άσκησης (έμμεσης) κλαδικής βιομηχανικής πολιτικής το οποίο αναφέρεται στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του κλάδου της αγροδιατροφής στη Βόρεια Ελλάδα.

Με βάση το επικρατέστερο σενάριο εξέλιξης του τομέα της αγροδιατροφής έτσι όπως έχει αυτό αποτυπωθεί από διάφορες μελέτες, ουσιαστικά προτείνεται η άσκηση (έμμεσης) κλαδικής βιομηχανικής πολιτικής με τη μορφή μιας «Ολοκληρωμένης Εδαφικής Επένδυσης» (ΟΕΕ) στον αγροδιατροφικό τομέα στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας. Στην ΟΕΕ έχουν προδιαγραφεί τέσσερις άξονες παρέμβασης και συγκεκριμένα:

α) Βελτίωση και υποστήριξη ηγετικών προϊόντων με σαφείς εξαγωγικές προοπτικές, με κλαδικές παρεμβάσεις, όπως: η ανάπτυξη νέων προϊόντων για ειδικές ομάδες καταναλωτών και για μη «κλασσικές» χρήσεις, η αναβάθμιση της ποιότητας των τοπικά παραγόμενων αγροτικών προϊόντων, η διεθνής προβολή μεταποιημένων αγροτικών προϊόντων, και, η ενίσχυση της αποδοτικότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων τροφίμων, και, με οριζόντιες ενδεικτικές παρεμβάσεις, όπως: η αναβάθμιση της προστιθέμενης αξίας τοπικών αγροτικών προϊόντων και μεταποιημένων προϊόντων ονομασίας προέλευσης (Π.Ο.Π.), η ίδρυση και λειτουργία «Ινστιτούτου Ανταγωνιστικότητας Τροφίμων», και, η νέα επιχειρηματικότητα στον πρωτογενή και στον δευτερογενή τομέα στην Κεντρική Μακεδονία,

β) Εφαρμογή οριζόντιων τεχνολογιών στον πρωτογενή και στον δευτερογενή τομέα,

γ) Ανθρώπινο δυναμικό: Εκπαίδευση – Επιμόρφωση – Πληροφόρηση, και,

δ) Δικτύωση επιχειρήσεων: clustering & networking

Με την υλοποίηση της παραπάνω πρότασης – άσκησης έμμεσης κλαδικής βιομηχανικής πολιτικής, επιτυγχάνονται ταυτόχρονα:

- Η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τοπικού παραγωγικού συστήματος, (Κεντρική Μακεδονία) για την «παραγωγή» ανάπτυξης,
- Η ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας,
- Η ανάληψη δράσεων μεταφοράς τεχνολογίας από το εξωτερικό,
- Η δημιουργία διαπεριφερειακών συνεργασιών σε τομείς που μπορούν να υποβοηθήσουν την ανάπτυξη,
- Η ολοκλήρωση των κάθε είδους υποδομών,
- Ο εκσυγχρονισμός της παραγωγικής βάσης, και,
- Η ενίσχυση της εξωστρέφειας και της διεθνοποίησης του τοπικού παραγωγικού συστήματος, μέσω της έμφασης στην παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων.

Τέλος, και για τη μετάβαση της βιομηχανίας στην ψηφιακή εποχή και την επιτυχημένη διαχείριση των προκλήσεων της 4ης βιομηχανικής επανάστασης, είναι προφανές ότι η χώρα μας θα πρέπει να προσαρμοσθεί ταχύτατα στα νέα δεδομένα και τις νέες συνθήκες του παγκόσμιου ανταγωνισμού, υλοποιώντας πρωτοβουλίες «τύπου» «Industry 4.0».

Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται η υλοποίηση προγράμματος εθνικής στρατηγικής για τη βιομηχανία, με τίτλο: «ΕΛΛΑΔΑ – ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ – Industry 4.0»

Με την υλοποίηση της συγκεκριμένης πρωτοβουλίας, είναι βέβαιο ότι η χώρα θα εκκινήσει τη μετάβασή της στην ψηφιακή εποχή και τη δημιουργία του δικού της αναπτυξιακού σχεδίου για την επιτυχημένη αντιμετώπιση των προκλήσεων που απορρέουν από την 4η βιομηχανική επανάσταση. Άλλωστε, όλες σχεδόν οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) διαθέτουν ήδη τα δικά τους μέτρα πολιτικής για τον ψηφιακό μετασχηματισμό της τοπικής βιομηχανίας, εκτός από την Ελλάδα. Η εμπειρία και οι «καλές πρακτικές» από τις χώρες αυτές, προτείνουμε να αξιοποιηθούν από τη χώρα μας και να μετουσιωθούν σε κατευθύνσεις σχεδιασμού του νέου αναπτυξιακού υποδείγματος της πατρίδας μας.

Ενδεικτικά, μέτρα παρέμβασης του προγράμματος εθνικής στρατηγικής «ΕΛΛΑΔΑ – Industry 4.0», είναι:

1. Εθνικό πρόγραμμα ψηφιακού μετασχηματισμού της οικονομίας, με:
 - Ψηφιοποίηση της λειτουργίας Δημοσίου τομέα,
 - Δια-λειτουργικότητα συστημάτων, και,
 - Καθολική ηλεκτρονική Διακυβέρνηση
2. Σχεδιασμός και ολοκλήρωση ψηφιακών υποδομών και υλοποίηση επενδύσεων στις τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών (ICT).
3. Χρηματοδότηση επενδύσεων καινοτομίας και εφαρμοσμένων ερευνητικών έργων σε τομείς προτεραιότητας για τη μεταποίηση, όπως:
 - αυτοματοποίησης παραγωγικών διαδικασιών,
 - τεχνικής νοημοσύνης,

- διαδικτύου των πραγμάτων,
 - βιο- επιστημών
 - νανοτεχνολογίας κ.λ.π.
4. Θέσπιση ειδικών – κλαδικών προγραμμάτων ψηφιοποίησης, όπως:
- ψηφιακή γεωργία,
 - βιομηχανικές εφαρμογές και επενδύσεις αναδιάρθρωσης,
 - ψηφιακός τουρισμός,
 - μεταφορές και logistics.
5. Προσαρμογές στην αγορά εργασίας και στο εγχώριο εκπαιδευτικό σύστημα. Σχεδιασμός και υλοποίηση προγραμμάτων συνεχούς κατάρτισης για την προσαρμογή των προσόντων των εργαζομένων στις απαιτήσεις της ψηφιακής εποχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Έννοια, τύποι και «εργαλεία» βιομηχανικής πολιτικής

Επιτελική σύνοψη

Η οριοθέτηση της σύγχρονης έννοιας της «βιομηχανικής πολιτικής» αποτελεί ικανή και αναγκαία συνθήκη για την αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου της ελληνικής οικονομίας. Στη διεθνή βιβλιογραφία και πρακτική δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της έννοιας της «βιομηχανικής πολιτικής». Υπάρχουν ορισμοί πολύ γενικοί όπως «οτιδήποτε επηρεάζει μια επιχείρηση», αλλά και πολύ περιοριστικοί όπως «συγκεκριμένα μέτρα πολιτικής που αναφέρονται σε συγκεκριμένους τομείς». Επιπλέον, στη διεθνή βιβλιογραφία δεν υπάρχει συμφωνία αν ο όρος «βιομηχανική» αναφέρεται στη μεταποιητική δραστηριότητα και μόνον, αλλά είναι ευρύτερος περιλαμβάνοντας τις υπηρεσίες, με ό,τι αυτό συνεπάγεται, τον χρηματοπιστωτικό τομέα, τις συμβουλευτικές υπηρεσίες και τις μεταφορές, ή ακόμη, τις κατασκευές, την ενέργεια, το οποίο παραπέμπει στη σκοπιά των ΗΠΑ για το θέμα βιομηχανικής πολιτικής όπου η έννοια της «βιομηχανίας» ταυτίζεται με την έννοια του «τομέα».

Στο πνεύμα ενός ευρέος και περιεκτικού ορισμού, ο ΟΟΣΑ προσδιορίζει τη βιομηχανική πολιτική ως «κάθε είδους παρέμβαση ή κυβερνητική πολιτική που επιχειρεί να βελτιώσει το επιχειρηματικό περιβάλλον ή να μεταβάλει τη διάρθρωση της οικονομικής δραστηριότητας προς τομείς, τεχνολογίες ή επιχειρηματικές δράσεις που αναμένεται να προσφέρουν καλύτερες προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης ή κοινωνικής ευημερίας απ' ό,τι θα συνέβαινε από την απουσία τέτοιας παρέμβασης». Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης ως ορισμός της «βιομηχανικής πολιτικής» προτείνουμε να υιοθετηθεί ο ακόλουθος: «Σύνολο πολιτικών και πρωτοβουλιών, οι οποίες θα δημιουργούν ένα ελκυστικό περιβάλλον για την ανάπτυξη μεταποιητικής δραστηριότητας, τόσο για τον τομέα της μεταποίησης και της βιομηχανίας συνολικά, όσο και για τις μεμονωμένες επιχειρήσεις που ανήκουν σ' αυτόν.»

Με βάση ακριβώς αυτόν τον ορισμό, οι τύποι βιομηχανικής πολιτικής που καταγράφονται είναι: α) εφαρμογή τομειακών/κλαδικών έναντι οριζόντιων πολιτικών, β) ενίσχυση των επιχειρήσεων – ηγετών σε κάθε τομέα, σε αντιθετική σχέση με τη δημιουργία δομών ενίσχυσης του συνόλου της βιομηχανίας, ανεξάρτητα δηλαδή κλάδου, και, γ) υποστήριξη παραδοσιακών έναντι αναδυόμενων βιομηχανιών και κλάδων της μεταποίησης.

Η εφαρμογή των υποστηρικτικών μέτρων για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας γίνεται μέσω συγκεκριμένων «εργαλείων», κύρια από τα οποία είναι: α) Επιδοτήσεις/Επιχορηγήσεις, β) Φορολογικά κίνητρα, γ) Προγράμματα βιομηχανικής αναδιάρθρωσης, δ) Δημόσιες συμβάσεις, ε) Δημιουργία clusters, και, στ) Έρευνα και καινοτομία.

Εισαγωγή: οι αλλαγές που διαμορφώνουν το νέο επιχειρηματικό περιβάλλον

Η τελευταία εικοσαετία υπήρξε καταλυτική για τις εξελίξεις και τις μεταβολές που γνώρισε η μεταποίηση, διεθνώς, αλλά και στην Ελλάδα. Αρχικά η «παγκοσμιοποίηση», κατηύθυνε τη μεταποιητική δραστηριότητα από παραδοσιακές χώρες – παραγωγούς της Δυτικής Ευρώπης και των ΗΠΑ, σε χώρες αρχικά της Ανατολικής Ευρώπης, και ακολούθως σε χώρες της Ασίας, με προεξάρχουσα την Κίνα και ακολούθως τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας. Στη συνέχεια, η ταχεία πρόοδος στο πεδίο των «τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών», συνέβαλλε τόσο στην αλλαγή της μορφής εκτέλεσης των παραγωγικών δραστηριοτήτων όσο και στην αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου των μεταποιητικών επιχειρήσεων παγκοσμίως.

Ο συνδυασμός «παγκοσμιοποίησης» και «πληροφορικής», οδήγησε στη μετεγκατάσταση μέρους ή/και του συνόλου των παραγωγικών δραστηριοτήτων, σε χώρες χαμηλού κόστους εργασίας, με ταυτόχρονη υποκατάσταση του «χαμένου» μεριδίου συνεισφοράς στην παραγωγή Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) της μεταποίησης, από τον τομέα των υπηρεσιών. Η αποβιομηχάνιση, ως συνέπεια της παραπάνω στρατηγικής ανταπόκρισης των μεταποιητικών επιχειρήσεων στο φαινόμενο του «ανοικτού» διεθνούς ανταγωνισμού, επέφερε κατ' αρχήν απώλεια πολλών και καλά αμειβόμενων θέσεων εργασίας στη μεταποίηση, και, βεβαίως, δημιουργία κρίσεων σε κλάδους και σε περιφέρειες ή/και περιοχές που εξαρτώνταν άμεσα από συγκεκριμένες παραγωγικές δραστηριότητες. Το φαινόμενο της αποβιομηχάνισης είναι δυναμικό και στην εξελικτική του πορεία, η Δυτική Ευρώπη και οι ΗΠΑ, οι οποίες υπήρξαν «παραδοσιακές» χώρες ανάπτυξης μεταποιητικής δραστηριότητας, τα τελευταία χρόνια επανακάμπτουν στο πεδίο της βιομηχανικής παραγωγής, με αύξηση της παραγωγής, της παραγωγικότητας και της συνεισφοράς της μεταποίησης στο σχηματισμό του εθνικού ΑΕΠ.

Ειδική η Ευρωπαϊκή Ένωση, (ΕΕ) αντιλαμβανόμενη εγκαίρως το ενδεχόμενο «αναπτυξιακό αδιέξοδο» της αποβιομηχάνισης, έθεσε ως στόχο μέχρι το 2020 η μεταποίηση στις χώρες μέλη της ΕΕ, να εισφέρει κατά μέσον όρο 20% στον σχηματισμό του εθνικού ΑΕΠ¹. Αυτό συνεπάγεται αναθεώρηση, επανεξέταση και εκ νέου οριοθέτηση του θέματος «βιομηχανική πολιτική» στην ΕΕ, αλλά, κυρίως στην Ελλάδα. Στο πλαίσιο αυτό το παρόν κεφάλαιο της μελέτης: «Η μεταποίηση της Βόρειας Ελλάδας προς το 2020: κύρια μεγέθη, βιομηχανικές συγκεντρώσεις και αναγκαίες προσαρμογές βιομηχανικής πολιτικής» επικεντρώνεται αρχικά στην «οριοθέτηση» της βιομηχανικής πολιτικής και ακολούθως εξετάζει τους τύπους και τα εργαλεία βιομηχανικής πολιτικής που χρησιμοποιούνται για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της μεταποιητικής δραστηριότητας στην ΕΕ.

Η έννοια και ο ορισμός της βιομηχανικής πολιτικής

Η οριοθέτηση της σύγχρονης έννοιας της «βιομηχανικής πολιτικής» απαιτείται να συμβεί με μια ανασκόπηση της έννοιας της πραγματικής βιομηχανικής πολιτικής σήμερα, των

¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014), *Για μια Ευρωπαϊκή Βιομηχανική Αναγέννηση*, ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ COM(2014) 0014, Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

«εργαλείων» που συνοδεύουν την υλοποίησή της, της τυπολογίας των δράσεων που υιοθετούνται για την εφαρμογή της, και των «συγκρούσεων» και των «συνεργιών» που αναπτύσσονται με άλλες περιοχές πολιτικών ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων².

Στη διεθνή βιβλιογραφία δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της έννοιας της «βιομηχανικής πολιτικής». Υπάρχουν ορισμοί πολύ γενικοί όπως «οτιδήποτε επηρεάζει μια επιχείρηση³», αλλά και πολύ περιοριστικοί όπως «συγκεκριμένα μέτρα πολιτικής που αναφέρονται σε συγκεκριμένους τομείς». Επιπλέον, στη διεθνή βιβλιογραφία δεν υπάρχει συμφωνία αν ο όρος «βιομηχανική» αναφέρεται στη μεταποιητική δραστηριότητα και μόνον, αλλά είναι ευρύτερος περιλαμβάνοντας τις υπηρεσίες, με ότι αυτό συνεπάγεται, τον χρηματοπιστωτικό τομέα, τις συμβουλευτικές υπηρεσίες και τις μεταφορές, ή ακόμη, τις κατασκευές, την ενέργεια, το οποίο παραπέμπει στη σκοπιά των ΗΠΑ για το θέμα βιομηχανικής πολιτική όπου η έννοια της «βιομηχανίας» ταυτίζεται με την έννοια του «τομέα».

Η μεταποιητική δραστηριότητα προσαρμόζεται διαρκώς στα αναδυόμενα δεδομένα του διεθνούς ανταγωνισμού, γι' αυτό το πλαίσιο βιομηχανικής πολιτικής θα πρέπει να ενθαρρύνει τις αναγκαίες προσαρμογές των μεταποιητικών επιχειρήσεων, ενώ ταυτόχρονα θα πρέπει να ενθαρρύνει την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων που διαρκώς εκσυγχρονίζονται και ενισχύουν τη διεθνή τους ανταγωνιστικότητα, σε ένα πλαίσιο τροφοδοτούμενης ανάπτυξης στις χώρες και στις περιφέρειες υποδοχής των παραγωγικών τους δραστηριοτήτων. Στο πλαίσιο αυτό περισσότερο «κοντά» στη σημερινή επιχειρηματική πραγματικότητα είναι η προσέγγιση των Tyson και Zysman⁴, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι «η βιομηχανική πολιτική στοχεύει σε διαφορετικούς κλάδους, αλλά έχει σαφή τομεακή προσέγγιση» κι έτσι ενισχύεται η παραγωγικότητα ή/και δημιουργούνται οι κατάλληλες συνθήκες στο περιβάλλον δραστηριοποίησης των μεταποιητικών επιχειρήσεων για μια οριζόντια προσέγγιση της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας του τομέα της μεταποίησης.

Σε κάθε περίπτωση, η ανάδυση της έννοιας της βιομηχανικής πολιτικής, τόσο σε θεωρητικό, αλλά, κυρίως, σε πρακτικό/αναπτυξιακό επίπεδο, είναι απαραίτητη, διότι μέσω αυτής⁵:

1. θα ενθαρρυνθούν οι αναγκαίες προσαρμογές που πρέπει να υιοθετηθούν από τις επιχειρήσεις, και οι οποίες θα τις καταστήσουν περισσότερο εξωστρεφείς και ανταγωνιστικές, και,
2. θα βελτιωθεί το γενικότερο οικονομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργούν οι επιχειρήσεις.

² Aiginger, K., Sieber, S., "Towards a renewed industrial policy in Europe", European Commission, DG Enterprise, (Prepared as Chapter 1 for the Background Report of the Competitiveness of European Manufacturing 2005)

³ ό.π. σημείο 2, σελ. 33

⁴ Tyson, L., Zysman., (1983), American industry in international competition: government policies and corporate strategies, California Management Review Volume: 25 issue: 3, page(s): 27-52

⁵ Πρακτικά Συμπερασμάτων Συνεδρίου: «Βιομηχανία 2020», Διοργάνωση Σύνδεσμος Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (ΣΒΒΕ) και τράπεζα «EUROBANK», Θεσσαλονίκη, Μάρτιος 2010, σελ. 49

Κατά συνέπεια, η θεσμοθετημένη βιομηχανική πολιτική θα πρέπει να συμβάλλει έτσι ώστε οι επικρατούσες οικονομικές συνθήκες στο περιβάλλον δραστηριοποίησης των μεταποιητικών επιχειρήσεων, να επιτρέπουν την ανάπτυξη και βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους. Στο πλαίσιο αυτών των συνθηκών η βελτίωση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων είναι ο σημαντικότερος παράγοντας που μπορεί να συντελέσει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας. Σε κάθε περίπτωση, η ουσία της βιομηχανικής πολιτικής αναφέρεται στην ενίσχυση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας μιας επιχείρησης, και ακολούθως ενός οικονομικού συστήματος ή μιας ολόκληρης χώρας.

Κατά συνέπεια γίνεται αντιληπτό ότι η οριοθέτηση της έννοιας της βιομηχανικής πολιτικής είναι αρκετά πολύπλοκη, καθώς επί της ουσίας καλύπτει το σύνολο λειτουργιών της οικονομικής δραστηριότητας. Ως πρώτο βήμα αποσαφήνισης της έννοιας και του περιεχομένου της, οριοθετούμε ως βιομηχανική πολιτική το σύνολο των κυβερνητικών πολιτικών που επιδρούν στη δομή της οικονομίας⁶.

Η μελέτη της διεθνούς βιβλιογραφίας αποτυπώνει πλήρως την τυπολογία και των περιεχόμενων των ορισμών που δίνονται για τη βιομηχανική πολιτική. Μερικοί ορισμοί για τη βιομηχανική πολιτική είναι αρκετά ευρείς, π.χ. «όλες οι πολιτικές οι οποίες είναι σχεδιασμένες για να υποστηρίξουν τη βιομηχανία⁷», ενώ άλλοι είναι αρκετά «στενοί», όπως π.χ. «μια σειρά από κυβερνητικές ενέργειες σχεδιασμένες για την υποστήριξη των βιομηχανιών οι οποίες έχουν σαν στόχο την εξαγωγή προϊόντων και την ικανότητα δημιουργίας θέσεων εργασίας, όπως επίσης και την απευθείας υποστήριξη της βιομηχανίας από ένα σύνολο υποδομών⁸».

Διαφορές μπορούμε να βρούμε και στους ορισμούς που δίνονται μεταξύ διεθνών οργανισμών που ασχολούνται με το θέμα. Για παράδειγμα η UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development, <http://unctad.org/en/Pages/Home.aspx>) ορίζει τη βιομηχανική πολιτική ως «μια συντονισμένη, επικεντρωμένη και συνειδητή προσπάθεια εκ μέρους μιας κυβέρνησης να ενθαρρύνει και να προωθήσει μια συγκεκριμένη βιομηχανία ή έναν συγκεκριμένο τομέα της μεταποιητικής δραστηριότητας, με την εφαρμογή σειράς εργαλείων πολιτικής⁹». Από την άλλη μεριά, η Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank, <http://www.worldbank.org/>) θεωρεί ότι τη βιομηχανική ως «κυβερνητικές προσπάθειες για

⁶ Stiglitz, J., Lin. J., Monga, C., Patel, C. (2013), *Industrial Policy in the African Context*, Policy Research Working Paper 6633, The World Bank, Development Economics Vice Presidency, Office of the Chief Economist, September 2013

⁷ Pinder, J. (1982), *Causes and Kinds of Industrial Policy*, στο Pinder, J. (ed.), *National Industrial Strategies in the World Economy*, London: Croom Helm

⁸ Reich, R. (1982), *Making Industrial Policy*, Foreign Affairs, Vol. 60, No. 4.

⁹ UNCTAD (2009), *The Relationship between Competition and Industrial Policies in Promoting Economic Development*, TD/B/C.I/CLP/3, available at http://unctad.org/en/docs/ciclpd3_en.pdf.

την αλλαγή της βιομηχανικής δομής μιας χώρας, για την προαγωγή της ανάπτυξης που θα είναι όμως βασισμένη στην παραγωγικότητα¹⁰».

Ένας ευρέως χρησιμοποιούμενος ορισμός είναι αυτών των Pack και Saggi¹¹, ο οποίος υιοθετείται και αναθεωρήθηκε ελαφρώς από τον ΟΟΣΑ, προκειμένου να καλύψει τις ποικίλες χρήσεις που συνήθως χρησιμοποιούνται στον όρο βιομηχανική πολιτική διεθνώς. Στο πνεύμα ενός ευρέος και περιεκτικού ορισμού, ο ΟΟΣΑ προσδιορίζει τη βιομηχανική πολιτική ως «κάθε είδους παρέμβαση ή κυβερνητική πολιτική που επιχειρεί να βελτιώσει το επιχειρηματικό περιβάλλον ή να μεταβάλει τη διάρθρωση της οικονομικής δραστηριότητας προς τομείς, τεχνολογίες ή επιχειρηματικές δράσεις που αναμένεται να προσφέρουν καλύτερες προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης ή κοινωνικής ευημερίας απ' ό,τι θα συνέβαινε από την απουσία τέτοιας παρέμβασης¹²».

Λαμβάνοντας υπόψη αυτόν τον ορισμό, στη διεθνή βιβλιογραφία παρατηρείται ένας μεγάλος αριθμός παραλλαγών του. Καταρχάς, είναι δυνατόν να ταξινομηθούν οι βιομηχανικές πολιτικές με βάση στόχους όπως: α) οικονομικοί στόχοι: βελτίωση της αποτελεσματικότητας, β) κοινωνικοί στόχοι: ενίσχυση της ισότητας, γ) περιβαλλοντικοί στόχοι: διασφάλιση της βιωσιμότητας, και, δ) πολιτικοί στόχοι: προστασία συγκεκριμένων συμφερόντων¹³. Ωστόσο, οι πολιτικές που αφορούν την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας, έχουν συχνά πολλαπλούς στόχους και μπορεί να μην ταιριάζουν με κάποιο τρόπο σε μια ή στην άλλη από τις παραπάνω κατηγορίες ταξινόμησης. Μια χρήσιμη ταξινόμηση εξετάζει κατά πόσον τα μέσα που χρησιμοποιούνται για τη βιομηχανική πολιτική λειτουργούν κυρίως στην αγορά προϊόντων ή αν επικεντρώνονται σε αγορές παραγόντων - εργασίας, κεφαλαίου, γης και τεχνολογίας. Άλλες διαφορές εντοπίζονται στον προσανατολισμό των πολιτικών: είτε είναι οριζόντιες/λειτουργικές είτε κάθετες/επιλεκτικές, χρονικά περιορισμένες ή μακροπρόθεσμες, στρατηγικά στοχοθετημένες ή ανταποκρίνονται στην πίεση της αγοράς, υπό όρους ή άνευ όρων, ασχολούνται με συγκριτικά πλεονεκτήματα ή διερευνούν νέους τομείς, κλπ..

Επιπλέον των παραπάνω, στη διεθνή βιβλιογραφία γίνεται διάκριση μεταξύ «οριζόντιων» και «επιλεκτικών» βιομηχανικών πολιτικών¹⁴. Η διάκριση αυτή στις πολιτικές αποσκοπεί στη βελτίωση των επιδόσεων συγκεκριμένων επιχειρήσεων ή τομέων της βιομηχανίας (π.χ. μεταποιητική βιομηχανία, δημιουργικές βιομηχανίες, επιχειρηματικές υπηρεσίες κλπ.), ενώ οι προηγούμενες έχουν ως στόχο να ωφελήσουν γενικότερα την οικονομία και να

¹⁰ OECD Private Sector Development Synthesis Note: Industrial Policy, August 2013. World Bank (1993), *The East Asian Miracle*, Washington DC: The World Bank

¹¹ Pack, H., and Kamal S., (2006), *The Case for Industrial Policy: A Critical Survey*, Vol. 3839. Washington: World Bank Publications, διαθέσιμο στο http://www.ycsg.yale.edu/focus/gta/case_for_industrial.pdf.

¹² Warwick, K. (2013), *Beyond Industrial Policy: Emerging Issues and New Trends*, *OECD Science, Technology and Industry Policy Papers*, No. 2, OECD Publishing.

¹³ Pianta, M. (2010): Industrial and innovation policies in Europe; στο Watt, A./Botsch, A. (eds.): *After the crisis: towards a sustainable growth model*, Brussels, ETUI, 92-95

¹⁴ Crafts, N. and Hughes, A. (2013), *Industrial Policy for the Medium- to Long-term*, Centre for Business Research, University of Cambridge Working Paper No. 455

βελτιώσουν τις «συνθήκες - πλαίσιο» για την αποτελεσματική υλοποίηση της βιομηχανικής πολιτικής. Ωστόσο, η διάκριση αυτή δεν είναι πάντα ξεκάθαρη. Για παράδειγμα, η έκθεση του ΟΟΣΑ τονίζει ότι οι οριζόντιες βιομηχανικές πολιτικές έχουν συχνά ένα επιλεκτικό ισοδύναμο, π.χ. στοχευμένες πολιτικές προώθησης επενδύσεων ή στοχοθετημένες πολιτικές δεξιοτήτων ή συμβουλευτικές υπηρεσίες ανά τομέα. Επίσης, οι οριζόντιες πολιτικές μπορεί να αποδειχθούν εξαιρετικά επιλεκτικές όσον αφορά τον αντίκτυπό τους. Για παράδειγμα, γενική υποστήριξη για μια εισροή ή για μια δραστηριότητα που χρησιμοποιείται περισσότερο ή πιο «έντονα» σε ορισμένους τομείς από άλλους (π.χ. ο αντίκτυπος της έκπτωσης των δαπανών για δραστηριότητες έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης από το φορολογητέο εισόδημα, είναι ιδιαίτερα επικεντρωμένος και αναφέρεται κυρίως στον τομέα της μεταποίησης).

Γενικά, τα μέσα που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο άσκησης βιομηχανικής πολιτικής κυμαίνονται από την άμεση και έμμεση στήριξη σε συγκεκριμένες επιχειρήσεις και κλάδους της βιομηχανίας (π.χ. επιδοτήσεις, επιχορηγήσεις, δάνεια και πιστώσεις φόρου) για τη στήριξη των υποδομών και των δεξιοτήτων του προσωπικού των μεταποιητικών επιχειρήσεων. Στη διεθνή βιβλιογραφία, έχουν γίνει κατά καιρούς πολλές και διάφορες προσπάθειες για να ταξινομηθούν τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την άσκηση βιομηχανικής πολιτικής. Για παράδειγμα, είναι δυνατόν να γίνει διάκριση μεταξύ τριών ομάδων μέσων: α) παρεμβάσεις σε σχέση με την εξωστρέφεια των μεταποιητικών επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων των δασμών εισαγωγής, των ποσοστώσεων, των αδειών και των προγραμμάτων τοπικού περιεχομένου, καθώς και μέτρα προώθησης των εξαγωγών, όπως εξαγωγικές επιδοτήσεις, ζώνες μεταποίησης εξαγωγών και επιδοτούμενες πιστώσεις για εξαγωγές, β) παρεμβάσεις στην αγορά προϊόντων με στόχο την προώθηση του ανταγωνισμού στις εγχώριες αγορές, την εφαρμογή συγκεκριμένης πολιτικής ανταγωνισμού και το σχετικό δίκαιο, και, γ) παρεμβάσεις σε συγκεκριμένους τομείς στην αγορά: απαιτήσεις προσέλευσης άμεσων ξένων επενδύσεων, περιορισμοί στην κεφαλαιακή και χρηματοπιστωτική αγορά, στόχοι για το ποσοστό ανεργίας και τη διάρθρωση της αγοράς εργασίας¹⁵, κλπ..

Τέλος, μια ανασκόπηση της βιβλιογραφίας η οποία είναι επικεντρωμένη στην επισκόπηση των ορισμών της βιομηχανικής πολιτικής¹⁶ αποκαλύπτει ακριβώς το εύρος του φάσματος των τομέων που αυτή καλύπτει.

¹⁵ Pangestu (2002). Mari Pangestu. *Industrial Policy and Developing Countries*. In Bernard Hoekman, Aaditya Mattoo, and Philip English (eds.) *Development, Trade and the WTO: A Handbook*. World Bank. Washington, D.C.

¹⁶ Βλ. τις ακόλουθες πηγές:

- 1) Pinder, J. 1982. "Causes and Kinds of Industrial Policy," in *National Industrial Strategies in the World Economy*, ed. J. Pinder. London: Croom Helm,
- 2) Reich, R. (1982), Making Industrial Policy, *Foreign Affairs*, Vol. 60, No. 4.,
- 3) Reich, R. 1982. "Why the U.S. Needs an Industrial Policy," *Harvard Business Review*, January-February. <https://hbr.org/1982/01/why-the-us-needs-an-industrial-policy>,
- 4) Conrad, M. (1987): *Industriepolitik als wirtschaftspolitische Option in der Sozialen Marktwirtschaft: Ein ordnungspolitisches industriepolitisches Konzept für die Bundesrepublik Deutschland (Industrial Policy and Option of Economic Policy in the Social Market Economy: A Market-Policy Concept of Industrial Policy for the Federal Republic of Germany)*. Hamburg: Kovac,
- 5) Einem, E. von (1991): *Industriepolitik: Anmerkungen zu einem kontroversen Begriff (Industrial Policy: Remarks on a Controversial Notion)*. In: Jürgens, U., Krumbein, W. (eds): *Industriepolitische Strategien: Bundesländer im Vergleich (Industrial Strategies: Länder in Comparison)*. Berlin: Sigma: 11-33,

Ως εκ των παραπάνω, ως ορισμός της «βιομηχανικής πολιτικής» προτείνουμε να υιοθετηθεί ο ακόλουθος: «Σύνολο πολιτικών και πρωτοβουλιών, οι οποίες θα δημιουργούν ένα ελκυστικό περιβάλλον για την ανάπτυξη μεταποιητικής δραστηριότητας, τόσο για τον τομέα της μεταποίησης και της βιομηχανίας συνολικά, όσο και για τις μεμονωμένες επιχειρήσεις που ανήκουν σ' αυτόν.»

Ουσιαστικά, ο ορισμός αυτός θέτει τη μεταποίηση στο επίκεντρο της αναπτυξιακής προοπτικής στις χώρες υποδοχής βιομηχανικών δραστηριοτήτων, και ταυτόχρονα υπογραμμίζει την κεφαλαιώδη σημασία του κανονιστικού και ρυθμιστικού περιβάλλοντος, για την ανάπτυξη ουσιαστικά της μεγάλης έννοιας της παραγωγικότητας της μεταποίησης. Στο πλαίσιο της βελτίωσης της παραγωγικότητας, οι μεταποιητικές επιχειρήσεις σύμφωνα με τα διεθνή δεδομένα, μέσω της άσκησης συγκεκριμένης βιομηχανικής πολιτικής, θα πρέπει: α) να έχουν την ικανότητα να αναπτύσσουν ή/και να αποκτούν τεχνολογία, β) να είναι σε θέση να αναπτύσσουν καινοτομικές δραστηριότητες, και, γ) να διαθέτουν άρτια εκπαιδευμένο προσωπικό σε όλα τα επίπεδα της ιεραρχικής τους δομής¹⁷.

Με βάση τον ορισμό αυτό, στόχος της βιομηχανικής πολιτικής είναι να τονώσει την ανάπτυξη και να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα του βιομηχανικού τομέα, αλλά και την οικονομίας στο σύνολό της. Αυτή η ολοκληρωμένη προσέγγιση της βιομηχανικής πολιτικής περικλείει όλο το εύρος πεδίων άσκησης οικονομικής πολιτικής, όπως το εμπόριο, η έρευνα και

- 6) Krumbein, W. (1991): *Industriepolitik: Die Chance einer Integration von Wirtschafts- und Gesellschaftspolitik*. In: Jürgens, U., Krumbein, W. (eds): *Industriepolitische Strategien: Bundesländer im Vergleich (Industrial Strategies: Länder in Comparison)*. Berlin: Sigma: 34-56,
- 7) McKenzie, R.B. (1993). *Industrial Policy*. The Concise Encyclopedia of Economics. Library of Economics and Liberty (available at: <http://www.econlib.org/library/Enc1/IndustrialPolicy.html> access: 21 February 2015),
- 8) Eichhorn, P., Greiling, D. (1995): *Die europäische Industriepolitik zur Förderung von Forschung und technologischer Entwicklung (The European Industrial Policy to Promote Research and Technological Development)*. In: *Aus Politik und Zeitgeschichte B 24/95* (9th June 1995): 18-25,
- 9) Brösse, U. (1999): *Industriepolitik (Industrial Policy)*. 2nd edition. Munich, Vienna: Oldenburg,
- 10) Bruch-Krumbein, W., Hochmuth, E. (2000): *Cluster und Clusterpolitik: Begriffliche Grundlagen und empirische Fallbeispiele aus Ostdeutschland (Clusters and Cluster Policy: Conceptual Basics and Empirical Case Studies from Eastern Germany)*. Marburg: Schüren,
- 11) Seitz, M. J. (2000): *Staatliche Industriepolitik: Begründungen, Instrumente und Probleme (Governmental Industrial Policy: Justifications, Instruments, and Problems)*. Baden-Baden: Nomos,
- 12) Lall, S. (2004). *Selective Industrial and Trade Policies in Developing Countries: Theoretical and Empirical Issues*. In C. Soludo, O. Ogbu, & H-J. Chang (Eds.), *The Politics of Trade and Industrial Policy in Africa: Forced Consensus?* (pp. 75-109). Trenton, New Jersey and Asmara, Eritrea: Africa World Press,
- 13) Aiginger, K. (2007), *Systemic Industrial Policy*, *Journal of trade, competition and industry*,
- 14) Aiginger, K. (2012), *A Systemic Industrial Policy to Pave a New Growth Path for Europe*, WIFO Working Papers, No. 421 February 2012,
- 15) Meyer-Stamer, J. (2009): *Moderne Industriepolitik oder postmoderne Industriepolitiken? (Modern Industrial Policy or Postmodern Industrial Policies?) Schriftenreihe Moderne Industriepolitik 1/2009*. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung,
- 16) Rodrik D., (2004), *Industrial policy for the twenty-first century*, Harvard University,
- 17) Rodrik D., (2007), *Normalizing Industrial Policy*, Harvard University,
- 18) P. Bianchi and S. Labory (2011), *Industrial Policy after the Crisis: the Case of the Emilia Romagna Region in Italy*, in *Policy Studies*, Volume 32, Issue 4, pp. 429-445,
- 19) Bruch-Krumbein, W., Hochmuth, E. (2000): *Cluster und Clusterpolitik: Begriffliche Grundlagen und empirische Fallbeispiele aus Ostdeutschland (Clusters and Cluster Policy: Conceptual Basics and Empirical Case Studies from Eastern Germany)*. Marburg: Schüren

¹⁷ ό.π. σημείο 5, σελ. 49

καινοτομία, η ενέργεια, τα οποία επηρεάζουν την ικανότητα της οικονομίας να ανταγωνίζεται σε διεθνές επίπεδο.

Οι προτεραιότητες που τίθενται από τη βιομηχανική πολιτική είναι:

- Υποστήριξη της ανταγωνιστικότητας σε επιχειρηματικό, κλαδικό και εθνικό επίπεδο.
- Ενθάρρυνση της υιοθέτησης καινοτομίας, μέσω της υποστήριξης δράσεων έρευνας και καινοτομίας.
- Διασφάλιση της επάρκειας πόρων και κεφαλαίων.
- Διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της Εσωτερικής αγοράς.
- Διασφάλιση επιχειρηματικού περιβάλλοντος φιλικού για τις επιχειρήσεις.
- Υποστήριξη της διεθνοποίησης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, καθώς και προώθησης εξαγωγών προϊόντων και υπηρεσιών.
- Υποστήριξη της προστασίας πνευματικής ιδιοκτησίας
- Προώθηση επιχειρήσεων που έχουν υιοθετήσει δράσεις βιώσιμης ανάπτυξης και κοινωνικής υπευθυνότητας.

Από τα παραπάνω απορρέουν και οι βασικές «λειτουργίες της βιομηχανικής πολιτικής σε αναπτυξιακό επίπεδο, οι οποίες συνεπακόλουθα ορίζουν το άμεσο ή έμμεσο πεδίο εφαρμογής της:

- Προσανατολισμός επενδύσεων σε παραγωγικούς τομείς και δραστηριότητες,
- Προσανατολισμός του παραγωγικού συστήματος σε δραστηριότητες ολοένα και μεγαλύτερης έντασης γνώσης,
- Βελτίωση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου για τη διάχυση των νέων τεχνολογιών και την ταχύτερη υιοθέτηση καινοτομιών,
- Διασφάλιση πόρων, και,
- Δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης.

Τύποι βιομηχανικής πολιτικής

Στη διεθνή βιβλιογραφία¹⁸ οι τύποι βιομηχανικής πολιτικής που καταγράφονται είναι: α) εφαρμογή τομεακών/κλαδικών έναντι οριζόντιων πολιτικών, β) ενίσχυση των επιχειρήσεων – ηγετών σε κάθε τομέα, σε αντιθετική σχέση με τη δημιουργία δομών ενίσχυσης του συνόλου της βιομηχανίας, ανεξάρτητα δηλαδή κλάδου, και, γ) υποστήριξη παραδοσιακών έναντι αναδυόμενων βιομηχανιών και κλάδων της μεταποίησης.

Α] Εφαρμογή τομεακών/κλαδικών έναντι οριζόντιων πολιτικών

Οι κλαδικές πολιτικές εστιάζουν με σαφήνεια σε έναν κλάδο, ή σε έναν μικρό αριθμό κλάδων της μεταποίησης. Για παράδειγμα στην ΕΕ έχουν εφαρμοσθεί κλαδικές πολιτικές για την κλωστοϋφαντουργία και τη βιομηχανία χάλυβα, επειδή ακριβώς οι συγκεκριμένοι κλάδοι με την πάροδο των ετών εμφάνιζαν ολοένα και χαμηλότερα μερίδια στη βιομηχανία και στο

¹⁸ ό.π. σημείο 2, σελ. 34

σηματισμό ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας. Ομοίως, κλάδοι όπως των φαρμακευτικών προϊόντων ή της πληροφορικής, ως κλάδοι ταχέως αναπτυσσόμενοι, αποτελούν παραδείγματα κλάδων της βιομηχανίας που αυξάνουν διαρκώς τη συμμετοχή τους στην ανάπτυξη των χωρών στις οποίες είναι εγκατεστημένες.

Από την άλλη μεριά, οι οριζόντιες πολιτικές επιδιώκουν να βελτιώσουν τη συνολική απόδοση της οικονομίας, υποστηρίζοντας και ενισχύοντας συγκεκριμένες δραστηριότητες του συνόλου των κλάδων της βιομηχανίας, όπως η καινοτομία, η επιμόρφωση των εργαζομένων και η επανακατάρτισή τους. Μαζί με αυτά το θέμα της φορολογίας συμπληρώνει πάντα το θέμα των οριζόντιων πολιτικών: η θεσμοθέτηση κινήτρων για την είσοδο μιας νέας βιομηχανίας σε κάποιον κλάδο της μεταποίησης, είτε τα φορολογικά κίνητρα για υπάρχουσες επιχειρήσεις, αποτελούν οριζόντια μέτρα βιομηχανικής πολιτικής και αναφέρονται σε όλους τους κλάδους της μεταποίησης.

B] Ενίσχυση των επιχειρήσεων – ηγετών σε κάθε τομέα, σε αντιθετική σχέση με την δημιουργία δομών ενίσχυσης του συνόλου της βιομηχανίας

Ο συγκεκριμένος τύπος βιομηχανικής πολιτικής, δεν είναι τίποτε άλλο παρά μια ενεργός πολιτική που εστιάζει στο «έργο» (project) ή σε έναν στενά ορισμένο αριθμό βιομηχανικών επιχειρήσεων, σε αντιθετική σχέση με την προσέγγιση της δημιουργίας και λειτουργίας δομών υποστήριξης συνολικά της βιομηχανικής δραστηριότητας.

Η εστίαση στο «έργο» αποτελεί Γαλλική πρόταση/προσέγγιση, η οποία κατά το παρελθόν ενίσχυσε επιχειρήσεις όπως η Airbus, η Concorde, η Minitel, κλπ.. Ουσιαστικά η απόφαση για την υποστήριξη της βιομηχανίας του διαστήματος και της ενέργειας, είναι προσανατολισμού στο «έργο», ή, ορθότερα, ακολουθεί μια συγκεκριμένη στρατηγική που προέρχεται από προσέγγιση τύπου «top-down».

Η εναλλακτική προσέγγιση είναι η παροχή ενός σταθερού μακροοικονομικού περιβάλλοντος, χαμηλού πληθωρισμού και επιτοκίων δανεισμού, η παροχή δηλαδή προς τη μεταποίηση ενός ελκυστικού περιβάλλοντος δραστηριοποίησης, και με τη λειτουργία δομών και συνθηκών ευνοϊκών για τη βιομηχανία. Πρόκειται για τη «Γερμανική προσέγγιση», η οποία στηρίζει το επιτυχημένο, εξωστρεφές και διαρκώς αναπτυσσόμενο μοντέλο δραστηριοποίησης της Γερμανικής βιομηχανίας.

Ουσιαστικά, η Γαλλική προσέγγιση περιλαμβάνει σχεδιασμό πολιτικών ενίσχυσης της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας σε επίπεδο κλάδου, την εθνικοποίηση σημαντικών βιομηχανιών, πολλά σημαντικά προγράμματα ενίσχυσης της καινοτομικής ικανότητας των επιχειρήσεων, η προώθηση της εφαρμογής τεχνολογιών πολύ σημαντικών για την αναβάθμιση της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας, και μια προσέγγιση «από πάνω προς τα κάτω» («top down») των σπουδαιότερων projects τα οποία στη συνέχεια προτεραιοποιούνται και ενισχύονται από την κυβέρνηση. Βεβαίως, αυτό έχει ως βασική προϋπόθεση ότι η κυβέρνηση διαθέτει έναν αξιόπιστο μηχανισμό προβλέψεων για το μέλλον της βιομηχανίας παγκοσμίως, ότι έχει την ικανότητα και τη δυνατότητα να χαράσσει στρατηγική και να δίνει ανάλογες κατευθύνσεις και βεβαίως, να είναι σε θέση να διαχειρίζεται με επιτυχία τέτοιου είδους πολιτικές.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, η εφαρμοζόμενη βιομηχανική πολιτική σχετίζεται περισσότερο με τις επικρατούσες «δυνάμεις» και τη δυναμική της αγοράς, και απαιτεί και αυτή, όπως η

Γερμανία, ένα σταθερό μακροοικονομικό περιβάλλον, διατηρεί και αναπτύσσει ανοικτές και ανταγωνιστικές αγορές, μειώνει διαρκώς τα εμπόδια στο διεθνές εμπόριο, και καταργεί μη απαραίτητες κανονιστικές ρυθμίσεις, οι οποίες έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και αντανακλούν ευθέως στην ανταγωνιστικότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Τέλος, η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, συνεργάζεται στενά με τις επιχειρήσεις και τις εργοδοτικές οργανώσεις, ούτως ώστε από κοινού να χαράξουν τις κατάλληλες πολιτικές που θα ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων της συγκεκριμένης χώρας.

Γ] Υποστήριξη παραδοσιακών έναντι αναδυόμενων βιομηχανιών και κλάδων της μεταποίησης

Μια βιομηχανική πολιτική μπορεί να υποστηρίξει είτε τις «παλιές» - «παραδοσιακές» βιομηχανίες, τις μεγάλες «ώριμες» επιχειρήσεις, εξασφαλίζοντας έτσι τη συνέχειά τους, είτε μπορεί να υποστηρίξει τις νέες επιχειρήσεις, να ενθαρρύνει δηλαδή την είσοδο στην αγορά νέων επιχειρήσεων που θ' αναπτύξουν μεταποιητική δραστηριότητα και έτσι να ενθαρρύνει την ανάπτυξη και την υιοθέτηση νέων τεχνολογιών. Ο στόχος μιας τέτοιου είδους βιομηχανικής πολιτικής είναι να προωθηθούν οι αλλαγές σε συγκεκριμένους τομείς και να επιταχυνθούν οι ανάλογες προσαρμογές. Η εμπειρία έχει δείξει ότι το αποτέλεσμα συχνά είναι αντί να επιταχυνθεί, τελικά να επιβραδυνθεί η σχετική προσαρμογή.

Η επιδιωκόμενη αλλαγή μέσω της εφαρμογής του συγκεκριμένου τύπου βιομηχανικής πολιτικής απαιτεί μια προσωρινή προστασία των μικρών και νέων επιχειρήσεων, οι οποίες, προφανώς, υστερούν στο μεγάλο θέμα της εμπειρίας τους στην αγορά στην οποία δραστηριοποιούνται. Στο πλαίσιο αυτό η βιομηχανική πολιτική μπορεί να περιλαμβάνει προγράμματα αναβάθμισης δεξιοτήτων, ικανοτήτων, marketing και διοίκησης της επιχείρησης.

Τελικά, η διεθνής βιβλιογραφία¹⁹ ταξινομεί τις στρατηγικές για τη βιομηχανία σε δυο διακριτές ομάδες. Η πρώτη ομάδα στρατηγικών εφαρμοζόταν διεθνώς μέχρι το 1970. Από τότε και μετά, και αφού οι οριζόντιες πολιτικές κυριαρχούν στις διάφορες χώρες, και στην ΕΕ, οι σχετικές βιομηχανικές πολιτικές έχουν τα χαρακτηριστικά της δεύτερης ομάδας.

Πίνακας 1. Στρατηγικές για τη βιομηχανία: οι δυο «Ομάδες» πολιτικών

ΟΜΑΔΑ 1	ΟΜΑΔΑ 2
Παθητική και αντίδρασης	Προδραστική και προσαρμογής
Κάθετη και επιλεκτική	Οριζόντια και γενική
Αρνητική και αμυντική	Θετική και προσαρμογής
Από πάνω προς τα κάτω (top down)	Από κάτω προς τα πάνω (bottom up)
Επαναρύθμισης	Απορρύθμισης
Κατευθυνόμενη από τον εφοδιασμό	Κατευθυνόμενη από τη ζήτηση
Κατευθυνόμενη από μια αποστολή	Κατευθυνόμενη από τη διάχυση της επιχειρηματικής δραστηριότητας

¹⁹ Sharp, M., (1998), *What is Industrial Policy and Why is it Necessary?*, prepared for TSER project on Science, Technology and Broad Industrial Policy), May 1998

«Εργαλεία» βιομηχανικής πολιτικής

Στη διεθνή βιβλιογραφία καταγράφονται τα ακόλουθα «εργαλεία» βιομηχανικής πολιτικής: α) Επιδοτήσεις/Επιχορηγήσεις, β) Φορολογικά κίνητρα, γ) Προγράμματα βιομηχανικής αναδιάρθρωσης, δ) Δημόσιες συμβάσεις, ε) Δημιουργία clusters, και, στ) Έρευνα και καινοτομία.

A] Επιδοτήσεις/Επιχορηγήσεις

Ο όρος «επιδότηση» σημαίνει την παροχή χρηματικής ενίσχυσης, που προέρχεται κατά κύριο λόγο από δημόσιο φορέα, σε παραγωγούς αγαθών ή παρόχους υπηρεσιών με σκοπό την προώθηση οικονομικών δραστηριοτήτων και γενικότερη την ανάπτυξη ενός τομέα²⁰.

Ο όρος «επιχορήγηση» ομοίως, ενσωματώνει την κρατική χρηματική ενίσχυση σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα για την παραγωγή προϊόντων ή γενικότερα την εκπλήρωση διαφόρων κοινωνικών ή οικονομικών σκοπών ή αναγκών²¹.

Πρόκειται για το πλέον δημοφιλές σε χρήση «εργαλείο» άσκησης βιομηχανικής πολιτικής. Οι επιδοτήσεις και οι επιχορηγήσεις δίνονται είτε μεμονωμένα σε εταιρείες, είτε σε κλάδους, είτε σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιφέρειες. Λόγοι για τους οποίους δίνονται οι επιδοτήσεις, μπορούν να είναι: η υλοποίηση «φυσικών» - «υλικών» επενδύσεων, όπως π.χ. κτίρια, η αύξηση του αριθμού των εργαζομένων, η ενίσχυση της ικανότητας των επιχειρήσεων στον τομέα της έρευνας και της καινοτομίας, η αύξηση της παραγωγικότητας, και η γενικότερη ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας.

Οι κρατικές ενισχύσεις που αφορούν στη λειτουργία των επιδοτήσεων και των επιχορηγήσεων, μπορούν να είναι: επιδοτήσεις επιτοκίου δανεισμού, άμεσες ενισχύσεις, εγγυήσεις, διαγραφές χρεών, την παραίτηση της πολιτείας από μερίσματα δημόσιων επιχειρήσεων και οργανισμών.

B] Φορολογικά κίνητρα

Πολλές χώρες έχουν καθιερώσει την υλοποίηση «φυσικών» - «υλικών» επενδύσεων μέσω της παροχής φορολογικών κινήτρων. Τα φορολογικά κίνητρα τα οποία έχουν καθιερωθεί και χρησιμοποιούνται ως μέσα άσκησης βιομηχανικής πολιτικής είναι: οι αποσβέσεις, είτε με τη μορφή αυξημένων αποσβέσεων, είτε με την καθιέρωση ειδικών μορφών αποσβέσεων, οι αυξημένες φορολογικές ελαφρύνσεις για συγκεκριμένη χρονική περίοδο και οι τα αφορολόγητα αποθεματικά ή «φορολογικές πιστώσεις».

Η διεθνής πρακτική υπαγορεύει ότι τα φορολογικά κίνητρα δίνονται για συγκεκριμένους κλάδους της βιομηχανίας, ή για την ανάπτυξη συγκεκριμένων δραστηριοτήτων, για έναν συγκεκριμένο τύπο επενδύσεων, ενδεχομένως για ένα συγκεκριμένο μέγεθος ή μέχρι και ένα συγκεκριμένο μέγεθος επιχείρησης, για την επίτευξη συγκεκριμένων ποσοστών κερδοφορίας, κλπ..

²⁰ Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας, Ακαδημία Αθηνών, Τόμος 2, Αθήνα, 2016, Ειδική Έκδοση για την εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ», σελ. 642

²¹ ό.π. σημείο 20, σελ. 684

Η νέα εξέλιξη στη χρήση των φορολογικών ενισχύσεων την τελευταία δεκαετία, προέρχεται από την καθιέρωση και την ευρεία πλέον χρήση τους από πολλές χώρες για την αύξηση των επενδύσεων και των δραστηριοτήτων έρευνας και ανάπτυξης.

Γ] Προγράμματα βιομηχανικής αναδιάρθρωσης

Τα προγράμματα βιομηχανικής αναδιάρθρωσης αναπτύσσονται σε περιπτώσεις όπου συντρέχουν ειδικές συνθήκες είτε για τη φθίνουσα πορεία ενός κλάδου, είτε σε σχέση με την εξάρτηση μιας περιφέρειας από τη βιομηχανική δραστηριότητα.

Η συνήθης πρακτική υπαγορεύει στις περιπτώσεις αυτές την ταυτόχρονη χρήση επιδοτήσεων και φορολογικών κινήτρων. Όμως, τόσο οι επιδοτήσεις όσο και τα φορολογικά κίνητρα είναι σχεδιασμένα και εστιασμένα στις δυνατότητες του κλάδου ή της περιφέρειας, στην αντιμετώπιση των προβλημάτων του κλάδου, στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων και των προοπτικών της περιφέρειας, και, τέλος, στην άμβλυση των αδυναμιών του τοπικού παραγωγικού συστήματος.

Στην περίπτωση αυτή, η εφαρμογή των προγραμμάτων βιομηχανικής αναδιάρθρωσης έχει δυο όψεις: την «παθητική» και την «ενεργητική». Στη μεν «παθητική» συνήθως δημιουργούνται κάποιοι «θεσμοί» υποβοήθησης της βιομηχανικής αναδιάρθρωσης, δίνονται επιδοτήσεις σε μισθούς εργαζομένων, προωθείται η εκπαίδευση εργαζομένων, αλλά και αυτών που απώλεσαν τις θέσεις εργασίας τους, ενώ πολλές φορές επιδοτείται η κινητικότητα εργαζομένων και υποστηρίζεται η μείωση του μεγέθους συγκεκριμένων επιχειρήσεων που ανήκουν σε συγκεκριμένους κλάδους. Στη δε «ενεργητική» πλευρά των προγραμμάτων βιομηχανικής αναδιάρθρωσης ενθαρρύνεται έμπρακτα η σύνδεση των πανεπιστημίων με τις επιχειρήσεις για την ανάπτυξη καινοτομικών δραστηριοτήτων, για την ανάπτυξη νέων προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας και τη βελτίωση των υπαρχόντων, η δημιουργία επιχειρήσεων τύπου start-up και η ενθάρρυνση της προσέλκυσης Ξένων Άμεσων Επενδύσεων (ΞΑΕ).

Δ] Δημόσιες συμβάσεις

Πολλές κυβερνήσεις, μέσω δημοσίων συμβάσεων, επιδιώκουν και τελικά καταφέρνουν να υποστηρίξουν την ανταγωνιστικότητα μεγάλων επιχειρήσεων – εθνικών προμηθευτών, ή να αναπτύξουν νέες επιχειρήσεις που σχετίζονται ευθέως με την υλοποίηση συγκεκριμένης δημόσιας σύμβασης.

Για παράδειγμα τα μεγάλα έργα σε εθνικό επίπεδο, όπως οι αυτοκινητόδρομοι, το σιδηροδρομικό δίκτυο και οι μεγάλες εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούνται ως εμπορικές εκθέσεις, έχουν χρησιμοποιηθεί κατά το παρελθόν, και χρησιμοποιούνται και σήμερα, για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των περιφερειών, με ταυτόχρονη επιδίωξη την αύξηση της ζήτησης για τα παραγόμενα προϊόντα από τις εγχώριες επιχειρήσεις. Βεβαίως, στην περίπτωση αυτή λαμβάνονται υπόψη τα δεδομένα που υπαγορεύονται από τους κανόνες ανταγωνισμού, ούτως ώστε να μην υπάρχουν αποκλεισμοί (άμεσοι ή έμμεσοι) ξένων επιχειρήσεων. Η υποστήριξη των μεγάλων επιχειρήσεων, των ονομαζόμενων και «εθνικών πρωταθλητών», συμπεριλαμβάνεται στην παρούσα περίπτωση, και αυτό γίνεται με τη συμμετοχή τους σε μεγάλης κλίμακας projects είτε σε εθνικό, είτε σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Ε] Δημιουργία clusters²²

Ο σκοπός του συγκεκριμένου εργαλείου βιομηχανικής πολιτικής είναι η αύξηση των δραστηριοτήτων έρευνας και ανάπτυξης, και ως εκ τούτου η παραγωγή καινοτομίας στις επιχειρήσεις. Αυτό συνεπάγεται την αύξηση της ρητής και άρρητης γνώσης στις επιχειρήσεις που συμμετέχουν σε ένα cluster – «συνεργατικό σχηματισμό» – «ευφυή συστάδα», μέσω της ανάπτυξης δικτύσεων και της αλληλεπίδρασης παραγόντων όπως: προσφορά και ζήτηση προϊόντων, ανταγωνισμός, υπάρχοντες θεσμοί, κλπ..

Ουσιαστικά η βιομηχανική πολιτική υποστήριξης της δημιουργίας clusters στη μεταποίηση, σκοπό έχει τη δημιουργία καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών, μέσω της ανάπτυξης πολλαπλών δεσμών μεταφοράς τεχνολογίας, ανάπτυξης νέων προϊόντων και προώθησης νέων υψηλής προστιθέμενης αξίας προϊόντων στη διεθνή αγορά. Έτσι, οι συμμετέχοντες σε ένα cluster επωφελούνται, αφού η συνεργασία τους παρεμβαίνει σε κρίσιμες λειτουργίες καινοτομίας, όπως²³:

1. Η δημιουργία νέας γνώσης, που προέρχεται από τα ερευνητικά αποτελέσματα.
2. Η καθοδήγηση και ο προσανατολισμός της έρευνας με βάση τις ανάγκες της αγοράς.
3. Η παροχή πόρων καινοτομίας, στους οποίους συμπεριλαμβάνονται και οι οικονομικοί και οι ανθρώπινοι πόροι.
4. Η μεταφορά τεχνολογικών γνώσεων.
5. Η ανάπτυξη νέων προϊόντων, και,
6. Η ανάπτυξη συνθηκών για την πρόσβαση σε διεθνείς αγορές.

Σε κάθε περίπτωση, η δημιουργία clusters υπαγορεύεται από την ύπαρξη συγκεκριμένων ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων μιας περιφέρειας, ή από την πρόβλεψη για ισχυρή ζήτηση των αποτελεσμάτων του από την εγχώρια και τη διεθνή αγορά. Τότε, οι συμμετέχοντες λαμβάνουν κάποιας μορφής επιχορήγηση ως υποστήριξη, με στόχο την εσωτερίκευση της γνώσης και την αναβάθμιση των προσόντων των συμμετεχόντων στο cluster. Βεβαίως, οι άμεσες επιχορηγήσεις αποτελούν μόνον ένα εργαλείο για την υλοποίηση της συγκεκριμένης βιομηχανικής πολιτικής. Πολλές χώρες έχουν καθιερώσει ειδικό καθεστώς ενίσχυσης για τη συμμετοχή μικρών επιχειρήσεων σε clusters, το οποίο μπορεί να σχετίζεται με άμεσες ενισχύσεις ή με φορολογικά κίνητρα, με δημοφιλέστερο αυτό της μη πληρωμής φόρων για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, ενώ άλλες προσφέρουν υποστήριξη για την απασχόληση προσωπικού με συγκεκριμένα προσόντα για τη διεκπεραίωση διοικητικών και λογιστικών διαδικασιών εντός της επιχείρησης.

Επιτυχημένα παραδείγματα μεγάλων πρωτοβουλιών δημιουργίας clusters είναι η Γερμανική «BioRegio» και η Γαλλική «Poles de Competitivite».

²² ή «ευφυείς συστάδες». Βλ. Γεωργίου, Χ., Κομνηνός, Ν., Μαρτζοπούλου, Α., Μαρτινίδης, Γ., Σεφερτζή, Ε., και Τραμαντζάς, Κ., «Υβριδική καινοτομία και το μέλλον της βιομηχανίας στο νομό Θεσσαλονίκης», Οργανισμός Ρυθμιστικού Σχεδίου και Προστασίας Περιβάλλοντος Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, Οκτώβριος 2009, σελ. 315

²³ ό.π. σημείο 22, σελ. 319

ΣΤ] Έρευνα και καινοτομία

Η ενίσχυση της καινοτομικής ικανότητας των επιχειρήσεων αποτελεί μια πολύ σημαντική οριζόντια πολιτική, με σημαντική θετική επίδραση στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των βιομηχανικών επιχειρήσεων. Οι τρόποι με τον οποίο μέχρι σήμερα οι κυβερνήσεις έχουν καταφέρει να προωθήσουν την καινοτομία στις επιχειρήσεις, είναι: άμεσες ενισχύσεις για την υλοποίηση βασικής έρευνας και της μεταφοράς τεχνολογίας και φορολογικά κίνητρα.

Υπογραμμίζεται ότι ο χειρισμός των άμεσων ενισχύσεων για την περίπτωση που συμβάλλουν στην υλοποίηση μιας συγκεκριμένης στρατηγικής καινοτομίας, είναι εντελώς διαφορετικός από αυτόν που αφορά στην υλοποίηση μιας επένδυσης. Συγκεκριμένα,²⁴ η ΕΕ οριοθετεί το θέμα, με τον ορισμό τεσσάρων συγκεκριμένων δραστηριοτήτων βιομηχανικής πολιτικής για την υποστήριξη δραστηριοτήτων έρευνας και καινοτομίας: α) ερευνητικά προγράμματα, β) συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων, ερευνητικών κέντρων και πανεπιστημίων, συνεργασία με τρίτες χώρες και εκπαίδευση και κινητικότητα ερευνητών. Επίσης, ένα άλλο εργαλείο είναι η πολιτική για τις πατέντες και την κατοχύρωση των πνευματικών δικαιωμάτων. Τέλος, τα διάφορα προγράμματα – πλαίσιο στις χώρες της ΕΕ, καθιερώνουν πολυετή προγράμματα για την υποστήριξη της έρευνας και της καινοτομίας, ενώ για την αναβάθμιση της συνεργασίας μεταξύ ερευνητών έχει δημιουργηθεί ο «Ευρωπαϊκός Χώρος Έρευνας».

Σε κάθε περίπτωση τα εργαλεία πολιτικής που μπορούν να συνθέσουν μια ολοκληρωμένη βιομηχανική πολιτική, ταξινομούνται στον ακόλουθα Πίνακα 2:

Πίνακας 2. Ταξινόμηση «εργαλείων» βιομηχανικής πολιτικής²⁵

«Εργαλεία» πολιτικής...	... με επιμέρους περιεχόμενο ...»
Οικονομικά κίνητρα	<ul style="list-style-type: none"> • Δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας • Ρύθμιση των τιμών • Πολιτική συναλλαγματικών ισοτιμιών (π.χ. υποτίμηση) • Νομισματική πολιτική (επιτόκια) • Αντικυκλική δημοσιονομική πολιτική • Φορολογικές ελαφρύνσεις
Επιστημονική και τεχνολογική καινοτομία	<ul style="list-style-type: none"> • Πολιτικές υποστήριξης της επιστημονικής έρευνας • Ηγετικά έργα υψηλής τεχνολογίας • Χρηματοδότηση πανεπιστημιακής έρευνας • Ίδρυση ερευνητικών κέντρων • Επιδότησεις Ε & Α ή/και εκπτώσεις φόρου
Διαδικασία μάθησης και βελτίωσης τεχνολογικών δυνατοτήτων	<ul style="list-style-type: none"> • Πολιτικές εκπαίδευσης και κατάρτισης • «Ασκήσεις» τεχνολογικής προοπτικής διερεύνησης (για τον προσδιορισμό των εθνικών ή/και περιφερειακών ερευνητικών προτεραιοτήτων) • Επιχορηγήσεις για την επαγγελματική εκπαίδευση του υφιστάμενου εργατικού δυναμικού ή/και φορολογικές ελαφρύνσεις

²⁴ Άρθρο 164, EC Treaty, European Community, 2002

²⁵ DIRECTORATE GENERAL FOR INTERNAL POLICIES POLICY DEPARTMENT A: ECONOMIC AND SCIENTIFIC POLICY EU INDUSTRIAL POLICY: ASSESSMENT OF RECENT DEVELOPMENTS AND RECOMMENDATIONS FOR FUTURE POLICIES. AUTHORS: Julie Pellegrin, CSIL Centre for Industrial Studies (Italy), Maria Letizia Giorgetti, University of Milan (Italy), Camilla Jensen, CASE (Poland), Alberto Bolognini, Economisti Associati (Italy). Brussels, © European Union, 2015 (This document is available on the Internet at: <http://www.europarl.europa.eu/studies>), p. 18 - 19

«Εργαλεία» πολιτικής...	... με επιμέρους περιεχόμενο ...»
	<ul style="list-style-type: none"> • Συστήματα καθορισμού δεξιοτήτων και προσόντων και αναβάθμισής τους • Διεθνής συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της έρευνας • Κίνητρα για άμεσες ξένες επενδύσεις
Επιλεκτική υποστήριξη της βιομηχανίας	<ul style="list-style-type: none"> • Επιβολή δασμών - τελών εισαγωγής ή/και ποσοτώσεων • Παροχή επιδοτήσεων, πιστώσεων και άλλης υποστήριξης για εξαγωγές • Δημιουργία ειδικών οικονομικών ζωνών • Ιδιωτικοποιήσεις κρατικών επιχειρήσεων • Δημιουργία δημόσιων υπηρεσιών κοινής ωφέλειας που παρέχουν σημαντικές εισροές για τη βιομηχανία (π.χ. ηλεκτρική ενέργεια) • Άμεση χρηματοδότηση. Παροχή επιδοτήσεων • Παροχή δημόσιων εγγυήσεων, π.χ. για τη χρηματοδότηση της βιομηχανίας • Άμεση πολιτική κρατικών προμηθειών
«Μηχανισμοί επιλογής»	<ul style="list-style-type: none"> • Κανονισμοί εισόδου και εξόδου στην αγορά για βιομηχανικές επιχειρήσεις • Πολιτική βούληση να σταματήσει η στήριξη σε αποτυχημένες/μη κερδοφόρες επιχειρήσεις. (αρχή του “live and let die”) • Πολιτική ανταγωνισμού και αντι-trust • Υποστήριξη εθνικών εμπορικών εταιρειών • Προνομακία πρόσβαση στη χρηματοδότηση • Χρηματοδότηση μακροπρόθεσμης ανάπτυξης
Διάχυση πληροφοριών	<ul style="list-style-type: none"> • Υποστήριξη μηχανισμών συλλογικής δράσης • Προώθηση της χρήσης προτύπων • Χρήση συμβουλευτικών φόρουμ • Χρήση επιχειρηματικών επιμελητηρίων και συνδέσμων βιομηχανιών • Ενθάρρυνση της συνεργασίας και της δικτύωσης μεταξύ των βιομηχανικών επιχειρήσεων • Υποβοήθηση του μάρκετινγκ των εξαγωγικών επιχειρήσεων • Διάδοση επιτυχημένων εμπειριών και καλών πρακτικών δραστηριοποίησης
Βελτίωση της παραγωγικότητας των βιομηχανικών επιχειρήσεων	<ul style="list-style-type: none"> • Παροχή ή επιδότηση κατάρτισης σε θέματα management • Παρακολούθηση των επιδόσεων των ΜΜΕ και παροχή σχετικής υποστήριξης • Δημιουργία υποδομών, χρηματοδότησης και διαχείρισης θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων και δημιουργίας clusters • Προώθηση των συμπράξεων δημοσίου και ιδιωτικού τομέα • Θεσμοθέτηση του μάρκετινγκ «τοποθεσίας» (location marketing) • Αναβάθμιση της οικονομικής υποδομής • Δημιουργία κεφαλαίων επιχειρηματικού κινδύνου

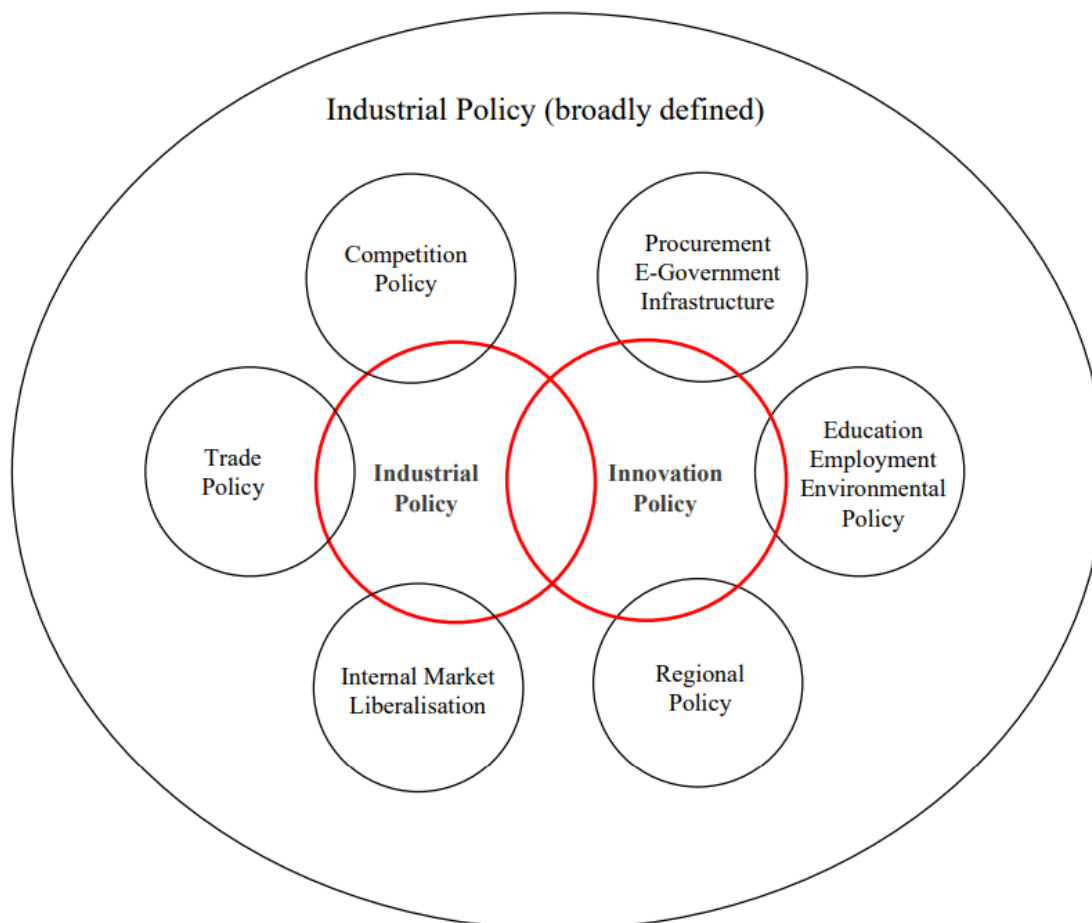
Ο ορισμός της βιομηχανικής πολιτικής σήμερα

Είναι φανερό από την περιγραφή των διαθέσιμων «εργαλείων» βιομηχανικής πολιτικής ότι η χρήση τις εξαρτάται κάθε φορά από τον τρόπο ορισμού τις. Το ακόλουθο σχήμα περιγράφει ακριβώς τη σχέση της βιομηχανικής πολιτικής με τις περιοχές πολιτικής που εντάσσονται στη λειτουργία της.

Αξίζει να παρατηρήσουμε ότι εφόσον η βιομηχανική πολιτική ορισθεί με τη στενή έννοια του όρου, τότε αλληλοεπιδρά άμεσα την εφαρμοζόμενη κάθε φορά πολιτική καινοτομίας. Βεβαίως, η βιομηχανική πολιτική αλληλοεπιδρά: με την εφαρμοζόμενη πολιτική ανταγωνισμού, με την πολιτική (διεθνούς) εμπορίου και την πολιτική για τη λειτουργία τις εσωτερικής αγοράς, κατά κύριο λόγο. Ακολουθώντας, αλληλοεπιδρά με την περιφερειακή

πολιτική, την εκπαίδευση, την απασχόληση, την περιβαλλοντική πολιτική, τις δημόσιες συμβάσεις και τις υποδομές (υλικές και άυλες).

Σχήμα 1. Ο ευρύς ορισμός της βιομηχανικής πολιτικής

Πηγή: Aiginger, K. and Sieber, S. (2005)

Στο πλαίσιο της ΕΕ, οι πλέον πρόσφατες εξελίξεις²⁶, υπαγορεύουν κατ' αρχήν την ενίσχυση της βιομηχανίας της Ευρώπης, στο πλαίσιο της οποίας η δημιουργία θέσεων εργασίας και η ανάπτυξη μέσω καινοτομίας και επενδύσεων έχει πλέον κεντρική θέση στις βασικές πρωτοβουλίες της Επιτροπής. Η ΕΕ έχει επιτύχει να υπάρξει μια ευρεία συμφωνία σχετικά με την ανάγκη για ένα ολιστικό και προσανατολισμένο προς το μέλλον όραμα για την ευρωπαϊκή βιομηχανία.

²⁶ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, την Επιτροπή των Περιφερειών και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων. Επενδύοντας στην έξυπνη, καινοτόμο και βιώσιμη βιομηχανία Μια ανανεωμένη στρατηγική για τη βιομηχανική πολιτική της ΕΕ Βρυξέλλες, 13.9.2017, COM(2017) 479 final

Το νέο όραμα για τη βιομηχανία στην ΕΕ δημιουργεί το νέο μοντέλο βιομηχανικής πολιτικής το οποίο στοχεύει στη στρατηγική για την έξυπνη, καινοτόμο και βιώσιμη βιομηχανία, η οποία με την αποτελεσματική της λειτουργία και τους υψηλούς βαθμούς παραγωγικότητας θα συμβάλλει καταλυτικά στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, στη δημιουργία θέσεων εργασίας και στην ανάπτυξη, προς όφελος όλων. Έτσι, το νέο πρότυπο βιομηχανικής πολιτικής περιγράφεται από το ακόλουθο Σχήμα 2.

Σχήμα 2. Το μοντέλο βιομηχανικής πολιτικής στην ΕΕ σήμερα

Πηγή: Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, την Επιτροπή των Περιφερειών και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων. Επενδύοντας στην έξυπνη, καινοτόμο και βιώσιμη βιομηχανία Μια ανανεωμένη στρατηγική για τη βιομηχανική πολιτική της ΕΕ Βρυξέλλες, 13.9.2017, COM(2017) 479 final, σελ. 7

Οι έξι πυλώνες βιομηχανικής πολιτικής της ΕΕ αποτελούν τον οδηγό για τη συνεχή προσαρμογή της βιομηχανίας στις απαιτήσεις του σύγχρονου επιχειρηματικού περιβάλλοντος, διαρκή παραγωγή καινοτομίας, διευκόλυνση επενδύσεων, ειδικά σε νέες τεχνολογίες, υιοθέτηση της αυξημένης ψηφιοποίησης, και, βεβαίως, τη διαρκή προσπάθεια της βιομηχανίας για μετάβαση σε μια πιο «κυκλική οικονομία», στη λειτουργία της οποίας σημαντικό και πρωτεύοντα ρόλο θα διαδραματίσει η κοινωνική απαίτηση για χαμηλές

εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα. Ως εκ των παραπάνω, οι απαιτήσεις από τις επιχειρήσεις συνοψίζονται στη διαρκή και εντατική προσπάθεια για την τεχνολογική τους αναβάθμιση, τη στρατηγική τους προσαρμογή για την υιοθέτηση νέων επιχειρηματικών μοντέλων που θα μπορούν να ανταποκριθούν σε προβλέψιμες μελλοντικές εξελίξεις, και η υιοθέτηση και «υπηρετήση» των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης και της καινοτομίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Η βιομηχανική πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ)

Επιτελική σύνοψη

Η σημασία της βιομηχανίας για την Ευρώπη αποτυπώνεται στο γεγονός ότι μια στις πέντε θέσεις εργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση ανήκει στη βιομηχανία. Σήμερα ουσιαστικά βιώνουμε μια «νέα βιομηχανική επανάσταση», η οποία είναι κατά βάση τεχνολογική, η οποία ουσιαστικά έχει καταργήσει τα εμπόδια ανάμεσα στις διάφορες αλυσίδες εφοδιασμού και στους πελάτες και τις επιχειρήσεις.

Επειδή ακριβώς η ίδια η τεχνολογία έχει αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο ζούμε και τον τρόπο με τον οποίο εργαζόμαστε, η Ευρώπη θα πρέπει συνεχώς να καινοτομεί για να παραμείνει ανταγωνιστική στις διεθνείς αγορές, ενώ θα πρέπει να λάβει υπόψη της ότι σε αρκετούς κλάδους, οι παραδοσιακές θέσεις εργασίας πρόκειται να αντικατασταθούν από νέα πρότυπα εργασίας ή να υλοποιούνται μέσω αυτόματων διαδικασιών. Άλλωστε, ως βασική κινητήρια δύναμη για την παραγωγικότητα και την καινοτομία, η βιομηχανία ήταν ανέκαθεν ακρογωνιαίος λίθος της οικονομικής ευημερίας στην Ευρώπη. Οπότε, η ΕΕ θεωρεί ότι η μελλοντική της ανάπτυξη μπορεί να στηριχθεί σε μια ισχυρή βιομηχανική βάση, αλλά απαιτούνται σημαντικές προσπάθειες από τα κράτη μέλη, τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και, κυρίως, από την ίδια τη βιομηχανία για τη διατήρηση και ενίσχυση της βιομηχανικής υπεροχής της Ευρώπης στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, των προκλήσεων βιωσιμότητας και της ταχείας εξέλιξης της τεχνολογίας.

Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει η βιομηχανία σε όλα τα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι πολύ συγκεκριμένες: α) Πρόσβαση στη χρηματοδότηση, β) Αποτελεσματικότητα πόρων, γ) Πρόσβαση στην ψηφιοποίηση, δ) Πρόσβαση στις παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού, ε) Ανάπτυξη προσόντων και δεξιοτήτων των εργαζομένων στη βιομηχανία, και, στ) Υποστηρικτικοί κανονισμοί λειτουργίας. Για να καταλήξει ο διάλογος στη σημερινή διαμόρφωση της ευρωπαϊκής βιομηχανικής πολιτικής, απαιτήθηκε χρόνος και διαρκής προσαρμογή των σχετικών πολιτικών από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 μέχρι σήμερα. Έτσι, από τότε μέχρι σήμερα η ευρωπαϊκή βιομηχανική πολιτική έχει διέλθει από την «αποβιομηχάνιση» στην «αναβιομηχάνιση», ακολούθως στην «επαναβιομηχάνιση», και εν τέλει στην «επανεκβιομηχάνιση» της Ευρώπης.

Η επανεκβιομηχάνιση είναι η στρατηγική - αναπτυξιακή ανταπόκριση της ΕΕ στις έξι (6) τρέχουσες αναπτυξιακές προκλήσεις και στις παγκόσμιες τάσεις, οι οποίες είναι:

- Οι μεταβολές στη ζήτηση προϊόντων
- Η διεθνοποίηση της παραγωγής και η διαρκής προσπάθεια των μεταποιητικών επιχειρήσεων για ένταξη των προϊόντων τους σε παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού,
- Η διαρκής τεχνολογική πρόοδος,
- Η κλιματική αλλαγή και ο διαρκής περιορισμός στην αξιοποίηση και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων,
- Οι ελλείψεις δεξιοτήτων των εργαζομένων, και,
- Η απουσία έμφασης στην καινοτομία και στη μεταφορά τεχνολογίας.

Εν τέλει, η ευρωπαϊκή βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης αποβλέπει σε μια σύγχρονη βιομηχανική πολιτική που θα στηρίζει την επιχειρηματικότητα, θα καθοδηγεί και θα βοηθά τη βιομηχανία για το πώς να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις, θα προωθεί την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων της Ευρώπης στον πρωτογενή τομέα, στη μεταποίηση και στις υπηρεσίες και θα τις βοηθά να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες που παρέχει η παγκοσμιοποίηση και η πράσινη οικονομία.

Η σημασία της βιομηχανίας στην ΕΕ σήμερα: προκλήσεις και μέτρα πολιτικής

«Η βιομηχανία μας παραμένει καταλύτης για την ανάπτυξη και οδηγός για το μέλλον μας.»

Η παραπάνω δήλωση ανήκει στον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Jean-Claude Juncker²⁷ και αποτελεί την ισχυρότερη πολιτική τοποθέτηση για την αξία της βιομηχανίας και της μεταποίησης στην ανάπτυξη της Ευρώπης. Μάλιστα, ο Πρόεδρος Juncker, στο ίδιο κείμενο, θέτει τις κύριες κατευθύνσεις για το μέλλον της βιομηχανίας στην ΕΕ τα επόμενα χρόνια: «ψηφιοποίηση» (digitization) και «απεξάρτηση από τον άνθρακα» (decarbonisation).

Και συνεχίζει: «Στο πλαίσιο αυτό θεωρεί ότι θα πρέπει να ενδυναμωθούν οι βιομηχανίες στην ΕΕ, και να τις υποστηρίξουμε αναλόγως για να δημιουργήσουμε την ευημερία και τις θέσεις εργασίας που προσδοκούν οι πολίτες της Ευρώπης. Αυτό απαιτεί την «επαναβιομηχάνιση» και τον εκσυγχρονισμό της οικονομίας μας, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι θα πρέπει να υιοθετήσουμε την «ψηφιοποίηση», την «απεξάρτηση από τον άνθρακα» και την «κυκλική οικονομία». Επίσης, θα πρέπει να επενδύσουμε στους ανθρώπους επιτρέποντάς τους και υποβοηθώντας τους να καλλιεργήσουν νέες δεξιότητες και να αναβαθμίσουν όσες σήμερα κατέχουν, αλλά να κάνουν ταυτόχρονα τη «δια βίου μάθηση» ένα απαραίτητο συστατικό της επαγγελματικής τους καριέρας».

Στο ίδιο κείμενο²⁸ υπογραμμίζεται η σημασία της βιομηχανίας για την Ευρώπη από το γεγονός ότι μια στις πέντε θέσεις εργασίας στην Ευρώπη, ανήκει στη βιομηχανία. Επίσης, σημειώνεται το γεγονός ότι ουσιαστικά βιώνουμε μια «νέα βιομηχανική επανάσταση», η οποία είναι κατά βάση τεχνολογική, η οποία ουσιαστικά έχει καταργήσει τα εμπόδια ανάμεσα στις διάφορες αλυσίδες εφοδιασμού και στους πελάτες και τις επιχειρήσεις.

Επειδή ακριβώς η ίδια η τεχνολογία έχει αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο ζούμε και τον τρόπο με τον οποίο εργαζόμαστε, η Ευρώπη θα πρέπει συνεχώς να καινοτομεί για να παραμείνει ανταγωνιστική στις διεθνείς αγορές, ενώ θα πρέπει να λάβει υπόψη της ότι σε αρκετούς κλάδους, οι παραδοσιακές θέσεις εργασίας πρόκειται να αντικατασταθούν από νέα πρότυπα εργασίας ή να υλοποιούνται μέσω αυτόματων διαδικασιών.

Επειδή η βιομηχανία αποτελεί το βασικό κορμό της αλυσίδας πρόσθεσης αξίας της οικονομικής δραστηριότητας στην ΕΕ, σε ανακοίνωση του Σεπτεμβρίου του 2017, ο Πρόεδρος Juncker δηλώνει²⁹:

«... Ως βασική κινητήρια δύναμη για την παραγωγικότητα και την καινοτομία, η βιομηχανία ήταν ανέκαθεν ακρογωνιαίος λίθος της οικονομικής ευημερίας στην Ευρώπη. Μπορούμε να στηριχθούμε σε μια ισχυρή βιομηχανική βάση, αλλά απαιτούνται σημαντικές προσπάθειες από τα κράτη μέλη, τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και, κυρίως, από την ίδια τη βιομηχανία για τη διατήρηση και ενίσχυση της βιομηχανικής υπεροχής της Ευρώπης στην εποχή της

²⁷ «Industry in Europe: facts and figures on competitiveness and innovation», European Commission, 2017, ISBN 978-92-79-65262-2

²⁸ ό.π. σημείο 27, σελ. 10-11

²⁹ ό.π. σημείο 27, σελ. 2

παγκοσμιοποίησης, των προκλήσεων βιωσιμότητας και της ταχείας εξέλιξης της τεχνολογίας...».

Στο πλαίσιο αυτό οι προκλήσεις για την Ευρωπαϊκή βιομηχανία σήμερα, είναι οι ακόλουθες³⁰:

Πίνακας 3. Οι προκλήσεις για την Ευρωπαϊκή βιομηχανία

ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ	ΜΕΤΡΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	Παραδείγματα πολιτικών
Πρόσβαση στη χρηματοδότηση	<ol style="list-style-type: none"> 1. Πλάνο επενδύσεων 2. Ένωση για τις κεφαλαιαγορές 	<ul style="list-style-type: none"> • Διάθεση 30 δις. € από το Ταμείο Επενδύσεων για έργα τα οποία θα κινητοποιήσουν επιπλέον επενδύσεις ύψους 168 εκ. € • Επένδυση 6 δις € σε 9.000 ερευνητικά έργα στο πλαίσιο του προγράμματος HORIZON 2020 • Ανάλυση 200 πρωτοβουλιών για την απλοποίηση του κανονιστικού πλαισίου και τη βελτίωση του επενδυτικού κλίματος • Υλοποίηση 33 δράσεων για τη δημιουργία μιας συνολικής κεφαλαιαγοράς μέχρι το 2019
Αποτελεσματικότητα πόρων	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ένωση ενέργειας 2. Κυκλική οικονομία 	<ul style="list-style-type: none"> • Θέση των ακόλουθων στόχων μέχρι το 2030 στο πλαίσιο παραγωγής και χρήσης καθαρής ενέργειας: μείωση κατά 40% των αερίων ρύπων του θερμοκηπίου, 27% μερίδιο αγοράς για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, βελτίωση κατά 27% της ενεργειακής αποδοτικότητας • Νομοθεσία για τη βελτίωση της πρόληψης σε θέματα αποβλήτων, ενώ η προβλεπόμενη επανάχρηση θα μπορούσε να εξοικονομήσει 8% από τον ετήσιο κύκλο εργασιών της βιομηχανίας.
Πρόσβαση στην ψηφιοποίηση	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ψηφιακή εσωτερική αγορά 	<ul style="list-style-type: none"> • Ευρωπαϊκή πλατφόρμα η οποία διασυνδέει τις εθνικές πρωτοβουλίες για την ψηφιοποίηση • Δέσμευση για την επένδυση 500 εκ. € για τη δημιουργία καινοτόμων ψηφιακών «hubs» μέχρι το 2020 και τη διευκόλυνση της ελεύθερης ροής δεδομένων
Πρόσβαση στις παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού	<ol style="list-style-type: none"> 1. Εσωτερική αγορά 2. Πολιτική εμπορίου 	<ul style="list-style-type: none"> • Δημιουργία πακέτου υπηρεσιών: με τη δημιουργία της ηλεκτρονικής κάρτας ευρωπαϊκών υπηρεσιών, οι πάροχοι υπηρεσιών μπορούν να αναπτύξουν και να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στα κράτη μέλη πολύ πιο εύκολα απ' ό,τι σήμερα • Δημιουργία κατευθυντήριων γραμμών για την εφαρμογή των υφιστάμενων κανόνων σε μια συνεργατική οικονομία
Ανάπτυξη προσόντων και δεξιοτήτων	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ατζέντα για τις δεξιότητες 	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη κλαδικών συνεργασιών για την αναβάθμιση των προσόντων των εργαζομένων, δράση η οποία θα υποστηριχθεί με κονδύλια ύψους 30 εκ. € σε έξι περιοχές: αυτοκινητοβιομηχανία, ναυτική τεχνολογία, διάστημα, άμυνα, κλωστοϋφαντουργία και τουρισμός
Υποστηρικτικοί κανονισμοί λειτουργίας	<ol style="list-style-type: none"> 1. Καλύτερη ατζέντα για τη δημιουργία κανονισμών λειτουργίας 	<ul style="list-style-type: none"> • Κανονιστικού τύπου πρωτοβουλίες που υποβοηθούν τις επιχειρήσεις να αναδιοργανωθούν και να αναπτυχθούν πιο εύκολα.

³⁰ ό.π. σημείο 27, σελ. 11

Η σημασία που αποδίδεται με βάση την καταγραφή των ανωτέρω προκλήσεων στη βιομηχανία, προέρχεται και από έναν ακόμη σπουδαίο παράγοντα. Και πάλι ο Πρόεδρος Juncker σε ομιλία του κατά τη διάρκεια της Ευρωπαϊκής Ημέρας για τη βιομηχανία το 2017, τονίζει το βαθμό διατήρησης της κοινωνικής συνοχής από την ύπαρξη και τη λειτουργία της βιομηχανίας. Συγκεκριμένα δηλώνει: «... Όπως συμβαίνει σε πολλά μέρη της Ευρώπης, η τοπική βιομηχανία ήταν η «κόλλα» που συνέβαλλε έτσι ώστε να συγκρατείται ενωμένη η κάθε κοινότητα. Ήταν ο μεγαλύτερος εργοδότης και αυτή που οδηγούσε σε ανάπτυξη την τοπική οικονομία ...».

Και τούτο διότι στον τομέα της μεταποίησης απασχολούνται άμεσα 36 εκατομμύρια άτομα σε επίπεδο Ε.Ε., ενώ συνυπολογίζοντας τις θέσεις εργασίας που αυτός δημιουργεί σε δορυφορικές δραστηριότητες, ο αριθμός των θέσεων εργασίας φτάνει στα 52 εκατ.. Αυτό σημαίνει ότι σχεδόν μία στις τέσσερις θέσεις εργασίας του ιδιωτικού τομέα ανήκει στη βιομηχανία, ενώ κάθε επιπλέον θέση εργασίας στον μεταποιητικό τομέα δημιουργεί 0,5-2 επιπλέον θέσεις εργασίας σε άλλους τομείς³¹. Έτσι, και παρά τη μετεγκατάσταση παραγωγικών δραστηριοτήτων από τις χώρες της ΕΕ, η βιομηχανία παραμένει ακόμη ο βασικός εργοδότης της οικονομικής δραστηριότητας σε κάθε της οικονομία.

Από τα παραπάνω, επιβεβαιώνεται με ποσοτικά στοιχεία η σημασία της βιομηχανίας για το σύνολο της οικονομίας της ΕΕ. Επιπλέον, οι διασυνδέσεις της μεταποίησης με τους λοιπούς οικονομικούς κλάδους αντικατοπτρίζεται στο γεγονός ότι κάθε επιπλέον μονάδα ζήτησης στον μεταποιητικό τομέα, παράγει επιπλέον 1,68 μονάδες στη συνολική οικονομία. Το γεγονός αυτό βέβαια, δηλ. το ότι δορυφορικά της μεταποίησης αναπτύσσεται μεγάλος αριθμός επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, δημιουργεί μια σύγχυση σε σχέση με την ακριβή οριοθέτηση της βιομηχανίας. Έτσι, ένα μέρος της μείωσης των μεγεθών της βιομηχανίας που καταγράφονται δεν οφείλεται στην καθαυτή συρρίκνωση της μεταποιητικής δραστηριότητας, αλλά στην διαφορετική κατηγοριοποίηση και διάσπαση των δραστηριοτήτων στην αλυσίδα πρόσθεσης αξίας³². Η ίδια διαπίστωση αποτυπώθηκε εύγλωττα σε μία πρόσφατη μελέτη του think tank Bruegel με τίτλο: “What constitutes ‘manufacturing’ is a fluid concept”³³.

Ως εκ τούτου η οικονομική σημασία των βιομηχανικών δραστηριοτήτων είναι πολύ μεγαλύτερη από αυτήν που υποδηλώνει το μερίδιό της από τη μεταποίηση στο ΑΕΠ. Η βιομηχανία αντιπροσωπεύει πάνω από το 80 % των ευρωπαϊκών εξαγωγών και το 80 % της έρευνας και καινοτομίας στον ιδιωτικό τομέα. Η οικονομική κρίση ανέδειξε εξάλλου ακριβώς τη σημασία της βιομηχανίας για την οικονομία και την κοινωνία. Το γεγονός ότι επανήλθε στο επίκεντρο της οικονομικής πολιτικής αποδεικνύει, και μάλιστα με emphaticό τρόπο, ότι

³¹ Rueda-Cantuche, José M.a Sousa, Nb ., Andreoni, A., Arto, Ia (2012), *The Single Market as an engine for employment growth through the external trade*, Joint Research centre, IPTS, Seville, 2012

³² Krugman, P. (1996), *Domestic Distortions and the Deindustrialization Hypothesis*, NBER Working Papers 5473, National Bureau of Economic Research, Inc

³³ Veugelers, R. (ed), *Remaking Europe: the new manufacturing as an engine for growth*, Bruegel BLUEPRINT SERIES, VOLUME XXVI, Bruegel 2017, www.bruegel.org ISBN: 978-9-078910-44-2

δεν πρόκειται για μια αναχρονιστική οικονομική δομή, που χαρακτηρίζεται ως ανεπαρκής για την αντιμετώπιση των προκλήσεων της σύγχρονης οικονομίας³⁴. (SWD(2013)347 final).

Βιομηχανική πολιτική στην ΕΕ: από τη συνθήκη της Λισσαβόνας στις πολιτικές αναγέννησης της Ευρωπαϊκής βιομηχανίας

Η «στροφή» της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προς μια νέα προσέγγιση στο θέμα της βιομηχανικής πολιτικής, εκκινεί από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, με αφορμή την ταχεία αύξηση της παραγωγικότητας των ΗΠΑ³⁵. Αυτό οφειλόταν κυρίως στο ότι ο τομέας της τεχνολογίας Πληροφορικής και Επικοινωνιών, αναπτυσσόταν ταχύτερα στις ΗΠΑ απ' ότι στην ΕΕ, και, επιπλέον, η «δειξοδυσία» της χρήσης του από τη βιομηχανία ήταν μεγαλύτερη στις ΗΠΑ, απ' ότι στις χώρες της ΕΕ. Ως αποτέλεσμα της συγκεκριμένης εξέλιξης ήταν η διαφορετική συμμετοχή του κλάδου Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών στη συνολική βιομηχανική δραστηριότητα, αλλά και συνολικά στην παραγωγική ΑΕΠ στις ΗΠΑ και στην ΕΕ.

Το αμερικανικό αναπτυξιακό «μοντέλο» στηριζόταν στην ταχεία ανάπτυξη των επιχειρήσεων υψηλής τεχνολογίας, η οποία προήλθε από την ανάπτυξη της αγοράς επιχειρηματικών κεφαλαίων και από τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε κεφάλαια των χρηματαγορών από νεότερες – νεοφυείς επιχειρήσεις. Η ύπαρξη πλέον ανοικτών αγορών, σε συνδυασμό με την παγκοσμιοποίηση που συνεπαγόταν ολοένα και αύξηση του παγκόσμιου ανταγωνισμού, οδήγησε τα όργανα χάραξης πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην αναθέρμανση του ενδιαφέροντός τους για τη «νέα βιομηχανική πολιτική» στην ΕΕ. Προς αυτή την κατεύθυνση, συνέτειναν οι ακόλουθοι παράγοντες: α) η διαφορά παραγωγικότητας μεταξύ ΗΠΑ και ΕΕ, β) η εμβάθυνση της παγκοσμιοποίησης, γ) η επικείμενη (τότε) διεύρυνση της ΕΕ, με τη συμπερίληψη χωρών της πρώην Ανατολικής Ευρώπης, και, δ) η (σταθερά) αναιμική ανάπτυξη της ευρωπαϊκής οικονομίας συνολικά.

Έτσι, τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια τόσο της Λισσαβόνας (2000) όσο και του Γκέτεμποργκ (2001) εκκινούν τη συζήτηση για τη νέα βιομηχανική πολιτική στην Ευρώπη με τη «δημιουργία ενός πλαισίου που ευνοεί τη βιομηχανική ανάπτυξη, μέσω της επιχειρηματικής ανάπτυξης και της καινοτομίας, ούτως ώστε η ΕΕ να καταστεί ελκυστικός τόπος για βιομηχανικές επενδύσεις και για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης».

Τον Μάρτιο του 2000, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δημοσιοποίησε τη στρατηγική της Λισσαβόνας, βασικός στόχος της οποίας ήταν η ανάδειξη της ΕΕ ως της «ανταγωνιστικότερης και δυναμικότερης οικονομίας της γνώσης σε όλο τον κόσμο, η οποία θα ήταν ικανή να δημιουργήσει βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με τη μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή», μέχρι το 2010³⁶. Ο συγκεκριμένος στόχος

³⁴ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT, Generation Adequacy in the internal electricity market - guidance on public interventions. Accompanying the document Communication from the Commission Delivering the internal electricity market and making the most of public intervention. {C(2013) 7243 final} {SWD(2013) 439 final} {SWD(2013) 440 final} {SWD(2013) 441 final} {SWD(2013) 442 final} Brussels, 5.11.2013, SWD(2013) 438 final

³⁵ Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ), *Ο τομέας της μεταποίησης στην Ελλάδα: τάσεις και προοπτικές*, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2016, σελ. 215

³⁶ <http://www.europarl.europa.eu/highlights/el/1001.html>

πυροδότησε το δημόσιο διάλογο για το σχεδιασμό της «νέας ευρωπαϊκής βιομηχανικής πολιτικής», ο οποίος καταλήγει με την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2002 με τίτλο: «Η βιομηχανική πολιτική σε μια διευρυμένη Ευρώπη», στην οποία τίθεται ως κεντρικός στόχος «Η εκκίνηση ενός διαλόγου αναφορικά με τη συμβολή της βιομηχανικής πολιτικής στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας και τελειοποίηση της ολοκλήρωσης των διαφόρων πολιτικών μέσων που έχουν επιπτώσεις στη βιομηχανική ανταγωνιστικότητα³⁷». Μάλιστα, στο ίδιο κείμενο, οριοθετούνται με σαφήνεια οι προκλήσεις μιας «νέας βιομηχανικής πολιτικής», οι οποίες είναι: α) η παγκοσμιοποίηση, β) η τεχνολογική εξέλιξη, γ) η καινοτομία και το επιχειρηματικό πνεύμα, και, δ) η βιώσιμη ανάπτυξη και τα νέα αιτήματα της κοινωνίας.

Στις 5 Οκτωβρίου του 2005, η ΕΕ³⁸ υπογραμμίζει ότι για την αντιμετώπιση της παγκοσμιοποίησης και του έντονου διεθνούς ανταγωνισμού, εγκαινιάζει μια νέα πιο ολοκληρωμένη βιομηχανική πολιτική για τη δημιουργία καλύτερων γενικών συνθηκών για τη μεταποιητική βιομηχανία τα επόμενα χρόνια. Στο πλαίσιο αυτό, υπογραμμίζεται ότι η νέα βιομηχανική πολιτική της ΕΕ θα συμπληρώσει τις εργασίες σε επίπεδο κρατών μελών για τη στήριξη μιας ισχυρής και δυναμικής βιομηχανικής βάσης.

Η διακήρυξη για μια «νέα βιομηχανική πολιτική» περιλαμβάνει επτά νέες διατομεακές πρωτοβουλίες – για την ανταγωνιστικότητα, την ενέργεια και το περιβάλλον, τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, την καλύτερη νομοθεσία, τη βιομηχανική έρευνα και καινοτομία, την πρόσβαση στην αγορά, τις δεξιότητες, και τη διαχείριση των διαρθρωτικών αλλαγών – που θα ωφελήσουν ένα ευρύ φάσμα βιομηχανικών κλάδων. Επιπροσθέτως, η Επιτροπή παρουσιάζει επτά νέες πρωτοβουλίες που στοχεύουν σε συγκεκριμένους κλάδους όπως τα φαρμακευτικά προϊόντα, η άμυνα και η ενημέρωση και οι τεχνολογίες της επικοινωνίας. Επικεντρώνεται επίσης στην επένδυση σε δεξιότητες και στην προετοιμασία των ατόμων για τις αλλαγές.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η ΕΕ τονίζει ότι η συγκεκριμένη βιομηχανική πολιτική έχει στόχο να στηρίξει την προσαρμοστικότητα και τις διαρθρωτικές αλλαγές ώστε να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα της μεταποιητικής βιομηχανίας της ΕΕ, με δεδομένο τον όλο και ισχυρότερο ανταγωνισμό από την Κίνα και την Ασία. Πρόκειται για ένα σημαντικό βήμα προς την επίτευξη της νέας «εταιρικής σχέσης για την ανάπτυξη και τις θέσεις εργασίας» της Λισσαβόνας.

Η Επιτροπή κατά την παρουσίαση του νέου προγράμματος δράσης³⁹ για την ανάπτυξη και την απασχόληση, ουσιαστικά θέτει τις νέες προτεραιότητες για την ΕΕ: α) να καταστεί η Ευρώπη ελκυστικότερος τόπος επενδύσεων και εργασίας, β) να τεθούν η γνώση και η καινοτομία στο επίκεντρο της ευρωπαϊκής ανάπτυξης, και, γ) να διαμορφωθούν πολιτικές

³⁷ http://publications.europa.eu/resource/cellar/ea7ca1e1-820d-4a73-992a-70d2023797c2.0003.02/DOC_2

³⁸ IP/05/1225, «Μια νέα βιομηχανική πολιτική: δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών για την ανάπτυξη της μεταποιητικής βιομηχανίας», Βρυξέλλες, 5 Οκτωβρίου 2005

³⁹ «Συνεργασία για την οικονομική μεγέθυνση και την απασχόληση: Νέο ξεκίνημα για τη στρατηγική της Λισσαβόνας» COM(2005) 24.

που θα δίνουν στις επιχειρήσεις τη δυνατότητα να δημιουργούν περισσότερες και καλύτερες θέσεις απασχόλησης.

Σε ανακοίνωσή της η Επιτροπή⁴⁰ και αφού προηγουμένως έχει αφενός τεκμηριώσει τη σημασία της μεταποιητικής βιομηχανίας στην ΕΕ και αφετέρου αξιολογήσει την πολυμορφία των προκλήσεων πολιτικής στο σύνολο των τομέων της βιομηχανίας, προχωρά στον καθορισμό συγκεκριμένου προγράμματος εργασίας για τη νέα ευρωπαϊκή βιομηχανική πολιτική, το οποίο μάλιστα το διαχωρίζει σε: α) διατομεακές πρωτοβουλίες πολιτικής, και, β) πρωτοβουλίες ανά συγκεκριμένο τομέα.

Οι διατομεακές πρωτοβουλίες που περιγράφονται και αναλήφθηκαν είναι επτά (7) και έχουν ως εξής:

1. Πρωτοβουλία για τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας και την παραποίηση/απομίμηση
2. Ομάδα υψηλού επιπέδου για την ανταγωνιστικότητα, την ενέργεια και το περιβάλλον
3. Εξωτερικές πτυχές της ανταγωνιστικότητας και της πρόσβασης στις αγορές
4. Νέο πρόγραμμα νομοθετικής απλοποίησης
5. Βελτίωση των τομεακών ειδικεύσεων
6. Διαχείριση των διαρθρωτικών αλλαγών στο μεταποιητικό τομέα
7. Ολοκληρωμένη ευρωπαϊκή προσέγγιση της βιομηχανικής έρευνας και καινοτομίας

Όσον αφορά τις πρωτοβουλίες ανά συγκεκριμένο τομέα, αυτές είναι:

1. Φόρουμ για τα φάρμακα
2. Ενδιάμεση εξέταση της στρατηγικής για τις βιολογικές επιστήμες και τη βιοτεχνολογία
3. Νέες ομάδες υψηλού επιπέδου για τη βιομηχανία χημικών και την αμυντική βιομηχανία
4. Ευρωπαϊκό διαστημικό πρόγραμμα
5. Ειδική ομάδα για την ανταγωνιστικότητα στον τομέα των ΤΠΕ
6. Διάλογος σχετικά με την πολιτική για τη μηχανολογία
7. Σειρά μελετών με θέμα την ανταγωνιστικότητα, συμπεριλαμβανομένων των βιομηχανιών ΤΠΕ, τροφίμων καθώς και μόδας και σχεδίου.

Ακολουθεί το 2007 νέα Ανακοίνωση της ΕΕ⁴¹ στην οποία εξετάζονται η τρέχουσα οικονομική κατάσταση και οι προκλήσεις και αξιολογείται η πρόοδος της τρέχουσας κατάστασης του προγράμματος εργασίας για τη βιομηχανική πολιτική. Με βάση την τεκμηρίωση που αναπτύσσεται, συμπερασματικά κρίνεται ότι οι δράσεις που περιγράφονται στην

⁴⁰ Ανακοίνωση της Επιτροπής, σχετικά με την εφαρμογή του κοινοτικού προγράμματος της Λισσαβόνας: Πλαίσιο πολιτικής για την ενίσχυση του μεταποιητικού τομέα της ΕΕ – προς μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση της βιομηχανικής πολιτικής, {SEC(2005) 1215}, {SEC(2005) 1216}, {SEC(2005) 1217}, Βρυξέλλες, 05.10.2005, COM(2005) 474 τελικό

⁴¹ Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, Στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών, Ενδιάμεση εξέταση της βιομηχανικής πολιτικής. Συνεισφορά στη στρατηγική της ΕΕ για την ανάπτυξη και την απασχόληση, SEC(2007) 917, COM(2007)374

Ανακοίνωση του 2005⁴² συνέβαλαν στην κατάρτιση μιας πολιτικής επωφελούς για τις ευρωπαϊκές βιομηχανίες, τόσο τις μεγάλες όσο και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Ως εκ τούτου η ολοκληρωμένη προσέγγιση της Ανακοίνωσης του 2005 αποδείχθηκε επιτυχημένη. Συνεπώς, το ζητούμενο για την ΕΕ είναι η συνέχεια και η προσήλωση στην υπάρχουσα πολιτική στρατηγική και για αυτό αποφασίσθηκε να δοθεί προτεραιότητα στην εφαρμογή της πολιτικής-πλαίσιου που θα επιτρέψει στη βιομηχανία να ανταποκριθεί κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο στην παγκοσμιοποίηση και τις κλιματικές αλλαγές.

Η συζήτηση αναφορικά με την εφαρμογή μιας νέας βιομηχανικής πολιτικής στην ΕΕ συνεχίζεται με νέα Ανακοίνωση της Επιτροπής του 2008⁴³ μέσω της οποίας αναδεικνύονται και καθιερώνονται νέοι όροι όπως: «ευφύστερη κατανάλωση», «οικολογικός σχεδιασμός», «λιτότερη παραγωγή» και «οικολογική καινοτομία». Ουσιαστικά, το περιεχόμενο και οι επισημάνσεις της ανωτέρω ανακοίνωσης συνιστούν στροφή πλέον από το γενικότερο επίπεδο εφαρμογής πολιτικών, προς το ίδιο το προϊόν της μεταποίησης και τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που αυτό θα πρέπει να ενσωματώνει.

Στη συγκεκριμένη Ανακοίνωση προβλέπεται μια ολοκληρωμένη δέσμη μέτρων με σκοπό τη βιωσιμότερη κατανάλωση και παραγωγή και με παράλληλη αναβάθμιση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας. Προς τούτο, στηρίζεται σε διάφορες πολιτικές της ΕΕ. Για παράδειγμα, η ανανεωμένη στρατηγική βιώσιμης ανάπτυξης όρισε τη βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή ως μια από τις βασικές προκλήσεις για την Ευρώπη. Το κοινοτικό πρόγραμμα της Λισαβόνας για την περίοδο 2008-2010 περιλαμβάνει την προώθηση μιας βιομηχανικής πολιτικής που καθιστά τη βιωσιμότερη κατανάλωση και παραγωγή μια από τις βασικές κατευθύνσεις της.

Για να πραγματοποιηθεί ακριβώς το σχέδιο δράσης βιομηχανικής πολιτικής που ενσωματώνεται στην Ανακοίνωση, προτείνεται η ενσωμάτωση των ακόλουθων εγγράφων: α) Επέκταση του πεδίου της οδηγίας οικολογικού σχεδιασμού, β) Αναθεώρηση του κανονισμού για το οικολογικό σήμα, γ) Αναθεώρηση του κανονισμού EMAS και δ) Οικολογική δημόσια σύμβαση.

Στη συνέχεια, προτείνεται να αναπτυχθούν τα εξής: α) Πρόταση για την αναθεώρηση της οδηγίας για την επισήμανση της ενέργειας, β) Πρόταση κανονισμού για σύστημα εξακρίβωσης της περιβαλλοντικής τεχνολογίας, γ) Προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων, δ) Προαγωγή της οικολογικής καινοτομίας, ε) Ανάπτυξη πρωτοβουλιών βιομηχανικής πολιτικής για τις περιβαλλοντικές βιομηχανίες, στ) Τομεακές προσεγγίσεις, ζ) Προώθηση των ορθών πρακτικών σε διεθνές επίπεδο, η) Προώθηση του διεθνούς εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών φιλικών προς το περιβάλλον.

⁴² ό.π. σημείο 40

⁴³ Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών, όσον αφορά το σχέδιο δράσης για τη βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή και τη βιώσιμη βιομηχανική πολιτική. {SEC(2008) 2110} {SEC(2008) 2111}, Βρυξέλλες, 16.7.2008, COM(2008) 397 τελικό

Με βάση τις ανωτέρω κατευθύνσεις η επόμενη Ανακοίνωση της Επιτροπής⁴⁴ επισημαίνει τη σημασία των πρώτων υλών για τη βιώσιμη λειτουργία των σύγχρονων κοινωνιών, ενώ υπογραμμίζει ότι οι οικονομικά προσιτές ορυκτές πρώτες ύλες και η πρόσβαση σ' αυτές έχουν μεγάλη σημασία για την καλή λειτουργία της ΕΕ. Κατ' ουσίαν η συγκεκριμένη Ανακοίνωση αποτελεί σημαντικό συμπληρωματικό κείμενο πολιτικής στα μέχρι τότε δημοσιευμένα, αφού αναγνωρίζει ότι η διασφάλιση αξιόπιστης πρόσβασης και χωρίς στρεβλώσεις στις πρώτες ύλες αποτελεί παράγοντα αυξανόμενης σημασίας για την ανταγωνιστικότητα της ΕΕ και, επομένως, καίριας σημασίας για την επιτυχία της εταιρικής σχέσης της Λισαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση.

Αφού αναλύεται η κατάσταση του εφοδιασμού και της ζήτησης για μη ενεργειακές πρώτες ύλες και επισημαίνονται οι σημαντικές αλλαγές στις παγκόσμιες αγορές με τις οποίες θα βρεθεί αντιμέτωπη η ΕΕ και η Ευρωπαϊκή βιομηχανία τα επόμενα χρόνια, δομείται και τεκμηριώνεται με ολοκληρωμένη στρατηγική για το θέμα, η οποία βασίζεται στους ακόλουθους πυλώνες: α) Πρόσβαση στις πρώτες ύλες στις παγκόσμιες αγορές, χωρίς στρέβλωση των όρων, με ενίσχυση των κρατών, προώθηση υγιούς επενδυτικού κλίματος και προώθηση της βιώσιμης διαχείρισης των πρώτων υλών, β) Προώθηση του βιώσιμου εφοδιασμού με πρώτες ύλες από ευρωπαϊκές πηγές, και, γ) Μείωση της κατανάλωσης πρωτογενών πρώτων υλών από την ΕΕ. Οι τρεις αυτοί πυλώνες – στρατηγικές κατευθύνσεις της συγκεκριμένης Ανακοίνωσης στοχεύουν στην εξασφάλιση βιώσιμου εφοδιασμού της οικονομίας της ΕΕ με μη ενεργειακές πρώτες ύλες. Αυτό συνεπάγεται ίσους όρους πρόσβασης σε πόρους σε τρίτες χώρες, καλύτερες συνθήκες εξόρυξης πρώτων υλών σε όλες τις χώρες της ΕΕ και επιδίωξη μειωμένης κατανάλωσης πρωτογενών πρώτων υλών μέσω πιο αποδοτικής χρήσης πόρων και προώθησης της ανακύκλωσης.

Η σταδιακή προσαρμογή της νέας βιομηχανικής πολιτικής στα νέα δεδομένα του παγκόσμιου ανταγωνισμού και τις αναδυόμενες προκλήσεις από το περιβάλλον δραστηριοποίησης των επιχειρήσεων, συνεχίζεται την επόμενη χρονιά, με νέα Ανακοίνωση της Επιτροπής⁴⁵ με τίτλο «Προετοιμάζοντας το μέλλον μας: Ανάπτυξη μιας κοινής στρατηγικής για τις βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής». Στο συγκεκριμένο κείμενο, η Επιτροπή αναφέρει ότι η ΕΕ θα προωθήσει την ανάπτυξη βασικών τεχνολογιών γενικής εφαρμογής (KETs ή ΒΤΓΕ) εντός του υφιστάμενου πλαισίου πολιτικής και προτείνει τη δημιουργία ομάδας εμπειρογνομόνων υψηλού επιπέδου που θα αναλάβει την ανάπτυξη μιας κοινής μακροπρόθεσμης στρατηγικής. Ως βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής από την Επιτροπή θεωρούνται οι: α) Νανοτεχνολογία, β) Μικροηλεκτρονική και νανοηλεκτρονική, συμπεριλαμβανομένων των ημιαγωγών, γ) Φωτονική, δ) Προηγμένα υλικά, και, ε) Βιοτεχνολογία. Για την προώθηση των ΒΤΓΕ – KETs στην ΕΕ και την αποτελεσματική τους αξιοποίηση, η Επιτροπή συστήνει να

⁴⁴ Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο, Πρωτοβουλία για τις πρώτες ύλες – Κάλυψη των ουσιαστών αναγκών μας για ανάπτυξη και απασχόληση στην Ευρώπη, {SEC(2008) 2741}, Βρυξέλλες, 4.11.2008, COM(2008) 699 τελικό

⁴⁵ Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών: Προετοιμάζοντας το μέλλον μας: Ανάπτυξη μιας κοινής στρατηγικής για τις βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής {SEC(2009) 1257} Βρυξέλλες, 30.9.2009 COM(2009) 512 τελικό

«εξετασθούν» οι ακόλουθοι τομείς, οι οποίοι αποτελούν σημαντικές κατευθύνσεις βιομηχανικής πολιτικής στην ΕΕ. Αυτοί είναι:

1. Η καινοτομία για τις βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής, για την οποία συστήνεται μεγαλύτερη στόχευση.
2. Η μεταφορά τεχνολογίας και οι αλυσίδες εφοδιασμού σε επίπεδο ΕΕ, για τα οποία προτείνεται να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση.
3. Ομοίως με το σημείο (2), να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στον κοινό στρατηγικό προγραμματισμό και σε σχέδια επίδειξης.
4. Οι καλά στοχοθετημένες πολιτικές κρατικών ενισχύσεων, για την αντιμετώπιση των αδυναμιών της αγοράς.
5. Ο συνδυασμός της ανάπτυξης ΒΤΓΕ και της πολιτικής για την αλλαγή του κλίματος.
6. Οι πρωτοπόρες αγορές και οι δημόσιες συμβάσεις, για τη δημιουργία περιβάλλοντος που θα ευνοεί την αποτελεσματική μετατροπή των ερευνητικών αποτελεσμάτων σε προϊόντα.
7. Η διεθνής σύγκριση των πολιτικών στον τομέα των τεχνολογιών αιχμής και η βελτίωση της διεθνούς συνεργασίας.
8. Η εξέταση της εμπορικής πολιτικής της ΕΕ.
9. Το χρηματοδοτικό μέσο της ΕΤΕπ και η χρηματοδότηση επιχειρηματικών κεφαλαίων.
10. Οι δεξιότητες, η τριτοβάθμια εκπαίδευση και η κατάρτιση.

Ακολουθώντας, και συγκεκριμένα τον Μάρτιο του 2010, η ΕΕ αποφασίζει την αντικατάσταση της έως τότε ισχύουσας «Στρατηγικής της Λισσαβόνας» από τη στρατηγική «Ευρώπη 2020⁴⁶». Η νέα στρατηγική προώθησε επτά εμβληματικές πρωτοβουλίες, τέσσερις εκ των οποίων είναι ιδιαίτερα σημαντικές προκειμένου να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας της ΕΕ, και συγκεκριμένα:

- Η «Ένωση καινοτομίας⁴⁷»
- Το «Ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη⁴⁸»
- Η «Βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης⁴⁹» και

⁴⁶ Ανακοίνωση της Επιτροπής: ΕΥΡΩΠΗ 2020. Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη Βρυξέλλες, 3.3.2010, COM(2010) 2020 τελικό

⁴⁷ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Εμβληματική πρωτοβουλία στο πλαίσιο της στρατηγικής Ευρώπη 2020 Ένωση καινοτομίας SEC(2010) 1161 Βρυξέλλες, 6.10.2010 COM(2010) 546 τελικό

⁴⁸ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. Ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη Βρυξέλλες, 19.5.2010, COM(2010)245 τελικό

⁴⁹ Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Ολοκληρωμένη βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης. Η ανταγωνιστικότητα και η βιωσιμότητα τίθενται στο επίκεντρο, {SEC(2010) 1272} {SEC(2010) 1276} Βρυξέλλες, 28.10.2010 COM(2010) 614 τελικό

- Οι «Νέες δεξιότητες για νέες θέσεις εργασίας⁵⁰» (COM(2008)0868).

Ειδικότερα, η εμβληματική πρωτοβουλία «Ολοκληρωμένη βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης» εστιάζει σε 10 δράσεις για την προώθηση της ευρωπαϊκής βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας, δίδοντας ως εκ τούτου περισσότερη έμφαση, παραδείγματος χάρη, στην ανάπτυξη των ΜΜΕ και στον εφοδιασμό και τη διαχείριση των πρώτων υλών. Οι 10 αυτές δράσεις είναι:

1. Ανάπτυξη της ενιαίας αγοράς και εφαρμογή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας
2. Πολιτική ανταγωνισμού
3. Βελτίωση υποδομών
4. Τυποποίηση
5. Βιομηχανική καινοτομία
6. Βάση δεξιοτήτων
7. Εμπόριο και διεθνής ρύθμιση
8. Εξασφάλιση της πρόσβαση σε πρώτες ύλες και κρίσιμα προϊόντα
9. Αποδοτικότητα πόρων, ενέργειας και άνθρακα
10. Διαρθρωτική πλεονάζουσα παραγωγική ικανότητα
11. Αξιοποίηση της εταιρικής κοινωνικής υπευθυνότητας

Γίνεται φανερό, και από το συγκεκριμένο κείμενο πολιτικής, ότι η ΕΕ διαρκώς εμβαθύνει στο θέμα της θεσμοθέτησης συγκεκριμένης βιομηχανικής πολιτικής, την εξειδικεύει περαιτέρω, ενώ από την τεκμηρίωση που συνοδεύει, ειδικά το ανωτέρω κείμενο, τονίζεται με τρόπο εμφατικό το «σύνθημα»: «Η Ευρώπη χρειάζεται τη βιομηχανία». Στο πλαίσιο αυτό, το γενικό συμπέρασμα του εν λόγω κειμένου αφορά στην «αναζήτηση» μιας νέας διακυβέρνησης της ΕΕ για τη βιομηχανική πολιτική, αφού οι έννοιες των εθνικών τομέων και των εθνικών βιομηχανιών με μικρή αλληλεπίδραση με άλλους τομείς ή με τον λοιπό κόσμο γίνονται όλο και λιγότερο συναφείς. Γι' αυτό είναι πλέον όλο και πιο σημαντικό να προσδιοριστούν τα στρατηγικά ευρωπαϊκά βιομηχανικά συμφέροντα, ενώ οι μη συντονισμένες εθνικές πολιτικές απαντήσεις πρέπει να δώσουν τη θέση τους σε συντονισμένες ευρωπαϊκές πολιτικές απαντήσεις.

Υπογραμμίζεται ότι για πρώτη φορά σε συναφές κείμενο πολιτικής, επισημαίνεται ότι η παρακολούθηση δεν θα πρέπει να καλύπτει μόνον τις επιδόσεις ανταγωνιστικότητας αλλά και τις πολιτικές ανταγωνιστικότητας, συμπεριλαμβανομένων παραγόντων, όπως το επιχειρησιακό περιβάλλον, το σύστημα καινοτομίας, ο ανταγωνισμός, οι υποδομές, η αποδοτικότητα της δημόσιας διοίκησης και η πρόοδος όσον αφορά την ενεργειακή αποδοτικότητα και την αποδοτικότητα των πόρων. Στο πλαίσιο αυτό, συμπεριλαμβάνεται η έννοια της «ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών» μεταξύ των κρατών μελών. Μάλιστα, οριοθετούνται και τομείς που θεωρούνται ιδιαίτερα κατάλληλοι για την ανταλλαγή βέλτιστης πρακτικής: η μείωση του διοικητικού φόρτου και η αξιολόγηση των επιπτώσεων στην ανταγωνιστικότητα, οι «έλεγχοι καλής κατάστασης» και η αρχή «σκέψου πρώτα σε μικρή

⁵⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2008), *Νέες δεξιότητες για νέες θέσεις εργασίας. Πρόβλεψη και κάλυψη των αναγκών της αγοράς εργασίας και των αναγκών σε δεξιότητες*, Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών {SEC(2008) 3058} COM(2008) 868 τελικό, Βρυξέλλες

κλίμακα» στην εθνική νομοθεσία, οι πολιτικές για την πρόσβαση σε χρηματοδότηση, οι βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής, η επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, η ανάπτυξη των στρατηγικών δεξιοτήτων σε συνδυασμό με τις βιομηχανικές ανάγκες καθώς και στον σχεδιασμό των εθνικών βιομηχανικών πολιτικών, ιδίως όσον αφορά τους επιμέρους τομείς και τη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών.

Έτσι, η εφαρμογή της νέας προσέγγισης στη βιομηχανική πολιτική θα πρέπει να βοηθήσει τις επιχειρήσεις και τους επενδυτές να συμμετέχουν σε μια κερδοφόρα, βιώσιμη και με δημιουργία απασχόλησης βιομηχανική παραγωγή στην Ευρώπη και να βελτιώσουν τη διεθνή ανταγωνιστικότητα όσον αφορά την παραγωγικότητα και το κόστος. Η βιομηχανία της ΕΕ θα ωφεληθεί συνεπώς από την ταχέως αυξανόμενη παγκόσμια αγορά που προσφέρει η παγκοσμιοποίηση.

Στην επόμενη ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο: «Βιομηχανική Πολιτική: ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας⁵¹», η οποία εγκρίθηκε στις 14 Οκτωβρίου 2011, η Επιτροπή ζητούσε εκτεταμένες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, καθώς και συνεκτικές και συντονισμένες πολιτικές σε όλα τα κράτη μέλη με σκοπό να ενισχυθεί η οικονομική και βιομηχανική ανταγωνιστικότητα της ΕΕ και να ευνοηθεί η μακροπρόθεσμη βιώσιμη ανάπτυξη. Η εν λόγω ανακοίνωση επεσήμανε πολλούς σημαντικούς τομείς στους οποίους απαιτείται ιδιαίτερα μεγάλη προσπάθεια: διαρθρωτικές αλλαγές στην οικονομία, ικανότητα καινοτομίας των βιομηχανικών κλάδων, βιωσιμότητα και αποτελεσματικότητα των πόρων, επιχειρηματικό περιβάλλον, ενιαία αγορά και ΜΜΕ.

Λαμβάνοντας υπόψη της και την οικονομική κρίση, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι για να επιτευχθεί ο στόχος της βιώσιμης ανάπτυξης και να δοθεί μια νέα ώθηση στην οικονομία απαιτούνται συνεκτικές και συντονισμένες πολιτικές για τη βιομηχανία από την πλευρά των κρατών μελών, καθώς και βαθιές διαρθρωτικές αλλαγές. Είναι δυνατόν να υπάρξουν σημαντικά αποτελέσματα εάν ευνοηθούν οι αλλαγές, εάν δοθεί δυνατότητα για καινοτομίες, εάν προωθηθεί η βιωσιμότητα, εάν βελτιωθεί το επιχειρηματικό περιβάλλον και εάν αξιοποιηθούν οι δυνατότητες της ενιαίας αγοράς. Η υλοποίηση των πολιτικών αυτών πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα για τα κράτη μέλη, όπως είναι και για την Επιτροπή. Μάλιστα, υπογραμμίζεται ότι ο καλύτερος συντονισμός των πολιτικών σε εθνικό επίπεδο μπορεί να έχει πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα ώστε τα περιορισμένα κεφάλαια να συμβάλουν στη διαμόρφωση της καινοτομίας και της ανάπτυξης σε καιρούς δημοσιονομικής λιτότητας.

Μετά την ανωτέρω Ανακοίνωση, στις 10 Οκτωβρίου 2012, η Επιτροπή εξέδωσε την Ανακοίνωση με τίτλο «Επικαιροποίηση της ανακοίνωσης για τη Βιομηχανική Πολιτική — Μια ισχυρότερη Ευρωπαϊκή Βιομηχανία για την Ανάπτυξη και την Οικονομική Ανάκαμψη⁵²» με σκοπό την ενίσχυση των επενδύσεων στον τομέα της καινοτομίας, με επικέντρωση σε έξι τομείς προτεραιότητας με μεγάλες προοπτικές από απόψεως δυνατοτήτων και

⁵¹ Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Βιομηχανική πολιτική: ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας {SEC(2011) 1187 τελικό} {SEC(2011) 1188 τελικό} Βρυξέλλες, 14.10.2011 COM(2011) 642 τελικό

⁵² Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Μια ισχυρότερη ευρωπαϊκή βιομηχανία για την ανάπτυξη και την οικονομική ανάκαμψη Επικαιροποίηση της ανακοίνωσης για τη βιομηχανική πολιτική, {SWD(2012) 297 final} {SWD(2012) 298 final} {SWD(2012) 299 final} Βρυξέλλες, 10.10.2012 COM(2012) 582 final

συγκεκριμένα: α) προηγμένες τεχνολογίες κατασκευής για καθαρή παραγωγή, β) βασικές τεχνολογίες ευρείας εφαρμογής: προϊόντα βιολογικής προέλευσης, γ) βιώσιμη βιομηχανική και κατασκευαστική πολιτική και πρώτες ύλες, δ) καθαρά οχήματα και σκάφη, και, ε) έξυπνα δίκτυα.

Στη συγκεκριμένη Ανακοίνωση επισημαίνεται επίσης η ανάγκη για καλύτερες συνθήκες αγοράς, πρόσβαση στην χρηματοδότηση και κεφάλαια, καθώς και στο ανθρώπινο κεφάλαιο και στις δεξιότητες, ως μέσα για την προώθηση της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας. Αξίζουν να σημειωθούν δυο σημεία από το κείμενο των συμπερασμάτων της παραπάνω Ανακοίνωσης που τονίζουν τη σημασία της βιομηχανικής πολιτικής, ως μέσου για την έξοδο της οικονομίας της ΕΕ από την κρίση: α) μέσω της θεσμοθετημένης προδραστικής βιομηχανικής πολιτικής, μπορεί να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα της ΕΕ και να τεθούν οι βάσεις για την αναβιομηχάνιση της Ευρώπης, και, β) (όπως και σε προηγούμενη Ανακοίνωση του 2010⁵³) η εφαρμογή της βιομηχανικής πολιτικής απαιτεί επίσης μια πιο αποτελεσματική ευρωπαϊκή δομή διακυβέρνησης.

Η επόμενη πρωτοβουλία της Επιτροπής δημοσιοποιείται τον Ιανουάριο 2014, όταν η Επιτροπή εκδίδει την ανακοίνωση με τίτλο: «Για μια Ευρωπαϊκή Βιομηχανική Αναγέννηση⁵⁴». Πρόκειται για Ανακοίνωση μέσω της οποίας η Επιτροπή εκθέτει τις βασικές προτεραιότητες για τη βιομηχανική πολιτική. Αυτές είναι:

1. Η ολοκληρωμένη ενιαία Ευρωπαϊκή αγορά, για τη δημιουργία ενός ελκυστικού για επιχειρήσεις και παραγωγή τύπου, με:
 - Ολοκλήρωση της ενσωμάτωσης δικτύων: δίκτυα επικοινωνίας, ενέργειας και μεταφορών
 - Ανοικτή και ολοκληρωμένη εσωτερική αγορά στον τομέα των αγαθών και των υπηρεσιών
 - Επιχειρηματικό περιβάλλον, κανονιστικό πλαίσιο και δημόσια διοίκηση στην ΕΕ
2. Βιομηχανικός εκσυγχρονισμός, επένδυση στην καινοτομία, στις νέες τεχνολογίες, στους συντελεστές παραγωγής και στις δεξιότητες, με:
 - Τόνωση των επενδύσεων στην καινοτομία και στις νέες τεχνολογίες
 - Αύξηση της παραγωγικότητας και της αποδοτικότητας των πόρων και διευκόλυνση της πρόσβασης σε προσιτούς από οικονομική άποψη συντελεστές παραγωγής
 - Αναβάθμιση των δεξιοτήτων και διευκόλυνση της βιομηχανικής αλλαγής
3. Μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) και επιχειρηματικότητα, με:
4. Διεθνοποίηση των εταιρειών της ΕΕ, με:
 - Πρόσβαση στην αγορά
 - Τυποποίηση, κανονιστική συνεργασία και δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας και δημόσιες συμβάσεις

⁵³ Βλ. ό.π. σημείο 52

⁵⁴ Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Για μια ευρωπαϊκή βιομηχανική αναγέννηση {SWD(2014) 14 final}, Βρυξέλλες, 22.1.2014, COM(2014) 14 final

Η συγκεκριμένη Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Για μια ευρωπαϊκή βιομηχανική αναγέννηση», αποτέλεσε ουσιαστικά το πρώτο κείμενο στο οποίο αναγνωρίζεται «η σημασία της πραγματικής οικονομίας και μιας ισχυρής βιομηχανίας». Η οικονομική κρίση αποτέλεσε τον καταλύτη στην οικονομική σκέψη, ώστε να επιταχυνθεί η ανάδειξη (ή υπενθύμιση) της σημασίας της βιομηχανικής πολιτικής στην οικονομική ανάπτυξη. Κι αυτό καθώς η βιομηχανία έχει έναν «ολοκληρωμένο ρόλο» στην οικονομία με την μορφή σημαντικών διασυνδέσεων με την ευρύτερη οικονομία⁵⁵.

Η Ανακοίνωση αυτή επικεντρώνεται στην αντιστροφή της βιομηχανικής παρακμής στην Ευρώπη και στην επίτευξη του στόχου που προβλέπει ότι έως το 2020 το 20% του ΑΕΠ πρέπει να προέρχεται από μεταποιητικές δραστηριότητες.

Η Επιτροπή αναφέρει ότι, προκειμένου να προσελκυσθούν νέες επενδύσεις και να δημιουργηθεί καλύτερο επιχειρηματικό περιβάλλον, η ΕΕ χρειάζεται περισσότερο συνεκτικές πολιτικές στον τομέα της εσωτερικής αγοράς, συμπεριλαμβανομένων των ευρωπαϊκών υποδομών σε κλάδους όπως η ενέργεια, οι μεταφορές και τα δίκτυα πληροφοριών καθώς και στον τομέα των υπηρεσιών και των εμπορευμάτων. Η σημασία της βελτιωμένης συνεργασίας στους τομείς της ποιοτικής δημόσιας διοίκησης, του εμπορίου, της έρευνας και των πρώτων υλών αναφέρεται επίσης με έμφαση στην ανωτέρω Ανακοίνωση.

Επειδή ακριβώς η Ευρώπη χρειάζεται να ενισχύσει «επειγόντως» την παραγωγική της βάση με σκοπό την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης και του εκσυγχρονισμού της κατά την μετά την κρίση εποχή, χρειάζεται ένα σαφές πλαίσιο που θα την οδηγήσει στην «επαναβιομηχάνιση», στον εκσυγχρονισμό της Ευρωπαϊκής βιομηχανικής βάσης και στην προώθηση ενός ανταγωνιστικού πλαισίου για τη βιομηχανία στην ΕΕ. Με βάση ακριβώς αυτή τη διαπίστωση, η Επιτροπή θέτει τις ακόλουθες προτεραιότητες βιομηχανικής πολιτικής:

- Βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της Ευρωπαϊκής βιομηχανίας, με συνέχιση της εμβάθυνσης της ενσωμάτωσης της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας σε άλλους τομείς πολιτικής με σκοπό την υποστήριξη της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της ΕΕ, δεδομένης της σημασίας που έχει η συμβολή της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας στη συνολική ανταγωνιστική επίδοση της ΕΕ.
- Μεγιστοποίηση του δυναμικού της εσωτερικής αγοράς, με την ανάπτυξη των αναγκαίων υποδομών, την παροχή σταθερού, απλουστευμένου και προβλέψιμου κανονιστικού πλαισίου που να ευνοεί την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία, την είσοδο στις αγορές κεφαλαίων, τη βελτίωση των δυνατοτήτων κατάρτισης και κινητικότητας των πολιτικών και την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς υπηρεσιών για να αποτελέσει μείζονα παράγοντα βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας
- Αποτελεσματική εφαρμογή των μέσων περιφερειακής ανάπτυξης, με εθνικά μέσα και μέσα της ΕΕ για την υποστήριξη της καινοτομίας, των δεξιοτήτων και της επιχειρηματικότητας για την επίτευξη βιομηχανικής αλλαγής και την τόνωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της ΕΕ.

⁵⁵ Dornbusch, R., J. Porterbra and L. Summers (1988) : The Case for Manufacturing in America's Future, Eastman Kodak Company, Rochester.

- Ενθάρρυνση των επενδύσεων, λαμβάνοντας τα κατάλληλα μέτρα πολιτικής με το δεδομένο ότι οι επιχειρήσεις απαιτούν πρόσβαση σε κρίσιμης σημασίας συντελεστές παραγωγής, και ειδικότερα, ενέργεια και πρώτες ύλες, σε προσιτές τιμές που αντανακλούν τις διεθνείς συνθήκες κόστους. Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση των μέσων πολιτικής για την επίτευξη των διαφόρων στόχων τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και σε εθνικό επίπεδο δεν πρέπει να οδηγούν σε στρεβλώσεις τιμών που συνεπάγονται δυσανάλογες τιμές για τις εν λόγω εισφορές.
- Διευκόλυνση της προσχώρησης των εταιρειών της ΕΕ στις αλυσίδες προστιθέμενης αξίας σε παγκόσμιο επίπεδο, ούτως ώστε να τονωθεί η ανταγωνιστικότητά τους και να διασφαλιστεί η πρόσβαση στις παγκόσμιες αγορές σε πιο ευνοϊκούς όρους ανταγωνισμού.
- Υποστήριξη των πολιτικών που συμβάλλουν στην επαναβιομηχάνιση της Ευρώπης, με στόχο, όπως ήδη έχει αναφερθεί, και σύμφωνα με τη φιλοδοξία της Επιτροπής, να αυξηθεί η συμβολή της βιομηχανίας στο ΑΕΠ κατά 20% έως το 2020.

Η βιομηχανική πολιτική της «Ευρωπαϊκής Βιομηχανικής Αναγέννησης» συμπληρώθηκε το 2016 από την ανακοίνωση με τίτλο «Ψηφιοποίηση της ευρωπαϊκής βιομηχανίας — Τα πλήρη οφέλη από την ψηφιακή ενιαία αγορά⁵⁶», η οποία δίνει έμφαση στον ψηφιακό μετασχηματισμό και αντιμετωπίζει τις σχετικές προκλήσεις, όπως η χρηματοδότηση, η τυποποίηση των ΤΠΕ, τα μαζικά δεδομένα και οι δεξιότητες. Τούτο διότι η μεταποιητική βιομηχανία και η αλληλεπίδρασή της με τις υπηρεσίες, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ανάκαμψη της ευρωπαϊκής οικονομίας. Ταυτόχρονα, συντελείται μια νέα βιομηχανική επανάσταση η οποία βασίζεται στις νέες γενιές ψηφιακών τεχνολογιών, όπως είναι τα μαζικά δεδομένα. Η πρόοδος στον τομέα των ψηφιακών τεχνολογιών σε συνδυασμό με άλλες βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής αλλάζει τον τρόπο με τον οποίο σχεδιάζουμε, παράγουμε, εμπορευόμαστε και δημιουργούμε αξία από τα προϊόντα και τις σχετικές υπηρεσίες. Η πρόοδος στον τομέα των τεχνολογιών όπως το Διαδίκτυο των Πραγμάτων (IoT), τα δίκτυα 5G, το υπολογιστικό νέφος, η ανάλυση δεδομένων και η ρομποτική, μεταμορφώνουν προϊόντα, διαδικασίες και επιχειρηματικά μοντέλα σε όλους τους τομείς, δημιουργώντας τελικά νέα βιομηχανικά πρότυπα καθώς οι παγκόσμιες αλυσίδες αξίας μετατοπίζονται.

Για όλα τα παραπάνω, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η μελλοντική πρόκληση είναι η πλήρης και ταχεία αξιοποίηση των εν λόγω ψηφιακών δυνατοτήτων από την ευρωπαϊκή βιομηχανία. Αυτό είναι απαραίτητο για να διασφαλιστεί μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα η ανταγωνιστικότητα της Ευρώπης που θα συμβάλει στη γενική ευημερία. Στο πλαίσιο αυτό, η επίτευξη της ψηφιακής ενιαίας αγοράς στην Ευρώπη αποτελεί προϋπόθεση για την προσέλκυση επενδύσεων στον τομέα των ψηφιακών καινοτομιών και για την ταχύτερη επιχειρηματική ανάπτυξη των επιχειρήσεων στην ψηφιακή οικονομία.

⁵⁶ Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Ψηφιοποίηση της ευρωπαϊκής βιομηχανίας Τα πλήρη οφέλη από την ψηφιακή ενιαία αγορά {SWD(2016) 110 final} Βρυξέλλες, 19.4.2016, COM(2016) 180 final

Τέλος, με νέα Ανακοίνωσή της η Επιτροπή το 2016⁵⁷, έχει ως στόχο να δώσει στους πολλούς καινοτόμους επιχειρηματίες της Ευρώπης κάθε δυνατή ευκαιρία να συστήσουν εταιρείες με παγκόσμια πρωτοπορία. Ο στόχος αυτός υπαγορεύεται από το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις υψηλής ανάπτυξης δημιουργούν περισσότερες νέες θέσεις εργασίας σε σύγκριση με άλλες επιχειρήσεις. Οι νεοφυείς επιχειρήσεις που μετεξελισσονται σε μεγαλύτερες επιχειρήσεις αποτελούν ένα μεγάλο ποσοστό των εν λόγω επιχειρήσεων. Αυξάνουν την καινοτομία και την ανταγωνιστικότητα της ΕΕ, ενισχύοντας την οικονομία. Οι εν λόγω «αναπτυσσόμενες νέες επιχειρήσεις» μπορούν, επίσης, να προσφέρουν κοινωνικά πλεονεκτήματα, μεταξύ άλλων πιο ευέλικτες και σύγχρονες εργασιακές ρυθμίσεις.

Όμως, παρά τους πολλούς νέους και καινοτόμους επιχειρηματίες, ακόμη η Ευρώπη δεν αξιοποιεί πλήρως το δυναμικό της επιχειρηματικής της ικανότητας και των δεξιοτήτων. Αν και έχουν γίνει ενέργειες τόσο σε εθνικό όσο και σε επίπεδο ΕΕ για την προώθηση της δημιουργίας νεοφυών επιχειρήσεων, πρέπει να καταβληθούν περισσότερες προσπάθειες.

Σε κάθε περίπτωση, η σύσταση και η μεγέθυνση μια εταιρείας σε ολόκληρη την Ευρώπη πρέπει να καταστούν απλούστερες. Στόχος είναι η Ευρώπη να καταστεί η πρώτη επιλογή για φιλόδοξους επιχειρηματίες για να εγκατασταθούν και να μετατρέψουν τις καινοτόμες επιχειρηματικές ιδέες τους σε επιτυχημένες εταιρείες εντός εύρυθμων οικοσυστημάτων. Από την άλλη, οι εταιρείες αυτές θα δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας και θα προαγάγουν την κοινωνική ευθύνη, ενώ κάποιες από αυτές θα καταστούν πρωτοπόρες σε παγκόσμιο επίπεδο.

Από την «αποβιομηχάνιση» στην «αναβιομηχάνιση⁵⁸» την «επαναβιομηχάνιση⁵⁹» και εν τέλει στην «επανεκβιομηχάνιση» της Ευρώπης

Η δεκαετία του '90 υπήρξε καταλυτική για την «αποβιομηχάνιση» της Ευρώπης. Η ολική ή μερική μετεγκατάσταση παραγωγικών δραστηριοτήτων σε χώρες χαμηλού κόστους, οδήγησε την Ευρώπη σε πορεία σαφούς «αποβιομηχάνισης», με στόχο τη μετατροπή της σε γεωγραφικό χώρο παροχής υπηρεσιών. Μάλιστα, τα στοιχεία αποδεικνύουν ότι ο επιχειρηματικός τομέας στην Ευρώπη τις δεκαετίες του '90 και του 2000, ακολούθησε πορεία μετεγκατάστασης παραγωγικών δραστηριοτήτων σε τρίτες χώρες, στρατηγική που είχε ως αποτέλεσμα την πτώση της συνεισφοράς της μεταποίησης στο σχηματισμό του Ευρωπαϊκού ΑΕΠ από το 20% στο 15%⁶⁰. Παράλληλα, η συγκεκριμένη στρατηγική διεθνοποίησης των παραγωγικών επιχειρήσεων με έδρα την ΕΕ, είχε καταστροφικές συνέπειες για την

⁵⁷ Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Οι μελλοντικοί οδηγοί της Ευρώπης: Η πρωτοβουλία για τις νεοφυείς και τις αναπτυσσόμενες νέες επιχειρήσεις, {SWD(2016) 373 final} Στρασβούργο, 22.11.2016, COM(2016) 733 final

⁵⁸ Βλ. ό.π. σημείο 52

⁵⁹ Βλ. ό.π. σημείο 54

⁶⁰ Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα: «Η επανεγκατάσταση των βιομηχανιών στην ΕΕ στα πλαίσια της διαδικασίας επανεκβιομηχάνισης», (2014/C 311/03) 12.9.2014

απασχόληση, αφού υπολογίζεται ότι από το 2008 μέχρι και το 2013, χάθηκαν περισσότερες από 3,5 εκ. θέσεις εργασίας στη μεταποίηση σε Πανευρωπαϊκό επίπεδο⁶¹.

Βεβαίως το φαινόμενο της διεθνοποίησης παραγωγικών δραστηριοτήτων εκδηλώθηκε με ποικίλους τρόπους και συγκεκριμένες στρατηγικές. Ιστορικά μάλιστα, η μετεγκατάσταση παραγωγικών δραστηριοτήτων σε χώρες χαμηλού κόστους, υπήρξε αρκετά διαδεδομένη στρατηγική κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '70, και υιοθετήθηκε από πλήθος μεταποιητικών επιχειρήσεων με έδρα τις αναπτυγμένες χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Ακολούθησε η υιοθέτηση της στρατηγικής του «outsourcing», δηλαδή της εξωτερικής ανάθεσης δραστηριοτήτων παραγωγής, και έτσι αναδύθηκαν νέα «οικονομικά φαινόμενα» και συγκεκριμένα: α) το «Global Factory», δηλαδή το «Παγκόσμιο Εργοστάσιο», β) το «International supply chain», ή αλλιώς «Διεθνής Αλυσίδα Εφοδιασμού», και, γ) το «Global commodity chains», δηλαδή η «Παγκόσμια Αλυσίδα Εμπορευμάτων», ενώ πλέον τα (β) και (γ) αποκαλούνται πλέον «Global value chains», ή «Παγκόσμιες Αλυσίδες Αξίας».

Η μελέτη των φαινομένων αυτών, αλλά, κυρίως, των επιπτώσεών τους στην ανάπτυξη ειδικά εν μέσω παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, επανέφερε στο προσκήνιο του δημόσιου διαλόγου στην Ευρωπαϊκή Ένωση το θέμα της «επανεκβιομηχάνισης». Με τον όρο «επανεκβιομηχάνιση» νοείται μια σειρά από πρωτοβουλίες και προγράμματα για τη στήριξη της οικονομικής και παραγωγικής ανάπτυξης σε εδαφικές ζώνες που πλήττονται από βιομηχανικές, κοινωνικοοικονομικές και περιβαλλοντικές κρίσεις⁶². Επιπλέον, εισήχθη και ο όρος του «επαναπατρισμού» επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, (reshoring) ο οποίος είναι μια εκούσια επιχειρηματική στρατηγική που σχετίζεται με την μερική ή ολική επανεγκατάσταση της προηγούμενης μετεγκατάστασης (in-sourced ή out-sourced) της παραγωγής στη χώρα καταγωγής (Backshoring) ή στην περιοχή της χώρας καταγωγής⁶³.

Αμέσως, η εκφορά του όρου «επανεκβιομηχάνιση» στον δημόσιο διάλογο στην ΕΕ, επανέφερε – «μοιραία» – εκ νέου το μείζον ζήτημα της ύπαρξης συγκεκριμένης βιομηχανικής πολιτικής στην Ευρώπη. Έτσι, ουσιαστικά εκκίνησε ο διάλογος για τη θεσμοθέτηση βιομηχανικής πολιτικής στην ΕΕ, ο οποίος εδράζεται στο άρθρο 173 της Συνθήκης⁶⁴, το οποίο επισημαίνει τα ακόλουθα:

«... Η Ένωση και τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να εξασφαλίζονται οι αναγκαίες προϋποθέσεις για την εξασφάλιση της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας της Ένωσης.

Για τον σκοπό αυτό, σύμφωνα με ένα σύστημα ανοιχτών και ανταγωνιστικών αγορών, η δράση τους αποσκοπεί:

- να επιταχύνει την προσαρμογή της βιομηχανίας στις διαρθρωτικές μεταβολές,

⁶¹ Βλ. ό.π. σημείο 60

⁶² Βλ. ό.π. σημείο 60, σελ. 20

⁶³ Uni-Club MoRe Back-reshoring Research Group

⁶⁴ Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, C326/47, 26.10.2012, Πηγή: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EL>

- να προαγάγει ευνοϊκό περιβάλλον για την ανάληψη πρωτοβουλιών και την ανάπτυξη των επιχειρήσεων του συνόλου της Ένωσης, και ιδίως των μικρομεσαίων επιχειρήσεων,
- να προαγάγει περιβάλλον που να ευνοεί τη συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων,
- να βελτιώσει την εκμετάλλευση του βιομηχανικού δυναμικού των πολιτικών στους τομείς της καινοτομίας, της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης.

Έτσι, ο δημόσιος διάλογος που αναπτύχθηκε είτε στα αρμόδια όργανα της ΕΕ, είτε γενικότερα στα κράτη – μέλη της ΕΕ, είχε νομική βάση, άρα μπορούσε να οδηγήσει στη συσχέτιση μιας νέας ευρωπαϊκής βιομηχανικής πολιτικής με τον στόχο της επανεκβιομηχάνισης, αφού η ανάκαμψη της βιομηχανίας θεωρήθηκε παράγοντας καθοριστικής σημασίας για την οικονομική μεγέθυνση, την ανάπτυξη και την ευημερία, που ουσιαστικά είναι οι πυλώνες για την οικοδόμηση και βιωσιμότητα του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου. Λαμβάνοντας ακριβώς αυτό το δεδομένο υπόψη η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2012 δρομολόγησε μια στρατηγική για την επανεκβιομηχάνιση της Ευρώπης με στόχο την αύξηση του μεριδίου του τομέα της μεταποίησης στην ευρωπαϊκή οικονομία από 16% στο 20% του ΑΕΠ έως το 2020. Η συγκεκριμένη στρατηγική εδράζεται σε τέσσερις βασικές πολιτικές: περισσότερες επενδύσεις στην καινοτομία, εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού που συνδέεται στενά με τις ανάγκες των επιχειρήσεων, καλύτερη πρόσβαση στη χρηματοδότηση και στις αγορές⁶⁵.

Γιατί όμως «επαναπατρισμός»; Ποιοι μπορούν να είναι οι βασικοί λόγοι επαναπατρισμού παραγωγικών δραστηριοτήτων από την Κίνα – κατά κύριο λόγο – στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης;

Για την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) οι λόγοι είναι οι εξής⁶⁶:

1. το κόστος μεταγκατάστασης μπορεί να είναι υψηλότερο των προβλέψεων
2. η αύξηση της παραγωγικότητας, η μείωση του κόστους και η βελτίωση της ικανότητας που απέκτησαν πολλές δυτικές εθνικές επιχειρήσεις ακολουθώντας προγράμματα συνεχούς βελτίωσης
3. η επιθυμία εγκατάστασης της παραγωγής και ο σχεδιασμός για μια καλύτερη συνεργασία σε εθνικό επίπεδο
4. η αυξανόμενη πολυπλοκότητα των προϊόντων και η ανάγκη τροποποίησης των συσκευασιών προκειμένου να ικανοποιούνται οι επιθυμίες των πελατών
5. η μείωση του κόστους ενέργειας στις ΗΠΑ
6. ισχυρότερες κυβερνητικές αναπτυξιακές πρωτοβουλίες στις Ηνωμένες Πολιτείες
7. ανάγκη υπερπαραγωγής για την πλήρωση των εμπορευματοκιβωτίων
8. αναμονή των προϊόντων λόγω αβέβαιης παράδοσης, ασυνεπούς ποιότητας, τελωνειακών πρακτικών
9. αύξηση του κόστους μεταφοράς λόγω μισοάδειων πλοίων

⁶⁵ Μια ισχυρότερη ευρωπαϊκή βιομηχανία για την ανάπτυξη και την οικονομική ανάκαμψη — Επικαιροποίηση της ανακοίνωσης για τη βιομηχανική πολιτική» — COM(2012) 582 final, 10 Οκτωβρίου 2012.

⁶⁶ Βλ. ό.π. σημείο 60, σελ. 16 -17

10. υψηλό επίπεδο προστασίας προκειμένου να καλυφθούν τα υπό διαμετακόμιση εμπορεύματα, οι κύκλοι, η συνοδεία ασφαλείας, ο αβέβαιος χρόνος παράδοσης και οι έλεγχοι ποιότητας
11. αύξηση των έκτακτων εξόδων
12. τα περισσότερα ελαττώματα σε σχέση με τις τοπικές πηγές, συμπληρωματική επιθεώρηση υλικών και ανοχές, πιο δυσχερή πελάτες
13. μείωση της διαφοράς του κόστους μεταξύ της χώρας υποδοχής και της χώρας προέλευσης (κόστος εργατικού δυναμικού και μεταφοράς)
14. λειτουργικά στοιχεία όπως: μειωμένη λειτουργική ευελιξία, παραγγελίες, ακαμψία μετά την παράδοση, ποινή για τις καθυστερημένες παραγγελίες
15. παραγγελίες στις οποίες πρέπει να προβλέπεται μια ελάχιστη ποσότητα λόγω του μεγέθους των εμπορευματοκιβωτίων
16. μειωμένη ανταπόκριση στη ζήτηση των πελατών, λόγω της φυσικής απόστασης μεταξύ του τόπου παραγωγής και των κέντρων ανάπτυξης
17. παραγωγή και παράδοση· αντίκτυπος στον κύκλο ζωής του προϊόντος
18. αυξημένο κόστος συντονισμού της αλυσίδας εφοδιασμού
19. προβλήματα ποιότητας (κακή ποιότητα του προϊόντος)
20. διαθεσιμότητα δεξιοτήτων (έλλειψη καλά καταρτισμένων τεχνικών και ειδικευμένων εργαζομένων στη χώρα υποδοχής)
21. υψηλό ποσοστό ανεργίας στη χώρα προέλευσης
22. κίνδυνοι συναλλαγματικής ισοτιμίας.

Άλλωστε, στην Κίνα διαπιστώνεται τα τελευταία χρόνια αύξηση του κόστους εργασίας και ενέργειας και μεγάλος βαθμός κλοπής πνευματικής ιδιοκτησίας, παράγοντες που από μόνοι τους είναι ενθαρρυντικοί για την εξέταση από μέρους των ευρωπαϊκών μεταποιητικών επιχειρήσεων της περίπτωσης επαναπατριsmού μέρους ή/και του συνόλου των παραγωγικών της δραστηριοτήτων με έδρα την Κίνα.

Από το 2012 μέχρι και σήμερα, σημαντικό μέρος του δημόσιου διαλόγου που αφορά τον «επαναπατριsmό» και την «επανεκβιομηχάνιση» έχει επικεντρωθεί στις πολιτικές και στους παράγοντες οι οποίοι θα συνέβαλλαν στον επαναπατριsmό των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων. Στο πλαίσιο αυτό, τα τρία σημαντικά πλεονεκτήματα του επαναπατριsmού μεταποιητικών δραστηριοτήτων εντός της ΕΕ, είναι: η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, η μείωση της απώλειας τεχνογνωσίας και η ενίσχυση του σήματος «made in»⁶⁷. Βεβαίως, υπάρχει και ο

⁶⁷ Στην Ελλάδα, για την «ενίσχυση του σήματος «made in Greece», ο Σύνδεσμος Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (ΣΒΒΕ) πρότεινε την «Ανάδειξη της έννοιας της «ελληνικής αξίας» σε κεντρικό άξονα εξόδου της χώρας από την οικονομική κρίση» με Υπόμνημά του προς τον Πρωθυπουργό της Ελλάδας, κ. Γ. Α. Παπανδρέου, στις 9 Σεπτεμβρίου 2010.

Στο εν λόγω Υπόμνημα, ο ΣΒΒΕ υπογράμμισε:

«... Η άσκηση βιομηχανικής πολιτικής στη χώρα μας, τουλάχιστον την τελευταία δεκαετία, κατά κοινή ομολογία, εξαντλείται στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση συγχρηματοδοτούμενων έργων και προγραμμάτων από την εκάστοτε κυβέρνηση. Αρκετές έρευνες επιβεβαιώνουν την απουσία συγκεκριμένης βιομηχανικής πολιτικής στη χώρα, ενώ ποσοτικά στοιχεία, όπως η διαρκής υποχώρηση του μεριδίου της μεταποίησης στο σχηματισμό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) διαμορφώνει μια σαφή τάση αποβιομηχάνισης της ελληνικής οικονομίας. Για την αναστροφή της αρνητικής πορείας της μεταποίησης προτείνουμε την ανάδειξη της έννοιας της «ελληνικής αξίας» σε κεντρικό άξονα εξόδου της χώρας από την οικονομική κρίση.

Η αδιαμφισβήτητη, τόσο στο εσωτερικό της χώρας όσο και διεθνώς, αξία των ελληνικών προϊόντων προτείνουμε να γίνει σύνθημα για την ανάκτηση κατ' αρχήν του μεριδίου αγοράς των ελληνικών προϊόντων στο εσωτερικό, και στη συνέχεια μέσον για την κατάκτηση διεθνών αγορών.

σχετικός «αντίλογος» με την απαρίθμηση συγκεκριμένων παραγόντων που επηρεάζουν με σαφήνεια τη διαδικασία επαναπατρισμού των επιχειρήσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτοί είναι: το πολύ ισχυρό ευρώ, η χαμηλή παραγωγικότητα, το υψηλότερο κοινωνικό κόστος σε σχέση με άλλες χώρες με πολύ χαμηλότερο κόστος εργασίας και χωρίς κοινωνική προστασία, το αυξανόμενο κόστος ενέργειας και η έλλειψη θετικών λύσεων.

Στο κείμενο της Ανακοίνωσης της Επιτροπής, «Για μια ευρωπαϊκή βιομηχανική αναγέννηση⁶⁸», η Επιτροπή θέτει συγκεκριμένες προτεραιότητες για τη βιομηχανία, και συγκεκριμένα:

- Συνέχιση της εμβάθυνσης της ενσωμάτωσης της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας σε άλλους τομείς πολιτικής με σκοπό την υποστήριξη της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της ΕΕ, δεδομένης της σημασίας που έχει η συμβολή της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας στη συνολική ανταγωνιστική επίδοση της ΕΕ. Για παράδειγμα, ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην αύξηση της παραγωγικότητας των επιχειρηματικών υπηρεσιών για την αύξηση της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας και της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της ΕΕ γενικότερα.
- Μεγιστοποίηση του δυναμικού της εσωτερικής αγοράς με την ανάπτυξη των αναγκαίων υποδομών, την παροχή σταθερού, απλουστευμένου και προβλέψιμου κανονιστικού πλαισίου που να ευνοεί την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία, την είσοδο στις αγορές κεφαλαίων, τη βελτίωση των δυνατοτήτων κατάρτισης και κινητικότητας των πολιτικών και την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς υπηρεσιών για να αποτελέσει μείζονα παράγοντα βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας
- Αποτελεσματική εφαρμογή των μέσων περιφερειακής ανάπτυξης με εθνικά μέσα και μέσα της ΕΕ για την υποστήριξη της καινοτομίας, των δεξιοτήτων και της επιχειρηματικότητας για την επίτευξη βιομηχανικής αλλαγής και την τόνωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της ΕΕ.

Τα παραπάνω οδήγησαν την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) στην εξαγωγή συγκεκριμένων συμπερασμάτων και στη δημοσιοποίηση συγκεκριμένων συστάσεων για την επανεκβιομηχάνιση της Ευρώπης⁶⁹.

Συγκεκριμένα, η πρόταση της ΕΟΚΕ προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι απολύτως σαφής: προτείνεται ο καθορισμός ενός ευρωπαϊκού σχεδίου δράσης, που να αφορά τα ακόλουθα σημεία: α) τη χάραξη πολιτικών για την επιτάχυνση της καινοτομίας και της παραγωγικότητας, ώστε να δημιουργηθεί ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, β) τον προσδιορισμό νέων τραπεζικών μέσων για τη διευκόλυνση της πρόσβασης στις χρηματοδοτήσεις και στην επιτάχυνση των απαιτούμενων επενδύσεων, γ) την προώθηση δράσεων προκειμένου να εξασφαλισθεί η συμμετοχή της ευρωπαϊκής μεταποιητικής βιομηχανίας σε όλες τις φάσεις της αλυσίδας πρόσθεσης αξίας, δ) την ενσωμάτωση της επανεκβιομηχάνισης και του

Σε κάθε περίπτωση το «κίνημα» υποστήριξης της «ελληνικής αξίας» θα συμβάλλει: α) στη βιωσιμότητα των ελληνικών επιχειρήσεων, β) στην εξασφάλιση της κοινωνικής συνοχής στην ελληνική περιφέρεια, και, γ) στην ταχύτερη ανάκαμψη της οικονομίας μας και στην έξοδο από την οικονομική κρίση. ...»

⁶⁸ Βλ. ό.π. σημείο 54

⁶⁹ Βλ. ό.π. σημείο 60

επαναπατρισμού σε μια αειφόρο βιομηχανική πολιτική, που να επικεντρώνεται στις επενδύσεις, στις τεχνολογίες, στην επιχειρηματικότητα, στην καινοτομία, στην έρευνα, στις τιμές ενέργειας, στις υποδομές, στο εμπόριο, κλπ., ε) τη θέσπιση συνεκτικής, σταθερής και ασφαλούς νομοθεσίας, στ) την εξασφάλιση αποτελεσματικής λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς, ζ) τη θέσπιση περιβαλλοντικής νομοθεσίας σύμφωνης με τους κύκλους των επενδύσεων και της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής βιομηχανίας, η) τον εκσυγχρονισμό των υποδομών, θ) τη χρηματοδότηση των αναγκών των επιχειρήσεων, ι) της υποστήριξης της ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής, ια) την εξασφάλιση ειδικευμένων θέσεων εργασίας στην αγορά της Ευρώπης, ιβ) την αντιμετώπιση της έλλειψης ικανοτήτων και δεξιοτήτων στη βιομηχανία μεταποίησης, και, ιγ) την ανάπτυξη ενός συστήματος αποτελεσματικής διαχείρισης ανθρώπινων πόρων, το οποίο να προωθεί την επαγγελματική δραστηριότητα, τις επαγγελματικές δεξιότητες και την καινοτομία, και, ιδίως, να αξιοποιεί τις δημιουργικές δυνατότητες φορέων της κοινωνίας των πολιτών, όπως οι εθνικές και οι ευρωπαϊκές ενώσεις μηχανικών και ερευνητών.

Σε κάθε περίπτωση, ο επαναπατρισμός μεταποιητικών δραστηριοτήτων από τρίτες χώρες, κυρίως την Κίνα, υπαγορεύεται και από την αντίστοιχη τάση που επικρατεί στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. (ΗΠΑ) Μάλιστα, στις ΗΠΑ η τάση αυτή μετουσιώθηκε σε κίνημα στο οποίο συμμετέχει η Κυβέρνηση των ΗΠΑ και διάφορες ενώσεις επιχειρηματιών για τη δημιουργία ενός νέου σήματος, του «Made in America again». Στο πλαίσιο του «Made in America again» βασικός στόχος που έχει τεθεί είναι η παρακίνηση των καταναλωτών στις ΗΠΑ να αγοράζουν αμερικανικά προϊόντα και των επιχειρήσεων με έδρα τις ΗΠΑ αμερικανικό ηλεκτρομηχανολογικό εξοπλισμό. Επιπλέον, στο πλαίσιο μιας άλλης πρωτοβουλίας, αυτής της «reshorenow⁷⁰», κεντρικό ζητούμενο είναι ο επαναπατρισμός επιχειρήσεων στο αμερικανικό έδαφος.

Σε έρευνα του Πανεπιστημίου MIT, ζητήθηκε η γνώμη των επιχειρήσεων για τις δράσεις που θα πρέπει να αναλάβει η κυβέρνηση των ΗΠΑ, ούτως ώστε να κινήσει το ενδιαφέρον των επιχειρήσεων για επαναπατρισμό στις ΗΠΑ. Οι πέντε (5) πρώτοι παράγοντες, όπως αυτοί σημειώθηκαν από τις μεταποιητικές επιχειρήσεις που έλαβαν μέρος στην ανωτέρω έρευνα, ήταν: α) μείωση των τελών, με ποσοστό απαντήσεων 68,3%, β) εκπτώσεις φόρου, με ποσοστό απαντήσεων 65,9%, γ) παροχή κινήτρων για την υλοποίηση δράσεων έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης, με ποσοστό 60,0%, δ) παροχή καλύτερης εκπαίδευσης και κατάρτισης, ούτως ώστε οι επιχειρήσεις να μπορούν να βρίσκουν τους εργαζόμενους με τις δεξιότητες που απαιτούν, με ποσοστό 43,8%, και, ε) παροχή καλύτερων υποδομών, με ποσοστό 38,0%.

Επίσης, σύμφωνα με την Boston Consulting Group⁷¹, οι τρεις πρώτοι παράγοντες που καθορίζουν την απόφαση επαναπατρισμού είναι: α) το κόστος εργασίας, β) η εγγύτητα προς τον πελάτη, και γ) η ποιότητα του προϊόντος. Άλλοι παράγοντες αφορούν την πρόσβαση σε ειδικευμένο εργατικό δυναμικό, το κόστος μεταφοράς, τον χρόνο παράδοσης και την ευκολία άσκησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Επίσης από τις ενδείξεις φαίνεται ότι οι

⁷⁰ <http://www.reshorenow.org>

⁷¹ Sirkin, H., Zinser, M., Rose, J. (2014), *The Shifting Economics of Global Manufacturing: How Cost Competitiveness Is Changing Worldwide*, The Boston Consulting Group, Boston (MA)

Ηνωμένες Πολιτείες καθίστανται παραγωγός χαμηλού κόστους στον ανεπτυγμένο κόσμο, και έτσι οι Ηνωμένες Πολιτείες φαίνονται όλο και πιο ελκυστικές.

Από την άλλη μεριά, οι έρευνες που έχουν γίνει στην ΕΕ με αντικείμενο τον επαναπατρισμό μεταποιητικών επιχειρήσεων, είναι μάλλον περιορισμένες. Παρά ταύτα, συγκεκριμένη μελέτη⁷², καταγράφει «καλές πρακτικές» επαναπατρισμού ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, ως εξής:

- μια μελέτη για την μετεγκατάσταση των γερμανικών επιχειρήσεων έδειξε ότι από το ένα έκτο έως το ένα τέταρτο αυτών των επιχειρήσεων επαναπατρίστηκε εντός 4 ετών
- γαλλικές επιχειρήσεις τεχνολογίας πληροφοριών (ΤΠ) που ανάθεσαν εξωτερικά εργασίες ΤΠ παραπονέθηκαν για απρόβλεπτες δαπάνες, για την ποιότητα, και για υλικοτεχνικά προβλήματα
- μελέτη του Ηνωμένου Βασιλείου για τις επιχειρήσεις μεταποίησης που είχαν μεταφέρει την παραγωγή τους κατά το 2008 – 2009 δείχνει ότι το 14 % των επιχειρήσεων αυτών έχει ήδη επαναφέρει την παραγωγή τους στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Η μελέτη για το Ηνωμένο Βασίλειο δείχνει ότι η μετεγκατάσταση σε χώρες με χαμηλό κόστος εργασίας δεν είναι πάντα είναι το κλειδί για την επιτυχία.

Η δομή της αλυσίδας αξίας και της «εφοδιαστικής αλυσίδας» αποτελεί αναπόσπαστο μέρος αυτής της επιτυχίας. Αν και το κόστος παραμένει το κύριο θέμα, η εξίσωσή του δεν προέρχεται μόνο από το κόστος εργασίας, αλλά και από το κόστος της υλικοτεχνικής υποστήριξης και της διαχείρισης.

Μάλιστα, η μελέτη επιβεβαιώνει ότι οι τρεις βασικοί λόγοι που οδήγησαν τις επιχειρήσεις να επανέλθουν ήταν η εξοικονόμηση κόστους που υπολειπόταν των προσδοκιών (50 %), τα προβλήματα με την ποιότητα (43 %) και η εγγύτητα της αγοράς (36 %). Μεταξύ άλλων λόγων περιλαμβάνονται η ικανότητα τήρησης των αυστηρών προθεσμιών παράδοσης, η προβολή και η σταθερότητα των προμηθευτών, καθώς και η προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Είναι φανερό ότι το θέμα του επαναπατρισμού των μεταποιητικών επιχειρήσεων στην ΕΕ έχει πολλά και σημαντικά οφέλη, αλλά προσκρούει σε συγκεκριμένα προσκόμματα τα οποία θα πρέπει να αρθούν ούτως ώστε αφενός η διαδικασία επαναπατρισμού να γίνει πραγματικά ελκυστική για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, και, εφόσον αυτό συμβεί, να επιταχυνθεί η σχετική διαδικασία, στο πλαίσιο όμως μιας ολοκληρωμένης βιομηχανικής πολιτικής στην ΕΕ. Και τούτο θα πρέπει να συμβεί διότι⁷³:

- Το Offshoring δεν έχει εξαλειφθεί
- Το Back- και near shoring συνιστούν δύο δυνατότητες, αλλά δεν είναι οι μόνες

⁷² Leibl, P., Morefield, R. and Pfeiffer, R. (2011), «A study of the effects of backshoring in the EU» (Μελέτη για τις συνέπειες του επαναπατρισμού επιχειρήσεων στην ΕΕ), Πρακτικά της 13ης Διεθνούς Διάσκεψης της Αμερικανικής Εταιρείας επιχειρηματικών επιστημών και επιστημών της συμπεριφοράς, http://asbbs.org/files/2010/ASBBS_%20Proceedings_13th Intl Meeting.pdf

⁷³ Uni-Club MoRe Back-reshoring Research Group

- Οι επαναπατριζόμενες θέσεις εργασίας δεν είναι οι ίδιες με αυτές που μετεγκαταστάθηκαν (διαφορετικοί αριθμοί, διαφορετικές επαγγελματικές δεξιότητες)
- Οι επιχειρηματίες πρέπει να εξετάζουν το «συνολικό κόστος της προμήθειας» και όχι μόνο το κόστος εργασίας (επενδύσεις σε κεφάλαια κίνησης· έλεγχος των ελαττωματικών εξαρτημάτων)
- Τα συνδικάτα πρέπει να εξετάζουν το «κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος» και όχι το «κόστος εργασίας για τις ώρες εργασίας» (καινοτομία προϊόντος/διαδικασίας, οργάνωση της εργασίας)
- Οι πολιτικοί ιθύνοντες πρέπει να εξετάζουν όλα τα στοιχεία που επηρεάζουν τη επιχειρηματική δραστηριότητα.

Επανεκβιομηχάνιση: η στρατηγική ανταπόκριση της ΕΕ στις παγκόσμιες τάσεις και προκλήσεις για την ευρωπαϊκή βιομηχανία⁷⁴

Η εστίαση πλέον της ΕΕ στη θεσμοθέτηση συγκεκριμένης βιομηχανικής πολιτικής υπαγορεύεται από τη σημαντική θετική επίδραση της μεταποιητικής δραστηριότητας στην οικονομική ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα. Η ΕΕ έχει κατανοήσει ότι η έμπρακτη υποστήριξη της βιομηχανίας μπορεί να εξασφαλίσει μακρόπνοη ευημερία και να λύσει εν δυνάμει το πρόβλημα της ανεργίας, δοθέντος ότι η βιομηχανία δημιουργεί μια στις τέσσερις θέσεις απασχόλησης, ενώ σ' αυτήν οφείλεται σημαντικό τμήμα από τη δημιουργία αξίας στην οικονομία συνολικά, αφού κάθε μια θέση απασχόλησης στη βιομηχανία δημιουργεί περίπου δυο θέσεις στους τομείς της εφοδιαστικής αλυσίδας και της παροχής υπηρεσιών.

Στο πλαίσιο αυτό, η (ζητούμενη) αναγέννηση της βιομηχανίας, στόχο θα πρέπει να έχει μια «βιώσιμη» Ευρώπη, η οποία θα συμμετέχει πλέον με αξιώσεις και με ίσους όρους στην «τρίτη» βιομηχανική επανάσταση με τους κύριους ανταγωνιστές της δηλαδή τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία, μέσω της διαρκούς επιδίωξης της τεχνολογικής, επιχειρηματικής και κοινωνικής καινοτομίας. Ως βασική εκροή από την υιοθέτηση της στρατηγικής αναγέννησης της βιομηχανίας, είναι προφανώς η επανεκβιομηχάνιση της Ευρώπης, η οποία με τη σειρά της θα μπορέσει να δημιουργήσει νέες αγορές, νέα καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες, νέα επιχειρηματικά μοντέλα και δημιουργικούς επιχειρηματίες και επιχειρήσεις, καθώς επίσης, και νέες θέσεις εργασίας και αξιοπρεπή απασχόληση.

Η επανεκβιομηχάνιση είναι η στρατηγική - αναπτυξιακή ανταπόκριση της ΕΕ στις έξι (6) προκλήσεις και στις παγκόσμιες τάσεις, οι οποίες είναι⁷⁵:

⁷⁴ Πηγές:

α) ΕΚΘΕΣΗ, 18 Δεκεμβρίου 2013, σχετικά με την αναβιομηχάνιση της Ευρώπης για την προαγωγή της ανταγωνιστικότητας και της βιωσιμότητας, (2013/2006 (INI)), Επιτροπή Βιομηχανίας, Έρευνας και Ενέργειας, Εισηγητής: Reinhard Bütikofer

β) Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Για μια ευρωπαϊκή βιομηχανική αναγέννηση, {SWD(2014) 14 final}, Βρυξέλλες, 22.1.2014, COM(2014) 14 final

⁷⁵ Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ), «Ο τομέας της μεταποίησης στην Ελλάδα: τάσεις και προοπτικές», Αθήνα, Σεπτέμβριος 2016, σελ. 209 – 215

- Οι μεταβολές στη ζήτηση προϊόντων
- Η διεθνοποίηση της παραγωγής και η διαρκής προσπάθεια των μεταποιητικών επιχειρήσεων για ένταξη των προϊόντων τους σε παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού,
- Η διαρκής τεχνολογική πρόοδος,
- Η κλιματική αλλαγή και ο διαρκής περιορισμός στην αξιοποίηση και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων,
- Οι ελλείψεις δεξιοτήτων των εργαζομένων, και,
- Η απουσία έμφασης στην καινοτομία και στη μεταφορά τεχνολογίας.

Κατ' αρχήν οι μεταβολές στη ζήτηση προέρχονται σαφώς από τη διαθεσιμότητα εισοδημάτων προς κατανάλωση από άτομα τα οποία ανήκουν στη μεσαία τάξη και εργάζονται στις αναδυόμενες αγορές εκτός ΕΕ. Ουσιαστικά στελέχη που εργάζονται π.χ. σε επιχειρήσεις στην Κίνα, αμείβονται με μισθούς στελεχών που εργάζονται στην Ευρώπη, οι οποίοι είναι πολύ υψηλοί για δεδομένα των εκεί αγορών και κοινωνιών, γεγονός που από μόνο του δημιουργεί επιχειρηματική ευκαιρία για τις ευρωπαϊκές μεταποιητικές επιχειρήσεις, για την κατανάλωση προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας που θα εξάγονται στις εκεί αγορές. Αν στα παραπάνω προσθέσουμε και τη διαρκή τάση αστικοποίησης του πληθυσμού παγκοσμίως, η οποία δημιουργεί ενημερωμένους σε βάθος καταναλωτές για τις προδιαγραφές των προϊόντων και ζήτηση για «βιώσιμα» προϊόντα (π.χ. τρόφιμα με το ελάχιστο δυνατό περιβαλλοντικό αποτύπωμα), τότε οι μεταβολές στη ζήτηση ασκούν πιέσεις προς τις μεταποιητικές επιχειρήσεις να γίνουν περισσότερο ευέλικτες, ούτως ώστε να μπορούν να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των καταναλωτών για προϊόντα που θα καλύπτουν ταυτόχρονα μεγαλύτερο εύρος προδιαγραφών, άρα μεγαλύτερο μέρος αναγκών.

Η διεθνοποίηση της παραγωγής και η διαρκής προσπάθεια των μεταποιητικών επιχειρήσεων για ένταξη των προϊόντων τους σε παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού, είναι μόνιμο ζητούμενο σε όλα τα κείμενα πολιτικής της ΕΕ τα τελευταία σχεδόν δέκα χρόνια. Αυτό είναι το φυσικό ζητούμενο για μια διεθνοποιημένη ευρωπαϊκή μεταποιητική δραστηριότητα, με μεγάλη διασπορά παραγωγικών δραστηριοτήτων, δηλαδή χωροθέτηση μέρους της παραγωγής τους σε διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές μιας χώρας ή/και σε διαφορετικές χώρες. Συνέπεια της διεθνοποίησης των παραγωγικών δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων είναι η αλλαγή του επιχειρηματικού τους μοντέλου, με την υιοθέτηση του οργανωτικού μοντέλου της παγκόσμιας αλυσίδας εφοδιασμού, στο οποίο περιλαμβάνονται όλες οι διαδικασίες παραγωγής ενός προϊόντος, από το σχεδιασμό, στην καθαυτή παραγωγή, στο marketing, στη διανομή και στην υποστήριξη του τελικού καταναλωτή. Άρα, το ζητούμενο στο νέο επιχειρηματικό μοντέλο της μεταποίησης είναι ο συντονισμός πλήθους δραστηριοτήτων και η κατεύθυνσή τους προς ένα συγκεκριμένο παραγωγικό αποτέλεσμα, αφού οι επιμέρους δραστηριότητες είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα έχουν ολοκληρωθεί σε διαφορετικές χώρες ή, στην καλύτερη των περιπτώσεων, σε διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές μιας χώρας.

Προφανώς το φαινόμενο της διεθνοποίησης εξελίσσεται με τη βασική συμμετοχή των επιχειρήσεων ένταξης εργασίας, για λόγους προφανώς εξοικονόμησης εργατικού κόστους, άρα για λόγους μείωσης του κόστους παραγωγής και ως εκ τούτου αύξησης της ανταγωνιστικότητας με όρους τιμών στον διεθνή ανταγωνισμό. Σε κάθε περίπτωση, η ύπαρξη

και λειτουργία παγκόσμιων αλυσίδων αξίας, δημιουργεί διασυνδέσεις μεταξύ των εθνικών οικονομιών των χωρών υποδοχής παραγωγικών δραστηριοτήτων, με τις χώρες εγκατάστασης της μητρικής εταιρείας. Πρόκειται για τη διαρκώς εντεινόμενη αύξηση του φαινομένου της «πολυεθνικής επιχείρησης», η οποία τελικά συμβάλλει ακόμη και στην εξειδίκευση περιφερειών, ή/και χωρών ακόμη, στην υλοποίηση συγκεκριμένων παραγωγικών δραστηριοτήτων.

Στην εξειδίκευση αυτή συμβάλλει, ως έναν βαθμό, και η διαρκής τεχνολογική πρόοδος, η οποία είναι η βασική προϋπόθεση για την παραγωγή καινοτόμων προϊόντων, και για τη βελτίωση των υπαρχόντων, καθώς επίσης και για την παραγωγικότερη λειτουργία μεθόδων παραγωγής. Τη σημαντικότερη επίδραση στην κατεύθυνση βελτίωσης των μεθόδων παραγωγής και των προϊόντων της μεταποίησης, έχει η πληροφορική, η οποία μπορεί να συμβάλλει καταλυτικά στη μείωση του χρόνου διάρκειας του κύκλου ζωής των προϊόντων, στην επίτευξη ολοένα και μεγαλύτερης παραγωγικότητας, και στην αναβάθμιση της ευελιξίας του παραγωγικού μοντέλου των μεταποιητικών επιχειρήσεων.

Σε συνέχεια των παραπάνω, εντείνεται διαρκώς ο διεθνής δημόσιος διάλογος για τη μελέτη και την αντιμετώπιση του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής και του κινδύνου από τη σπατάλη, που οδηγεί μοιραία στη μελλοντική έλλειψη φυσικών πόρων. Το φαινόμενο της κλιματικής αλλαγής επηρεάζει σαφώς για τα επόμενα χρόνια τα επιχειρηματικά μοντέλα και τη στρατηγική ανταπόκριση στο συγκεκριμένο φαινόμενο ολόκληρων κλάδων και αλυσίδων πρόσθεσης αξίας. Για παράδειγμα, στον κλάδο των τροφίμων πολύ σπουδαίο ρόλο στην κατεύθυνση της έρευνας και της ανάπτυξης για τα επόμενα χρόνια διαδραματίζει η έλλειψη νερού, ως αποτέλεσμα της κλιματικής αλλαγής. Παράλληλα, η αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού και της τάσης για αστικοποίηση, συμπληρώνει και επιτείνει το πρόβλημα της έλλειψης τροφίμων. Συνεπώς απαιτούνται φυτά τα οποία θα είναι παραγωγικότερα από τα ήδη υπάρχοντα, θα είναι ανθεκτικότερα σε διαφορές θερμοκρασίας και ειδικά σε μεγάλες θερμοκρασίες, ενώ παράλληλα θα απαιτούν μικρότερη ποσότητα νερού για την ανάπτυξή τους.

Το παράδειγμα είναι ενδεικτικό της έλλειψης φυσικών πόρων, αφού το νερό, το πετρέλαιο, οι σπάνιες γαίες, άλλα μέταλλα κλπ., εξ' αιτίας ακριβώς της πρόβλεψης για μελλοντική τους έλλειψη, βιώνουν τη διαρκή αύξηση των τιμών τους, γεγονός που οδηγεί σε ανάπτυξη τεχνολογιών παραγωγής προϊόντων που θ' απαιτούν λιγότερους φυσικούς πόρους και θα τους αντικαθιστούν με υλικά που βρίσκονται σε «περίσσεια» αυτή τη στιγμή στον πλανήτη. Βεβαίως, δεν πρέπει να παραγνωρίζεται το γεγονός ότι η έλλειψη των φυσικών πόρων επηρεάζει σημαντικά το κόστος ενέργειας για τη μεταποίηση. Συνεπώς, η πρόκληση της αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, συνοδεύεται από την πρόκληση της αξιοποίησης των περιορισμένων φυσικών πόρων, οι οποίες όμως προκλήσεις έχουν κοινό τόπο το μεγάλο ζήτημα της εξοικονόμησης και της αποτελεσματικής χρήσης των πόρων που επηρεάζουν τα συγκεκριμένα φαινόμενα.

Για να συμβεί (και) αυτό, ικανή και αναγκαία συνθήκη είναι η κάλυψη του κενού σε έλλειψη δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού των επιχειρήσεων που συμμετέχουν σε ολόκληρη την αλυσίδα πρόσθεσης αξίας για την παραγωγή προϊόντων από τις μεταποιητικές επιχειρήσεις. Το μεγάλο πρόβλημα που παρατηρείται τις τελευταίες δεκαετίες στην ευρωπαϊκή βιομηχανία, είναι το έλλειμμα σε «μεσαία στελέχη», που θα διαθέτουν τις κατάλληλες τεχνικές και διοικητικές δεξιότητες, για να μπορούν να ανταποκρίνονται με

επιτυχία στα οργανωτικά και τεχνικά καθήκοντα που είναι απαραίτητα για την επιτυχημένη ανταπόκρισή τους στις απαιτήσεις της θέσης εργασίας τους. Δυστυχώς στην αγορά εργασίας της Ευρώπης συνολικά, αλλά και στις αγορές εργασίας των χωρών μελών, παρατηρείται το εξής παράδοξο: υψηλά ποσοστά ανεργίας, ειδικά σε ηλικιακές ομάδες έως 35 ετών, και ταυτόχρονα έλλειψη δεξιοτήτων. Πρόκειται για φαινόμενο που η ευελιξία τόσο της αγοράς εργασίας, όσο και της εκπαίδευσης είναι χαμηλή. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο η ΕΕ έχει θεσμοθετήσει την «Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων» (ΠΑΝ)

Συγκεκριμένα⁷⁶, τον Φεβρουάριο του 2013 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμφώνησε στη δημιουργία της πρωτοβουλίας για την απασχόληση των νέων ώστε να αυξηθεί η χρηματοδοτική στήριξη της ΕΕ προς τις περιοχές που πλήττονται περισσότερο από την ανεργία και την αεργία των νέων. Ακολούθως, τον Απρίλιο του 2013 εγκρίθηκε επισήμως η σύσταση σχετικά με τις Εγγυήσεις για τη Νεολαία με στόχο να εξασφαλιστεί η επιτυχής μετάβαση των νέων στον κόσμο της εργασίας.

Σήμερα, η ΠΑΝ είναι ένα από τα σημαντικότερα χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ που διατίθενται για την υλοποίηση των εγγυήσεων για τη νεολαία και για την κάλυψη προσόντων και δεξιοτήτων που απουσιάζουν από την αγορά εργασίας, αλλά ζητούνται από τις επιχειρήσεις. Ξεκίνησε με σκοπό τη στήριξη των νέων που ζουν σε περιοχές όπου το 2012 η ανεργία των νέων ήταν υψηλότερη από 25%. Το 2017 συμπληρώθηκε με τις περιοχές όπου το 2016 η ανεργία των νέων ήταν υψηλότερη από 25%.

Η πρωτοβουλία αυτή στηρίζει αποκλειστικά τους νέους που βρίσκονται εκτός εκπαίδευσης, απασχόλησης ή κατάρτισης (ΕΕΑΚ), περιλαμβανομένων και όσων είναι μακροχρόνια άνεργοι ή δεν έχουν εγγραφεί ως αναζητούντες εργασία. Διασφαλίζει ότι οι νέοι που ζουν στις περιοχές της Ευρώπης με τα οξύτερα προβλήματα μπορούν να λαμβάνουν στοχευμένη στήριξη. Κατά κανόνα, η πρωτοβουλία αυτή χρηματοδοτεί δυνατότητες: α) μαθητείας, β) πρακτικής άσκησης, γ) τοποθέτησης σε θέση εργασίας, και, δ) συνέχισης της εκπαίδευσης για απόκτηση τίτλων, δυνατότητες δηλαδή οι οποίες είναι ζητούμενα από τις επιχειρήσεις στην ΕΕ σήμερα, και ειδικά από τις μεταποιητικές επιχειρήσεις.

Η ΠΑΝ στηρίζει την υλοποίηση των εγγυήσεων για τη νεολαία. Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη μέλη οφείλουν να εφαρμόσουν μέτρα που θα εξασφαλίζουν ότι οι νέοι έως 25 ετών θα λαμβάνουν ποιοτική προσφορά για θέση εργασίας, συνέχιση της εκπαίδευσής τους, μαθητεία ή πρακτική άσκηση εντός τεσσάρων μηνών από τη στιγμή που ολοκληρώνουν τις σπουδές τους ή μένουν άνεργοι.

Έτσι, τέτοιου είδους εμβληματικές πρωτοβουλίες μπορούν να ανατρέψουν την επικρατούσα αντίληψη της αγοράς εργασίας, στην οποία υπάρχει η διαχρονικά παγιωμένη αντίληψη ότι η μεταποίηση δεν αποτελεί ελκυστικό προορισμό εργασίας. Αυτός είναι και ο κύριος λόγος για τον οποίο οι εργαζόμενοι, και ειδικά οι νέοι, προσδοκούν μια εργασιακή καριέρα εκτός βιομηχανίας, γεγονός που από μόνο του για μεν τα υφιστάμενα στελέχη της βιομηχανίας δημιουργεί σημαντικές προϋποθέσεις αποχώρησης από τον τομέα και αναζήτησης εργασιακής καριέρας σε άλλους τομείς εκτός μεταποίησης, για δε τους νέους σημαντικό εμπόδιο για την αποδοχή της απασχόλησής τους στη βιομηχανία. Σε κάθε περίπτωση, τόσο τα υφιστάμενα στελέχη, όσο και οι δυνητικά απασχολούμενοι στη μεταποίηση, πρέπει να

⁷⁶ Πηγή: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1176&langId=el>

κατανοήσουν ότι εργαζόμενοι στη βιομηχανία «απολαμβάνουν» ταυτόχρονα δυο «προνόμια»: τη βιωσιμότητα και μακρόχρονη διάρκεια της θέσης εργασίας τους και την καλά αμειβόμενη εργασία. Το συγκεκριμένο κίνητρο μπορεί να συμβάλλει καταλυτικά στην προσέλκυση νέων ταλέντων στη βιομηχανία με συγκεκριμένες δεξιότητες, οι οποίοι θα μπορούν να εργασθούν στην παραγωγή, στην έρευνα και στην ανάπτυξη, στο σχεδιασμό νέων προϊόντων, στην εισαγωγή νέων τεχνολογιών παραγωγής και στη διαχείριση της εφοδιαστικής αλυσίδας.

Έτσι, δηλαδή με την προσέλκυση νέων ταλέντων, μπορεί να αντιμετωπισθεί με επιτυχία η έκτη πρόκληση για τη βιομηχανία, που είναι η έμφαση στην καινοτομία και στη μεταφορά τεχνολογίας. Διαχρονικά η ΕΕ δεν έχει καταφέρει, παρά το μεγάλο κεφάλαιο που έχει επενδυθεί στην έρευνα και στην τεχνολογική ανάπτυξη των επιχειρήσεων, να καλύψει το τεχνολογικό κενό με τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία. Τούτο αποδίδεται στο γεγονός ότι σε αρκετές από τις χώρες της ΕΕ η έρευνα και η ανάπτυξη είναι διαπιστωμένο ότι είναι χαμηλής έντασης, κυρίως για δυο λόγους: κατ' αρχήν εξ' αιτίας του χαμηλού επενδυτικού ενδιαφέροντος για το θέμα και, βεβαίως, από τις ανεπαρκείς ή/και αναποτελεσματικές διασυνδέσεις μεταξύ των επιχειρήσεων και της ακαδημαϊκής/ερευνητικής κοινότητας. Η ζητούμενη ή αναμενόμενη αύξηση των δαπανών για την υλοποίηση δράσεων έρευνας και ανάπτυξης από ιδιωτικές βιομηχανικές επιχειρήσεις, μπορεί να συμβεί μόνον όταν αυτές μπορούν να διαθέσουν επαρκείς χρηματοδοτικούς πόρους, σε αντιπαράθεση με τη διάθεση πόρων που προκύπτουν από υφιστάμενες κανονιστικές ρυθμίσεις και οι οποίες δεν έχουν κάποιας μορφής ανταποδοτικότητα. (π.χ. φόροι, τέλη, κλπ.) Οπότε η «εξήγηση» του φαινομένου είναι προφανής. Το θέμα των διασυνδέσεων προέρχεται ευθέως από την απουσία διάθεσης δημιουργίας κοινών (καλώς εννοούμενων) συμφερόντων, τα οποία θα οδηγήσουν στην αξιοποίηση αποτελεσμάτων έρευνας και θα τα μετουσιώσουν σε καινοτόμα προϊόντα και διαδικασίες παραγωγής⁷⁷.

Παράλληλα, για το έλλειμμα στην ανάπτυξη δράσεων έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ο παράγοντας «πολυεθνικότητα» ο οποίος, όπως εξηγήθηκε παραπάνω, συνεπάγεται παραγωγή εκτός ΕΕ, άρα η έρευνα και η ανάπτυξη συνοδεύοντας απαραίτητα την παραγωγή προϊόντων μεταφέρεται στη χώρα υποδοχής των παραγωγικών δραστηριοτήτων των ευρωπαϊκών πολυεθνικών επιχειρήσεων και υλοποιείται εκεί ακριβώς. Παρά ταύτα, η ύπαρξη της ενιαίας αγοράς στην ΕΕ αποτελεί σημαντική πηγή για την ανάπτυξη μέσω καινοτομίας των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, και ειδικά των μεταποιητικών επιχειρήσεων, αφού στην ΕΕ υφίστανται πρότυπα και προδιαγραφές, και μάλιστα ιδιαίτερης αυστηρότητας. Το μέγεθος της ενιαίας αγοράς σε συνδυασμό με την ύπαρξη αυστηρών προτύπων, μπορούν να δώσουν ώθηση στις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, για την παραγωγή νέων – καινοτόμων διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων.

Σε κάθε περίπτωση, η ευρωπαϊκή βιομηχανία βιώνει, την τελευταία σχεδόν δεκαετία, μια άνευ προηγουμένου κρίση, η οποία πλήττει ευθέως και απομειώνει διαρκώς τη διεθνή της ανταγωνιστικότητα. Η στρατηγική ανταπόκριση της ΕΕ στην αναστροφή της συγκεκριμένης

⁷⁷ ό.π. σημείο 5, και, Ομιλία/ Δημόσια Παρέμβαση Δρος Χρήστου Γεωργίου, Διευθυντή Τεκμηρίωσης και Μελετών Συνδέσμου Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (Σ.Β.Β.Ε.) στην εκδήλωση – συζήτηση με θέμα: «Η Σχέση της Έρευνας και της Εκπαίδευσης με την Κοινωνική και Οικονομική Ανάπτυξη - Προτάσεις για το Μέλλον», Θεσσαλονίκη, Τρίτη 11 Ιανουαρίου 2011, που διοργανώθηκε από την Τεχνόπολη Θεσσαλονίκης και το Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΚΕΤΑ)

ανεπιθύμητης κατάστασης μπορεί να υλοποιηθεί με την αύξηση των επενδύσεων των ιδιωτικών επιχειρήσεων σε έρευνα και ανάπτυξη, οι οποίες θα οδηγήσουν σε παραγωγή νέων ή/και βελτιωμένων διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων.

Ουσιαστικά, η συμφωνία εντός της ΕΕ σε βασικές κατευθύνσεις επαναβιομηχάνισης, και άρα βιομηχανικής πολιτικής, αποτελεί όντως στρατηγική ανταπόκριση στη διεθνή οικονομική κρίση, αφού η συγκεκριμένη απόφαση αναγνωρίζει τη βιομηχανία ως έναν βασικό συμμετοχο στην ανάκαμψη των οικονομιών των χωρών μελών της ΕΕ, και μέρος της λύσης για την ανάπτυξη της Ευρώπης. Παράλληλα, η δημιουργία μιας ισχυρής μεταποιητικής βάσης εντός της ΕΕ, θα πρέπει να αποτελέσει την «απάντηση» της Ευρώπης στις ανταγωνιστικές προς αυτήν χώρες, έτσι ώστε να επανακτήσει το χαμένο έδαφος σε όρους ανταγωνιστικότητας. Πρόκειται για χώρες και οικονομικά συστήματα τα οποία πρωτοπορούν στον τομέα της μεταποιητικής δραστηριότητας, εφαρμόζοντας ευνοϊκά μέτρα βιομηχανικής πολιτικής, τα οποία οδηγούν είτε στην προσέλκυση πολυεθνικών επιχειρήσεων, είτε στην ανάπτυξη παραγωγικών επενδύσεων από υφιστάμενες μεταποιητικές επιχειρήσεις.

Η προσέλκυση παραγωγικών επενδύσεων στις χώρες – μέλη της ΕΕ μπορεί να συμβεί τα επόμενα χρόνια ευκολότερα απ' ότι στο παρελθόν, αφού λόγω ακριβώς της μείωσης των μισθολογικών διαφορών με τις ανταγωνίστριες χώρες, η ΕΕ ανακτά τη χαμένη της ελκυστικότητα σε όρους παραγωγικών επενδύσεων. Παρά ταύτα, κεντρικό ζητούμενο από την ΕΕ είναι μια ρεαλιστική βιομηχανική πολιτική η οποία θα καταφέρνει να συνδυάζει ταυτόχρονα: την ανταγωνιστικότητα, τη βιωσιμότητα και την αξιοπρεπή εργασία, και, μέσω αυτών, την αντιμετώπιση των κοινωνικών προκλήσεων. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί αν η ΕΕ συνειδητοποιήσει και αξιοποιήσει κατάλληλα τις τεράστιες δυνατότητες παραγωγής καινοτομίας – έξι κράτη μέλη βρίσκονται μόνιμα μεταξύ των 50 περισσότερο καινοτόμων χωρών παγκοσμίως – και λάβει μέτρα που σχετίζονται με το υψηλό κόστος ενέργειας ανάμεσα στις χώρες της Ευρώπης και άλλες προηγμένες βιομηχανικά χώρες, με προεξάρχουσα χώρα τις ΗΠΑ.

Συμπληρωματικά με τα παραπάνω, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η εφαρμογή μιας ρεαλιστικής βιομηχανικής πολιτικής, έχει ως έναν από τους βασικούς της πυλώνες το ισχυρό και ειδικευμένο κατάλληλα εργατικό δυναμικό. Αυτό συνεπάγεται τη συμπερίληψη στις κατευθύνσεις βιομηχανικής πολιτικής την εντατική αναβάθμιση προσόντων και δεξιοτήτων εργατικού δυναμικού, αφού, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, σήμερα το ποσοστό του εργατικού δυναμικού που έχει λάβει εκπαίδευση δεν ξεπερνά το 7%. Η συγκεκριμένη διαπίστωση θα πρέπει να συνδυασθεί και με το ότι στην Ευρώπη τις τελευταίες δεκαετίες, η παραγωγικότητα εργασίας αναπτύχθηκε ταχύτερα σε σχέση με την παραγωγικότητα πόρων, άρα απαιτείται αποδοτική χρήση πόρων, που συνδυαζόμενη με την αποδοτική αξιοποίηση προσόντων και δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, θα οδηγήσει τη μεταποιητική δραστηριότητα στην ΕΕ, σε υψηλότερες αποδόσεις.

Πολιτικές επανεκβιομηχάνισης: οι επτά στρατηγικές κατευθύνσεις⁷⁸

Με έκθεση της «Επιτροπής Βιομηχανίας» του Δεκεμβρίου του 2013, η ΕΕ θέτει τις επτά στρατηγικές κατευθύνσεις επανεκβιομηχάνισης της Ευρώπης. Αυτές είναι:

1. Η στρατηγική για την «Αναγέννηση της βιομηχανίας για μια βιώσιμη Ευρώπη»,
2. Η «επιθετική πολιτική» καινοτομίας, αποτελεσματικότητας και βιώσιμης τεχνολογίας,
3. Η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και το άνοιγμα των εξωτερικών αγορών για την «Αναγέννηση της βιομηχανίας για μια βιώσιμη Ευρώπη»,
4. Η πολιτική χρηματοδότησης της βιομηχανικής ανάκαμψης,
5. Η εξασφάλιση των δεξιοτήτων και του εργατικού δυναμικού για μια βιομηχανική αναγέννηση,
6. Η πολιτική για την αξιοποίηση των πόρων και της ενέργειας, για την επίτευξη της βιομηχανικής αναγέννησης, και,
7. Η περιφερειακή πολιτική και στρατηγική για την «Αναγέννηση της βιομηχανίας για μια βιώσιμη Ευρώπη», η οποία όμως θα δίνει ιδιαίτερη προσοχή στις χώρες του ευρωπαϊκού Νότου.

Η στρατηγική για την «Αναγέννηση της βιομηχανίας για μια βιώσιμη Ευρώπη»

Η εστίαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη δημιουργία μιας συνεκτικής ευρωπαϊκής βιομηχανικής πολιτικής, βρίσκεται προς τη σωστή κατεύθυνση δεδομένου ότι η σημασία της μεταποιητικής δραστηριότητας και της βιομηχανίας γενικότερα, είναι καθοριστική για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Ευρώπης, ενώ παραμένει διαχρονικά κρίσιμη για την επίτευξη υψηλού επιπέδου ανταγωνιστικότητας. Είναι ουσιαστικά το μέσον για την εξασφάλιση μακροχρόνιας ευημερίας και εργαλείο για τη μείωση του ποσοστού ανεργίας στις χώρες μέλη της ΕΕ, δεδομένου ότι αυτή κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης σε πολλές χώρες ξεπερνά και το 30%, ειδικά σε ηλικιακές ομάδες όπως αυτή των 18 – 29 ετών και αυτής άνω των 51 ετών.

Παράλληλα, είναι ο τομέας της οικονομίας στον οποίο αναλογεί το 80% των δαπανών στον τομέα της έρευνας και ανάπτυξης, ενώ τα στοιχεία αποδεικνύουν ότι πρόκειται για τομέα υψηλής έντασης εξαγωγών, αφού το 75% των ευρωπαϊκών εξαγωγών γίνεται από αγαθά παραγόμενα από τη βιομηχανία. Άρα, η βιομηχανική πολιτική για την αναγέννηση της

⁷⁸ Πηγές:

- Α) Έκθεση, 18 Δεκεμβρίου 2013, σχετικά με την αναβιομηχάνιση της Ευρώπης για την προαγωγή της ανταγωνιστικότητας και της βιωσιμότητας, (2013/2006 (INI)), Επιτροπή Βιομηχανίας, Έρευνας και Ενέργειας, Εισηγητής: Reinhard Bütikofer
- Β) Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Για μια ευρωπαϊκή βιομηχανική αναγέννηση, {SWD(2014) 14 final}, Βρυξέλλες, 22.1.2014, COM(2014) 14 final
- Γ) COM(2010) 2020 τελικό, Ανακοίνωση της Επιτροπής: «Ευρώπη 2020. Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη», Βρυξέλλες, 3.3.2010
- Δ) COM(2011) 834 τελικό, 2011/0394 (COD), Δέσμη έρευνας, καινοτομίας και ανταγωνιστικότητας, Πρόταση ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ, για τη θέσπιση προγράμματος για την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (2014 - 2020), {SEC(2011) 1452 τελικό} {SEC(2011) 1453 τελικό}, Βρυξέλλες, 30.11.2011

βιομηχανίας στην Ευρώπη θα πρέπει να στοχεύσει στην παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων, μέσω της εντατικής αξιοποίησης δράσεων τεχνολογικής, επιχειρηματικής και κοινωνικής καινοτομίας. Άλλωστε, σε όλα ανεξαιρέτως τα κείμενα της ΕΕ η καινοτομία αποτελεί βασικό συστατικό του οράματος για τη βιομηχανική πολιτική που θα αναγεννήσει την ΕΕ, το οποίο συμπληρώνεται από τις έννοιες της «βιωσιμότητας» και της «ανταγωνιστικότητας».

Το τρίπτυχο «καινοτομία», «βιωσιμότητα» και «ανταγωνιστικότητα», συμβάλλει στην πληρέστερη κατανόηση του περιεχομένου της βιομηχανικής πολιτικής στην Ευρώπη. Στο πλαίσιο αυτό, η βιομηχανία στην ΕΕ, λόγω ακριβώς της οικονομικής κρίσης, είναι υποχρεωμένη άμεσα να αντιμετωπίσει τρεις επείγουσες προκλήσεις, και συγκεκριμένα: α) την περίσσεια παραγωγικής δυναμικότητας, β) τις απαιτούμενες βιομηχανικές και κλαδικές αναδιαρθρώσεις σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, και, γ) τον αθέμιτο ανταγωνισμό.

Είναι αυτονόητο ότι υλοποίηση δράσεων βιομηχανικής πολιτικής δε νοείται χωρίς να τεθούν οι απαραίτητοι στόχοι, οι δείκτες δηλαδή παρακολούθησης της επίδρασης των μέτρων βιομηχανικής πολιτικής στην ανάπτυξη, η συμπερίληψη της «κυκλικής οικονομίας» και της διάρκειας του «κύκλου ζωής» προϊόντων, με προφανή σκοπό την ενθάρρυνση των επενδύσεων σε παραγωγικές δραστηριότητες που θα οδηγήσουν τη μεταποιητική βιομηχανία στον εκσυγχρονισμό της, στην αύξηση της παραγωγικότητας, στη βιωσιμότητα των θέσεων εργασίας, και, εν τέλει, στην ενίσχυση της διεθνούς της ανταγωνιστικότητας. Με την υιοθέτηση της συγκεκριμένης στρατηγικής κατεύθυνσης, με τις πολιτικές που αυτή συμπεριλαμβάνει, θα ευνοηθεί, και μάλιστα με απόλυτη σαφήνεια, η διατήρηση της αλυσίδας πρόσθεσης αξίας στις χώρες της ΕΕ, ενώ ταυτόχρονα θα υπάρξει η δυνατότητα στην ανάπτυξη και άλλων τομέων της βιομηχανίας εκτός από τους παραδοσιακούς.

Ο προσεκτικός σχεδιασμός των επιμέρους τομέων πολιτικής που θα συμπεριληφθούν στη βιομηχανική πολιτική της ΕΕ, θα συμβάλλει στην επιτυχημένη αντιμετώπιση των προκλήσεων που έχουν τεθεί από τη στρατηγική «Ευρώπη 2020⁷⁹».

Συγκεκριμένα, και ειδικότερα σε ότι αφορά τη στρατηγική «Ευρώπη 2020», αυτή «προέκυψε» ούτως ώστε να αντιμετωπιστεί η μεγάλη διαφορά της παραγωγικότητας της εργασίας της ΕΕ με τους κυριότερους ανταγωνιστές της. Το σχετικό κείμενο της ΕΕ με το οποίο θεσμοθετείται η στρατηγική για την έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, με τον τίτλο «Ευρώπη 2020», δημοσιεύτηκε το 2010, δηλαδή δυο χρόνια μετά την έναρξη της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης, με σκοπό την ανάληψη δράσεων διαρθρωτικού τύπου και χαρακτήρα, για να αποτραπούν οι μόνιμες – αρνητικές επιπτώσεις της κρίσης στην ανάπτυξη της ΕΕ. Παράλληλα, για την αποτροπή επίσης καταστάσεων στασιμότητας, η ΕΕ αποφάσισε την επιτάχυνση των διαδικασιών εξυγίανσης των δημόσιων οικονομικών της, την προώθηση μεταρρυθμίσεων στον χρηματοπιστωτικό τομέα και την επίτευξη διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στην οικονομία.

⁷⁹ Πηγές:

α) <http://www.europedia.moussis.eu/discus/discus-1265911417-201373-5112.tkl?lang=gr> και, β) <http://europedirect.acci.gr/%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%80%CF%84%CF%85%CE%BE%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AE-%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%8E%CF%80%CE%B7-2020-%CF%83%CF%84%CF%8C/>

Στο πλαίσιο ακριβώς αυτών των διαπιστώσεων, η στρατηγική «Ευρώπη 2020» για τη δεκαετία 2011-2020 προτάσσει τρεις αλληλο-συμπληρωνόμενες ή αλληλο-ενισχυόμενες προτεραιότητες, οι οποίες προσφέρουν συγκεκριμένο όραμα όσον αφορά την κοινωνική οικονομία της αγοράς της Ευρώπης για τον 21ο αιώνα. Αυτές είναι:

1. Έξυπνη ανάπτυξη - ανάπτυξη μιας οικονομίας βασιζόμενης στη γνώση και την καινοτομία·
2. Βιώσιμη ανάπτυξη - προώθηση μιας πιο αποδοτικής στη χρήση πόρων, πιο πράσινης και πιο ανταγωνιστικής οικονομίας· και
3. Ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς - μια οικονομία με υψηλή απασχόληση που θα επιτυγχάνει κοινωνική και εδαφική συνοχή.

Για την επιτυχημένη πραγμάτωση των τριών αυτών προτεραιοτήτων, η στρατηγική «Ευρώπη 2020» θέτει πέντε στόχους, οι οποίοι αποτελούν κατ' ουσία τις στρατηγικές κατευθύνσεις για τους εθνικούς αντίστοιχους στόχους των κρατών – μελών, για την επίτευξη ανάπτυξης και απασχόλησης. Οι πέντε συγκεκριμένοι στόχοι, είναι:

1. Να ανέλθει το ποσοστό απασχόλησης του πληθυσμού 20-64 ετών από 69% το 2010 σε τουλάχιστον 75% το 2020.
2. Να επενδύεται 3% του ΑΕΠ της ΕΕ σε έρευνα και ανάπτυξη, ιδίως χάρη στη βελτίωση των συνθηκών επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα σε Ε&Α και σε «ευρωπαϊκές συμπράξεις καινοτομίας» μεταξύ της ΕΕ και των κρατών μελών·
3. Να επιτευχθούν οι στόχοι του «20/20/20» ως προς το κλίμα και την ενέργεια, δηλαδή να μειωθούν οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου κατά 20% σε σχέση με τα επίπεδα του 1990 (ή κατά 30% εάν επιτευχθεί διεθνής συμφωνία), να αυξηθεί κατά 20% το μερίδιο των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην τελική ενεργειακή κατανάλωση και να αυξηθεί στο 20% η ενεργειακή απόδοση.
4. Να μειωθεί το ποσοστό πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου από το 15% το 2010 σε λιγότερο από 10% το 2020 και να αυξηθεί από το 31% σε τουλάχιστον 40% το ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 30-34 ετών που ολοκληρώνει την τριτοβάθμια ή ισοδύναμη εκπαίδευση, και,
5. Να μειωθεί κατά 25% ο αριθμός των Ευρωπαίων που ζουν κάτω από τα εθνικά όρια φτώχειας, βγάζοντας από την κατάσταση της φτώχειας πάνω από 20 εκατομμύρια πολίτες.

Ουσιαστικά οι πέντε αυτοί στόχοι τεκμηριώνουν απολύτως τις τρεις προτεραιότητες της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», δηλαδή την έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη. Βεβαίως, το πεδίο τους είναι ευρύτερο: για την επίτευξή τους θα απαιτηθεί μεγάλο φάσμα δράσεων σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Για να γίνει πραγματικότητα η στοχοθεσία των πέντε προτεραιοτήτων, η Επιτροπή πρότεινε επτά εμβληματικές πρωτοβουλίες που θεωρεί ότι θα ενεργήσουν ως καταλύτες για την επίτευξη προόδου σε κάθε βασική προτεραιότητα:

1. **«Ένωση καινοτομίας»**, που επιδιώκει να εστιαστεί εκ νέου η πολιτική για Ε&Α και καινοτομία στις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η κοινωνία της Ένωσης, όπως η κλιματική αλλαγή, η ενεργειακή απόδοση και η αποτελεσματική χρήση των πόρων, η υγεία και οι δημογραφικές μεταβολές, με ταυτόχρονη γεφύρωση του χάσματος

μεταξύ επιστήμης και αγοράς ούτως ώστε οι εφευρέσεις να μετατρέπονται σε προϊόντα. Σε επίπεδο ΕΕ, η Επιτροπή έχει δεσμευθεί ότι θα εργαστεί για να:

- ο ολοκληρώσει τον ευρωπαϊκό χώρο έρευνας, να αναπτύξει ένα στρατηγικό ερευνητικό πρόγραμμα εστιασμένο σε προκλήσεις όπως η ενεργειακή ασφάλεια, οι μεταφορές, η κλιματική αλλαγή και η αποδοτική χρησιμοποίηση των πόρων, η υγεία και η γήρανση του πληθυσμού, οι φιλικές προς το περιβάλλον μέθοδοι παραγωγής και διαχείρισης της γης·
- ο βελτιώσει τις συνθήκες-πλαίσιο για τις επιχειρήσεις στον τομέα της καινοτομίας·
- ο δρομολογήσει «ευρωπαϊκές συμπράξεις καινοτομίας» μεταξύ του επιπέδου της ΕΕ και του επιπέδου των κρατών μελών·
- ο αναθεωρήσει και να αναπτύξει περαιτέρω τον ρόλο των μέσων της ΕΕ στη στήριξη της καινοτομίας, να διευκολυνθεί η πρόσβαση στη χρηματοδότηση, ιδίως για τις ΜΜΕ, και να δημιουργηθούν καινοτόμοι μηχανισμοί παροχής κινήτρων συνδεδεμένοι με την αγορά του άνθρακα·
- ο προωθήσει εταιρικές σχέσεις γνώσης και ενισχύσει τους δεσμούς μεταξύ της εκπαίδευσης, των επιχειρήσεων, της έρευνας και καινοτομίας.

2. **«Νεολαία σε κίνηση»** που στοχεύει στο να ενισχυθούν οι επιδόσεις και η ελκυστικότητα των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Ευρώπης σε διεθνές επίπεδο και να βελτιωθεί η συνολική ποιότητα σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και κατάρτισης στην ΕΕ, συνδυάζοντας αριστεία και ισότητα μέσα από την προώθηση της κινητικότητας των σπουδαστών και των εκπαιδευομένων και τη βελτίωση της κατάστασης των νέων στον τομέα της απασχόλησης. Στο επίπεδο της ΕΕ η Επιτροπή έχει δεσμευθεί ότι θα εργαστεί για να:

- ο ολοκληρώσει και να ενισχύσει τα προγράμματα της ΕΕ για την κινητικότητα, τα πανεπιστήμια και τους ερευνητές και να τα συνδέσει με εθνικά προγράμματα και πόρους·
- ο επιταχύνει το πρόγραμμα εκσυγχρονισμού της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης·
- ο διερευνήσει τρόπους προώθησης της επιχειρηματικότητας μέσω προγραμμάτων κινητικότητας για νέους επαγγελματίες·
- ο προωθήσει την αναγνώριση της άτυπης και ανεπίσημης μάθησης·
- ο δρομολογήσει ένα πλαίσιο για την απασχόληση των νέων που θα παρουσιάζει τις πολιτικές που αποβλέπουν στη μείωση του ποσοστού ανεργίας στους νέους.

3. **«Ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη»** που επιδιώκει να προκύψουν βιώσιμα οικονομικά και κοινωνικά οφέλη από μια ενιαία ψηφιακή αγορά βασισμένη σε ταχεία και υπερταχεία πρόσβαση στο διαδίκτυο και σε διαλειτουργική εφαρμογή, ευρυζωνική πρόσβαση για όλους, πρόσβαση για όλους σε πολύ υψηλότερες ταχύτητες στο διαδίκτυο (30 Mbps ή μεγαλύτερες), και ποσοστό 50% ή μεγαλύτερο των ευρωπαϊκών νοικοκυριών με συνδρομή σε συνδέσεις του διαδικτύου άνω των 100 Mbps. Στο επίπεδο της ΕΕ, η Επιτροπή θα εργαστεί για να:

- ο δημιουργήσει ένα σταθερό νομικό πλαίσιο το οποίο να προσελκύει επενδύσεις σε μια ανοικτή και ανταγωνιστική υποδομή διαδικτύου υψηλής ταχύτητας·
- ο αναπτύξει μια αποτελεσματική πολιτική ραδιοφάσματος·

- διευκολύνει τη χρήση των διαρθρωτικών ταμείων της ΕΕ στην υλοποίηση αυτού του προγράμματος·
 - δημιουργήσει μια πραγματική ενιαία αγορά για διαδικτυακό περιεχόμενο και υπηρεσίες·
 - μεταρρυθμίσει τα ταμεία έρευνας και καινοτομίας και να αυξήσει τη στήριξη στον τομέα των ΤΠΕ·
 - προωθήσει την πρόσβαση στο διαδίκτυο και τη χρήση του από όλους τους ευρωπαίους πολίτες.
4. **«Μια Ευρώπη που χρησιμοποιεί αποδοτικά τους πόρους»** για να αποσυνδεθεί η οικονομική ανάπτυξη από τη χρήση πόρων και ενέργειας, να στηριχθεί η μετάβαση προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα με χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, να μειωθούν οι εκπομπές CO₂, να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα και να αυξηθεί η ενεργειακή ασφάλεια. Στο επίπεδο της ΕΕ, η Επιτροπή θα εργαστεί για να:
- κινητοποιήσει τα χρηματοοικονομικά μέσα της ΕΕ (π.χ. αγροτική ανάπτυξη, διαρθρωτικά ταμεία, πρόγραμμα-πλαίσιο E&A, ΔΕΔ, ΕΤΕ)·
 - ενισχύσει ένα πλαίσιο για τη χρησιμοποίηση μέσων που βασίζονται στην αγορά·
 - προωθήσει τον εκσυγχρονισμό και την απαλλαγή των μεταφορών από εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα συμβάλλοντας στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας·
 - προωθήσει την αναβάθμιση των δικτύων της Ευρώπης, περιλαμβανομένων των διευρωπαϊκών δικτύων ενέργειας, με στόχο τη δημιουργία ευρωπαϊκού υπερδικτύου·
 - εφαρμόσει αναθεωρημένο σχέδιο δράσης για την ενεργειακή αποδοτικότητα και προωθήσει ένα ευρύ πρόγραμμα για τα την αποδοτική χρήση των ενεργειακών πόρων·
 - διαμορφώσει ένα όραμα διαρθρωτικών και τεχνολογικών αλλαγών που είναι απαραίτητες για τη μετάβαση μέχρι το 2050 σε μια οικονομία με χαμηλές εκπομπές άνθρακα.
5. **«Μια βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης»** αποβλέπει σε μια σύγχρονη βιομηχανική πολιτική που θα στηρίζει την επιχειρηματικότητα, θα καθοδηγεί και θα βοηθά τη βιομηχανία για το πώς να αντιμετωπίσει τις εν λόγω προκλήσεις, θα προωθήσει την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων της Ευρώπης στον πρωτογενή τομέα, στη μεταποίηση και στις υπηρεσίες και θα τις βοηθά να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες που παρέχει η παγκοσμιοποίηση και η πράσινη οικονομία. Στο επίπεδο της ΕΕ, η Επιτροπή έχει δεσμευθεί ότι θα εργαστεί για να:
- θεσπίσει βιομηχανική πολιτική δημιουργώντας το καλύτερο περιβάλλον για τη διατήρηση και την ανάπτυξη ισχυρής, ανταγωνιστικής και διαφοροποιημένης βιομηχανικής βάσης στην Ευρώπη·
 - αναπτύξει οριζόντια προσέγγιση στη βιομηχανική πολιτική συνδυάζοντας διάφορα μέσα πολιτικής·
 - βελτιώσει το επιχειρηματικό περιβάλλον, ιδίως για τις ΜΜΕ·
 - προωθήσει την αναδιάρθρωση των τομέων που αντιμετωπίζουν δυσκολίες σε δραστηριότητες προσανατολισμένες στο μέλλον·
 - προωθήσει τεχνολογίες και μεθόδους παραγωγής που περιορίζουν τη χρήση φυσικών πόρων·

- αναπτύξει αποτελεσματική διαστημική πολιτική για να παράσχει τα μέσα για την αντιμετώπιση ορισμένων από τις σημαντικότερες παγκόσμιες προκλήσεις·
 - ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα του ευρωπαϊκού τομέα τουρισμού·
 - να στηρίξει τη μετάβαση των τομέων υπηρεσιών και μεταποίησης σε αποδοτικότερη χρήση πόρων, περιλαμβανομένης της αποτελεσματικότερης ανακύκλωσης.
6. **«Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας»** για τον εκσυγχρονισμό των αγορών εργασίας και τη διασφάλιση της βιωσιμότητας των ευρωπαϊκών κοινωνικών μοντέλων, να αποκτήσουν οι πολίτες νέες δεξιότητες, ώστε να μπορέσουν να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες και στις ενδεχόμενες αλλαγές σταδιοδρομίας, να μειωθεί η ανεργία και να αυξηθεί η παραγωγικότητα της εργασίας. Στο επίπεδο της ΕΕ η Επιτροπή θα εργαστεί για να:
- καθορίσει και να εφαρμόσει τη δεύτερη φάση του προγράμματος «ευελίξια με ασφάλεια»·
 - προσαρμόσει το νομοθετικό πλαίσιο, σύμφωνα με τις αρχές για «έξυπνη» ρύθμιση·
 - διευκολύνει και προάγει την κινητικότητα εργασίας εντός της ΕΕ και προσαρμόσει καλύτερα την προσφορά εργατικού δυναμικού στη ζήτηση·
 - ενισχύσει την ικανότητα των κοινωνικών εταίρων και χρησιμοποιήσει πλήρως τις δυνατότητες επίλυσης προβλημάτων που παρέχει ο κοινωνικός διάλογος σε όλα τα επίπεδα·
 - δώσει ισχυρή ώθηση στο στρατηγικό πλαίσιο συνεργασίας για την εκπαίδευση και την κατάρτιση με συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων φορέων·
 - αναπτύξει μια κοινή γλώσσα και ένα επιχειρησιακό εργαλείο για την εκπαίδευση/κατάρτιση και την εργασία: ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο δεξιοτήτων, προσόντων και επαγγελματών (ESCO).
7. **«Ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας»** για να διασφαλιστεί οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή, έτσι ώστε να αναγνωριστούν τα θεμελιώδη δικαιώματα των ατόμων που ζουν σε συνθήκες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, παρέχοντάς τους τη δυνατότητα να ζουν αξιοπρεπώς και να συμμετέχουν ενεργά στην κοινωνία. Στο επίπεδο της ΕΕ, η Επιτροπή θα εργαστεί για να:
- μετασχηματίσει την ανοικτή μέθοδο συντονισμού για τον κοινωνικό αποκλεισμό και την κοινωνική προστασία σε πλατφόρμα συνεργασίας και για ανάληψη συγκεκριμένης δράσης, χρησιμοποιώντας και στοχευμένες ενισχύσεις από τα διαρθρωτικά ταμεία και ιδίως το ΕΚΤ·
 - καταρτίσει και εφαρμόσει προγράμματα για την προώθηση της κοινωνικής καινοτομίας για τα πιο ευάλωτα άτομα και για την ενσωμάτωση των μεταναστών·
 - αναλάβει την αξιολόγηση της καταλληλότητας και της βιωσιμότητας των συστημάτων κοινωνικής προστασίας και συνταξιοδότησης και προσδιορίσει τρόπους που διασφαλίζουν καλύτερη πρόσβαση στα συστήματα υγειονομικής περίθαλψης.

Σε συνέχεια των ανωτέρω επτά (7) πρωτοβουλιών και ειδικότερα της πρωτοβουλίας πέντε (5) που αφορά σε «Μια βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης», ΕΕ θεσμοθέτησε⁸⁰ το πρόγραμμα COSME.

Το πρόγραμμα COSME⁸¹ αποσκοπεί στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της βιωσιμότητας των επιχειρήσεων της ΕΕ, στην ενθάρρυνση του επιχειρηματικού πνεύματος και στην προαγωγή της δημιουργίας και ανάπτυξης μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Το εν λόγω πρόγραμμα απευθύνεται σε επιχειρηματίες που ενδιαφέρονται για χρηματοδότηση της εταιρείας τους, σε πολίτες που ενδιαφέρονται να ιδρύσουν ή να αναπτύξουν μια επιχείρηση, αλλά και σε κρατικές αρχές που διαμορφώνουν ή εφαρμόζουν σχετικές πολιτικές. Το πρόγραμμα αποτελεί τη συνέχεια του Προγράμματος Πλαίσιο για την Ανταγωνιστικότητα και την Καινοτομία (CIP) και διασφαλίζει τη συνέχεια των πρωτοβουλιών και δράσεων που έχουν υιοθετηθεί κάτω από το πρόγραμμα Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία (EIP), όπως το Enterprise Europe Network.

Το COSME είναι το πρόγραμμα της ΕΕ για την Ανταγωνιστικότητα των Επιχειρήσεων και των ΜΜΕ, με διάρκεια από το 2014 έως το 2020 και προϋπολογισμό 2,3 δισ. Ευρώ, και υποστηρίζει τους ακόλουθους τομείς:

- Α] Διευκόλυνση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση: Το COSME έχει ως στόχο να καταστήσει ευκολότερη την πρόσβαση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) σε χρηματοδότηση για όλες τις φάσεις του κύκλου ζωής τους - τη δημιουργία, επέκταση ή μεταφορά των επιχειρήσεων τους. Χάρη στην υποστήριξη της ΕΕ, οι επιχειρήσεις έχουν ευκολότερη πρόσβαση σε εγγυήσεις, δάνεια και κεφάλαια. Τα «χρηματοοικονομικά μέσα» της ΕΕ διοχετεύονται μέσω τοπικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στις χώρες της ΕΕ.
- Β] Υποστήριξη της διεθνοποίησης και της πρόσβασης στις αγορές: Το COSME βοηθά τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις να αποκτήσουν πρόσβαση σε αγορές στην ΕΕ και πέρα από αυτήν. Χρηματοδοτεί το δίκτυο Enterprise Europe Network, που βοηθά τις ΜΜΕ επιλέγουν εταίρους, να κατανοούν την Ευρωπαϊκή, την Πύλη Your Europe Business που παρέχει πρακτικές πληροφορίες σχετικά με την επιχειρηματική δραστηριότητα στην Ευρώπη και την Πύλη SME Internationalisation για τις επιχειρήσεις που θέλουν να αναπτύξουν τις δραστηριότητές τους εκτός Ευρώπης. Χρηματοδοτεί επίσης γραφεία υποστήριξης ΜΜΕ για δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας.
- Γ] Δημιουργία ενός περιβάλλοντος που ευνοεί την ανταγωνιστικότητα: Το COSME στοχεύει στη μείωση του διοικητικού και κανονιστικού φόρτου για τις ΜΜΕ με τη δημιουργία ενός φιλικού προς τις επιχειρήσεις περιβάλλοντος. Το COSME υποστηρίζει επίσης τις επιχειρήσεις στο να είναι ανταγωνιστικές, ενθαρρύνοντάς τους να υιοθετήσουν νέα επιχειρηματικά μοντέλα και καινοτόμες πρακτικές.

⁸⁰ COM(2011) 834 τελικό, 2011/0394 (COD), Δέσμη έρευνας, καινοτομίας και ανταγωνιστικότητας, Πρόταση ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ, για τη θέσπιση προγράμματος για την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (2014 - 2020), {SEC(2011) 1452 τελικό} {SEC(2011) 1453 τελικό}, Βρυξέλλες, 30.11.2011

⁸¹ Πηγή: <http://www.fundingprogrammesportal.gov.cy/easyconsole.cfm/page/programme/flid/442/cat/14>

Δ] Προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος: Το COSME υποστηρίζει τους επιχειρηματίες με την ενίσχυση της εκπαίδευσης στην επιχειρηματικότητα, το mentoring, την καθοδήγηση και άλλες υπηρεσίες υποστήριξης. Οι δράσεις στηρίζουν συγκεκριμένες ομάδες που μπορεί να είναι δύσκολο να αξιοποιήσουν πλήρως τις δυνατότητές τους, όπως είναι οι νέοι, οι γυναίκες και τα ανώτεροι επιχειρηματίες. Το πρόγραμμα έχει επίσης ως στόχο να βοηθήσει σχετικά με τις ευκαιρίες πρόσβασης των επιχειρήσεων που προσφέρουν οι ψηφιακές τεχνολογίες.

Παράλληλα, το πρόγραμμα COSME υλοποιεί την πρωτοβουλία «Small Business Act⁸²» (SBA) «Πράξη για τις Μικρές Επιχειρήσεις» η οποία αντικατοπτρίζει την πολιτική βούληση της Επιτροπής να αναγνωρίσει τον κεντρικό ρόλο των ΜΜΕ στην οικονομία της ΕΕ⁸³.

Σε κάθε περίπτωση, στον ανωτέρω σχεδιασμό και ειδικά στο τμήμα του που αφορά στην υλοποίηση της στρατηγικής για την «Αναγέννηση της βιομηχανίας για μια βιώσιμη Ευρώπη», θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και να ενταχθεί η νέα βιομηχανική πραγματικότητα παγκοσμίως, στην οποία κυρίαρχη είναι η ενοποίηση των τομέων της βιομηχανικής παραγωγής και των υπηρεσιών, καθώς επίσης και η έντονη η τάση για μια οικονομία βασισμένη στα δεδομένα, στην πληροφορία και στην παραγωγή προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας.

Μάλιστα, κατά την ΕΕ, η νέα βιομηχανική πολιτική θα πρέπει να στηρίζεται σε ένα επαρκές, σαφές και προβλέψιμο μακροοικονομικό περιβάλλον, εντός του οποίου θα επιδιώκονται οι συνέργειες μεταξύ των πολιτικών για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας στο συγκεκριμένο – νέο επιχειρηματικό περιβάλλον, θα αποφεύγεται η υιοθέτηση είτε ανταγωνιστικών είτε αντικρουόμενων πολιτικών για τη βιομηχανία, και θα υπάρχει επαρκής πρόβλεψη χρηματοδότησης δράσεων για τη βιομηχανία, στην οποία κυρίαρχο ζητούμενο θα είναι η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη μόχλευση κεφαλαίων από τον ιδιωτικό τομέα, και,

⁸² Βλ. http://publications.europa.eu/resource/cellar/4a5a13ba-4411-4602-a903-6d3b85005624.0004.02/DOC_5

⁸³ Οι κυριότερες προτεραιότητες της SBA είναι η προώθηση της επιχειρηματικότητας, η βελτίωση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση, η μείωση του ρυθμιστικού φόρτου και η βελτίωση της πρόσβασης στις αγορές και στη διεθνοποίηση.

Οι εν λόγω προτεραιότητες καθορίζονται σε 10 αρχές που καταρτίστηκαν προκειμένου να καθοδηγήσουν τον σχεδιασμό και την εφαρμογή των πολιτικών σε επίπεδο ΕΕ και σε επίπεδο χωρών:

1. δημιουργία περιβάλλοντος στο οποίο οι επιχειρηματίες και οι οικογενειακές επιχειρήσεις μπορούν να προσδεύουν και στο οποίο η επιχειρηματικότητα ανταμείβεται·
2. εξασφάλιση ότι παρέχεται γρήγορα δεύτερη ευκαιρία στους έντιμους επιχειρηματίες σε περίπτωση πτώχευσης·
3. καθορισμός κανόνων σύμφωνα με την αρχή «Προτεραιότητα στις μικρές επιχειρήσεις»·
4. μεγαλύτερη ανταπόκριση των δημόσιων διοικήσεων στις ανάγκες των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ)·
5. προσαρμογή των μέσων της δημόσιας πολιτικής στις ανάγκες των ΜΜΕ: διευκόλυνση της συμμετοχής των ΜΜΕ στις δημόσιες συμβάσεις και καλύτερη αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρουν οι κρατικές ενισχύσεις για τις ΜΜΕ·
6. διευκόλυνση της πρόσβασης των ΜΜΕ στη χρηματοδότηση και δημιουργία νομικού και επιχειρηματικού περιβάλλοντος που ευνοεί τις έγκαιρες πληρωμές στις εμπορικές συναλλαγές·
7. υποστήριξη των ΜΜΕ προκειμένου να επωφεληθούν περισσότερο από τις ευκαιρίες που προσφέρει η ενιαία αγορά·
8. προώθηση της αναβάθμισης των δεξιοτήτων στις ΜΜΕ καθώς και όλων των μορφών καινοτομίας·
9. παροχή δυνατότητας στις ΜΜΕ να μετατρέψουν τις περιβαλλοντικές προκλήσεις σε ευκαιρίες·
10. ενθάρρυνση και υποστήριξη των ΜΜΕ ώστε να επωφεληθούν από την ανάπτυξη των αγορών.

ακολουθώντας, από τον δημόσιο, με απώτερο στόχο τελικά, την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ΕΕ.

Σημαντικό ρόλο στην κατεύθυνση αυτή διαδραματίζει η καινοτομία, η οποία θα έχει κεντρικό ρόλο στη μελλοντική πολιτική συνοχής της ΕΕ, μέσω της εφαρμογής της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης, από την οποία προσδοκάται η άμβλυση σημαντικών προβλημάτων της βιομηχανίας που συνδέονται με την αειφόρο ενέργεια, την κλιματική αλλαγή και την αποδοτική χρήση των πόρων.

Η υλοποίηση όλων των παραπάνω κατευθύνσεων πολιτικής απαιτεί συγκεκριμένο σύστημα και δομή διακυβέρνησης, βασική αποστολή του οποίου θα είναι η παρακολούθηση των δραστηριοτήτων βιομηχανικής πολιτικής και ειδικά η πρόοδος στον τομέα της επαναβιομηχάνισης, λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη, και κατά προτεραιότητα, τις προκλήσεις της περίσσειας σε παραγωγική ικανότητα των χωρών – μελών της ΕΕ και τις αναγκαίες βιομηχανικές αναδιαρθρώσεις.

Με βάση ακριβώς τις παραπάνω διαπιστώσεις και κατευθύνσεις βιομηχανικής πολιτικής, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει την υιοθέτηση των ακόλουθων στρατηγικών κατευθύνσεων για την «επιθετική βιομηχάνιση» της Ευρώπης:

1. «Επίθεση» καινοτομίας, αποτελεσματικότητας και βιώσιμης τεχνολογίας,
2. Ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και άνοιγμα των εξωτερικών αγορών για την «Αναγέννηση της βιομηχανίας για μια βιώσιμη Ευρώπη»,
3. Χρηματοδότηση της βιομηχανικής ανάκαμψης,
4. Εξασφάλιση των δεξιοτήτων και του εργατικού δυναμικού για μια βιομηχανική αναγέννηση,
5. Πολιτική πόρων και ενέργειας υπέρ της βιομηχανικής αναγέννησης, και,
6. Περιφερειακή στρατηγική της «Αναγέννησης της βιομηχανίας για μια βιώσιμη Ευρώπη»

«Επίθεση» καινοτομίας, αποτελεσματικότητας και βιώσιμης τεχνολογίας

Η αναζωογόνηση και ο εκσυγχρονισμός της βιομηχανικής βάσης της ΕΕ μπορεί να προέλθει από την προώθηση της καινοτομίας σε όλους τους παραγωγικούς τομείς στην ΕΕ. Προς τούτο είναι σημαντική η δημιουργία συγκεκριμένης στρατηγικής καινοτομίας, αποτελεσματικότητας και υιοθέτησης νέων τεχνολογιών, που αναμένεται να οδηγήσουν στην ανάπτυξη νέων μοντέλων επιχειρηματικότητας και να συμβάλλουν στην ανάπτυξη προηγμένης βιομηχανικής παραγωγής. Στο πλαίσιο αυτό αποτελεί αδήριτη ανάγκη η δημιουργία ευνοϊκού εξωτερικού περιβάλλοντος δραστηριοποίησης για τις μεταποιητικές επιχειρήσεις, το οποίο θα εξασφαλίζει και θα διασφαλίζει ότι οι επιχειρήσεις μπορούν να λειτουργήσουν και να είναι διεθνώς ανταγωνιστικές. Παράλληλα, και πάντοτε στο πλαίσιο της ενίσχυσης της καινοτομικής ικανότητας των επιχειρήσεων, θα πρέπει να ενισχυθεί η ενεργός συμμετοχή των εργαζομένων στις επιχειρήσεις σε δράσεις ανάπτυξης καινοτομίας και μεταφοράς τεχνολογίας, σε συνδυασμό με την ενίσχυση της γνωσιακής βάσης των ιδίων των εργαζομένων, αλλά και των επιστημόνων που συμμετέχουν στην ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας. Είναι οι προϋποθέσεις, για τη δημιουργία των κατάλληλων και απαραίτητων συνθηκών για τη μετατροπή ιδεών σε διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα, τα οποία θα

υποβοηθήσουν καταλυτικά τις μεταποιητικές επιχειρήσεις, ούτως ώστε να έχουν πρόσβαση στη χρηματοδότηση, που με τη σειρά της θα δημιουργήσει φιλικό περιβάλλον προς την καινοτομία και θα προωθή την αριστεία, τόσο στην επιστήμη, όσο και στην εκπαίδευση.

Ο στόχος που έχει τεθεί από την ΕΕ είναι η διάθεση κονδυλίων ύψους 3% του ΑΕΠ κάθε χώρας για την έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη, με τον ιδιωτικό τομέα να συμμετέχει με συνεισφορά που θα ανέρχεται στα δυο τρίτα του συγκεκριμένου ποσού, και τον δημόσιο τομέα να εισφέρει με το υπόλοιπο ένα τρίτο των σχετικών κονδυλίων. Βασικό χρηματοδοτικό εργαλείο προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης δράσεων καινοτομίας από τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις είναι το πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020», το οποίο πράγματι στοχεύει στην παραγωγή νέων καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών.

Σπουδαίο ρόλο για την εκπλήρωση του στόχου της παραγωγής καινοτόμων προϊόντων για τη μετάβαση προς μια βιώσιμη οικονομία, διαδραματίζει η χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών. (ΤΠΕ) Αξίζει να σημειωθεί ότι μόνον η ευρωπαϊκή στρατηγική για την ηλεκτρονική, στοχεύει στον διπλασιασμό της Ευρωπαϊκής παραγωγής ολοκληρωμένων κυκλωμάτων στο 20% της παγκόσμιας παραγωγής τα επόμενα χρόνια. Σε κάθε περίπτωση η περαιτέρω διείσδυση της χρήσης των ΤΠΕ από τις μεταποιητικές επιχειρήσεις στην ΕΕ, και ειδικά η διείσδυση στους παραδοσιακούς κλάδους της μεταποίησης, μπορεί πραγματικά να συμβάλει στην επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης.

Σημαντικό εργαλείο πολιτικής αποτελεί η ανάπτυξη συνεργατικών σχηματισμών, και μάλιστα συνεργατικών σχηματισμών σε αλυσίδες αξίας της μεταποίησης, στους οποίους θα συμμετέχουν διασυνδεδεμένες επιχειρήσεις, προμηθευτές μεταποιητικών επιχειρήσεων, πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα που παρέχουν υπηρεσίες έρευνας, με απαραίτητη προϋπόθεση για τον σχηματισμό τους την προσέγγιση από κάτω προς τα πάνω. Ουσιαστικά η «προσέγγιση από κάτω προς τα πάνω» είναι η στρατηγική κατεύθυνση της ΕΕ προς τους δυνητικά συμμετέχοντες σε συνεργατικούς σχηματισμούς για την ανταπόκριση και την εκπλήρωση πραγματικών αναγκών της αγοράς και των ίδιων των επιχειρήσεων. Συμπληρωματικά με τα παραπάνω, η ΕΕ δημιουργεί τον προσανατολισμό «ώθησης τεχνολογίας» για τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα ενίσχυσης της έρευνας και της καινοτομίας, διότι έτσι ικανοποιείται η ανάγκη της αγοράς και η ζήτηση για εξεύρεση και εισαγωγή αποτελεσματικών λύσεων στις αγορές της ΕΕ, και όχι μόνον. Εν τέλει, ο στόχος είναι η σύζευξη των διαθέσιμων εργαλείων προσφοράς και ζήτησης σε θέματα έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης, μέσω αφενός της δημιουργίας των «συμπράξεων καινοτομίας» και αφετέρου μέσω της ανάπτυξης των «πρωτοπόρων αγορών», με στόχο την προώθηση της εμπορίας νέων προϊόντων και υπηρεσιών, τα οποία θα ανταποκρίνονται ακριβώς στις κοινωνικές ανάγκες.

Ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και άνοιγμα των εξωτερικών αγορών για την «Αναγέννηση της βιομηχανίας για μια βιώσιμη Ευρώπη»

Κομβικό σημείο στην ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς αποτελεί η ενθάρρυνση της καινοτομίας με βάση τις ανάγκες και τις απαιτήσεις της αγοράς, με τρόπο ώστε να υπάρξει σαφής προώθηση της υιοθέτησης νέων τεχνολογιών, άρα διάδοση και χρήση των αποτελεσμάτων της έρευνας που έχει χρηματοδοτηθεί από την ΕΕ, που συνεπακόλουθα θα

δημιουργήσουν νέες αγορές, νέα επιχειρηματικά μοντέλα και νέους τομείς της βιομηχανίας. Οι τομείς που κατά προτεραιότητα θα πρέπει να ειδωθούν από τα κράτη – μέλη για την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς είναι: ο τομέας των αγαθών, της ενέργειας, των τηλεπικοινωνιών, των μεταφορών, των πράσινων προϊόντων και των επιχειρηματικών κεφαλαίων, έτσι ώστε να επιτευχθεί αφενός η ελεύθερη διακίνηση των ερευνητών και αφετέρου η «κυκλοφορία» της επιστημονικής γνώσης και των αποτελεσμάτων της έρευνας και της τεχνολογίας.

Στο πλαίσιο της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι δημόσιες συμβάσεις, οι οποίες κατά την ΕΕ αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της ευρωπαϊκής βιομηχανικής πολιτικής των εμπορικών εταίρων των χωρών μελών της ΕΕ. Ουσιαστικά, οι δημόσιες συμβάσεις ζητείται να αποτελέσουν αναπόσπαστο κομμάτι αρχικά της ευρωπαϊκής βιομηχανικής πολιτικής, και ακολούθως, της βιομηχανικής πολιτικής των κρατών μελών της. Προς τούτο, η μελέτη, η προσαρμογή και ακολούθως η υιοθέτηση καλών πρακτικών από τους εμπορικούς εταίρους της ΕΕ για το θέμα, θα συμβάλλουν στην προαγωγή της υιοθέτησης νέων τεχνολογιών, ιδιαίτερα μέσω της τυποποίησης, της οικολογικής σήμανσης και της ανάπτυξης κοινωνικής ευθύνης από τις επιχειρήσεις.

Βεβαίως, σημαντικό ρόλο στην ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς θα διαδραματίσει ο έλεγχος της αγοράς, ο οποίος αποτελεί την απαραίτητη προϋπόθεση για να εξασφαλιστεί ταυτόχρονα η ασφάλεια και η ποιότητα των προϊόντων που διακινούνται εντός της εσωτερικής αγοράς. Η αξιοποίηση των δυνατοτήτων του διαδικτύου θα πρέπει να διαδραματίσει έναν πολύ σημαντικό ρόλο προς αυτή την κατεύθυνση, ειδικά μάλιστα αν στη βιομηχανική πολιτική και στρατηγική ενταχθεί και ο στόχος της ολοκλήρωσης της ενιαίας ψηφιακής αγοράς, για την περαιτέρω ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου, αλλά και για την εξασφάλιση μιας πραγματικά διαφανούς εμπορικής πολιτικής τόσο σε συνολικό – ευρωπαϊκό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο κρατών – μελών.

Παράλληλα, σημαντικό ρόλο στο πλαίσιο της ολοκλήρωσης της ενιαίας αγοράς διαδραματίζουν τα τεχνικά πρότυπα και οι κανονισμοί, τα οποία μπορούν να συμβάλλουν στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ευρωπαϊκών μεταποιητικών επιχειρήσεων στις διεθνείς αγορές. Στο πλαίσιο αυτό η αναδιτύπωση της εμπορικής πολιτικής της ΕΕ, αποτελεί επιτακτική ανάγκη, ούτως ώστε να είναι απολύτως συμβατή με τη θεσμοθετημένη βιομηχανική πολιτική.

Χρηματοδότηση της βιομηχανικής ανάκαμψης

Το μεγάλο πρόβλημα για τη χρηματοδότηση της βιομηχανικής ανάκαμψης είναι οι περιορισμοί που έχουν τεθεί – εξ' αιτίας της χρηματοπιστωτικής κρίσης – στις διαδικασίες τραπεζικού δανεισμού. Οι συγκεκριμένοι «φραγμοί» πλήττουν ευθέως όλα τα χρηματοδοτικά μέσα που διαθέτει η ΕΕ, οπότε το μεγάλο πρόβλημα για την ευρωπαϊκή βιομηχανία παραμένει και αποτελεί ανάχωμα στην ανάπτυξή της. Άρα, η πρόκληση για τα επόμενα χρόνια είναι οι αποφάσεις που θα θέσουν τον τραπεζικό τομέα σε τροχιά ανάκαμψης και επαναφοράς στην κανονικότητα, δηλαδή αποφάσεις που σχετίζονται ευθέως με τη βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου και των κανόνων χρηματοδότησης, των βιομηχανικών επιχειρήσεων.

Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στον τομέα των βιομηχανικών επενδύσεων. Αποτελεί σημαντική διαπίστωση το γεγονός ότι μια επένδυση μεταποιητικής επιχειρήσεις, συνήθως,

είναι μακρόπνοη. Κατά συνέπεια, η βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου για τη χρηματοδότηση των επενδύσεων στη βιομηχανία, θα έχει άμεσο θετικό αντίκτυπο στην προβλεψιμότητα και στη σταθερότητα του πλαισίου δραστηριοποίησης των ευρωπαϊκών μεταποιητικών επιχειρήσεων, άρα από μόνο του θα συνιστά πεδίο ενθάρρυνσης των παραγωγικών επενδύσεων.

Στο πλαίσιο αυτό η δημιουργία νέων χρηματοδοτικών εργαλείων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, κινείται σε θετική κατεύθυνση, και έχει ως στόχο να επιτύχει ένα σημαντικό πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα. Πρωτοβουλίες όπως η συλλογική χρηματοδότηση και οι ηλεκτρονικές πλατφόρμες για δάνεια στην Ευρώπη, αποτελούν νέα – καινοτόμα μοντέλα χρηματοδότησης, τα οποία αναμένεται να χρησιμοποιηθούν από βιομηχανικές επιχειρήσεις με σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης.

Συμπληρωματικά με τα παραπάνω, η χρηματοδότηση της βιομηχανικής ανάκαμψης, θα πρέπει κατά την ΕΕ να στηριχθεί από την ανάπτυξη «εθνικών τραπεζών επενδύσεων για μικρομεσαίες επιχειρήσεις», με στόχους τη διεθνοποίηση και την ενίσχυση της εξωστρέφειας των μεταποιητικών επιχειρήσεων, με προορισμούς εγκατάστασης τις χώρες – μέλη της ΕΕ, στρατηγική η οποία θα τους δώσει τη δυνατότητα πρόσβασης σε χρηματοδοτικά μέσα και εργαλεία εκτός εθνικών συνόρων, και έτσι να τις υποβοηθήσει να μετριάσουν το φαινόμενο της πιστωτικής ασφυξίας. Μάλιστα, έχει διαπιστωθεί ότι η πιστωτική ασφυξία προέρχεται κατά ένα μεγάλο μέρος από τις καθυστερήσεις στις πληρωμές μεταξύ των μεταποιητικών και άλλων επιχειρήσεων, ένα φαινόμενο που ενώ προϋπήρχε της οικονομικής κρίσης έχει ενταθεί κατά τη διάρκεια της και έχει οδηγήσει σε σαφή απώλεια ανταγωνιστικότητας τις μεταποιητικές επιχειρήσεις όλων ανεξαιρέτως των χωρών της ΕΕ, ενώ αποτελεί διαρκή πηγή αστάθειας στη λειτουργία τους. Με βάση τα παραπάνω, είναι προφανές ότι τα κράτη – μέλη θα πρέπει να ενσωματώσουν στο εθνικό τους δίκαιο τη σχετική οδηγία⁸⁴ που αφορά τις καθυστερήσεις πληρωμών και να επιβάλλουν την πλήρη εφαρμογή τους.

Εξασφάλιση των δεξιοτήτων και του εργατικού δυναμικού για μια βιομηχανική αναγέννηση

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, από την αρχή της κρίσης έχουν αναδιαρθρωθεί – με ό,τι αυτό συμπεριλαμβάνει – περισσότερες από 5.500 βιομηχανικές επιχειρήσεις στα κράτη μέλη της ΕΕ, με αποτέλεσμα την απώλεια περισσότερων από 2,7 εκ. θέσεις εργασίας.

Η (τραγική) διαπίστωση από μόνη της οδηγεί αβίαστα στο συμπέρασμα ότι η στρατηγική για την «Αναγέννηση της βιομηχανίας για μια βιώσιμη Ευρώπη», αποτελεί τελικά ευκαιρία για τη δημιουργία θέσεων σταθερής απασχόλησης, οι οποίες θα είναι καλά αμειβόμενες. Όμως, για να υπάρξει η αντιστροφή της συγκεκριμένης «κατάστασης» απαιτείται καλύτερη και περισσότερη πρόσβαση στην εκπαίδευση, τη δια βίου μάθηση, την επαγγελματική κατάρτιση και την πανεπιστημιακή εκπαίδευση, ενώ θα πρέπει να δοθεί έμφαση στους τομείς των επιστημών, της τεχνολογίας, της μηχανολογίας και των μαθηματικών, ενώ ειδικά για τις γυναίκες στήριξη των γνώσεων για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας. Τρόποι που

⁸⁴ Οδηγία 2011/7/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Φεβρουαρίου 2011 για την καταπολέμηση των καθυστερήσεων πληρωμών στις εμπορικές συναλλαγές

προτείνονται προς αυτή την κατεύθυνση, είναι: ενσωμάτωση όλων των θεματικών εννοιών που σχετίζονται με τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες για την αναβιομηχάνιση της ΕΕ στα σχολικά προγράμματα των κρατών μελών, διασύνδεση της κατάρτισης και της δια βίου μάθησης με αυτή καθαυτή θέση εργασίας, καθώς επίσης και θεσμοθέτηση συστημάτων μαθητείας και μηχανισμών παροχής «δεύτερης ευκαιρίας».

Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην ανάπτυξη δεξιοτήτων καινοτομίας, στην κατοχή προσόντων δημιουργικότητας, και στην ανάπτυξη ικανοτήτων ομαδικής εργασίας, στοιχεία που θα συμβάλλουν καταλυτικά στην βελτίωση της οικονομικής και κοινωνικής απόδοσης των βιομηχανικών επιχειρήσεων. Συμπληρωματικά με τα παραπάνω, στην ΕΕ αποτελεί επιτακτική ανάγκη η αντιμετώπιση των ελλείψεων σε ηλεκτρονικές δεξιότητες σε όλα ανεξαιρέτως τα επίπεδα εκπαίδευσης, αφού οι ραγδαίες εξελίξεις στις τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, έχουν, διαπιστωμένα, μεγάλο αντίκτυπο στη μεταποιητική βιομηχανία σε τομείς όπως: η ενεργειακή απόδοση, τα περιβαλλοντικά σχέδια, στους στόχους ασφάλειας, στα ευφυή συστήματα μεταφορών, στα συστήματα επικοινωνίας ανθρώπου με άνθρωπο, κλπ..

Μια «καλή πρακτική» από τις ΗΠΑ που αφορά τη διασύνδεση σπουδών και καριέρας, είναι αυτή της «θέσπισης ταμείων» για τον παραπάνω σκοπό, με σαφή αποστολή την επιτυχημένη διασύνδεση και τη δημιουργία εταιρικών σχέσεων μεταξύ βιομηχανίας και πανεπιστημίων. Εταιρικές σχέσεις σημαίνουν εκπαίδευση των νέων σε θέσεις εργασίας σε μεταποιητικές επιχειρήσεις, με σκοπό τελικά την απόκτηση εφαρμοσμένης γνώσης και εμπειρίας από τους εργαζόμενους στις συγκεκριμένες θέσεις μαθητείας. Ακόλουθη «καλή πρακτική» είναι αυτή της ίδρυσης «Πανεπιστημιακών Τεχνολογικών Σχολών», στις οποίες συμμετέχουν ως εταίροι βιομηχανίες, και η οποία εφαρμόζεται στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Επίσης, το αυστριακό πρόγραμμα «Εγγύηση Κατάρτισης» συμβάλλει στην ανάγκη μείωσης του ποσοστού των μαθητών που διακόπτουν τις σπουδές τους, παρέχοντάς τους «ευκαιρίες» για πρακτική άσκηση. Παράλληλα, η πρωτοβουλία «Εγγύηση για τη νεολαία⁸⁵» συμβάλλει αποφασιστικά στην, κατά το δυνατόν, μείωση της ανεργίας των νέων κάτω των 25 ετών. Είναι η απάντηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη μάστιγα της ανεργίας των Νέων, που πλήττει σήμερα περισσότερους από 5,5 εκατομμύρια Ευρωπαίους πολίτες κάτω των 24 ετών. Με την πρωτοβουλία «Εγγύηση για τη Νεολαία» η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξασφαλίζει ότι όλοι οι νέοι κάτω των 25 –είτε είναι εγγεγραμμένοι στις υπηρεσίες απασχόλησης είτε όχι– θα λαμβάνουν μια συγκεκριμένη, ποιοτική προσφορά εντός 4 μηνών αφότου εξέρχονται από την επίσημη εκπαίδευση ή καθίστανται άνεργοι. Αυτή η ποιοτική προσφορά πρέπει να αφορά εργασία, μαθητεία, πρακτική άσκηση ή συνέχιση της εκπαίδευσής τους, και να είναι προσαρμοσμένη στις ανάγκες και την κατάσταση κάθε νέου.

Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει τα κράτη μέλη να σχεδιάσουν και να υλοποιήσουν προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού των νέων σε επιστημονικούς και τεχνολογικούς κλάδους με δυνητικά μεγάλη αναπτυξιακή επίδραση στη μεταποιητική δραστηριότητα στην ΕΕ. Μέσω των προγραμμάτων αυτών είναι δυνατόν να προωθηθεί ο φιλόδοξος στόχος της βιώσιμης

⁸⁵ <http://www.youth-guarantee.gr/betaalphasigmaitakappa941sigmaf-pilambdaetarhoomicronphiomicronrho943epsilonsigmaf.html#sthash.tNH00Vp.dpbs>

και αιεφόρου οικονομίας, που συνδυαζόμενη με δράσεις επικοινωνίας, ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης είναι δυνατόν να κινητοποιήσει το ανθρώπινο δυναμικό της ΕΕ

Το Σχέδιο «Εγγύησης για τη Νεολαία» αποβλέπει ουσιαστικά «στην αναγέννηση της ευρωπαϊκής οικονομίας με ανάταξη και αναβάθμιση του παραγωγικού και κοινωνικού ιστού της κάθε χώρας - μέλους και τη δημιουργία και διατήρηση βιώσιμων θέσεων απασχόλησης, έχοντας ως αιχμή την εξωστρεφή, καινοτόμο και ανταγωνιστική επιχειρηματικότητα και γνώμονα την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και της αρχές τις αιεφόρου ανάπτυξης». Η νέα αναπτυξιακή στρατηγική της ΕΕ πρόκειται να κλιμακωθεί χρονικά ξεκινώντας άμεσα με την αντιμετώπιση του οξύτατου προβλήματος της ανεργίας και ιδιαίτερα της ανεργίας των νέων. Η στρατηγική αυτή επιδιώκει την αύξηση της απασχόλησης των νέων, μέσω της δημιουργίας στοχευμένων ενεργητικών πολιτικών για τη διευκόλυνση της πρόσβασης και την ενεργό ένταξη στην αγορά εργασίας και της ποιοτικής αναβάθμισης των συστημάτων εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης.

Το Ευρωπαϊκό Σχέδιο έρχεται να απαντήσει στην ταχεία όξυνση του προβλήματος της ανεργίας στους νέους έως 24 ετών που βρίσκονται εκτός εκπαίδευσης, κατάρτισης και εργασίας (Ε.Α.Ε.Κ) και να υπηρετήσει την ανάγκη «έξυπνης» εξειδίκευσης και «εμπροσθοβαρούς» εστίασης των δράσεων μέχρι το 2020, έτσι ώστε να μεγιστοποιηθεί η αποτελεσματικότητα αυτών και να δημιουργηθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις για αποτελεσματικές παρεμβάσεις με μεσο-μακροπρόθεσμο ορίζοντα, οι οποίες θα διασφαλίσουν την ταχεία και αποδοτική ενεργοποίησή του.

Ενδεικτικά, αλλά ειδικότερα, στόχος του Ελληνικού Σχεδίου Δράσης για την «Εγγύηση για τη Νεολαία» είναι να δημιουργήσει τις απαραίτητες θεσμικές τομές και την ανάπτυξη ενεργητικών καινοτόμων πολιτικών έτσι ώστε να διασφαλίσει μακροπρόθεσμο ότι όλοι οι νέοι έως 24 ετών θα λαμβάνουν μια ποιοτική πρόταση για απασχόληση, επαγγελματική κατάρτιση, μαθητεία ή πρακτική άσκηση μέσα σε χρονικό διάστημα τεσσάρων μηνών από τότε που θα αποχωρήσουν από την επίσημη εκπαίδευση ή από τότε που θα μείνουν χωρίς εργασία.

Οι κύριες προτεραιότητες του Ελληνικού Σχεδίου «Εγγύηση για τη Νεολαία» περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, την παροχή στοχευμένης κατάρτισης για την ένταξη των νέων στην αγορά εργασίας, τη δημιουργία ενός βιώσιμου εξωστρεφούς συστήματος εντοπισμού και καταγραφής των ομάδων στόχου, τη δημιουργία ενός μόνιμου συστήματος διάγνωσης αναγκών εργασίας, την ενηλικίωση του συστήματος Μαθητείας, την επίτευξη αποδοτικότερης σύγκλισης μεταξύ «προσφοράς» και «ζήτησης» στην αγορά εργασίας, την αναχαίτιση της μετανάστευσης των νέων για εύρεση εργασίας (brain drain), την επιδίωξη της στοχευμένης και με όραμα νεανικής επιχειρηματικότητας, τη δημιουργία αισθήματος κοινωνικής προστασίας στους νέους και την ενδυνάμωση των θεσμών δεύτερης ευκαιρίας.

Στα πλαίσια υλοποίησης του Ελληνικού Σχεδίου «Εγγύηση για τη Νεολαία», η ομάδα-στόχος είναι νέοι ΕΑΕΚ 15- 24 ετών. Ο στόχος είναι να παρασχεθεί μια εναλλακτική και ποιοτική πρόταση για απασχόληση, επαγγελματική κατάρτιση, τη μαθητεία ή την πρακτική άσκηση, μέσα σε χρονικό διάστημα τεσσάρων μηνών από την αποχώρηση από την επίσημη εκπαίδευση ή την εργασία, σε τουλάχιστον 60.000 Νέους Ε.Α.Ε.Κ. ηλικίας 15-24 ετών.

Βασικός στόχος των δράσεων αυτών πρέπει να είναι η πληρέστερη δυνατή ενημέρωση και ευαισθητοποίηση όχι μόνο των ενδιαφερόμενων δυνητικών δικαιούχων και δικαιούχων

αλλά και όλων των εμπλεκόμενων φορέων (κοινωνικοί εταίροι, ΜΜΕ, τοπικοί παράγοντες, εργοδότες, κ.α.) και της κοινής γνώμης γενικότερα, σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο, για τους σκοπούς, τις κατευθύνσεις, τις προτεραιότητες και τις δράσεις του σχεδίου και για τη συμβολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέσω της χρήσης ενός επιλεγμένου φάσματος επικοινωνιακών ενεργειών και μέσων προβολής.

Πολιτική πόρων και ενέργειας υπέρ της βιομηχανικής αναγέννησης

Η διεθνής ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής βιομηχανίας επηρεάζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό από τους διαθέσιμους πόρους και την ενέργεια. Ουσιαστικά, η διαθεσιμότητα πρώτων υλών εντός ΕΕ, επηρεάζει τη διεθνή ανταγωνιστικότητα και τις προοπτικές της ευρωπαϊκής βιομηχανίας, κυρίως όμως των στρατηγικών και προηγμένων βιομηχανικών κλάδων, οι οποίοι βρίσκονται στην προτεραιότητα υποστήριξης της ευρωπαϊκής βιομηχανικής πολιτικής. Το πρόβλημα δεν είναι μόνο διαθεσιμότητας, αλλά, κυρίως, κόστους, τόσο για την απόκτηση πόρων, όσο και για τη χρήση της ενέργειας. Μάλιστα, η σχετική πρόταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, υπαγορεύει την υιοθέτηση του τρίπτυχου: «προσιτή τιμή – βιωσιμότητα – προσβασιμότητα», η οποία ως στόχο έχει την αποσύνδεση της χρήσης των πόρων από την ανάπτυξη και την οικονομική μεγέθυνση, εν γένει.

Ειδικά το θέμα της χρήσης της ενέργειας αποτελεί μεγάλο ζήτημα ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής βιομηχανίας, αφού έχουν διαπιστωθεί «ανισότητες κόστους ενέργειας» μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, οι οποίες – μοιραία – οδηγούν είτε σε προφανή ενίσχυση, είτε σε προφανή απομείωση, της ανταγωνιστικότητας ανταγωνιστικών επιχειρήσεων που ανήκουν σε ομοειδείς κλάδους, αλλά χωροθετούνται σε διαφορετικές χώρες της ΕΕ. Άρα, ο στόχος που τίθεται για την πρόσβαση και το κόστος ενέργειας, εντός της ευρωπαϊκής βιομηχανικής πολιτικής, είναι σαφής: «... εξασφάλιση μιας ανταγωνιστικής και διαφανούς αγοράς ενέργειας, που αποτρέπει τις ανισότητες μεταξύ των κρατών μελών και διευκολύνει την πρόσβαση σε ασφαλή, βιώσιμη, οικονομικά προσιτή και αξιόπιστη ενέργεια. ...».

Περιφερειακή στρατηγική της «Αναγέννησης της βιομηχανίας για μια βιώσιμη Ευρώπη»

Η περιφερειακή στρατηγική της «Αναγέννησης της βιομηχανίας για μια βιώσιμη Ευρώπη», εισάγει για πρώτη φορά τον όρο: «πολυ-περιφερειακή βιομηχανική πολιτική», με στόχο την αναγέννηση της βιώσιμης ανάπτυξης στις οικονομίες που πλήττονται από την οικονομική κρίση και η οποία τις έχει οδηγήσει σε συρρίκνωση, ή σε οικονομίες που λόγω της οικονομικής κρίσης εκτίθενται περισσότερο σε κινδύνους για την παραγωγική τους βάση.

Η «πολυ-περιφερειακή βιομηχανική πολιτική» θέτει σε προτεραιότητα την υποστήριξη τομέων και κλάδων που έχουν πληγεί πολύ περισσότερο από άλλους από την οικονομική κρίση και τον πολυεπίπεδο παγκόσμιο ανταγωνισμό. Προσπαθεί να αντιμετωπίσει το μεγάλο θέμα της βιομηχανικής πολιτικής, που είναι η ένταξη των προϊόντων σε παγκόσμιες αλυσίδες αξίας. Γι' αυτό βασικό συστατικό της είναι οι στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης, οι οποίες είναι οι καταλληλότερες για ενίσχυση των συγκριτικών ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων κλάδων της μεταποίησης και περιφερειών, και οι οποίες ενισχύουν και αναβαθμίζουν τα συγκεκριμένα πλεονεκτήματα, μέσω καινοτομίας, μεταφοράς τεχνολογίας και έξυπνης

εξειδίκευσης. Κεντρικό σημείο στην «πολυ-περιφερειακή βιομηχανική πολιτική» με έξυπνη εξειδίκευση, αποτελούν οι έξυπνες στρατηγικές εξειδίκευσης που αφορούν την πρόσβαση σε χρηματοδοτικούς πόρους.

Στο πλαίσιο αυτό, τονίζεται ιδιαίτερα η απαίτηση για ύπαρξη συγκεκριμένης επενδυτικής στρατηγικής για τις χώρες του ευρωπαϊκού Νότου. Το πρόβλημα του ευρωπαϊκού Νότου σχετίζεται κυρίως με την ύπαρξη και την ποιότητα υποδομών, που αυτόματα γεννά το ζήτημα της πρόσβασης των προϊόντων από τις συγκεκριμένες περιφέρειες προς τις αγορές της Κεντρικής Ευρώπης. Σιδηρόδρομος, ενέργεια, τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, είναι τρεις τομείς που θα πρέπει να ειδικωθούν κατά προτεραιότητα, για την υλοποίηση της στρατηγικής υποστήριξης και ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας των περιφερειών του ευρωπαϊκού Νότου. Βεβαίως, ένα μέρος από τη ζητούμενη επενδυτική στρατηγική είναι η δρομολόγηση προγράμματος «μικροπιστώσεων», το οποίο μπορεί να χρηματοδοτηθεί από την «Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων» ή από εθνικές αναπτυξιακές τράπεζες, με στόχο, κατά κύριο λόγο, τη δυνατότητα διεκπεραίωσης παραγγελιών.

Συμπληρωματικά με την πολιτική στο θέμα της επενδυτικής στρατηγικής, οι κατευθύνσεις βιομηχανικής πολιτικής για την ανάπτυξη της μεταποιητικής βιομηχανίας στον ευρωπαϊκό νότο αποτελούν: α) η αύξηση της συνεργασίας μεταξύ των επιχειρήσεων με έδρα τις συγκεκριμένες περιφέρειες, β) η εφαρμογή της πολιτικής της «βιομηχανικής συμβίωσης», με την υιοθέτηση του μοντέλου και των καλών πρακτικών που εφαρμόζονται στο Ηνωμένο Βασίλειο, και, γ) η ανάπτυξη δικτύων συμβουλευτικών υπηρεσιών για την αποδοτική χρήση των πόρων.

Τέλος, θίγεται το ζήτημα της δημιουργίας «συνεταιρισμών», πολιτική, που, όπως υποστηρίζεται σε κείμενα της ΕΕ, υπήρξε επιτυχής σε ορισμένες περιφέρειες της Ευρώπης. Συγκεκριμένα, οι συνεταιρισμοί αντιπροσωπεύουν ένα σημαντικό κομμάτι της οικονομικής πραγματικότητας στην ΕΕ, εφόσον πάνω από 160.000 συνεταιριστικές επιχειρήσεις ανήκουν σε 123 εκατομμύρια μέλη, συμπεριλαμβανομένων περισσότερων από 50.000 συνεταιριστικών επιχειρήσεων στη βιομηχανία και την παροχή υπηρεσιών, που παρέχουν θέσεις εργασίας για 1,4 εκατομμύρια ανθρώπους και συνεισφέρουν κατά μέσο όρο περίπου 5% στο ΑΕΠ κάθε κράτους μέλους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Έρευνα γνώμης για τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στη μεταποιητική δραστηριότητα στη Βόρεια Ελλάδα

Επιτελική σύνοψη

Στο διεθνές σκηνικό, όπως αυτό διαμορφώνεται σήμερα, ειδικά υπό το πρίσμα των πολιτικών που προωθούνται σε ευρωπαϊκό επίπεδο και παρουσιάστηκαν στο Κεφάλαιο 2, η Ελλάδα, καλείται να προσαρμοσθεί και να προσαρμόσει τη δική της βιομηχανική πολιτική. Η στρατηγική ανταπόκριση της Ελλάδας στις επιπτώσεις της νέας βιομηχανικής πολιτικής της ΕΕ, διέρχεται και από την άμβλυση των επιπτώσεων της δεκαετούς οικονομικής κρίσης της ελληνικής οικονομίας. Η αναλυτική καταγραφή των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στις μεταποιητικές επιχειρήσεις με έδρα τις τέσσερις περιφέρειες της Βόρειας Ελλάδας και της προοπτικής εφαρμογής μιας νέας βιομηχανικής πολιτικής, έγινε μέσω της υλοποίησης έρευνας γνώμης σε 300 από αυτές.

Σύμφωνα με τις επιχειρήσεις που έλαβαν μέρος στην έρευνα γνώμης, η Ελλάδα θα εξέλθει από την οικονομική κρίση του 2025, αφού πάνω από το 70% των συγκεκριμένων επιχειρήσεων δηλώνουν ότι η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει αρνητικά και πολύ αρνητικά τη γενικότερη λειτουργία τους, τις πωλήσεις του, την κερδοφορία τους, τη ρευστότητά τους και τη δυνατότητα πρόσβασης σε τραπεζική χρηματοδότηση. Όμως, για τις ίδιες επιχειρήσεις καταγράφεται η υγιής τους αντίδραση για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. Κατά σειρά οι στρατηγικές επιλογές που υιοθέτησαν ακριβώς για την αντιμετώπιση των αρνητικών επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης είναι: ανάπτυξη εξαγωγών, μείωση του λειτουργικού κόστους, ανάπτυξη καινοτομίας, βελτίωση της αποδοτικότητας της παραγωγής και ανάπτυξη νέων προϊόντων. Μάλιστα, οι στρατηγικές αυτές επιλογές ακολουθούνται από περισσότερες από 7 στις 10 μεταποιητικές επιχειρήσεις με έδρα τη Βόρεια Ελλάδα, και οι οποίες θα εξακολουθήσουν να εφαρμόζονται για τους επόμενους 12 μήνες.

Οι στρατηγικές αυτές επιλογές προέκυψαν από την αλλαγή νοοτροπίας των στελεχών των μεταποιητικών επιχειρήσεων εξ' αιτίας ακριβώς της ανάγκης επιβίωσης και εξασφάλισης της συνέχειας των επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης. Ο τρόπος σκέψης των στελεχών των μεταποιητικών επιχειρήσεων καταγράφεται πλέον ως «πιο επιχειρηματικός», για περισσότερες από το 70% των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα. Παρά τη συγκεκριμένη θετική διαπίστωση, οι προβλέψεις από τις επιχειρήσεις του δείγματος για το 2018 για συγκεκριμένα λειτουργικά μεγέθη, δεν είναι σε τέτοιο βαθμό αισιόδοξες με βάση τις εξελίξεις στο εξωτερικό περιβάλλον των επιχειρήσεων. Οι προβλέψεις για το 2018, αφορούν στην αύξηση των πωλήσεων, του όγκου παραγωγής και των καθαρών κερδών, αλλά παράλληλα υπάρχει και η πρόβλεψη για περαιτέρω μείωση της ρευστότητας, και ίδιο κόστος δανεισμού και απαιτήσεων από τους πελάτες.

Στο ίδιο πνεύμα οι επιχειρήσεις προβλέπουν ότι θα επιδεινωθούν οι σχέσεις κράτους – επιχειρήσεων, και θα δημιουργηθούν χειρότερες προοπτικές από τις σημερινές, τόσο για τη βιομηχανία στη χώρα, όσο και για τη μεταποιητική δραστηριότητα στην Ελλάδα. Οι απαντήσεις αυτές, συνάδουν απόλυτα με τις απαντήσεις που δόθηκαν από τις επιχειρήσεις στο δεύτερο μέρος της έρευνας γνώμης, το οποίο αφορά στα αναγκαία μέτρα και τις κατάλληλες πολιτικές για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της μεταποίησης στη Βόρεια Ελλάδα και στη χώρα.

Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης διενεργήθηκε έρευνα γνώμης για την αποτύπωση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στις μεταποιητικές επιχειρήσεις της Βόρειας Ελλάδας κατά τη διάρκεια των τελευταίων 12 μηνών, και τα μέτρα που έχουν ληφθεί από τις τοπικές βιομηχανίες για την αντιμετώπισή της.

Η ταυτότητα της έρευνας

Η έρευνα διενεργήθηκε το χρονικό διάστημα από 6 Νοεμβρίου έως και 21 Δεκεμβρίου 2017, από τη Διεύθυνση Τεκμηρίωσης και Μελετών του Συνδέσμου Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος. (ΣΒΒΕ)

Διεξήχθη μέσω της ανάρτησης του σχετικού ερωτηματολογίου στο διαδίκτυο, ούτως ώστε να αποφευχθεί πιθανός επηρεασμός του ερωτώμενου σε σχέση με τις απαντήσεις που επιθυμούσε να δώσει.

Ο ΣΒΒΕ απευθύνθηκε με εγκύκλιο στα μέλη του, ενώ συνεργάστηκε με το σύνολο των Επιμελητηρίων της Βορείου Ελλάδος, τα οποία με τη σειρά τους δημοσιοποίησαν την έρευνα και το προώθησαν το ερωτηματολόγιο στα μέλη του μεταποιητικού τους τμήματος. Επιπλέον, διεξήχθη τηλεφωνική επικοινωνία των στελεχών του ΣΒΒΕ με το σύνολο των μεταποιητικών ΑΕ και ΕΠΕ σε όλες τις Περιφερειακές Ενότητες του Βορειοελλαδικού Τόξου (20 Περιφερειακές Ενότητες συνολικά) ούτως ώστε να υπάρξει η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συμμετοχή μεταποιητικών επιχειρήσεων στην έρευνα.

Τα ερωτηματολόγια που συμπληρώθηκαν ήταν συνολικά 311. Μετά τον έλεγχο πληρότητας που διενεργήθηκε από τη Διεύθυνση Τεκμηρίωσης και Μελετών, το σύνολο των έγκυρων ερωτηματολογίων τα οποία προωθήθηκαν προς επεξεργασία ανέρχονται σε ακριβώς 300.

Από τις 300 μεταποιητικές επιχειρήσεις του δείγματος οι 95 είναι μέλη του ΣΒΒΕ (32%) και οι 205 (68%) δεν ανήκουν στο δυναμικό των μελών του. Οι 114 είναι χωροθετημένες εντός οργανωμένου υποδοχέα επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, δηλαδή εντός ΒΙΠΕ, (ποσοστό 38%) ενώ το υπόλοιπο 62% χωροθετείται σε μη οργανωμένους υποδοχείς.

Η κατανομή των επιχειρήσεων του δείγματος ανά περιφέρεια έχει ως εξής:

Πίνακας 4. Κατανομή των επιχειρήσεων του δείγματος ανά Περιφέρεια της Βορείου Ελλάδος

Περιφέρεια	Αριθμός Επιχειρήσεων ανά Περιφέρεια	Ποσοστό
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	58	19%
Κεντρική Μακεδονία	196	65%
Δυτική Μακεδονία	28	9%
Ήπειρος	18	6%
Σύνολο Δείγματος	300	100%

Στο πλαίσιο της έρευνας αποφασίσθηκε τα στελέχη των επιχειρήσεων που απαντούν να δηλώνουν: την τάξη μεγέθους του αριθμού των εργαζομένων, του κύκλου εργασιών του τελευταίου έτους και τα έτη λειτουργίας της επιχείρησης.

Η κατανομή του αριθμού των επιχειρήσεων κατά τάξη μεγέθους του αριθμού των εργαζομένων τους, αποτυπώνεται στον πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 5. Κατανομή επιχειρήσεων ανά τάξη μεγέθους του αριθμού των εργαζομένων

Αριθμός Εργαζομένων	Αριθμός Επιχειρήσεων ανά τάξη μεγέθους	Ποσοστό
1-10	115	38%
11-50	109	36%
51-100	21	7%
101-200	25	8%
>200	30	10%
ΣΥΝΟΛΟ	300	100%

Ομοίως, η κατανομή με βάση τον κύκλο εργασιών τους, φαίνεται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 6. Κατανομή επιχειρήσεων ανά τάξη μεγέθους του κύκλου εργασιών του τελευταίου έτους πριν την έρευνα

Κύκλος Εργασιών	Αριθμός Επιχειρήσεων ανά τάξη μεγέθους	Ποσοστό
έως 1 εκατ.	117	39%
1-3 εκατ.	67	22%
3-5 εκατ.	40	13%
5-10 εκατ.	11	4%
>10 εκατ.	65	22%
ΣΥΝΟΛΟ	300	100%

Επίσης, η κατανομή με βάση τα έτη λειτουργίας των επιχειρήσεων βρίσκεται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 7. Κατανομή επιχειρήσεων με βάση τα έτη λειτουργίας τους

Έτη Λειτουργίας	Αριθμός Επιχειρήσεων ανά τάξη μεγέθους	Ποσοστό
0-5	17	6%
6-10	22	7%
11-15	29	10%
16-25	68	23%
>26	164	55%
ΣΥΝΟΛΟ	300	100%

Μια ακόμη κατανομή των επιχειρήσεων, σχετίζεται με τον κλάδο των επιχειρήσεων στον οποίο αυτές ανήκουν. Στον ακόλουθο πίνακα εμφανίζεται ο αριθμός των σωστά συμπληρωμένων ερωτηματολογίων ανά κλάδο της μεταποίησης, όπως αυτοί έχουν ορισθεί κατά NACE Αναθ. 2

Πίνακας 8. Κατανομή επιχειρήσεων ανά κλάδο κύριας δραστηριότητας (κατά φθίνουσα σειρά κατάταξης βάσει της συμμετοχής στο δείγμα της έρευνας)

ΚΛΑΔΟΣ κατά NACE Αναθ. 2	Αριθμός επιχειρήσεων	Ποσοστό συμμετοχής στο δείγμα	Περιγραφή Κλάδου
32	62	20,7%	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες
10	61	20,3%	Βιομηχανία τροφίμων
25	32	10,7%	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα είδη εξοπλισμού
28	18	6,0%	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α
22	16	5,3%	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες
20	13	4,3%	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων
08	11	3,7%	Λοιπά ορυχεία και λατομεία
16	10	3,3%	Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός από έπιπλα, κατασκευή ειδών καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής
23	9	3,0%	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων
14	8	2,7%	Κατασκευή ειδών ένδυσης
17	8	2,7%	Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων
13	7	2,3%	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών
01	5	1,7%	Φυτική και ζωική παραγωγή, θήρα και συναφείς δραστηριότητες
11	5	1,7%	Ποτοποιία
15	4	1,3%	Βιομηχανία δέρματος και δερματικών ειδών
18	4	1,3%	Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων
27	4	1,3%	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού
31	4	1,3%	Κατασκευή επίπλων
33	4	1,3%	Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού
35	4	1,3%	Παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού
26	3	1,0%	Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων
05	2	0,7%	Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη
24	2	0,7%	Παραγωγή βασικών μετάλλων
03	1	0,3%	Αλιεία και υδατοκαλλιέργεια Αλιεία
07	1	0,3%	Εξόρυξη μεταλλευμάτων
21	1	0,3%	Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών σκευασμάτων
30	1	0,3%	Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών
12	0	0,0%	Παραγωγή προϊόντων καπνού
19	0	0,0%	Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου
29	0	0,0%	Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και ημιρυμουλκούμενων οχημάτων

Μέχρι το 2025 η χώρα θα έχει εξέλθει από την κρίση...

Περίπου 3 στις 10 επιχειρήσεις (ποσοστό 27%) υποστηρίζουν ότι η Ελλάδα θα εξέλθει από την οικονομική κρίση το 2025. Προκαλεί ιδιαίτερη ανησυχία το ποσοστό 17%, δηλαδή περίπου 2 στις 10 μεταποιητικές επιχειρήσεις, οι οποίες υποστηρίζουν ότι η χώρα δεν θα βγει

ποτέ από την κρίση, ενώ αντίστοιχο ποσοστό (18%) δεν γνωρίζει ποτέ θα βγει η χώρα από την κρίση ή δεν απαντά. Ιδιαίτερη (αρνητική) εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι μόνον 1% του δείγματος πιστεύει ότι η χώρα θα εξέλθει της κρίσης εντός του 2018.

Η ανάλυση των απαντήσεων με κριτήριο τον αριθμό των εργαζομένων καταλήγει στο συμπέρασμα και πάλι ότι η χώρα θα εξέλθει από την οικονομική κρίση το 2025. Μόνον οι επιχειρήσεις με περισσότερους από 200 εργαζόμενους είναι οι «αισιόδοξες» του δείγματος, αφού 3 στις 10 υποστηρίζουν ότι η χώρα θα εξέλθει μέχρι το 2020 από την οικονομική κρίση.

Πίνακας 9. Εκτίμηση του χρόνου εξόδου της χώρας μας από την οικονομική κρίση. Απαντήσεις στο σύνολο του δείγματος και με κριτήρια τον αριθμό των εργαζομένων, τον κύκλο εργασιών τους και την Περιφέρεια στην οποία έχουν την έδρα τους

	Το 2018	Μέχρι το 2020	Μέχρι το 2025	Μέχρι το 2030	Μετά το 2030	Ποτέ	ΔΓ/ΔΑ
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	1%	12%	27%	12%	13%	17%	18%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	1%	11%	18%	10%	17%	22%	21%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	2%	8%	31%	17%	13%	16%	13%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	0%	19%	33%	5%	5%	19%	19%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	0%	8%	52%	12%	8%	4%	16%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα	3%	27%	20%	3%	7%	10%	30%
Επιχειρήσεις με έδρα την Ήπειρο	6%	17%	33%	11%	11%	11%	11%
Επιχειρήσεις με έδρα τη Δυτική Μακεδονία	0%	4%	11%	25%	14%	18%	29%
Επιχειρήσεις με έδρα την Κεντρική Μακεδονία	1%	13%	29%	10%	12%	17%	18%
Επιχειρήσεις με έδρα την Ανατολική Μακεδονία - Θράκη	2%	12%	26%	10%	16%	17%	17%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	1%	11%	17%	13%	16%	20%	22%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	1%	9%	31%	12%	12%	22%	12%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	3%	13%	28%	15%	18%	15%	10%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	0%	0%	55%	9%	9%	0%	27%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	2%	18%	35%	8%	6%	9%	22%

Υπόμνημα:

- Με κόκκινο χρώμα έχει επισημανθεί το μεγαλύτερο ποσοστό σε κάθε σειρά.
- Με μπλε χρώμα έχει επισημανθεί το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό σε κάθε σειρά.

Με κριτήριο την Περιφέρεια χωροθέτησης των μεταποιητικών επιχειρήσεων που συμμετέχουν στην έρευνα, ως «αισιόδοξη» Περιφέρεια σημειώνεται η Ήπειρος, 17% των επιχειρήσεων της Ηπείρου που συμμετέχουν στην έρευνα, δηλώνουν ότι έως το 2020 η κρίση θα αποτελεί παρελθόν για τη χώρα. Οι επιχειρήσεις με έδρα την Κεντρική Μακεδονία και την Ανατολική Μακεδονία – Θράκη συνηγορούν στο ότι η χώρα θα εξέλθει από την κρίση έως το 2020, σε αντίθεση με την «απαισιόδοξη» Δυτική Μακεδονία, για την οποία 3 στις 10

επιχειρήσεις «δεν γνωρίζουν» και 1 στις 4 δηλώνει ότι θα η Ελλάδα θα βγει από την κρίση το 2030.

Όσον αφορά τις απαντήσεις των επιχειρήσεων με κριτήριο τον κύκλο εργασιών τους, και πάλι το σύνολο δηλώνει ότι μέχρι το 2025 η χώρα θα έχει εξέλθει από την κρίση, με εξαίρεση τις επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών έως 1 εκ. €, για την κλάση των οποίων 2 στις 10 δηλώνουν ταυτόχρονα είτε ότι δεν γνωρίζουν, είτε ότι η χώρα δεν θα εξέλθει ποτέ από την οικονομική κρίση.

Μετά από οκτώ χρόνια κρίσης, η ανταγωνιστικότητα της μεταποίησης της Βορείου Ελλάδος παραμένει στο ναδίρ

Η μεταποίηση εξακολουθεί να δέχεται ασφυκτικές πιέσεις από το εξωτερικό της περιβάλλον, οκτώ χρόνια μετά την έναρξη της οικονομικής κρίσης, και να παραμένει η ανταγωνιστικότητά της κυριολεκτικά στο ναδίρ. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε σχέση με αντίστοιχες έρευνες του Συνδέσμου Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος κατά το παρελθόν⁸⁶ η εικόνα για τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στη μεταποιητική δραστηριότητα στη Βόρεια Ελλάδα παραμένει είτε πολύ κοντά στις διαπιστώσεις και τα ευρήματα του 2009, είτε λίγο υψηλότερα, και άρα από τα ευρήματα του 2012. Ως εκ των παραπάνω, η κρίση έχει οδηγήσει σε τραγική απομείωση την ανταγωνιστικότητα των μεταποιητικών επιχειρήσεων του Βορειοελλαδικού Τόξου, ενώ η αισιοδοξία για το μέλλον βρίσκεται επίσης στα χαμηλότερα επίπεδα της οκταετίας.

Τουλάχιστον 7 στις 10 μεταποιητικές επιχειρήσεις βιώνουν τις αρνητικές επιπτώσεις στη γενικότερη λειτουργία τους και στις επιμέρους δραστηριότητές τους

Οι μεταποιητικές επιχειρήσεις με έδρα την Ήπειρο, τη Μακεδονία και τη Θράκη, δηλώνουν ότι η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει αρνητικά και πολύ αρνητικά τη γενικότερη δραστηριοποίησή τους και τις επιμέρους λειτουργίες τους.

Συγκεκριμένα:

- Εννέα στους δέκα ερωτώμενους απαντούν ότι η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει αρνητικά τη χώρα, τη Βόρεια Ελλάδα, και ειδικότερα την οικονομία καθεμιάς από τις περιφέρειες και τη μεταποίηση στην περιοχή.
- Ένας στους τρεις απαντά ότι δεν έχει επηρεαστεί το κόστος δανεισμού σε σχέση με πέρυσι, που, όπως γνωρίζουμε, η πολιτική των τραπεζών σε σχέση με τον δανεισμό των επιχειρήσεων δεν έχει μεταβληθεί. Μάλλον το αντίθετο συμβαίνει αν ληφθεί υπόψη το γεγονός των εξελίξεων για τη ρύθμιση των κόκκινων δανείων.

⁸⁶ Βλ.: α) Δελτίο Τύπου με τίτλο: «Έρευνα ΣΒΒΕ σχετικά με την οικονομική κρίση: κύρια συμπεράσματα είναι η ενίσχυση της ρευστότητας και η διαπίστωση ότι οι προκηρύξεις των προγραμμάτων του ΕΣΠΑ δεν εκλαμβάνονται ως λύση στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μεταποιητικές επιχειρήσεις στη Βόρεια Ελλάδα», Πέμπτη 25 Ιουνίου 2009, και, β) Δελτίο Τύπου με τίτλο: «Εξαιρετικά πιθανό νέο κύμα πτωχεύσεων τους επόμενους μήνες», Παρασκευή 25 Μαΐου 2012

- Θετικά και πολύ θετικά η κρίση έχει επηρεάσει τις πωλήσεις για μια στις δέκα επιχειρήσεις, το οποίο μπορεί να εξηγηθεί από τις προσπάθειες των μεταποιητικών επιχειρήσεων για άνοιγμα αγορών εκτός Ελλάδος και την εντατικοποίηση των προσπαθειών εξωστρέφειας.
- Ουσιαστικά φαίνεται ότι περίπου ένα 10% και λιγότερο, του δείγματος αυξάνει πωλήσεις, κερδοφορία, ρευστότητα και υλοποιεί επενδυτικά σχέδια, σε περιβάλλον οικονομικής κρίσης.
- Επίσης, σχεδόν μια στις τρεις επιχειρήσεις του δείγματος δεν έχει επηρεαστεί σε σχέση με πέρυσι από την οικονομική κρίση, στους ακόλουθους τομείς: στην πρόσβαση στη χρηματοδότηση, στις πωλήσεις και στη γενικότερη λειτουργία τους.

Σε συνολικό επίπεδο για το δείγμα, τα αποτελέσματα έχουν ως εξής:

Πίνακας 10. Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει θετικά, αρνητικά ή δεν έχει επηρεάσει μιας σειρά από παράγοντες του εσωτερικού και του εξωτερικού τους περιβάλλοντος. Απαντήσεις για το σύνολο του δείγματος.

	Αρνητικά & Πολύ αρνητικά	Καθόλου	Θετικά & Πολύ θετικά
Τη γενικότερη λειτουργία της επιχείρησής σας	71%	25%	4%
Τις πωλήσεις της	61%	29%	10%
Την κερδοφορία της	71%	19%	10%
Τη ρευστότητά της	72%	21%	7%
Τη δυνατότητα πρόσβασης σε τραπεζική χρηματοδότηση	61%	31%	4%
Το κόστος δανεισμού	64%	26%	5%
Την πορεία του κλάδου στον οποίο ανήκετε	82%	11%	6%
Τα επενδυτικά σας σχέδια	75%	16%	7%
Την οικονομία της περιφέρειας στην οποία είσατε εγκατεστημένοι	89%	5%	3%
Τον κλάδο της μεταποίησης στην περιφέρειά σας	87%	6%	3%
Τη μεταποιητική και τη γενικότερη επιχειρηματική δραστηριότητα στην περιφέρειά σας	87%	7%	2%
Τη Θεσσαλονίκη	84%	5%	2%
Τη Βόρεια Ελλάδα	88%	5%	2%
Τη χώρα συνολικά	91%	4%	3%

Υπόμνημα:

- Με **χρώμα** έχουν επισημανθεί τα τρία κατά σειρά μεγαλύτερα ποσοστά σε κάθε στήλη απάντησης.

Από τη μελέτη των αποτελεσμάτων σε περιφερειακό επίπεδο, είναι φανερό ότι ο σχετικός (επόμενος) πίνακας μπορεί να «χωρισθεί» σε δυο περιοχές: («πάνω» και «κάτω»)

- Η μεταποιητική δραστηριότητα στην περιφέρεια εγκατάστασης, η οικονομία της Βόρειας Ελλάδας και η χώρα είναι αυτές που έχουν πληγεί περισσότερο από την οικονομική κρίση τους τελευταίους 12 μήνες. (9 στις 10 απαντήσεις – «κάτω» μέρος του πίνακα)
- Επιπλέον, αρνητικά και πολύ αρνητικά τους τελευταίους 12 μήνες η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει τη γενικότερη λειτουργία των επιχειρήσεων με ποσοστά που

κυμαίνονται από 67% έως 79%. Ομοίως, το μείζον θέμα της ρευστότητας έχει επηρεαστεί αρνητικά σε ποσοστά από 70% έως 79%.

- Αντίθετα, μικρή αισιοδοξία αναδύεται για την εξέλιξη των πωλήσεων και την κερδοφορία των επιχειρήσεων (2 στις 10 επιχειρήσεις – «πάνω» μέρος του πίνακα)

Σε περιφερειακό επίπεδο, τα αποτελέσματα της έρευνας έχουν ως εξής:

Πίνακας 11. Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει θετικά, αρνητικά ή δεν έχει επηρεάσει μιας σειρά από παράγοντες του εσωτερικού και του εξωτερικού τους περιβάλλοντος. Απαντήσεις ανά Περιφέρεια

	Αρνητικά & Πολύ αρνητικά				Θετικά & Πολύ θετικά			
	ΗΠ	ΔΜ	ΚΜ	ΑΜΘ	ΗΠ	ΔΜ	ΚΜ	ΑΜΘ
Τη γενικότερη λειτουργία της επιχείρησής σας	78%	79%	70%	67%	11%	0%	5%	2%
Τις πωλήσεις της	67%	71%	60%	57%	17%	4%	12%	3%
Την κερδοφορία της	78%	79%	68%	76%	11%	7%	11%	5%
Τη ρευστότητά της	78%	79%	70%	72%	17%	4%	9%	2%
Τη δυνατότητα πρόσβασης σε τραπεζική χρηματοδότηση	56%	82%	58%	62%	0%	0%	6%	0%
Το κόστος δανεισμού	67%	86%	62%	60%	6%	0%	7%	2%
Την πορεία του κλάδου στον οποίο ανήκετε	89%	93%	83%	71%	11%	0%	8%	3%
Τα επενδυτικά σας σχέδια	67%	89%	76%	71%	11%	0%	7%	10%
Την οικονομία της περιφέρειας στην οποία είσαστε εγκατεστημένοι	83%	96%	90%	81%	6%	0%	2%	7%
Τον κλάδο της μεταποίησης στην περιφέρειά σας	83%	96%	87%	81%	0%	0%	3%	5%
Τη μεταποιητική και τη γενικότερη επιχειρηματική δραστηριότητα στην περιφέρειά σας	83%	96%	88%	81%	0%	0%	2%	5%
Τη Θεσσαλονίκη	56%	75%	92%	69%	6%	0%	2%	5%
Τη Βόρεια Ελλάδα	56%	89%	91%	86%	11%	0%	2%	3%
Τη χώρα συνολικά	89%	89%	92%	88%	6%	0%	3%	3%

Υπόμνημα:

- Με χρώμα έχουν επισημανθεί τα δυο κατά σειρά μεγαλύτερα ποσοστά σε κάθε στήλη απάντησης.

Στο πίνακα παρακάτω παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας στην ερώτηση κατά πόσο έχει επηρεάσει η οικονομική κρίση τους τελευταίους 12 μήνες τη δραστηριότητα της επιχείρησης, με κριτήριο ταξινόμησης των απαντήσεων τον αριθμό των εργαζομένων σ' αυτές.

- Οι μεταποιητικές επιχειρήσεις οι οποίες δηλώνουν ότι έχουν πληγεί περισσότερο από την οικονομική κρίση είναι αυτές που έχουν αριθμό εργαζομένων μέχρι 10 άτομα. (ποσοστά που δεν είναι μικρότερα από 72% για όλους τους παράγοντες που αξιολογούνται στην ερώτηση)
- Από την άλλη μεριά, έχουν επηρεαστεί λιγότερο, τόσο οι επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα, όσο και αυτές με αριθμό εργαζομένων από 11 έως 50.
- Αξίζει να σημειωθεί ότι οι επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα, δηλώνουν ότι έχουν επηρεασθεί θετικά τα επενδυτικά τους σχέδια. (περίπου

2 στις 10), και έπονται, για τον συγκεκριμένο παράγοντα των επενδύσεων, οι επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα με ποσοστό 17%.

Με κριτήριο τον αριθμό των εργαζομένων, τα αποτελέσματα της έρευνας έχουν ως εξής:

Πίνακας 12. Η επιρροή της κρίσης στις επιχειρήσεις του δείγματος με κριτήριο τον αριθμό των εργαζομένων

	Αρνητικά & Πολύ αρνητικά					Θετικά & Πολύ θετικά				
	1-10	11-50	51-100	101-200	200+	1-10	11-50	51-100	101-200	200+
Τη γενικότερη λειτουργία της επιχειρήσεώς σας	83%	69%	71%	52%	50%	1%	6%	0%	8%	7%
Τις πωλήσεις της	72%	60%	71%	40%	33%	5%	14%	10%	8%	13%
Την κερδοφορία της	83%	70%	81%	40%	50%	6%	14%	5%	8%	13%
Τη ρευστότητά της	83%	74%	76%	52%	30%	4%	10%	5%	8%	10%
Τη δυνατότητα πρόσβασης σε τραπεζική χρηματοδότηση	74%	61%	62%	40%	27%	1%	6%	0%	4%	7%
Το κόστος δανεισμού	73%	60%	81%	60%	37%	2%	7%	5%	4%	10%
Την πορεία του κλάδου στον οποίο ανήκετε	90%	83%	81%	72%	53%	3%	6%	14%	8%	13%
Τα επενδυτικά σας σχέδια	84%	77%	67%	72%	43%	3%	6%	19%	8%	17%
Την οικονομία της περιφέρειας στην οποία είσαστε εγκατεστημένοι	91%	85%	90%	88%	90%	1%	3%	10%	4%	3%
Τον κλάδο της μεταποίησης στην περιφέρειά σας	88%	86%	86%	84%	87%	0%	3%	14%	4%	3%
Τη μεταποιητική και τη γενικότερη επιχειρηματική δραστηριότητα στην περιφέρειά σας	87%	87%	86%	88%	90%	0%	3%	5%	4%	3%
Τη Θεσσαλονίκη	84%	84%	71%	80%	90%	1%	4%	5%	0%	3%
Τη Βόρεια Ελλάδα	91%	84%	76%	88%	93%	1%	4%	5%	0%	3%
Τη χώρα συνολικά	95%	88%	86%	88%	93%	0%	5%	5%	0%	7%

Υπόμνημα: Με χρώμα έχουν επισημανθεί το μεγαλύτερο αρνητικό και το μεγαλύτερο θετικό ποσοστό για κάθε παράγοντα σε κάθε γραμμή

Όσον αφορά τη μελέτη των αποτελεσμάτων των απαντήσεων με κριτήριο κατηγοριοποίησης τον κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων που συμμετέχουν στην έρευνα, τα βασικά συμπεράσματα ακολουθούν:

- Οι μεταποιητικές επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών έως 1 εκ. € είναι ο «αδύναμος κρίκος» της μεταποίησης, αφού δηλώνουν ότι έχουν πληγεί πολύ περισσότερο απ' ό,τι οι υπόλοιπες (το σημειώνουν περισσότερες από 8 στις 10).
- Οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. € είναι αυτές που σημειώνουν το μεγαλύτερο ποσοστό αρνητικής αξιολόγησης για τη μεταποίηση (98%) τον κλάδο στον οποίο ανήκουν (93%) και για την οικονομία της περιφέρειας στην οποία είναι χωροθετημένες (επίσης 98%).
- Από την άλλη μεριά, οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. € έχουν επηρεασθεί θετικά στις επιμέρους λειτουργίες τους (πωλήσεις – 14%, κερδοφορία – 12%, ρευστότητα – 9%), ενώ οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5

έως 10 εκ. € δηλώνουν ότι έχουν επηρεαστεί θετικά στα θέματα του κόστους δανεισμού (18%) και της κερδοφορίας (18%).

- Τέλος, οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. € είναι αυτές που σημειώνουν το μεγαλύτερο ποσοστό θετικής αξιολόγησης για τη μεταποίηση, (9%) τον κλάδο στον οποίο ανήκουν (9%) και για την οικονομία της περιφέρειας στην οποία είναι χωροθετημένες (9%).

Πίνακας 13. Η επιρροή της κρίσης στις επιχειρήσεις του δείγματος με κριτήριο τον κύκλο εργασιών

	Αρνητικά & Πολύ αρνητικά					Θετικά & Πολύ θετικά				
	<1 εκ. €	1-3 εκ. €	3-5 εκ. €	5-10 εκ. €	>10 εκ. €	<1 εκ. €	1-3 εκ. €	3-5 εκ. €	5-10 εκ. €	>10 εκ. €
Τη γενικότερη λειτουργία της επιχείρησής σας	83%	78%	63%	73%	51%	3%	4%	5%	0%	6%
Τις πωλήσεις της	74%	61%	63%	64%	38%	8%	10%	8%	9%	14%
Την κερδοφορία της	82%	81%	68%	73%	48%	10%	7%	8%	18%	12%
Τη ρευστότητά της	85%	76%	78%	64%	43%	7%	6%	5%	18%	9%
Τη δυνατότητα πρόσβασης σε τραπεζική χρηματοδότηση	77%	61%	65%	64%	31%	2%	4%	3%	9%	6%
Το κόστος δανεισμού	76%	57%	70%	73%	48%	2%	6%	5%	18%	8%
Την πορεία του κλάδου στον οποίο ανήκετε	90%	81%	93%	91%	63%	6%	3%	5%	9%	11%
Τα επενδυτικά σας σχέδια	83%	78%	83%	64%	58%	6%	4%	8%	9%	12%
Την οικονομία της περιφέρειας στην οποία είσαστε εγκατεστημένοι	90%	85%	98%	73%	89%	2%	3%	3%	9%	3%
Τον κλάδο της μεταποίησης στην περιφέρειά σας	87%	87%	95%	64%	88%	1%	3%	3%	18%	3%
Τη μεταποιητική και τη γενικότερη επιχειρηματική δραστηριότητα στην περιφέρειά σας	87%	85%	98%	64%	91%	1%	3%	0%	9%	3%
Τη Θεσσαλονίκη	86%	79%	90%	45%	89%	2%	4%	0%	9%	2%
Τη Βόρεια Ελλάδα	90%	85%	93%	64%	91%	2%	4%	0%	9%	2%
Τη χώρα συνολικά	95%	91%	90%	64%	92%	3%	3%	0%	9%	3%

Υπόμνημα: Με χρώμα έχουν επισημανθεί το μεγαλύτερο αρνητικό και το μεγαλύτερο θετικό ποσοστό για κάθε παράγοντα. (γραμμή)

Περισσότερες από 3 στις 10 μεταποιητικές επιχειρήσεις είδαν μείωση των καθαρών κερδών τους και της ρευστότητάς τους σε σχέση με πέρυσι

Η επόμενη ερώτηση της έρευνας γνώμης προσπάθησε να διαπιστώσει την αύξηση ή τη μείωση συγκεκριμένων μεγεθών (20 τον αριθμό) κατά τη διάρκεια των προηγούμενων 12 μηνών από τη χρονική περίοδο συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου.

Πίνακας 14. Αποτύπωση της πραγματικής κατάστασης: μεταβολή 20 μεγεθών λειτουργίας

ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ	ΜΕΙΩΣΗ			ΑΥΞΗΣΗ			Ίδια επίπεδα
	0-5%	6-10%	>10%	0-5%	6-10%	>10%	
Πωλήσεις	10%	9%	24%	23%	13%	11%	10%
Καθαρά κέρδη	13%	13%	30%	18%	8%	8%	11%
Ρευστότητα	14%	12%	32%	15%	6%	3%	18%
Κόστος δανεισμού	12%	4%	10%	16%	7%	6%	46%
Αριθμός των πελατών	16%	7%	14%	21%	9%	8%	25%
Εξαγωγές	8%	7%	10%	14%	13%	15%	33%
Απαιτήσεις από τους πελάτες σας	7%	4%	9%	25%	13%	13%	30%
Ζήτηση των προϊόντων στην Ελλάδα	12%	13%	20%	20%	10%	4%	21%
Ζήτηση των προϊόντων στο εξωτερικό	8%	7%	9%	21%	13%	11%	31%
Επενδύσεις	11%	7%	24%	12%	6%	8%	32%
Κόστος εργασίας	9%	6%	7%	26%	11%	7%	34%
Αριθμός των απασχολούμενων στην επιχείρηση	11%	5%	7%	20%	10%	7%	40%
Τιμές των προϊόντων των προμηθευτών σας	4%	3%	3%	35%	15%	8%	32%
Ανεύθυνες οφειλές	6%	4%	5%	23%	13%	9%	42%
Η γενικότερη απόδοση της επιχείρησης	10%	6%	14%	22%	16%	6%	27%
Φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων	3%	2%	5%	17%	19%	25%	29%
Φόροι σχετιζόμενοι με την παραγωγή (χαρτόσημο, ειδικός φόρος κατανάλωσης στα καύσιμα, κλπ..)	3%	1%	4%	22%	20%	20%	29%
Τέλη ΟΤΑ	2%	2%	2%	17%	15%	10%	51%
Απαιτήσεις για επιστροφή ΦΠΑ	5%	4%	3%	10%	9%	7%	63%
Κόστος ενέργειας	10%	4%	4%	22%	18%	12%	31%

Υπόμνημα:

- Με **χρώμα** έχουν επισημανθεί η μεγαλύτερη μείωση και η μεγαλύτερη αύξηση για κάθε παράγοντα. (γραμμή)
- Με **κόκκινο χρώμα** έχουν σημειωθεί τα μεγαλύτερα ποσοστά μειώσεων ή αυξήσεων

Ο πίνακας ακριβώς παραπάνω, αποκαλύπτει πλήρως την εικόνα της μεταποίησης σε ολόκληρο το Βορειοελλαδικό Τόξο, σε μια σειρά από 20 παράγοντες αξιολόγησης, που προέρχονται κατά κύριο λόγο από την εσωτερική λειτουργία της επιχείρησης και από άλλους που προέρχονται από το εξωτερικό τους περιβάλλον.

Οι πέντε σημαντικότερες μειώσεις σε ποσοστό μεγαλύτερο του 10% που καταγράφηκαν στο πλαίσιο της έρευνας γνώμης, είναι:

1. Ρευστότητα: 32%
2. Καθαρά κέρδη: 30%
3. Πωλήσεις: 24%
4. Επενδύσεις: 24%
5. Ζήτηση στην Ελλάδα: 20%

Ουσιαστικά, οι απαντήσεις των επιχειρήσεων δικαιολογούν τη στασιμότητα στην οικονομία και την πτώση της ανταγωνιστικότητας της μεταποίησης.

Από την άλλη μεριά, οι πέντε μεγαλύτερες αυξήσεις σε ποσοστό μεγαλύτερο του 10%, είναι:

1. Φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων: 25%
2. Φόροι σχετιζόμενοι με την παραγωγή (χαρτόσημο, ειδικός φόρος κατανάλωσης στα καύσιμα, κλπ.): 20%
3. Εξαγωγές: 15%

4. Απαιτήσεις από τους πελάτες: 13%
5. Κόστος ενέργειας: 12%

Άρα, και πάλι οι επιχειρήσεις σημειώνουν παράγοντες απομείωσης της ανταγωνιστικότητάς τους που προέρχονται από το εξωτερικό τους περιβάλλον. Ανησυχητικός παράγοντας επίσης είναι η αύξηση των απαιτήσεών τους από τους πελάτες τους. Μοναδική θετική εξαίρεση αποτελεί η αύξηση των εξαγωγών, η οποία μπορεί να θεωρηθεί ως ενθαρρυντικός παράγοντας ανατροπής της υπάρχουσας κατάστασης, και σημαντική προοπτική για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τοπικού παραγωγικού συστήματος.

Οι απαντήσεις σε συνολικό επίπεδο και με κριτήρια την περιφέρεια χωροθέτησης, τον αριθμό των εργαζομένων και τον κύκλο εργασιών, βρίσκονται στο Παράρτημα 2. Τα ποσοστά των μεγαλύτερων αυξήσεων και των μεγαλύτερων μειώσεων καταγράφονται ως εξής:

ΠΩΛΗΣΕΙΣ	
Μείωση >10% στην ΑΜΘ (36% των επιχειρήσεων) και στις επιχειρήσεις με κ/ε από 5 – 10 εκ. € (ομοίως 36% των επιχειρήσεων)	Αύξηση μέχρι 5% στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 – 200 άτομα (36% των επιχειρήσεων) και στις επιχειρήσεις με κ/ε > 10 εκ. € (35% των επιχειρήσεων)
ΚΑΘΑΡΑ ΚΕΡΔΗ	
Μείωση >10% στην ΑΜΘ (43%) και στις επιχειρήσεις με κ/ε από 5 – 10 εκ. € (45%)	Αύξηση μέχρι 5% στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων >200 ατόμων (33%) και στις επιχειρήσεις με κ/ε > 10 εκ. € (26%)
ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑ	
Μείωση >10% στις επιχειρήσεις με κ/ε από 5 – 10 εκ. € (45%) και στις επιχειρήσεις από 11 – 50 άτομα (39%)	Αύξηση μέχρι 5% στις επιχειρήσεις της ΗΠ (33%) και στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων >200 ατόμων (27%)
ΚΟΣΤΟΣ ΔΑΝΕΙΣΜΟΥ	
Μείωση έως 5% στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 – 200 άτομα (20%) και στις επιχειρήσεις με κ/ε > 10 εκ. € (18%)	Αύξηση μέχρι 5% στις επιχειρήσεις με κ/ε από 5 έως 10 εκ. € (27%) και στις επιχειρήσεις της ΑΜΘ (21%)
ΠΕΛΑΤΕΣ	
Μείωση μέχρι 5% στη ΔΜ (25%) και στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 – 200 άτομα (24%)	Αύξηση μέχρι 5% στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων >200 ατόμων (37%) και στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 11 έως 50 άτομα(31%)
ΕΞΑΓΩΓΕΣ	
Μείωση >10% για τις επιχειρήσεις με κ/ε έως 1 εκ. € (16%) και στις επιχειρήσεις της ΔΜ (14%)	Αύξηση >10% στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων >200 άτομα (37%) και στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 – 200 άτομα (32%)
ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΠΕΛΑΤΕΣ	
Μείωση >10% για τις επιχειρήσεις με κ/ε από 5 έως 10 εκ. € (27%) και στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα (14%)	Αύξηση έως 5% από τις επιχειρήσεις της ΗΠ (50%) και ομοίως αύξηση έως 5% στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων >200 άτομα (43%)

ΖΗΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	
Μείωση >10% για τις επιχειρήσεις με κ/ε έως 1 εκ. € (27%) και στις επιχειρήσεις με κ/ε από 5 έως 10 εκ. €, ομοίως 27%.	Αύξηση έως 5% στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων >200 άτομα (30%) και στις επιχειρήσεις με κ/ε από 3 έως 5 εκ. € (25%)
ΖΗΤΗΣΗ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	
Μείωση >10% για τις επιχειρήσεις με κ/ε από 5 έως 10 εκ. € (18%) και στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα (16%)	Αύξηση έως 5% στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων >200 άτομα (33%) και αύξηση >10% στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 - 200 άτομα (32%)
ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	
Μείωση >10% για τις επιχειρήσεις της ΔΜ (43%) και στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα (30%)	Αύξηση έως 5% στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων >200 άτομα (23%) και αύξηση >10% επίσης στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων >200 άτομα (23%)
ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	
Μείωση έως 5% για τις επιχειρήσεις με κ/ε 5 έως 10 εκ. € (18%) και στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα (12%)	Αύξηση έως 5% στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων >200 άτομα (37%) και στις επιχειρήσεις της ΗΠ (33%)
ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	
Μείωση έως 5% για τις επιχειρήσεις με κ/ε από 5 έως 10 εκ. € (27%) και μείωση >10% στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα (16%)	Αύξηση από 6 έως 10% στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων >200 άτομα (40%) και αύξηση έως 5% στις επιχειρήσεις με κ/ε από 3 έως 5 εκ. €, ομοίως 40%.
ΤΙΜΕΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΩΝ	
Μείωση έως 5% για τις επιχειρήσεις της ΔΜ (11%) και στις επιχειρήσεις με κ/ε από 5 έως 10 εκ. € (9%)	Αύξηση έως 5% στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων >200 άτομα (50%) και στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα (48%)
ΑΝΕΙΣΠΡΑΚΤΕΣ ΟΦΕΙΛΕΣ	
Μείωση σε ποσοστό από 6 έως 10% για τις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα (10%) και σε ποσοστό έως 5% στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων με περισσότερα από 200 άτομα (10%)	Αύξηση έως 5% στις επιχειρήσεις της ΗΠ (33%) και στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα (33%)
ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΗ ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ	
Μείωση >10% για τις επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. € (27%) και στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα (21%)	Αύξηση από 6 έως 10% στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων >200 άτομα (33%) και αύξηση έως 5% στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα (32%)
ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ ΦΠΑ	
Μείωση >10% για τις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα (10%) και από 6 έως 10% ομοίως για τις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα (10%)	Αύξηση έως 5% στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων >200 άτομα (17%) και στις επιχειρήσεις με κ/ε >10 εκ. € (14%)
ΚΟΣΤΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	
Μείωση μέχρι 5% για τις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα (32%) και για τις επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €. (27%)	Αύξηση έως 5% στις επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα (29%) και στις επιχειρήσεις με κ/ε >10 εκ. € (29%)

Ανάπτυξη εξαγωγών, μείωση του λειτουργικού κόστους και ανάπτυξη καινοτομίας: η υγιής αντίδραση των μεταποιητικών επιχειρήσεων της Βορείου Ελλάδος στην κρίση

Οι ανταγωνιστικές πιέσεις που έχει δεχθεί η μεταποιητική δραστηριότητα κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, είναι, κατά κοινή ομολογία, χωρίς προηγούμενο. Οι μεταποιητικές επιχειρήσεις με έδρα το Βορειοελλαδικό Τόξο που συμμετέχουν στην έρευνα, με τις απαντήσεις τους στην ερώτηση: «... Ποια ή ποιες κατά τη γνώμη σας είναι η προσφορότερη ή οι προσφορότερες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης σε μια επιχείρηση; ...» επικυρώνουν το «αναπτυξιακό δόγμα του 21^{ου} αιώνα» και τη «θεωρία της νέας ανάπτυξης», η οποία υποστηρίζει ότι στη σημερινή οικονομία, ο κύριος παράγοντας που προσδιορίζει την ανάπτυξη δεν είναι η συσσώρευση κεφαλαίου, αλλά η γνώση, η έρευνα και η καινοτομία⁸⁷.

Η ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας, η βελτίωση των μεθόδων παραγωγής για τη μείωση του λειτουργικού κόστους, και, επίσης πολύ σπουδαίο «τρίπτυχο», η ανάπτυξη νέων προϊόντων, η βελτίωση των χαρακτηριστικών των υπαρχόντων και η, γενικότερη, ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας, είναι, για τις μεταποιητικές επιχειρήσεις της Βορείου Ελλάδος, οι πέντε προσφορότερες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. Αξίζει να υπογραμμίσουμε ότι οι δηλώσεις για τις πέντε προσφορότερες στρατηγικές γίνονται σε ποσοστό μεγαλύτερο από το 90% των επιχειρήσεων του δείγματος.

Πίνακας 15. Οι Πέντε (5) προσφορότερες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

	ΝΑΙ, είναι η προσφορότερη στρατηγική
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	91%
Βελτίωση αποδοτικότητας μεθόδων παραγωγής	89%
Βελτίωση χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων	89%
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	88%
Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	84%

Σε κάθε περίπτωση, οι απαντήσεις των επιχειρήσεων του δείγματος, αποτελούν την υγιή αντίδραση των μεταποιητικών επιχειρήσεων της Βορείου Ελλάδος στην οικονομική, οι οποίες επικυρώνονται περαιτέρω, από τον ακόλουθο Πίνακα 16, στον οποίο καταγράφονται οι πέντε μη πρόσφορες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. Μείωση παραγωγικής δραστηριότητας, μείωση προσωπικού και των καθαρών του αποδοχών, διακοπή παραγωγής και μείωση των εξόδων εκπαίδευσης, είναι στρατηγικές τις οποίες οι μεταποιητικές επιχειρήσεις της Βορείου Ελλάδος, δεν τις θεωρούν προσφορότερες για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης, σε ποσοστά που κυμαίνονται από 63% έως και 82%.

⁸⁷ Γεωργίου, Χ., Κομνηνός, Ν., Μαρτζοπούλου, Α., Μαρτινίδης, Γ., Σεφερτζή, Ε., και Τραμαντζάς, Κ., (2009), *Υβριδική καινοτομία και το μέλλον της βιομηχανίας στο νομό Θεσσαλονίκης*, Οργανισμός Ρυθμιστικού Σχεδίου και Προστασίας Περιβάλλοντος Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, Οκτώβριος 2009, σελ. 18

Πίνακας 16. Οι Πέντε (5) μη πρόσφορες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

	ΟΧΙ, δεν είναι η προσφορότερη στρατηγική
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	82%
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	73%
Μείωση προσωπικού	72%
Διακοπή παραγωγής προϊόντων	68%
Μείωση των εξόδων εκπαίδευσης	63%

Στον Πίνακα 17 που ακολουθεί «χαρτογραφούνται» οι δυο προσφορότερες στρατηγικές για το σύνολο του δείγματος και για τις κλάσεις αριθμού εργαζομένων και κύκλου εργασιών. Από τη μελέτη του Πίνακα 17 προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα, που ουσιαστικά, πέρα από την «αδιαμφισβήτητη» στρατηγική κατεύθυνση προς τις εξαγωγές για το σύνολο του δείγματος, χαρτογραφούν την «εν δυνάμει» στρατηγική ανταπόκριση ανά τάξη μεγέθους αριθμού εργαζομένων και κύκλο εργασιών. Συγκεκριμένα:

1. Τέσσερις στρατηγικές κυριαρχούν στις προτιμήσεις των μεταποιητικών επιχειρήσεων του δείγματος, σε σύνολο 24 δυνητικών στρατηγικών που θα μπορούσαν εν δυνάμει να επιλέξουν οι επιχειρήσεις του δείγματος, και συγκεκριμένα:

- Η ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας.
- Η ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας.
- Η βελτίωση της αποδοτικότητας των μεθόδων παραγωγής, και,
- Η βελτίωση των χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων.

Την ομάδα των στρατηγικών για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης συμπληρώνουν:

- Η ανάπτυξη νέων προϊόντων.
- Οι γενικότερες περικοπές στο κόστος λειτουργίας, και,
- Η σύναψη στρατηγικής συμμαχίας.

2. Η εξαγωγική στρατηγική είναι σαφώς, και με διαφορά, η προσφορότερη στρατηγική για την αντιμετώπιση της κρίσης, στο σύνολο του δείγματος και στις επτά από τις 10 κατηγοριοποιήσεις του δείγματος. Οι μόνες ομάδες επιχειρήσεων που δεν σημειώνουν την «εξαγωγική δραστηριότητα» ως πρώτη – κυρίαρχη στρατηγική για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης είναι:

- Οι επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα
- Οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 10 εκ. €

Οι μεν επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 51 έως 100 άτομα δεν σημειώνουν στις δυο κυρίαρχες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης την εξαγωγική δραστηριότητα, την οποία τοποθετούν στην 3^η θέση των προτιμήσεών τους.

Οι δε επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 ως 5 εκ. € και από 5 έως 10 εκ. €, τοποθετούν την εξαγωγική δραστηριότητα στην 2^η θέση της προσφορότερης στρατηγικής για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.

3. Οι επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα, θεωρούν ως προσφορότερη στρατηγική για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης την ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας.
4. «Υβριδική» στρατηγική προκρίνουν οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις που απασχολούν από 101 – 200 άτομα. Συγκεκριμένα, με το ίδιο ποσοστό προτεραιοποίησης, καταγράφονται: η ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας, η βελτίωση της αποδοτικότητας των μεθόδων παραγωγής, και, η βελτίωση των χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων.
5. Ομοίως «Υβριδική» στρατηγική ακολουθούν και οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €. Συγκεκριμένα, με το ίδιο ποσοστό στην 1^η θέση των προτιμήσεών τους βρίσκονται τέσσερις στρατηγικές: η ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας, η βελτίωση της αποδοτικότητας των μεθόδων παραγωγής, η βελτίωση των χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων, και, η ανάπτυξη νέων προϊόντων.
6. Τις περισσότερες προτιμήσεις ως προσφορότερη στρατηγική για την αντιμετώπιση της κρίσης συγκεντρώνει η στρατηγική της βελτίωσης της αποδοτικότητας των μεθόδων παραγωγής που σημειώνεται είτε στην 1^η είτε στη 2^η θέση των προτιμήσεων όλων των κατηγοριών των επιχειρήσεων του δείγματος, εκτός από τις επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μικρότερο από 1 εκ. €.

Πίνακας 17. Οι Δυο (2) προσφορότερες – ΚΥΡΙΑΡΧΕΣ στρατηγικές για το σύνολο του δείγματος, και με κριτήρια τον αριθμό των εργαζομένων και τον κύκλο εργασιών.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ					ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (εκ. €)				
		1-10	11-50	51-100	101-200	200+	<1	1-3	3-5	5-10	>10
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	1	1	1		1	1	1	1	2	2	1
Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας				1	2						1
Βελτίωση αποδοτικότητας μεθόδων παραγωγής	2	2	2	2	1	2		1	1	1	2
Βελτίωση χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων	2	2	1	2	1		2	1	1	1	
Ανάπτυξη νέων προϊόντων			2		2	1		2			1
Γενικότερες περικοπές στο κόστος λειτουργίας											2
Σύναψη στρατηγικής συμμαχίας				2							

Πίνακας 18. Ποσοστά προτίμησης που συγκεντρώνουν οι Δυο (2) προσφορότερες στρατηγικές για το σύνολο του δείγματος, και με κριτήρια τον αριθμό των εργαζομένων και τον κύκλο εργασιών.

%...	... για τον παράγοντα στις επιχειρήσεις ...
100	Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €
100	Βελτίωση αποδοτικότητας μεθόδων παραγωγής	με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €
100	Βελτίωση χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων	με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €
100	Ανάπτυξη νέων προϊόντων	με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €
100	Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα
100	Ανάπτυξη νέων προϊόντων	με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα
97	Βελτίωση αποδοτικότητας μεθόδων παραγωγής	με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα
95	Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα
94	Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. €
93	Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	με αριθμό εργαζομένων από 11 έως 50 άτομα
93	Βελτίωση χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων	με αριθμό εργαζομένων από 11 έως 50 άτομα
93	Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €
93	Βελτίωση αποδοτικότητας μεθόδων παραγωγής	με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €
93	Βελτίωση χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων	με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €
92	Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα
92	Βελτίωση αποδοτικότητας μεθόδων παραγωγής	με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα
92	Βελτίωση χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων	με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα
92	Βελτίωση αποδοτικότητας μεθόδων παραγωγής	με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. €
91	Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	του συνόλου του δείγματος
91	Βελτίωση αποδοτικότητας μεθόδων παραγωγής	με αριθμό εργαζομένων από 11 έως 50 άτομα
91	Ανάπτυξη νέων προϊόντων	με αριθμό εργαζομένων από 11 έως 50 άτομα
91	Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	με κύκλο εργασιών μικρότερο από 1 εκ. €
91	Ανάπτυξη νέων προϊόντων	με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €
91	Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €
91	Γενικότερες περικοπές στο κόστος λειτουργίας	με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €
90	Βελτίωση αποδοτικότητας μεθόδων παραγωγής	με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα
90	Βελτίωση χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων	με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα
90	Σύναψη στρατηγικής συμμαχίας	με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα
89	Βελτίωση αποδοτικότητας μεθόδων παραγωγής	του συνόλου του δείγματος
89	Βελτίωση χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων	του συνόλου του δείγματος
88	Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα
88	Βελτίωση αποδοτικότητας μεθόδων παραγωγής	με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €
88	Βελτίωση χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων	με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €
86	Βελτίωση χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων	με κύκλο εργασιών μικρότερο από 1 εκ. €
85	Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €
85	Βελτίωση αποδοτικότητας μεθόδων παραγωγής	με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα
85	Βελτίωση χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων	με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα
84	Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα
84	Ανάπτυξη νέων προϊόντων	με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα

(Σημείωση: η εμφάνιση ποσοστού 100% προκύπτει από το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις που απαντούσαν είχαν τη δυνατότητα να σημειώσουν τις Πέντε (5) προσφορότερες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της κρίσης)

Στον Πίνακα 18 ακριβώς παραπάνω, για να καταδειχθεί ακριβώς η επιλογή της συγκεκριμένης στρατηγικής που σημειώνουν στις απαντήσεις τους οι επιχειρήσεις του δείγματος, σημειώνουμε τα ποσοστά προτίμησης ανά κριτήριο κατηγοριοποίησης των επιχειρήσεων του δείγματος.

Ακολούθως, σημαντικό εύρημα κατά την Ομάδα Μελέτης, αποτελεί το γεγονός ότι ο παράγοντας «Υλοποίηση Επενδύσεων» απουσιάζει παντελώς από τις στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. Αυτό σημαίνει ότι η αβεβαιότητα συνεχίζει να επικρατεί στο περιβάλλον δραστηριοποίησης των επιχειρήσεων και για το λόγο αυτό οι επιχειρήσεις του δείγματος δεν σημειώνουν σε υψηλή θέση (ή δεν σημειώνουν καν στις 5 προσφορότερες στρατηγικές) τον πολύ σημαντικό αυτόν παράγοντα.

Στο Παράρτημα 3 του παρόντος, παρουσιάζονται οι Πέντε προσφορότερες και οι Πέντε μη πρόσφορες στρατηγικές κατά την άποψη των επιχειρήσεων του δείγματος, για κάθε κλάση αριθμού εργαζομένων και κύκλου εργασιών.

Μεταποιητική δραστηριότητα με συνεπή στρατηγική: βελτίωση χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων, βελτίωση αποδοτικότητας παραγωγής, ανάπτυξη εξαγωγών, περικοπές στο κόστος λειτουργίας και ανάπτυξη νέων προϊόντων, οι πέντε (5) πρώτες στρατηγικές προτεραιότητες για την αντιμετώπιση της κρίσης.

Στο πλαίσιο της έρευνας γνώμης, έγινε συγκεκριμένη προσπάθεια αποτύπωσης των στρατηγικών επιλογών των μεταποιητικών επιχειρήσεων για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. Έτσι, οι επιχειρήσεις του δείγματος ερωτήθηκαν για τις στρατηγικές επιλογές τους μέχρι το χρόνο διενέργειας της έρευνας για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης, και ακολούθως για τις στρατηγικές που θα εφαρμόσουν τους επόμενους 12 μήνες.

Οι απαντήσεις των μεταποιητικών επιχειρήσεων της Βορείου Ελλάδος αποδεικνύουν τη συνέπεια της βιομηχανίας για την αντιμετώπιση της κρίσης με «υγιείς» μεθόδους, παρά τα αντίθετως λεγόμενα και γραφόμενα, για απολύσεις εργαζομένων, περικοπές σε μισθούς του προσωπικού, κλπ.

Συγκεκριμένα, στο σύνολο του δείγματος, οι πέντε πρώτες σε ποσοστό προτίμησης στρατηγικές που εφάρμοσαν οι επιχειρήσεις της Βορείου Ελλάδος και τα αντίστοιχα ποσοστά που σημειώνονται, καταγράφονται στον Πίνακα 19 που ακολουθεί:

Πίνακας 19. Οι πέντε (5) στρατηγικές προτεραιότητες που επέλεξαν οι μεταποιητικές επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

	Εγώ επέλεξα μέχρι σήμερα	Εγώ δεν επέλεξα μέχρι σήμερα
Βελτίωση χαρακτηριστικών προϊόντων	86%	14%
Βελτίωση αποδοτικότητας παραγωγής	83%	17%
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	75%	25%
Περικοπές στο κόστος λειτουργίας	75%	25%
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	74%	26%

Είναι φανερό ότι πρόκειται για καταγραφή υγιούς αντίδρασης στην οικονομική κρίση, αφού σχεδόν περισσότερες από 7 βιομηχανικές επιχειρήσεις είτε βελτιώνουν τα υπάρχοντα, είτε

αναπτύσσουν νέα προϊόντα. Για να το επιτύχουν αυτό θέτουν σε προτεραιότητα τη βελτίωση της αποδοτικότητας των μεθόδων παραγωγής που εφαρμόζουν, και προσπαθούν με κάνουν περικοπές στο κόστος λειτουργίας τους. Κι όλ' αυτά με προφανή στόχο: την ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας.

Αξίζει να υπογραμμίσουμε ότι 6η σε σειρά προτεραιότητας στρατηγική που εφάρμοσαν οι μεταποιητικές επιχειρήσεις της Βορείου Ελλάδος για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης είναι η «μείωση των περιθωρίων κέρδους» τους, γεγονός που αποδεικνύει ότι με κόστος η βιομηχανία προσπαθεί να «αντέξει» από τις ανταγωνιστικές πιέσεις, ενώ στην 8η θέση – και παρά το γεγονός ότι σε προηγούμενη ερώτηση ουσιαστικά δεν τη θεωρούν ενδεδειγμένη – είναι η υλοποίηση επενδύσεων, η οποία αποσπά το 55% των απαντήσεων των ερωτώμενων.

Επιπλέον, η «στρατηγική ανταπόκριση» των μεταποιητικών επιχειρήσεων απέναντι στην κρίση, επικυρώνεται περαιτέρω από τις απαντήσεις τους, στο ερώτημα τι ΔΕΝ ΕΠΕΛΕΞΑΝ μέχρι σήμερα.

Πίνακας 20. Οι πέντε (5) στρατηγικές προτεραιότητες που ΔΕΝ ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι μεταποιητικές επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

	Εγώ επέλεξα μέχρι σήμερα	Εγώ δεν επέλεξα μέχρι σήμερα
Εξαγορά άλλης επιχείρησης	14%	86%
Κατάργηση τομέων δραστηριότητας	16%	84%
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	17%	83%
Διακοπή παραγωγής προϊόντων	18%	82%
Μείωση προσωπικού	21%	79%

Από τον παραπάνω Πίνακα 20 φαίνεται ότι περισσότερες από 8 στις 10 μεταποιητικές επιχειρήσεις της Βορείου Ελλάδος δεν προέβησαν σε μείωση των καθαρών αποδοχών του προσωπικού τους, ούτε σε απολύσεις (79% των απαντήσεων). Τα στοιχεία αυτά αποτελούν επικύρωση της υγιούς στρατηγικής δραστηριοποίησης της βιομηχανίας στο ΒορειοΕλλαδικό Τόξο, η οποία έχει επιλέξει την ενίσχυση της εξαγωγικής δραστηριότητας, μέσω έρευνας και ανάπτυξης και μέσω του εξορθολογισμού της παραγωγικής της λειτουργίας, που οδηγεί σε βιώσιμο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, και αποφεύγει τις «σπασμωδικές» αποφάσεις όπως η μείωση των αποδοχών του προσωπικού, οι απολύσεις εργαζομένων και η διακοπή παραγωγής προϊόντων.

Για την αποτύπωση της στρατηγικής προοπτικής μέσω συγκεκριμένων δράσεων, η Ομάδα Μελέτης συμπεριέλαβε στις ερωτήσεις τη σημείωση από τις επιχειρήσεις του δείγματος της στρατηγικής προτεραιότητας τους επόμενους 12 μήνες. Στην ερώτηση «τι πρόκειται να εφαρμόσω τους επόμενους 12 μήνες για την αντιμετώπιση της κρίσης», οι πέντε (5) πρώτες απαντήσεις είναι κατά σειρά:

Πίνακας 21. Οι πέντε (5) στρατηγικές προτεραιότητες που θα εφαρμόσουν τους επόμενους 12 μήνες οι μεταποιητικές επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

	Τους επόμενους δώδεκα μήνες θα εφαρμόσω	Τους επόμενους δώδεκα μήνες δεν θα εφαρμόσω
Βελτίωση αποδοτικότητας παραγωγής	87%	13%
Βελτίωση χαρακτηριστικών προϊόντων	84%	16%
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	81%	19%
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	76%	24%
Περικοπές στο κόστος λειτουργίας	74%	26%

Από τα αποτελέσματα του παραπάνω Πίνακα 21 και πάλι φαίνεται η συνεπής στρατηγική και η συνέχεια των στρατηγικών επιλογών των μεταποιητικών επιχειρήσεων με έδρα στις τέσσερις περιφέρειες του Βορειοελλαδικού Τόξου, η οποία είναι απολύτως ίδια με αυτή που ακολούθησαν έως τώρα για την αντιμετώπιση της κρίσης με διαφοροποίηση της σειράς σημείωσης της καθεμιάς από τις στρατηγικές. Ο ακόλουθος Πίνακας 22, δείχνει ακριβώς την επιλογή μέχρι σήμερα των μεταποιητικών επιχειρήσεων, και το τι ακριβώς θα εφαρμόσουν τους ακόλουθους μήνες.

Σημειώνουμε ότι, ομοίως, αλλά με μεγαλύτερο ποσοστό από αυτό που καταγράφεται στον προηγούμενο Πίνακα 21, οι μεταποιητικές επιχειρήσεις θα προβούν σε υλοποίηση επενδύσεων (περίπου 7 στις 10 απαντούν θετικά ως στρατηγική προοπτική τους επόμενους 12 μήνες). Επίσης, ως έκτος παράγοντας καταγράφεται η ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας, με το υψηλό ποσοστό του 68%

Πίνακας 22. Οι πέντε (5) στρατηγικές προτεραιότητες που επέλεξαν οι μεταποιητικές επιχειρήσεις και οι πέντε (5) που θα εφαρμόσουν τους επόμενους 12 μήνες για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

ΕΓΩ ΕΠΕΛΕΞΑ μέχρι σήμερα	ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ	Τους επόμενους δώδεκα μήνες ΘΑ ΕΦΑΡΜΟΣΩ
2 ^η επιλογή	Βελτίωση αποδοτικότητας παραγωγής	1 ^η επιλογή
1 ^η επιλογή	Βελτίωση χαρακτηριστικών προϊόντων	2 ^η επιλογή
3 ^η επιλογή	Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	3 ^η επιλογή
5 ^η επιλογή	Ανάπτυξη νέων προϊόντων	4 ^η επιλογή
4 ^η επιλογή	Περικοπές στο κόστος λειτουργίας	5 ^η επιλογή

Τέλος, αξίζει να αναφερθούν οι πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που ΔΕΝ ΘΑ ΕΦΑΡΜΟΣΟΥΝ οι μεταποιητικές επιχειρήσεις τους επόμενους μήνες για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.

Πίνακας 23. Οι πέντε (5) στρατηγικές προτεραιότητες που ΔΕΝ ΘΑ ΕΦΑΡΜΟΣΟΥΝ οι μεταποιητικές επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

	Τους επόμενους δώδεκα μήνες θα εφαρμόσω	Τους επόμενους δώδεκα μήνες δεν θα εφαρμόσω
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	12%	88%
Διακοπή παραγωγής προϊόντων	14%	86%
Μείωση προσωπικού	14%	86%
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	15%	85%
Εξαγορά άλλης επιχείρησης	16%	84%

Και πάλι, η μείωση των καθαρών αποδοχών του προσωπικού και η μείωση του προσωπικού δεν βρίσκονται στις στρατηγικές προτεραιότητες των βιομηχανιών της Βορείου Ελλάδος. Ο ακόλουθος – συγκριτικός Πίνακας 24 παρακάτω μεταξύ του «τι δεν επέλεξα μέχρι σήμερα» και του «τι δεν θα επιλέξω τους επόμενους 12 μήνες», αποδεικνύει και πάλι τη συνέπεια των στρατηγικών επιλογών των μεταποιητικών επιχειρήσεων, αναδεικνύοντάς τες έτσι σε παράγοντες κοινωνικής συνοχής σε ολόκληρη τη Βόρεια Ελλάδα.

Πίνακας 24. Οι πέντε (5) στρατηγικές προτεραιότητες που ΔΕΝ ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι μεταποιητικές επιχειρήσεις και οι πέντε (5) που ΔΕΝ ΘΑ ΕΦΑΡΜΟΣΟΥΝ τους επόμενους 12 μήνες για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

ΕΓΩ ΔΕΝ ΕΠΕΛΕΞΑ μέχρι σήμερα	ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ	Τους επόμενους δώδεκα μήνες ΔΕΝ ΘΑ ΕΦΑΡΜΟΣΩ
3 ^η επιλογή	Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	1 ^η επιλογή
4 ^η επιλογή	Διακοπή παραγωγής προϊόντων	2 ^η επιλογή
5 ^η επιλογή	Μείωση προσωπικού	3 ^η επιλογή
8 ^η επιλογή	Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	4 ^η επιλογή
1 ^η επιλογή	Εξαγορά άλλης επιχείρησης	5 ^η επιλογή
2 ^η επιλογή	Κατάργηση τομέων δραστηριότητας	7 ^η επιλογή

Στους τέσσερις πίνακες που ακολουθούν, καταγράφονται για τέσσερις μεμονωμένους παράγοντες – στρατηγικές, το ποσοστό των επιχειρήσεων που την επέλεξαν ως πρόσφορη στρατηγική μέχρι σήμερα για την αντιμετώπιση της κρίσης και το ποσοστό που θα την επιλέξει τους επόμενους 12 μήνες για ν' αντιμετωπίσει την κρίση. Οι τέσσερις αυτοί παράγοντες είναι:

- Η «Υλοποίηση επενδύσεων»
- Η «Μείωση των περιθωρίων κέρδους»
- Η «Μείωση των εξόδων εκπαίδευσης», και,
- Η «Μείωση των εξόδων διαφήμισης».

Πίνακας 25. Ποσοστό (%) επιχειρήσεων ανά τάξη μεγέθους κύκλου εργασιών της στρατηγικής Υλοποίηση Επενδύσεων

Την ΕΠΕΛΕΞΑ μέχρι σήμερα	ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ	Τους επόμενους δώδεκα μήνες ΘΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΩ
55%	ΣΥΝΟΛΟ του δείγματος	64%
50%	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών έως 1 εκ. €	54%
60%	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	69%
41%	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	59%
25%	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	44%
69%	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 10 εκ. € και άνω	84%

Από τον συγκεκριμένο Πίνακα παραπάνω, είναι φανερό η «στροφή» των επιχειρήσεων προς την υλοποίηση επενδύσεων για το 2018, και μάλιστα σε όλες ανεξαιρέτως τις κατηγορίες και με ισχυρά ποσοστά αύξησης της συγκεκριμένης επιλογής τόσο στο σύνολο του δείγματος όσο και ανά κατηγορία κύκλου εργασιών επιχειρήσεων. Η μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση καταγράφεται στις επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €, για τις οποίες η αύξηση είναι σχεδόν διπλάσια, αφού μέχρι σήμερα 1 στις 4 έχουν επιλέξει την υλοποίηση επενδύσεων, ενώ για το 2018 επιλέγουν τον συγκεκριμένο παράγοντα σχεδόν 1 στις 2 επιχειρήσεις. (44%)

Πίνακας 26. Ποσοστό (%) επιχειρήσεων ανά τάξη μεγέθους κύκλου εργασιών της στρατηγικής Μείωση Περιθωρίων Κέρδους

Το ΕΠΕΛΕΞΑ μέχρι σήμερα	ΜΕΙΩΣΗ ΠΕΡΙΘΩΡΙΩΝ ΚΕΡΔΟΥΣ	Τους επόμενους δώδεκα μήνες ΘΑ ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΩ
61%	ΣΥΝΟΛΟ του δείγματος	31%
64%	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών έως 1 εκ. €	32%
74%	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	34%
61%	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	29%
67%	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	38%
44%	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 10 εκ. € και άνω	26%

Η «αντίστροφη εικόνα» παρουσιάζεται στην εξέταση των ποσοστών του παράγοντα «μείωση των περιθωρίων κέρδους», για τον οποίο το ποσοστό μείωσης σε σχέση με τις δηλώσεις υιοθέτησής του τα προηγούμενα χρόνια είναι σχεδόν 50%. Σε συνολικό επίπεδο μόνον 1 στις 3 επιχειρήσεις θα υιοθετήσει τη συγκεκριμένη στρατηγική, ενώ τα προηγούμενα χρόνια την είχε υιοθετήσει το 61%. Αντίστοιχες μειώσεις καταγράφονται για το σύνολο των επιχειρήσεων, ανεξάρτητα από τον κύκλο εργασιών που αυτές σημειώνουν κατά το προηγούμενο έτος.

Πίνακας 27. Ποσοστό (%) επιχειρήσεων ανά τάξη μεγέθους κύκλου εργασιών της στρατηγικής Μείωσης Εξόδων Εκπαίδευσης

Την ΕΠΕΛΕΞΑ μέχρι σήμερα	ΜΕΙΩΣΗ ΕΞΟΔΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	Τους επόμενους δώδεκα μήνες ΘΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΩ
29%	ΣΥΝΟΛΟ του δείγματος	26%
34%	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών έως 1 εκ. €	32%
33%	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	29%
34%	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	35%
56%	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	50%
10%	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 10 εκ. € και άνω	6%

Σταθερή εικόνα παρατηρείται όσον αφορά τη μείωση των εξόδων εκπαίδευσης. Ενώ η μέχρι σήμερα επιλογή της συγκεκριμένης στρατηγικής γίνεται από μια στις τρεις επιχειρήσεις, (29%) αυτή θα εξακολουθήσει να υφίσταται ως στρατηγική για τους επόμενους 12 μήνες από το 26% των επιχειρήσεων του δείγματος, γεγονός που σημαίνει ότι σταθερά μια στις τρεις επιχειρήσεις επιλέγει τη μείωση των εξόδων εκπαίδευσης ως μια από τις επιλογές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.

Τέλος, και σε ότι αφορά τη μείωση των εξόδων διαφήμισης, ομοίως παρατηρείται μια εικόνα «σταθερότητας» στη συγκεκριμένη επιλογή από τις επιχειρήσεις που συμμετέχουν στην έρευνα. Τη συγκεκριμένη επιλογή την έχουν κάνει οι μισές επιχειρήσεις του δείγματος (51%) και θα εξακολουθήσουν να την εφαρμόζουν περίπου σε ίδιο ποσοστό: 47%. Η μόνη διαφοροποίηση σε σχέση με όλους τους συγκριτικούς πίνακες που προαναφέρθηκαν είναι η δήλωση των επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €, οι οποίες θα προβούν σε περαιτέρω μείωση των διαφημιστικών τους κονδυλίων, και μάλιστα με υπολογίσιμα αυξημένο ποσοστό της τάξεως του 13%. (την επέλεξαν μέχρι σήμερα 49% και θα την εφαρμόσουν τους επόμενους 12 μήνες το 62%)

Πίνακας 28. Ποσοστό (%) επιχειρήσεων ανά τάξη μεγέθους κύκλου εργασιών της στρατηγικής Μείωση Εξόδων Διαφήμισης

Την ΕΠΕΛΕΞΑ μέχρι σήμερα	ΜΕΙΩΣΗ ΕΞΟΔΩΝ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ	Τους επόμενους δώδεκα μήνες ΘΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΩ
51%	ΣΥΝΟΛΟ του δείγματος	47%
60%	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών έως 1 εκ. €	53%
49%	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	62%
56%	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	44%
56%	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	38%
35%	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 10 εκ. € και άνω	29%

Οι πίνακες στους οποίους αποτυπώνονται αναλυτικά οι απαντήσεις των επιχειρήσεων που συμμετέχουν στην έρευνα στην ερώτηση «Ποια ή ποιες στρατηγικές επιλέξατε για τη δική σας επιχείρηση για ν' αντιμετωπίσετε, μέχρι στιγμής, την οικονομική κρίση και ποια ή ποιες σχεδιάζετε να εφαρμόσετε για την αντιμετώπιση της κρίσης τους επόμενους 12 μήνες», βρίσκονται στο Παράρτημα 4.

Αλλαγή νοοτροπίας: πιο «επιχειρηματικός» ο τρόπος σκέψης των στελεχών των μεταποιητικών επιχειρήσεων λόγω της οικονομικής κρίσης.

Σχεδόν 7 στις 10 βιομηχανίες της Βορείου Ελλάδος δηλώνουν ότι η ίδια η οικονομική κρίση και τα γεγονότα που τη συνόδεψαν, συνέβαλλαν στην επίτευξη του κορυφαίου ζητούμενου για τις επιχειρήσεις: στην αλλαγή της νοοτροπίας και του τρόπου σκέψης των στελεχών τους. Η κρίση, για το 65% των επιχειρήσεων που έλαβαν μέρος στην έρευνα, συνέβαλλε στην αλλαγή του τρόπου σκέψης των στελεχών και πλέον τα στελέχη σκέπτονται με τρόπο πιο «επιχειρηματικό». Αυτό σημαίνει ότι το σοκ της οικονομικής κρίσης, άλλαξε σημαντικά την κουλτούρα των μεταποιητικών επιχειρήσεων, τουλάχιστον σε επίπεδο ανώτερης και ανώτατης διοίκησης. Ο «επιχειρηματικός» τρόπος σκέψης, κατά τις επιχειρήσεις, δεν είναι τίποτε άλλο παρά η βαθύτερη «ενσωμάτωση» των στελεχών στη νοοτροπία διάσωσης, κατ' αρχήν, και ανάπτυξης, στη συνέχεια, των μεταποιητικών επιχειρήσεων του Βορειοελλαδικού Τόξου.

Ο Πίνακας 29 που ακολουθεί αποτυπώνει τους 7 από τους 15 παράγοντες, στους οποίους η βελτίωση/ωφέλεια που διαπιστώνεται είναι μεγαλύτερη από 50%.

Πίνακας 29. Οι 7 παράγοντες στους οποίους βελτιώθηκαν/ωφελήθηκαν οι μεταποιητικές επιχειρήσεις σε ποσοστό δηλώσεων άνω του 50%

Παράγοντας	Βελτιώθηκε/ωφελήθηκε
Νοοτροπία στελεχών: σκέπτονται πλέον με τρόπο πιο «επιχειρηματικό»	65%
Προσαρμογής υπαρχόντων προϊόντων σε συγκεκριμένες απαιτήσεις πελατών	64%
Ανάπτυξης νέων προϊόντων	59%
Η κρίση συνέβαλλε στο να γίνει η επιχείρηση περισσότερο αποδοτική απ' ό,τι στο παρελθόν	57%
Οργάνωσης συνολικά της επιχείρησης	56%
Σχέσεων με πελάτες	55%
Εξαγωγών	51%

Πέρα από το πολύ σημαντικό εύρημα της έρευνας, που αφορά στην αλλαγή του τρόπου σκέψης και της νοοτροπίας των στελεχών της επιχείρησης, και τα ακόλουθα ευρήματα είναι εξίσου σημαντικά. Συγκεκριμένα, η κρίση συνέβαλλε:

1. Στην προσαρμογή των υπαρχόντων προϊόντων σε συγκεκριμένες απαιτήσεις των πελατών, γεγονός που συνεπάγεται ανάπτυξη δράσεων έρευνας και ανάπτυξης, αλλά και δράσεις εξωστρέφειας. (64%)
2. Στην ανάπτυξη νέων προϊόντων, με σκοπό την παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων. (59%)
3. Στη βελτίωση της αποδοτικότητας της επιχείρησης σε σχέση με το παρελθόν, το οποίο προφανώς προέρχεται από τις δράσεις μείωσης του λειτουργικού κόστους και καλύτερης οργάνωσης, που συνδυάζονται με την αύξηση της αποδοτικότητας των παραγωγικών διαδικασιών. (57%)
4. Στη βελτίωση της οργάνωσης της επιχείρησης, ακριβώς για την αύξηση της ανταγωνιστικότητάς της, μέσω της μείωσης του λειτουργικού της κόστους. (56%)

5. Στη βελτίωση των σχέσεων με τους πελάτες, ο εξορθολογισμός των οποίων σχετίζεται και με την επιβολή των capital controls. (55%), και,
6. Στην αύξηση των εξαγωγών, ως φυσικό επακόλουθο για την υποκατάσταση του χαμένου μεριδίου από την εγχώρια αγορά. (51%)

Βεβαίως, οι τρεις παράγοντες οι οποίοι σημειώνεται ότι παρέμειναν ίδιοι κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, είναι όλοι παράγοντες από το ευρύτερο περιβάλλον δραστηριοποίησης των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, κατά φθίνουσα σειρά σημείωσης από τις επιχειρήσεις του δείγματος, οι τρεις παράγοντες που σημειώνεται ότι παρέμειναν οι ίδιοι, είναι: α) Μείωση γραφειοκρατίας λόγω μεταρρυθμίσεων που έγιναν: 69%, β) Πρόγραμμα κρατικής χρηματοδότησης στο πλαίσιο της κρίσης: 67%, και, γ) Ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων λόγω μεταρρυθμίσεων: 65%. Ως εκ των παραπάνω, συμπεραίνουμε την επιτακτική ανάγκη αλλαγών στο μακροοικονομικό περιβάλλον των επιχειρήσεων, ούτως ώστε να μπορούν να λειτουργούν με τα λιγότερα δυνατά προσκόμματα στην καθημερινή τους λειτουργία.

Με βάση τη μελέτη των αποτελεσμάτων ανά παράγοντα και την εξαγωγή των ποσοστών βελτίωσης/ωφέλειας με κριτήρια τον αριθμό των εργαζομένων και τον κύκλο εργασιών, οι οποίοι πίνακες παρουσιάζονται στο Παράρτημα 5, σχηματίστηκε ο επόμενος Πίνακας ..., στον οποίο έχει καταγραφεί για το σύνολο των παραγόντων της έρευνας ο «πρωταθλητής» - αυτός δηλαδή που συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό και η διαφορά του σε σχέση με το ποσοστό που συγκεντρώνει το σύνολο των σύνολο του δείγματος.

Από τη μελέτη του παρακάτω Πίνακα 30 προκύπτει ότι ωφελημένες από την οικονομική κρίση – και μάλιστα με διαφορά – αναδεικνύονται οι επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα. Μάλιστα, οι βελτιώσεις που καταγράφουν σε σχέση με τις απαντήσεις του συνόλου των επιχειρήσεων είναι εντυπωσιακές.

Κατ' αρχήν, περισσότερες από 8 στις 10 επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων άνω των 200 ατόμων, στρέφονται εντατικότερα απ' ότι στο παρελθόν προς την παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων, ενώ 9 στις 10 δηλώνουν ότι τα στελέχη τους έχουν αλλάξει νοοτροπία και σκέπτονται πλέον με τρόπο περισσότερο επιχειρηματικό.

Αυτοί οι δυο παράγοντες (προφανώς) τις οδηγούν να δηλώσουν ότι η κρίση συνέβαλλε στο να γίνουν ως επιχειρήσεις αποδοτικότερες απ' ότι στο παρελθόν. Η προσαρμοστικότητα των επιχειρήσεων της συγκεκριμένης κατηγορίας είναι εντυπωσιακή, αφού περισσότερες από 7 στις 10 επιχειρήσεις: α) στρέφονται στην ανάπτυξη νέων προϊόντων, β) οργανώνονται καλύτερα, ενώ περισσότερες από 6 στις 10, γ) βελτιώνουν τις σχέσεις τους με τους πελάτες τους, και, δ) βελτιώνουν τις σχέσεις τους με τους προμηθευτές τους.

Πίνακας 30. Οι «πρωταθλητές» στην «ωφέλεια». Διαφορές από το σύνολο του δείγματος

ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ	Το ... των επιχειρήσεων δηλώνουν ότι «βελτιώθηκε»	«Πρωταθλητές» στην «ωφέλεια»	Με ποσοστό ...	Διαφορά από το σύνολο του δείγματος
Νοοτροπία στελεχών: σκέπτονται πλέον με τρόπο πιο «επιχειρηματικό»	65%	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα	90%	+25%
Προσαρμογής υπαρχόντων προϊόντων σε συγκεκριμένες απαιτήσεις πελατών	64%	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα & Επιχειρήσεις με κ/ε από 1 έως 3 εκ. €	67%	+3%
Ανάπτυξης νέων προϊόντων	59%	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα	73%	+14%
Η κρίση συνέβαλλε στο να γίνει η επιχείρηση περισσότερο αποδοτική απ' ό,τι στο παρελθόν	57%	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα	77%	+20%
Οργάνωσης συνολικά της επιχείρησης	56%	Επιχειρήσεις με κ/ε από 3 έως 5 εκ. €	73%	+17%
Σχέσεων με πελάτες	55%	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα	73%	+18%
Εξαγωγών	51%	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα	83%	+32%
Ανάπτυξης νέων υπηρεσιών	47%	Επιχειρήσεις με κ/ε από 5 έως 10 εκ. €	64%	+17%
Προμηθειών	45%	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα	73%	+28%
Marketing	42%	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα	67%	+25%
Καινοτομίας και μεταφοράς τεχνολογίας	39%	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα	60%	+21%
Διακοπή λειτουργίας ανταγωνιστή/των	34%	Επιχειρήσεις με κ/ε από 1 έως 3 εκ. €	40%	+6%
Ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων λόγω μεταρρυθμίσεων	17%	Επιχειρήσεις με κ/ε μεγαλύτερο από 10 εκ. €	25%	+8%
Μείωση γραφειοκρατίας λόγω μεταρρυθμίσεων που έγιναν	14%	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα	23%	+9%
Πρόγραμμα κρατικής χρηματοδότησης στο πλαίσιο της κρίσης	10%	Επιχειρήσεις με κ/ε από 1 έως 3 εκ. €	15%	+5%

Οι προβλέψεις για το 2018: αύξηση πωλήσεων, όγκου παραγωγής και καθαρών κερδών, αλλά μείωση της ρευστότητας, και ίδιο κόστος δανεισμού και απαιτήσεων από τους πελάτες.

Η επόμενη ερώτηση στην έρευνα γνώμης αφορά στην αποτύπωση των προβλέψεων και των προοπτικών σε σειρά μεγεθών που προέρχονται από την εσωτερική λειτουργία της επιχείρησης. Από τις απαντήσεις των επιχειρήσεων οι εκτιμήσεις τους αποτυπώνονται στον ακόλουθο Πίνακα 31 και έχουν ως εξής:

Πίνακας 31. Εκτιμήσεις των επιχειρήσεων του δείγματος για αύξηση ή μείωση συγκεκριμένων μεγεθών από τη λειτουργία τους. Κατάταξη κατά φθίνουσα σειρά «αύξησης» (Σημείωση: το «υπόλοιπο» ποσοστό έως το 100% είναι η απάντηση «θα παραμείνει το ίδιο»)

ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ	ΘΑ ΑΥΞΗΘΕΙ	ΘΑ ΜΕΙΩΘΕΙ
Πωλήσεις	50%	18%
Όγκος παραγωγής	49%	19%
Αριθμός των πελατών	44%	17%
Ζήτηση / εξαγωγές των προϊόντων της επιχείρησής σας εκτός της Ε.Ε.	41%	8%
Ζήτηση των προϊόντων της επιχείρησής σας εντός της Ε.Ε.	40%	9%
Καθαρά κέρδη	39%	33%
Απαιτήσεις από τους πελάτες σας	39%	10%
Τιμές των προϊόντων των προμηθευτών σας	37%	7%
Ρευστότητα	31%	33%
Κόστος εργασίας	28%	9%
Αριθμός εργαζομένων	27%	11%
Ανείσπρακτες οφειλές	25%	13%
Κόστος δανεισμού	16%	20%

Από τη μελέτη των απαντήσεων του παραπάνω πίνακα προκύπτει ότι τα καθαρά κέρδη δεν αυξάνονται σε παρόμοιο ποσοστό με αυτό των πωλήσεων, ενώ 4 στις 10 επιχειρήσεις θεωρούν ότι θα υπάρξει αύξηση της ζήτησης σε αγορές του εξωτερικού, είτε αυτές είναι εντός Ευρωπαϊκής Ένωσης, είτε εκτός αυτής. Ανησυχητικό ποσοστό είναι το 33% που αφορά στη μείωση της ρευστότητας, γεγονός που συνεπάγεται πιθανά λειτουργικά προβλήματα, και κυρίως προβλήματα χρηματοδότησης της γενικότερης λειτουργίας, για ένα σημαντικό μέρος των μεταποιητικών επιχειρήσεων της Βορείου Ελλάδος.

Η επεξεργασία των απαντήσεων με κριτήρια τον αριθμό των εργαζομένων και τον κύκλο εργασιών, βρίσκεται στο Παράρτημα 6 του παρόντος. Από την επεξεργασία ακριβώς των στοιχείων των συγκεκριμένων πινάκων, προκύπτει ο Πίνακας 32 στον οποίο αποτυπώνονται οι «αισιόδοξοι» και οι «απαισιόδοξοι» του δείγματος για το σύνολο των παραγόντων που αξιολογούνται στο πλαίσιο της έρευνας.

Η κυριαρχία των επιχειρήσεων με προσωπικό περισσότερο από 200 άτομα ως των «αισιόδοξων» για τους επόμενους 12 μήνες είναι ολοφάνερη από τη μελέτη του παραπάνω Πίνακα 32. Τα μεγαλύτερα ποσοστά «αισιοδοξίας» - βελτίωσης συγκεκριμένων μεγεθών από την καθημερινή λειτουργία της επιχείρησης σημειώνονται: α) στον τομέα των πωλήσεων, όπου σχεδόν 9 στις 10 επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα, θεωρούν ότι θα αυξηθούν τους επόμενους 12 μήνες, β) στις εξαγωγές σε χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου και πάλι περισσότερες από 8 στις 10 επιχειρήσεις, απαντούν ότι θα αυξηθούν την επόμενη χρονιά, και, γ) στα καθαρά κέρδη, για τα οποία επίσης 8 στις 10 επιχειρήσεις θεωρούν ότι θα αυξηθούν την επόμενη χρονιά.

Από την άλλη μεριά, η εικόνα αναφορικά με τις «απαισιόδοξες» επιχειρήσεις του δείγματος είναι «μικτή». Το 67% των επιχειρήσεων με αριθμό απασχολούμενων από 51 έως 100 άτομα θεωρεί ότι τους επόμενους 12 μήνες θα αυξηθούν οι απαιτήσεις από τους πελάτες τους, ενώ το 62% των ίδιων επιχειρήσεων θεωρεί ότι εντός του 2018 θα αυξηθεί το κόστος εργασίας. Το ίδιο ποσοστό των συγκεκριμένων επιχειρήσεων (62%) σημειώνει ότι τους επόμενους μήνες θα αυξηθούν οι ανείσπρακτες οφειλές.

Πίνακας 32. «Αισιόδοξοι» και «Απαισιόδοξοι» στις προοπτικές που διαγράφονται τους επόμενους 12 μήνες σε παράγοντες από την εσωτερική λειτουργία των επιχειρήσεων

ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ	«ΑΙΣΙΟΔΟΞΟΙ» (θα αυξηθεί)	Σε ποσοστό...	«ΑΠΑΙΣΙΟΔΟΞΟΙ» (θα μειωθεί)	Σε ποσοστό ...
Πωλήσεις	Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	87%	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	36%
Όγκος παραγωγής	Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	77%	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 έως 10 άτομα	33%
Αριθμός των πελατών	Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	67%	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 έως 10 άτομα	28%
Ζήτηση / εξαγωγές των προϊόντων της επιχείρησής σας εκτός της Ε.Ε.	Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	83%	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα	14%
Ζήτηση των προϊόντων της επιχείρησής σας εντός της Ε.Ε.	Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	70%	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 έως 10 άτομα	13%
Καθαρά κέρδη	Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	80%	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 έως 10 άτομα	48%
Απαιτήσεις από τους πελάτες σας	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	15% (θα μειωθούν)	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα	67% (θα αυξηθούν)
Τιμές των προϊόντων των προμηθευτών σας	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 έως 200 άτομα	16% (θα μειωθούν)	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	43% (θα αυξηθούν)
Ρευστότητα	Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	63%	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 έως 10 άτομα	50%
Κόστος εργασίας	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 έως 10 άτομα	10% (θα μειωθεί)	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα	62% (θα αυξηθεί)
Αριθμός εργαζομένων	Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	70%	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 έως 10 άτομα	20%
Ανείσπρακτες οφειλές	Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	17% (θα μειωθούν)	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα	62% (θα αυξηθούν)
Κόστος δανεισμού	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	30% (θα μειωθεί)	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	36% (θα αυξηθεί)

Επιδείνωση στις σχέσεις κράτους – επιχειρήσεων και χειρότερες προοπτικές για τη βιομηχανία στη Βόρεια Ελλάδα και στη χώρα. Πίστη και μόνη ελπίδα των επιχειρηματιών, οι ίδιες οι μεταποιητικές επιχειρήσεις

Η τελευταία ερώτηση του Α΄ Μέρους της έρευνας γνώμης, διερευνά τις προοπτικές που διαγράφονται τους επόμενους μήνες για σειρά από παράγοντες του ευρύτερου περιβάλλοντος δραστηριοποίησης των μεταποιητικών επιχειρήσεων, ενώ παράλληλα διερευνά τις εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για τη βελτίωση ή όχι του ίδιου του εξωτερικού τους περιβάλλοντος, αλλά και για τις προοπτικές του κλάδου τους και της βιομηχανίας σε εθνικό και σε περιφερειακό επίπεδο.

Το ισχνότατο 5% των επιχειρήσεων του δείγματος θεωρεί ότι θα βελτιωθούν οι σχέσεις κράτους – επιχείρησης, τη στιγμή που 6 στις 10 επιχειρήσεις δηλώνουν ότι οι προοπτικές θα είναι χειρότερες. Με δεδομένη την «απαίτηση» του επιχειρηματικού κόσμου της χώρας συνολικά, και όχι μόνον της μεταποίησης, για βελτίωση του περιβάλλοντος δραστηριοποίησης και λειτουργίας των επιχειρήσεων, το συγκεκριμένο αποτέλεσμα

ουσιαστικά συνεπάγεται ότι οι μεταποιητικές επιχειρήσεις της Βορείου Ελλάδος δεν πιστεύουν ότι θα υπάρξει μέσα στο επόμενο δωδεκάμηνο βελτίωση των σχέσεων κράτους – επιχείρησης.

Πίνακας 33. Οι προοπτικές που διαγράφονται τους επόμενους 12 μήνες για σειρά παραγόντων από το ευρύτερο περιβάλλον δραστηριοποίησης των μεταποιητικών επιχειρήσεων της Βορείου Ελλάδος

ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ	Καλύτερες Προοπτικές	Χειρότερες Προοπτικές	Ίδιες Προοπτικές
Σχέση κράτους - επιχείρησης	5%	59%	27%
Η ανάπτυξη στη χώρα	8%	52%	32%
Η ίδια η χώρα	7%	52%	32%
Η βιομηχανία στη χώρα	10%	50%	28%
Η βιομηχανία στη Βόρεια Ελλάδα	11%	49%	30%
Η περιφέρεια στην οποία είστε εγκατεστημένοι	10%	45%	35%
Ο κλάδος στον οποίο ανήκετε	20%	35%	39%
Η βελτίωση του περιβάλλοντος δραστηριοποίησης	15%	35%	35%
Η επιχείρησή σας	47%	17%	31%

Σε κάθε περίπτωση, αποτελεί παράγοντα «ανησυχίας» - «απαισιοδοξίας» το γεγονός ότι περισσότερες από τις μισές επιχειρήσεις του δείγματος θεωρούν ότι τους επόμενους δώδεκα μήνες θα είναι χειρότερες οι προοπτικές: α) για τη σχέση κράτους επιχείρησης, β) για την ανάπτυξη στη χώρα, γ) για την ίδια τη χώρα, και, δ) για τη βιομηχανία στη χώρα. Επίσης, με δεδομένη την κατάσταση «αναμονής» ή/και άρσης της αβεβαιότητας που επικρατεί στο περιβάλλον δραστηριοποίησης των επιχειρήσεων, είναι απαραίτητο να υπογραμμισθεί ότι 1 στις 3 επιχειρήσεις θεωρεί ότι οι προοπτικές για το σύνολο των παραγόντων που εξετάζονται θα παραμείνουν ίδιες, γεγονός που με βάση το αρνητικό επιχειρηματικό κλίμα που επικρατεί στη χώρα, ουσιαστικά αποτελεί παράγοντα απαισιοδοξίας.

Από τα αποτελέσματα, ξεχωρίζουμε τις απαντήσεις για καλύτερες προοπτικές το 47% που αφορά τις προοπτικές των ίδιων των επιχειρήσεων. Κατ' ουσίαν η συγκεκριμένη απάντηση καταγράφει με εμφατικό τρόπο, το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις πιστεύουν στις δικές τους δυνάμεις και στις δικές τους προοπτικές, το οποίο καταγράφεται με το ανωτέρω ποσοστό στην έρευνα.

Το σύνολο της ανάλυσης των απαντήσεων με κριτήρια τον αριθμό των εργαζομένων, την έδρα της επιχείρησης και τον κύκλο εργασιών, βρίσκονται στο Παράρτημα 7 του παρόντος.

Στον Πίνακα 34 που ακολουθεί, για κάθε παράγοντα που διερευνάται, αποτυπώνεται η κατηγορία επιχειρήσεων που δηλώνει/καταγράφει το μεγαλύτερο ποσοστό στη συγκεκριμένη κατηγορία.

Πίνακας 34. Καλύτερες – Χειρότερες – Ίδιες προοπτικές. Μέγιστο ποσοστό ανά παράγοντα και κριτήριο κατηγοριοποίησης των επιχειρήσεων του δείγματος

ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ	Καλύτερες Προοπτικές	Χειρότερες Προοπτικές	Ίδιες Προοπτικές
Σχέση κράτους - επιχείρησης	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα (10%)	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. € (70%)	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα (40%)
Η ανάπτυξη στη χώρα	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα (19%)	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα (67%)	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα (48%)
Η ίδια η χώρα	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα (14%)	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα (66%)	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. € (48%)
Η βιομηχανία στη χώρα	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα (24%)	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα (63%)	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα (48%)
Η βιομηχανία στη Βόρεια Ελλάδα	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα (19%)	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα (60%)	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα (48%)
Η περιφέρεια στην οποία είστε εγκατεστημένοι	Ήπειρος (17%)	Δυτική Μακεδονία (54%)	Ήπειρος (44%)
Ο κλάδος στον οποίο ανήκετε	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα (47%)	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα (48%)	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα (48%)
Η βελτίωση του περιβάλλοντος δραστηριοποίησης	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα (37%)	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. € (45%)	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα (56%)
Η επιχείρησή σας	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα (87%)	Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα (30%)	Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. € και από 5 έως 10 εκ. € (36%)

Από τα στοιχεία του παραπάνω Πίνακα 34, προκύπτει ότι οι επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα και αυτές με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα είναι εκείνες που διαβλέπουν τη βελτίωση των προοπτικών στους εξεταζόμενους παράγοντες. Επιδείνωση των προοπτικών καταγράφουν οι επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα, ενώ ίδιες προοπτικές θεωρούν ότι θα υπάρξουν τους επόμενους δώδεκα μήνες οι επιχειρήσεις με αριθμό απασχολούμενων από 101 – 200 άτομα.

Ουσιαστικά τα αποτελέσματα αυτά επιβεβαιώνουν τις διαπιστώσεις από τις απαντήσεις σε προηγούμενες ερωτήσεις της έρευνας γνώμης, και συγκεκριμένα επιβεβαιώνουν την «αντοχή» και την «προσαρμοστικότητα» των επιχειρήσεων με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα και αυτές με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα, τις «ασφυκτικές» πιέσεις που δέχονται οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €, ενώ σε φάση «στασιμότητας» βρίσκονται οι επιχειρήσεις με αριθμό απασχολούμενων από 101 – 200 άτομα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Αναγκαία μέτρα και πολιτικές για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της μεταποίησης στη Βόρεια Ελλάδα και στη χώρα

Επιτελική σύνοψη

Ο σχεδιασμός μιας νέας βιομηχανικής πολιτικής προϋποθέτει τη καταγραφή και τεκμηρίωση των πραγματικών αναγκών των μεταποιητικών επιχειρήσεων και τη μετουσίωσή τους σε σχετικά μέτρα - πολιτικές. Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης πραγματοποιήθηκε η διερεύνηση της γνώμης του μεταποιητικού τομέα στη Βόρεια Ελλάδα, για τα «αναγκαία μέτρα και πολιτικές για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της μεταποίησης στη Βόρεια Ελλάδα και κατ' επέκταση στη χώρα», μέσω της υλοποίησης έρευνας γνώμης σε 300 μεταποιητικές επιχειρήσεις.

Βάσει των αποτελεσμάτων της έρευνας, η συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων (93%) θεωρεί ότι απουσιάζει η βιομηχανική πολιτική από τη χώρα μας, ενώ τα όποια μέτρα πολιτικής θεσμοθετεί η πολιτεία δεν έχουν συνεκτικό, αλλά, αποσπασματικό χαρακτήρα. Ειδικότερα, το 88% των επιχειρήσεων δηλώνει ότι οι εφαρμοζόμενες πολιτικές δεν υποβοηθούν καθόλου ή υποβοηθούν ελάχιστα την ανάπτυξη της μεταποιητικής δραστηριότητας στη Βόρεια Ελλάδα και στη χώρα. Έτσι, προκύπτει ως «φυσιολογικό» το ποσοστό 95% με το οποίο οι επιχειρήσεις δηλώνουν ότι είναι αναγκαία η άσκηση βιομηχανικής πολιτικής στη χώρα μας. Η «νέα» αυτή βιομηχανική πολιτική για τη χώρα, θα πρέπει να στηριχθεί στους ακόλουθους τρεις πυλώνες: α) στις πολιτικές ενίσχυσης της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειας, β) στα προγράμματα χρηματοδοτικής υποστήριξης και κυρίως στο ΕΣΠΑ και στον Αναπτυξιακό Νόμο, και, γ) στη μείωση του κόστους χρηματοδότησης.

Όμως, και παρά το ότι οι μεταποιητικές επιχειρήσεις προτείνουν και ορίζουν τους πυλώνες για τη «νέα» βιομηχανική πολιτική στη χώρα, η μεγάλη πρόκληση για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας παραμένει και είναι η άρση των εμποδίων στην καθημερινή άσκηση της μεταποιητικής δραστηριότητας στη χώρα. Το υφιστάμενο φορολογικό καθεστώς, οι υφιστάμενοι συντελεστές φορολογίας, οι φόροι στα κέρδη, η απουσία ρευστότητας από την πραγματική οικονομία, η πολυπλοκότητα της νομοθεσίας που διέπει την επιχειρηματικότητα, οι ισχύουσες εργοδοτικές και ασφαλιστικές εισφορές, η ταχύτητα απονομής δικαιοσύνης που αφορά στην επιχειρηματικότητα, η πληρωμή των οφειλών του κράτους προς τις επιχειρήσεις, οι φόροι στην παραγωγή και τα διάφορα τέλη, η γραφειοκρατία που αφορά στην έναρξη και στη λειτουργία μιας επιχείρησης, και η φοροδιαφυγή και η εισφοροδιαφυγή, αποτελούν τα δέκα (10) σημαντικότερα εμπόδια στην άσκηση μεταποιητικής δραστηριότητας στη χώρα μας.

Το περιβάλλον δραστηριοποίησης των μεταποιητικών επιχειρήσεων έτσι όπως αυτό σκιαγραφήθηκε από τις ίδιες τις μεταποιητικές επιχειρήσεις, ουσιαστικά διαμορφώνει τις συνολικές και τις επιμέρους αναπτυξιακές προοπτικές για το μέλλον της επιχειρηματικής, και της μεταποιητικής, δραστηριότητας στη Βόρεια Ελλάδα. Μια στις δυο επιχειρήσεις είναι απαισιόδοξες και πολύ απαισιόδοξες για το μέλλον της μεταποιητικής δραστηριότητας, ενώ μια στις τρεις, δηλώνει «ουδέτερη», ποσοστό που είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό, στο πλαίσιο της μελλοντικής αναπτυξιακής κατεύθυνσης για τη βιομηχανία.

Παρά ταύτα, η μεταποιητική βάση της Βορείου Ελλάδος εξακολουθεί να αξιοποιεί συγκεκριμένα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, για την επιτυχημένη δραστηριοποίησή της στις διεθνείς αγορές. Τα πέντε (5) σημαντικότερα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της βιομηχανίας της Βορείου Ελλάδος, είναι: α) η προσαρμοστικότητα στην παραγωγή προϊόντων με βάση τις απαιτήσεις του πελάτη, β) η ευελιξία στη λήψη αποφάσεων λόγω του οικογενειακού χαρακτήρα των επιχειρήσεων, γ) η παροχή προϊόντων / υπηρεσιών σε υψηλή ποιότητα, δ) η ευελιξία του προσωπικού για την κάλυψη πολλαπλών θέσεων και αναγκών, και, ε) η ταχεία ανταπόκριση στις αλλαγές του εξωτερικού περιβάλλοντος. Η αξιοποίηση ακριβώς των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων, συνδυαζόμενα με τις στρατηγικές επιλογές διαμορφώνουν για τις μεταποιητικές επιχειρήσεις της Βορείου Ελλάδος το μίγμα της μελλοντικής τους στρατηγικής. Αυτό διαμορφώνεται από την προσήλωση στον στόχο των εξαγωγών, από τη διαρκή προσπάθεια για αύξηση του μεριδίου αγοράς εντός και εκτός Ελλάδος, και από την ανάπτυξη της επιχείρησης μέσω επενδύσεων.

Η απουσία βιομηχανικής πολιτικής στην Ελλάδα

Η άσκηση βιομηχανικής πολιτικής στη χώρα μας, τουλάχιστον την τελευταία εικοσαετία, κατά κοινή διαπίστωση των ενδιαφερομένων μερών (κράτους – επιχειρήσεων – εργαζομένων) στον δημόσιο διάλογο, εξαντλείται στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση συγχρηματοδοτούμενων έργων και προγραμμάτων από την εκάστοτε κυβέρνηση. Κατά την τελευταία αυτή εικοσαετία, η μόνη προσπάθεια δημιουργίας ενός συνεκτικού πλέγματος δράσεων που θα δημιουργούσαν ένα ουσιαστικό πλαίσιο ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας της εγχώριας βιομηχανίας έγινε το 1997 με το έργο: «Το Μέλλον της Ελληνικής Βιομηχανίας⁸⁸».

Επιπλέον, αρκετές έρευνες επιβεβαιώνουν την απουσία συγκεκριμένης βιομηχανικής πολιτικής στη χώρα, ενώ ποσοτικά στοιχεία, όπως η διαρκής υποχώρηση του μεριδίου της μεταποίησης στο σχηματισμό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) και στην απασχόληση, ερμηνεύεται από πολλούς ως μια τάση αποβιομηχάνισης της ελληνικής οικονομίας και μετασχηματισμού της σε μια οικονομία υπηρεσιών⁸⁹.

Επιπλέον, η διαπιστωμένη διαχρονική κυβερνητική αδράνεια και αναβλητικότητα στη λήψη αποφάσεων για τη βιομηχανία στη χώρα μας, ενώ είναι γνωστά στην εκάστοτε πολιτική ηγεσία τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων στη χώρα μας, καθιστά εξαιρετικά ενδιαφέρουσα τη διερεύνηση της γνώμης της μεταποιητικής δραστηριότητας στη Βόρεια Ελλάδα, για τα «αναγκαία μέτρα και πολιτικές για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της μεταποίησης στη Βόρεια Ελλάδα και κατ' επέκταση στη χώρα».

Η συγκεκριμένη διερεύνηση πραγματοποιήθηκε από τον Σύνδεσμο Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (ΣΒΒΕ) στο πλαίσιο της έρευνας όπως αυτή περιεγράφηκε στο αμέσως προηγούμενο κεφάλαιο, με αποκλειστικό στόχο να καταγραφεί και να τεκμηριωθεί η άποψη των στελεχών ικανού αριθμού μεταποιητικών επιχειρήσεων για τη «νέα βιομηχανική πολιτική» στη χώρα. Ουσιαστικά ζητούμενο από το δεύτερο αυτό μέρος της έρευνας είναι η, όσο το δυνατόν περισσότερο, κάλυψη του κενού που υπάρχει ανάμεσα στις έννοιες της «προσφοράς» και της «ζήτησης» πολιτικών για την έμπρακτη και ουσιαστική ενίσχυση της μεταποιητικής δραστηριότητας στη χώρα μας, με άξονα την παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας, και λαμβάνοντας υπόψη το μακροοικονομικό περιβάλλον δραστηριοποίησης των μεταποιητικών επιχειρήσεων στη χώρα μας, προκύπτει με σαφήνεια ότι πλέον αποτελεί μονόδρομο για την πολιτική ηγεσία της χώρας, ο απεγκλωβισμός από τη διαχειριστική λογική των πραγμάτων, την ατέρμονη διαβούλευση που μόνο χρονική καθυστέρηση προσφέρει, και, φυσικά, αλλά πέρα και πάνω απ' όλα, από τον διαρκή υπολογισμό του «πολιτικού κόστους» για τη λήψη των σωστών αποφάσεων.

Σε κάθε περίπτωση, από το παρόν κεφάλαιο, η συνεισφορά των μεταποιητικών επιχειρήσεων στη χάραξη μιας «νέας βιομηχανικής πολιτικής» είναι έμπρακτη. Το μόνο που απομένει είναι

⁸⁸ Ελληνική Δημοκρατία. Υπουργείο Ανάπτυξης. Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας (ΓΓΒ) Έργο: «Το Μέλλον της Ελληνικής Βιομηχανίας», Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Βιομηχανίας, Υποπρόγραμμα 6, Μέτρο 1, Δράση 3, Επιστημονικός Υπεύθυνος: Χρήστος Πιτέλης, Αθήνα, Οκτώβριος 1997

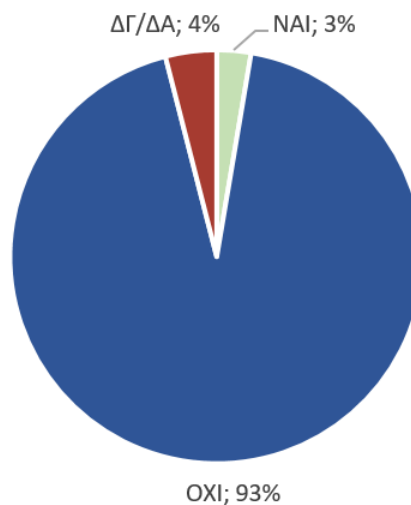
⁸⁹ Βλ. ό.π. σημείο 5, σελ. 6

η πολιτική ηγεσία και οι αρμόδιοι λειτουργοί της δημόσιας διοίκησης που χαράσσουν τη βιομηχανική πολιτική της χώρας, να εξετάσουν την κάθε πρόταση που έχει κατατεθεί, με ευρύτητα πνεύματος και με αποκλειστικό κριτήριο, την ανάπτυξη της χώρας και ειδικά της ελληνικής περιφέρειας.

Απουσία «βιομηχανικής πολιτικής» και με αποσπασματικά μέτρα για την ενίσχυση της μεταποίησης ...

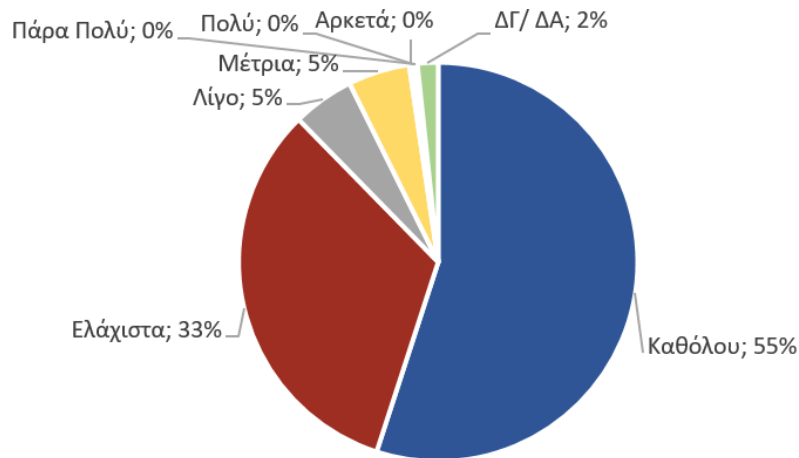
Περισσότερες από 9 στις 10 επιχειρήσεις που συμμετέχουν στην έρευνα γνώμης (93%) υποστηρίζουν με σαφήνεια ότι η πολιτεία ΔΕΝ ΑΣΚΕΙ σαφή βιομηχανική πολιτική για την υποστήριξη της μεταποιητικής δραστηριότητας στη χώρα. Η γνώμη των μεταποιητικών επιχειρήσεων αποκτά βαρύνουσα σημασία, ειδικά αν κανείς συνυπολογίσει ότι ουσιαστικά η πολιτεία έχει σχεδόν εξαντλήσει, τόσο κατά την τρέχουσα χρονική περίοδο όσο και κατά την τελευταία δεκαετία, το σχεδιασμό συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων.

Γράφημα 1. Η πολιτεία ασκεί σαφή βιομηχανική πολιτική για την υποστήριξη της μεταποιητικής δραστηριότητας στη χώρα;

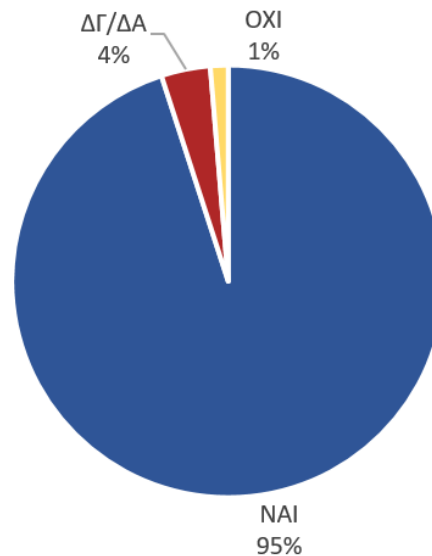
Ουσιαστικά, οι μεταποιητικές επιχειρήσεις θεωρούν ότι τα συγκεκριμένα προγράμματα «δεν αρκούν» για την υποβοήθηση της ανταγωνιστικότητας της μεταποιητικής δραστηριότητας στη Βόρεια Ελλάδα και κατ' επέκταση στη χώρα, αφού στην επόμενη ερώτηση της έρευνας το 88% των επιχειρήσεων θεωρεί ότι οι εφαρμοζόμενες πολιτικές υποβοηθούν είτε «καθόλου» (55%) είτε «ελάχιστα» (33%) την ανάπτυξη της μεταποιητικής δραστηριότητας. Αξιοσημείωτο είναι το «τριπλό» μηδενικό (0%) ποσοστό στις απαντήσεις: «αρκετά», «πολύ» και «πάρα πολύ». Το υπόλοιπο 12% των απαντήσεων στη συγκεκριμένη ερώτηση συμπληρώνεται από το «λίγο» και το «μέτρια» με ισόποσο (5%), ενώ το 2% που απομένει προέρχεται από το «Δεν γνωρίζω – Δεν απαντώ».

Γράφημα 2. Οι εφαρμοζόμενες πολιτικές, σε ποιο βαθμό υποβοηθούν την ανάπτυξη της μεταποιητικής δραστηριότητας στη Βόρεια Ελλάδα και στη χώρα;

Ως εκ των παραπάνω, έρχεται ως «φυσιολογικό» επιστέγασμα της συγκεκριμένης ομάδας ερωτήσεων το ποσοστό 95% με το οποίο οι μεταποιητικές επιχειρήσεις υπογραμμίζουν ότι όντως «είναι (απολύτως) αναγκαία η άσκηση μιας νέας βιομηχανικής πολιτικής στη χώρα».

Γράφημα 3. Σήμερα, πιστεύετε ότι είναι αναγκαία η άσκηση μιας «νέας» βιομηχανικής πολιτικής;

Οι τρεις πυλώνες της «νέας βιομηχανικής πολιτικής» ...

Ως φυσική συνέχεια των προηγούμενων τριών ερωτήσεων, είναι η κατάθεση της γνώμης των επιχειρήσεων για τους «τρεις» πυλώνες, στους οποίους θα πρέπει να στηριχθεί η «νέα βιομηχανική πολιτική» τα επόμενα χρόνια. Δόθηκαν προς αξιολόγηση στις επιχειρήσεις δεκαπέντε (15) παράγοντες, οι οποίοι είναι «συμβατοί» με την τρέχουσα – διακηρυγμένη ευρωπαϊκή βιομηχανική πολιτική.

Οι πολιτικές διεθνοποίησης και εξωστρέφειας, συγκεντρώνουν την πρώτη «προτίμηση» των επιχειρήσεων που συμμετέχουν στην έρευνα. Οι μισές επιχειρήσεις της έρευνας (49%) δηλώνουν ότι ο συγκεκριμένος πυλώνας βιομηχανικής πολιτικής αποτελεί προτεραιότητα στην υποστήριξη των μεταποιητικών επιχειρήσεων. Σε «απόσταση» 19 ποσοστιαίων μονάδων (30%) ακολουθεί ο πυλώνας της ύπαρξης επαρκών προγραμμάτων χρηματοδοτικής υποστήριξης, όπως Αναπτυξιακός Νόμος, ΕΣΠΑ, κλπ. Σε τρίτο «πυλώνα» βιομηχανικής πολιτικής αναδεικνύεται η μείωση του κόστους χρηματοδότησης των μεταποιητικών επιχειρήσεων, το οποίο, όπως είναι γνωστό, είναι εξαιρετικά δυσανάλογο στη χώρα μας, σε σχέση με το αντίστοιχο κόστος που καλούνται να επωμισθούν ανταγωνιστικές προς τις Ελληνικές επιχειρήσεις, με έδρα άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Πίνακας 35. Οι «πυλώνες» βιομηχανικής πολιτικής στο σύνολο των επιχειρήσεων του δείγματος

ΠΥΛΩΝΑΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	% ΠΡΟΤΙΜΗΣΗΣ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ
Οι πολιτικές ενίσχυσης της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειας	49%
Τα προγράμματα χρηματοδοτικής υποστήριξης (Αναπτυξιακός Νόμος, ΕΣΠΑ, κλπ.)	30%
Η μείωση του κόστους χρηματοδότησης	28%
Η πρόσβαση σε κεφάλαια χρηματοδότησης	27%
Η απλοποίηση της νομοθεσίας που αφορά στη μεταποίηση	26%
Η βελτίωση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων	24%
Η διασύνδεση της βιομηχανίας με το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας	22%
Η βελτίωση των βασικών υποδομών της χώρας (σιδηροδρομικό και οδικό δίκτυο, λιμάνια, logistics hubs, κλπ..).	21%
Η αναμόρφωση του ρυθμιστικού/νομοθετικού πλαισίου λειτουργίας των αγορών	19%
Οι επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες και σε καινοτομία	17%
Οι πολιτικές ενίσχυσης της καινοτομικής ικανότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων	15%
Η βελτίωση των υποδομών σε υπάρχουσες βιομηχανικές περιοχές	13%
Η άσκηση έμμεσης κλαδικής πολιτικής / Η αναδιάρθρωση συγκεκριμένων κλάδων της μεταποίησης	8%
Η παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων με το μικρότερο δυνατό περιβαλλοντικό αποτύπωμα, και σύμφωνα με το μοντέλο της κυκλικής οικονομίας	7%
Η ανάπτυξη νέων βιομηχανικών περιοχών	6%
Άλλος	6%
ΔΓ / ΔΑ	2%

Η σύγκριση των αποτελεσμάτων με βάση την κατηγοριοποίηση αναλόγως του αριθμού των εργαζομένων και του κύκλου εργασιών, αποδεικνύει ότι οι πολιτικές διεθνοποίησης και εξωστρέφειας αποτελούν «κοινό τόπο» για τις επιχειρήσεις ανεξάρτητα από τα κριτήρια που τίθενται για την επεξεργασία των απαντήσεων. Στο Παράρτημα 8, έχουν ενσωματωθεί όλοι οι Πίνακες των απαντήσεων για τους τρεις «πυλώνες» βιομηχανικής πολιτικής με κριτήρια: α) τον αριθμό των εργαζομένων, και, β) τον κύκλο εργασιών.

Στον Πίνακα 36 που ακολουθεί, έχουν σημειωθεί οι τρεις «πυλώνες» βιομηχανικής πολιτικής έτσι όπως αυτοί έχουν σημειωθεί ανά κλάση αριθμού εργαζομένων και κύκλου εργασιών.

Πίνακας 36. Οι τρεις «πυλώνες» βιομηχανικής πολιτικής στο σύνολο των επιχειρήσεων του δείγματος και στις επιμέρους κλάσεις αριθμού εργαζομένων και κύκλου εργασιών

ΠΥΛΩΝΑΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ										
	ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	ΑΕ 1- 10	ΑΕ 11- 50	ΑΕ 51- 100	ΑΕ 101- 200	ΑΕ >200	Κ/Ε < 1 εκ. €	Κ/Ε 1- 3 εκ. €	Κ/Ε 3- 5 εκ. €	Κ/Ε 5- 10 εκ. €	Κ/Ε > 10 εκ. €
Οι πολιτικές ενίσχυσης της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειας	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Τα προγράμματα χρηματοδοτικής υποστήριξης (Αναπτυξιακός Νόμος, ΕΣΠΑ, κλπ.)	2	2			2		2				3
Η μείωση του κόστους χρηματοδότησης	3		2	2		2				2	2
Η πρόσβαση σε κεφάλαια χρηματοδότησης		3		3	3		3	3			
Η απλοποίηση της νομοθεσίας που αφορά στη μεταποίηση			3					2	2		
Η βελτίωση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων										3	
Η διασύνδεση της βιομηχανίας με το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας									3		
Η βελτίωση των βασικών υποδομών της χώρας (σιδηροδρομικό και οδικό δίκτυο, λιμάνια, logistics hubs, κλπ..).						3					

Από την εξέταση των στοιχείων του παραπάνω Πίνακα 36, προκύπτουν οι ακόλουθες διαφοροποιήσεις ανά κλάση αριθμού εργαζομένων και κύκλου εργασιών, σε σχέση με τις προτεραιότητες που τίθενται αναφορικά με τους τρεις «πυλώνες» βιομηχανικής πολιτικής:

- Οι επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα, από 51 έως 100, και από 101 έως 200, αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην πρόσβαση σε χρηματοδότηση.
- Οι επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 11 έως 50 άτομα, αντιμετωπίζουν προβλήματα με τη νομοθεσία που αφορά στη μεταποιητική δραστηριότητα.
- Οι επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα, ζητούν τη βελτίωση των βασικών υποδομών της χώρας.
- Οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €, αντιμετωπίζουν προβλήματα πρόσβασης σε κεφάλαια χρηματοδότησης.

- Οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €, αντιμετωπίζουν προβλήματα με τη νομοθεσία που αφορά στη μεταποιητική δραστηριότητα, ενώ, προφανώς βιώνουν προβλήματα με το στελεχιακό και εργατικό τους δυναμικό, γι' αυτό και ζητούν τη διασύνδεση της βιομηχανίας με το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας.
- Οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €, διαφοροποιούνται από όλες τις υπόλοιπες, σημειώνοντας τη βελτίωση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων ως πυλώνα βιομηχανικής πολιτικής.

Σε κάθε περίπτωση, και μετά την εξέταση των προτεραιοτήτων των επιχειρήσεων για τους «πυλώνες» βιομηχανικής πολιτικής, αυτοί, με βάση ακριβώς τις προτεραιότητες που θέτουν οι επιχειρήσεις, είναι κατά σειρά:

Πίνακας 37. Οι οκτώ «πυλώνες» βιομηχανικής πολιτικής κατά σειρά προτεραιοποίησης

Πυλώνας	Περιγραφή
1 ^{ος} ΠΥΛΩΝΑΣ	Οι πολιτικές ενίσχυσης της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειας
2 ^{ος} ΠΥΛΩΝΑΣ	Τα προγράμματα χρηματοδοτικής υποστήριξης (Αναπτυξιακός Νόμος, ΕΣΠΑ, κλπ.)
3 ^{ος} ΠΥΛΩΝΑΣ	Η μείωση του κόστους χρηματοδότησης
4 ^{ος} ΠΥΛΩΝΑΣ	Η πρόσβαση σε κεφάλαια χρηματοδότησης
5 ^{ος} ΠΥΛΩΝΑΣ	Η απλοποίηση της νομοθεσίας που αφορά στη μεταποίηση
6 ^{ος} ΠΥΛΩΝΑΣ	Η βελτίωση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων
7 ^{ος} ΠΥΛΩΝΑΣ	Η διασύνδεση της βιομηχανίας με το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας
8 ^{ος} ΠΥΛΩΝΑΣ	Η βελτίωση των βασικών υποδομών της χώρας (σιδηροδρομικό και οδικό δίκτυο, λιμάνια, logistics hubs, κλπ..).

Η μεγάλη πρόκληση: η άρση των εμποδίων στην καθημερινή άσκηση μεταποιητικής δραστηριότητας στη χώρα

Το ζήτημα της άρσης των εμποδίων στην καθημερινή άσκηση μεταποιητικής δραστηριότητας στη χώρα, απασχολεί διαχρονικά και μόνιμα αφενός το έργο της πολιτείας⁹⁰ και αφετέρου το έργο των Συνδέσμων υποστήριξης της επιχειρηματικότητας και ειδικά της μεταποίησης, αλλά και των κλαδικών Συνδέσμων και φορέων⁹¹. Ειδικά η πρωτοβουλία των Συνδέσμων Επιχειρήσεων, ανέδειξε τριάντα (30) πεδία δράσης για τη δημιουργία φιλικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος, στο πλαίσιο της επανόδου σε συνθήκες ανάπτυξης, με την εκπλήρωση δυο προϋποθέσεων: α) της μείωσης της κρατικής κυριαρχίας και του παρεμβατισμού στην οικονομία, και, β) της απελευθέρωσης του δυναμισμού των υγιών δημιουργικών επιχειρήσεων της χώρας μέσα από την επιχειρηματικότητα.

⁹⁰ Βλ. π.χ. το έργο του «Forum βιομηχανίας» των τελευταίων ετών (2016 κ.ε.) το οποίο αποτελεί πρωτοβουλία της Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας (ΓΓΒ) του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης

⁹¹ Βλ. το περιεχόμενο της πρωτοβουλίας του ΣΕΒ με τίτλο: «ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΧΩΡΙΣ ΕΜΠΟΔΙΑ», στο πλαίσιο της Πράξης με τίτλο: «Δίκτυο Παρέμβασης για τη βελτίωση της ποιότητας των δημόσιων υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις», Αθήνα, Νοέμβριος 2010

Τα αποτελέσματα της έρευνας του ΣΒΒΕ και της ΕΤΒΑ ΒΙΠΕ αξιολόγησαν την ένταση σαράντα δυο εμποδίων στην καθημερινή δραστηριότητα των επιχειρήσεων, τα οποία τα στελέχη των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα καλούνταν να «βαθμολογήσουν» καθένα από τα εμπόδια με βαθμολογία από 1 – μικρή ένταση/μικρό εμπόδιο και 5- μεγάλη ένταση/μεγάλο εμπόδιο. Στο πλαίσιο της έρευνας ήταν υποχρεωτική η βαθμολόγηση από αυτούς που απαντούσαν και των 42 εμποδίων.

Στον Πίνακα 38 που ακολουθεί, φαίνεται η σειρά κατάταξης των δέκα (10) σημαντικότερων εμποδίων με κριτήριο τη μεγαλύτερη βαθμολογία που συγκέντρωσε η βαθμολόγηση 5-μεγάλη ένταση/μεγάλο εμπόδιο.

Πίνακας 38. Τα δέκα (10) σημαντικότερα εμπόδια στην άσκηση μεταποιητικής δραστηριότητας

	1	2	3	4	5	ΜΕΓΑΛΟ ΕΜΠΟΔΙΟ ΣΕ ...%
Το υφιστάμενο φορολογικό καθεστώς / Οι υφιστάμενοι συντελεστές φορολογίας	1%	2%	4%	13%	80%	93%
Φόροι στα κέρδη	1%	2%	5%	19%	73%	92%
Η απουσία ρευστότητας από την πραγματική οικονομία	0%	3%	11%	23%	62%	85%
Η πολυπλοκότητα της νομοθεσίας που διέπει την επιχειρηματικότητα	1%	3%	14%	22%	61%	83%
Οι ισχύουσες εργοδοτικές και ασφαλιστικές εισφορές	2%	3%	13%	21%	61%	82%
Η ταχύτητα απονομής δικαιοσύνης που αφορά στην επιχειρηματικότητα	2%	4%	14%	20%	61%	81%
Η πληρωμή των οφειλών του κράτους προς τις επιχειρήσεις	1%	3%	15%	24%	57%	81%
Φόροι στην παραγωγή/Διάφορα τέλη	1%	3%	16%	23%	57%	80%
Η γραφειοκρατία που αφορά στην έναρξη και στη λειτουργία μιας επιχείρησης	2%	5%	17%	23%	53%	76%
Η φοροδιαφυγή και η εισφοροδιαφυγή	2%	5%	17%	23%	53%	76%

Στην τελευταία δεξιά στήλη του Πίνακα 38 καταγράφεται το ποσοστό των επιχειρήσεων του δείγματος που σημειώνουν καθένα από τα δέκα (10) εμπόδια του Πίνακα.

Ουσιαστικά και από την ανά χείρας έρευνα, επικυρώνεται για άλλη μια φορά ότι το υφιστάμενο φορολογικό πλαίσιο αποτελεί τον βασικό ανασταλτικό παράγοντα στην άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας στη χώρα. Κοινός τόπος και των δέκα (10) εμποδίων είναι η λειτουργία του κράτους και η επιρροή που αυτό ασκεί με τις αποφάσεις του στην οικονομία. Εν τέλει, οι απαντήσεις στη συγκεκριμένη ερώτηση συνιστούν την πιο βασική κατεύθυνση πολιτικής για την ανάταξη της οικονομίας και για την επαναφορά της μεταποίησης στην πρωτοπορία της ανάπτυξης: στον εξορθολογισμό του φορολογικού καθεστώτος που επικρατεί στη χώρα μας, ειδικά κατά την τρέχουσα οικονομική συγκυρία της οικονομικής κρίσης.

Από την άλλη μεριά, στον ακόλουθο Πίνακα 39 καταγράφονται τα δέκα (10) εμπόδια, στα οποία καταγράφεται η μικρότερη ένταση, δηλαδή τα δέκα εμπόδια που συγκέντρωσαν τη μεγαλύτερη βαθμολογία στην βαθμολόγηση με 1- μικρή ένταση/μικρό εμπόδιο.

Πίνακας 39. Τα δέκα (10) εμπόδια τα οποία συγκέντρωσαν τη μεγαλύτερη βαθμολογία «μικρής έντασης» στην άσκηση μεταποιητικής δραστηριότητας

	1	2	3	4	5	ΜΙΚΡΟ ΕΜΠΟΔΙΟ ΣΕ %...	ΜΕΓΑΛΟ ΕΜΠΟΔΙΟ ΣΕ %...
Η νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος	13%	17%	35%	18%	18%	30%	36%
Η απουσία στελεχών με τα κατάλληλα προσόντα για τη στελέχωση της βιομηχανίας	11%	16%	26%	21%	26%	27%	47%
Η αρνητική στάση της κοινωνίας απέναντι στη βιομηχανία	12%	15%	27%	20%	26%	27%	46%
Η γραφειοκρατία για εξαγωγές προϊόντων	6%	18%	29%	24%	24%	24%	48%
Η λειτουργία του ΕΣΠΑ	7%	15%	32%	23%	24%	22%	47%
Το υφιστάμενο δίκτυο μεταφορών	8%	13%	30%	27%	22%	21%	49%
Το ισχύον σύστημα δημοσίων συμβάσεων	9%	12%	39%	16%	23%	21%	39%
Η νομοθεσία που διέπει τη συνεργασία βιομηχανίας με ΑΕΙ και ερευνητικά ιδρύματα	6%	14%	29%	24%	26%	20%	50%
Η απουσία άυλων υποδομών διευκόλυνσης της βιομηχανίας	4%	14%	34%	25%	24%	18%	49%
Η απουσία υλικών υποδομών για την διευκόλυνση της λειτουργίας της μεταποίησης	4%	14%	34%	23%	25%	18%	48%

Από τον Πίνακα 39 παραπάνω, προκύπτει αβίαστα το συμπέρασμα ότι δεν υπάρχουν «μικρής έντασης» εμπόδια. Τούτο διότι σε όλες ανεξαιρέτως τις περιπτώσεις εμποδίων, ο χαρακτηρισμός «μικρό εμπόδιο» υπολείπεται, και σε κάποιες περιπτώσεις κατά πολύ, του «παράλληλου» χαρακτηρισμού ως «μεγάλο εμπόδιο». Για παράδειγμα, ο παράγοντας «νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος» είναι μικρό εμπόδιο για το 30%, αλλά ταυτόχρονα μεγάλο για το 36%. Ομοίως και «η απουσία στελεχών με τα κατάλληλα προσόντα για τη στελέχωση της βιομηχανίας» το οποίο είναι μικρό εμπόδιο για το 27% των επιχειρήσεων, αλλά μεγάλο εμπόδιο για το 47%.

Στο Παράρτημα 9, έχουν συμπεριληφθεί οι Πίνακες των απαντήσεων για το σύνολο του δείγματος και για τις κλάσεις αριθμού εργαζομένων και κύκλου εργασιών. Από τη μελέτη των συγκεκριμένων Πινάκων, το «υφιστάμενο φορολογικό καθεστώς και οι υφιστάμενοι συντελεστές φορολογίας», κυριαρχούν σε όλες τις κατηγοριοποιήσεις των απαντήσεων, και μάλιστα σε ποσοστό μεγαλύτερο από 90%.

Άρα... πόσο αισιόδοξα ή όχι, διαγράφεται το μέλλον της επιχειρηματικής δραστηριότητας στη Βόρεια Ελλάδα;

Η φυσιολογική εξέλιξη της έρευνας επιτάσσει να ερωτηθεί ο συμμετέχων στην έρευνα, αναφορικά με τον αν είναι και πόσο αισιόδοξος για το μέλλον της μεταποιητικής δραστηριότητας στη Βόρεια Ελλάδα, άρα και στη χώρα. Η κλίμακα που χρησιμοποιήθηκε και πάλι ήταν πενταβάθμια, ενώ δόθηκε η δυνατότητα σε όσους απαντούν να σημειώσουν την απάντηση «Δεν Γνωρίζω/Δεν απαντώ».

Το 50% περίπου των απαντήσεων (47,67%) είναι απαισιόδοξο (36%) και πολύ απαισιόδοξο. (11,67%) Ιδιαίτερη εντύπωση προξενεί το γεγονός ότι μια (1) στις τρεις (3) επιχειρήσεις είναι

ουδέτερες, ενώ μόλις μια (1) στις πέντε (5) είναι αισιόδοξες (19,67%) και πολύ αισιόδοξες (1,33%)

Συγκεντρωτικά, τα ποσοστά των απαντήσεων τόσο συνολικά, όσο και κατά κλάση αριθμού εργαζομένων και κύκλο εργασιών έχουν ως εξής:

Πίνακας 40. Καταγραφή των προοπτικών για το μέλλον της μεταποιητικής δραστηριότητας στην Ελλάδα (με έγχρωμη σκίαση έχουν σημειωθεί τα μεγαλύτερα ποσοστά ανά στήλη)

	Απαισιόδοξος & Πολύ Απαισιόδοξος (%)	ΟΥΔΕΤΕΡΟΣ (%)	Αισιόδοξος & Πολύ Αισιόδοξος (%)
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	47,67	30,00	21,00
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα	59,13	24,35	16,52
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 10 έως 50 άτομα	44,03	30,28	23,85
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα	57,14	28,57	14,29
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα	28,00	48,00	20,00
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων περισσότερων από 200 άτομα	26,66	36,67	33,33
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών έως 1 εκ. €	54,70	28,21	17,09
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	53,74	25,37	20,89
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	40,00	25,00	30,00
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	54,55	27,27	18,18
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. €	32,31	41,54	23,08

Από τα στοιχεία του Πίνακα 40 παραπάνω, προκύπτει ότι οι απαισιόδοξες ή/και πολύ απαισιόδοξες επιχειρήσεις είναι αυτές που έχουν κατά τεκμήριο μικρό μέγεθος, τόσο με κριτήριο αριθμού εργαζομένων, όσο και με αυτό του κύκλου εργασιών.

Ομοίως, ουδέτερες εμφανίζονται οι επιχειρήσεις που πλέον (εν. μετά την έναρξη της οικονομικής κρίσης) θεωρούνται αρκετά δυναμικές, τόσο με κριτήρια αριθμού εργαζομένων (100 – 200 άτομα) όσο και με κριτήρια κύκλου εργασιών (μεγαλύτερος από 10 εκ. €) Είναι οι επιχειρήσεις που έχουν αντέξει κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, έχουν διεθνοποιηθεί και οι οποίες θεωρούν ότι είτε δεν θα υπάρξουν χειρότερα, είτε μπορούν να αντιμετωπίσουν τα χειρότερα.

Τέλος, αισιόδοξη και πολύ αισιόδοξη, εμφανίζεται η κατηγορία των επιχειρήσεων με αριθμό εργαζομένων από 10 έως 50 άτομα και με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €. Πρόκειται για τη μεγάλη πλειοψηφία των μεταποιητικών επιχειρήσεων γενικά, και οι οποίες ατενίζουν το μέλλον με αισιοδοξία, ακριβώς επειδή άντεξαν κι αυτές τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης και πλέον θεωρούν ότι μπορούν να αναπτυχθούν και να συνεχίσουν να δραστηριοποιούνται στον κλάδο στον οποίο ανήκουν.

Παρά τα προσκόμματα και την απαισιοδοξία, η βιομηχανία στη Βόρεια Ελλάδα αξιοποιεί συγκεκριμένα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα...

Παρουσιάζει εξαιρετικό ερευνητικό ενδιαφέρον η αποτύπωση της γνώμης των ίδιων των μεταποιητικών επιχειρήσεων της Βορείου Ελλάδος για τα ανταγωνιστικά της πλεονεκτήματα, ανεξάρτητα από κλάδο.

Από τις απαντήσεις προκύπτει ότι το σημαντικότερο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα είναι η «ευελιξία» και η «προσαρμοστικότητα» του τοπικού παραγωγικού συστήματος, τόσο στην παραγωγή προϊόντων όσο και στη λήψη αποφάσεων, γεγονός που συνδυαζόμενο με την ευελιξία του προσωπικού, οδηγεί στην ταχεία ανταπόκριση στις αλλαγές του εξωτερικού περιβάλλοντος και στην παραγωγή προϊόντων υψηλής ποιότητας. Η άποψη αυτή καταγράφεται σχεδόν από τις επτά (7) από τις δέκα (10) επιχειρήσεις του δείγματος.

Ο Πίνακας 41 αμέσως παρακάτω καταγράφει ακριβώς τη συγκεκριμένη διαπίστωση, στα πέντε (5) κυριότερα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, τα οποία συγκεντρώνουν τη μεγαλύτερη βαθμολογία.

Πίνακας 41. Τα πέντε (5) σημαντικότερα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της βιομηχανίας της Βορείου Ελλάδος

	Αποτελεί για το ...
Προσαρμοστικότητα στην παραγωγή προϊόντων με βάση τις απαιτήσεις του πελάτη	69%
Ευελιξία στη λήψη αποφάσεων λόγω του οικογενειακού χαρακτήρα των επιχειρήσεων	67%
Παροχή προϊόντων/ υπηρεσιών σε υψηλή ποιότητα	64%
Ευελιξία προσωπικού για τη κάλυψη πολλαπλών θέσεων και αναγκών	62%
Ταχεία ανταπόκριση στις αλλαγές του εξωτερικού περιβάλλοντος	52%

Όμως, τι δεν αποτελεί ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για τις μεταποιητικές επιχειρήσεις της Βορείου Ελλάδος;

Στο ενδιαφέρον και κρίσιμο αυτό ερώτημα απαντούν τα στοιχεία που συμπεριλαμβάνονται στον Πίνακα 42 που ακολουθεί.

Πίνακας 42. Τι δεν αποτελεί ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για τη βιομηχανία της Βορείου Ελλάδος

	Αποτελεί για το ...	ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΓΙΑ ΤΟ ...
Υφιστάμενα δίκτυα μεταφορών (εγγύτητα σε λιμάνια, σιδηροδρομικό και οδικό δίκτυο, κλπ.)	33%	34%
Προϊόντα με μειωμένο περιβαλλοντικό αποτύπωμα	25%	33%
Ελκυστική συσκευασία προϊόντων	28%	25%
Εφαρμογή σύγχρονων διοικητικών πρακτικών	32%	23%
Προϊόντα «Made in EU»	42%	22%

Για τους πέντε παράγοντες που συγκεντρώνουν τη μεγαλύτερη βαθμολογία υπάρχει αντιφατική καταγραφή προτίμησης, από τις επιχειρήσεις του δείγματος. Τα υφιστάμενα

δίκτυα μεταφορά ενώ δεν αποτελούν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για το 34%, αποτελούν για το 33%. Ομοίως, ενώ το 33% θεωρεί ότι δεν αποτελεί ανταγωνιστικό πλεονέκτημα η παραγωγή προϊόντων με μειωμένο περιβαλλοντικό αποτύπωμα, το 25% διαφωνεί, θεωρώντας ότι είναι. Η μεγαλύτερη διαφορά καταγράφεται στην παραγωγή προϊόντων «Made in EU», που για μεν το 22% δεν είναι, αλλά για το 42% είναι.

Σε κάθε περίπτωση, οι «διαφωνίες» που έχουν καταγραφεί στο πλαίσιο της συγκεκριμένης ερώτησης, αναδεικνύουν τις προοπτικές και τις εν γένει δυνατότητες επίτευξης ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος για το τοπικό παραγωγικό σύστημα.

Στο Παράρτημα 10, βρίσκονται οι Πίνακες με τα αναλυτικά στοιχεία των απαντήσεων ανά εξεταζόμενο παράγοντα και κατά τάξη μεγέθους και κατά κύκλο εργασιών.

Τελικά, ποια είναι τα μελλοντικά σχέδια των μεταποιητικών επιχειρήσεων της Βορείου Ελλάδος;

Τρεις είναι οι κύριες στρατηγικές κατευθύνσεις για το μέλλον της βιομηχανίας στη Βόρεια Ελλάδα, έτσι όπως αυτές καταγράφονται για το σύνολο του δείγματος:

- Εξαγωγές, σε ποσοστό 57% στο δείγμα,
- Προσπάθεια για αύξηση του μεριδίου αγοράς εντός και εκτός Ελλάδος, 55%, και,
- Ανάπτυξη της επιχείρησης μέσω επενδύσεων. (53%)

Οι τρεις αυτές απόψεις των επιχειρήσεων καταγράφονται με σαφήνεια στο πλαίσιο της έρευνας και έχουν ως ποσοστά σημαντική απόσταση από την τέταρτη στρατηγική, που είναι η διατήρηση της επιχείρησης στα σημερινά επίπεδα. Επιπλέον, η στρατηγική της ανάπτυξης των επιχειρήσεων μέσω επενδύσεων, αποδεικνύει τη βούληση της μεταποίησης της Βορείου Ελλάδος για την εφαρμογή στρατηγικών επέκτασης και αύξησης παραγωγικότητας, με στόχο την εξασφάλιση της βιωσιμότητάς τους. Αν βεβαίως αυτό συνδυασθεί και με τις απαντήσεις που έδωσαν οι επιχειρήσεις σε προηγούμενες ερωτήσεις, τότε η ταχύτατη βελτίωση του εξωτερικού περιβάλλοντος, μπορεί πραγματικά να αποτελέσει το έναυσμα για την υλοποίηση επενδύσεων.

Στο Παράρτημα 11 του παρόντος, υπάρχουν οι τρεις κύριες στρατηγικές που προτίθενται να ακολουθήσουν οι μεταποιητικές επιχειρήσεις από τώρα και στο εξής, για την υλοποίηση των μελλοντικών τους σχεδίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Η συμβολή της μεταποίησης/βιομηχανίας στην ανάπτυξη των τεσσάρων Περιφερειών της Βόρειας Ελλάδας

Επιτελική σύνοψη

Η πορεία της μεταποίησης της Βόρειας Ελλάδας ακολουθεί τη συνολική πορεία της μεταποιητικής δραστηριότητας στη χώρα. Σε όρους Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) η μεταποιητική δραστηριότητα στη Βόρεια Ελλάδα εισφέρει με το 10,95% στη συνολική ΑΠΑ της Βόρειας Ελλάδας έναντι 12,35% συνεισφοράς το 2001, εμφανίζοντας ουσιαστικά μικρότερο ρυθμό μείωσης σε σχέση με τη συνολική οικονομική δραστηριότητα στη Βόρεια Ελλάδα. Από την κλαδική ανάλυση, προκύπτει ότι η βιομηχανία τροφίμων και ποτών είναι με μεγάλη διαφορά ο ανθεκτικότερος κλάδος της μεταποίησης αφού εισφέρει στη συνολική ΑΠΑ της μεταποίησης με σχεδόν 35% το 2016, ενώ το 2000 το αντίστοιχο ποσοστό ήταν περίπου στο 22%.

Η συρρίκνωση των μεγεθών της μεταποίησης στο Βορειοελλαδικό Τόξο επιβεβαιώνεται και σε όρους απασχόλησης, αλλά, όπως και στην περίπτωση της ΑΠΑ, σημειώνεται σχετικά «καλή αντίσταση» τόσο στην τάση αποβιομηχάνισης, όσο και στην οικονομική κρίση από το 2008 κ.ε.. Συγκεκριμένα, ενώ το 2000 η συμμετοχή της βιομηχανίας της Βόρειας Ελλάδας στη συνολική απασχόληση της βιομηχανίας στη χώρα ήταν περίπου 33%, το 2015 το αντίστοιχο ποσοστό έχει διαμορφωθεί σε 29%. Ομοίως, η συμμετοχή της βιομηχανίας στη συνολική απασχόληση της Βόρειας Ελλάδας, το 2000 ήταν περίπου στο 15%, ενώ το 2015 το αντίστοιχο ποσοστό έχει διαμορφωθεί περίπου στο 12%.

Παρά το δυσμενές περιβάλλον δραστηριοποίησης των μεταποιητικών επιχειρήσεων της Βόρειας Ελλάδας, αυτές επιδεικνύουν σημαντική εξαγωγική δραστηριότητα. Οι τέσσερις περιφέρειες της Βόρειας Ελλάδας πραγματοποίησαν το 2016 εξαγωγές ύψους €5,6 δισ.. Διαχρονικά συνεισφέρουν κατά μέσον όρο το 22% των συνολικών εξαγωγών προϊόντων της χώρας, ενώ η Κεντρική Μακεδονία αποτελεί τον δεύτερο σημαντικότερο εξαγωγέα της χώρας, συνεισφέροντας το 16% της συνολικής αξίας εξαγωγών προϊόντων με αξία εξαγωγών 4,2δισ.. Οι υπόλοιπες τρεις περιφέρειες της Βόρειας Ελλάδας εμφανίζουν πιο περιορισμένη εξαγωγική δραστηριότητα, επιτυγχάνοντας σωρευτικά εξαγωγές αξίας 1,34 δισ.. Μάλιστα, εκτιμάται ότι οι επιχειρήσεις της Βόρειας Ελλάδας εμφανίζουν εντονότερη εξαγωγική δραστηριότητα, σημειώνοντας υψηλότερες επιδόσεις σε όρους τζίρου των εξαγωγών, επιχειρήσεων με συνεπείς (όχι ευκαιριακές) εξαγωγές, καθώς και επιχειρήσεων με διεθνή παραγωγική επέκταση.

Αναλύοντας τη συμμετοχή των προϊόντων στη συνολική αξία των εξαγωγών της κάθε περιφέρειας, επιβεβαιώνεται και με όρους εξαγωγών η σημασία του κλάδου των τροφίμων. Ειδικότερα, η αξία των εξαγωγών τροφίμων διαμορφώνεται στο 22% για την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης και για την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, στο 32% για την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, ενώ στην Περιφέρεια Ηπείρου διαμορφώνεται στο 71%. Βέβαια, λόγω του διαφορετικού επιπέδου της συνολικής αξίας των εξαγωγών της κάθε περιφέρειας, οι εξαγωγές του κλάδου τροφίμων στην περίπτωση της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας διαμορφώνεται σε €1,3 δισ., όταν για την Ήπειρο ανέρχονται σε €187 εκατ., για την Ανατολική Μακεδονία-Θράκη σε €168,5 εκατ. και για τη Δυτική Μακεδονία σε €68,5 εκατ..

Άλλοι κλάδοι στους οποίους οι Περιφέρειες της Βόρειας Ελλάδας σημειώνουν σημαντική εξαγωγική επίδοση είναι η Κλωστοϋφαντουργία - Ένδυση, με τις συνολικές εξαγωγές να διαμορφώνονται σε €869,2 εκατ., καθώς και ο κλάδος χημικών και πλαστικού, με την αξία των εξαγωγών για το 2016 να διαμορφώνεται σε €647,4 εκατ.. Εστιάζοντας στο ιδιαίτερο παραγωγικό οικοσύστημα της κάθε περιφέρειας, σημαντικός βάσει των εξαγωγικών επιδόσεων αναδεικνύεται ο κλάδος των μη μεταλλικών ορυκτών για την περίπτωση της Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης, αποτελώντας το 23% της αξίας των εξαγωγών της Περιφέρειας (€176,3 εκατ.), ο κλάδος πετρελαιοειδών για την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, με την αξία των εξαγωγών το 2016 να διαμορφώνεται σε €635,7 εκατ..

Από την άλλη μεριά, και σε ότι αφορά τον δεύτερο πυλώνα ανάπτυξης στο σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον, δηλαδή την ανάπτυξη δράσεων έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης, διαπιστώνουμε ότι η χρηματοδότηση της δαπάνης για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη που εκτελείται σε επιχειρήσεις των

περιφερειών της Βόρειας Ελλάδας ακολουθεί το μοτίβο που παρατηρείται σε εθνικό επίπεδο, δηλαδή κατά βάσει «αυτοχρηματοδοτείται», με εξαίρεση στο συγκεκριμένο μοντέλο να αποτελεί η Περιφέρεια Ηπείρου. Συγκεκριμένα, ο επιχειρηματικός τομέας χρηματοδοτεί τη δαπάνη για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη που εκτελείται σε επιχειρήσεις κατά 86%, 69% και 89% για τις Περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης, Κεντρικής Μακεδονίας και Δυτικής Μακεδονίας αντίστοιχα. Αντίθετα, ο επιχειρηματικός τομέας συνεισφέρει μόλις το 25% των κεφαλαίων για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη στην Περιφέρεια Ηπείρου.

Το συνολικό ποσό που παρέχει ο επιχειρηματικός τομέας στη συνολική δαπάνη για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη στη Βόρεια Ελλάδα (ανεξαρτήτως τομέα εκτέλεσης) διαμορφώθηκε το 2013 σε €46,7 εκατ., ενώ η συνολική δαπάνη για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη που εκτελέστηκε από επιχειρήσεις (ανεξαρτήτως πηγής χρηματοδότησης) ανέρχεται σε €48,15 εκατ.. Μάλιστα, κατά το 2013 απασχολήθηκαν 1.578 ερευνητές και λοιπό προσωπικό σε δράσεις έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης σε επιχειρήσεις.

Σε επίπεδο επιχείρησης, περισσότερες από τις μισές επιχειρήσεις (53%) της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας αναφέρουν ότι εφαρμόζουν έναν τουλάχιστον τύπο καινοτομίας, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης διαμορφώνεται σε 37%. Παράλληλα, οι επιχειρήσεις της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας επιτυγχάνουν το υψηλότερο ποσοστό συμμετοχής καινοτόμων προϊόντων στον κύκλο εργασιών, ενώ υψηλή είναι και η επίδοση της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας. Αναλυτικότερα, το ποσοστό συμμετοχής καινοτόμων προϊόντων στον κύκλο εργασιών διαμορφώνεται σε 17,8%, με τον μέσο όρο της χώρας να είναι 12%. Ακολουθεί η Περιφέρεια Δυτική Μακεδονίας 10,9%, η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης 8,4%, ενώ η Περιφέρεια Ηπείρου καταγράφει τη χαμηλότερη επίδοση της χώρας με ποσοστό 1,3%.

Η βιομηχανία/μεταποίηση ως φραγμός στην κρίση: η εξέλιξη της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) της μεταποίησης στη Βόρεια Ελλάδα

Παρά το γεγονός ότι η μεταποίηση αποτελεί κινητήριο μηχανή για την οικονομική ανάπτυξη⁹² παγκοσμίως, στην Ελλάδα έως σήμερα δεν υπήρξε ουσιαστική διασύνδεση της συνολικής αναπτυξιακής διαδικασίας με τον νευραλγικό αυτό τομέα της οικονομίας.

Ουσιαστικά, η οικονομική ανάπτυξη, τουλάχιστον κατά τις τρεις προηγούμενες δεκαετίες, στηρίχθηκε στην δημόσια, κατά κύριο λόγο, και, ακολούθως, στην ιδιωτική κατανάλωση, η οποία τροφοδοτήθηκε από τον υψηλό ρυθμό αύξησης του εισοδήματος. Ο ρυθμός αυτός όμως δεν βρισκόταν σε ευθεία διασύνδεση με την αύξηση της παραγωγικότητας εργασίας, αλλά επιτεύχθηκε με την δανειακή επέκταση τόσο του δημόσιου, όσο και του ιδιωτικού τομέα. Φυσικά, αυτή η «διαδικασία ανάπτυξης» δεν είναι, και δεν μπορεί να είναι, βιώσιμη. Μάλιστα, σε ένα περιβάλλον διεθνούς οικονομικής κρίσης και δημοσιονομικής ασφυξίας είναι αδύνατον να συνεχίζει να εφαρμόζεται. Ως εκ τούτου, ο προσανατολισμός την οικονομικής προσπάθειας στις δραστηριότητες της πραγματικής οικονομίας αποτελεί μονόδρομο για την Ελλάδα, και, φυσικά, η βιομηχανία – και ειδικότερα η μεταποίηση- καλείται να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο σε αυτή την προσπάθεια.

Παράλληλα, η οπισθοδρόμηση των περιφερειών της Βόρειας Ελλάδας σε «όρους ανάπτυξης» τόσο σε εθνικό, όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αποτελεί ακόμη μία ένδειξη της ανεπάρκειας του αναπτυξιακού μοντέλου της χώρας.

Βάσει του μοντέλου που είχε ακολουθηθεί τις προηγούμενες δεκαετίες, ουσιαστικά υπήρξε υπερ-συγκέντρωση πόρων (υλικών και άυλων) σε συγκεκριμένες περιοχές ή/και περιφέρειες, η οποία οδήγησε στην αδυναμία συνολικής διάχυσης της αναπτυξιακής διαδικασίας. Η συγκεκριμένη διαπίστωση θέτει σε αναγκαία προτεραιότητα σήμερα την εφαρμογή βιομηχανικής πολιτικής προσαρμοσμένης στα ιδιαίτερα παραγωγικά χαρακτηριστικά της κάθε περιφέρειας, μιας βιομηχανικής πολιτικής που θα προωθή την παραγωγική ανασυγκρότηση σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, και η οποία θα εισφέρει θετικά στην άμβλυση των περιφερειακών και δια- περιφερειακών ανισοτήτων. Ειδικότερα, κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, έγινε εμφανής η ανάγκη περαιτέρω υποστήριξης του περιφερειακού παραγωγικού ιστού, καθώς περιφέρειες με σχετικά πιο εκτεταμένο δευτερογενή τομέα – πρωτίστως, αλλά και πρωτογενή τομέα (λόγω των ισχυρών διασυνδέσεων μεταξύ τους) εμφάνισαν αυξημένη ανθεκτικότητα στην κρίση, σε σχέση με άλλες που δεν διέθεταν το συγκεκριμένο χαρακτηριστικό.

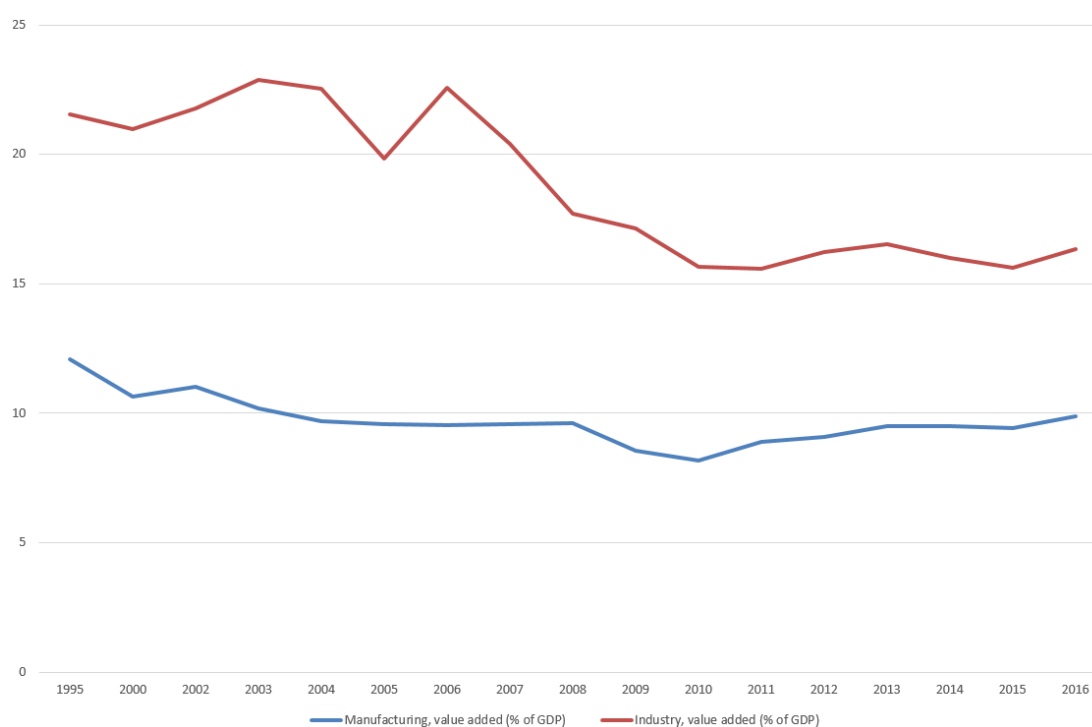
Παρά τη δυσμενή συγκυρία, ειδικά ο μεταποιητικός τομέας στην Ελλάδα έχει επιδείξει σχετική ανθεκτικότητα στην οικονομική κρίση, σε σχέση βεβαίως με άλλους τομείς της οικονομίας. Αποτελεί κοινά αποδεκτό γεγονός ότι οικονομίες με εκτεταμένη παραγωγική βάση έχουν επιδείξει καλύτερη προσαρμογή και ευχερέστερη αντιμετώπιση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης⁹³. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι η Ελλάδα καταλαμβάνει την

⁹² Kaldor N. (1960), Causes of growth and stagnation in the world economy, Cambridge University Press

⁹³ Aiginger, K. (2009), Strengthening the Resilience of an Economy - Enlarging the Menu of Stabilisation Policy to Prevent Another Crisis

53^η θέση σε σύνολο 144 χωρών στον δείκτη Competitive Industrial Performance του UNIDO, θέση σημαντικά υψηλότερη (αναλογικά) από αυτή που καταλαμβάνει η χώρα σε δείκτες συνολικής ανταγωνιστικότητας⁹⁴. Η ανθεκτικότητα αυτή αντικατοπτρίζεται στην εξέλιξη της συνεισφοράς της μεταποίησης στη διαμόρφωση της συνολικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας στη χώρα⁹⁵. Παρά το αρχικό σοκ κατά τα δύο πρώτα χρόνια της κρίσης, η μεταποίηση τελικά κατάφερε να επανακάμψει σε όρους συνεισφοράς της στο σχηματισμό της συνολικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της χώρας, αν και σε επίπεδα ελαφρώς χαμηλότερα από ότι στην προ κρίσης περίοδο, όπως αποτυπώνεται στο Γράφημα 4.

Γράφημα 4. Η συνεισφορά της βιομηχανίας και της μεταποίησης στη συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία στη χώρα (% του ΑΕΠ).

Πηγή: EUROSTAT, Επεξεργασία ΣΒΒΕ

Πρέπει να σημειωθεί ότι η μειούμενη συνεισφορά της μεταποίησης στη συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία, αποτελεί εγγενές χαρακτηριστικό της διαδικασίας της ανάπτυξης, η οποία οφείλεται σε ένα βαθμό στην ταχύτερη πτώση των τιμών των βιομηχανικών προϊόντων απ' ότι προϊόντων άλλων κλάδων και στη μείωση της απασχόλησης,

⁹⁴ Βλ. <https://stat.unido.org/database/CIP%202017> & Competitive Industrial Performance Report 2016, CIP Index, edition 2016: Country and Economy Profiles, VOLUME II, UNITED NATIONS INDUSTRIAL DEVELOPMENT ORGANIZATION, Vienna, 2017

⁹⁵ EUROPEAN ECONOMY Occasional Papers 112, July 2012, *Measuring the macroeconomic resilience of industrial sectors in the EU and assessing the role of product market regulations*

λόγω ακριβώς του ταχύτερου ρυθμού τεχνολογικής προόδου⁹⁶, καθώς και στη διάσπαση της αλυσίδας αξίας σε επιμέρους δραστηριότητες με υψηλότερο βαθμό εξειδίκευσης.

Στο παραπάνω στοιχείο συμβάλει η κλαδική σύνθεση της ελληνικής μεταποίησης, δηλ. το γεγονός ότι στη χώρα μας κλάδοι όπως αυτός τροφίμων και ποτών, καταλαμβάνουν σημαντικά μεγαλύτερα μερίδια στον σχηματισμό ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας παραγωγής (ΑΠΑ) σε σχέση με άλλες χώρες. Ειδικότερα, η βιομηχανία τροφίμων και ποτών συνεισφέρει το 3,5% της συνολικής ΑΠΑ της χώρας για το 2016, ενισχύοντας τη συνεισφορά της σε σχέση με τα προ κρίσης επίπεδα (το 2007 το αντίστοιχο μέγεθος διαμορφώθηκε σε 2,9%), ενώ αποτελεί περίπου το ένα τρίτο της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας της μεταποίησης.

Από τους υπόλοιπους μεταποιητικούς κλάδους, ιδιαίτερα σημαντική συνεισφορά σε όρους ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας έχουν οι κλάδοι παραγωγής οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου, καθώς και παραγωγής βασικών μετάλλων, συνεισφέροντας έκαστος περί το 10% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της μεταποίησης. Έτσι, οι τρεις αυτοί κλάδοι διαμορφώνουν περισσότερο από το ήμισυ της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της μεταποίησης στη χώρα.

Μεταβολές της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας οι οποίες αντανακλούν σημαντική μεταβολή του εγχώριου παραγωγικού συστήματος εντοπίζονται στην περίπτωση του κλάδου παραγωγής κλωστοϋφαντουργικών υλών, ειδών ενδυμασίας, δέρματος και δερμάτινων ειδών, η συνεισφορά του οποίου υποχωρεί από €1,5 δισ. το 2000 σε €452 εκατ. το 2016, και του κλάδου παραγωγής άλλων μη μεταλλικών ορυκτών, όπου η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία μειώθηκε από €1,3 δισ. το 2000 σε €880 εκατ. το 2016. Ιδιαίτερα θετική εξέλιξη εμφανίζεται να έχει ο κλάδος παραγωγής χημικών προϊόντων, καθώς κατά την αντίστοιχη περίοδο (2000-2016) εμφανίζει αύξηση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας κατά 85%, αλλά και ο κλάδος παραγωγής βασικών μετάλλων, με αύξηση που ξεπερνά το 60%. (βλ. Γράφημα 5)

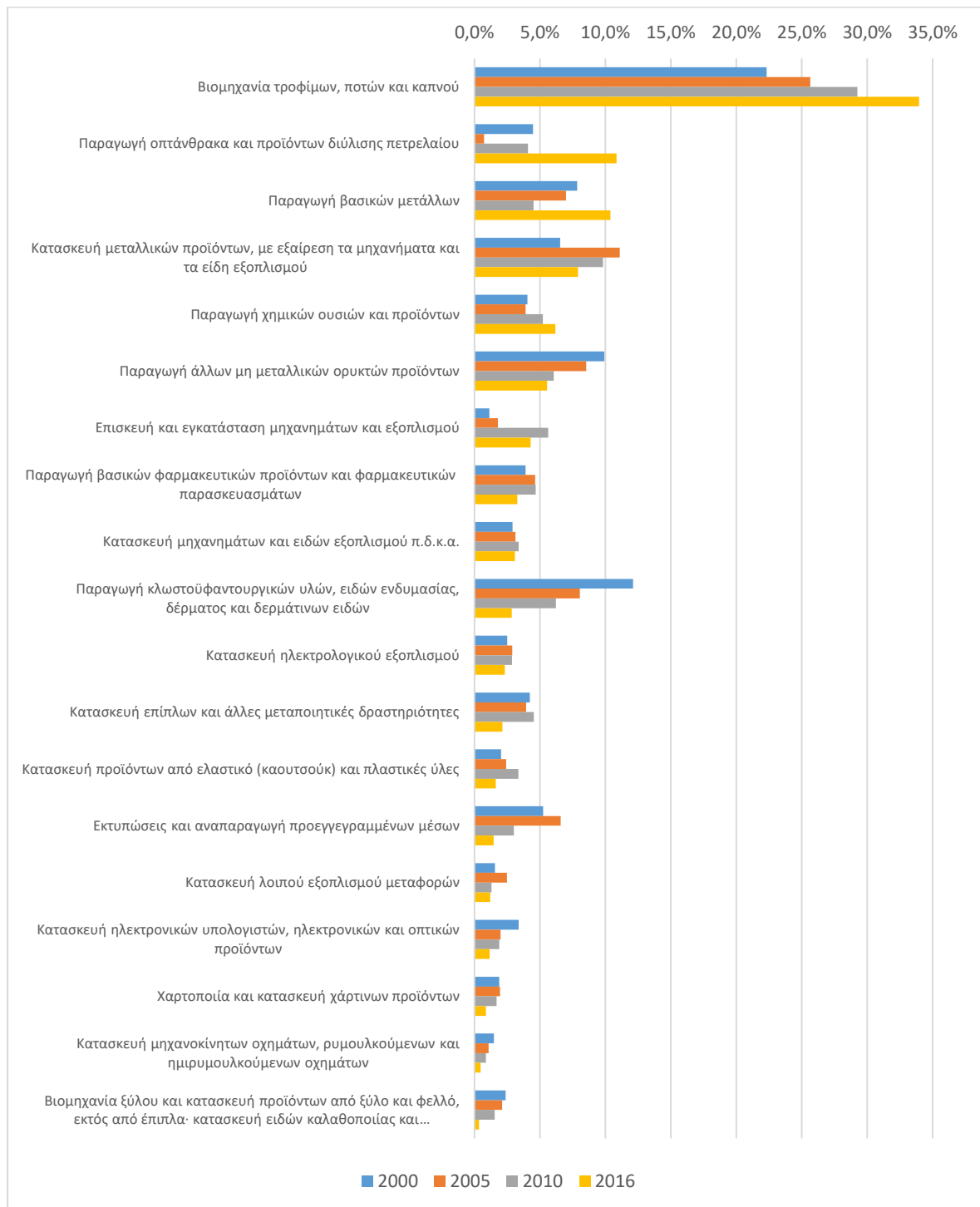
Εστιάζοντας στην εξέλιξη της συνεισφοράς της μεταποίησης στη Βόρεια Ελλάδα, διαπιστώνεται ότι ο τομέας της μεταποίησης έχει επιτύχει να περιορίσει την αρνητική επίδραση της δυσμενούς οικονομικής συγκυρίας, όπως αποτυπώνεται στην εξέλιξη της συνολικής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας της Βόρειας Ελλάδας. Η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία της μεταποίησης της Βόρειας Ελλάδας παρουσίασε περιορισμένη συρρίκνωση το 2015 σε σχέση με το 2000, συνεισφέροντας το 10,95% στη συνολική ΑΠΑ της Βόρειας Ελλάδας το 2015 (έναντι 12,35% στο 2001) εμφανίζοντας μικρότερο ρυθμό μείωσης σε σχέση με τη συνολική οικονομική δραστηριότητα της Βόρειας Ελλάδας.

Βέβαια, η γενική τάση εξέλιξης της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της μεταποίησης στη Βόρεια Ελλάδα ακολουθεί την πορεία του συνολικού μεγέθους, γεγονός που αντανακλά τη σημαντική διασύνδεση του κλάδου με τους λοιπούς τομείς της οικονομίας στη Βόρεια Ελλάδα. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο ρυθμός μεταβολής της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της μεταποίησης της Βόρειας Ελλάδας κινήθηκε σε χαμηλότερα επίπεδα την περίοδο 2000 έως 2008 σε σχέση με τη συνολική οικονομική δραστηριότητα, γεγονός που περιόρισε τη

⁹⁶ Baumol, W. (1986), Productivity Growth, Convergence, and Welfare: What the Long-Run Data Show, 76(5), 1072-1085

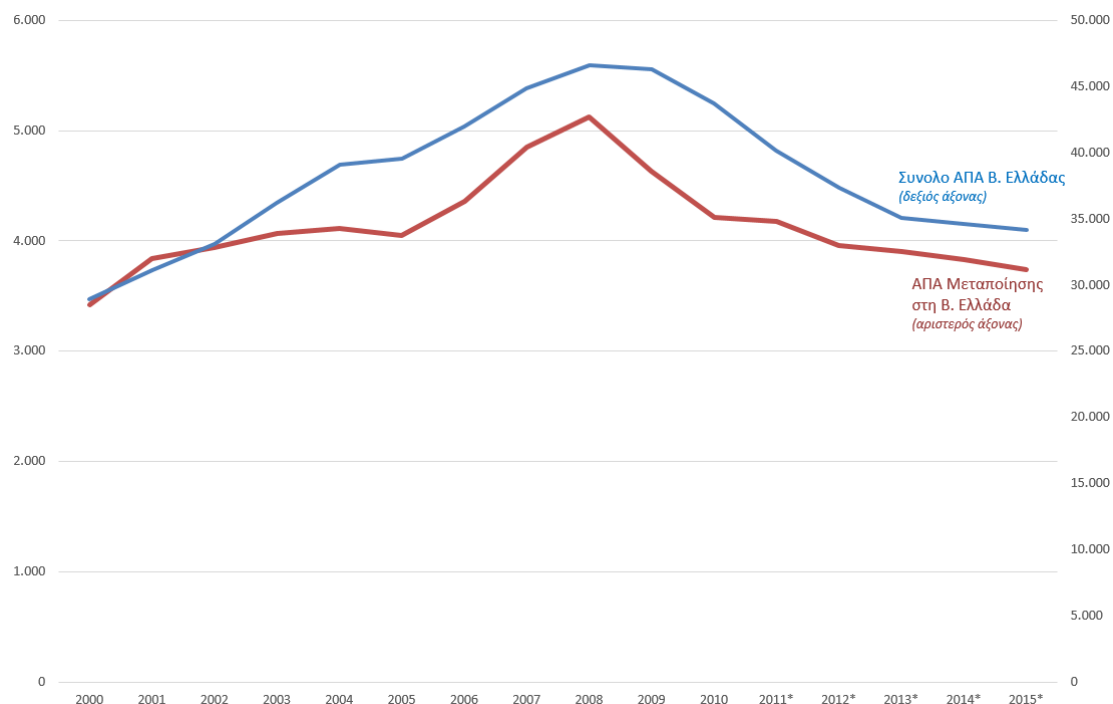
συνεισφορά της στο συνολικό μέγεθος της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας στη Βόρεια Ελλάδα, ενώ κατά την περίοδο της κρίσης, και λόγω ακριβώς της ανθεκτικότητας της μεταποιητικής δραστηριότητας, κατάφερε να αυξήσει τη συνεισφορά της.

Γράφημα 5. Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία των κλάδων της μεταποίησης (Α64) ως ποσοστό της συνολικής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας της μεταποίησης (κλάδοι 10-33)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία ΣΒΒΕ

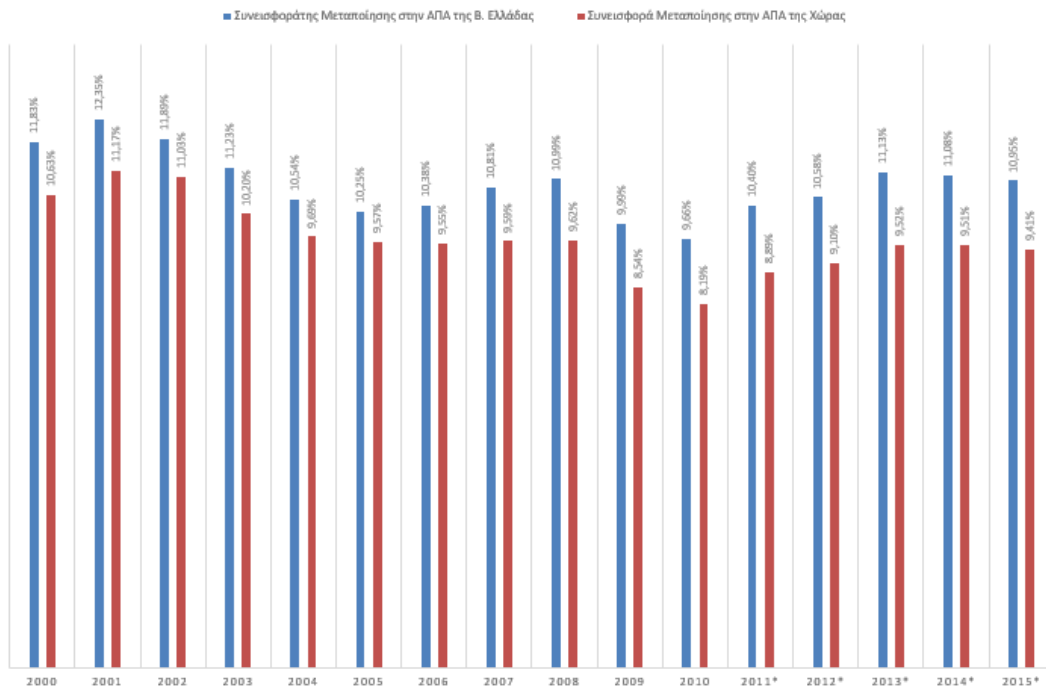
Γράφημα 6. Εξέλιξη της ΑΠΑ της Β. Ελλάδας και της ΑΠΑ της Μεταποίησης της Β. Ελλάδας 2000-2015

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία ΣΒΒΕ

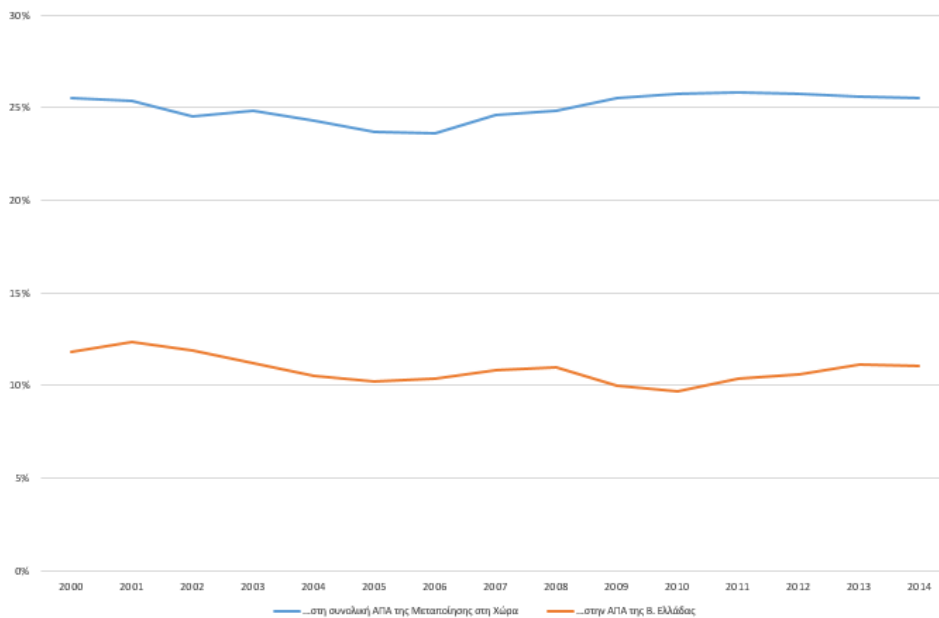
Διαχρονικά, η Βόρεια Ελλάδα εμφανίζει υψηλότερη συμμετοχή της μεταποίησης στη διαμόρφωση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας σε σχέση με το σύνολο της χώρας (βλ. Γράφημα 7), ενώ η μεταποίηση της Βόρειας Ελλάδας συνεισφέρει περίπου το ένα τέταρτο της συνολικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της μεταποίησης της χώρας, επιτυγχάνοντας να αυξήσει ελαφρώς τη συνεισφορά της στη συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία της μεταποίησης στη χώρα (βλ. Γράφημα 8). Το γεγονός αυτό αντανακλά τη σημασία της μεταποιητικής δραστηριότητας για την περιοχή, αλλά και αποδίδεται εν μέρει στην κλαδική σύνθεση του παραγωγικού συστήματος της Βόρειας Ελλάδας, με τη συμμετοχή κλάδων που εμφανίζουν μεγαλύτερη ανθεκτικότητα (π.χ. βιομηχανία τροφίμων, η οποία αποτελεί περίπου το ένα τέταρτο των μεταποιητικών δραστηριοτήτων της Β. Ελλάδας).

Γράφημα 7. Συμμετοχή της μεταποίησης στην Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία στη Βόρεια Ελλάδα και στην Χώρα.

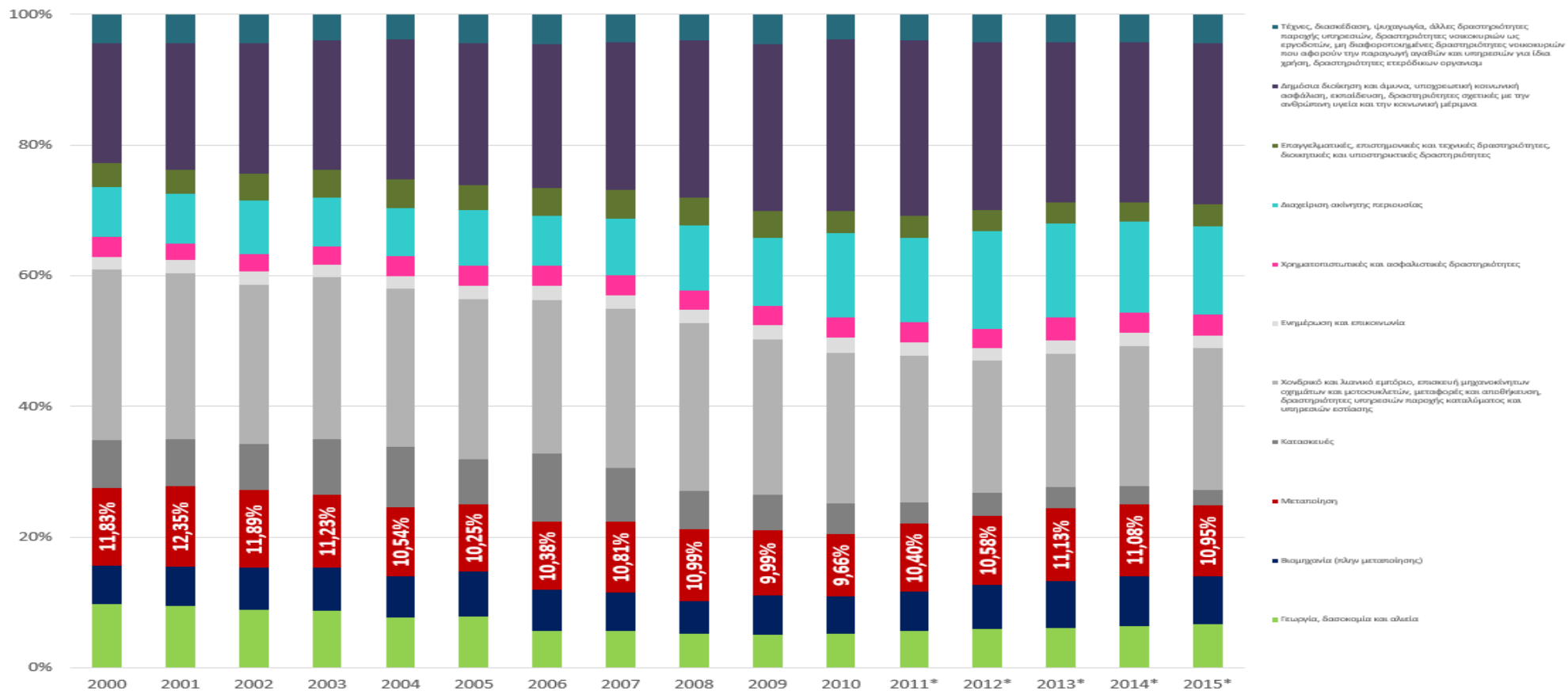
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία ΣΒΒΕ

Γράφημα 8. Εξέλιξη της ΑΠΑ της Μεταποίησης της Β. Ελλάδας

Πηγή: EUROSTAT, Επεξεργασία ΣΒΒΕ

Γράφημα 9. Συμμετοχή βασικών κλάδων (Α10) στην ΑΓΑ της Β. Ελλάδας (2000-2015)

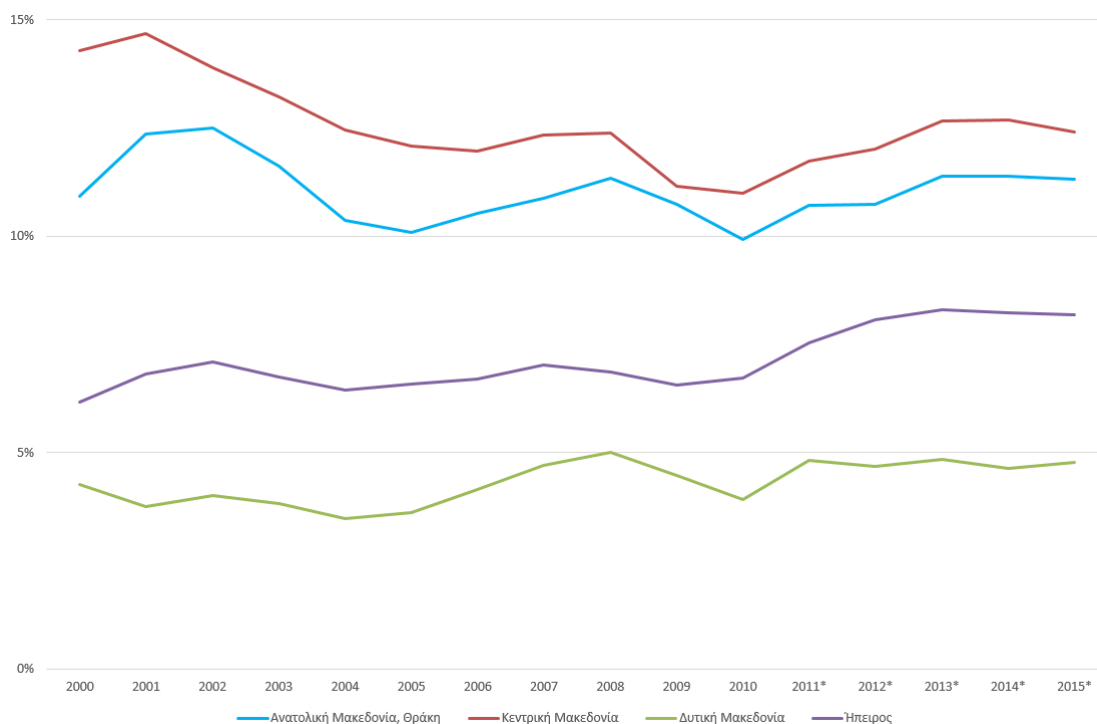

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία ΣΒΒΕ

Σε περιφερειακό επίπεδο, παρατηρείται σημαντική διαφοροποίηση της συμμετοχής της μεταποίησης στο σύνολο της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της κάθε περιφέρειας, υποδηλώνοντας σημαντική διαφοροποίηση αναφορικά με τη δομή των περιφερειακών παραγωγικών συστημάτων. Έτσι, η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας εμφανίζει τον πλέον εκτεταμένο μεταποιητικό τομέα στη Βόρεια Ελλάδα, με το ποσοστό συμμετοχής της μεταποίησης στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία της περιφέρειας να διαμορφώνεται στο 12%, ενώ ελαφρώς χαμηλότερο ποσοστό εμφανίζει η περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης. Οι υπόλοιπες δύο περιφέρειες της Βόρειας Ελλάδας εμφανίζουν χαμηλότερα ποσοστά συμμετοχής της μεταποίησης στην περιφερειακή ΑΠΑ. Μάλιστα, το αντίστοιχο ποσοστό στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας διαμορφώνεται σε επίπεδα χαμηλότερα του 5%, όπως φαίνεται στο Γράφημα 10.

Επιπλέον, η εξέλιξη της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας στη Βόρεια Ελλάδα δεν χαρακτηρίζεται από ομοιομορφία, με την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας να καταγράφει μείωση του ποσοστού συνεισφοράς στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία της περιφέρειας το 2014 σε σχέση με το 2000 και τις υπόλοιπες τρεις περιφέρειες της Βόρειας Ελλάδας (δηλ. Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης, Δυτικής Μακεδονίας και Ηπείρου) να καταγράφουν αύξηση του εν λόγω ποσοστού. Παρόλα αυτά, και στις τέσσερις περιφέρειες καταγράφεται αύξηση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της μεταποίησης το 2014 σε σχέση με το 2000, αλλά μείωση του αντίστοιχου μεγέθους σε σχέση με το 2007, γεγονός που αποτυπώνει και την επίδραση της οικονομικής κρίσης στην περιφερειακή βιομηχανία.

Γράφημα 10. Εξέλιξη της συνεισφοράς της Μεταποίησης στη συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία των Περιφερειών της Β. Ελλάδας (2000-2015)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία ΣΒΒΕ

Απασχόληση και μεταποίηση: η αρνητική επίδραση της οικονομικής κρίσης

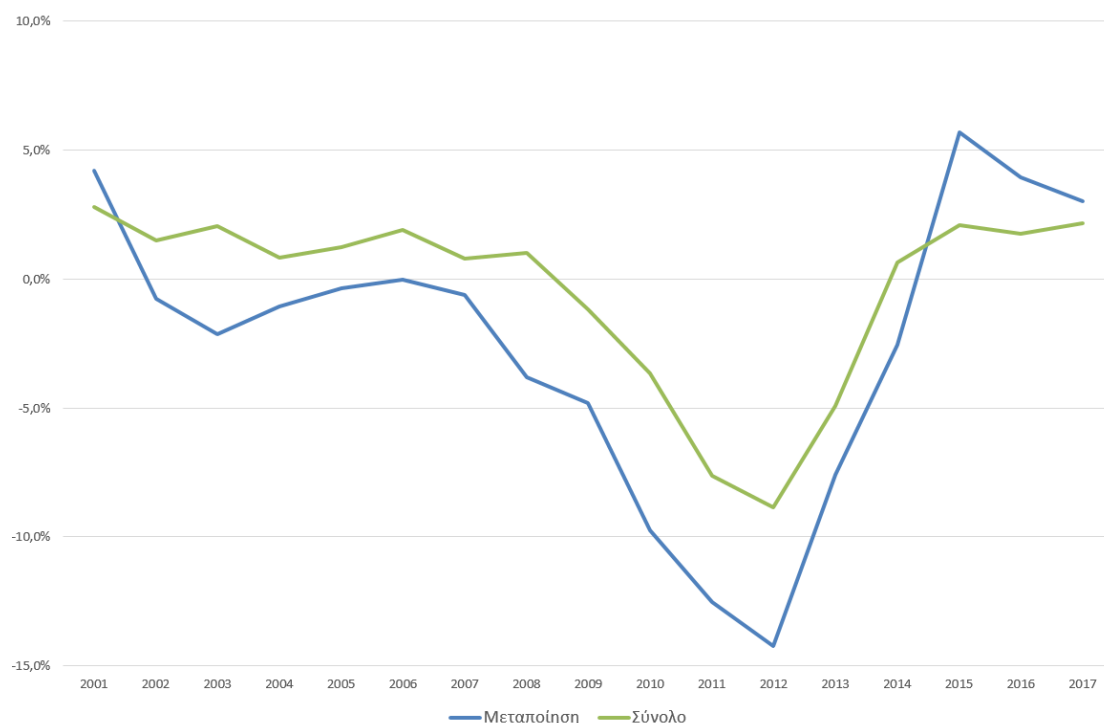
Η επίδραση της οικονομικής κρίσης φαίνεται να είναι εντονότερη στα μεγέθη της απασχόλησης της μεταποίησης.

Σε επίπεδο χώρας, το 2017 ο αριθμός των απασχολούμενων ατόμων διαμορφώθηκε σε 358,2 χιλιάδες άτομα, παρουσιάζοντας συρρίκνωση κατά 40% σε σχέση με το 2000. Η μείωση αυτή μεταφράζεται σε 213 χιλιάδες θέσεις εργασίας. Οι μεταβολές που εμφανίζει ο τομέας (μεταποίηση) ακολουθεί με συνέπεια τις μεταβολές που παρουσιάζει η συνολική απασχόληση στη χώρα, υποδηλώνοντας τις ισχυρές διασυνδέσεις του τομέα με τους άλλους τομείς οικονομικής δραστηριότητας (βλ. Γράφημα 11).

Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το γεγονός ότι κατά τα τελευταία τέσσερα χρόνια η μεταποίηση εμφανίζει υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης σε σχέση με το σύνολο της οικονομίας, επιτυγχάνοντας να ενισχύσει (οριακά) το ποσοστό συμμετοχής της στη συνολική απασχόληση από 8,9% το 2012 σε 9,5% το 2017.

Παρόλα αυτά, η μεταποίηση έχει σημειώσει σημαντική συρρίκνωση της συμμετοχής στη συνολική απασχόληση σε σχέση με το 2000, στο οποίο μέγεθος η μεταποίηση αποτελούσε το 14% της συνολικής απασχόλησης.

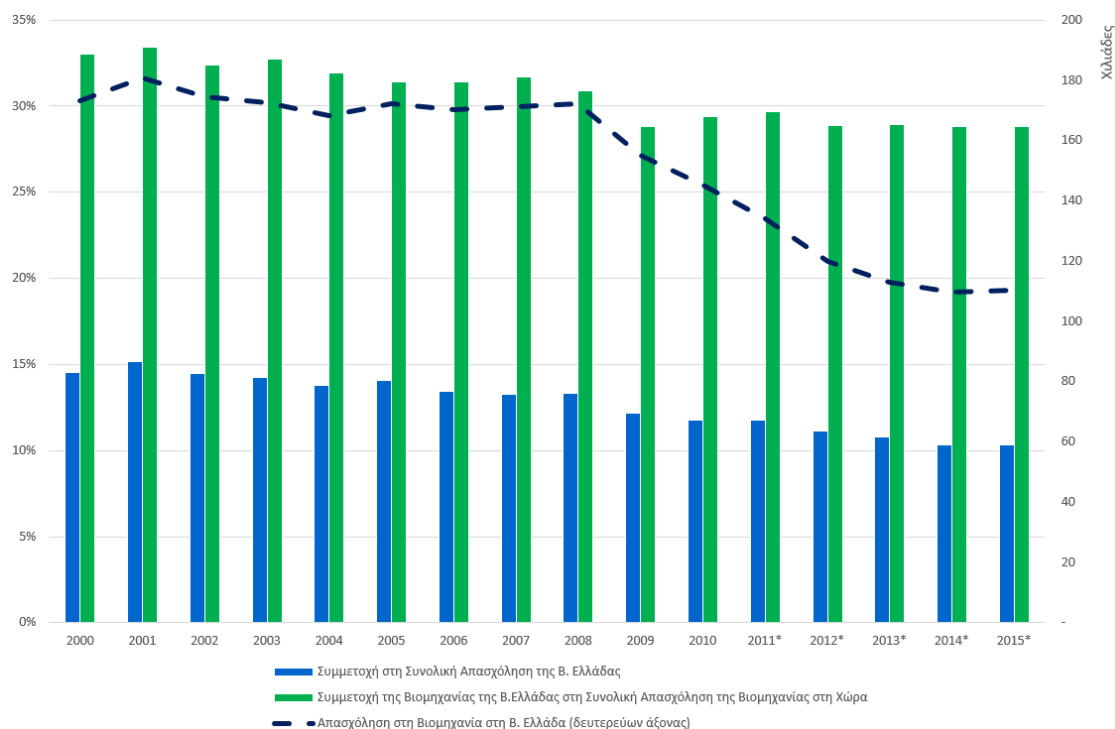
Γράφημα 11. Ετήσια Μεταβολή της Απασχόλησης στη Μεταποίηση και στο Σύνολο της χώρας

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία ΣΒΒΕ

Βεβαίως, πρέπει να ληφθεί υπόψιν ο γεγονός ότι η βιομηχανία ολοένα και περισσότερο αλληλοεπιδρά με μια σειρά υπηρεσιών. Λόγω ακριβώς της διάσπασης της αλυσίδας αξίας σήμερα, πρέπει να ληφθεί υπόψιν στο ισχυρό πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα που έχει η βιομηχανία σε δορυφορικές δραστηριότητες. Βάσει πρόσφατης μελέτης του IOBE⁹⁷ για κάθε θέση εργασίας στη βιομηχανία δημιουργούνται 3,5 θέσεις εργασίας σε δραστηριότητες δορυφορικά της βιομηχανίας, ενώ όπως αναφέρει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁹⁸ για κάθε 100 θέσεις εργασίας που δημιουργούνται στη βιομηχανία, εκτιμάται ότι 60 έως 200 νέες θέσεις εργασίας δημιουργούνται στην υπόλοιπη οικονομία, ανάλογα με το βιομηχανικό κλάδο. Παράλληλα, έχει αναγνωριστεί ότι η εκβιομηχάνιση επιδρά όχι μόνο στον αριθμό, αλλά και στην ποιότητα των θέσεων εργασίας⁹⁹.

Γράφημα 12. Εξέλιξη της Απασχόλησης στη Μεταποίηση της Βόρειας Ελλάδας και της συμμετοχής της στη συνολική απασχόληση

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία ΣΒΒΕ

Εστιάζοντας στη Βόρεια Ελλάδα, την περίοδο 2000-2017 σημειώθηκε συρρίκνωση της απασχόλησης κατά περίπου 80,2 χιλ. άτομα. Συγκεκριμένα το 2017 διαμορφώθηκε σε 130 χιλ. άτομα έναντι 211 χιλ. το 2000 και 160 το 2010. Αντίστοιχα, μειώθηκε η συνεισφορά της μεταποίησης στην συνολική απασχόληση της Βόρειας Ελλάδας, καθώς το σχετικό ποσοστό συρρικνώθηκε από 14,5% το 2000 σε 10,3% το 2015 (βλ. Γράφημα 12). Κατά το ίδιο περίπου

⁹⁷ IOBE (2017), *Ο τομέας μεταποίησης στην Ελλάδα: Τάσεις και Προοπτικές*

⁹⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012), *Μια ισχυρότερη ευρωπαϊκή βιομηχανία για την ανάπτυξη και την οικονομική ανάκαμψη* (COM(582), 2012

⁹⁹ UNIDO (United Nations Industrial Development Organization), 2013, *Industrial Development Report 2013 - Sustaining Employment Growth: The Role of Manufacturing and Structural Change*

μέγεθος περιορίστηκε η συνεισφορά της μεταποίησης της Βόρειας Ελλάδας στη συνολική απασχόληση της μεταποίησης στη χώρα, καθώς το σχετικό ποσοστό μειώθηκε από 33% το 2000 σε 28,8% το 2015. Στο σημείο αυτό φυσικά υπενθυμίζουμε την τάση της απασχόλησης στη μεταποίηση να μειώνεται διαχρονικά, όπως έχει καταγραφεί στο σύνολο των ανεπτυγμένων οικονομιών τις τελευταίες δεκαετίες, η οποία όπως προαναφέρθηκε οφείλεται στη ταχύτερη τεχνολογική εξέλιξη των κλάδων, στη διάσπαση της αλυσίδας αξίας, κτλ..

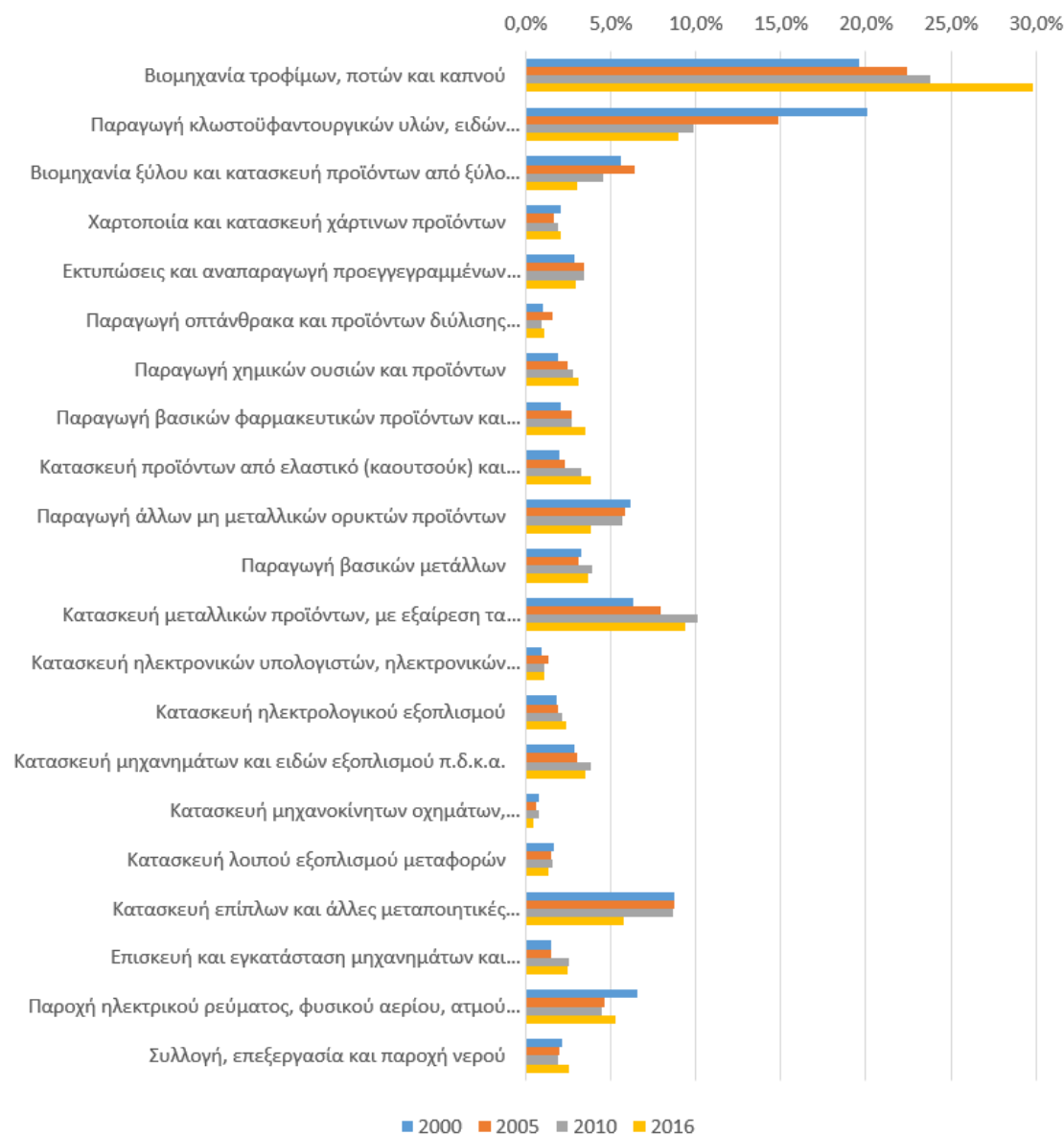
Σε κλαδικό επίπεδο, η βιομηχανία τροφίμων, ποτών και καπνού αποτελεί το μεγαλύτερο εργοδότη της μεταποίησης, απασχολώντας περίπου το ένα τρίτο των απασχολούμενων στη μεταποίηση, αυξάνοντας μάλιστα το αριθμό απασχολούμενων το 2016 σε σχέση με το 2000, ενώ είναι ένας από τους κλάδους με τα υψηλότερα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα στην απασχόληση¹⁰⁰.

Ενδεικτικό της επίδρασης του περιορισμού της κατανάλωσης σε μεταποιητικούς κλάδους αποτελεί η συρρίκνωση της απασχόλησης στον κλάδο κατασκευής επίπλων, ο οποίος έως το 2009 διατηρούσε σχετικά σταθερά επίπεδα απασχόλησης, παρουσιάζοντας σημαντική μείωση στη συνέχεια. Μέχρι το 2016 ο κλάδος είχε απωλέσει 27 χιλιάδες θέσεις εργασίας, το οποίο μέγεθος αποτελεί μείωση της τάξης του 53% σε σχέση με τα επίπεδα του 2000.

Τέλος, κλάδοι οι οποίοι εμφανίζουν υψηλή εξάρτηση από τις διεθνείς εξελίξεις των τιμών των προϊόντων που παράγουν, όπως ο κλάδος παραγωγής οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου και βασικών μετάλλων, δεν εμφανίζουν κάποια σταθερή τάση μείωσης ή αύξησης, αλλά ακολουθούν την εκάστοτε μεταβολή των τιμών.

¹⁰⁰ Μπελεγρή-Ρομπόλη, Α., Μαρκάκη, Μ., Μιχαηλίδης, Π. (2010), *Οι διακλαδικές σχέσεις στην Ελληνική Οικονομία Παραγωγή, Απασχόληση, Μισθοί και Επαγγέλματα*, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ Σειρά Μελέτες, 33

Γράφημα 13. Απασχόληση των κλάδων της μεταποίησης (Α64) ως ποσοστό της συνολικής Απασχόλησης της μεταποίησης (κλάδοι 10-33)

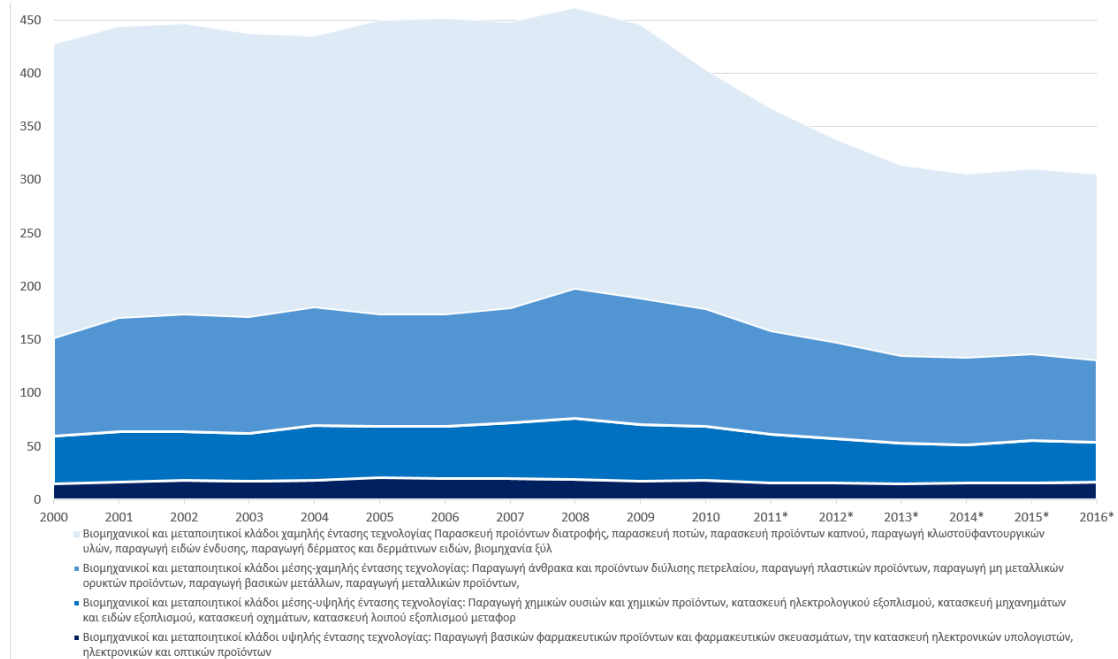

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία ΣΒΒΕ

Ιδιαίτερα κρίσιμο είναι το γεγονός ότι η συρρίκνωση της απασχόλησης της μεταποίησης στη Βόρεια Ελλάδα προέρχεται κυρίως από την απώλεια θέσεων εργασίας σε κλάδους μέτριας-χαμηλής και χαμηλής έντασης τεχνολογίας, καθώς η απασχόληση σε αυτήν την κατηγορία των επιχειρήσεων συρρικνώθηκε κατά 36% το 2015 σε σχέση με το 2000 (το οποίο μεταφράζεται σε 54,8 χιλ. άτομα), τη στιγμή που η απασχόληση στην κατηγορία κλάδων μέτριας-υψηλής και υψηλής έντασης τεχνολογίας συρρικνώθηκε κατά μόλις 5% (ή 700 άτομα), όπως φαίνεται στο Γράφημα 14. Παρά βέβαια τον χαμηλό τεχνολογικό

εκσυγχρονισμό της οικονομίας, οι δυσχέρειες εύρεσης εργασίας είναι έντονες για τα άτομα με χαμηλά εκπαιδευτικά προσόντα¹⁰¹.

Γράφημα 14. Εξέλιξη απασχόλησης στη Β. Ελλάδα σε ομάδες κλάδων ανά βαθμό έντασης τεχνολογίας.

Πηγή: EUROSTAT, Επεξεργασία ΣΒΒΕ

Η μείωση της απασχόλησης αντανακλάται στην πορεία του βαθμού χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού, ο οποίος επίσης χαρακτηρίζεται από πτωτική τάση έως το 2013 και τάση σταθεροποίησης και ανάκαμψης τα επόμενα χρόνια. Η σημαντική υποχώρηση που καταγράφεται στα μέσα του 2015 μπορεί να αποδοθεί στην επίπτωση της πολιτικής αβεβαιότητας λόγω των εξελίξεων το συγκεκριμένο διάστημα.

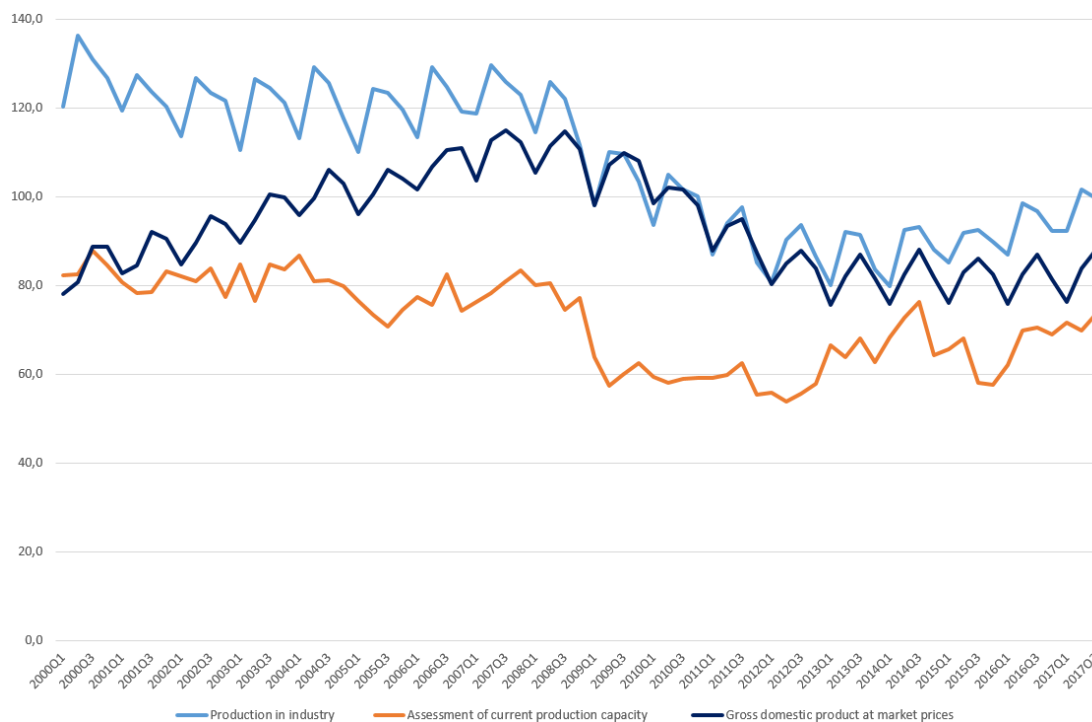
Φυσικό επακόλουθο της μείωσης του βαθμού χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού αποτελεί η μείωση του βιομηχανικού προϊόντος στην χώρα, όπως αυτό αποτυπώνεται στον δείκτη βιομηχανικής παραγωγής. Όπως γίνεται σαφές στο Γράφημα 15, από το 2000 κ.ε. καταγράφεται υποχώρηση της βιομηχανικής παραγωγής, η οποία γίνεται εντονότερη από την έναρξη της κρίσης. Η συρρίκνωση της βιομηχανικής παραγωγής (ή μείωση της αποδοτικότητας) αποτελεί αποτέλεσμα της απώλειας ανταγωνιστικότητας του τομέα της μεταποίησης¹⁰². Ωστόσο, τα πρόσφατα έτη σημειώνεται τάση σταθεροποίησης και προσπάθεια σταδιακής ανάκαμψης. Μάλιστα, η ανάκαμψη αυτή περιλαμβάνει σημαντικό εύρος δραστηριοτήτων, καθώς 17 από τους 24 μεταποιητικούς κλάδους εμφανίζουν θετική μεταβολή στο δείκτη βιομηχανικής παραγωγής. Η μεταβολή που καταγράφεται τα τελευταία

¹⁰¹ Ευστράτογλου, Α. (2015), Παραγωγικό σύστημα και ανθρώπινο δυναμικό στην Ελλάδα το νέο αιώνα

¹⁰² ΚΕΠΕ, Οικονομικές Εξελίξεις τ. 32, Φεβρουάριος 2017, σελ. 64 επ.

έτη στο δείκτη βιομηχανικής παραγωγής, αντανακλάται και στη βελτίωση των προσδοκιών στη βιομηχανία.

Γράφημα 15. Τριμηνιαία Εξέλιξη Δείκτη Όγκου του ΑΕΠ (Βάση 2010Q1= 100,0) Δείκτη Βιομηχανικής Παραγωγής και Βαθμού χρησιμοποίησης εργοστασιακού δυναμικού.

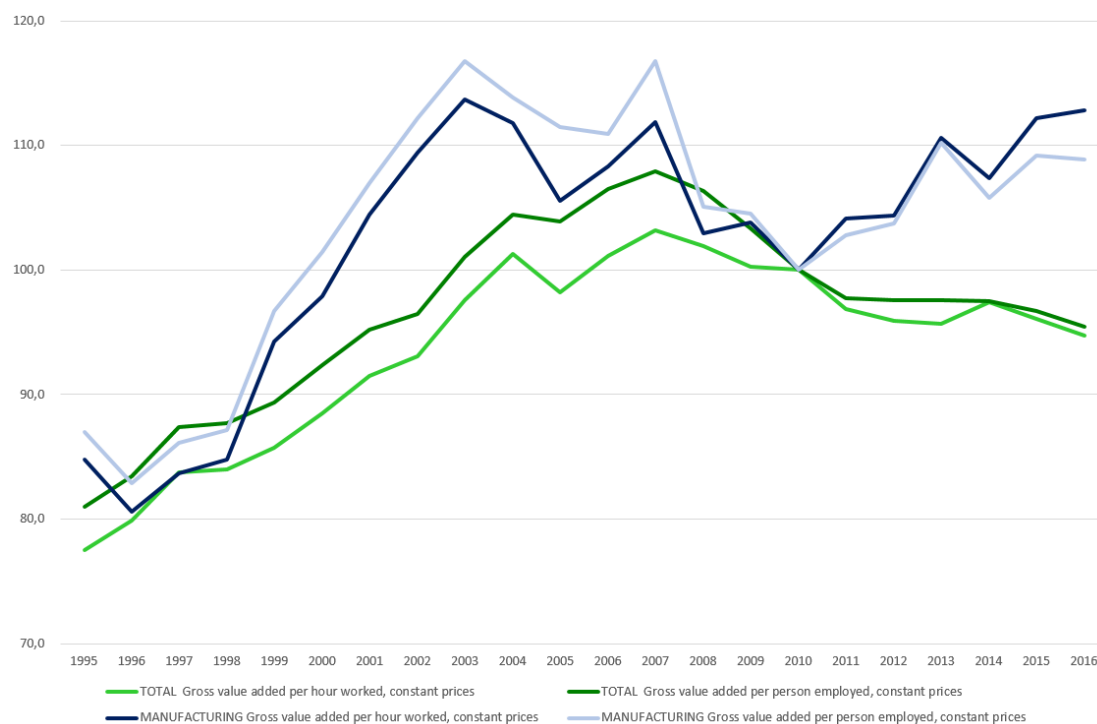
Πηγή: EUROSTAT, DG EcFin, Επεξεργασία ΣΒΒΕ

Φυσικά, προϋπόθεση για την επάνοδο της βιομηχανικής παραγωγής και την ανάπτυξη του τομέα αποτελεί η μόχλευση της παραγωγικότητας. Είναι ευρέως αποδεκτό ότι η βιομηχανία αποτελεί τον πλέον κατάλληλο τομέα της οικονομίας όπου μέσω επενδύσεων και προσαρμογών μπορεί να τονωθεί η παραγωγικότητα. Στην Ελλάδα, οι μεταποιητικές επιχειρήσεις έχουν προχωρήσει στις απαραίτητες προσαρμογές των δραστηριοτήτων τους, βελτιώνοντας σημαντικά την παραγωγικότητά τους. Η βελτίωση της παραγωγικότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων της χώρας είναι γεγονός σε μία περίοδο όπου στο σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας καταγράφεται σημαντική υποχώρηση, στοιχείο που υποδηλώνει την εγγενή ανθεκτικότητα της βιομηχανίας. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, η μεταποίηση παράγεται προστιθέμενη αξία έως και 4 φορές υψηλότερη από αυτή που παράγεται στις υπηρεσίες¹⁰³. Ειδικά για μία οικονομία με τα χαρακτηριστικά της Ελλάδας, η

¹⁰³ ΣΕΒ (2017), Οι μεσαίες και μικρές επιχειρήσεις στην Ελλάδα - Μέρος Α: Συμβολή στην οικονομία, εξελίξεις και προκλήσεις

επίδραση της αύξησης της παραγωγικότητας του μεταποιητικού τομέα είναι ακόμη μεγαλύτερη¹⁰⁴.

Γράφημα 16. Εξέλιξη Παραγωγικότητας (δείκτης, έτος βάσης 2010).

Πηγή: ΟΟΣΑ, Επεξεργασία ΣΒΒΕ

Η εξαγωγική δραστηριότητα ως μοχλός παραγωγικότητας

Όπως έχει αποδειχθεί διαχρονικά, η παραγωγικότητα των μεταποιητικών επιχειρήσεων εξαρτάται από τα πάγια στοιχεία τους, την εξωστρέφεια και την ένταση των δραστηριοτήτων έρευνας και ανάπτυξης¹⁰⁵. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η επίδραση της εξαγωγικής δραστηριότητας στη μόχλευση της παραγωγικότητας εργασίας, καθώς οι εξαγωγικές μεταποιητικές επιχειρήσεις εμφανίζουν premium παραγωγικότητας¹⁰⁶.

Στην περίπτωση της μεταποιητικής δραστηριότητας της χώρας μας, η στροφή στις εξαγωγές αποτέλεσε την κύρια αντίδραση των επιχειρήσεων του τομέα στη κρίση¹⁰⁵. Αυτό αποτυπώνεται στην εξέλιξη του δείκτη κύκλου εργασιών στη βιομηχανία, η οποία

¹⁰⁴ Weiss, J. (2011), *Industrial policy in the twenty-first century*, World Institute for Development Economics Research Working paper No. 2011,55

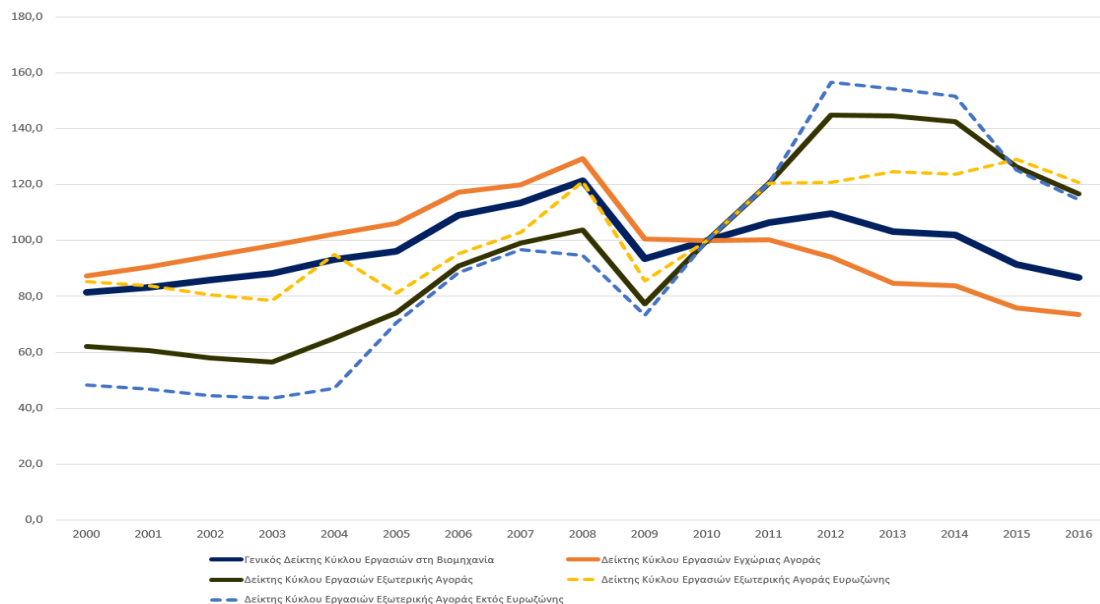
¹⁰⁵ Papadogonas, T. & Voulgari, F. *Oper Res Int J* (2005) 5: 459. <https://doi.org/10.1007/BF02941131>

¹⁰⁶ Gibson, H., and Pavlou, G. (2017), *Exporting and performance: evidence from Greek firms*, Bank of Greece Working Paper 228

αποτυπώνεται στο Γράφημα 17. Ειδικότερα, μετά από μία οκταετία συνεχούς ανοδικής πορείας (έτη 2000 έως 2008), ο γενικός δείκτης κύκλου εργασιών στη βιομηχανία το 2009 κατέγραψε κατακόρυφη πτώση κατά 26 μονάδες σε σχέση με το προηγούμενο έτος, υποχωρώντας σε επίπεδα χαμηλότερα από το 2000. Για την εξισορρόπηση των αρνητικών εξελίξεων στην εσωτερική αγορά, οι εγχώριες μεταποιητικές μονάδες στράφηκαν στην εξωτερική αγορά. Η αύξηση των εξαγωγών, ιδίως σε χώρες εκτός ευρωζώνης, αποτέλεσε ανάχωμα στην πτωτική πορεία του γενικού δείκτη. Μάλιστα, οι μεταποιητικές επιχειρήσεις κατάφεραν να αυξήσουν τις εξαγωγικές τους επιδόσεις, παρά τη δυσμενή επίδραση θεσμικών παραγόντων¹⁰⁷.

Παρά την αρχική αντίδραση όμως, κατά το 2015 και το 2016 καταγράφεται σημαντική συρρίκνωση και των εξαγωγών, η οποία οδηγεί σε μείωση και τον γενικό δείκτη. Η μείωση αυτή αποδίδεται στην σημαντική μείωση των διεθνών τιμών βιομηχανικών προϊόντων, τα οποία κατέχουν σημαντικό μερίδιο στις εξαγωγές του τομέα. Εξάλλου η ελαστικότητα των τιμών των εξαγόμενων προϊόντων είναι σημαντικά υψηλότερη από αυτή του κόστους, με αποτέλεσμα οι παραγωγοί να βασίζονται στην απόφαση να εξαγάγουν ή όχι με βάση την τιμή του προϊόντος στις διεθνείς αγορές, παρά με βάση το κόστος παραγωγής. Έτσι, παρά το γεγονός ότι δεν σημειώθηκε σημαντική κάμψη του όγκου των εξαγωγών σε όρους ποσότητας, υπήρξε σημαντική μείωση σε όρους χρηματικής αξίας. Παράλληλα, η συρρίκνωση αυτή οφείλεται στην επίδραση εξωτερικών παραγόντων, όπως η αύξηση του πολιτικού ρίσκου στη χώρα εκείνη την περίοδο, ενώ αντανακλά το γεγονός ότι η χώρα δεν έχει πετύχει την ενσωμάτωσή της στις διεθνείς αλυσίδες αξίας.

Γράφημα 17. Εξέλιξη δείκτη κύκλου εργασιών στη βιομηχανία στην Ελλάδα (2010=100)

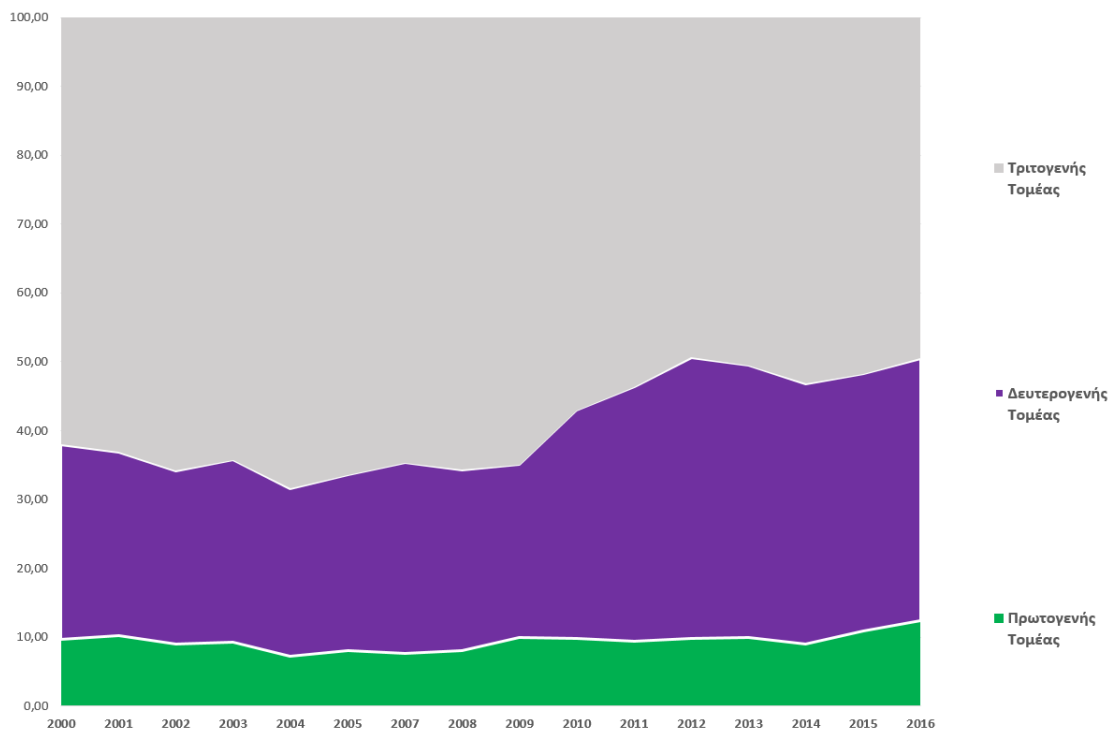

Πηγή: EUROSTAT, Επεξεργασία ΣΒΒΕ

¹⁰⁷ European Economy. Economic Papers 518. June 2014

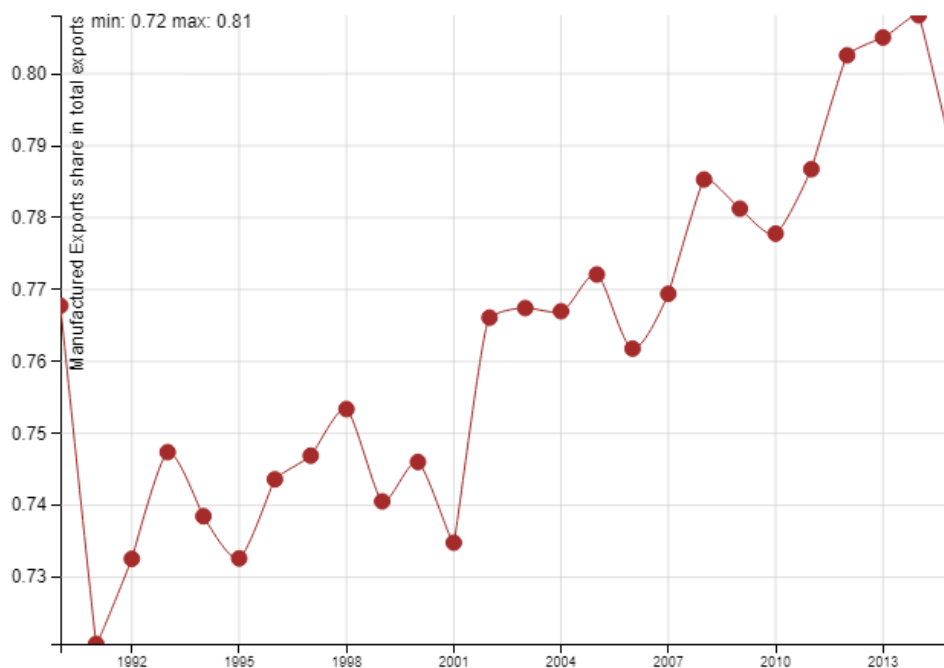
Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το γεγονός ότι η αύξηση των συνολικών εξαγωγών στηρίζεται στην αύξηση των εξαγωγών προϊόντων, η οποία κατά βάση τροφοδοτείται από τις εξαγωγές των μεταποιητικών επιχειρήσεων. Το ποσοστό του δευτερογενούς τομέα στις συνολικές εξαγωγές της χώρας αυξήθηκε από 28,3% το 2000 σε 38% το 2015, με την αξία τους να διαμορφώνεται σε €17,3 δισ.. Επίσης, οι μεταποιητικές επιχειρήσεις κατάφεραν να διατηρήσουν και κατά την περίοδο της κρίσης την ανοδική πορεία του μεριδίου τους στις συνολικές εξαγωγές που καταγράφηκε από το 2000 κ.ε., όπως αποτυπώνεται στο Γράφημα 18. Στη χώρα το 2015 καταγράφηκαν 5.865 εξαγωγικές επιχειρήσεις του δευτερογενή τομέα, οι οποίες αποτελούν το 33,1% του αριθμού των εξαγωγικών επιχειρήσεων.

Γράφημα 18. Ποσοστιαία (%) συμμετοχή των τομέων της οικονομίας στις συνολικές εξαγωγές της χώρας.

Επιπλέον, γίνεται σαφής η ταχύτερη αύξηση της αξίας εξαγωγών του δευτερογενούς τομέα σε σχέση με τον πρωτογενή (αυτοί οι δύο τομείς αποτελούν κατά βάση τους εξαγωγείς προϊόντων), ειδικά από 2001 κ.ε. (βλ. Γράφημα 19), και διαμορφώνεται σε 79% περίπου των εξαγωγών προϊόντων.

Γράφημα 19. Μερίδιο της μεταποίησης στις εξαγωγές προϊόντων της χώρας

Πηγή: UNIDO, CIP2017, Επεξεργασία ΣΒΒΕ

Η εξέλιξη του γενικού δείκτη κύκλου εργασιών στη βιομηχανία και των δύο επιμέρους δεικτών (εσωτερικής και εξωτερικής αγοράς) ανέδειξε μία από τις χρόνιες στρεβλώσεις του ελληνικού παραγωγικού προτύπου, η οποία ήταν η εσωστρεφής ανάπτυξη, με περιορισμένη γεωγραφική διασπορά των αγορών εξαγωγής. Είναι χαρακτηριστικό ότι η χώρα εμφανίζει αρκετά χαμηλό δείκτη συγκέντρωσης των εξαγωγών, όπως εκφράζεται με το δείκτη Hirschman Herfindahl¹⁰⁸ (τιμή δείκτη 0,04), καθώς τα ελληνικά προϊόντα εξάγονται σε 219 χώρες-προορισμούς για το 2016, ενώ 25 αγορές καλύπτουν το 80% των συνολικών εξαγωγών. Παράλληλα, αυξημένος είναι και ο βαθμός εξαγωγικής διείσδυσης. Είναι σημαντικό ότι η αύξηση αυτή συνοδεύεται από αύξηση της ποιότητας των εξαγόμενων προϊόντων της μεταποίησης¹⁰⁹.

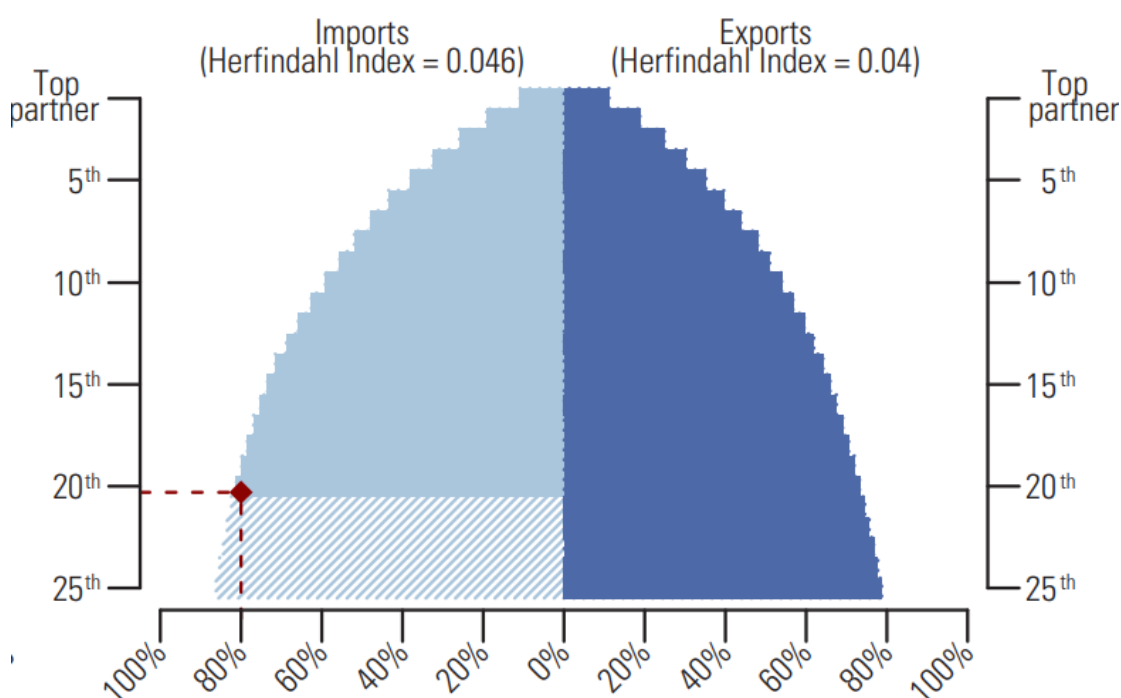
Ένα ακόμη στοιχείο που πρέπει να σημειωθεί είναι ότι οι εισαγωγές της ελληνικής οικονομίας εμφανίζουν μεγαλύτερη εξάρτηση σε σχέση με τις εξαγωγές, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα την μειωμένη δυνατότητα περιορισμού του κόστους των εισαγόμενων πρώτων υλών και ενδιάμεσων αγαθών, λόγω μειωμένης διαπραγματευτικής δύναμης. Έτσι, το εγχώριο παραγωγικό σύστημα είναι περισσότερο ευάλωτο στο διεθνή ανταγωνισμό, έχοντας αυξημένη «ψαλίδα» ελαστικότητας τιμών και κόστους, όπως προαναφέρθηκε. Το γεγονός

¹⁰⁸ Ο δείκτης συγκέντρωσης Herfindahl – Hirschman αποτελεί μέτρο του βαθμού συγκέντρωσης της αγοράς και δείχνει εάν οι εξαγωγές μιας χώρας επικεντρώνονται σε ορισμένες αγορές-προορισμούς ή εναλλακτικά διανέμονται με πιο ομοιογενή τρόπο ανάμεσα σε μια σειρά από αγορές. Λαμβάνει τιμές από 0 (μηδενική συγκέντρωση) έως 1 (μέγιστη συγκέντρωση)

¹⁰⁹ Kalyvitis, S., "Who exports high-quality products? Some empirical regularities from Greek exporting firms", Bank Of Greece Working Paper 201, December 2015

αυτό αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία, καθώς κλάδοι που ενίσχυσαν την εξαγωγική τους επίδοση κατέγραψαν ταυτόχρονα και σημαντική άνοδο της εισαγωγικής διείσδυσης των σχετικών προϊόντων, όπως αυτοί των καυσίμων, των φαρμακευτικών, των χημικών και της κλωστοϋφαντουργίας, γεγονός που συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με την αύξηση των εισαγωγών ενδιάμεσων αγαθών που χρησιμοποιούν οι επιχειρήσεις στην παραγωγή του τελικού τους προϊόντος¹¹⁰. Τα στοιχεία αυτά αποτυπώνονται στο Γράφημα 20.

Γράφημα 20. Βαθμός συγκέντρωσης των εξαγωγών και εισαγωγών

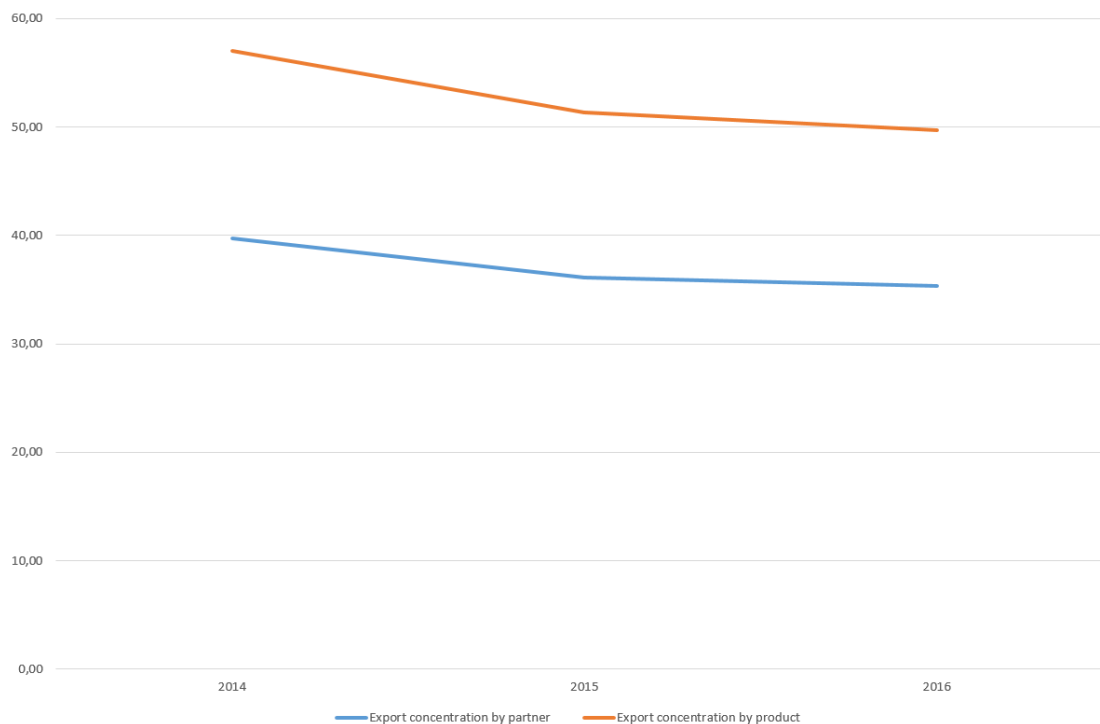

Πηγή: UN International Trade Statistics Yearbook, Επεξεργασία ΣΒΒΕ

Αναγνωρίζοντας την ανάγκη διαφοροποίησης των αγορών τους, ακόμη και μέσα στην κρίση, οι μεταποιητικές επιχειρήσεις επιδίωξαν να ενισχύσουν τη δραστηριότητά τους μέσω της εντατικοποίησης των εξαγωγών τους (επέκταση και εμβάθυνση). Η διαφοροποίηση των αγορών εξαγωγής, αλλά και η εμβάθυνση των προϊόντων αποτυπώνεται στη μείωση του ποσοστού που κατέχουν οι πέντε πρώτες σε αξία αγορές-προορισμοί των ελληνικών προϊόντων και το μερίδιο που καταλαμβάνουν τα πέντε μεγαλύτερα σε αξία εξαγόμενα προϊόντα αντίστοιχα. Ειδικότερα, όπως αποτυπώνεται στο Γράφημα 21, το μερίδιο των πέντε κυριότερων αγορών προορισμού των ελληνικών εξαγόμενων προϊόντων περιορίστηκε από 39% το 2013 σε 35% το 2016. Αντίστοιχα, το μερίδιο των πέντε κυριότερων εξαγόμενων προϊόντων μειώνεται από 57% το 2014 σε 49,6% το 2016, αντανακλώντας σημαντική εμβάθυνση της εξωστρέφειας στην ελληνική παραγωγή.

¹¹⁰ ΤτΕ, Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2016, Φεβρουάριος 2017

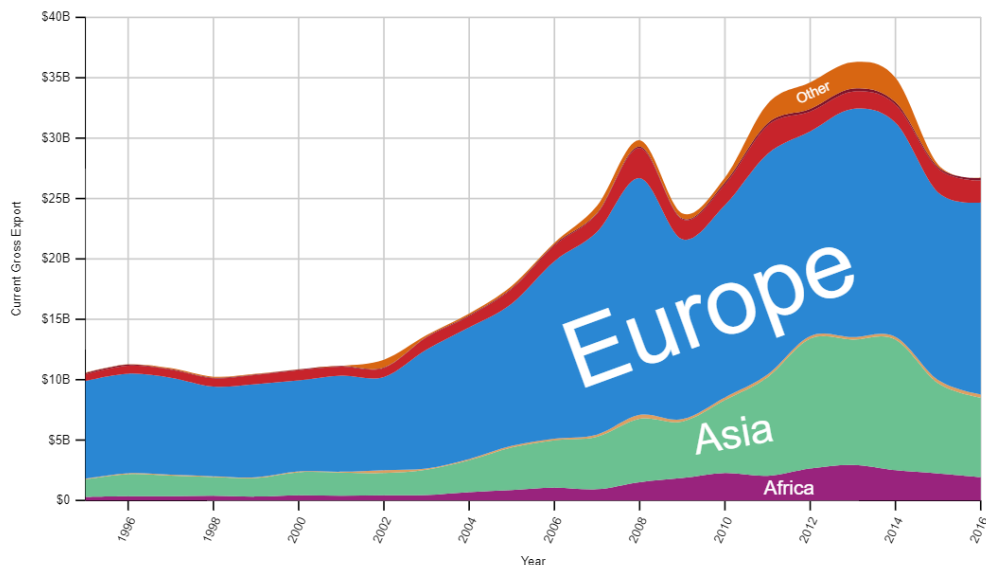
Γράφημα 21. Βαθμός συγκέντρωσης εξαγωγών ανά προορισμό και προϊόν

Κατά την περίοδο 2010-2014 σημειώθηκε σημαντική επέκταση των αγορών δραστηριοποίησης της ελληνικής βιομηχανίας προς την Ασία. Η διαφοροποίηση των ελληνικών εξαγωγών προϊόντων στόχευσε κατά βάση τις ταχέως αναπτυσσόμενες αγορές της Ασίας, ενώ στην Ευρώπη σημειώνεται μια σχετικά σταθερή πορεία, η οποία στηρίζεται στη διαφοροποίηση των προϊόντων, παρά στην είσοδο σε νέες αγορές. Κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, δυστυχώς, και παρά τη διαφοροποίηση των αγορών, καθώς και την αύξηση των ελληνικών εξαγωγών προς την Ευρώπη, η ελληνική βιομηχανία δεν κατάφερε να δημιουργήσει ένα σταθερό ανάχωμα στην κρίση, καταγράφοντας το 2016 απώλεια περίπου €10 δισ. στην αξία των εξαγωγών σε σχέση με το 2015. Οι εξελίξεις αυτές απεικονίζονται στο Γράφημα 22.

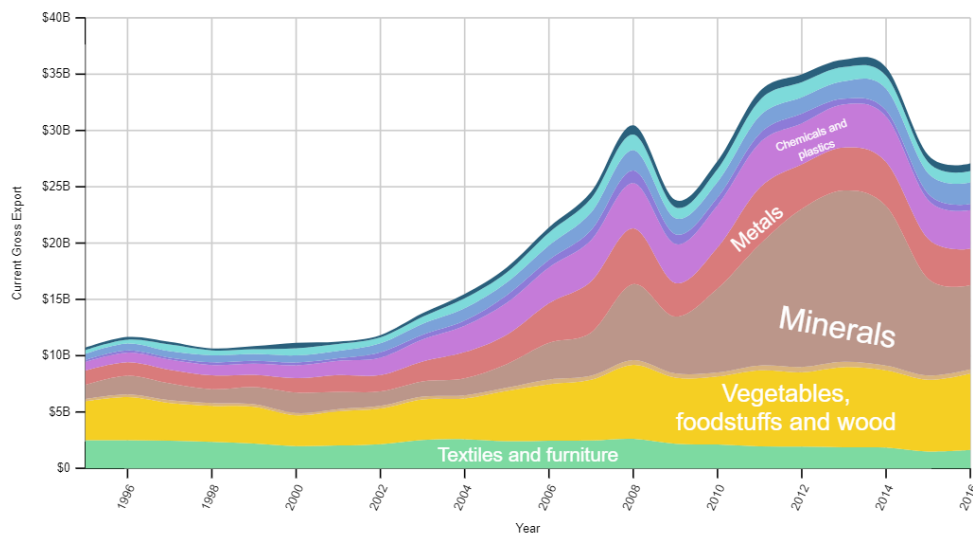
Από την ανάλυση των εξαγόμενων βιομηχανικών προϊόντων της χώρας, αναδεικνύεται η σημασία της σύνθεσης της παραγωγικής βάσης. Η εξέλιξη των εξαγωγών των βιομηχανικών προϊόντων παρουσιάζεται στο Γράφημα 23. Τα προϊόντα τροφίμων χαρακτηρίζονται από σταθερή και συνεπή τάση αύξησης της αξίας των εξαγωγών τους διαχρονικά, συνεισφέροντας θετικά στο εμπορικό ισοζύγιο της χώρας. Αντίθετα, οι εξαγωγές ορυκτών προϊόντων (συμπεριλαμβανομένων των προϊόντων πετρελαίου), μετάλλων και μεταλλικών προϊόντων, καθώς και χημικών προϊόντων χαρακτηρίζονται από σημαντικές διακυμάνσεις, με σημαντική αύξηση κατά την περίοδο 2010 έως 2014, αλλά σημαντική κάμψη τα επόμενα δύο έτη, η οποία διαμορφώνει και τη συνολική πορεία της αξίας των εξαγωγών βιομηχανικών προϊόντων, όπως παρουσιάστηκε προηγουμένως.

Γράφημα 22. Σύνθεση των προορισμού των ελληνικών εξαγωγών

Πηγή: The Atlas of Economic Complexity, Center for International Development at Harvard University

Γράφημα 23. Εξέλιξη της αξίας εξαγόμενων βιομηχανικών προϊόντων (1995-2016)

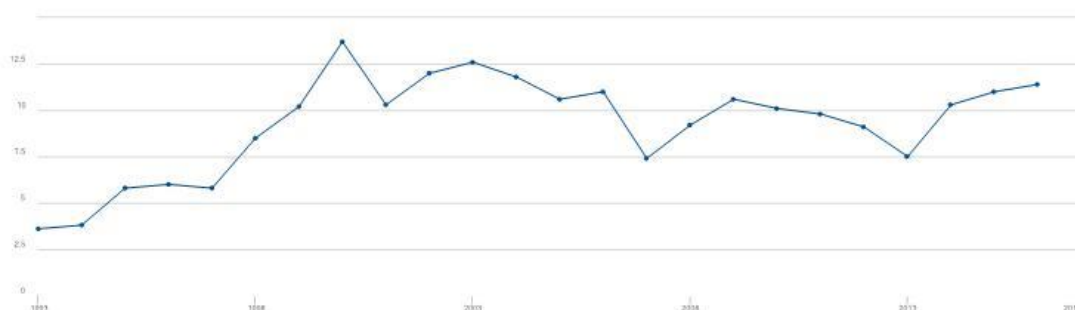
Πηγή: The Atlas of Economic Complexity, Center for International Development at Harvard University

Γίνεται σαφές ότι λόγω της μεγαλύτερης ευαισθησίας των κλάδων αυτών στις διεθνείς εξελίξεις, δεν είναι δυνατό –παρά τη σημαντική συνεισφορά τους- να αποτελέσουν σταθερούς πυλώνες ανάπτυξης εξαγωγικής δραστηριότητας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση των προϊόντων πετρελαίου, καθώς η αύξηση της αξίας των εξαγωγών πετρελαιοειδών οφείλεται κατά βάση στην αύξηση της τιμής του πετρελαίου και της επέκτασης του κλάδου των πετρελαιοειδών. Αντίστοιχα, η συνεχιζόμενη υποχώρηση των διεθνών τιμών του πετρελαίου οδήγησε σε μείωση της αξίας των εξαγωγών του κλάδου, παρά τη διατήρηση ή και αύξηση του όγκου των εξαγωγών.

Λόγω ακριβώς της συγκέντρωσης του κλάδου πετρελαιοειδών, ο οποίος συμβάλει ουσιαστικά στη διαμόρφωση του συνολικού επιπέδου εξαγωγών, το 2015 σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ στην Ελλάδα οι είκοσι μεγαλύτερες επιχειρήσεις σε όρους αξίας εξαγωγών πραγματοποίησαν περισσότερες από τις μισές εξαγωγές (51,9%) των συνολικών εξαγωγών αγαθών (αντίστοιχα για τις εισαγωγές το μεταποιητικού τομέα, μόλις πέντε επιχειρήσεις διαμορφώνουν το 50% της συνολική αξία εισαγωγών αγαθών). Επίσης, έτσι ερμηνεύεται το γεγονός ότι με βάση την απασχόληση, κατά το ίδιο περίπου ποσοστό (50 %) συνεισφέρουν στις συνολικές εξαγωγές προϊόντων οι μεγάλες επιχειρήσεις (οι οποίες απασχολούν περισσότερα από 250 άτομα).

Παρά την ικανοποιητική εξαγωγική επίδοση του τομέα της μεταποίησης, πρέπει να σημειωθεί ότι οι εξαγωγές του τομέα αυτού, γενικά χαρακτηρίζονται από χαμηλό τεχνολογικό περιεχόμενο, γεγονός που συνεπάγεται χαμηλή προστιθέμενη αξία και μικρότερη διάχυση του αναπτυξιακού αποτελέσματος στην εγχώρια οικονομία, αν και καταγράφεται σημαντική επέκταση των εξαγωγών υψηλής έντασης τεχνολογίας από 3,6% το 1993 σε 11,4% το 2016 (βλ. Γράφημα 24). Τα ευρήματα αυτά είναι ιδιαίτερα κρίσιμα και πρέπει να ληφθούν υπόψιν κατά το σχεδιασμό και ανάπτυξη μιας νέας βιομηχανικής πολιτικής, ειδικά στην περίπτωση υιοθέτησης κλαδικών πολιτικών. Και αυτό, καθώς οι εξαγωγές αποτελούν το κύριο κανάλι διασύνδεσης των οικονομιών παγκοσμίως.

Γράφημα 24. Εξαγωγές υψηλής έντασης τεχνολογίας ως ποσοστό των συνολικών εξαγωγών της μεταποίησης.

Πηγή Παγκόσμια Τράπεζα, World Development Indicators

Παρόλα αυτά, η εξέλιξη της εξαγωγικής δραστηριότητας σε κλάδους όπως αυτός των φαρμακευτικών, των χημικών και πλαστικών, των ηλεκτρονικών υπολογιστών, του ηλεκτρολογικού και μηχανολογικού εξοπλισμού και των μεταφορικών μέσων, είναι ενδεικτική της στροφής της ελληνικής οικονομίας προς δραστηριότητες που στοχεύουν πρωτίστως στην ενίσχυση της θέσης της χώρας στις αγορές του εξωτερικού¹¹¹.

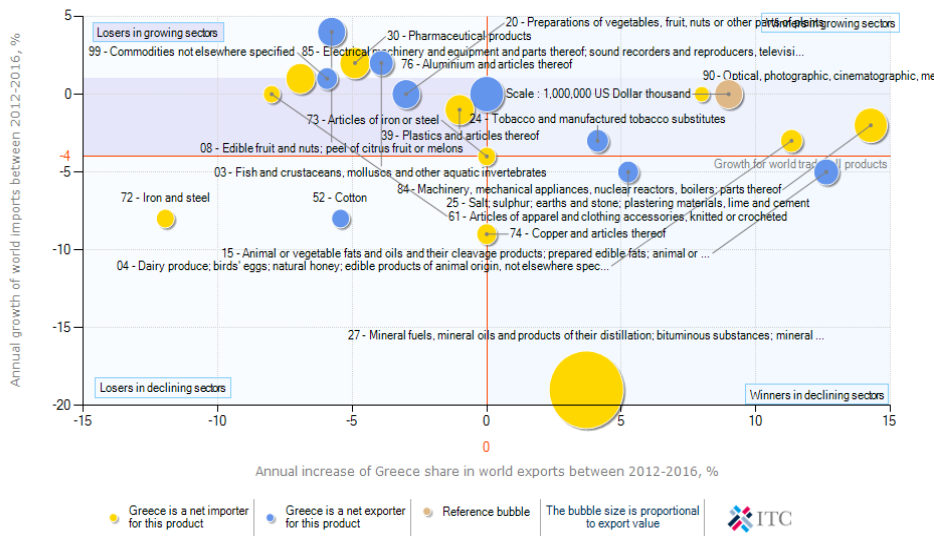
Το μίγμα παραγωγής και εξαγωγών της ελληνικής βιομηχανίας δημιουργεί «επιπλοκές» στον ανασχεδιασμό και προσαρμογή της παραγωγικής βάσης της χώρας. Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του μίγματος αυτού αποτελεί η υψηλή συμμετοχή συγκεκριμένων ομάδων

¹¹¹ ο.π. σημείο 110

προϊόντων και αντίστοιχων κλάδων στην αξία παραγωγής και εξαγωγών (βλ. Γράφημα 26), που όμως δεν διασυνδέονται με το υπόλοιπο εγχώριο παραγωγικό σύστημα. Το χαρακτηριστικό αυτό περιορίζει τη διάχυση του αναπτυξιακού αποτελέσματος στην εγχώρια οικονομία. Είναι ενδεικτικό το γεγονός ότι σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Παραγωγής και Πωλήσεων Βιομηχανικών Προϊόντων (PRODCOM) της ΕΛΣΤΑΤ για το έτος 2015, ο κλάδος Παραγωγής οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου συνεισέφερε το 30% της της συνολικής αξίας πωληθέντων προϊόντων με μόλις 7 επιχειρήσεις (περιορίζοντας έτσι τις επιπτώσεις από την κατακόρυφη μείωση των εξαγωγών), ενώ η Βιομηχανία Τροφίμων αποτελούσε το 22% του μεγέθους με 1.165 επιχειρήσεις. Γίνεται σαφές ότι ο δεύτερος κλάδος επιτυγχάνει πολύ ευρύτερη διάχυση των ωφελειών της οικονομικής δραστηριότητας, τόσο διακλαδικά, όσο και γεωγραφικά.

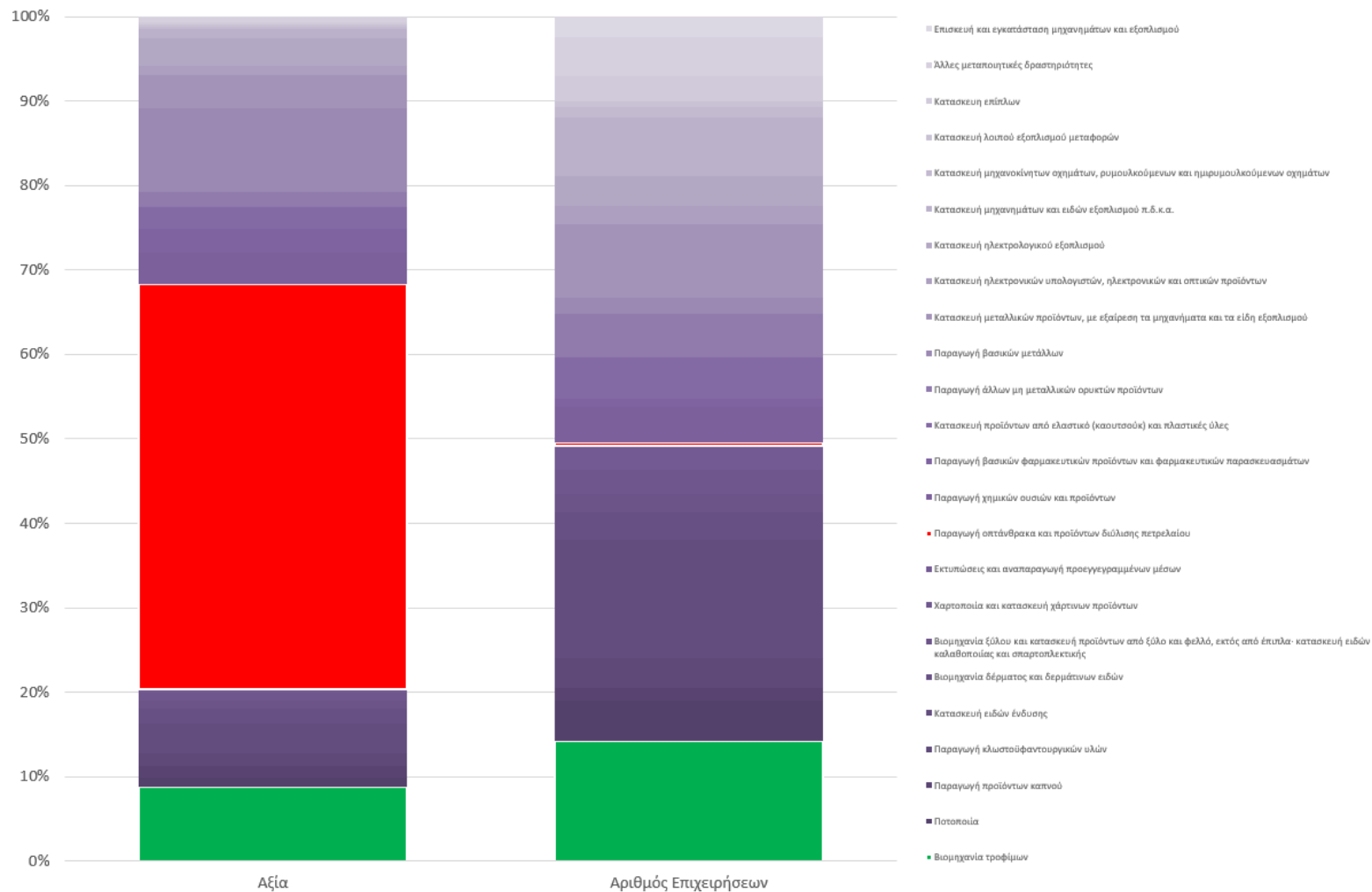
Το γεγονός αυτό καθιστά σαφή την ανάγκη αναπροσαρμογής της εθνικής στρατηγικής εξαγωγών της χώρας, σε άμεση διασύνδεση με τον ανασχεδιασμό της βιομηχανικής στρατηγικής, προκειμένου να αξιοποιηθούν οι δυνατότητες που προσφέρει η παγκόσμια αγορά. Σε ευθυγράμμιση με τα προηγούμενα, φαίνεται ότι η χώρα διευρύνει σημαντικά το μερίδιό της κλάδους με φθίνουσα πορεία στην παγκόσμια αγορά, ενώ εμφανίζει συρρίκνωση του μεριδίου της σε αρκετούς κλάδους οι οποίοι παρουσιάζουν ανάπτυξη, ως αποτέλεσμα των ανταγωνιστικών πιέσεων (Γράφημα 25).

Γράφημα 25. Αξιολόγηση της κλαδικής σύνθεσης των εξαγωγών της χώρας βάσει της εξέλιξης της παγκόσμιας αγοράς.

Πηγή: International Trade Centre (ITC)

Γράφημα 26. Συμμετοχή των κλάδων της μεταποίησης στις εξαγωγές του τομέα 2014 (αξία εξαγωγών και αριθμός μεταποιητικών επιχειρήσεων).

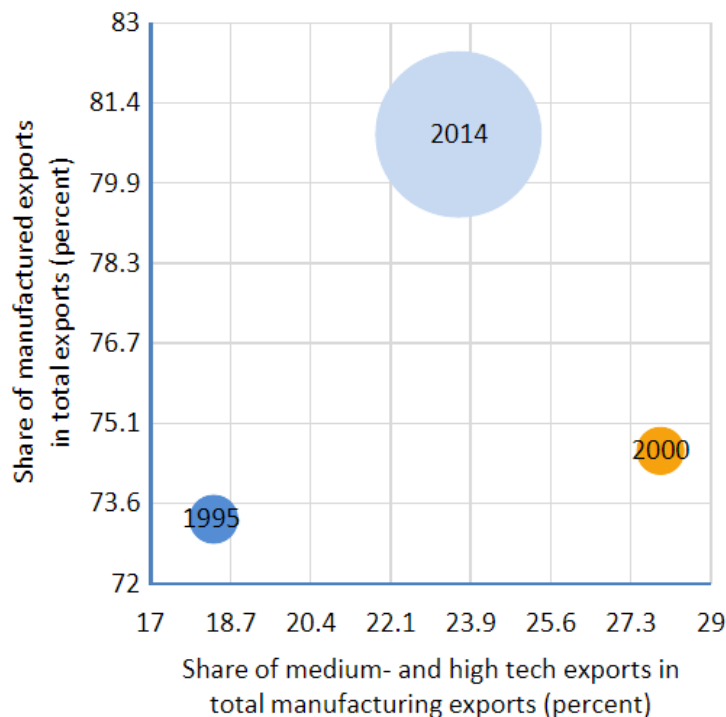

Πηγή ΕΛΣΤΑΤ

Στο πλαίσιο σχεδιασμού ενός νέου παραγωγικού μοντέλου για τη χώρα στο υφιστάμενο δυσχερές περιβάλλον δραστηριοποίησης, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι είναι εξαιρετικά δύσκολο να προωθηθεί ο ριζικός επαναπροσαντολισμός του μοντέλου προς κλάδους μέτριας-υψηλής και υψηλής έντασης τεχνολογίας. Περισσότερο εφικτή φαντάζει η μόχλευση των υφιστάμενων ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων (αντίστοιχων κλάδων της μεταποίησης), τουλάχιστον σε βραχυχρόνιο ορίζοντα. Σταδιακά, λόγω της υψηλής ελαστικότητας υποκατάστασης την οποία εμφανίζουν σε προϊόντα στα οποία εμφανίζει η εγχώρια μεταποίηση ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, θα απαιτηθεί η ανάπτυξη διαφοροποιημένων προϊόντων¹¹².

Παρόλα αυτά, αποτελεί γεγονός ότι το εγχώριο παραγωγικό σύστημα έχει αποκτήσει σαφώς πιο εξωστρεφή προσανατολισμό σε σχέση με το παρελθόν, γεγονός το οποίο αποτυπώνεται και στη σημαντική αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των βιομηχανικών προϊόντων στις συνολικές εξαγωγές (Γράφημα 27). Το στοιχείο αυτό αναιρεί έναν από τους περιοριστικούς παράγοντες ανάπτυξης της εγχώριας μεταποιητικής βάσης, το σχετικά μικρό μέγεθος της εσωτερικής αγοράς.

Γράφημα 27. Εξέλιξη των εξαγωγών. Το μέγεθος της φυσαλίδας αποτυπώνει την αξία των εξαγωγών βιομηχανικών προϊόντων ανά κάτοικο.

Πηγή: UNIDO, Competitive Industrial Performance Index 2016, GREECE Country profile

¹¹² Cabral S., Manteu C. (2011), "The price elasticity of external demand: How does Portugal compare with other euro area countries?", Banco de Portugal Working Paper, No 27|2011

Παράλληλα, σημαντικό στοιχείο το οποίο πρέπει να καταγραφεί είναι το γεγονός ότι η εξωστρέφεια των προϊόντων μέσης και υψηλής έντασης τεχνολογίας ενισχύεται με μεγαλύτερη ένταση. Ακριβώς αυτή η ενίσχυση της έντασης τεχνολογίας μπορεί να αποδοθεί στην ενίσχυση της εξωστρέφειας, δηλαδή στην ένταξη εγχώριων μεταποιητικών μονάδων στη διεθνή αγορά. Και αυτό καθώς αποτελεί κοινά παραδεκτό γεγονός ότι η συμμετοχή στη διεθνή αγορά προωθεί τη μεταφορά νέων τεχνολογιών και τεχνογνωσίας, ενώ οδηγεί στην ανάπτυξη νέων ικανοτήτων και δεξιοτήτων, οι οποίες σταδιακά διαχέονται στο υπόλοιπο παραγωγικό σύστημα.

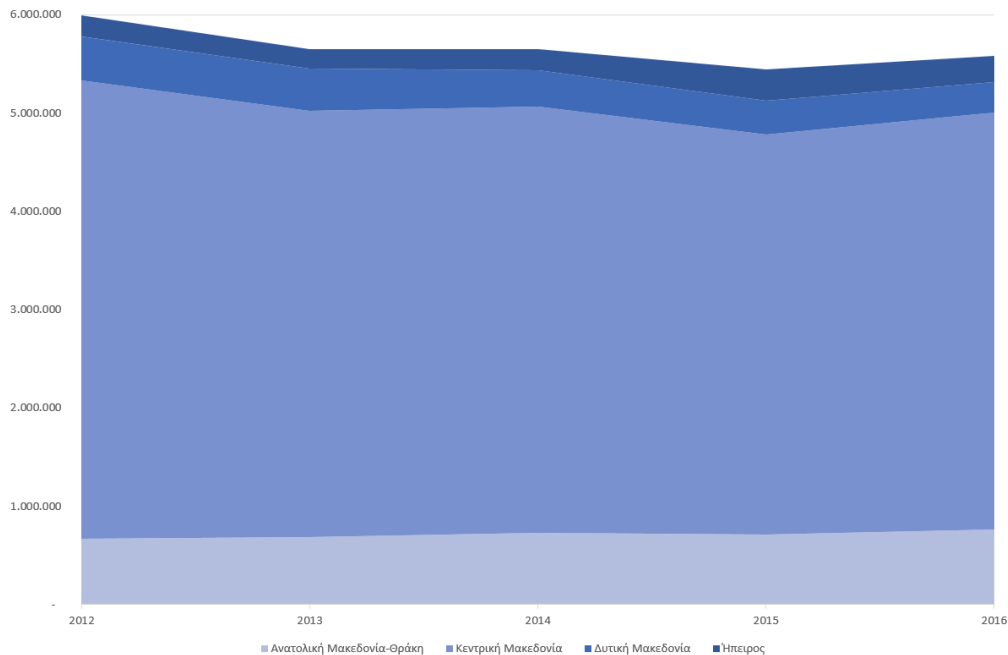
Οι επιχειρήσεις της Βόρειας Ελλάδας επιδεικνύουν σημαντική εξαγωγική δραστηριότητα. Οι τέσσερις περιφέρειες της Βόρειας Ελλάδας πραγματοποίησαν το 2016 εξαγωγές ύψους €5,6 δισ.. Διαχρονικά συνεισφέρουν το 22% των συνολικών εξαγωγών προϊόντων της χώρας, ενώ η Κεντρική Μακεδονία αποτελεί τον δεύτερο σημαντικότερο εξαγωγέα της χώρας, συνεισφέροντας το 16% της συνολικής αξίας εξαγωγών προϊόντων με αξία εξαγωγών 4,2δισ.. Οι υπόλοιπες τρεις περιφέρειες της Βόρειας Ελλάδας εμφανίζουν πιο περιορισμένη εξαγωγική δραστηριότητα, επιτυγχάνοντας σωρευτικά εξαγωγές αξίας 1,34 δισ..

Πίνακας 43. Εισαγωγές και εξαγωγές των Περιφερειών της Βόρειας Ελλάδας.

Περιφέρεια	Ροή	2012	2013	2014	2015	2016
Ελλάδα	Εισαγωγές	48.847.229	46.273.314	47.432.297	42.649.886	43.137.030
Ελλάδα	Εξαγωγές	27.331.904	27.041.464	26.817.842	25.428.318	25.142.548
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	Εισαγωγές	446.533	432.446	449.313	442.507	456.008
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	Εξαγωγές	666.649	688.467	729.429	711.880	766.586
Κεντρική Μακεδονία	Εισαγωγές	6.628.038	5.309.284	5.356.754	5.318.481	5.305.759
Κεντρική Μακεδονία	Εξαγωγές	4.667.486	4.335.750	4.336.733	4.070.823	4.238.059
Δυτική Μακεδονία	Εισαγωγές	341.084	375.219	288.458	184.720	149.514
Δυτική Μακεδονία	Εξαγωγές	442.842	429.669	370.814	342.595	311.521
Ήπειρος	Εισαγωγές	218.995	223.700	207.424	198.212	235.411
Ήπειρος	Εξαγωγές	213.090	193.398	209.432	315.992	263.903
Σύνολο Βόρειας Ελλάδας	Εισαγωγές	7.634.650	6.340.649	6.301.949	6.143.920	6.146.692
Σύνολο Βόρειας Ελλάδας	Εξαγωγές	5.990.067	5.647.284	5.646.408	5.441.290	5.580.069

Πηγή: ΣΕΒΕ

Γράφημα 28. Εξέλιξη της αξίας των εξαγωγών των περιφερειών της Βόρειας Ελλάδας 2012-2016

Μάλιστα, εκτιμάται ότι οι επιχειρήσεις της Βόρειας Ελλάδας εμφανίζουν εντονότερη εξαγωγική δραστηριότητα, σημειώνοντας υψηλότερες επιδόσεις σε όρους τζίρου των εξαγωγών, επιχειρήσεων με συνεπείς (όχι ευκαιριακές) εξαγωγές, καθώς και επιχειρήσεων με διεθνή παραγωγική επέκταση¹¹³.

Αναλύοντας τη συμμετοχή των προϊόντων στη συνολική αξία των εξαγωγών της κάθε περιφέρειας, επιβεβαιώνεται η σημασία του κλάδου των τροφίμων. Ειδικότερα η αξία των εξαγωγών τροφίμων διαμορφώνεται στο 22% για την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης και για την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, στο 32% για την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, ενώ στην Περιφέρεια Ηπείρου διαμορφώνεται στο 71%. Βέβαια, λόγω του διαφορετικού επιπέδου της συνολικής αξίας των εξαγωγών της κάθε περιφέρειας, οι εξαγωγές του κλάδου τροφίμων στην περίπτωση της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας διαμορφώνεται σε €1,3 δις., όταν για την Ήπειρο ανέρχονται σε €187 εκατ., για την Ανατολική Μακεδονία-Θράκη σε €168,5 εκατ. και για τη Δυτική Μακεδονία σε €68,5 εκατ..

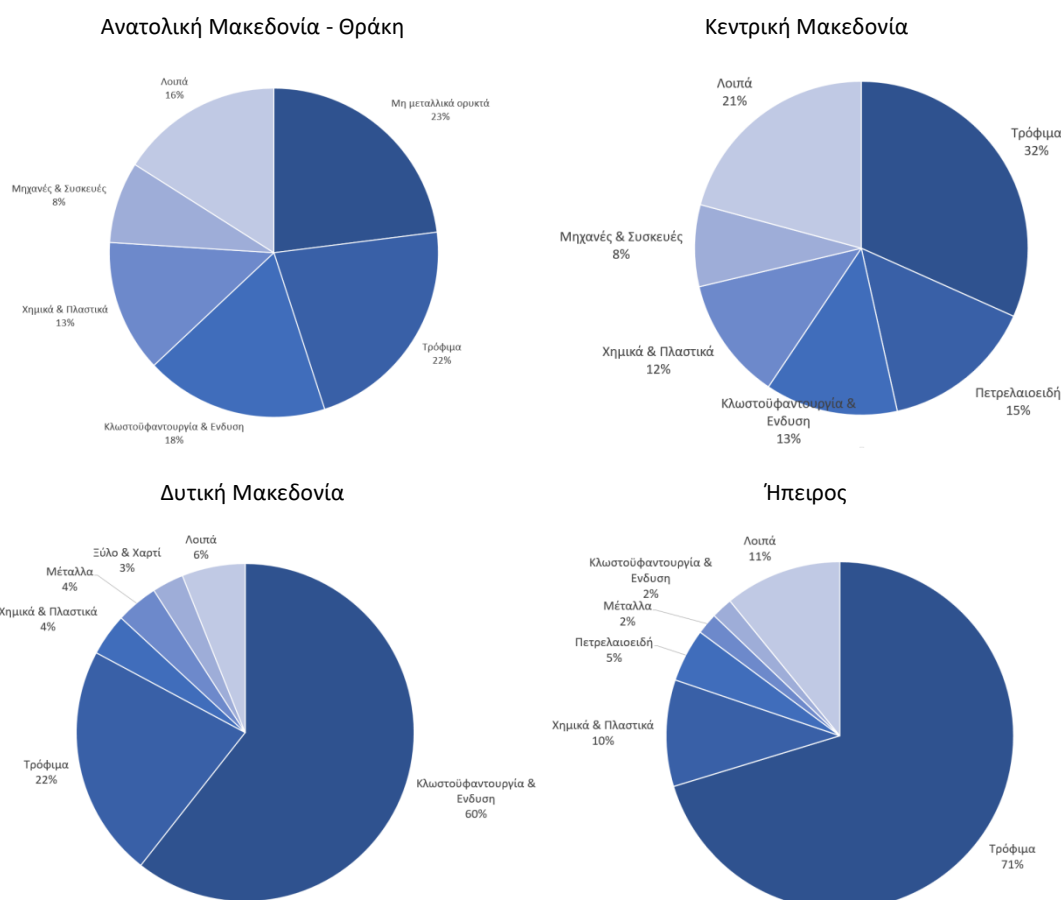
Άλλοι κλάδοι στους οποίους οι Περιφέρειες της Βόρειας Ελλάδας σημειώνουν σημαντική εξαγωγική επίδοση είναι η Κλωστοϋφαντουργία - Ένδυση, με τις συνολικές εξαγωγές να διαμορφώνονται σε €869,2 εκατ., καθώς και ο κλάδος χημικών και πλαστικού, με την αξία των εξαγωγών για το 2016 να διαμορφώνεται σε €647,4 εκατ.. Εστιάζοντας στο ιδιαίτερο παραγωγικό οικοσύστημα της κάθε περιφέρειας, σημαντικός βάσει των εξαγωγικών επιδόσεων αναδεικνύεται ο κλάδος των μη μεταλλικών ορυκτών για την περίπτωση της Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης, αποτελώντας το 23% της αξίας των εξαγωγών της

¹¹³ Ernst & Young, Έρευνα ΕΥ Ελλάδος Οι εξαγωγές στη Βόρεια Ελλάδα, Οκτώβριος 2017

Περιφέρειας (€176,3 εκατ.), ο κλάδος πετρελαιοειδών για την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, με την αξία των εξαγωγών το 2016 να διαμορφώνεται σε €635,7 εκατ..

Επιπλέον είναι σημαντικό στοιχείο ότι τα τρία κύρια εξαγωγικά προϊόντα στην περίπτωση της Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης και Κεντρικής Μακεδονίας καταλαμβάνουν μερίδιο 63% και 60% αντίστοιχα, ενώ οι Περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας και Ηπείρου εμφανίζουν σημαντικά μεγαλύτερο βαθμό συγκέντρωσης, με το μερίδιο των τριών κυριότερων προϊόντων να διαμορφώνεται στο 86% (βλ. Γράφημα 29).

Γράφημα 29. Ανάλυση των εξαγωγών των περιφερειών της Βόρειας Ελλάδας ανά κλάδο (2016)

Έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη στη μεταποίηση

Η δυνατότητα των επιχειρήσεων να παράγουν διαφοροποιημένα, διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα συνδέεται άμεσα με την επένδυση στην έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη, δηλ. την καινοτομία¹¹⁴. Οι επενδύσεις σε έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη μοχλεύουν την τεχνολογική ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας, η οποία μπορεί να διαμορφώσει

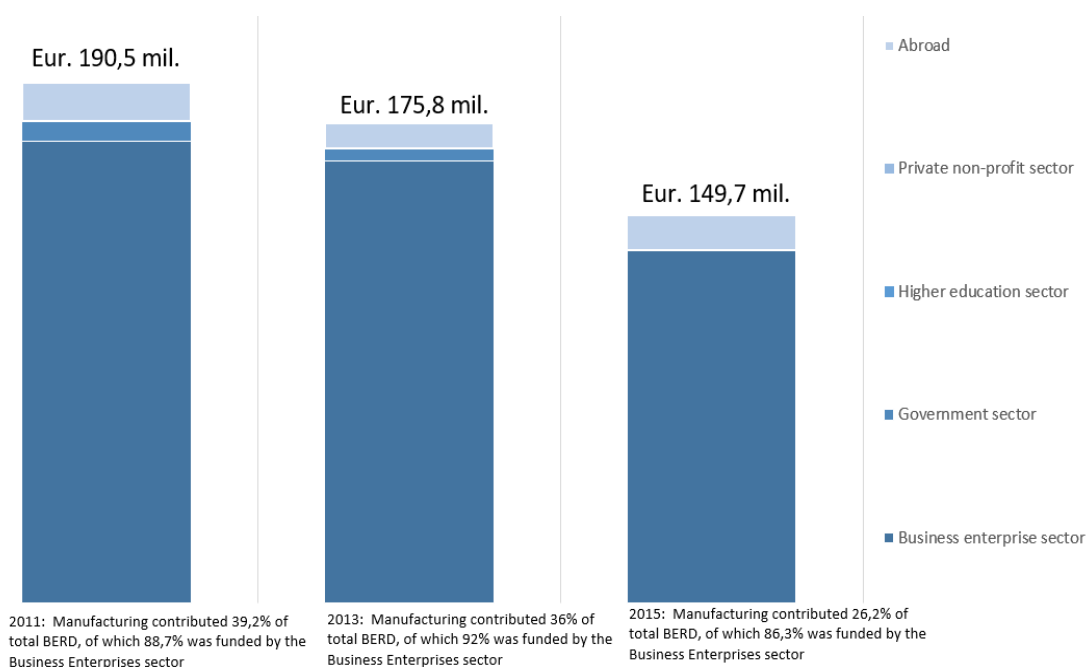
¹¹⁴ Π.χ. Anderton, R., (1999), "Innovation, product quality, variety, and trade performance: an empirical analysis of Germany and the UK", Oxford Economic Papers, Vol. 51, pp. 152-167

υψηλότερους ρυθμούς εμπορικής επέκτασης (σε ξένες αγορές) και οικονομικής ανάπτυξης¹¹⁵.

Η δαπάνη των επιχειρήσεων για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη αποτελεί τη βασική πηγή βελτίωσης της τεχνολογικής ικανότητας για μεταποίηση υψηλής προστιθέμενης αξίας¹¹⁶. Όπως ήταν αναμενόμενο λόγω της οικονομικής κρίσης, η δαπάνη των μεταποιητικών επιχειρήσεων για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη μειώθηκε σε επίπεδο χώρας κατά τα έτη 2011-2015, και διαμορφώθηκε το 2015 σε €149,7 εκατ., έναντι €190,5 εκατ. το 2011 (Γράφημα 30). Η συμμετοχή των μεταποιητικών επιχειρήσεων στην συνολική επενδυτική δαπάνη των επιχειρήσεων περιορίζεται από 39,2% το 2011 σε 26,2% το 2015.

Παρόλα αυτά, είναι ιδιαίτερα κρίσιμο το γεγονός ότι η δαπάνη αυτή χρηματοδοτείται κατά βάση πόρους που προέρχονται από τον ιδιωτικό (επιχειρηματικό) τομέα. Ο επιχειρηματικός τομέας χρηματοδοτεί το 86% της επενδυτικής δαπάνης της μεταποίησης για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη στην Ελλάδα. Έτσι, παρά το χαμηλό τεχνολογικό επίπεδο της μεταποίησης βάσει της κλαδικής δομής της, ο τομέας επιδιώκει να εμβαθύνει σε τεχνολογικό περιεχόμενο.

Γράφημα 30. Δαπάνη για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη που χρηματοδοτείται από τον επιχειρηματικό τομέα στη χώρα (BERD).

Πηγή: EUROSTAT

¹¹⁵ Παπάζογλου, Χρ., *Ελληνική εξαγωγική επίδοση: Ανταγωνιστικότητα και ξένες άμεσες επενδύσεις*, στο Μασουράκης, Μ. και Γκόρτσος, Χρ. (Επ.) "Ανταγωνιστικότητα για ανάπτυξη: Προτάσεις πολιτικής", Συλλογικός Τόμος της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών, 2014

¹¹⁶ Özcan Karahan / *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 195 (2015) 806 – 813

Στην πτωτική πορεία της επενδυτικής δαπάνης για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη έχουν βεβαίως συντελέσει οι δυσμενείς συνθήκες στην χρηματοπιστωτική αγορά, καθώς η βιομηχανία αποτελεί έναν τομέα με εκτεταμένες, διαρκείς και μακροχρόνιες ανάγκες άντλησης κεφαλαίων. Έτσι, η μείωση της χρηματοδοτικής ροής προς τον παραγωγικό τομέα δρα ανασταλτικά στις προσπάθειες ανάκαμψης ή ανάπτυξης, αλλά και δυσχεραίνει την καθημερινή λειτουργία των μεταποιητικών επιχειρήσεων. Είναι χαρακτηριστικό ότι η καθαρή ροή έφτασε στα χαμηλότερα επίπεδά της στα τέλη του 2017. Τα δάνεια προς τις επιχειρήσεις του τομέα της μεταποίησης, μειώθηκαν κατά 16,6%, με την υποχώρηση του υπολοίπου των τραπεζικών πιστώσεων σε απόλυτο μέγεθος να είναι της τάξης των €4,11 δισ.. Επομένως, από το ξεκίνημα της χρηματοπιστωτικής κρίσης, η μεταποίηση απώλεσε τραπεζικά κεφάλαια άνω των €4,5 δισ..

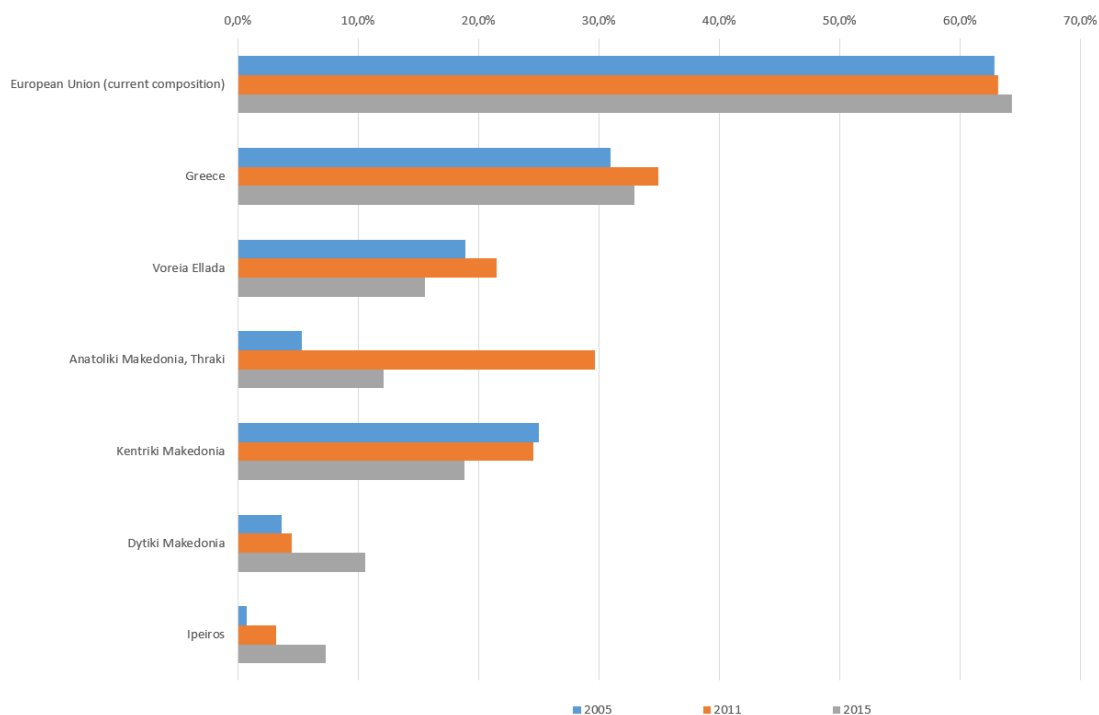
Λόγω της δομής των περιφερειακών παραγωγικών συστημάτων της Βόρειας Ελλάδας, στα οποία όπως παρουσιάστηκε και προηγουμένως κλάδοι χαμηλής και μέτριας-χαμηλής έντασης τεχνολογίας καταλαμβάνουν σημαντικό μερίδιο, η δαπάνη για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη που επενδύεται (εκτελείται) σε επιχειρήσεις είναι περιορισμένη. Ειδικότερα, σύμφωνα με τα στοιχεία της EUROSTAT για το έτος 2015 σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης περισσότερο από το 60% της σχετικής δαπάνης πραγματοποιείται σε επιχειρήσεις, στην Ελλάδα το αντίστοιχο ποσοστό περιορίζεται περίπου στο μισό (33%), ενώ στη Βόρεια Ελλάδα το σχετικό ποσοστό διαμορφώνεται στο μισό του εθνικού ποσοστού (15,6%) (βλ. Γράφημα 31).

Σε περιφερειακό επίπεδο, οι Περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης, Δυτικής Μακεδονίας και Ηπείρου εμφανίζουν αύξηση της δαπάνης για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη που επενδύεται σε επιχειρήσεις, ενώ η Κεντρική Μακεδονία εμφανίζει συρρίκνωση. Βέβαια η διαχρονική εξέταση της σχετικής δαπάνης εμφανίζει συνεπή αυξητική τάση για τις Περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας και Ηπείρου, αλλά αυξομειώσεις για τις Περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης και Κεντρικής Μακεδονίας. Το τελευταίο στοιχείο αντανακλά την ασυνέχεια της εφαρμοζόμενης πολιτικής για την προώθηση της καινοτομίας και την υλοποίηση μεμονωμένων ή και ευκαιριακών δράσεων.

Η χρηματοδότηση της δαπάνης για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη που εκτελείται σε επιχειρήσεις των περιφερειών της Βόρειας Ελλάδας ακολουθεί το μοτίβο που παρατηρείται σε εθνικό επίπεδο, δηλαδή κατά βάση «αυτοχρηματοδοτείται», ενώ εξαίρεση από το συγκεκριμένο μοντέλο αποτελεί η Περιφέρεια Ηπείρου. Συγκεκριμένα, όπως παρουσιάζεται στο Γράφημα 32, ο επιχειρηματικός τομέας χρηματοδοτεί τη δαπάνη για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη που εκτελείται σε επιχειρήσεις κατά 86%, 69% και 89% για τις Περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης, Κεντρικής Μακεδονίας και Δυτικής Μακεδονίας αντίστοιχα. Αντίθετα, ο επιχειρηματικός τομέας συνεισφέρει μόλις το 25% των κεφαλαίων για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη στην Περιφέρεια Ηπείρου.

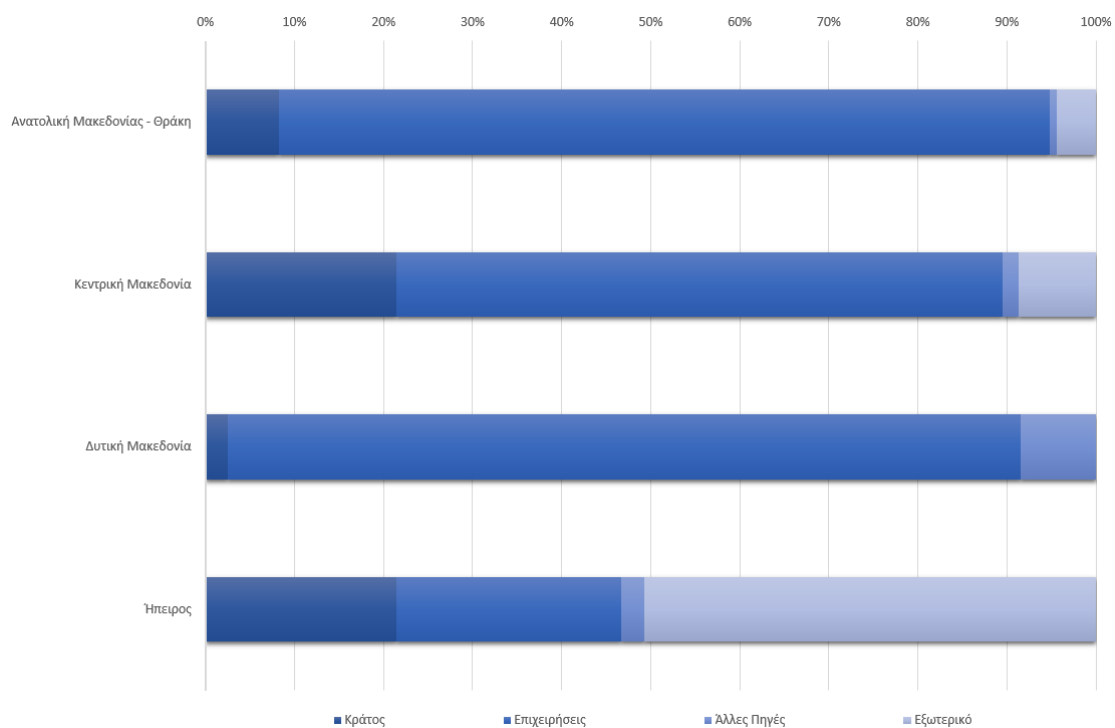
Το συνολικό ποσό που παρέχει ο επιχειρηματικός τομέας στη συνολική δαπάνη για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη στη Βόρεια Ελλάδα (ανεξαρτήτως τομέα εκτέλεσης) διαμορφώθηκε το 2013 σε €46,7 εκατ., ενώ η συνολική δαπάνη για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη που εκτελέστηκε από επιχειρήσεις (ανεξαρτήτως πηγής χρηματοδότησης) ανέρχεται σε €48,15 εκατ.. Το 2013 απασχολήθηκαν 1.578 ερευνητές και λοιπό προσωπικό σε δράσεις έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης σε επιχειρήσεις.

Γράφημα 31. Δαπάνη για ΕΤΑ στην περιοχή (GERD) που εκτελείται σε επιχειρήσεις.

Πηγή: EUROSTAT

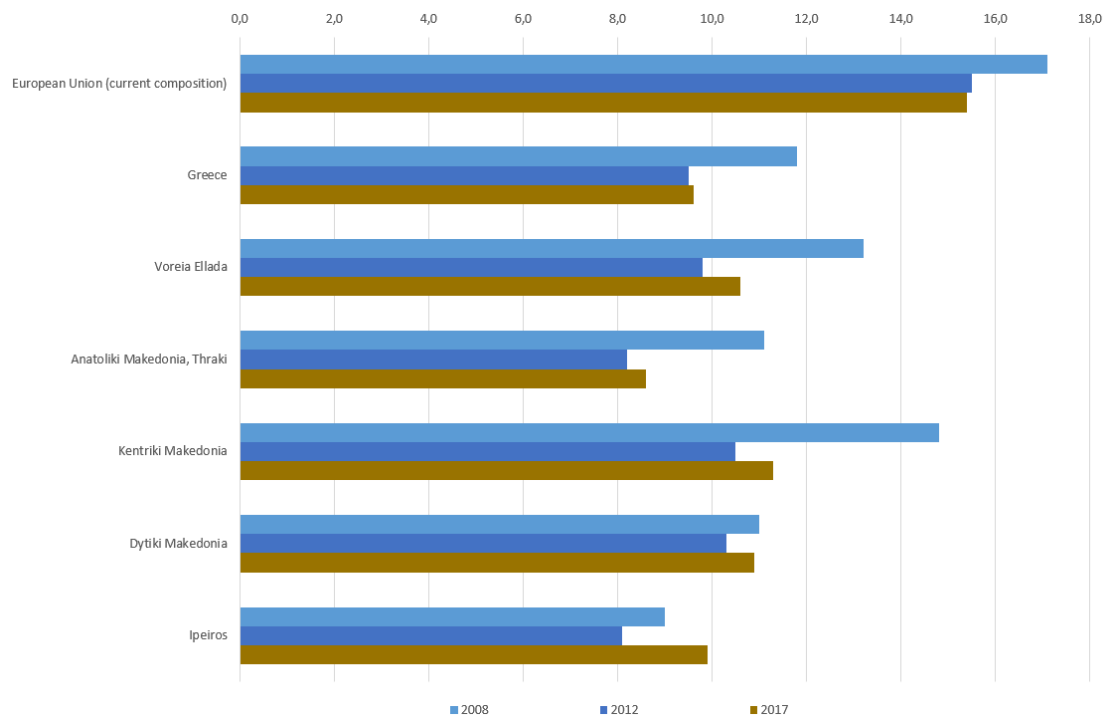
Γράφημα 32. Κατανομή της Δαπάνης για ΕΤΑ που εκτελείται από επιχειρήσεις ανά Περιφέρεια κατά πηγή χρηματοδότησης (2013).

Το γεγονός ότι οι κυρίαρχοι τύποι καινοτομίας που αναπτύσσουν/υιοθετούν οι επιχειρήσεις σε όλες τις Περιφέρειες της χώρας είναι μη-τεχνολογικοί, δηλαδή η καινοτομία οργάνωσης και καινοτομία μάρκετινγκ¹¹⁷, ερμηνεύει την ανωτέρω κατάσταση. Επιπλέον, κλάδοι διαφορετικής έντασης τεχνολογίας ακολουθούν διαφορετικά μονοπάτια τεχνολογικής ανάπτυξης, με τους κλάδους χαμηλής και μέτριας-χαμηλής έντασης τεχνολογίας να την επιτυγχάνουν κυρίως μέσω παραγωγικών επενδύσεων (δηλ. επενδύσεων σε πάγια, όπως μηχανήματα, εξοπλισμός, κτλ.) και τους κλάδους υψηλής έντασης τεχνολογίας/γνώσης να το επιτυγχάνουν μέσω επενδύσεων σε έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη¹¹⁸.

Σημαντικό στοιχείο είναι ότι και οι τέσσερις περιφέρειες της Βόρειας Ελλάδας εμφανίζουν επανάκαμψη του ποσοστού απασχόλησης σε κλάδους υψηλής έντασης τεχνολογίας και σε υπηρεσίες έντασης γνώσης (Γράφημα 33). Μάλιστα, στην Περιφέρεια Ηπείρου ο σχετικός δείκτης το 2017 διαμορφώνεται σε επίπεδα υψηλότερα από αυτά του 2008. Η επανάκαμψη αυτή παρατηρείται παρά το γεγονός ότι σε επίπεδο ΕΕ καταγράφεται υποχώρηση, αν και οι επιδόσεις των ελληνικών περιφερειών εξακολουθούν να υπολείπονται του ευρωπαϊκού μ.ο..

Γράφημα 33. Ποσοστό συμμετοχής κλάδων υψηλής έντασης τεχνολογίας και υπηρεσίες έντασης γνώσης (2008, 2012, 2017)

¹¹⁷ ΕΚΤ (2015), *Περιφερειακή διάσταση των δραστηριοτήτων έντασης γνώσης στην Ελλάδα*, Επισκόπηση 2015. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης

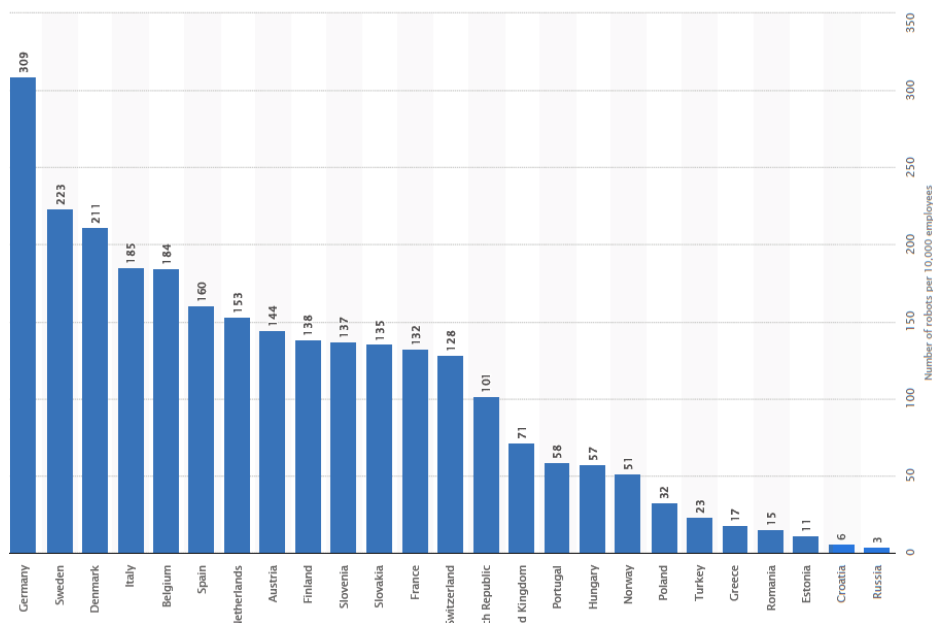
¹¹⁸ Margo Liik, Jaan Masso & Kadri Ukrainski (2014), *The contribution of R&D to production efficiency in OECD countries: econometric analysis of industry-level panel data*, *Baltic Journal of Economics*, 14:1-2, 78-100, DOI: 10.1080/1406099X.2014.981105

Στο σημείο αυτό σημειώνεται βέβαια το γεγονός ότι –όπως προαναφέρθηκε- το «μονοπάτι» τεχνολογικής ανάπτυξης των κλάδων εξαρτάται από την ένταση τεχνολογίας και γνώσης¹¹⁹. Το γεγονός αυτό αντανακλάται στις σημαντικά υψηλότερες επιδόσεις των τεσσάρων περιφερειών της Βόρειας Ελλάδας αναφορικά με την επιχειρηματική καινοτομία, σε σχέση με τους δείκτες που συνδέονται με την έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη.

Ειδικότερα, περισσότερες από τις μισές επιχειρήσεις (53%) της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας αναφέρουν ότι εφαρμόζουν έναν τουλάχιστον τύπο καινοτομίας, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης διαμορφώνεται σε 37%. Παράλληλα, οι επιχειρήσεις της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας επιτυγχάνουν το υψηλότερο ποσοστό συμμετοχής καινοτόμων προϊόντων στον κύκλο εργασιών, ενώ υψηλή είναι και η επίδοση της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας. Αναλυτικότερα, το ποσοστό συμμετοχής καινοτόμων προϊόντων στον κύκλο εργασιών διαμορφώνεται σε 17,8%, με τον μέσο όρο της χώρας να είναι 12%. Ακολουθεί η Περιφέρεια Δυτική Μακεδονίας 10,9%, η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης 8,4%, ενώ η Περιφέρεια Ηπείρου καταγράφει τη χαμηλότερη επίδοση της χώρας με ποσοστό 1,3%.

Το γεγονός ότι η εγχώρια παραγωγή χαρακτηρίζεται από χαμηλό βαθμό έντασης τεχνολογίας αντανακλάται σε δείκτες όπως η ένταση χρήσης βιομηχανικών ρομπότ. Στη χώρα μας αντιστοιχούν 17 βιομηχανικά ρομπότ ανά 10.000 εργαζόμενους, έναντι 74 κατά μ.ο. παγκοσμίως και 99 κατά μ.ο. για τις ευρωπαϊκές χώρες. Η ένταση χρήσης ρομπότ αποτελεί ένα κρίσιμο μέτρο σύγκρισης του βαθμού αυτοματοποίησης της παραγωγικής διαδικασίας στη μεταποίηση.

Γράφημα 34. Ένταση χρήσης robot στη μεταποίηση το 2016 (Αριθμός εγκατεστημένων βιομηχανικών ρομπότ ανά 10.000 εργαζομένων σε μεταποιητικές επιχειρήσεις).

Πηγή: International Federation of Robotics

¹¹⁹ Pavitt, K. (1984). Sectoral patterns of technical change: Towards a taxonomy and a theory. *Research Policy*, 13(6), 343–374.

Όσον αφορά στην καινοτομική ικανότητα των τεσσάρων περιφερειών της Βόρειας Ελλάδας, σύμφωνα με τα στοιχεία του πλέον πρόσφατου Regional Innovation Scoreboard (2017), οι Περιφέρειες Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας χαρακτηρίζονται ως μέτρια καινοτόμες (3η κατηγορία), ενώ η περιφέρεια Ηπείρου και Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης χαρακτηρίζονται ως ήπια καινοτόμες (4^η και χαμηλότερη κατηγορία).

Το προφίλ των τεσσάρων περιφερειών της Βόρειας Ελλάδας σε όρους καινοτομίας, όπως αυτό αποτυπώνεται στο Regional Innovation Scoreboard 2017 (βλ. Πίνακα 44), εμφανίζει μία σχετικά ομοιόμορφη εικόνα. Και οι τέσσερις περιφέρειες εμφανίζουν τις υψηλότερές τους επιδόσεις στους δείκτες μέτρησης των επιδόσεων του ερευνητικού τους συστήματος, ενώ εμφανίζουν ιδιαίτερα χαμηλές επιδόσεις στον δείκτη εξαγωγών μεταποίησης μέτριας και υψηλής έντασης τεχνολογίας.

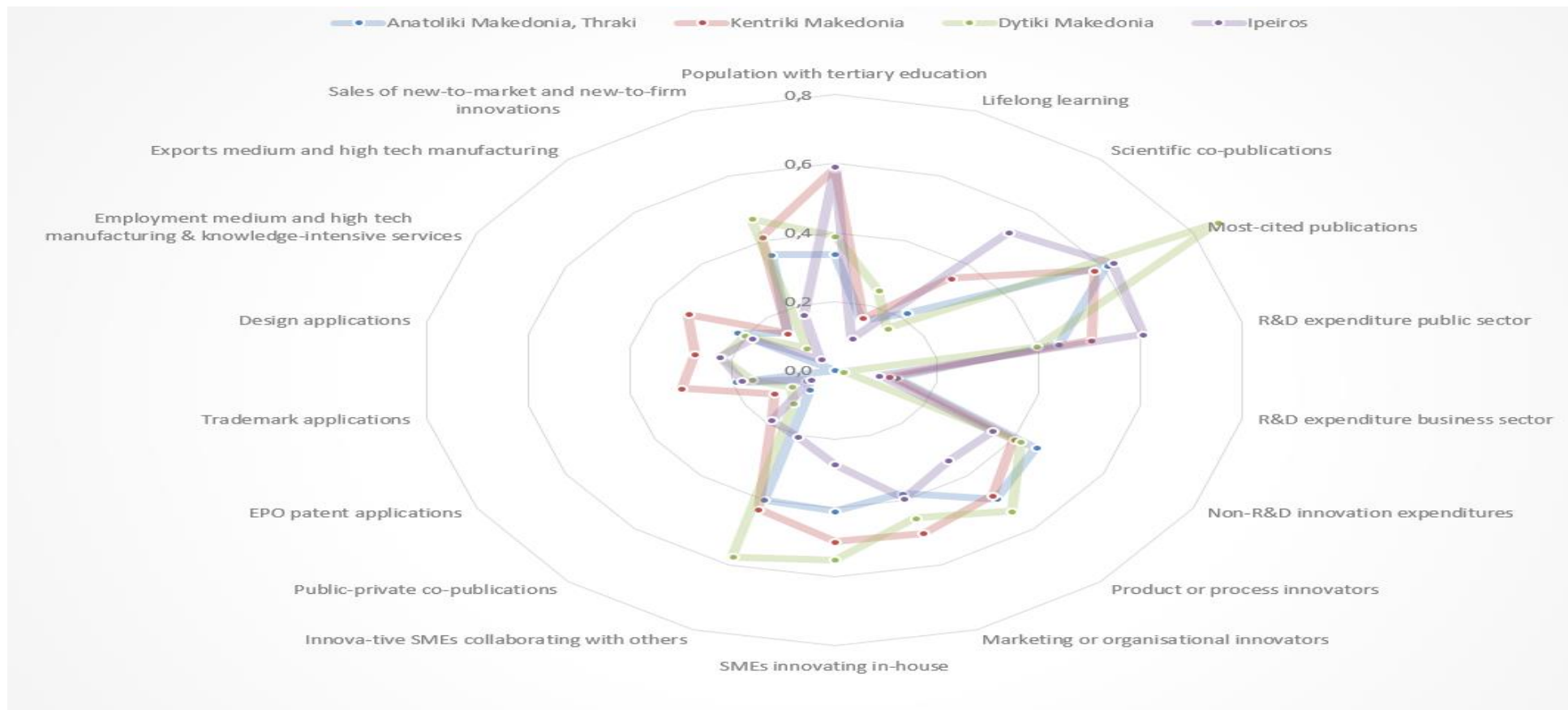
Πίνακας 44. Επιδόσεις καινοτομίας των περιφερειών της Βόρειας Ελλάδας στο Regional Innovation Scoreboard 2017

Χωρική Ενότητα	RII 2009	RII 2011	RII 2013	RII 2015	RII 2017	Επίδοση 2017 σε σχέση με τον μ.ο. της Ε.Ε.	Γκρουπ Δυναμικότητας
Ε.Ε. (μ.ο.)	97,3	100,0	101,5	101,9	102,6	100,0	-
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	49,3	47,2	50,1	46,3	53,4	52,0	Moderate -
Κεντρική Μακεδονία	66,8	64,9	67,2	61,2	67,3	65,6	Moderate
Δυτική Μακεδονία	48,1	47,2	45,9	47,2	62,9	61,3	Moderate
Ήπειρος	56,8	58,1	60,6	52,5	59,2	52,9	Moderate -

Από την ανάλυση των επιμέρους δεικτών (βλ. Γράφημα 35) γίνεται σαφές ότι το θεσμικό περιβάλλον καινοτομίας δεν έχει σαφή προσανατολισμό προς την αξιοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων σε επιχειρηματικό επίπεδο, περιορίζοντας έτσι την ουσία της καινοτομίας, δηλ. την εμπορική αξιοποίηση της έρευνας. Ειδικότερα, και οι τέσσερις περιφέρειες εμφανίζουν υψηλούς δείκτες αναφορικά με τις επιστημονικές δημοσιεύσεις, τη συμμετοχή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και τις δημόσιες δαπάνες για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη, ικανοποιητικές επιδόσεις αναφορικά με την καινοτομία που αναπτύσσουν μεμονωμένα οι επιχειρήσεις, αλλά χαμηλούς δείκτες σε ό,τι αφορά τη συνεργασία δημόσιου-ιδιωτικού τομέα, τις αιτήσεις για πατέντες, αλλά και τη δια βίου μάθηση (η οποία περιλαμβάνει τη συνεχή κατάρτιση στελεχών επιχειρήσεων).

Τα αποτελέσματα αυτά αντανακλούν το γεγονός ότι στις τέσσερις περιφέρειες δεν αξιοποιείται το δυναμικό που υπάρχει, δηλαδή δεν επιτυγχάνεται σύνδεση της έρευνας και της παραγωγής. Η σύνδεση αυτή δεν προσφέρει άμεσο αποτέλεσμα σε οικονομικούς όρους, αλλά μακροπρόθεσμα διαμορφώνει τις συνθήκες οικονομικής ανάπτυξης που θα αυξάνει την προστιθέμενη αξία (ειδικά στον μεταποιητικό τομέα) στηριζόμενη στην τεχνολογία και τη γνώση. Για τον λόγο αυτό, στο τομέα σύνδεσης έρευνα και παραγωγής είναι αναγκαία η μόχλευση των ιδιωτικών κεφαλαίων μέσω δημόσιων επενδύσεων.

Γράφημα 35. Επιδόσεις έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης των τεσσάρων περιφερειών του Βορειοελλαδικού Τόξου.

Πηγή: EUROSTAT

Τα στοιχεία της διαρθρωτικής μελέτης για τη βιομηχανία στην Βόρεια Ελλάδα

Η διαρθρωτική έρευνα για τη μεταποίηση παρέχει στοιχεία για την εξέταση της δομής των περιφερειακών παραγωγικών συστημάτων, και ειδικότερα την εξέλιξη της κλαδικής σύνθεσης, βασικών μεγεθών, όπως η απασχόληση, η προστιθέμενη αξία, οι πωλήσεις, κτλ. Τα στοιχεία παρασχέθηκαν από την ΕΛΣΤΑΤ, η οποία διενεργεί την εν λόγω έρευνα απογραφικά στις επιχειρήσεις με απασχόληση 10 άτομα και πάνω. Από το έτος 2008 τέθηκε σε εφαρμογή καινούργιος Κανονισμός (295/2008) της ΕΚ, σύμφωνα με τον οποίο δειγματοληπτική μονάδα της έρευνας είναι η επιχείρηση και όχι το κατάστημα όπως ίσχυε μέχρι το 2007. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να μην παράγονται ασφαλή στοιχεία σε επίπεδο γεωγραφικής κατανομής, καθώς οι επιχειρήσεις «τοποθετούνται» χωρικά στον τόπο που βρίσκονται τα γραφεία τους ή η κεντρική μονάδα παραγωγής. Για το λόγο αυτό ακριβώς, στην παρούσα ενότητα εξετάζεται η εξέλιξη των σχετικών μεγεθών από το 2008 κ.ε.. Στους σχετικούς πίνακες παρόλα αυτά, παρουσιάζονται και τα σχετικά μεγέθη των προηγούμενων ετών, για λόγους εποπτικούς. Στη μεταποίηση διακρίνονται 23 κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας, όπως παρουσιάζονται στον Πίνακα 45.

Πίνακας 45. Στατιστική Ταξινόμηση Οικονομικών Δραστηριοτήτων (NACE_REV.2)

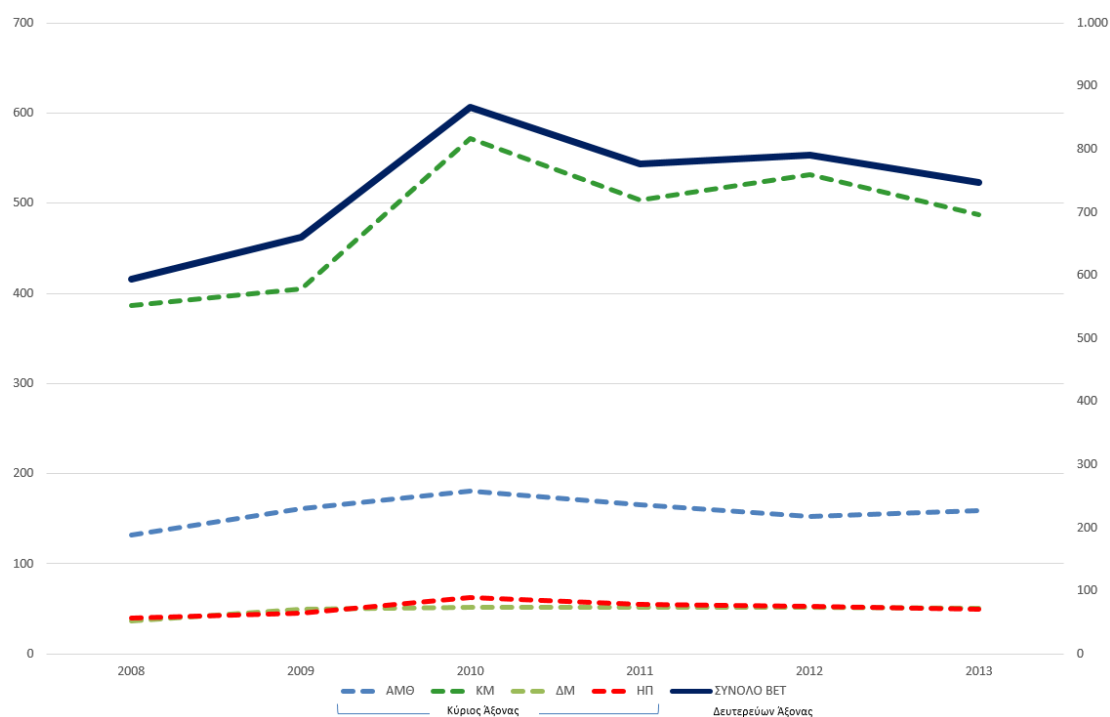
C10	Βιομηχανία τροφίμων
C11	Ποτοποιία
C12	Παραγωγή προϊόντων καπνού
C13	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών
C14	Κατασκευή ειδών ένδυσης
C15	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών
C16	Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός από έπιπλα· κατασκευή ειδών καθαθοποιίας και σαρτοπλεκτικής
C17	Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων
C18	Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων
C19	Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου
C20	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων
C21	Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών παρασκευασμάτων
C22	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες
C23	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων
C24	Παραγωγή βασικών μετάλλων
C25	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα είδη εξοπλισμού
C26	Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων
C27	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού
C28	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.
C29	Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και ημιρυμουλκούμενων οχημάτων
C30	Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών
C31	Κατασκευή επίπλων
C32	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες
C33	Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού

Η εξέλιξη του αριθμού των μεταποιητικών επιχειρήσεων που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα κατά την περίοδο της κρίσης δεν διακρίνεται από σημαντικές μεταβολές (βλ.

Γράφημα 36). Η αύξηση που σημειώθηκε κατά τα δύο πρώτα της κρίσης ακολουθήθηκε από μία κάμψη, η οποία βέβαια χαρακτηρίζεται ήπια, διαμορφώνοντας εν τέλει το συνολικό μέγεθος το 2013 σε επίπεδα υψηλότερα σε σχέση με το 2008. Η αύξηση που καταγράφηκε αρχικά μπορεί να αποδοθεί στα επενδυτικά κίνητρα της περιόδου, όπως η μείωση των εταιρικών φόρων, δημιουργία αφορολόγητων αποθεματικών, κτλ..

Στη Κεντρική Μακεδονία το 2013 εντοπίζεται το 65% των μεταποιητικών επιχειρήσεων που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα στη Βόρεια Ελλάδα, με το βαθμό συγκέντρωσης να διαφοροποιείται σε κλαδικό επίπεδο. Οι επιχειρήσεις της Κεντρικής Μακεδονίας αντιπροσωπεύουν ποσοστό μεγαλύτερο του 60% των επιχειρήσεων του κλάδου στη Βόρεια Ελλάδα σε 15 από τους 23 κλάδους της Μεταποίησης.

Γράφημα 36. Αριθμός Μεταποιητικών Επιχειρήσεων που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα ανά Περιφέρεια.

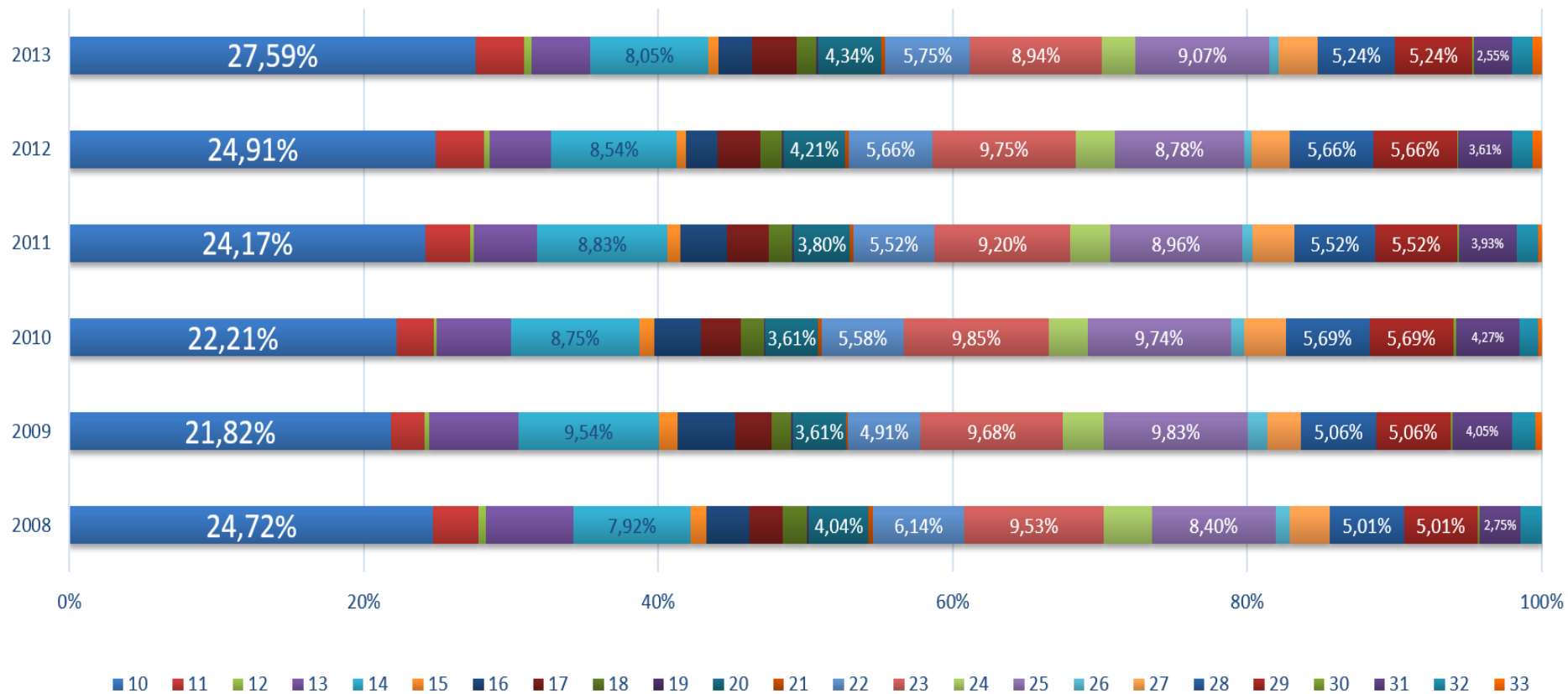
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 46. Αριθμός Μεταποιητικών Επιχειρήσεων που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα ανά Περιφέρεια.

Περιφέρεια	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	200	197	185	182	143	202	132	161	181	166	153	159
Κεντρική Μακεδονία	816	806	726	731	634	702	386	405	572	503	532	487
Δυτική Μακεδονία	41	40	36	40	37	44	36	50	52	52	52	51
Ήπειρος	51	51	47	48	45	53	40	45	62	55	53	50
ΣΥΝΟΛΟ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	1.108	1.094	994	1.001	859	1.001	594	661	867	776	790	747
Σύνολο Χώρας	3.823	3.753	3.449	3.376	3.641	3.674	3.734	4.098	3.891	3.628	3.536	2.845

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Γράφημα 37. Ποσοστό συμμετοχής των κλάδων στο συνολικό αριθμό των επιχειρήσεων του μεταποιητικού τομέα στη Βόρεια Ελλάδα 2008-2013. Αφορά μεταποιητικές επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Από το στοιχείο αυτό παρέχεται μία πρώτη εικόνα σχετικά με τη σύνθεση των περιφερειακών παραγωγικών συστημάτων στις τέσσερις περιφέρειες της Βόρειας Ελλάδας. Γίνεται άμεσα σαφής η σημασία της βιομηχανίας τροφίμων, καθώς αποτελεί διαχρονικά το ένα τέταρτο των μεταποιητικών επιχειρήσεων στη Βόρεια Ελλάδα (Γράφημα 35).

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η συμμετοχή των κλάδων παραγωγής άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων και κατασκευής μεταλλικών προϊόντων, ο καθένας από τους οποίους αποτελεί περίπου το 9% του συνολικού αριθμού μεταποιητικών επιχειρήσεων διαχρονικά. Έτσι, οι τρεις αυτοί κλάδοι (τρόφιμα, μη μεταλλικά ορυκτά και μεταλλικά προϊόντα) αποτελούν σχεδόν το ήμισυ του τομέα της μεταποίησης στη Βόρεια Ελλάδα, με κριτήριο τον αριθμό των απασχολούμενων.

Εντονότερη φαίνεται πως είναι η επίδραση της οικονομικής κρίσης στα μεγέθη της απασχόλησης¹²⁰ σε μεταποιητικές επιχειρήσεις που απασχολούσαν περισσότερα από 10 άτομα, αφού κατά τα δύο πρώτα έτη της κρίσης (2009 και 2010) υπήρξε συρρίκνωση του αριθμού των απασχολούμενων κατά 9,5% και 10,3% αντίστοιχα σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Λόγω του παραγωγικού μίγματος της κάθε περιφέρειας, εμφανίζεται αύξηση της απασχόλησης σε μεταποιητικές επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα το 2013 σε σχέση με το 2008, στις περιφέρειες Ηπείρου και Δυτικής Μακεδονίας, ενώ καταγράφεται μείωση στις Περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας και Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

Πίνακας 47. Αριθμός Απασχολούμενων σε Μεταποιητικές Επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα ανά Περιφέρεια.

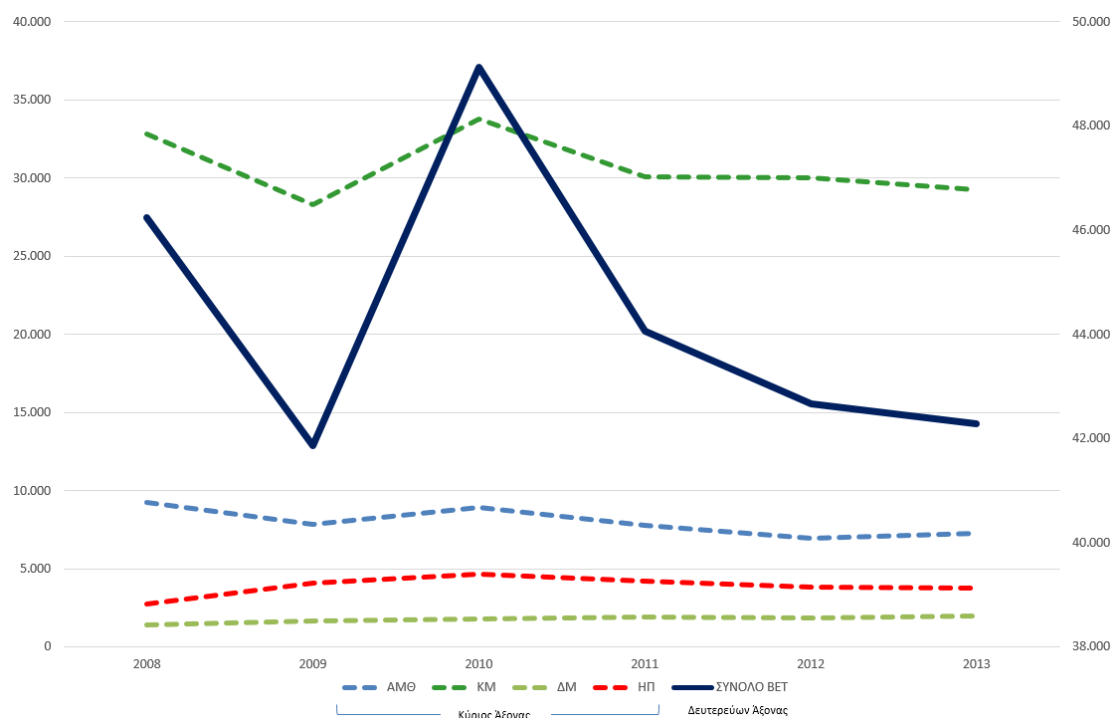
Περιφέρεια	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	13.690	12.518	12.492	11.613	10.243	12.237
Κεντρική Μακεδονία	45.623	43.955	42.716	41.061	39.686	40.613
Δυτική Μακεδονία	1.321	1.402	1.262	1.434	1.511	1.566
Ήπειρος	3.755	3.758	3.680	3.737	3.824	3.530
ΣΥΝΟΛΟ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	64.389	61.632	60.150	57.846	55.264	57.946
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	3.823	3.753	3.449	3.376	3.641	3.674

Περιφέρεια	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	9.230	7.875	8.902	7.799	6.964	7.277
Κεντρική Μακεδονία	32.840	28.276	33.770	30.091	30.015	29.243
Δυτική Μακεδονία	1.390	1.654	1.810	1.942	1.843	1.980
Ήπειρος	2.773	4.058	4.655	4.226	3.844	3.779
ΣΥΝΟΛΟ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	46.233	41.863	49.137	44.058	42.665	42.279
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	221.305	217.892	208.963	187.543	179.933	170.013

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

¹²⁰ Περιλαμβάνονται οι εργαζόμενοι επιχειρηματίες και μέλη της οικογένειάς τους, οι μισθωτοί, οι ημερομισθιοί και οι μαθητευόμενοι, με αμοιβή ή χωρίς αμοιβή

Γράφημα 38. Αριθμός Απασχολούμενων σε Μεταποιητικές Επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα ανά Περιφέρεια.

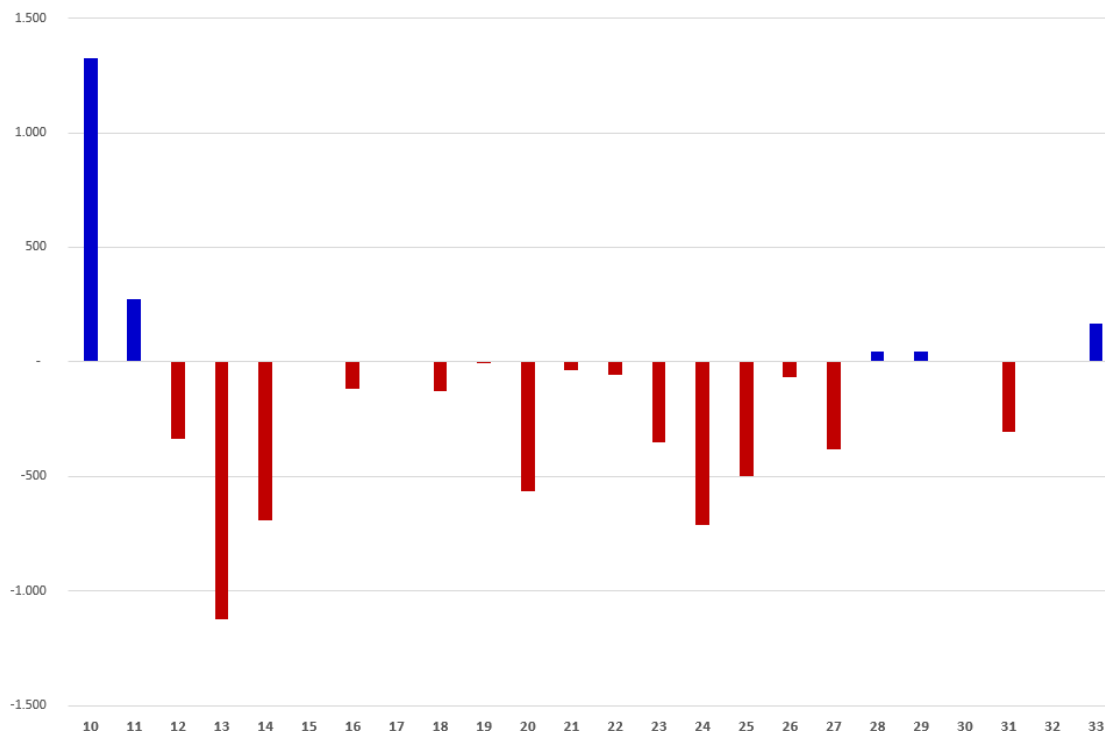

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Η επίδραση της κρίσης στους κλάδους της μεταποίησης δεν ήταν ομοιόμορφη σε όρους απασχόλησης (βλ. Γράφημα 39). Έτσι, για την περίοδο 2008-2013 σημειώθηκε αύξηση της απασχόλησης σε μεταποιητικές επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερο από 10 άτομα σε 9 από τους 23 μεταποιητικούς κλάδους στη Βόρεια Ελλάδα, ενώ στους υπόλοιπους κλάδους καταγράφεται μείωση. Βέβαια, σε απόλυτους όρους, τα ποσοστά των κλάδων που καταγράφουν μείωση είναι σαφώς μεγαλύτερα από τα αντίστοιχα των κλάδων που σημειώνουν αύξηση, με 8 κλάδους να σημειώνουν μείωση που ξεπερνά το 40%. Τη σημαντικότερη αύξηση καταγράφει ο κλάδος της βιομηχανίας τροφίμων, με συνολική αύξηση της τάξης του 8,4%. Λόγω όμως του μεγέθους του κλάδου, η αύξηση αυτή μεταφράζεται σε περισσότερα από 1.300 άτομα, το οποίο σε απόλυτα νούμερα αποτελεί τη μεγαλύτερη μεταβολή για τους 23 κλάδους της μεταποίησης. Ακολουθεί ο κλάδος παραγωγής κλωστοϋφαντουργικών υλών, με μείωση κατά 1.122 άτομα.

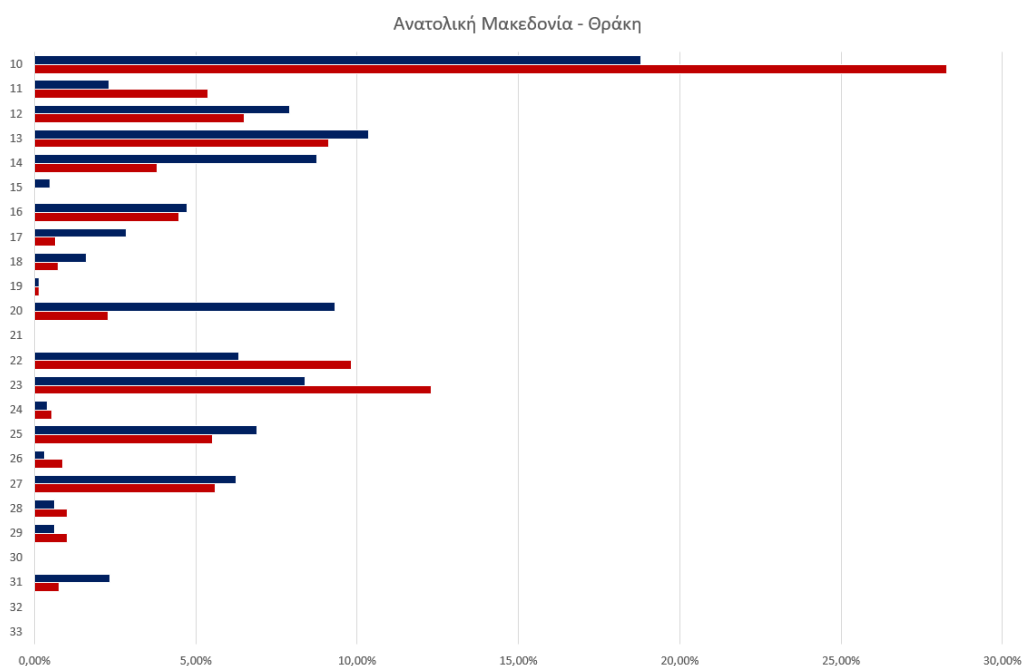
Η σημασία της Βιομηχανίας Τροφίμων αντανακλάται και στο ποσοστό συμμετοχής του κλάδου στην απασχόληση στη μεταποίηση στην κάθε περιφέρεια, όπου αποτελεί τον βασικό εργοδότη με ποσοστά 28,3%, 38,9%, 26,4% και 68,3% για τις Περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Κεντρικής Μακεδονίας, Δυτικής Μακεδονίας και Ηπείρου αντίστοιχα για το έτος 2013 (βλ. Γράφημα 40).

Γράφημα 39. Μεταβολή αριθμού απασχολούμενων την περίοδο 2008-2013 ανά κλάδο της μεταποίησης στη Β. Ελλάδα σε επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα.

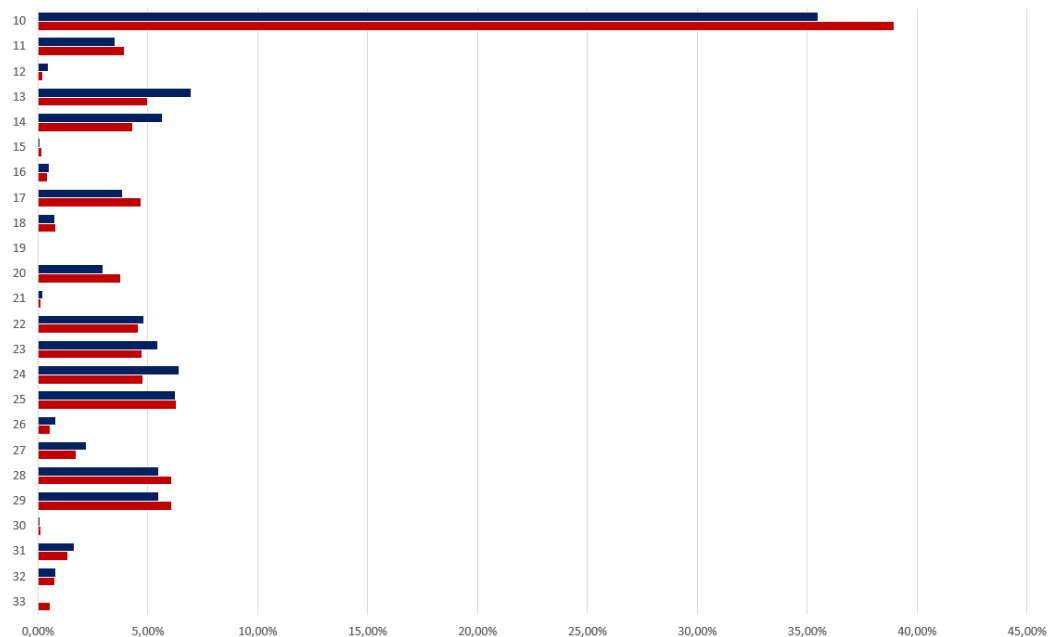
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Γράφημα 40. Συμμετοχή των κλάδων στην απασχόληση μεταποιητικών επιχειρήσεων που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα ανά Περιφέρεια για τα έτη 2008 και 2013.

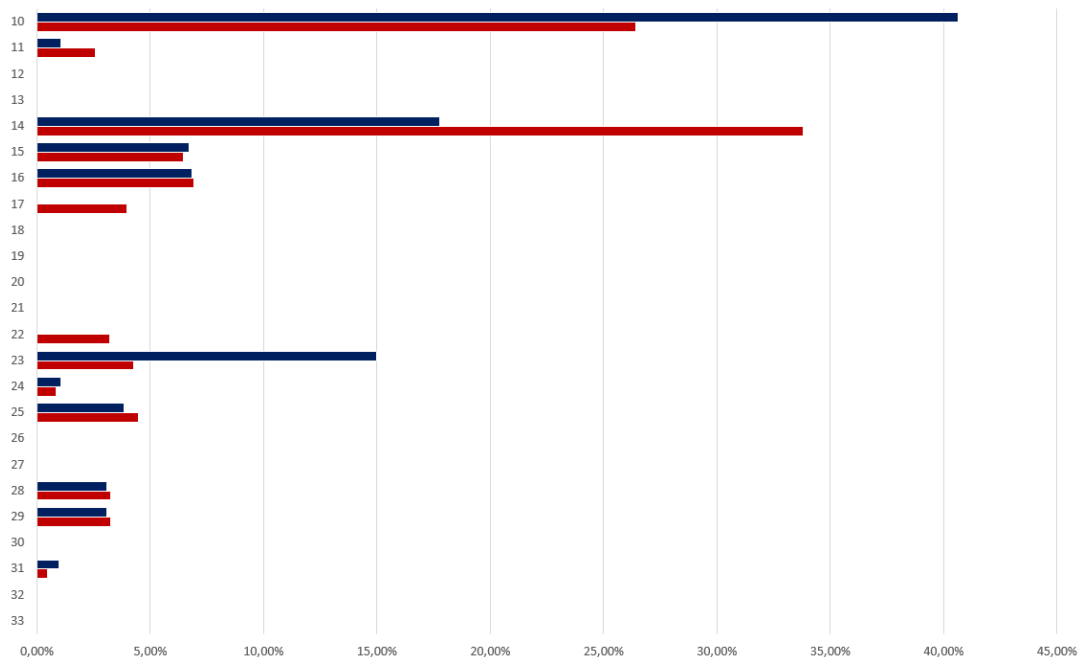

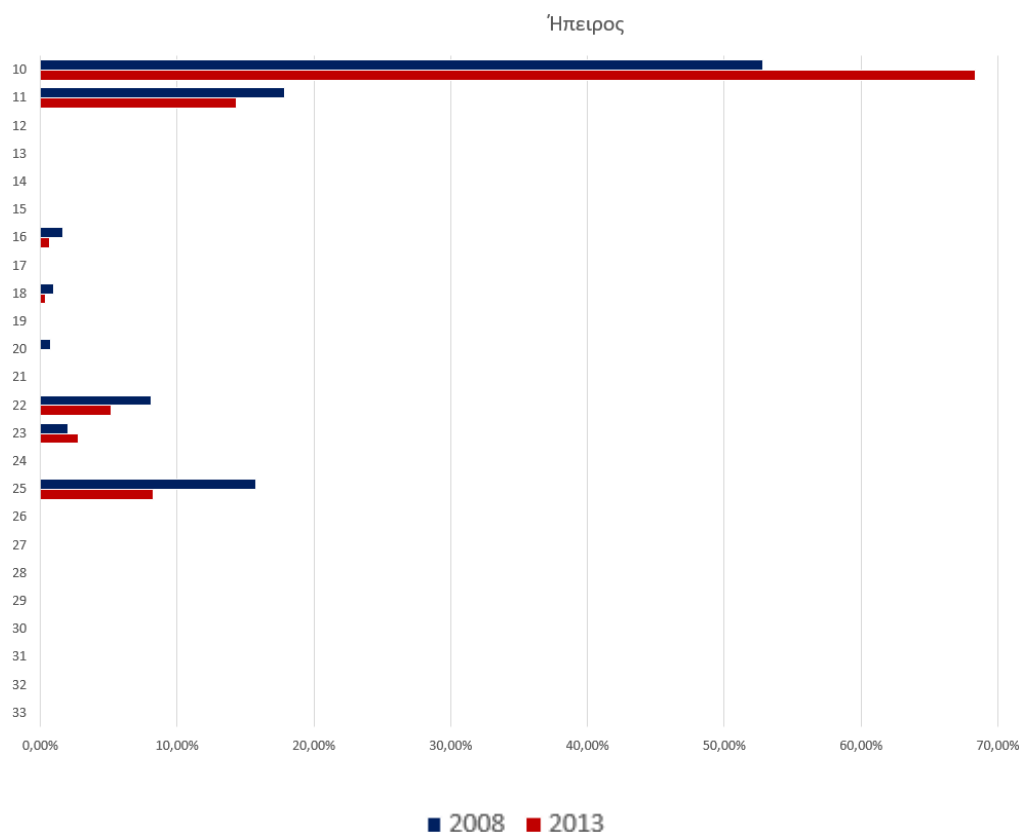
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Κεντρική Μακεδονία

Δυτική Μακεδονία

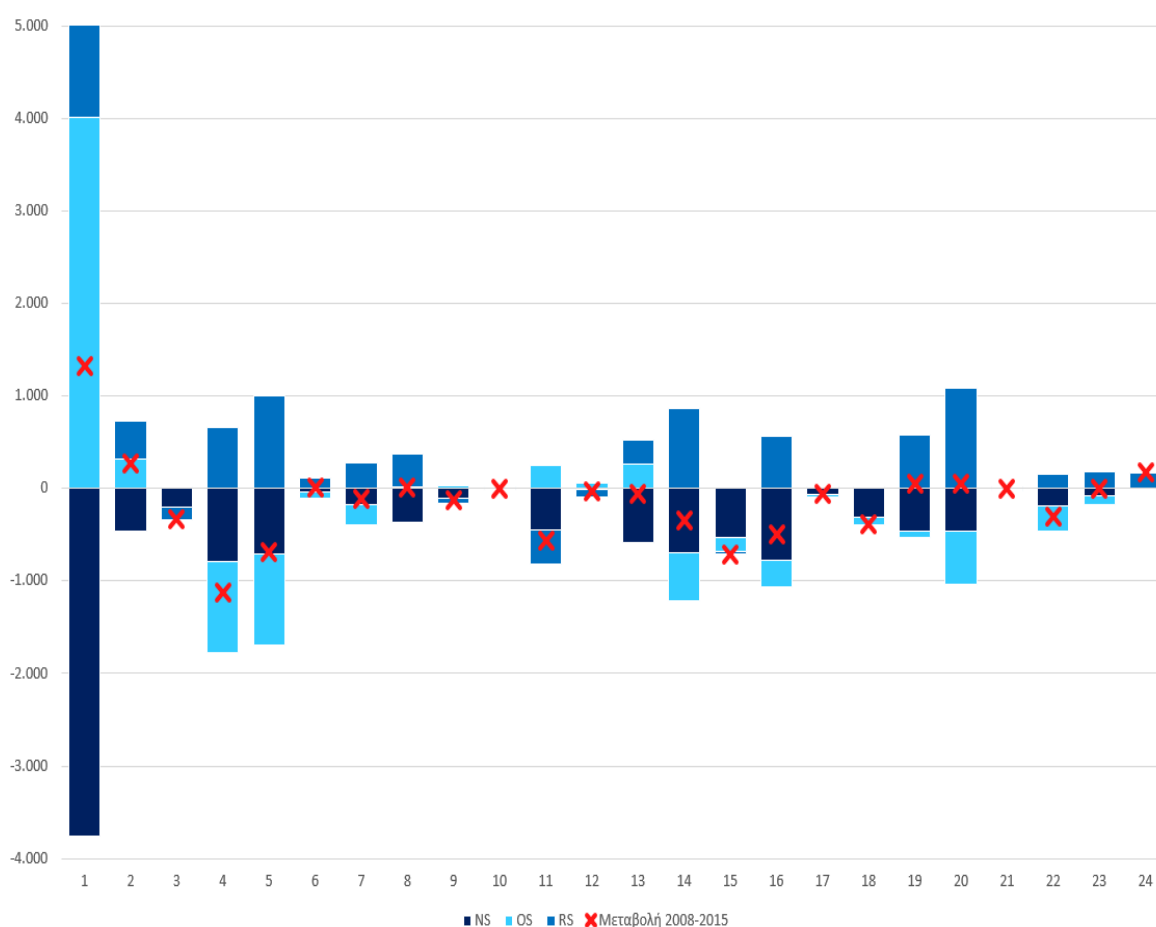
Όπως προκύπτει από την ανάλυση μεταβολής-μεριδίου (shift-share analysis)¹²¹ για την περίοδο 2008-2013, η μείωση της απασχόλησης στις Περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας και Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης οφείλεται κυρίως στην επίδραση της γενικής μείωσης της οικονομικής δραστηριότητας σε εθνικό επίπεδο (συνιστώσα της εθνικής συμμετοχής), ενώ η σύνθεση των κλάδων μεταποίησης (συνιστώσα ομολογικής μεταβολής) καθώς και η επίδραση συγκεκριμένων στοιχείων του κάθε περιφερειακού συστήματος (συνιστώσα διαφορικής μεταβολής), μετριάζει την αρνητική επίδραση. Στις δε Περιφέρειες Ηπείρου και Δυτικής Μακεδονίας είναι ακριβώς η επίδραση συγκεκριμένων περιφερειακών χαρακτηριστικών που ωθούν την απασχόληση προς τα επάνω. Τα αποτελέσματα της ανάλυση μεταβολής-μεριδίου (shift-share analysis) για την περίοδο 2008-2013 καταγράφονται στον Πίνακα 48 και αποτυπώνονται στο Γράφημα 41.

¹²¹ Η ανάλυση μεταβολής-μεριδίου (shift-share analysis) αποτελεί την πλέον διαδεδομένη μέθοδο ανάλυσης των περιφερειακών ανισοτήτων, κυρίως σε όρους απασχόλησης, διακρίνοντας την επίδραση που ασκούν τρεις κατηγορίες παραγόντων στο περιφερειακό μέγεθος: η συνολική εξέλιξη της εθνικής οικονομίας, η εξέλιξη των ιδιαίτερων κλαδικών χαρακτηριστικών και η εξέλιξη των ιδιαίτερων περιφερειακών χαρακτηριστικών. Βλ. Moore C. & Stevens B. (1980), *A Critical review of the literature on shift-share as a predictive tool*, Journal of Regional Science, (20:4), pp 419-437

Πίνακας 48. Αποτελέσματα ανάλυσης Μεταβολής-Μεριδίου στον κλάδο Μεταποίησης της Β. Ελλάδας την περίοδο 2008-2013 (αφορά μεταποιητικές επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα)

	Συνολική Μεταβολή Απασχόλησης	Συνιστώσα Εθνικής Συμμετοχής	Συνιστώσα Ομολογικής Μεταβολής	Συνιστώσα Διαφορικής Μεταβολής
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	- 1.953,22	- 2.196,79	57,51	186,07
Κεντρική Μακεδονία	- 3.597,00	- 7.815,93	204,61	4.014,32
Δυτική Μακεδονία	590,07	- 330,80	8,66	912,21
Ήπειρος	1.006,33	- 659,90	17,27	1.648,95
ΣΥΝΟΛΟ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	- 3.953,82	- 11.003,42	288,05	6.761,55

Γράφημα 41. Κλαδική Επίδραση ανά συνιστώσα της ανάλυσης μεταβολής-μεριδίου (shift-share) της απασχόλησης σε μεταποιητικές επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα στη Β. Ελλάδα την περίοδο 2008-2013 κατά κλάδο.

Συνιστώσες της μεταβολής μεταβολής-μεριδίου: εθνική συνιστώσα (NS) δείχνει την επίδραση που ασκεί η γενική οικονομική δραστηριότητα της χώρας στην απασχόληση του κλάδου, ομολογική συνιστώσα (OS) δείχνει την επίδραση που ασκεί η κλαδική σύνθεση της περιφέρειας στην απασχόληση του κλάδου, διαφορική συνιστώσα (RS) δείχνει την επίδραση που ασκούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιφέρειας στην απασχόληση του κλάδου.

Η δραματικά αρνητική επίπτωση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης αντανακλάται στη μείωση κατά 14% των πωλήσεων των μεταποιητικών επιχειρήσεων που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα το 2009 σε σχέση με το 2008. Στη συνέχεια παρατηρείται μία σχετική σταθεροποίηση του μεγέθους, αλλά σε τιμές χαμηλότερες σε σχέση με τα προ κρίσης επίπεδα. Συνολικά, για την περίοδο 2008-2013 μείωση της αξίας πωλήσεων καταγράφουν 18 από τους 23 κλάδους, με τη σημαντικότερη μείωση καταγράφεται στους κλάδους

Παραγωγής βασικών μετάλλων και στον κλάδο Παραγωγής Χημικών Προϊόντων, όπου το 2013 καταγράφεται μείωση κατά €315 εκατ. (μείωση κατά 59,5%) και €203 εκατ. (μείωση κατά 49,5%) αντίστοιχα. Η ισχυρότερη αύξηση σημειώνεται στον κλάδο της Βιομηχανίας Τροφίμων, με ποσοστό 43% ή €734,3 εκατ..

Πίνακας 49. Πωλήσεις προϊόντων και υποπροϊόντων Μεταποιητικών Επιχειρήσεων που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα ανά Περιφέρεια. (αφορά μεταποιητικές επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα)

Περιφέρεια	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	1.205.163.499	1.195.192.170	1.257.445.934	1.153.180.489	1.141.483.135	1.418.470.406
Κεντρική Μακεδονία	5.002.805.458	5.335.104.694	5.719.077.104	5.781.345.242	6.183.596.629	6.894.051.539
Δυτική Μακεδονία	92.523.861	113.411.068	97.372.290	124.066.308	185.171.926	210.468.419
Ήπειρος	389.124.468	434.743.665	447.715.963	459.925.065	471.488.519	471.979.302
ΣΥΝΟΛΟ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	6.689.617.286	7.078.451.597	7.521.611.291	7.518.517.104	7.981.740.209	8.994.969.666
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	26.305.450.932	26.898.865.412	28.146.174.441	29.944.093.384	34.837.862.272	38.351.644.73

Περιφέρεια	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	1.179.292.751	794.435.750	902.384.012	882.981.530	826.206.251	906.405.881
Κεντρική Μακεδονία	3.602.931.135	2.986.501.746	3.563.946.525	3.421.955.126	3.397.504.674	3.404.174.737
Δυτική Μακεδονία	127.163.465	147.763.152	185.362.062	199.632.441	205.365.445	217.011.998
Ήπειρος	373.404.531	591.002.150	667.587.843	645.355.254	653.899.112	670.945.686
ΣΥΝΟΛΟ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	5.282.791.882	4.519.702.798	5.319.280.442	5.149.924.351	5.082.975.482	5.198.538.302
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	42.948.407.242	35.125.564.943	37.392.416.062	37.919.379.267	39.898.912.331	39.522.239.037

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Την ίδια εικόνα με την αξία πωλήσεων ακολουθεί η ακαθάριστη αξία παραγωγής¹²², με τη συνολική αξία το 2013 να διαμορφώνεται σε €5,6 δισ., παρουσιάζοντας μικρή υποχώρηση κατά 2% σε σχέση με το 2008. 16 από τους 23 κλάδους παρουσιάζουν μείωση της ακαθάριστης αξίας παραγωγής, με τους κλάδους Παραγωγής βασικών μετάλλων και τον κλάδο Παραγωγής Χημικών Προϊόντων να σημειώνουν τη μεγαλύτερη μείωση, ενώ ο κλάδος της Βιομηχανίας τροφίμων σημειώνει στη σημαντικότερη αύξηση.

¹²² Ακαθάριστη αξία παραγωγής: Το άθροισμα της αξίας των παραχθέντων προϊόντων κατά την περίοδο αναφοράς της έρευνας, των εσόδων από την παροχή υπηρεσιών σε τρίτους και των λοιπών οργανικών εσόδων

Πίνακας 50. Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής Μεταποιητικών Επιχειρήσεων που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα ανά Περιφέρεια.

Περιφέρεια	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	1.281.885.164	1.251.579.531	1.278.762.297	1.220.091.482	1.202.638.315	1.455.481.124
Κεντρική Μακεδονία	5.412.893.723	5.723.185.952	6.167.773.183	6.242.952.036	6.595.532.685	7.396.749.958
Δυτική Μακεδονία	106.074.635	123.180.895	109.085.875	143.318.705	212.794.002	233.385.073
Ήπειρος	426.918.815	456.489.446	483.502.408	480.007.148	503.845.354	488.535.609
ΣΥΝΟΛΟ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	7.227.772.336	7.554.435.823	8.039.123.763	8.086.369.372	8.514.810.356	9.574.151.764
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	29.578.823.464	30.064.362.411	31.360.717.639	33.603.361.968	38.552.647.256	42.340.740.010

Περιφέρεια	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	1.284.240.244	835.584.521	984.645.875	991.399.478	878.472.525	970.406.652
Κεντρική Μακεδονία	3.855.202.189	3.114.751.311	3.787.716.022	3.590.464.475	3.569.791.507	3.572.170.013
Δυτική Μακεδονία	146.634.004	161.472.275	202.679.303	215.200.270	226.644.043	242.673.434
Ήπειρος	384.474.866	605.572.402	687.106.458	671.761.113	674.192.669	705.538.655
ΣΥΝΟΛΟ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	5.670.551.303	4.717.380.509	5.662.147.658	5.468.825.336	5.349.100.744	5.490.788.754
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	46.050.812.939	37.582.659.801	40.713.314.264	40.969.951.861	42.913.356.909	42.308.967.352

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Σε ό,τι αφορά την Προστιθέμενη Αξία¹²³ των μεταποιητικών επιχειρήσεων που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα στη Βόρεια Ελλάδα, αυτή παρουσιάζει ηπιότερες μεταβολές. Συνολικά, κατά την περίοδο 2008-2013 απώλεσε το 11,6% της αξίας της, δηλ. €216,3 εκατ.. Την πλέον σημαντική υποχώρηση την εν λόγω περίοδο καταγράφουν οι κλάδοι παραγωγής βασικών μετάλλων (μείωση της τάξης των €80 εκατ.), παραγωγής χημικών (μείωση κατά €90 εκατ.) και παραγωγής κλωστοϋφαντουργικών υλών (μείωση κατά €68 εκατ.). Και στο μέγεθος αυτό, η βιομηχανία τροφίμων αποτελεί ανάχωμα στην πτωτική πορεία, αυξάνοντας τη συνεισφορά της κατά €118 εκατ..

Πίνακας 51. Προστιθέμενη Αξία Μεταποιητικών Επιχειρήσεων* που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα ανά Περιφέρεια.

Περιφέρεια	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	481.286.824	464.930.278	453.818.751	445.331.483	410.359.982	510.154.433
Κεντρική Μακεδονία	1.913.986.038	1.953.679.428	2.056.828.657	1.944.379.275	1.973.680.692	2.260.699.551
Δυτική Μακεδονία	31.537.070	37.467.385	29.361.009	42.852.355	73.948.237	84.267.112
Ήπειρος	121.231.853	131.547.917	125.264.269	130.078.459	136.906.476	153.029.369

¹²³ Η Προστιθέμενη αξία ισούται με τη διαφορά της αξίας αναλώσεων από την ακαθάριστη αξία παραγωγής

Περιφέρεια	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ΣΥΝΟΛΟ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	2.548.041.784	2.587.625.007	2.665.272.686	2.562.641.573	2.594.895.387	3.008.150.465
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	11.137.195.829	11.289.707.075	11.575.342.554	11.474.174.167	12.739.901.073	13.802.618.729

Περιφέρεια	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	467.629.291	335.205.445	368.259.374	346.778.854	263.327.896	293.127.737
Κεντρική Μακεδονία	1.368.002.407	1.214.977.660	1.443.161.458	1.221.186.223	1.189.173.563	1.227.684.653
Δυτική Μακεδονία	50.310.878	56.632.176	63.335.048	60.926.844	62.408.889	76.086.374
Ήπειρος	138.466.128	198.985.858	212.796.981	187.742.571	178.451.350	190.676.223
ΣΥΝΟΛΟ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	2.024.408.704	1.805.801.139	2.087.552.861	1.816.634.492	1.693.361.698	1.787.574.987
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	13.545.881.719	13.045.039.580	12.139.327.014	10.432.159.668	9.412.597.150	9.700.028.306

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Φυσικά, το μέγεθος της μεταποίησης το οποίο υφίσταται την εντονότερη επίδραση της κρίσης είναι οι επενδύσεις¹²⁴, οι οποίες το 2013 διαμορφώθηκαν σχεδόν στο μισό του αντίστοιχου μεγέθους του 2008 (€180,5 εκατ. έναντι €375,0 εκατ. αντίστοιχα). Η κατάρρευση των επενδύσεων αποτελεί και την κύρια αιτία της μείωσης της προστιθέμενης αξίας κατά την περίοδο 2008 – 2013, με αποτέλεσμα την αντικατάσταση των εισροών από εγχώριες πηγές (ενδιάμεσες καταναλώσεις) με εισροές από το εξωτερικό. Η δραματική επίδραση στις επενδύσεις αποτυπώνεται στο γεγονός ότι μείωση στο εν λόγω μέγεθος κατέγραψαν 19 από τους 23 κλάδους της μεταποίησης. Το αποτέλεσμα του περιορισμού των επενδύσεων, πέραν της μείωσης της προστιθέμενης αξίας, έχει αντίκτυπο στην εξέλιξη της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας, όπως καταγράφηκε σε προηγούμενη ενότητα.

Πίνακας 52. Σύνολο Επενδύσεων.

Περιφέρεια	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	156.869.932	69.914.095	72.270.033	77.760.666	88.574.537	113.374.667
Κεντρική Μακεδονία	333.329.190	385.337.431	324.449.430	249.005.774	301.736.765	360.194.344
Δυτική Μακεδονία	4.903.650	4.670.415	1.930.801	2.238.473	18.256.362	24.235.102
Ήπειρος	35.013.981	27.468.161	15.175.902	10.877.230	41.858.775	32.986.097
ΣΥΝΟΛΟ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	530.116.753	487.390.102	413.826.166	339.882.143	450.426.439	530.790.210
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	1.897.047.452	2.001.120.254	1.836.976.144	1.813.809.445	1.902.560.326	1.882.449.069

¹²⁴ Αφορά την αξία των επενδύσεων σε γήπεδα και οικόπεδα, κτίρια, μηχανήματα, τεχνικές εγκαταστάσεις, μηχανολογικό εξοπλισμό, μεταφορικά μέσα, έπιπλα και λοιπό εξοπλισμό, ασώματες ακινητοποιήσεις, έξοδα πολυετούς απόσβεσης κλπ που πραγματοποιήθηκαν κατά το συγκεκριμένο έτος

Περιφέρεια	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	77.072.916	54.540.511	56.573.129	38.254.092	21.633.989	35.273.036
Κεντρική Μακεδονία	243.129.771	184.542.253	179.474.164	179.345.740	112.588.639	122.627.833
Δυτική Μακεδονία	13.211.047	20.386.265	10.044.412	8.611.308	10.210.317	12.577.558
Ήπειρος	41.551.628	26.935.710	28.881.925	16.572.669	12.254.850	10.059.673
ΣΥΝΟΛΟ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	374.965.362	286.404.739	274.973.630	242.783.809	156.687.795	180.538.100
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	2.996.536.148	2.296.894.975	2.307.429.448	1.438.178.992	2.876.657.801	1.201.830.735

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Τα παραπάνω στοιχεία είχαν ως αποτέλεσμα τη μείωση του μέσου μεγέθους των μεταποιητικών επιχειρήσεων από 77,8 άτομα το 2008 σε 56,6 άτομα το 2013.

Πίνακας 53. Μέσο Μέγεθος Μεταποιητικών Επιχειρήσεων (αριθμός απασχολούμενων ανά επιχείρηση).

Περιφέρεια	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	69,93	48,92	49,18	46,98	45,52	45,77
Κεντρική Μακεδονία	85,08	69,82	59,04	59,82	56,42	60,05
Δυτική Μακεδονία	38,61	33,07	34,81	37,35	35,44	38,82
Ήπειρος	69,32	90,18	75,08	76,84	72,53	75,58
ΣΥΝΟΛΟ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	77,83	63,33	56,67	56,78	54,01	56,60

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Το γεγονός ότι η παραγωγικότητα ακολουθεί το μέσο μέγεθος των επιχειρήσεων, επιβεβαιώνει τη συμπεριφορά που εμφανίζει η παραγωγικότητα των μεταποιητικών επιχειρήσεων σε εθνικό επίπεδο, όπου η παραγωγικότητα μειώνεται καθώς μειώνεται το μέγεθος των επιχειρήσεων, ενώ ευθυγραμμίζεται με αποτελέσματα σχετικών μελετών¹²⁵.

Πίνακας 54. Παραγωγικότητα Μεταποιητικών Επιχειρήσεων που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα στη Βόρεια Ελλάδα.

Περιφέρεια	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής (σε €) ανά εργαζόμενο						
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	117.393,49	110.155,73	112.163,82	119.320,21	118.935,56	122.154,70
Κεντρική Μακεδονία	105.497,40	97.654,84	111.977,52	110.813,73	122.975,61	122.562,34

¹²⁵ OECD (2017), "Labour productivity by firm size, manufacturing and business services: Value added per person employed, index 250+ = 100, 2014, or latest available year", in OECD Compendium of Productivity Indicators 2017, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/pdvtvy-2017-graph40-en>.

Περιφέρεια	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Δυτική Μακεδονία	138.665,93	149.225,60	147.606,11	158.959,09	175.388,31	186.699,83
Ήπειρος	122.652,07	112.686,26	115.232,44	124.127,86	125.373,24	129.870,36
ΣΥΝΟΛΟ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	122.652,07	112.686,26	115.232,44	124.127,86	125.373,24	129.870,36
Προστιθέμενη Αξία (σε €) ανά Εργαζόμενο						
Περιφέρεια	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	50.662,85	42.563,23	41.367,00	44.464,53	37.813,23	40.281,40
Κεντρική Μακεδονία	41.656,59	42.968,68	42.735,65	40.583,11	39.619,97	41.982,17
Δυτική Μακεδονία	36.196,70	34.249,88	34.991,74	31.373,25	33.862,66	38.427,46
Ήπειρος	49.939,64	49.034,24	45.713,64	44.425,60	46.423,35	50.456,79
ΣΥΝΟΛΟ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	43.787,26	43.136,01	42.484,55	41.232,80	39.689,33	42.280,45

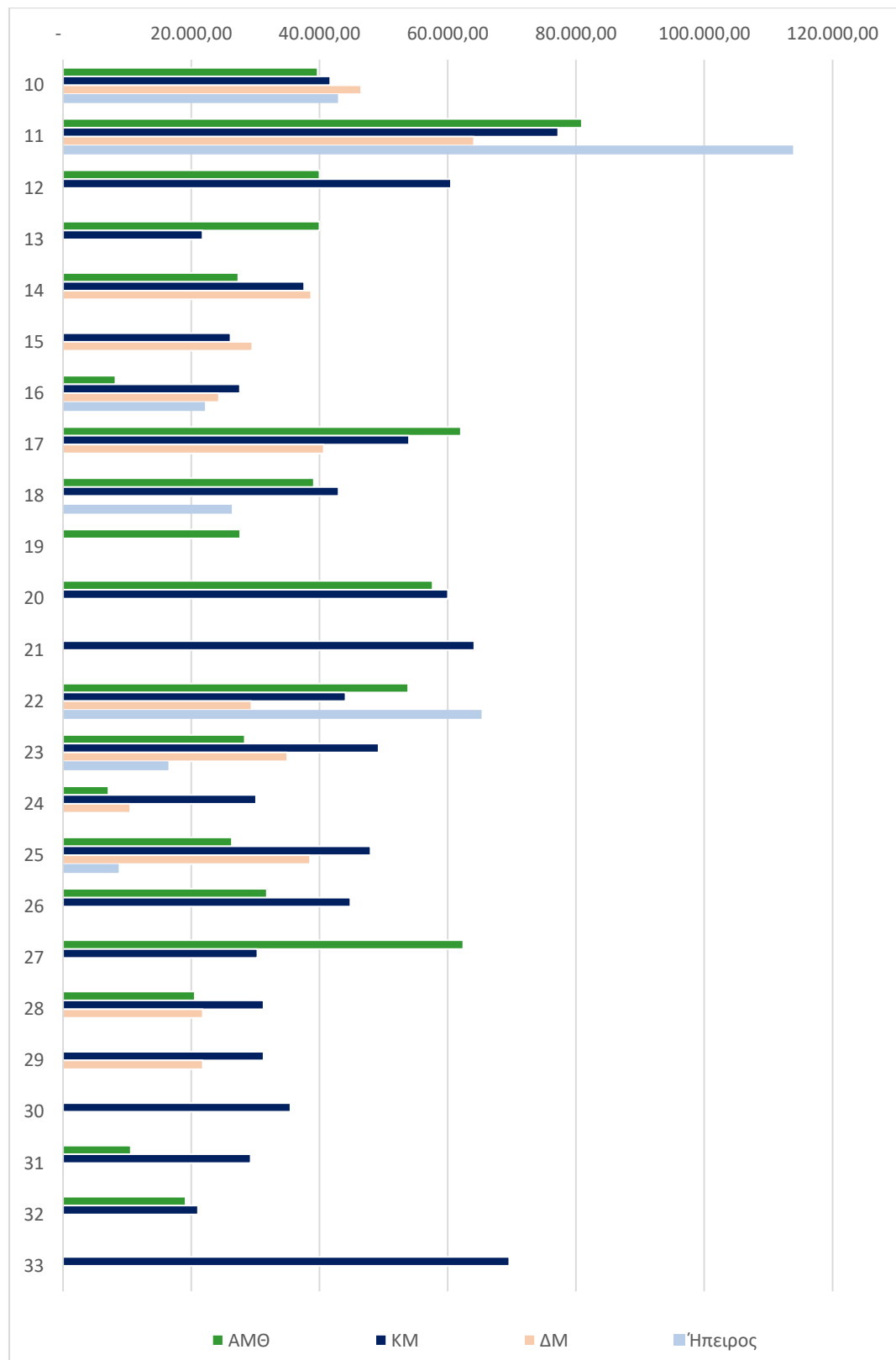
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Η ανάκαμψη της παραγωγικότητας κατά το τελευταίο έτος, παρά τη σημαντική συρρίκνωση των επενδύσεων, μπορεί να αποδοθεί στην παραγωγική αναδιάρθρωση και εξορθολογισμό των δραστηριοτήτων των υφιστάμενων μεταποιητικών επιχειρήσεων. Επιπλέον, η ενίσχυση της εξωστρέφειας του μεταποιητικού τομέα συμβάλει στην βελτίωση της παραγωγικότητας¹²⁶.

Εστιάζοντας σε περιφερειακό επίπεδο, η διαφορά που εντοπίζεται στα επίπεδα παραγωγικότητας ενός κλάδου μεταξύ των περιφερειών αποκαλύπτει εν μέρει το τεχνολογικό περιεχόμενο των παραγόμενων προϊόντων. Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις του κλάδου χαρτιού, με την παραγωγικότητα του κλάδου (όπως προσδιορίζεται από την προστιθέμενη αξία ανά εργαζόμενο) να διαμορφώνεται σε €62.029 για την περίπτωση της Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης και σε €40.648 για την Δυτική Μακεδονία και του κλάδου κατασκευής μεταλλικών προϊόντων, με την παραγωγικότητα στην Κεντρική Μακεδονία να διαμορφώνεται σε €47.979, ενώ στην Ήπειρο το αντίστοιχο μέγεθος είναι μόλις €8.666. Μεγαλύτερη ομοιογένεια παρουσιάζει ο κλάδο τροφίμων, με τα επίπεδα παραγωγικότητα να διαμορφώνεται σε παρεμφερή επίπεδα στις τέσσερις περιφέρειες της Βόρειας Ελλάδας (βλ. Γράφημα 42).

¹²⁶ Papadogonas, T. and Voulgari, F. (2005), *Labor productivity growth in Greek manufacturing firms*, Operational Research. An International Journal. Vol.5, No.3 (2005), pp.459-472

Γράφημα 42. Παραγωγικότητα (Προστιθέμενη Αξία σε € ανά εργαζόμενο) ανά κλάδο στις περιφέρειες της Βόρειας Ελλάδας 2013.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Αποβιομηχάνιση στο Βορειοελλαδικό Τόξο την τελευταία 20ετία: ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία

Επιτελική σύνοψη

Για την Ελλάδα διάφορες μελέτες καταλήγουν με τη βοήθεια οικονομετρικών αναλύσεων στο συμπέρασμα της αποβιομηχάνισης της χώρας τα τελευταία τουλάχιστον είκοσι χρόνια. Βεβαίως, η μεγαλύτερη απόδειξη περί της αποβιομηχάνισης της Ελλάδας είναι το ποσοστό συνεισφοράς της μεταποιητικής δραστηριότητας στο ΑΕΠ της χώρας. Ενώ το 1995 η μεταποίηση εισέφερε με το σημαντικό ποσοστό του 15% στο σχηματισμό του εθνικού ΑΕΠ, πλέον, και σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία, το ποσοστό αυτό έχει κατέλθει στο ισχνό 8,9%.

Ειδικότερα για τη Βόρεια Ελλάδα, και στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, επιχειρήθηκε η καταγραφή της αποβιομηχάνισης σε όρους αριθμού επιχειρήσεων, ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας, κύκλου εργασιών, αριθμού εργαζομένων, μέσου μεγέθους μεταποιητικής επιχείρησης, επενδύσεων και παραγωγικότητας. Κατ' αρχήν εξετάστηκαν μόνον οι μεταποιητικές ΑΕ και ΕΠΕ, για τις οποίες μπορούν να βρεθούν (υπό όρους ...) δημοσιευμένα στοιχεία των ισολογισμών τους, οι οποίες λειτουργούσαν από το 2000 κ.ε.. Όλες οι μεταποιητικές επιχειρήσεις που βρέθηκαν από έναν συνδυασμό πηγών (Διευθύνσεις Βιομηχανίας, Επιμελητήρια, ICAP, ΕΤΒΑ —ΒΙΠΕ, κλπ.) χαρακτηρίστηκαν ως ΕΝΕΡΓΕΣ και ΑΝΕΝΕΡΓΕΣ με όρους πραγματικής λειτουργίας. Αυτό σημαίνει ότι για να υπάρξει ένας από τους δυο χαρακτηρισμούς, έγιναν επιτόπου επισκέψεις, τηλεφωνικές επικοινωνίες, έρευνα στο διαδίκτυο, συνεντεύξεις με άτομα πολλής μεγάλης εμπειρίας ανά κλάδο, κ.ο.κ., ούτως ώστε να είναι η συγκεκριμένη προσέγγιση όσο το δυνατόν περισσότερο αξιόπιστη.

Στο πλαίσιο αυτής της προσέγγισης, έγινε και ο επιπλέον διαχωρισμός σε ενεργές και ανενεργές σε οργανωμένους υποδοχείς και εκτός αυτών. Από την έρευνα αποδεικνύεται η «αντοχή» των μεταποιητικών επιχειρήσεων στην οικονομική κρίση που είναι εγκατεστημένες στους οργανωμένους υποδοχείς, αφού, όπως καταγράφηκε σχετικά:

- Στην Κεντρική Μακεδονία, το 66% των μεταποιητικών επιχειρήσεων με έδρα τις ΒΙΠΕ εξακολουθεί να είναι ενεργό,
- Αξιοσημείωτη είναι η αντοχή – σε συνολικό – περιφερειακό επίπεδο – στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, όπου οι ενεργές επιχειρήσεις φθάνουν σε ποσοστό το 51%, σε μια παραμεθόρια και ιδιαίτερα ευαίσθητη γεωπολιτικά περιφέρεια της χώρας μας, με τα γνωστά προβλήματα με τις γειτονικές χώρες Τουρκία και Βουλγαρία,
- Στην Ήπειρο, το 51% των μεταποιητικών επιχειρήσεων που είναι εγκατεστημένες σε ΒΙΠΕ είναι ενεργό, ενώ, τέλος,
- Στη Δυτική Μακεδονία το αντίστοιχο ποσοστό είναι 76%, με μικρό όμως αριθμό εγκατεστημένων επιχειρήσεων στους εκεί οργανωμένους υποδοχείς.

Από την εξέταση των στοιχείων της αποβιομηχάνισης σε συνολικό επίπεδο και για τις τέσσερις Περιφέρειες του Βορειοελλαδικού Τόξου, προέκυψαν τα ακόλουθα στοιχεία ανά Περιφέρεια:

- Στην Κεντρική Μακεδονία το Κιλκίς (ανενεργές το 72%) και η Θεσσαλονίκη (ανενεργές το 69%) είναι οι δυο Περιφερειακές Ενότητες που έχουν πληγεί περισσότερο από την αποβιομηχάνιση. Η εξήγηση προέρχεται από την ουσιαστική συρρίκνωση του κλάδου της ένδυσης, ο οποίος μέχρι και τις αρχές του 2000 κυριαρχούσε και στους δυο αυτούς Νομούς. Τα ποσοστά παύσης εργασιών που σημειώνονται στους άλλους νομούς δεν είναι ευκαταφρόνητα, και αγγίζουν σχεδόν το 50%, γεγονός που από μόνο του συνιστά πολύ σημαντικό εύρημα για την αποβιομηχάνιση στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας. Σε συνολικό επίπεδο το ποσοστό ΑΕ και ΕΠΕ που είναι ανενεργές στην Κεντρική Μακεδονία ανέρχεται σε 65%.

- Στη Δυτική Μακεδονία, ο αριθμός των περίπου 200 ενεργών επιχειρήσεων είναι αξιοσημείωτος, ειδικά αν ληφθεί υπόψη η περίοδος της οικονομικής κρίσης και το ότι η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας δεν έχει «παράδοση» στη μεταποιητική δραστηριότητα. Κατά τα άλλα, η «αντοχή» των μεταποιητικών επιχειρήσεων είναι αρκετά καλύτερη σε σχέση με τις υπόλοιπες περιφέρειες αφού τα ποσοστά αποβιομηχάνισης ανά Νομό κυμαίνονται από 30 – 38%, με τον μέσον όρο να διαμορφώνεται στο 35%
- Στην Ανατολική Μακεδονία – Θράκη, ο Έβρος παραμένει «αρνητικός πρωταγωνιστής» στο κλείσιμο μεταποιητικών ΑΕ και ΕΠΕ, με ποσοστό 62% και ακολουθεί η Ροδόπη με ποσοστό 52%. Η Καβάλα και η Δράμα κινούνται σε ποσοστά άνω του 40%, ενώ αξιοσημείωτη αντοχή δείχνει η Ξάνθη με ποσοστό 31%. Σε συνολικό επίπεδο, διαπιστώθηκε ότι το 46% των μεταποιητικών ΑΕ και ΕΠΕ με έδρα την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης δεν υφίσταται. Παρόλα αυτά, περισσότερες από 500 ΑΕ και ΕΠΕ εξακολουθούν να λειτουργούν στη συγκεκριμένη Περιφέρεια. Το μέσο ποσοστό αποβιομηχάνισης ανέρχεται στο 46%.
- Στην Ήπειρο, εμφανίζονται παρόμοια ποσοστά αποβιομηχάνισης, όπως και οι υπόλοιπες τρεις περιφέρειες του Βορειοελλαδικού Τόξου. Σημειώνουμε την αξιοσημείωτη «αντοχή» της μεγαλύτερης βιομηχανικής συγκέντρωσης της Ηπείρου, αυτής του Νομού Ιωαννίνων, για τον οποίο το ποσοστό αποβιομηχάνισης είναι στο 40%. Μεγαλύτερη αποβιομηχάνιση εμφανίζουν η Πρέβεζα σε ποσοστό 53% και η Άρτα 51%. Η Θεσπρωτία, Νομός που κι αυτός δεν εμφανίζει ισχυρή μεταποιητική βάση, εμφανίζει το μικρότερο ποσοστό αποβιομηχάνισης, και συγκεκριμένα 33%. Το μέσο ποσοστό αποβιομηχάνισης στην περιφέρεια Ηπείρου, ανέρχεται στο 43%.

Η εξέταση της αποβιομηχάνισης στο Βορειοελλαδικό Τόξο σε όρους ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας, αριθμού εργαζομένων, επενδύσεων, κύκλου εργασιών και παραγωγικότητας, επιβεβαιώνει ακριβώς τα ευρήματα από την έρευνα για τις ενεργές και τις ανενεργές επιχειρήσεις που εκτέθηκαν ακριβώς παραπάνω.

Αποβιομηχάνιση και μεταποίηση

Η σημασία της μεταποιητικής δραστηριότητας στην οικονομία μιας χώρας, αποτελεί ένα διαρκές θέμα συζήτησης και αναζήτησης στην παγκόσμια βιβλιογραφία. Στο πλαίσιο αυτό κομβικό ερώτημα είναι κατά πόσον η μείωση της μεταποιητικής δραστηριότητας σε μια χώρα ή σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή, μπορεί να οδηγήσει στην αποβιομηχάνιση.

Ειδικότερα για την Ελλάδα διάφορες μελέτες¹²⁷ καταλήγουν με τη βοήθεια οικονομετρικών αναλύσεων στο συμπέρασμα της αποβιομηχάνισης της χώρας τα τελευταία είκοσι χρόνια. Βεβαίως, η μεγαλύτερη απόδειξη περί της αποβιομηχάνισης της Ελλάδας είναι το ποσοστό συνεισφοράς της μεταποιητικής δραστηριότητας στο ΑΕΠ της χώρας. Ενώ το 1995 η μεταποίηση εισέφερε με το σημαντικό ποσοστό του 15% στο σχηματισμό του εθνικού ΑΕΠ, πλέον, και σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία, το ποσοστό αυτό έχει κατέλθει στο ισχνό 8,9%.

Ουσιαστικά για την Ευρώπη και τη χώρα μας το θέμα ύπαρξης του φαινομένου της «αποβιομηχάνισης» έχει απαντηθεί θετικά. Οι όροι «εκβιομηχάνιση» και «αναβιομηχάνιση» της διακηρυγμένης Ευρωπαϊκής βιομηχανικής πολιτικής, από μόνοι τους αποτελούν ουσιαστική απάντηση στο ερώτημα της ανάκτησης της χαμένης ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης και στην «αποβιομηχάνιση», λόγω ακριβώς της πολιτικής υποστήριξης του τριτογενούς τομέα και την χωροθέτηση των παραγωγικών δραστηριοτήτων από την ΕΕ σε χώρες χαμηλού κόστους, τις προηγούμενες τρεις δεκαετίες.

Σε κάθε περίπτωση η «αποβιομηχάνιση» της χώρας, αλλά, κυρίως, περιοχών (ή/και ολόκληρων περιφερειών) στην Ελληνική περιφέρεια, όπως για παράδειγμα οι τέσσερις περιφέρειες του Βορειοελλαδικού Τόξου, επαναφέρουν στο προσκήνιο του δημόσιου διαλόγου την ουσιαστική σημασία της μεταποίησης στην οικονομία. Διαχρονικά, τα πλέον σημαντικά ερωτήματα που έχουν διατυπωθεί υπέρ της σημασίας της μεταποίησης είναι τα ακόλουθα¹²⁸:

- Η μεταποιητική δραστηριότητα είναι περισσότερο εντάσεως κεφαλαίου και (επομένως) παραγωγικότερη από, π.χ. τις υπηρεσίες.
- Η μεταποίηση χαρακτηρίζεται από αύξουσες αποδόσεις κλίμακας, ενώ οι υπηρεσίες από σταθερές αποδόσεις.

Τα συγκεκριμένα επιχειρήματα προφανώς έχουν δεχθεί κριτική και περί αυτά έχει αναπτυχθεί σχετική διεθνής βιβλιογραφία.

Ένα τρίτο ερώτημα αναφορικά με τη σημασία της μεταποίησης στην οικονομία και στην ανάπτυξη, σχετίζεται με το μεγαλύτερο σχετικά μέγεθος των μεταποιητικών επιχειρήσεων σε σχέση με το μέγεθος των επιχειρήσεων του τομέα των υπηρεσιών, το οποίο έχει θετική επίδραση στη συνολική παραγωγικότητα της οικονομίας. Βασικό επιχειρήμα για την υποστήριξη της συγκεκριμένης θέσης, είναι η διαπίστωση ότι οι μεγαλύτερες πολυεθνικές

¹²⁷ Βλ. π.χ. Πιτέλης, Χ., και Αντωνάκης, Ν., «Μεταποίηση και αποβιομηχάνιση: θεωρία, εμπειρική τεκμηρίωση και η περίπτωση της Ελλάδας», στον συλλογικό τόμο: «Διεθνής Ανταγωνιστικότητα και Βιομηχανική Στρατηγική», Αθήνα, 2002, Επιμέλεια Χρήστος Πιτέλης και Νίκος Αντωνάκης

¹²⁸ ό.π., σελ. 48

επιχειρήσεις ανήκουν στη μεταποίηση. Επιπλέον των παραπάνω, ένας ακόμη παράγοντας που τονίζει τη σημασία της μεταποίησης στην ανάπτυξη είναι ακριβώς η (διεθνής) εμπορευσιμότητα των προϊόντων που παράγονται από μεταποιητικές επιχειρήσεις, σε αντίθεση με τη (διεθνή) εμπορευσιμότητα των υπηρεσιών. Συμπληρωματικά με τα παραπάνω ένας ισχυρός μεταποιητικός τομέας είναι και πρέπει να παραμένει σημαντικός για την Ελλάδα και την ελληνική περιφέρεια, διότι δημιουργεί ζήτηση για ένα μεγάλο τμήμα της παραγωγής στον τομέα των υπηρεσιών, ενώ παράλληλα δημιουργεί θέσεις εργασίας και επιχειρηματική δραστηριότητα σε πλήθος «δορυφορικών» επαγγελμάτων της μεταποίησης.

Με δεδομένο το φαινόμενο της «αποβιομηχάνισης», στο παρόν κεφάλαιο επιχειρείται η εμπειρική καταγραφή της έκτασής της στο Βορειοελλαδικό Τόξο από το 2000 κ.ε. με όρους πραγματικής λειτουργίας σήμερα των μεταποιητικών επιχειρήσεων. Με άλλα λόγια, επιχειρείται η καταγραφή των ΑΕ και ΕΠΕ που είναι ΑΝΕΝΕΡΓΕΣ αλλά υπήρχαν στις τέσσερις περιφέρειες του Βορειοελλαδικού Τόξου από το 2000 κ.ε., και η καταγραφή των ΕΝΕΡΓΩΝ ΑΕ και ΕΠΕ σήμερα, αλλά με πραγματικούς όρους.

Η έκφραση «με πραγματικούς όρους» αφορά στην πραγματική σήμερα λειτουργία των μεταποιητικών επιχειρήσεων που καταγράφονται στην έρευνά μας και όχι στην τυπική ύπαρξή τους. Αυτό σημαίνει ότι οι ΕΝΕΡΓΕΣ ΑΕ και ΕΠΕ μεταποιητικές επιχειρήσεις με έδρα στις τέσσερις Περιφέρειες του Βορειοελλαδικού Τόξου, πράγματι σήμερα λειτουργούν κανονικά και όχι «τυπικά». Διευκρινίζουμε επιπλέον ότι ο όρος «τυπικά» προέρχεται από την εικόνα (ΕΝΕΡΓΗ – ΑΝΕΝΕΡΓΗ) που μπορεί να παρουσιάζει μια επιχείρηση, σε πηγές όπως για παράδειγμα το Γενικό Εμπορικό Μητρώο, (ΓΕΜΗ) η οποία είναι εντελώς διαφορετική από την πραγματικότητα. Εν προκειμένω, και στην περίπτωση που γίνει σχετική έρευνα στο ΓΕΜΗ μπορεί να προκύπτει ότι π.χ. μια μεταποιητική ΑΕ είναι ενεργή, αφού ο ΑΦΜ της εμφανίζεται ενεργός, και έχει προβεί σε πρόσφατες διοικητικές πράξεις, έτσι όπως αυτές προκύπτουν από τις υποχρεώσεις της από την κείμενη νομοθεσία και ενδεικτικά, η διενέργεια Γενικής Συνέλευσης των μετόχων της, ο ορισμός Διοικητικού Συμβουλίου, ο ορισμός Διευθύνοντος Συμβούλου, κλπ.. Η συγκεκριμένη εταιρεία του παραδείγματός μας όμως – όπως προέκυψε από την έρευνα του ΣΒΒΕ – κάθε άλλο παρά ενεργή είναι. Στην προκειμένη περίπτωση, η εξήγηση είναι ότι οι μέτοχοι «κρατούν» εν ενεργεία την ΑΕ για δικούς τους λόγους, (επιχειρηματικούς, προσωπικούς, κλπ.) αλλά, κυρίως, όπως αντιληφθήκαμε και καταγράψαμε από έρευνα για το συγκεκριμένο φαινόμενο, για καθαρά γραφειοκρατικούς, αφού είναι γνωστό ότι η λύση μιας ΑΕ στην Ελλάδα είναι αφενός κοστοβόρα, και αφετέρου χρονοβόρα.

Τα στοιχεία που καταγράφονται στις επόμενες σελίδες είναι αφενός ποσοτικά, δηλαδή αριθμός ενεργών και ανενεργών επιχειρήσεων, όπως και ποιοτικά, που είναι οι λόγοι που οδήγησαν στην αποβιομηχάνιση και στο κλείσιμο επιχειρήσεων, έτσι όπως αυτοί προέκυψαν αφενός από την έρευνα γνώμης που υλοποιήθηκε στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης και αφετέρου από το διαχρονικό έργο του ΣΒΒΕ, και, κυρίως, από τη μελέτη θέσεων και προτάσεων, από το περιεχόμενο παλαιότερων σχετικών μελετών, από έρευνες γνώμης για το θέμα, και, προφανώς, από την ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας.

Η αποβιομηχάνιση στο Βορειοελλαδικό τόξο: η μεθοδολογία καταγραφής των στοιχείων

Τα ποσοτικά στοιχεία της αποβιομηχάνισης μπορούν να προσεγγισθούν είτε με τη συγκριτική αξιολόγηση στοιχείων για τον αριθμό των μεταποιητικών επιχειρήσεων, είτε με το μέγεθος της απασχόλησης, είτε με την παραγόμενη ακαθάριστη προστιθέμενη αξία παραγωγής. Στο παρόν κεφάλαιο, η «αποβιομηχάνιση» ορίζεται ως οι ενεργές – σε πραγματική βάση όμως – μεταποιητικές ΑΕ και ΕΠΕ επιχειρήσεις οι οποίες υφίστανται σήμερα σε ολόκληρο το Βορειοελλαδικό Τόξο.

Η μεθοδολογία για την εύρεση των στοιχείων των πινάκων που ακολουθούν ήταν η εξής:

- Αρχικά ο Σύνδεσμος Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (ΣΒΒΕ) συνεργάστηκε με την ΕΤΒΑ – ΒΙΠΕ, από την οποία παρέλαβε τις καταστάσεις και τους χάρτες με τις εγκατεστημένες επιχειρήσεις στις κατά τόπους βιομηχανικές περιοχές του Βορειοελλαδικού Τόξου.
- Ακολούθως ζητήθηκε ο κατάλογος των αδειοδοτημένων μεταποιητικών επιχειρήσεων από τις Διευθύνσεις Βιομηχανίας όλων ανεξαιρέτως των Περιφερειακών Ενοτήτων (Νομών) των τεσσάρων περιφερειών του Βορειοελλαδικού Τόξου.
- Παράλληλα, ζητήθηκε απ' όλα τα Επιμελητήρια της Βόρειας Ελλάδας του καταλόγου των μεταποιητικών επιχειρήσεων – μελών τους.
- Συμπληρωματικά με τα παραπάνω, ζητήθηκε από κλαδικούς συνδέσμους της περιοχής, π.χ. Σύνδεσμος Πλεκτικής Ετοιμού Ενδύματος, ομοίως όπως και πριν, του καταλόγου των μελών τους.
- Αφού παρελήφθησαν οι ανωτέρω λίστες, δημιουργήθηκε βάση δεδομένων μεταποιητικών επιχειρήσεων με έδρα το Βορειοελλαδικό Τόξο, ανεξάρτητα από τη νομική μορφή των συγκεκριμένων επιχειρήσεων.
- Στη συνέχεια υπήρξε εμπλουτισμός της βάσης δεδομένων, με τις επιχειρήσεις οι οποίες ήταν καταχωρημένες στη βάση δεδομένων της ICAP.

Μετά την ολοκλήρωση της δημιουργίας της βάσης δεδομένων, προέκυψαν στοιχεία για πολύ μεγάλο πλήθος μεταποιητικών επιχειρήσεων, οι οποίες θα έπρεπε να διερευνηθούν αναφορικά με την πραγματική κατάσταση λειτουργίας τους. Επειδή ακριβώς στους καταλόγους των επιχειρήσεων που παρελήφθησαν από τις Διευθύνσεις Βιομηχανίας και τα Επιμελητήρια, συμπεριλαμβάνονται μεταποιητικές δραστηριότητες πολύ χαμηλής κλίμακας, με κυριότερα παραδείγματα ατομικές επιχειρήσεις όπως φούρνοι, εργαστήρια ζαχαροπλαστικής, κλπ., γενικά πολύ μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις, ή μικρά π.χ. συνεργεία αυτοκινήτων, κλπ., αποφασίσθηκε ο εξορθολογισμός και η «εξυγίανση» της βάσης δεδομένων και η συμπερίληψη σ' αυτήν μόνο των Ανωνύμων Εταιρειών και των Εταιρειών Περιορισμένης Ευθύνης. Έτσι, το δείγμα περιορίσθηκε στις επιχειρήσεις που κατά τεκμήριο έχουν ένα ικανό μέγεθος, αφού η προσπάθεια για τον χαρακτηρισμό των επιχειρήσεων ως ΕΝΕΡΓΕΣ ή ΑΝΕΝΕΡΓΕΣ, θα ήταν ουσιαστικά ανέφικτη, πραγματικά άνευ ουσίας και εν τέλει δεν θα προσέθετε καμία ουσιαστική άποψη αναφορικά με την πραγματική κατάσταση της μεταποιητικής δραστηριότητας στο Βορειοελλαδικό Τόξο. Ως εκ των παραπάνω, τονίζουμε ότι ακολούθησε η «εξυγίανση» της βάσης δεδομένων, από την οποία αφαιρέθηκαν οι ατομικές επιχειρήσεις, οι ΟΕ και οι ΕΕ, δηλαδή στην βάση δεδομένων συμπεριλαμβάνονται

μόνον μεταποιητικές ΑΕ και ΕΠΕ, για τις οποίες είναι δυνατόν να βρεθούν δημοσιευμένα οικονομικά στοιχεία, εφόσον αυτό απαιτηθεί για λόγους μελετητικούς στο μέλλον.

Υπογραμμίζουμε και πάλι στο σημείο αυτό, ότι ο χαρακτηρισμός ΕΝΕΡΓΗ ή ΑΝΕΝΕΡΓΗ αφορά την πραγματική κατάσταση λειτουργίας μιας μεταποιητικής επιχείρησης και όχι αν είναι «ενεργή» ή «ανενεργή» με βάση τα στοιχεία π.χ. του Γενικού Εμπορικού Μητρώου. (ΓΕΜΗ) Η έρευνα επικεντρώθηκε στο να καταγράψει την πραγματική και όχι τη θεωρητική κατάσταση της μεταποίησης των επιχειρήσεων της Βόρειας Ελλάδας. Ο όρος «θεωρητική» αφορά την κατάσταση μιας επιχείρησης με βάση τα στοιχεία του ΓΕΜΗ.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την όσο το δυνατόν ακριβέστερη καταγραφή της πραγματικής κατάστασης της μεταποίησης σε ολόκληρο το Βορειοελλαδικό Τόξο ήταν η εξής:

Για τις επιχειρήσεις που ήταν εγκατεστημένες εντός Βιομηχανικών Περιοχών, ακολουθήθηκαν τα εξής βήματα:

1. Επικοινωνία με τα κατά τόπους στελέχη της ETBA – ΒΙΠΕ, τα οποία γνωρίζουν την πραγματική κατάσταση των μεταποιητικών επιχειρήσεων στις βιομηχανικές περιοχές του Βορειοελλαδικού Τόξου.
2. Επιτόπου επισκέψεις συνεργατών και στελεχών του ΣΒΒΕ στις βιομηχανικές περιοχές.
3. Επικοινωνία με ιδιοκτήτες και στελέχη εγκατεστημένων επιχειρήσεων μελών του ΣΒΒΕ στις βιομηχανικές περιοχές για τη διασταύρωση των καταγεγραμμένων στοιχείων.
4. Έρευνα για τις συγκεκριμένες επιχειρήσεις στη βάση δεδομένων της ICAP, για επιπλέον διασταύρωση των στοιχείων, αφού η βάση δεδομένων της ICAP δίνει τη δυνατότητα εύρεσης του χαρακτηρισμού ΕΝΕΡΓΗ – ΑΝΕΝΕΡΓΗ, όπως ακριβώς ορίζεται στην ανά χειράς μελέτη.
5. Αποστολή της βάσης δεδομένων σε μεγάλες λογιστικές επιχειρήσεις, μέσω των οποίων έγινε μια επιπλέον διασταύρωση των στοιχείων, είτε με βάση το κύριο πελατολόγιό τους, είτε μέσω των συμπληρωματικών λογιστικών υπηρεσιών που παρέχουν σε επιχειρήσεις οι οποίες όμως δεν είναι απαραίτητα ενταγμένες στο κύριο πελατολόγιό τους, αλλά λαμβάνουν ad-hoc συμβουλευτικές υπηρεσίες από τις συγκεκριμένες λογιστικές εταιρείες.
6. Ακολούθησε εκτενής έρευνα στο διαδίκτυο, ούτως ώστε για τις ενεργές επιχειρήσεις της βάσης δεδομένων να υπάρξει διασταύρωση και ορθή καταγραφή των στοιχείων επικοινωνίας τους, και, για τις ανενεργές να επιβεβαιωθεί ότι όντως δεν υπάρχει κάποιο στοιχείο ύπαρξης και επικοινωνίας καταχωρημένο στο διαδίκτυο.
7. Έγινε σε όλες ανεξαιρέτως τις χαρακτηρισμένες ως ενεργές επιχειρήσεις στη βάση δεδομένων, τηλεφωνική επικοινωνία, είτε για τη συλλογή των τελευταίων οικονομικών στοιχείων, είτε, στην περίπτωση που αυτά είχαν βρεθεί, του αριθμού των εργαζομένων ή της τάξης μεγέθους του αριθμού των εργαζομένων τους.
8. Τέλος, έγινε σε όλες ανεξαιρέτως τις χαρακτηρισμένες ως ανενεργές επιχειρήσεις στη βάση δεδομένων, προσπάθεια εύρεσης αριθμού τηλεφώνου και, εφόσον αυτό βρισκόταν, ακολουθούσε τηλεφωνική επικοινωνία, για την επικύρωση της κατάστασής τους. Σε περίπτωση που η επιχείρηση ήταν ενεργή η Ομάδα Έργου προέβαινε στη διόρθωση του σχετικού χαρακτηρισμού στη βάση δεδομένων.

Για τις επιχειρήσεις που ήταν εγκατεστημένες εκτός Βιομηχανικών Περιοχών, ακολουθήθηκε η ίδια διαδικασία, με την προσθήκη των ακόλουθων βημάτων:

9. Επιτόπου επισκέψεις συνεργατών του ΣΒΒΕ σε περιοχές με υψηλή βιομηχανική συγκέντρωση. (π.χ. Ωραιόκαστρο Θεσσαλονίκης, Νέα Σάντα Κιλκίς, κ.ο.κ.)
10. Συνεργασία με τους Προέδρους, ή με αρμόδιο στέλεχος της Διοίκησης του Επιμελητηρίου ή/και με αρμόδια στελέχη – υπαλλήλους των κατά τόπους Επιμελητηρίων τα οποία, λόγω της εμπειρίας τους και της γνώσης των πραγμάτων σε τοπικό επίπεδο, γνώριζαν την πραγματική – σημερινή κατάσταση των μεταποιητικών επιχειρήσεων της βάσης δεδομένων.
11. Συνεργασία με τη Διοίκηση και τα στελέχη Περιφερειακών Συνδέσμων Βιομηχανιών, όπου και πάλι έγινε αξιοποίηση των γνώσεών τους για την πραγματική κατάσταση των μεταποιητικών επιχειρήσεων της βάσης δεδομένων, με έδρα τη συγκεκριμένη Περιφερειακή Ενότητα.

Η αποβιομηχάνιση στο Βορειοελλαδικό τόξο: τα στοιχεία της αποβιομηχάνισης

Η αποβιομηχάνιση στους οργανωμένους υποδοχείς

Οι οργανωμένοι υποδοχείς στις είκοσι (20) Περιφερειακές Ενότητες (νομούς) του Βορειοελλαδικού Τόξου είναι συνολικά δεκατρείς (13) εκ των οποίων οι δώδεκα (12) έχουν ως διαχειριστή την ΕΤΒΑ – ΒΙΠΑ, ενώ η Βιομηχανική Περιοχή του Κιλκίς έχει δικό του – αυτόνομο, φορέα διαχείρισης.

Για την αποτύπωση των αριθμών του επόμενου πίνακα, ακολουθήθηκε η μεθοδολογία που περιγράφηκε ακριβώς παραπάνω. Ο διαχωρισμός των δραστηριοτήτων που αποτυπώθηκαν έγινε ως εξής: καταγράφηκε το σύνολο των επιχειρήσεων, και ακολούθως οι επιχειρήσεις χαρακτηρίστηκαν σε μεταποιητικές και σε «άλλες δραστηριότητες». Ως «άλλες δραστηριότητες» οι οποίες είναι «εγκατεστημένες» σε έναν οργανωμένο υποδοχέα, μπορούν ενδεικτικά, είναι: α) εμπορικές επιχειρήσεις, β) εγκαταστάσεις τραπεζών, γ) οικόπεδα τα οποία είναι μεν ιδιοκτησίας κάποιας επιχείρησης, αλλά σ' αυτά δεν έχει ανεγερθεί κάποιο ακίνητο, δ) αποθηκευτικές εγκαταστάσεις που ανήκουν σε πάσης φύσεως επιχειρήσεις, ε) εταιρείες παροχής συμπληρωματικών υπηρεσιών προς τη μεταποίηση, π.χ. μεταφορικές εταιρείες, εταιρείες παροχής υπηρεσιών εφοδιαστικής αλυσίδας, κλπ..

Τα στοιχεία της αποβιομηχάνισης στους οργανωμένους υποδοχείς επιχειρηματικών δραστηριοτήτων καταγράφονται στον επόμενο Πίνακα 55.

Πίνακας 55. ΕΝΕΡΓΕΣ – ΑΝΕΝΕΡΓΕΣ μεταποιητικές επιχειρήσεις στις βιομηχανικές περιοχές του Βορειοελλαδικού Τόξου

ΒΙΠΕ	ΣΥΝΟΛΟ	ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΕΣ		ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ		ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΕΣ			
		ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΕΝΕΡΓΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΑΝΕΝΕΡΓΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	908	623	69%	285	31%	441	71%	182	29%
ΚΙΛΚΙΣ	71	68	96%	3	4%	19	28%	49	72%
ΣΕΡΡΩΝ	33	27	82%	6	18%	15	56%	12	44%
ΠΕΛΛΑΣ	5	2	40%	3	60%	1	50%	1	50%
ΣΥΝΟΛΟ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	1.017	720	71%	297	29%	476	66%	244	34%
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	167	128	77%	39	23%	71	55%	57	45%
ΠΡΕΒΕΖΑΣ	52	41	79%	11	21%	16	39%	25	61%
ΣΥΝΟΛΟ ΗΠΕΙΡΟΥ	219	169	77%	50	23%	87	51%	82	49%
ΞΑΝΘΗΣ	47	38	81%	9	19%	26	68%	12	32%
ΡΟΔΟΠΗΣ	72	69	96%	3	4%	25	36%	44	64%
ΔΡΑΜΑΣ	66	36	55%	30	45%	22	61%	14	39%
ΚΑΒΑΛΑΣ	65	35	54%	30	46%	18	51%	17	49%
ΕΒΡΟΥ	32	29	91%	3	9%	3	10%	26	90%
ΣΥΝΟΛΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	282	207	73%	75	27%	94	45%	113	55%
ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	6	4	67%	2	33%	3	75%	1	25%
ΦΛΩΡΙΝΑΣ	14	13	93%	1	7%	10	77%	3	23%
ΣΥΝΟΛΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	20	17	85%	3	15%	13	76%	4	24%

Όπως φαίνεται από τα αριθμητικά στοιχεία του παραπάνω Πίνακα 55 στον οποίο υπάρχουν τα στοιχεία για το σύνολο των εγκατεστημένων επιχειρήσεων στις βιομηχανικές περιοχές ανά Περιφέρεια του Βορειοελλαδικού Τόξου, αποδεικνύεται και η «αντοχή» των μεταποιητικών επιχειρήσεων στην οικονομική κρίση που είναι εγκατεστημένες στους οργανωμένους υποδοχείς, αφού, όπως φαίνεται:

- Στην Κεντρική Μακεδονία, το 66% των μεταποιητικών επιχειρήσεων με έδρα τις ΒΙΠΕ εξακολουθεί να είναι ενεργό,
- Αξιοσημείωτη είναι η αντοχή – σε συνολικό – περιφερειακό επίπεδο – στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, όπου οι ενεργές επιχειρήσεις φθάνουν σε ποσοστό το 51%, σε μια παραμεθόρια και ιδιαίτερα ευαίσθητη γεωπολιτικά περιφέρεια της χώρας μας, με τα γνωστά προβλήματα με τις γειτονικές χώρες Τουρκία και Βουλγαρία,
- Στην Ήπειρο, το 51% των μεταποιητικών επιχειρήσεων που είναι εγκατεστημένες σε ΒΙΠΕ είναι ενεργό, ενώ, τέλος,
- Στη Δυτική Μακεδονία το αντίστοιχο ποσοστό είναι 76%, με μικρό όμως αριθμό εγκατεστημένων επιχειρήσεων στους εκεί οργανωμένους υποδοχείς.

Από την περαιτέρω μελέτη των στοιχείων του παραπάνω Πίνακα 55 προκύπτει κατ' αρχήν ότι στους οργανωμένους υποδοχείς η μεταποιητική δραστηριότητα είναι κυρίαρχη, με ποσοστά

εγκατεστημένων μεταποιητικών επιχειρήσεων εντός των βιομηχανικών περιοχών που ξεπερνούν πάντοτε το 70%, με τη μεγαλύτερη τιμή να βρίσκεται στο 85% των διαχρονικά εγκατεστημένων επιχειρήσεων σ' αυτές (ΒΙΠΕ Δυτικής Μακεδονίας).

Στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας αποτύπωσης της πραγματικής αποβιομηχάνισης στο Βορειοελλαδικό Τόξο και ειδικά εντός των βιομηχανικών περιοχών, αξίζει να αποτυπωθούν κατά φθίνουσα σειρά τα ποσοστά αποβιομηχάνισης ανά βιομηχανική περιοχή και ανά περιφέρεια. Ο ακόλουθος Πίνακας 56 περιλαμβάνει ακριβώς αυτή την εικόνα.

Πίνακας 56. Το % αποβιομηχάνισης εντός των βιομηχανικών περιοχών σε ολόκληρο το Βορειοελλαδικό Τόξο, κατά φθίνουσα σειρά, ανά Περιφέρεια

ΒΙΠΕ	ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΣΥΝΟΛΟ		ΕΝΕΡΓΕΣ - ΑΝΕΝΕΡΓΕΣ			
	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΕΝΕΡΓΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΑΝΕΝΕΡΓΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΚΙΛΚΙΣ	68	96%	19	28%	49	72%
ΠΕΛΛΑΣ	2	40%	1	50%	1	50%
ΣΕΡΡΩΝ	27	82%	15	56%	12	44%
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	623	69%	441	71%	182	29%
ΠΡΕΒΕΖΑΣ	41	78%	16	39%	25	61%
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	128	77%	71	55%	57	45%
ΕΒΡΟΥ	29	91%	3	10%	26	90%
ΡΟΔΟΠΗΣ	69	96%	25	36%	44	64%
ΚΑΒΑΛΑΣ	35	54%	18	51%	17	49%
ΔΡΑΜΑΣ	36	55%	22	61%	14	39%
ΞΑΝΘΗΣ	38	81%	26	68%	12	32%
ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	4	67%	3	75%	1	25%
ΦΛΩΡΙΝΑΣ	13	93%	10	77%	3	23%

Για την Κεντρική Μακεδονία, η βιομηχανική περιοχή που έχει πληγεί περισσότερο και κατέχει το μεγαλύτερο ποσοστό επιχειρήσεων που έχουν κλείσει, είναι το Κιλκίς, με ποσοστό 63%. Ακολουθεί η Πέλλα, αλλά με ποσοστό που κατ' ουσίαν δεν μπορεί να θεωρηθεί αντιπροσωπευτικό, αλλά μόνον ενδεικτικό, αφού στη συγκεκριμένη βιομηχανική περιοχή είναι εγκατεστημένες μόνον δυο (2) μεταποιητικές επιχειρήσεις. Στη βιομηχανική περιοχή Σερρών καταγράφεται ποσοστό ανενεργών επιχειρήσεων της τάξεως του 44%, ποσοστό που ναί μεν είναι υψηλό, αλλά θα μπορούσε να είναι ακόμη υψηλότερο εξ' αιτίας των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις της συγκεκριμένης Περιφερειακής Ενότητας που προέρχονται ευθέως από τη γειτνίαση με τη Βουλγαρία και τις γνωστές επιπτώσεις στη γενικότερη αναπτυξιακή λειτουργία του Νομού Σερρών. Το «ενθαρρυντικό» στοιχείο του Πίνακα 56 προέρχεται από το ποσοστό των μεταποιητικών επιχειρήσεων που είναι ανενεργές εντός της ΒΙΠΕ Θεσσαλονίκης, το οποίο είναι 29%, το τρίτο μικρότερο συνολικά στον Πίνακα μετά από τα ποσοστά της Καστοριάς και της Φλώρινας. Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να θεωρηθεί το μικρότερο ποσοστό στο σύνολο του Πίνακα, αφού οι ΒΙΠΕ Καστοριάς και Φλώρινας φιλοξενούν πολύ μικρό ποσοστό μεταποιητικών

επιχειρήσεων, άρα δεν μπορούν τα αντίστοιχα ποσοστά να θεωρηθούν συγκρίσιμα με το μέγεθος της ΒΙΠΕ Θεσσαλονίκης.

Βεβαίως, η διαπίστωση - γεγονός ότι 3 στις 10 μεταποιητικές επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες εντός της ΒΙΠΕ Θεσσαλονίκης είναι ανενεργές, αποτελεί ένα σαφές ζήτημα καταγεγραμμένης αποβιομηχάνισης για τη συγκεκριμένη βιομηχανική συγκέντρωση, αλλά, από την άλλη μεριά αποδεικνύει και πάλι την αντοχή της πλειοψηφίας των μεταποιητικών επιχειρήσεων στην οικονομική κρίση και στο περιβάλλον δραστηριοποίησής της την τελευταία δεκαετία.

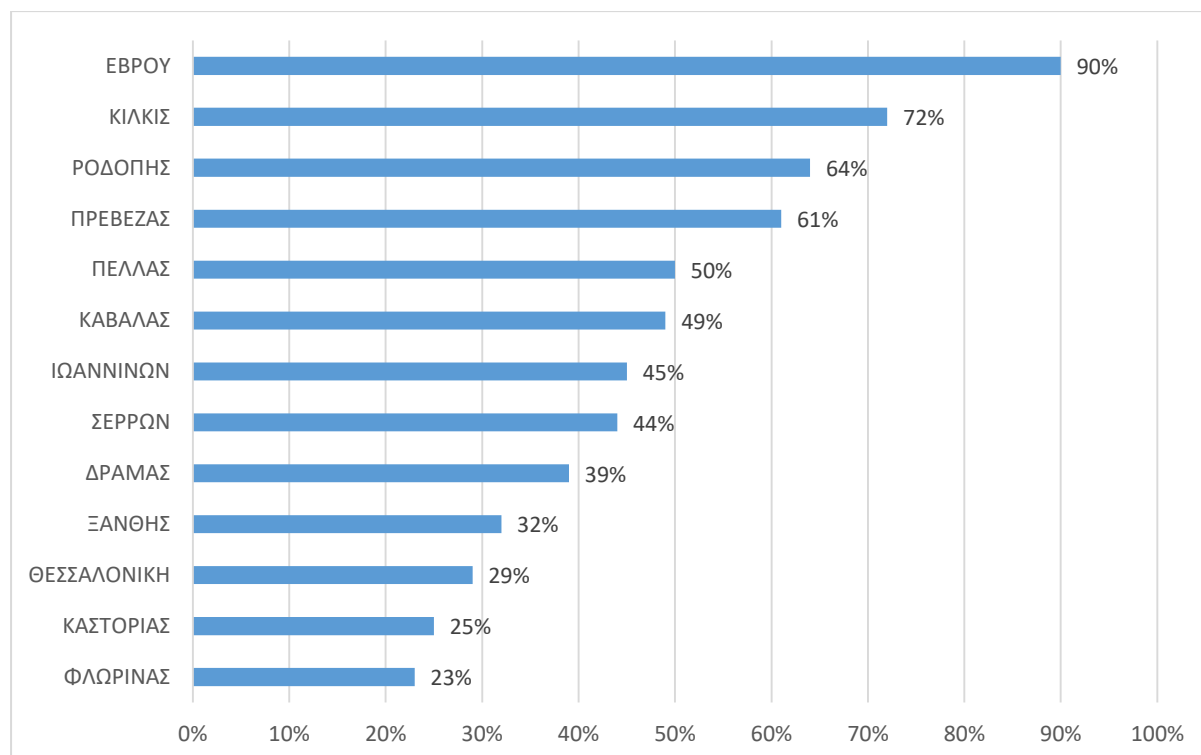
Ανάλογη εικόνα αποτυπώνεται και στην Περιφέρεια Ηπείρου, με τη βιομηχανική περιοχή των Ιωαννίνων να παρουσιάζει μικρότερη αποβιομηχάνιση, σε σχέση με τη βιομηχανική περιοχή της Πρέβεζας: η μεν Πρέβεζα εμφανίζει ποσοστό αποβιομηχάνισης της τάξεως του 61%, ενώ η ΒΙΠΕ Ιωαννίνων ποσοστό 45%.

Στην Ανατολική Μακεδονία – Θράκη, η Περιφερειακή Ενότητα Έβρου αναδεικνύεται σε αρνητική πρωταθλήτρια ανενεργών επιχειρήσεων εντός ΒΙΠΕ, με το 90% των επιχειρήσεων να μην ασκούν πλέον κάποια δραστηριότητα. Αντίστοιχα υψηλό είναι το ποσοστό στην Περιφερειακή Ενότητα Ροδόπης, με τις ανενεργές επιχειρήσεις εντός της βιομηχανικής περιοχής Κομοτηνής να φθάνουν σε ποσοστό το 64%. Ακολουθεί η Καβάλα με 49% και η Δράμα με ποσοστό 39%. Αξιοσημείωτη είναι η αντοχή της Ξάνθης, στην οποία καταγράφηκε 32% ποσοστό ανενεργών μεταποιητικών επιχειρήσεων.

Τέλος, τα στοιχεία για τις δυο βιομηχανικές περιοχές της Δυτικής Μακεδονίας δεν χρήζουν περαιτέρω σχολιασμού, αφού ο αριθμός των εγκατεστημένων επιχειρήσεων σ' αυτές είναι μικρός. Το ακόλουθο Γράφημα 57 αποτυπώνει κατά φθίνουσα σειρά το ποσοστό ανενεργών επιχειρήσεων ανά βιομηχανική περιοχή, ανεξάρτητα από την Περιφέρεια στην οποία αυτή βρίσκεται.

Σε κάθε περίπτωση, το γενικό συμπέρασμα από την εικόνα που αποτυπώθηκε σε όλες τις βιομηχανικές περιοχές του Βορειοελλαδικού Τόξου αποδεικνύει ότι οι αντοχές των εγκατεστημένων επιχειρήσεων στις βιομηχανικές περιοχές στις πρωτεύουσες των Περιφερειών είναι μεγαλύτερες από τις επιχειρήσεις με έδρα στις πρωτεύουσες των υπόλοιπων Περιφερειακών Ενοτήτων της κάθε περιφέρειας.

Πίνακας 57. Ποσοστό (%) αποβιομηχάνισης εντός των βιομηχανικών περιοχών στη Βόρεια Ελλάδα, κατά φθίνουσα σειρά

Η αποβιομηχάνιση ανά Περιφερειακή Ενότητα της Βόρειας Ελλάδας

Στο παρόν υποκεφάλαιο καταγράφονται οι ΕΝΕΡΓΕΣ και ΑΝΕΝΕΡΓΕΣ μεταποιητικές επιχειρήσεις σε κάθε Περιφερειακή Ενότητα του Βορειοελλαδικού Τόξου.

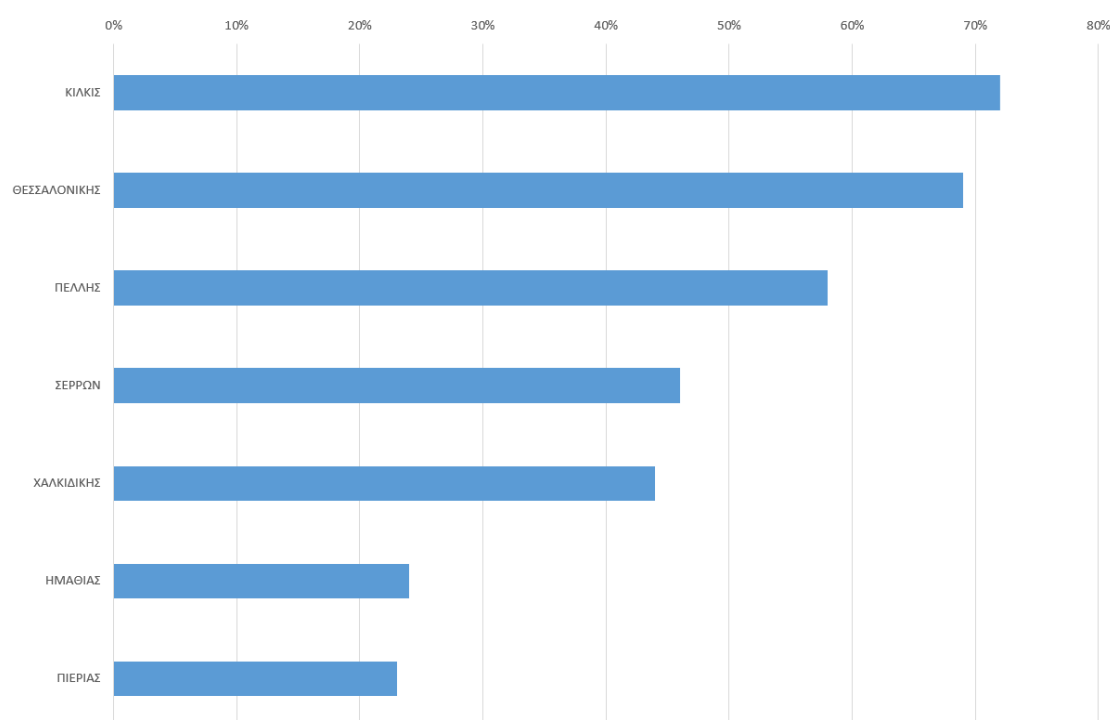
Σημειώνεται ότι σε καθέναν από τους παρακάτω Πίνακες, έχουν συμπεριληφθεί και οι μεταποιητικές επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες στους οργανωμένους υποδοχείς επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.

Πίνακας 58. Το % αποβιομηχάνισης ανά Περιφερειακή Ενότητα της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, κατά φθίνουσα σειρά (μεταποιητικές ΑΕ και ΕΠΕ)

Περιφερειακή Ενότητα	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΝΕΡΓΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΑΝΕΝΕΡΓΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΚΙΛΚΙΣ	320	89	28%	231	72%
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	3.779	1.157	31%	2.622	69%
ΠΕΛΛΗΣ	232	98	42%	134	58%
ΣΕΡΡΩΝ	176	95	54%	81	46%
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	172	97	56%	75	44%
ΗΜΑΘΙΑΣ	168	128	76%	40	24%
ΠΙΕΡΙΑΣ	81	62	77%	19	23%

Από τα στοιχεία του παραπάνω Πίνακα 58 το Κιλκίς και η Θεσσαλονίκη είναι οι δυο Περιφερειακές Ενότητες που έχουν πληγεί περισσότερο από την αποβιομηχάνιση. Η εξήγηση προέρχεται από την ουσιαστική συρρίκνωση του κλάδου της ένδυσης, ο οποίος μέχρι και τις αρχές του 2000 κυριαρχούσε και στις δύο εν λόγω περιφερειακές ενότητες. Τα ποσοστά παύσης εργασιών που σημειώνονται στις υπόλοιπες περιφερειακές ενότητες δεν είναι ευκαταφρόνητα, και αγγίζουν σχεδόν το 50%, γεγονός που από μόνο του συνιστά πολύ σημαντικό εύρημα για την αποβιομηχάνιση στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας.

Γράφημα 43. % αποβιομηχάνισης ανά ΠΕ στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας

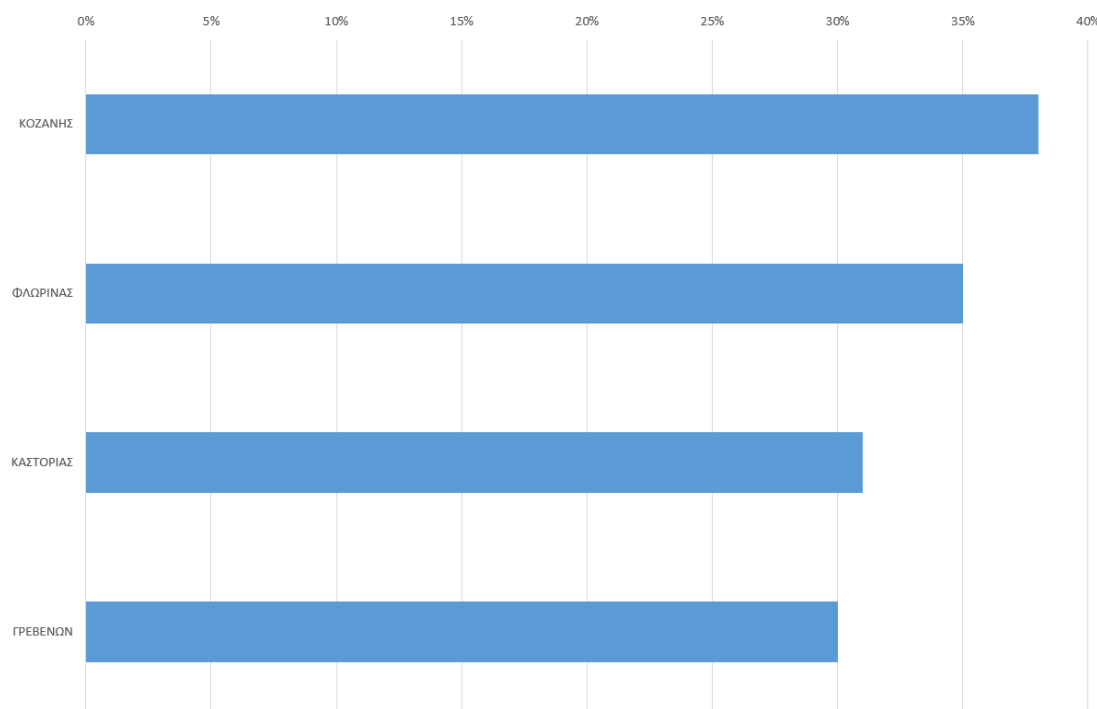
Πίνακας 59. Ποσοστό (%) αποβιομηχάνισης ανά Περιφερειακή Ενότητα της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας, κατά φθίνουσα σειρά (μεταποιητικές ΑΕ και ΕΠΕ)

Περιφερειακή Ενότητα	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΝΕΡΓΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΑΝΕΝΕΡΓΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΚΟΖΑΝΗΣ	130	80	62%	50	38%
ΦΛΩΡΙΝΑΣ	46	30	65%	16	35%
ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	83	57	69%	26	31%
ΓΡΕΒΕΝΩΝ	23	16	70%	7	30%
ΣΥΝΟΛΟ	282	183	65%	99	35%

Από τον ανωτέρω Πίνακα 59 αξίζει να σημειωθεί κατ' αρχήν ο αριθμός των ενεργών μεταποιητικών ΑΕ και ΕΠΕ με έδρα τη Δυτική Μακεδονία. Ο αριθμός των περίπου 200 ενεργών επιχειρήσεων είναι αξιοσημείωτος, ειδικά αν ληφθεί υπόψη η περίοδος της οικονομικής κρίσης και το ότι η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας δεν έχει «παράδοση» στη μεταποιητική δραστηριότητα. Κατά τα άλλα, η «αντοχή» των μεταποιητικών επιχειρήσεων

είναι αρκετά καλύτερη σε σχέση με τις υπόλοιπες περιφέρειες αφού τα ποσοστά αποβιομηχάνισης ανά Νομό κυμαίνονται από 30 – 38%, με τον μέσον όρο να διαμορφώνεται στο 35%.

Γράφημα 44. % αποβιομηχάνισης ανά ΠΕ στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας

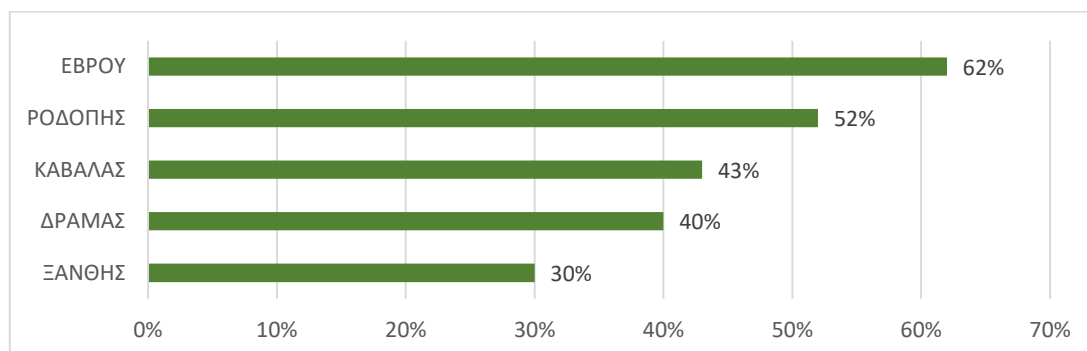
Πίνακας 60. Ποσοστό (%) αποβιομηχάνισης ανά Περιφερειακή Ενότητα της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης, κατά φθίνουσα σειρά (μεταποιητικές ΑΕ και ΕΠΕ)

Περιφερειακή Ενότητα	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΝΕΡΓΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΑΝΕΝΕΡΓΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΕΒΡΟΥ	237	91	38%	146	62%
ΡΟΔΟΠΗΣ	124	60	48%	64	52%
ΚΑΒΑΛΑΣ	209	119	57%	90	43%
ΔΡΑΜΑΣ	187	112	60%	75	40%
ΞΑΝΘΗΣ	182	125	69%	57	31%
ΣΥΝΟΛΟ	939	507	54%	432	46,0%

Μετά τη μελέτη του ποσοστού αποβιομηχάνισης στους οργανωμένους υποδοχείς επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, τα συνολικά στοιχεία για τον κάθε νομό επιβεβαιώνουν τη συγκεκριμένη εικόνα. Ο Έβρος παραμένει «αρνητικός πρωταγωνιστής» στο κλείσιμο μεταποιητικών ΑΕ και ΕΠΕ, με ποσοστό 62% και ακολουθεί η Ροδόπη με ποσοστό 52%. Η Καβάλα και η Δράμα κινούνται σε ποσοστά άνω του 40%, ενώ αξιοσημείωτη αντοχή δείχνει η Ξάνθη με ποσοστό 31%. Σε συνολικό επίπεδο, διαπιστώθηκε ότι το 46% των μεταποιητικών ΑΕ και ΕΠΕ με έδρα την Περιφέρεια Ανατολικής

Μακεδονίας – Θράκης δεν υφίσταται. Παρόλα αυτά, περισσότερες από 500 ΑΕ και ΕΠΕ εξακολουθούν να λειτουργούν στη συγκεκριμένη Περιφέρεια.

Γράφημα 45. % αποβιομηχάνισης ανά ΠΕ στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης

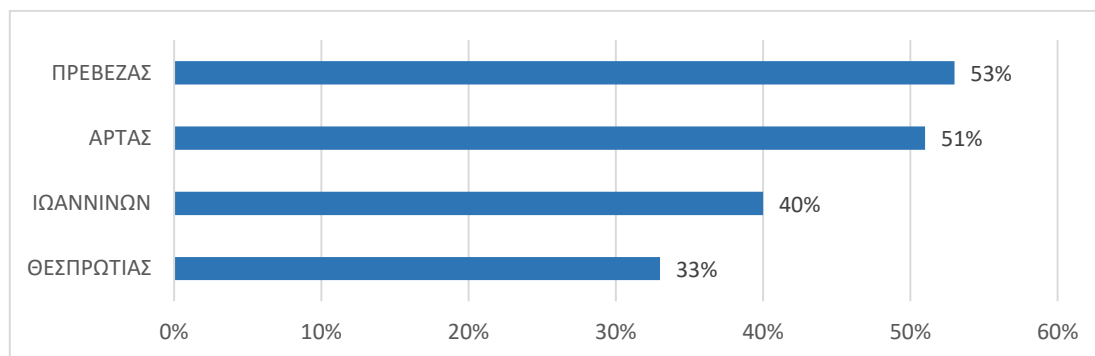

Πίνακας 61. Ποσοστό (%) αποβιομηχάνισης ανά Περιφερειακή Ενότητα της Περιφέρειας Ηπείρου, κατά φθίνουσα σειρά (μεταποιητικές ΑΕ και ΕΠΕ)

Περιφερειακή Ενότητα	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΝΕΡΓΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΑΝΕΝΕΡΓΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΠΡΕΒΕΖΑΣ	102	48	47%	54	53%
ΑΡΤΑΣ	55	27	49%	28	51%
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	312	188	60%	124	40%
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	30	20	67%	10	33%
ΣΥΝΟΛΟ	499	283	57%	216	43%

Η τέταρτη Περιφέρεια του Βορειοελλαδικού Τόξου, η Περιφέρεια Ηπείρου, εμφανίζει παρόμοια ποσοστά αποβιομηχάνισης, όπως και οι υπόλοιπες τρεις περιφέρειες του Βορειοελλαδικού Τόξου. Σημειώνουμε την αξιοσημείωτη «αντοχή» της μεγαλύτερης βιομηχανικής συγκέντρωσης της Ηπείρου, αυτής του Νομού Ιωαννίνων, για τον οποίο το ποσοστό αποβιομηχάνισης είναι στο 40%. Μεγαλύτερη αποβιομηχάνιση εμφανίζουν η Πρέβεζα σε ποσοστό 53% και η Άρτα 51%. Η Θεσπρωτία, Νομός που κι αυτός δεν εμφανίζει ισχυρή μεταποιητική βάση, εμφανίζει το μικρότερο ποσοστό αποβιομηχάνισης, και συγκεκριμένα 33%.

Γράφημα 46. % αποβιομηχάνισης ανά ΠΕ στην Περιφέρεια Ηπείρου

Αποβιομηχάνιση σε όρους ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας, αριθμού εργαζομένων, επενδύσεων, κύκλου εργασιών και παραγωγικότητας

Τα στοιχεία που αφορούν στην αποβιομηχάνιση σε ολόκληρο το Βορειοελλαδικό Τόξο και αφορούν τον αριθμό των μονάδων που έχουν αναστείλει τη δραστηριότητά τους, αναφέρονται σε πραγματικούς όρους λειτουργίας, όπως ήδη έχει αναφερθεί. Παρακάτω, επιχειρείται η προσέγγιση της «ποσοτικοποίησης» της αποβιομηχάνισης με όρους ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας, αριθμού εργαζομένων, επενδύσεων, κύκλου εργασιών και παραγωγικότητας.

Α] Η μεταβολή της ΑΠΑ της μεταποίησης στο ΒΕΤ

Σύμφωνα με τα στοιχεία της διαρθρωτικής έρευνας για τη βιομηχανία, επίσημα στοιχεία για την ΑΠΑ στη μεταποίηση είναι διαθέσιμα για τα έτη από το 2002 έως και το 2013, και μόνον για τις μεταποιητικές επιχειρήσεις με έδρα το Βορειοελλαδικό Τόξο που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα.

Συνολικά μεταξύ των ετών 2002 και 2013 έχει απωλεσθεί ουσιαστικά περίπου το ένα τέταρτο της ΑΠΑ της μεταποίησης στο ΒΕΤ. (μεταβολή -24,03%)

Η μελέτη των στοιχείων για την ΑΠΑ δείχνει ότι από το 2002 μέχρι και το 2007, η ΑΠΑ αυξανόταν με μέσον όρο περίπου 5% ανά έτος. Το 2008 η ΑΠΑ μειώνεται σε ποσοστό 40% σε σχέση με το 2007, ενώ το 2009 μειώνεται εκ νέου σε ποσοστό 16,81% σε σχέση με το 2008. Ακολουθεί του 2010 μια ανάκαμψη της τάξης του 20%, η οποία όμως αναιρείται διαδοχικά τα επόμενα δυο χρόνια 2011 και 2012. Μια αναιμική ανάκαμψη της τάξεως του 2,65%, καταγράφηκε για το 2013.

Εάν η ανάγνωση των στοιχείων της ΑΠΑ γίνει σε περιόδους τετραετιών, τότε την τετραετία 2002 – 2005 αυτή αυξήθηκε σε ποσοστό 11,88%. Μειώθηκε όμως σχεδόν 30% (-29,88%) την τετραετία 2005 – 2008, μειώθηκε εκ νέου κατά 3,56% μεταξύ 2008 – 2011, ενώ την τριετία 2011 – 2013 παρέμεινε σταθερή. (αύξηση 0,40%)

Τέλος, την περίοδο 2002 – 2008 υπήρξε μείωση της τάξεως του 21,54%, ενώ μικρότερη μείωση καταγράφηκε την περίοδο 2008 – 2013, με ποσοστό 3,17%

B] Η μεταβολή των πωλήσεων προϊόντων και υποπροϊόντων μεταποιητικών επιχειρήσεων που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα

Η συνολική (αρνητική) μεταβολή των πωλήσεων προϊόντων και υποπροϊόντων μεταποιητικών επιχειρήσεων που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα μεταξύ των ετών 2002 και 2013, που καταγράφεται σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, ανέρχεται σε ποσοστό 22,29%.

Η μελέτη των στοιχείων για τις πωλήσεις προϊόντων και υποπροϊόντων δείχνει ότι από το 2002 μέχρι και το 2007, αυτές αυξάνονταν με μέσον όρο περίπου 4,8% ανά έτος. Το 2008 οι πωλήσεις μειώνονται σε ποσοστό 41,27% σε σχέση με το 2007, ενώ το 2009 μειώνεται εκ νέου σε ποσοστό 14,44% σε σχέση με το 2008. Ακολουθεί του 2010 μια ανάκαμψη της τάξης του 17,69%, η οποία όμως αναιρείται διαδοχικά τα επόμενα δυο χρόνια 2011 και 2012. Μια αναιμική ανάκαμψη της τάξεως του 2,27%, καταγράφηκε για το 2013.

Εάν η ανάγνωση των στοιχείων για τις πωλήσεις (όπως και για την ΑΠΑ) γίνει σε περιόδους τετραετιών, τότε την τετραετία 2002 – 2005 αυτή αυξήθηκε σε ποσοστό 12,39%. Μειώθηκε όμως σχεδόν 30% (-29,74%) την τετραετία 2005 – 2008, μειώθηκε εκ νέου κατά 2,52% μεταξύ 2008 – 2011, ενώ την τριετία 2011 – 2013 παρέμεινε σχεδόν σταθερή. (αύξηση 0,94%)

Τέλος, την περίοδο 2002 – 2008 υπήρξε μείωση της τάξεως του 21,03%, ενώ πολύ μικρή μείωση καταγράφηκε την περίοδο 2008 – 2013, με ποσοστό 1,59%.

Γ] Η μεταβολή των επενδύσεων στη μεταποίηση

Πολύ σημαντικό μέγεθος που αποτυπώνει την αποβιομηχάνιση είναι αυτό των επενδύσεων στη μεταποίηση.

Με τον όρο επενδύσεις στη μεταποίηση εννοούμε την αξία των επενδύσεων σε γήπεδα και οικοπέδα, κτίρια, μηχανήματα, τεχνικές εγκαταστάσεις, μηχανολογικό εξοπλισμό, μεταφορικά μέσα, έπιπλα και λοιπό εξοπλισμό, ασώματες ακινητοποιήσεις, έξοδα πολυετούς απόσβεσης κλπ. που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια συγκεκριμένου έτους.

Τα διαθέσιμα επίσημα στοιχεία από την ΕΛΣΤΑΤ αφορούν τα έτη από το 2002 έως και το 2013. Η εξέταση ακριβώς των στοιχείων αυτών δείχνει:

- Την πτωτική πορεία του μεγέθους των επενδύσεων την τετραετία 2002 – 2005, όπου η μεταβολή 2002/2005, είναι της τάξεως του – 36% (ακριβέστερα -35,89%)
- Την αύξηση των επενδύσεων τη διετία 2006 – 2007 σε ποσοστά αντίστοιχα 32,52% και 17,84% σε σχέση με το ακριβώς προηγούμενο έτος, δηλαδή το 2005 και το 2006 αντίστοιχα, και,
- Τη μόνιμα πτωτική πορεία από το 2008 έως και το 2012.

Η εξέταση των στοιχείων ανά τετραετία, αποδεικνύει επίσης την αποβιομηχάνιση σε όρους επενδύσεων: την τετραετία 2002 – 2005, η πτώση του μεγέθους των επενδύσεων στο ΒΕΤ ήταν της τάξης του 36%. Την τετραετία 2005 – 2008, σημειώθηκε αύξηση της τάξης του 10,32%. Την επόμενη τετραετία (2008 – 2011) η πτώση που καταγράφηκε ήταν της τάξεως

του 35,25%, ενώ την τριετία 2011 – 2013 η καταγραφόμενη πτώση ήταν της τάξεως του 25,64%.

Συμπληρωματικά με τα παραπάνω, η πτώση των επενδύσεων από το 2002 – 2008 ήταν της τάξης του 30% (-29,27%), ενώ η αντίστοιχη πτώση από το 2008 – 2013 ήταν της τάξης του 51,85%.

Τέλος, η συρρίκνωση της δυναμικής των επενδύσεων στη μεταποίηση μεταξύ των ετών 2002 – 2013 αποδεδειγμένα τόσο από τα ακριβή μεγέθη, όσο και από το ποσοστό της συρρίκνωσης. Συγκεκριμένα, το σύνολο των επενδύσεων στη μεταποίηση το 2002 και για τις τέσσερις περιφέρειες του Βορειοελλαδικού Τόξου ήταν 530 εκ. €, ενώ το 2013 το συγκεκριμένο μέγεθος είχε κατέλθει στα 180 εκ. €, δηλαδή έχει καταγραφεί μια πτώση της τάξεως του 66% περίπου. (-65,94%)

Δ] Η μεταβολή του μέσου μεγέθους των μεταποιητικών επιχειρήσεων στο ΒΕΤ

Η συρρίκνωση τόσο της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας στο ΒΕΤ, όσο και των επενδύσεων, είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση της απασχόλησης στο σύνολο της μεταποίησης στο ΒΕΤ, άρα τη μείωση του μέσου μεγέθους των μεταποιητικών επιχειρήσεων στις τέσσερις περιφέρειές του.

Συγκεκριμένα, και με βάση τα διαθέσιμα επίσημα στοιχεία από την ΕΛΣΤΑΤ το μέσο μέγεθος μιας μεταποιητικής επιχείρησης στο ΒΕΤ μειώθηκε από 78 εργαζόμενους το 2008 σε 57 εργαζόμενους το 2013, μείωση δηλαδή της τάξεως του 27%.

Σε περιφερειακό επίπεδο αρνητική «πρωταθλήτρια» στην αποβιομηχάνιση αναδεικνύεται η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, η οποία παρουσιάζει απώλεια στο μέσο μέγεθος μεταποιητικής επιχείρησης της τάξεως του 35%. (-34,55%) Στη συγκεκριμένη περιφέρεια το μέσο μέγεθος μεταποιητικής επιχείρησης από 70 άτομα το 2008, μειώθηκε σε μόλις 46 το 2013. Ακολουθεί η Κεντρική Μακεδονία με το υψηλότερο ποσοστό σχεδόν του 30%, (-29,42%) γεγονός που μεταφράζεται σε μείωση από 70 άτομα το 2008, σε 57 το 2013.

Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας εμφανίζεται «ανθεκτική» και διατηρεί το μέσο μέγεθος σχεδόν σταθερό μεταξύ των ετών 2008 και 2013, παρά τις ενδιάμεσες πτώσεις που καταγράφηκαν. Τέλος, η Ήπειρος εμφανίζει μια μικρή αύξηση της τάξεως του 9%, και από 69 εργαζόμενους ως μέσο μέγεθος το 2008, το 2013 καταγράφει 76 άτομα για το ίδιο μέγεθος.

Παρά το γεγονός της συγκράτησης του αριθμού των ατόμων στη Δυτική Μακεδονία και της αύξησης στην Ήπειρο, τα υψηλά ποσοστά πτώσης σε Ανατολική Μακεδονία – Θράκη και σε Κεντρική Μακεδονία, διαμορφώνουν ένα τελικό ποσοστό πτώσης του μέσου μεγέθους της τάξης του 28% για το σύνολο της μεταποιητικής βάσης σε ολόκληρο το Βορειοελλαδικό Τόξο.

Ε] Η μεταβολή του αριθμού των εργαζομένων / της απασχόλησης στη μεταποίηση στο ΒΕΤ

Ένα από τα πιο σπουδαία μεγέθη αποτύπωσης της αποβιομηχάνισης είναι και η μεταβολή της απασχόλησης στη μεταποίηση. Στα επίσημα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ καταγράφεται ο αριθμός των εργαζομένων σε μεταποιητικές επιχειρήσεις οι οποίες απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα.

Η απασχόληση στη μεταποίηση για τα έτη 2002 έως και 2013 βρίσκεται διαρκώς σε πτωτική πορεία, διαπίστωση η οποία συνάδει με τα ευρήματα για την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία, τις πωλήσεις, τις επενδύσεις, και, ειδικά, με το μέσο μέγεθος των μεταποιητικών επιχειρήσεων στο Βορειοελλαδικό Τόξο. Εξάιρεση αποτελεί το έτος 2010, το οποίο είναι το μοναδικό στο οποίο καταγράφεται αύξηση της τάξης του 17,38% σε σχέση με το 2009.

Και πάλι, με όρους απασχόλησης εργαζομένων στη μεταποίηση, η πτώση μεταξύ του 2002 και του 2005 είναι της τάξης του 10,16%. Διπλάσιο ποσοστό πτώσης καταγράφεται μεταξύ των ετών 2005 και 2008, όπου το συγκεκριμένο ποσοστό είναι της τάξης του 20,08%. Η πτωτική πορεία ανακόπτεται μεταξύ των ετών 2008 και 2011, και «περιορίζεται» στο -4,70%, κι αυτό εξ' αιτίας της αύξησης που προαναφέρθηκε μεταξύ των ετών 2009 και 2010. Κατά την τριετία 2011 – 2013, η πτώση εξακολουθεί να υφίσταται, σε ποσοστό -4,04%.

Επιπλέον, και για να καταδειχθεί ακριβώς ότι η τάση αποβιομηχάνισης δεν είναι αποκλειστικά και μόνον προϊόν της κρίσης, αλλά είχε ξεκινήσει αρκετά ενωρίτερα. Έτσι, η μείωση της απασχόλησης στις μεταποιητικές επιχειρήσεις του ΒΕΤ μεταξύ των ετών 2002 και 2008, είναι της τάξεως του 28,20%, ενώ από το 2008 έως και το 2013 η αντίστοιχη πτώση είναι -8,55%.

Σε συνολικό επίπεδο, η ποσοστιαία μείωση της απασχόλησης σε μεταποιητικές επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα μεταξύ των ετών 2002 και 2013 είναι της τάξεως του -34,34%. Ουσιαστικά, από το 2002 μέχρι και 2013 έχουν χαθεί 22.110 θέσεις εργασίας σε μεταποιητικές επιχειρήσεις με έδρα τις τέσσερις Περιφέρειες του Βορειοελλαδικού Τόξου οι οποίες απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα προσωπικό, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ.

ΣΤ] Η μεταβολή της παραγωγικότητας

Ο έκτος κατά σειρά παράγοντας για την τεκμηρίωση με ποσοτικούς όρους της αποβιομηχάνισης στο ΒΕΤ, είναι αυτός της παραγωγικότητας. Τα επίσημα διαθέσιμα στοιχεία αφορούν στα έτη 2008 – 2013.

Με βάση ακριβώς τα διαθέσιμα στοιχεία, αποτυπώνεται και πάλι πτώση της παραγωγικότητας, δηλαδή της προστιθέμενης αξίας ανά εργαζόμενο, από το 2008 διαδοχικά για κάθε έτος μέχρι και το 2012. Η πτώση της παραγωγικότητας είναι της τάξεως του 9%, γεγονός που δείχνει ότι το ανθρώπινο δυναμικό των μεταποιητικών επιχειρήσεων προσαρμόστηκε έγκαιρα στην οικονομική κρίση και ανταποκρίθηκε αναλόγως για την επιβίωση των επιχειρήσεων. Ταυτόχρονα, η στρατηγική ανταπόκριση των μεταποιητικών επιχειρήσεων στο ΒΕΤ φαίνεται να αποδίδει το 2013, χρονιά ανάκαμψης των εξαγωγών, όπου η προστιθέμενη αξία ανά εργαζόμενο ανακάμπτει και επανέρχεται στα επίπεδα του 2010.

Λόγοι που οδήγησαν στην αποβιομηχάνιση

Θα παρουσίαζε ιδιαίτερο ενδιαφέρον η διερεύνηση των λόγων για τους οποίους ανέστειλαν τη λειτουργία τους οι μεταποιητικές επιχειρήσεις που έχουν καταγραφεί στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης.

Προφανώς, η οικονομική κρίση αποτελεί τον γενικότερο παράγοντα που διαμόρφωσε το περιβάλλον δραστηριοποίησης των μεταποιητικών επιχειρήσεων που πλέον είναι ανενεργές. Όμως, θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο ιδιαίτερης έρευνας η καταγραφή των ιδιαίτερων λόγων που οδήγησαν καθεμιά από τις συγκεκριμένες επιχειρήσεις στην αναστολή της λειτουργίας τους. Σε κάθε περίπτωση, και στο πλαίσιο της έρευνας που υλοποίησαν τα στελέχη του ΣΒΒΕ για την αποτύπωση της πραγματικής κατάστασης των μεταποιητικών επιχειρήσεων σε ολόκληρο το Βορειοελλαδικό Τόξο, μερικοί ενδεικτικοί παράγοντες που δόθηκαν από τους επιχειρηματίες και τα στελέχη που συμμετείχαν στη διενέργεια των συνεντεύξεων στο πλαίσιο της έρευνας γνώμης της παρούσας μελέτης, είναι:

1. Έλλειψη ρευστότητας, αδυναμία πρόσβασης σε χρηματοδότηση και αδυναμία αναχρηματοδότησης παλαιότερων δανείων που δεν εξυπηρετούνταν,
2. «Αργά» αντανακλαστικά για τη στρατηγική ανταπόκριση στις αλλαγές που έπρεπε να αντιμετωπισθούν από την επιχείρηση στο πλαίσιο της οικονομικής κρίσης, με κυριότερη αυτή της άμεσης αύξησης των εξαγωγών, για την αντικατάσταση του χαμένου κύκλου εργασιών από την εγχώρια αγορά.
3. Η ύπαρξη υψηλού ανταγωνισμού στον κλάδο, και κυρίως ανταγωνισμού τιμών. Το υψηλό λειτουργικό κόστος των εγχώριων μεταποιητικών επιχειρήσεων και η χαμηλή επένδυση στην καινοτομία και στην υιοθέτηση νέων τεχνολογιών, τις καθιστούν μη ανταγωνιστικές σε όρους τιμών, σε σχέση με προμηθευτές αγορών από τρίτες χώρες χαμηλού κόστους.
4. Η έλλειψη επιχειρηματικής κουλτούρας αντιμετώπισης παρόμοιας έκτασης κρίσεων. Ενώ η στρατηγική ανταπόκριση πλήθους ελληνικών επιχειρήσεων στην οικονομική κρίση ήταν ακριβώς η αλλαγή του επιχειρηματικού τους μοντέλου, ένα αντίστοιχο πλήθος επιχειρήσεων δεν διέθετε ούτε το πλάνο, ούτε την ηγετική ομάδα η οποία θα έπρεπε να οδηγήσει την επιχείρηση στην «επόμενη μέρα». Σε κάθε περίπτωση, ο συγκεκριμένος παράγοντας οδηγεί και στο συμπέρασμα – που, προφανώς θα πρέπει να επιβεβαιωθεί εμπειρικά/ερευνητικά – του ελλείματος ηγεσίας για την αντιμετώπιση των δυσκολιών από το περιβάλλον δραστηριοποίησης των ίδιων των επιχειρήσεων, και,
5. Άλλοι, εξωγενείς παράγοντες, όπως για παράδειγμα το ζήτημα των κεφαλαιακών ελέγχων (capital controls) τα οποία οδήγησαν πολλές επιχειρήσεις από τη Βόρεια Ελλάδα σε αναστολή της λειτουργίας της, εξ' αιτίας ακριβώς της αδυναμίας πρόσβασής τους σε κεφάλαια για αγορά πρώτων υλών από το εξωτερικό.

Σε κάθε περίπτωση, οι συγκεκριμένοι παράγοντες, επαναλαμβάνουμε, είναι πραγματικοί, αλλά, ενδεικτικοί. Από την έρευνα γνώμης του ΣΒΒΕ αναδείχθηκαν στους κυριότερους, από αυτούς που καταγράφηκαν και εν τέλει οδήγησαν αρκετά μεγάλο αριθμό μεταποιητικών επιχειρήσεων στην αναστολή της λειτουργίας τους. Βεβαίως, αξίζει να διερευνηθεί αν «άλλοι»/συνολικότεροι παράγοντες ήταν αυτοί που συνέβαλλαν σε ένα μεγάλο βαθμό στην αποβιομηχάνιση της χώρας. Δυο κατά την άποψή μας σημαντικοί παράγοντες που συνέβαλλαν στην αποβιομηχάνιση, αναλύονται παρακάτω. Πρόκειται για σκέψεις οι οποίες θα πρέπει να τεθούν τόσο στο πλαίσιο μιας νέας «εθνικής βιομηχανικής πολιτικής», όσο και στο δημόσιο διάλογο που αφορά στην έμπρακτη ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας συνολικά της ελληνικής οικονομίας.

Παράγοντες αποβιομηχάνισης: δυο «αιρετικές» απόψεις...

Είναι προφανές ότι τα στοιχεία της αποβιομηχάνισης είναι άκρως απογοητευτικά. Αυτό που κατά τη γνώμη μας θα πρέπει να εξετασθεί είναι ο «συνδυασμός» των δυο πυλώνων της νέας «εθνικής βιομηχανικής πολιτικής» που έχουν ορισθεί με σαφήνεια τόσο στον δημόσιο διάλογο, όσο, κυρίως, στην έρευνα γνώμης των μεταποιητικών επιχειρήσεων της ανά χειράς έρευνας: α) των πολιτικών ενίσχυσης της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειας, και, β) της διαδικασίας ενσωμάτωσης των νέων τεχνολογιών και της καινοτομίας στην παραγωγή και στη διοίκηση των μεταποιητικών επιχειρήσεων της χώρας.

Στο παρόν κεφάλαιο, αποφεύγουμε να επαναλάβουμε τα προφανή επιχειρήματα που αφορούν στις ωφέλειες της εθνικής και περιφερειακής οικονομίας από την παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων και από την υιοθέτηση δράσεων παραγωγής καινοτομίας και υλοποίησης δραστηριοτήτων μεταφοράς τεχνολογίας, στη διεθνή ανταγωνιστικότητα μιας μεταποιητικής επιχείρησης. Άλλωστε, η ελληνική βιβλιογραφία βρίθει αναφορών για τα θέματα αυτά, οπότε θεωρούμε ότι η επανάληψή τους δεν θα εισέφερε πραγματικά στο διάλογο για την ορθή πορεία και το μέλλον της μεταποιητικής δραστηριότητας στην πατρίδα μας.

Αντίθετα, με συντομία θέτουμε εκ νέου προς συζήτηση, δυο σημαντικά ζητήματα για την εξωστρέφεια και την υλοποίηση δράσεων καινοτομίας. Για μεν την εξωστρέφεια, «επαναφέρουμε» την έννοια της «προϊοντοπενίας» ως σημαντικής συνεισφοράς στον διάλογο για την αλλαγή και την προσαρμογή του παραγωγικού μοντέλου της οικονομίας μας. Για δε την πορεία προς την παραγωγή νέων και βελτιωμένων μεταποιητικών προϊόντων μέσω δράσεων καινοτομίας, το ζήτημα της «συστημικής υστέρησης» του συστήματος καινοτομίας στην Ελλάδα.

Συγκεκριμένα, για το μεγάλο θέμα της παραγωγής διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων, οι κυβερνητικές πολιτικές που έχουν ασκηθεί τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια, ουσιαστικά δεν αποσκοπούσαν στη συστηματική και μακροχρόνια ανάπτυξη εξαγωγών¹²⁹. Αντίθετα, υπήρξαν μάλλον αποσπασματικές προσπάθειες ανοίγματος των διεθνών αγορών για ελληνικά προϊόντα, ενώ η κατεύθυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την όσο το δυνατόν περισσότερη ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων για την υλοποίηση δράσεων εξωστρέφειας εκτός συνόρων, ούτε κι αυτή υιοθετήθηκε σε τέτοια ένταση που – εκ των υστέρων βεβαίως κρίνοντας – θα μετρίαζε τις σημαντικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην κοινωνία και στην οικονομία.

Σημαντικά ελλείματα, καθοριστικής όμως σημασίας, για την ενίσχυση της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειας των ελληνικών επιχειρήσεων τα οποία συν τω χρόνω καλύπτονται είναι: η αντίληψη της καθοριστικής σημασίας του marketing και της προϊοντικής έρευνας αγοράς στην πορεία αύξησης των εξαγωγών και η αλλαγή αντίληψης ότι είναι δυνατόν να επιτευχθούν υψηλοί στόχοι εξαγωγών, αρκεί να υπάρξει συστηματική προσπάθεια. Στη χώρα μας υπήρχε και εξακολουθεί να υπάρχει η λεγόμενη «λανθάνουσα δυνατότητα εξωστρεφούς

¹²⁹ Παπασταύρου, Π., «Ανταγωνιστικότητα και εξαγωγές: μια άλλη προσέγγιση», Πρόεδρος του Οργανισμού Προώθησης Εξαγωγών (ΟΠΕ) και Μέλος της Επιτροπής Εμπειρογνομόνων του Εθνικού Συμβουλίου Ανταγωνιστικότητας και Ανάπτυξης, (ΕΣΑΑ) Αθήνα, 2007(;) (http://elam.gr/public/images/news/30/attachment_5n8nk.pdf)

δραστηριότητας.» Αυτό σημαίνει ότι υπάρχουν αξιόλογες εξαγωγικές επιχειρήσεις, οι οποίες παράγουν διεθνώς ανταγωνιστικά προϊόντα, και οι οποίες θα μπορούσαν να δημιουργήσουν επώνυμα ελληνικά προϊόντα τα οποία θα πωλούνταν στις διεθνείς αγορές.

Όμως, το μεγάλο πρόβλημα της διεθνούς δραστηριότητας των ελληνικών μεταποιητικών επιχειρήσεων συνοψίζεται στη λέξη «προϊοντοπενία», η οποία μεταφράζεται σε αδυναμία διάθεσης μεταποιημένων προϊόντων στις διεθνείς αγορές, που αφενός να ικανοποιούν και αφετέρου να διαμορφώνουν τη ζήτηση. Αυτό σημαίνει ότι είτε δεν υπάρχει η κατάλληλη ποικιλία προϊόντων προς διάθεση, είτε, περισσότερο, η ικανή και αναγκαία ποσότητα των συγκεκριμένων προϊόντων για την ικανοποίηση της ζήτησης σε μια αγορά απλώς δεν επαρκεί, ενώ ταυτόχρονα είναι αδύνατο να παραχθεί από τις εγχώριες μεταποιητικές επιχειρήσεις. Εν τέλει, το προφανές αποτέλεσμα αυτής της διαπίστωσης είναι ότι όσο και να αυξηθούν και όσο να εντατικοποιηθούν οι προωθητικές ενέργειες επιχειρήσεων και πολιτείας, πάντοτε θα υπάρχει ένα άνω όριο πώλησης μεταποιημένων προϊόντων στις διεθνείς αγορές.

Επιπλέον, τα προϊόντα προς εξαγωγή, με λίγες ίσως εξαιρέσεις, εξακολουθούν να ανταγωνίζονται ομοειδή προϊόντα στις διεθνείς αγορές με βάση την τιμή, γεγονός που αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την ενσωμάτωση καινοτομιών και κατά συνέπεια για την πρόσθεση αξίας στα συγκεκριμένα προϊόντα, η οποία με τη σειρά της θα οδηγούσε στην αύξηση των τιμών των συγκεκριμένων προϊόντων στις διεθνείς αγορές. Επιπρόσθετα, το εγχώριο επιχειρηματικό περιβάλλον είναι εχθρικό προς κάθε είδους επενδύσεις – και μάλιστα διαχρονικά... - γεγονός που δεν επιτρέπει τη μεταφορά τεχνογνωσίας από το εξωτερικό για την εγχώρια παραγωγή νέων προϊόντων και νέων υπηρεσιών. Αν στα παραπάνω προστεθεί και το μεγάλο ζήτημα του «brain drain» της τελευταίας δεκαετίας, τότε η δυσκολία μετάβασης προς ένα νέο επιτυχημένο παραγωγικό πρότυπο που θα παράγει διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντων, διαρκώς αυξάνεται.

Η βελτίωση ή/και η εν δυνάμει λύση στο πρόβλημα της «προϊοντοπενίας» μπορεί να προέλθει μέσα από την ανάπτυξη συνεργιών. Οι λεγόμενες συνέργειες της «τριπλής έλικας» δηλαδή του κράτους, των επιχειρήσεων και των εγχώριων πανεπιστημίων, ερευνητικών φορέων και ινστιτούτων, μπορούν να οδηγήσουν αφενός στη βελτίωση των υπάρχοντων προϊόντων και αφετέρου να οδηγηθούμε στην παραγωγή κυριολεκτικά μιας «νέας γενιάς» προϊόντων και να δημιουργήσουμε μια πραγματική κουλτούρα εξωστρέφειας. Η ανάπτυξη των συγκεκριμένων συνεργιών θα έχει τη μια και ουσιαστική στόχευση για την ελληνική οικονομία: την αύξηση της συνολικής παραγωγικότητας¹³⁰.

Στο πλαίσιο αυτό, οι προτάσεις βιομηχανικής πολιτικής του μεθεπόμενου κεφαλαίου 8 της παρούσας μελέτης, είναι απόλυτα συμβατές με τη σταδιακή εξάλειψη της έννοιας της «προϊοντοπενίας». Μάλιστα, από τη στιγμή που λόγω της οικονομικής κρίσης έχει μειωθεί το κόστος εργασίας στη χώρα μας, ο στόχος πολιτικής θα πρέπει να είναι η υποστήριξη – και μάλλον κατά προτεραιότητα – των επιχειρήσεων που είναι πραγματικά σε θέση και μπορούν

¹³⁰ Σημείωση: σε χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, το οποίο αποτελεί χαρακτηριστικό – κορυφαίο παράδειγμα αποβιομηχάνισης, αποδείχθηκε από έρευνες ότι το 60% της αύξησης της παραγωγικότητας της οικονομίας, οφειλόταν στη δραστηριότητα των εξαγωγικών επιχειρήσεων.

να επενδύουν στη σύγχρονη τεχνολογία και τεχνογνωσία και οι οποίες παράγουν ή δυνητικά μπορούν να παράγουν, καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες.

Το ερώτημα όμως που τίθεται είναι αν η υφιστάμενη κατάσταση στο περιβάλλον δραστηριοποίησής τους, τους επιτρέπει πραγματικά να αναπτύξουν δράσεις καινοτομίας και μεταφοράς τεχνολογίας, και με ποιες προϋποθέσεις.

Ας λάβουμε κατ' αρχήν υπόψη μας ότι η έννοια της καινοτομίας, βρίσκεται για περισσότερο από είκοσι (20) χρόνια στο επίκεντρο της συζήτησης για την ανάπτυξη. Στην Ελλάδα και στην Ευρώπη τα προγράμματα για την ενίσχυση της καινοτομίας αποτελούν ένα μέρος από τα προγράμματα ενίσχυσης της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης. Η αξιολόγηση του συστήματος καινοτομίας της πατρίδας μας έχει γίνει πολλές φορές, και, μάλιστα, έχουν αναδειχθεί οι παθογένειες του συστήματος, η αδυναμία δημιουργίας (καλώς εννοούμενων) κοινών συμφερόντων μεταξύ της ακαδημαϊκής και της επιχειρηματικής κοινότητας για την ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας, και, βεβαίως, η ιδιαίτερης σημασίας διαπίστωση ότι η καινοτομία δημιουργεί αξία.

Σημαντική μελέτη αποτύπωσης των πραγματικών προβλημάτων στην πορεία της χώρας μας και των τομέων της οικονομίας για την ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας, είναι αυτή με τίτλο: «Η καινοτομία στην Ελλάδα: Συγκριτική αξιολόγηση με διεθνείς δείκτες, πολιτικές, προτάσεις στρατηγικής», των Λιούκα, Βουδούρη, Γκούρα και Λαντζούνη¹³¹. Η συγκεκριμένη μελέτη απεικονίζει και αξιολογεί το επίπεδο καινοτομίας στην Ελλάδα σε σύγκριση με Ευρωπαϊκές και άλλες χώρες. Η μελέτη στηρίζεται σε ανάλυση δεικτών από τρεις διεθνείς εκθέσεις οι οποίες δημοσιεύουν ετήσιες συγκρίσεις χωρών: (1) τον Ευρωπαϊκό Πίνακα Καινοτομίας (European Innovation Scoreboard), (2) την Επετηρίδα Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας (World Competitiveness Yearbook) του IMD και (3) την Έκθεση Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας (Global Competitiveness Report) του World Economic Forum. Για την ανάλυση έχουν επιλεγεί δείκτες που εκφράζουν εισροές καινοτομίας (πόρους, ανθρώπινο δυναμικό), συνθήκες (πολιτικές, κοινωνικές στάσεις και αξίες) και εκροές καινοτομίας (νέα προϊόντα, καινοτομίες κ.ά). Επιπλέον, η μελέτη αντλεί στοιχεία και από άλλες διεθνείς εκθέσεις που παρουσιάζουν συγκρίσεις για την εθνική κουλτούρα και τις αξίες (Hofstede, World Values Survey), την ποιότητα του εκπαιδευτικού συστήματος (PISA-ΟΟΣΑ) καθώς και συγκρίσεις δημόσιων πολιτικών.

Οι διαπιστώσεις της μελέτης είναι πραγματικά καίριες και ουσιαστικές, ενώ παράλληλα δίνουν πολύ συγκεκριμένες κατευθύνσεις πολιτικής για την αναστροφή της πορείας μη υιοθέτησης δράσεων καινοτομίας από το εγχώριο παραγωγικό σύστημα και τη δημόσια διοίκηση/κράτος.

Κατ' αρχήν «η υστέρηση της Ελλάδας είναι συστημική¹³²». Διαχρονικά η Ελλάδα τοποθετείται τόσο σε συνολικό επίπεδο όσο και σε επιμέρους δείκτες πολύ χαμηλότερα από τις χώρες που ηγούνται στις σχετικές κατατάξεις. Ως εκ τούτου το χάσμα και η «αναπτυξιακή απόσταση»

¹³¹ Λιούκας, Σ., Βουδούρη, Ε., Γκούρας, Α., και, Λαντζούνη, Π., (2009), *Η καινοτομία στην Ελλάδα: Συγκριτική αξιολόγηση με διεθνείς δείκτες, πολιτικές, προτάσεις στρατηγικής*, Ίδρυμα Κόκκαλη – Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα 2009

¹³² ό.π. σημείο. 5

που θα πρέπει να διανυθεί σε όρους καινοτομίας, καθιστά την προσπάθεια πραγματικά δύσκολη. Η δυσκολία επιτείνεται από το γεγονός ότι θα πρέπει να υπάρξουν ταυτόχρονα σημαντικές μεταρρυθμιστικές προσπάθειες, τόσο σε ρυθμιστικό όσο και σε λειτουργικό επίπεδο. Οι δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη, η καινοτομική δυνατότητα των επιχειρήσεων, η ανάπτυξη και κατοχύρωση εμπορικών σημάτων και πατεντών, είναι μερικοί από τους πλέον σημαντικούς δείκτες που θα πρέπει με μεταρρυθμιστικές παρεμβάσεις να αναδυθούν από τον βυθό των κατατάξεων καινοτομίας για τη χώρα μας. Επιπρόσθετα το εγχώριο εκπαιδευτικό σύστημα υστερεί σε ποιότητα, η πραγματικά και ουσιαστική σύνδεση, σε όρους αποτελέσματος, της βιομηχανίας με τα πανεπιστήμια και τα ερευνητικά ινστιτούτα είναι σχεδόν ανύπαρκτη εκτός κάποιων εξαιρέσεων, οι υποδομές τεχνολογίας χρήζουν βελτίωσης και συμπλήρωσης, ενώ η ευκολία ίδρυσης επιχειρήσεων παρότι έχει βελτιωθεί, εντούτοις απαιτείται ακόμη μεγαλύτερη βελτίωση για σύγκλιση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Παρά ταύτα, η Ελλάδα δεν διαθέτει δυνατά σημεία, τα οποία πραγματικά να συνηγορούν ότι η καινοτομία στην Ελλάδα μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό παράγοντα για την ανάπτυξη της οικονομίας;

Πράγματι υπάρχουν διαχρονικά δείκτες μέτρησης της καινοτομικής ικανότητας της χώρας, οι οποίοι υπερβαίνουν τον μέσο όρο. Για παράδειγμα δείκτες όπως το ότι η χώρα μας είναι ανοικτή σε νέες ιδέες, έχει διαχρονικά υψηλή τιμή. Το πρόβλημα όμως είναι το εάν και κατά πόσον αυτές οι νέες ιδέες μετουσιώνονται σε πράξη, με άλλα λόγια εφαρμόζονται και εισφέρουν εν τέλει θετικά στην αναπτυξιακή διαδικασία.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι το πολυσυζητημένο ζήτημα των δαπανών έρευνας και ανάπτυξης. Οι συνολικές δαπάνες των επιχειρήσεων για ανάπτυξη καινοτομίας, δηλαδή δαπανών με ευρύτερη έννοια από αυτήν των δαπανών για έρευνα και ανάπτυξη, σε συνδυασμό με τις δαπάνες του δημόσιου τομέα για το ίδιο θέμα, είναι υψηλές, ειδικά αν ειδωθεί ο δείκτης στην αναγωγή κατά κεφαλήν. Και πάλι το πρόβλημα είναι το ίδιο με το προηγούμενο: οι δαπάνες αυτές δεν μετουσιώνονται σε παραγωγικό αποτέλεσμα, προφανώς σε νέα ή/και βελτιωμένα προϊόντα και υπηρεσίες, τα οποία, ενσωματώνοντας προστιθέμενη αξία θα ωθήσουν τη χώρα προς υψηλότερες κατατάξεις καινοτομίας, άρα και ανταγωνιστικότητας.

Η αντίφαση των «αυτοαναίρεσεων» βρίσκεται στο πεδίο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Από τη μια μεριά τόσο η διαθεσιμότητα σε υψηλού επιπέδου επιστημονικό προσωπικό είναι υψηλή όσο και η συμμετοχή του πληθυσμού στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Όμως, η μελέτη των δεικτών των παγκόσμιων κατατάξεων ανταγωνιστικότητας υπαγορεύει ότι η ποιότητα του εγχώριου εκπαιδευτικού συστήματος είναι χαμηλή. Αυτό αποτελεί μια σαφή αντίφαση, η οποία, προφανώς, δεν εισφέρει θετικά στην αναπτυξιακή διαδικασία και στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.

Η επόμενη «αυτοαναίρεση» διαπιστώνεται στο πεδίο της προώθησης των νέων προϊόντων για την εταιρεία, σε συνδυασμό με τις εσωτερικές καινοτομίες που υιοθετούνται από την επιχείρηση. Η εξήγηση συνίσταται στο ότι οι σχετικές δαπάνες περιλαμβάνουν όλες τις δαπάνες εκσυγχρονισμού και ανάπτυξης νέων για την εταιρεία προϊόντων και υπηρεσιών, χωρίς όμως αυτό να συνεπάγεται ότι τα συγκεκριμένα προϊόντα και υπηρεσίες είναι πραγματικά νέα για την αγορά. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, το ότι δηλαδή τα συγκεκριμένα προϊόντα ή οι υπηρεσίες δεν είναι νέα για την αγορά, η Ελλάδα υστερεί διαχρονικά στην

ανάπτυξη και κατοχύρωση πατεντών. Ουσιαστικά είναι μια έμμεση εξήγηση για το γεγονός ότι η χώρα μας δεν δίνει πραγματική έμφαση στα ζητήματα έρευνας και ανάπτυξης, αλλά στη «μεταφορά» από το εξωτερικό προϊόντων και υπηρεσιών που «κυκλοφορούν» σε συγκεκριμένες αγορές, αλλά όχι στη χώρα μας. Τα προϊόντα αυτά προσαρμόζονται με τις κατάλληλες ενέργειες στις απαιτήσεις της εγχώριας αγοράς, κι έτσι το ζήτημα έρευνα και ανάπτυξη «περιορίζεται» στα ζητήματα αλλαγής και προσαρμογής των προϊόντων αυτών στις επιταγές της κείμενης νομοθεσίας και των ιδιαιτεροτήτων της εγχώριας αγοράς.

Από την άλλη μεριά πρέπει να σχολιασθεί το ζήτημα των πολιτικών ενίσχυσης της καινοτομικής ικανότητας των εγχώριων επιχειρήσεων και δη των μεταποιητικών. Διαχρονικά στην Ελλάδα έχουν δοκιμασθεί και εφαρμοσθεί ουσιαστικά το μεγαλύτερο, αν όχι το σύνολο, των διαθέσιμων εργαλείων χρηματοδότησης δράσεων έρευνας, μεταφοράς και αφομοίωσης τεχνολογίας από τις επιχειρήσεις. Τα κατά καιρούς προγράμματα που έχουν υλοποιηθεί στη χώρα μας για τον εκσυγχρονισμό του εγχώριου παραγωγικού συστήματος, έχουν οδηγήσει σε αμφίβολο αναπτυξιακό αποτέλεσμα. Τούτο διότι η πλειοψηφία των συμμετοχών των επιχειρήσεων σε δράσεις εκσυγχρονισμού κατευθυνόταν διαχρονικά σε επενδύσεις αύξησης παραγωγικότητας και λιγότερο προς την κατεύθυνση υιοθέτησης νέων τεχνολογιών. Το αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής είναι μεν να ενισχύεται το εγχώριο παραγωγικό σύστημα, αλλά προς την κατεύθυνση αλλαγής και αντικατάστασης του μηχανολογικού εξοπλισμού και όχι προς την κατεύθυνση της καινοτόμου επιχειρηματικότητας. Άρα, το έλλειμμα που διαπιστώνεται διαχρονικά στο συγκεκριμένο πεδίο είναι έλλειμμα στρατηγικής στόχευσης και ακολούθως εφαρμογής μιας συγκεκριμένης στρατηγικής. Εν τέλει, οι όποιες πρωτοβουλίες υιοθέτησης καινοτομίας που στέφθηκαν από επιτυχία, οφείλονταν στην ιδιωτική πρωτοβουλία και σε εξωγενείς παράγοντες, παρά στη συνειδητοποίηση από την πολιτική ηγεσία για συγκεκριμένες αλλαγές που θα πρέπει να συμβούν ούτως ώστε να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητά τους¹³³.

Το ελληνικό μοντέλο καινοτομίας και η παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων

Είναι προφανές ότι το (κυρίαρχο) «Ελληνικό μοντέλο» καινοτομίας είναι αυτό που «μεταφέρει» και «προσαρμόζει» στην εγχώρια αγορά προϊόντα, υπηρεσίες και τεχνολογίες από το εξωτερικό. Η έννοια της «ριζοσπαστικής καινοτομίας» απουσιάζει παντελώς από την εγχώρια δράση προς την κατεύθυνση της καινοτομίας, αντίθετα υιοθετείται η έννοια των «μικρών προσαρμογών και βελτιώσεων» στις ιδιαιτερότητες της ελληνικής αγοράς.

Σε κάθε περίπτωση, αυτό το μοντέλο θα πρέπει να ενισχυθεί, αλλά στο πλαίσιο μιας στοχευμένης βιομηχανικής πολιτικής¹³⁴. Ο ΣΒΒΕ υποστηρίζει ότι στο πλαίσιο του μοντέλου, μετεξέλιξη του οποίου θα πρέπει να είναι η άρση του φαινομένου της «προϊοντοπενίας» και η παραγωγή νέων – διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων, θα πρέπει να δοθεί βάρος σε ένα

¹³³ Σταύρου, Ι. (2003), *Εκσυγχρονιστικές παρεμβάσεις του ιδιωτικού τομέα στην υπηρεσία της οικονομικής ανάπτυξης*, Εκδόσεις ΣΑΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2003

¹³⁴ Βλ. επόμενο κεφάλαιο

πράγμα: στη δημιουργία κοινών συμφερόντων¹³⁵ μεταξύ επιχειρηματικής και ακαδημαϊκής κοινότητας. Τα συμφέροντα αυτά θα πρέπει να φέρουν, κυρίως, τους ανθρώπους κοντά. Τα συμφέροντα να καταλήγουν σε δικτύωση και συνεργασία ανθρώπων. Αν αυτό το επιτύχουμε με μια νέα δράση στο πλαίσιο της «εθνικής βιομηχανικής πολιτικής», τότε θα έχουμε κάνει ένα τεράστιο βήμα στην προσπάθεια για την ανάπτυξη της χώρας.

Η ειδική μνεία και αναφορά στο συγκεκριμένο σημείο γίνεται διότι μέχρι σήμερα τα απευθείας χρηματοδοτούμενα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την έρευνα, παρά την ευεργετική τους επίδραση στο «άνοιγμα» της πανεπιστημιακής έρευνας, δημιούργησαν και ορισμένες στρεβλώσεις που θα πρέπει να αναφερθούν. Παράδειγμα οι υψηλές ερευνητικές αποζημιώσεις που προβλέπονταν στα προγράμματα αυτά, έστρεψαν τα πιο δυναμικά ερευνητικά ινστιτούτα και εργαστήρια πανεπιστημίων στην παροχή υπηρεσιών έρευνας προς τις επιχειρήσεις άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και περιόρισαν την ερευνητική παραγωγική ικανότητα τους για την παροχή αντίστοιχων υπηρεσιών σε ελληνικές επιχειρήσεις.

Από την άλλη μεριά γνωρίζουμε πολύ καλά ότι η συνεργασία με τις επιχειρήσεις δεν είναι το ευκολότερο πράγμα για έναν ερευνητή. Βαρίδια δυστυχώς δεν υπάρχουν στο πως είναι σήμερα δομημένο το σύστημα έρευνας, βαρίδια υπάρχουν και στις επιχειρήσεις.

Όταν η πλειοψηφία τους παράγει προϊόντα μέσης και χαμηλής τεχνολογίας, που είναι πολλές φορές αντιγραφές προϊόντων που κυκλοφορούν σε άλλες αγορές, τότε αυτές δεν βλέπουν την έρευνα και την καινοτομία ως μέσον ανάπτυξης της επιχείρησής τους. Από την άλλη μεριά υπάρχει πράγματι ανεπάρκεια από τις τοπικές επιχειρήσεις στο πεδίο του προσδιορισμού των αναγκών τους για την ανάπτυξη καινοτομίας.

Έτσι, κατά τη συνεργασία ενός ερευνητή με μια επιχείρηση είναι βέβαιο ότι θα δημιουργηθούν πολλές δυσκολίες. Σε κάθε περίπτωση, τόσο οι επιχειρήσεις όσο και οι ερευνητές, θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους ο καθένας τις ιδιαιτερότητες του άλλου, ούτως ώστε να έρθουν «πιο κοντά».

Με αφορμή την υπάρχουσα κατάσταση και τα θέματα νοοτροπίας, πρέπει να εξετάσουμε πως βελτιώνουμε το εξωτερικό περιβάλλον δραστηριοποίησης των επιχειρήσεων. Στο περιβάλλον αυτό το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι το σύστημα χρηματοδότησης της έρευνας. Για παράδειγμα γιατί να υπήρχε σύστημα χρηματοδότησης της έρευνας δια του αποτελέσματος;

Για τη σύνδεση της ακαδημαϊκής και της επιχειρηματικής κοινότητας, ο ΣΒΒΕ ειδικότερα προτείνει:

1. να συμπεριληφθούν στα κριτήρια εξέλιξης των μελών Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού ο αριθμός των νέων επιχειρήσεων και των νέων θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν ως αποτέλεσμα της ερευνητικής τους εργασίας,

¹³⁵ Γεωργίου, Χ., «Η Σχέση της Έρευνας και της Εκπαίδευσης με την Κοινωνική και Οικονομική Ανάπτυξη - Προτάσεις για το Μέλλον», Ομιλία στην ομότιτλη εκδήλωση που διοργανώθηκε από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ) και το Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΚΕΤΑ) στη Θεσσαλονίκη, Τρίτη 11 Ιανουαρίου 2011

2. η ενίσχυση των ερευνητικών εργαστηρίων και ινστιτούτων να γίνεται με βάση την παραγωγή αξιοποιήσιμου ερευνητικού αποτελέσματος από εθνικές επιχειρήσεις, και,
3. να θεσμοθετηθεί η επιβράβευση, με υψηλά κίνητρα, του επιχειρηματικού ρίσκου επενδύσεων τεχνολογικής καινοτομίας από επιχειρήσεις.

Ουσιαστικά λέμε στην ερευνητική κοινότητα: αν βγάλεις ουσιαστικό και μετρήσιμο αποτέλεσμα για την ανάπτυξη της χώρας, μόνον τότε θα πληρωθείς. Από την άλλη μεριά λέμε στη βιομηχανία: έβγαλες πραγματικά καινούργιο προϊόν; Τι αγορές καλύπτεις; Τι υποκατάσταση εισαγωγών πέτυχε; Τότε θα σε πληρώσω.

Άλλωστε:

1. η επενδυτική συμπεριφορά των παραδοσιακών επιχειρήσεων προσανατολίζεται κατά προτεραιότητα στις επενδύσεις ανανέωσης και εκσυγχρονισμού του παραγωγικού τους εξοπλισμού, στην επέκταση των εγκαταστάσεων και στην αύξηση της παραγωγικής ικανότητας,
2. οι επενδύσεις για τη βελτίωση των προϊόντων προηγούνται αυτών της παραγωγής νέων, ενώ,
3. οι διασυνδέσεις των επιχειρήσεων με την εγχώρια ερευνητική κοινότητα είναι σχεδόν ανύπαρκτες.

Στο πλαίσιο αυτό, και σύμφωνα με πρόσφατες μελέτες και έρευνες του ΣΒΒΕ^{136 137}, με αντικείμενο την απόκτηση τεχνολογίας και την ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας από μεταποιητικές επιχειρήσεις, αναδείχθηκαν δυο κυρίαρχα ζητήματα, τα οποία θα πρέπει να καλυφθούν στο πλαίσιο μιας νέας «εθνικής βιομηχανικής πολιτικής»:

- Η ικανότητα αφομοίωσης τεχνολογίας, και κατά συνέπεια η ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας, εξαντλείται στα όρια των ευκαιριών που προσφέρει η αγορά για προμήθεια μηχανημάτων και εξοπλισμού. Κατ' αυτόν τον τρόπο λειτουργεί ένας μηχανισμός που αυξάνει μεν την παραγωγικότητα και μειώνει το κόστος λειτουργίας, αλλά προσφέρει περιορισμένα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα «ριζοσπαστικής καινοτομίας». Η συγκεκριμένη στρατηγική επιλογή μεταφοράς τεχνολογίας μάλλον έχει εξαντλήσει τα όριά της, καθώς στους κλάδους της μεταποίησης δεν παρατηρείται πλέον τεχνολογική υστέρηση.
- Η λειτουργία ενός διαφορετικού συστήματος μεταφοράς και αφομοίωσης τεχνολογίας, άρα και ανάπτυξης δράσεων καινοτομίας, με ισχυρότερη θεσμική διάσταση δε μπορεί να δημιουργηθεί από τις επιχειρήσεις. Αντίθετα, χρειάζεται η παρέμβαση των παρόχων τεχνολογίας, ΑΕΙ και δημόσιων κέντρων έρευνας, και οργανισμών μεταφοράς τεχνολογίας.

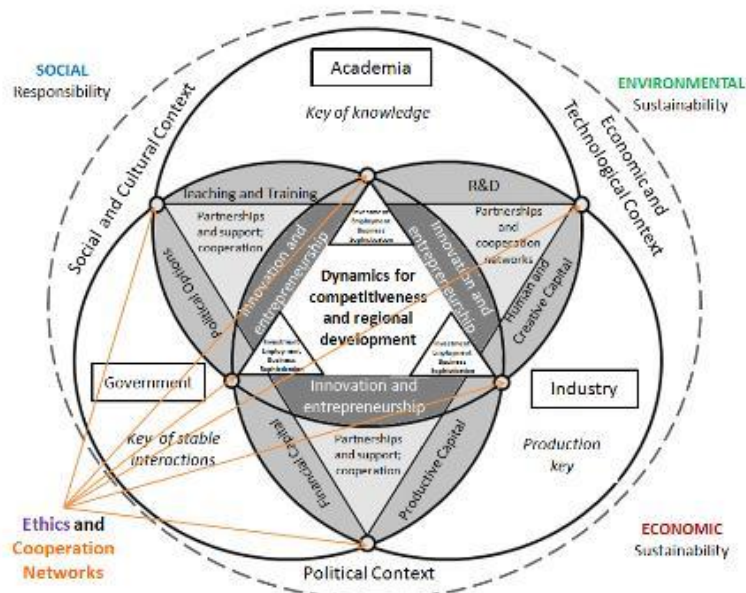
¹³⁶ «Υβριδική Καινοτομία και το Μέλλον της Βιομηχανίας στη Θεσσαλονίκη», ΣΒΒΕ – URENIO, Θεσσαλονίκη 2010, για λογαριασμό του «Οργανισμού Ρυθμιστικού Θεσσαλονίκης»

¹³⁷ Πρακτικά Συνεδρίου «ΣΒΒΕ – Eurobank EFG Βιομηχανία 2020: Περιφερειακή Ανάπτυξη, Καινοτομία, Εξωστρέφεια», Θεσσαλονίκη, Μάρτιος 2010

Έτσι, η ίδια η αγορά δημιουργεί τις προϋποθέσεις υλοποίησης των διαδικασιών του «τριπλού έλικα», δηλαδή ενός συστήματος αφομοίωσης τεχνολογίας, που είναι και ο «πυρήνας» της πρότασής μας για την αποτελεσματική διασύνδεση της ακαδημαϊκής κοινότητας με την εγχώρια μεταποιητική δραστηριότητα στη χώρα μας, και γενικότερα με τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας.

Ένα τέτοιο σύστημα αφομοίωσης τεχνολογίας θα πρέπει να αποτελέσει βασική επιδίωξη στο πλαίσιο μιας νέας «εθνικής βιομηχανικής πολιτικής». Η πρόταση αυτή θα πρέπει απαραίτητα να ενταχθεί σε ένα ευρύτερο πλαίσιο συνεργασίας επιχειρήσεων μεταποίησης – ΑΕΙ/δημόσιων ερευνητικών κέντρων, το οποίο τελικά θα λειτουργεί σε όρους προσφοράς τεχνολογίας, αξιολόγησης της προσφοράς, διάδοσης και κατανόησης των όρων αξιοποίησης της τεχνολογίας, καθώς επίσης και θεσμικών συμφωνιών για την αξιοποίηση των διαθέσιμων τεχνολογιών.

Σχήμα 3. Η λειτουργία της «Τριπλής Έλικας» στο πλαίσιο μιας νέας «εθνικής βιομηχανικής πολιτικής»

Τέλος, το επόμενο σημαντικό θέμα το οποίο θα πρέπει να εξετασθεί για την αξιοποίηση αποτελεσμάτων έρευνας από τα εγχώρια πανεπιστήμια ερευνητικά ινστιτούτα κλπ. που θα μετουσιωθούν σε προϊόντα και ακολούθως σε διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα, είναι ο θεσμός της διαμεσολάβησης.

Δυστυχώς δεν έχουμε ανθρώπους στην Ελλάδα που να ξέρουν ακριβώς τι κάνουν τα ερευνητικά ινστιτούτα και να μπορούν να βγουν στις επιχειρήσεις να πουλήσουν τις τεχνολογίες και τις λοιπές υπηρεσίες τους. Επιτέλους, όλοι μας, και κυρίως οι επιχειρήσεις θα πρέπει να μάθουν τι υπηρεσίες προσφέρουν ή είναι σε θέση να προσφέρουν τα ερευνητικά ινστιτούτα. Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να μάθουν αν μπορούν τα ινστιτούτα να κάνουν έρευνα και σε ποιους τομείς, αν μπορούν να προσφέρουν υπηρεσίες πιστοποίησης

προϊόντων και δοκιμών, υπηρεσίες εκπαίδευσης προσωπικού, υπηρεσίες σύνδεσης με την αγορά. Γιατί είμαστε βέβαιοι ότι ορισμένοι ερευνητές γνωρίζουν καλύτερα ένα προϊόν από μια επιχείρηση. Είναι ένα απλό πράγμα που όμως δεν έχει γίνει. Αν υλοποιηθεί τότε είναι βέβαιο ότι θα ξεκαθαρίσει το τοπίο με το ποιος κάνει τι στα ερευνητικά κέντρα και θα διευκολυνθούν οι σχεδιασμοί της πολιτεία στην κατεύθυνση της οικονομικής ανάπτυξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. Η χρηματοοικονομική επίδοση των μεταποιητικών επιχειρήσεων της Βόρειας Ελλάδας στη διάρκεια της οικονομικής κρίσης

Επιτελική σύνοψη

Η αναπτυξιακή δυναμική ενός συστήματος (σε κλαδικό, τομεακό, περιφερειακό αλλά και εθνικό επίπεδο) προσδιορίζεται κατά βάση από το επίπεδο ανταγωνιστικότητας, αλλά και τη δυναμική ανάπτυξης των μεμονωμένων μονάδων, δηλαδή των επιχειρήσεων. Βασικό εκφραστή των δύο αυτών στοιχείων σε μικροοικονομικό επίπεδο αποτελούν επιλεγμένοι χρηματοοικονομικοί δείκτες, οι οποίοι αποτυπώνουν τα τρία βασικά χαρακτηριστικά που καθορίζουν την ανταγωνιστικότητα: την αποδοτικότητα, την αποτελεσματικότητα και την υγιή χρηματοοικονομική διάρθρωση.

Στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας, η χρηματοοικονομική επίδοση της μεταποίησης καταγράφεται μέσω ενός αντιπροσωπευτικού δείγματος 747 μεταποιητικών επιχειρήσεων με έδρα στη Βόρεια Ελλάδα. Βάσει της εξέτασης και ανάλυσης των χρηματοοικονομικών στοιχείων των επιχειρήσεων του δείγματος:

- Αποτυπώνεται η δυναμική της μεταποίησης στη Βόρεια Ελλάδα,
- Καταγράφεται η ισχυρή επίδραση που είχε η οικονομική κρίση στις δραστηριότητες των βιομηχανικών επιχειρήσεων,
- Καταδεικνύεται η ανθεκτικότητα των μεταποιητικών δραστηριοτήτων.

Ο κύκλος εργασιών αποτελεί το κύριο μέγεθος το οποίο αποτυπώνει την ενισχυμένη ανθεκτικότητα των μεταποιητικών επιχειρήσεων. Οι επιχειρήσεις του δείγματος κατάφεραν να σταθεροποιήσουν σε υψηλά επίπεδα τον κύκλο εργασιών τους μετά το αρχικό σοκ της οικονομικής κρίσης, διατηρώντας τα οφέλη που είχαν αποκομίσει κατά την περίοδο 2000-2008. Παρά το γεγονός αυτό, τα αποτελέσματα προ φόρων έχουν συρρικνωθεί σημαντικά, αντανακλώντας το αυξημένο κόστος που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις. Έτσι, από συνολικά κέρδη €145 εκατ. το 2000, οι επιχειρήσεις του δείγματος κατέγραψαν σωρευτικά ζημίες €74 εκατ. το 2011, αντανακλώντας την αύξηση του κόστους δραστηριοποίησής τους. Επίσης, σημαντικό στοιχείο είναι το γεγονός ότι περίπου μία στις τρεις επιχειρήσεις του δείγματος μετατράπηκε από κερδοφόρα σε ζημιογόνα, ενώ καθοριστική είναι η φορολογική επιβάρυνση στην επιδείνωση της κατάστασης, όπως καταγράφεται μέσω των καθαρών αποτελεσμάτων.

Παράλληλα, επιχειρήσεις με υψηλότερο κύκλο εργασιών εμφανίζουν καλύτερη χρηματοοικονομική εικόνα τόσο σε όρους ανάπτυξης, όσο και υγιούς χρηματοοικονομικής διάρθρωσης. Και αυτό καθώς το μέτριο τεχνολογικό επίπεδο της μεταποίησης στη Βόρεια Ελλάδα θέτει ως βασικό μέσο βελτίωσης της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας, την επίτευξη οικονομικών κλίμακας. Η πιστωτική έκθεση των πλέον ανταγωνιστικών επιχειρήσεων είναι περιορισμένη, δηλαδή οι επιχειρήσεις αυτές κατά βάση στηρίζουν την ανάπτυξή τους σε ίδια κεφάλαια. Αντίθετα, πιο αδύναμες επιχειρήσεις σε όρους ανταγωνιστικότητας εμφανίζουν σημαντική δανειακή επέκταση, η οποία οφείλεται στη διαρκή ανάγκη χρηματοδότησης που παρουσιάζουν οι μεταποιητικές δραστηριότητες σε συνδυασμό με την αδυναμία κάλυψης του μέρους της πιστωτικής επέκτασης με ίδια κεφάλαια. Αυτό βρίσκεται σε συμφωνία με τα αποτελέσματα σχετικών ερευνών σχετικά με την ανακυκλούμενη χρηματοδότηση επιχειρήσεων «zombie» σε περιόδους κρίσης και χαμηλής κεφαλαιοποίησης του τραπεζικού συστήματος, οδηγώντας σε μείωση της χρηματοδότησης προς υγιείς επιχειρήσεις.

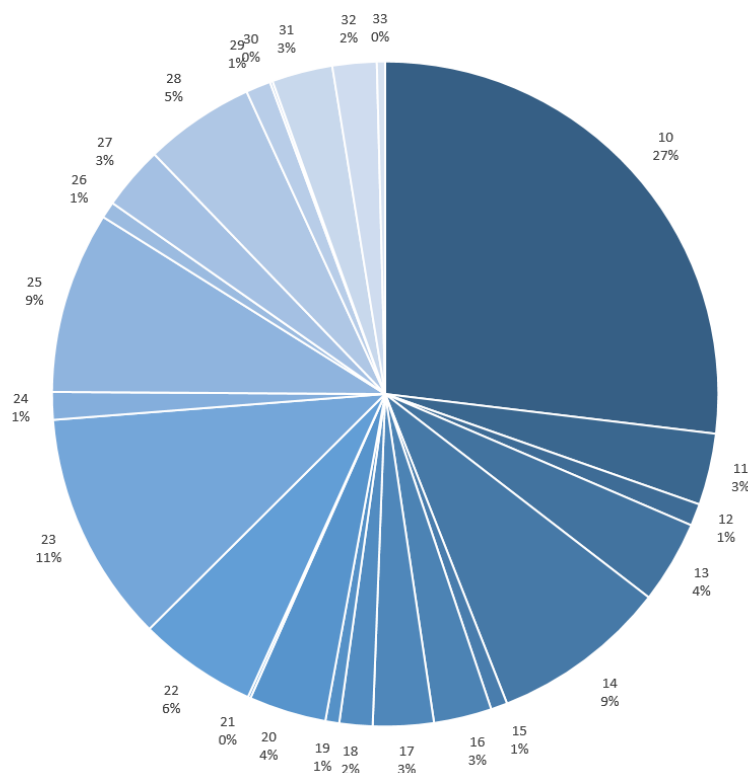
Η χρηματοοικονομική επίδοση των μεταποιητικών επιχειρήσεων ως δείκτης ανταγωνιστικότητας

Η ανταγωνιστικότητα σε περιφερειακό επίπεδο είναι άμεσα και άρρηκτα συνδεδεμένη με την ανταγωνιστικότητα σε επίπεδο επιχείρησης¹³⁸, η οποία κατά βάση εκφράζεται με την χρηματοοικονομική της επίδοση. Οι επιδόσεις που καταγράφουν οι μεταποιητικές επιχειρήσεις στη Βόρεια Ελλάδα αντανακλούν σε σημαντικό βαθμό την ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας της περιοχής.

Προκειμένου να αποδοθεί μία ολοκληρωμένη εικόνα της εξέλιξης της χρηματοοικονομικής επίδοσης των μεταποιητικών επιχειρήσεων στη Βόρεια Ελλάδα, στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης επιλέχθηκε ένα δείγμα 747 επιχειρήσεων, για τις οποίες υπήρχαν διαθέσιμα πλήρη χρηματοοικονομικά στοιχεία από το έτος 2000 έως το έτος 2015. Τα χρηματοοικονομικά στοιχεία για την ανάλυση της χρηματοοικονομικής επίδοσης των επιχειρήσεων αντλήθηκαν από τη βάση δεδομένων Data Prisma της ICAP.

Η συμμετοχή των κλάδων στο δείγμα ακολουθεί τη δομή του παραγωγικού συστήματος της Βόρειας Ελλάδας (βλ. Γράφημα 47), όπως παρουσιάστηκε σε προηγούμενη ενότητα.

Γράφημα 47. Συμμετοχή κλάδων της μεταποίησης στο δείγμα

¹³⁸ Michailidis G., Georgiadis G. and Koutsomarkos N. (2014), *Regional Competitiveness. In search of a framework for Greek regions' strategic planning and measurement of competitiveness*. SRE Discussion papers

Η εξέλιξη των βασικών χρηματοοικονομικών στοιχείων (σύνολο ενεργητικού, ιδίων κεφαλαίων, κύκλου εργασιών, αποτελεσμάτων προ φόρων και EBITDA) όπως εμφανίζεται στο Γράφημα 48, αποτυπώνει τη δυναμική των μεταποιητικών επιχειρήσεων, αλλά και την επίδραση της οικονομικής κρίσης, η οποία ανέκοψε την σταθερά ανοδική πορεία της περιόδου 2000-2007.

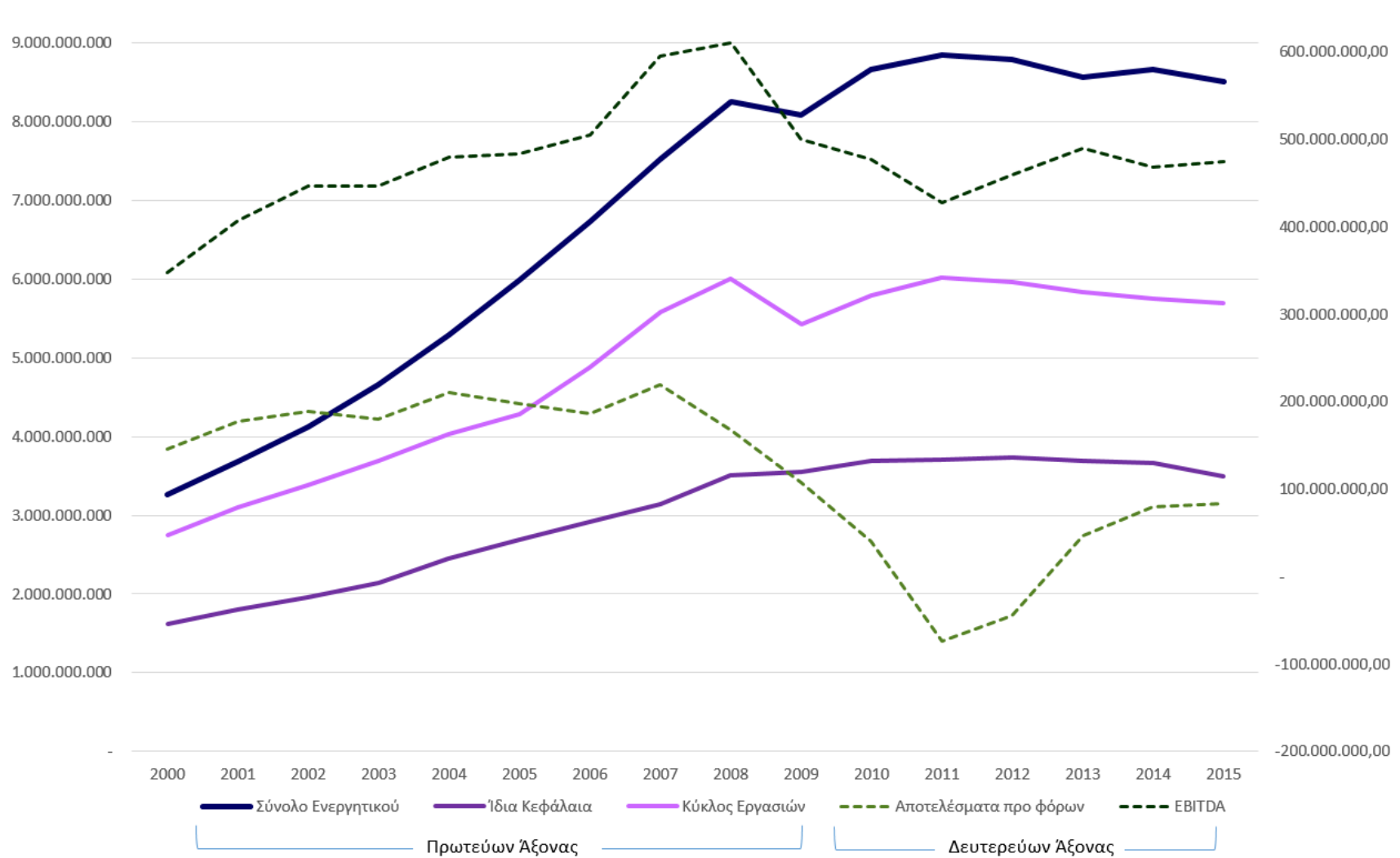
Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το γεγονός ότι μετά το αρχικό σοκ των δύο πρώτων ετών της κρίσης, οι μεταποιητικές επιχειρήσεις κατάφεραν να σταθεροποιήσουν τον κύκλο εργασιών τους. Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενη ενότητα, η αντίδραση των μεταποιητικών επιχειρήσεων στη συρρίκνωση του κύκλου εργασιών τους λόγω της επίδρασης της οικονομικής κρίσης, ήταν η εντατικοποίηση της εξαγωγικής δραστηριότητας. Μάλιστα, η εντατικοποίηση της εξαγωγικής δραστηριότητας εκτός από τη διατήρηση των οικονομικών μεγεθών, συνεισφέρει και στη διατήρηση των επιπέδων απασχόλησης¹³⁹.

Πίνακας 62. Βασικά χρηματοοικονομικά μεγέθη ενοποιημένων στοιχείων 747 μεταποιητικών επιχειρήσεων με έδρα στη Βόρεια Ελλάδα

Έτος	Ίδια Κεφάλαια	Σύνολο Ενεργητικού	Κύκλος Εργασιών	Αποτελέσματα προ φόρων	EBITDA
2000	1.615.192.300,05	3.257.766.298,15	2.745.477.707,61	145.063.508,23	347.698.599,41
2001	1.806.439.718,34	3.681.302.142,18	3.100.616.311,34	177.742.075,67	407.528.079,70
2002	1.959.424.918,33	4.124.159.162,08	3.386.319.542,04	189.179.954,97	446.267.718,65
2003	2.136.817.314,04	4.662.650.908,79	3.693.591.886,29	180.061.157,28	446.883.257,70
2004	2.447.965.326,41	5.289.735.112,44	4.031.947.056,44	210.583.868,22	479.654.285,93
2005	2.693.130.451,73	5.986.205.089,88	4.283.254.167,56	197.139.997,49	483.405.729,71
2006	2.921.025.395,16	6.736.090.570,38	4.874.850.489,32	186.608.526,53	505.134.190,45
2007	3.148.484.676,49	7.519.490.031,53	5.579.394.615,52	219.062.262,97	595.713.654,80
2008	3.514.932.225,76	8.262.258.521,91	6.009.492.794,15	167.720.309,23	610.606.894,04
2009	3.555.035.761,00	8.088.779.969,00	5.433.693.463,00	107.142.414,00	499.472.953,00
2010	3.698.128.326,27	8.672.300.338,31	5.794.765.606,42	40.743.179,24	476.479.050,79
2011	3.704.500.620,93	8.855.227.873,40	6.026.135.765,58	(74.553.551,24)	426.977.205,69
2012	3.732.658.014,32	8.794.926.311,69	5.964.276.478,01	(44.952.227,21)	459.578.495,35
2013	3.696.164.243,23	8.561.996.222,00	5.834.923.272,97	46.230.895,51	489.421.232,27
2014	3.666.303.189,35	8.667.194.071,57	5.749.292.466,10	79.268.725,08	468.494.030,46
2015	3.493.499.498,39	8.517.952.872,44	5.694.272.443,55	82.960.291,57	473.945.243,10

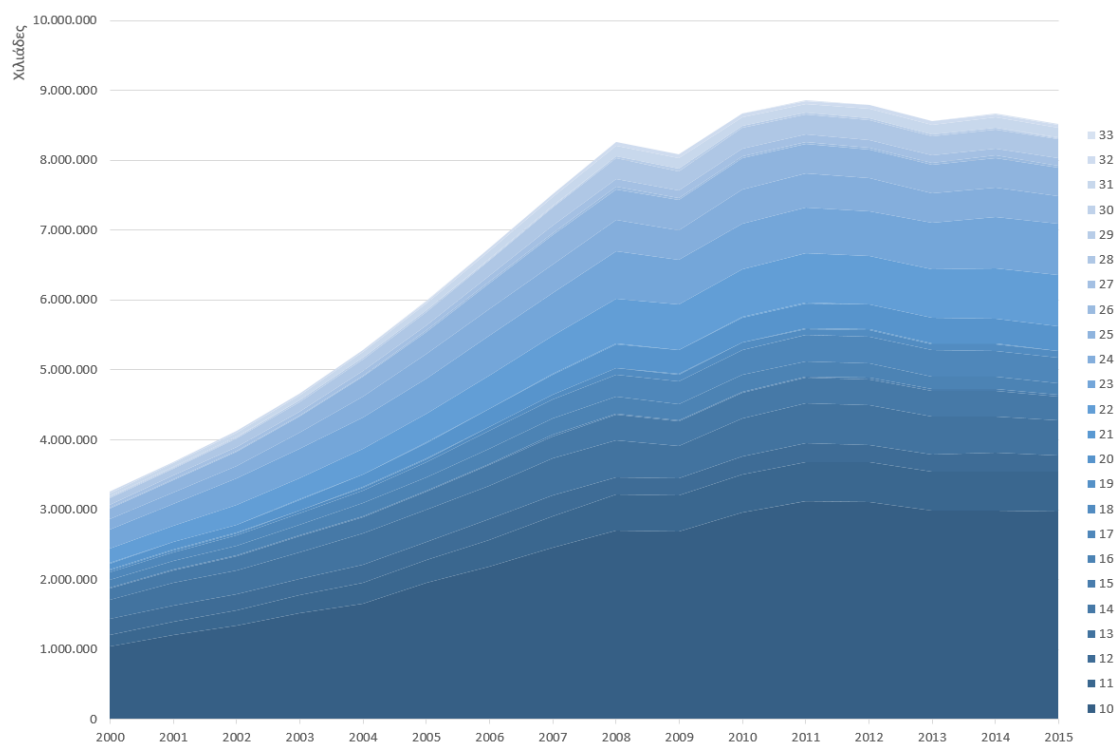
¹³⁹ Agiomirgiannakis, G., Voulgaris, F. and Papadogonas, T. 2006. Financial factors affecting profitability and employment growth: the case of Greek manufacturing, International Journal of Financial Services Management Vol.1, No.2/3, p. 232–242.

Γράφημα 48. Εξέλιξη βασικών χρηματοοικονομικών μεγεθών ενοποιημένων στοιχείων 747 μεταποιητικών επιχειρήσεων με έδρα στη Βόρεια Ελλάδα

Αναλυτικότερα, οι μεταποιητικές επιχειρήσεις κατά την περίοδο 2000-2015 έχουν ενισχύσει σημαντικά τα συνολικά επενδεδυμένα τους κεφάλαια, όπως αυτά αποτυπώνονται από τα στοιχεία του ενεργητικού που καταγράφονται στις οικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων του δείγματος. Η συνολική αύξηση του ενεργητικού των επιχειρήσεων του δείγματος ξεπερνά το 160%, με τη συμμετοχή των κλάδων στο σύνολο του ενεργητικού του δείγματος να εμφανίζεται σχετικά αμετάβλητη (βλ. Γράφημα 49). Το στοιχείο αυτό αποδεικνύει ότι το παραγωγικό σύστημα της Βόρειας Ελλάδας διαθέτει αυξημένο βαθμό επιχειρηματικής εξέλιξης, επιτρέποντας σε όλους τους κλάδους να αναπτυχθούν.

Γράφημα 49. Συμμετοχή των 23 μεταποιητικών κλάδων στην εξέλιξη του Συνόλου του Ενεργητικού 747 επιχειρήσεων του δείγματος (σε σταθερές τιμές 2009)

Το γεγονός ότι η αύξηση του ενεργητικού κατά βάση τροφοδοτείται από την αύξηση των παγίων (η αξία των οποίων από 39,65% του συνόλου του ενεργητικού το 2000 αυξήθηκε σε 44,65% το 2015, με κάμψη να παρουσιάζεται μόνο κατά το τελευταίο έτος) μεταφράζεται σε αυξημένη παραγωγική δυναμικότητα, ενώ η αύξηση αυτή αναμένεται να έχει επίδραση και στην κεφαλαιακή τους δομή.

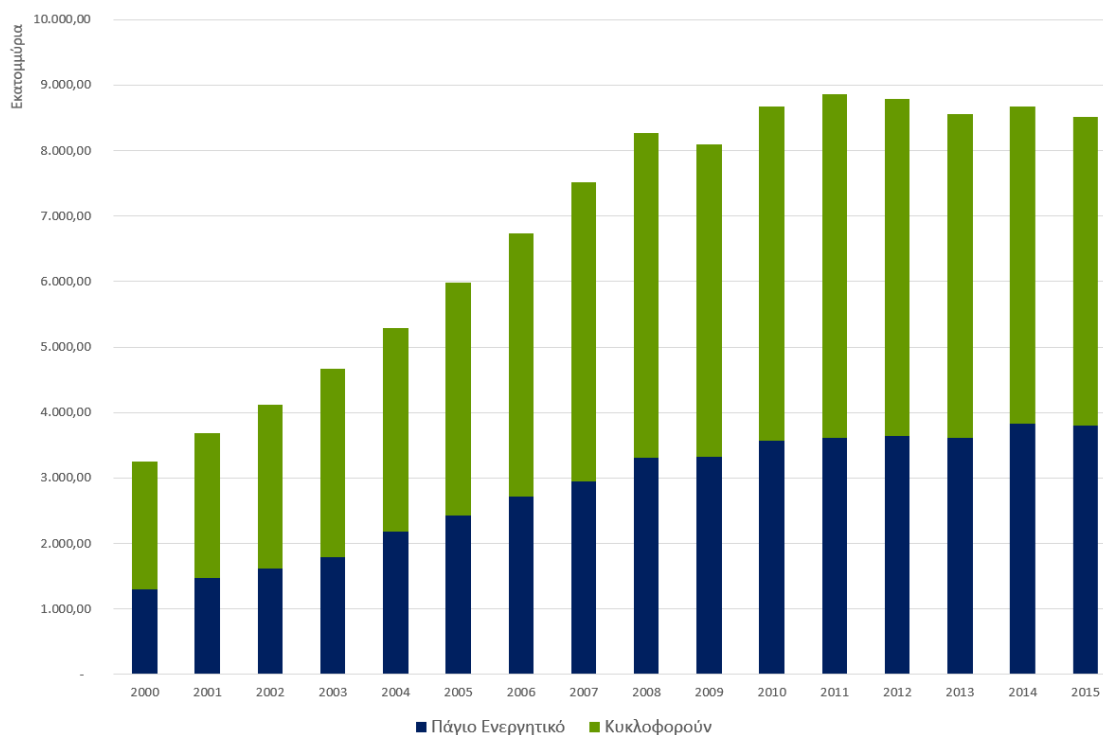
Η αύξηση των παγίων εν μέρει οφείλεται στην αποθεματοποίηση των μεταποιητικών επιχειρήσεων, γεγονός το οποίο ευθυγραμμίζεται τόσο με τη μεταβολή της κεφαλαιακής διάρθρωσης, όσο και με την εντατικοποίηση της εξαγωγικής δραστηριότητας (σημειώνεται ότι όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, οι παραγωγοί βασίζουν την απόφασή τους να εξάγουν ή όχι με βάση την τιμή του προϊόντος στις διεθνείς αγορές, και όχι με βάση το κόστος παραγωγής¹⁴⁰).

¹⁴⁰ ο.π. σημείο 108

Επίσης, είναι ιδιαίτερα σημαντικό το γεγονός ότι η αύξηση του πάγιου ενεργητικού συνδυάζεται με (πιο βραδεία) αύξηση του κυκλοφορούντος ενεργητικού, το οποίο επίσης στοιχειοθετεί ότι η μεταβολή της σχέσης πάγιου-κυκλοφορούντος ενεργητικού δεν οφείλεται σε ρευστοποιήσεις, αλλά όντως στην αναδιάρθρωση της δομής των επιχειρήσεων και των λειτουργιών τους, στο πλαίσιο προσαρμογής στην κρίση.

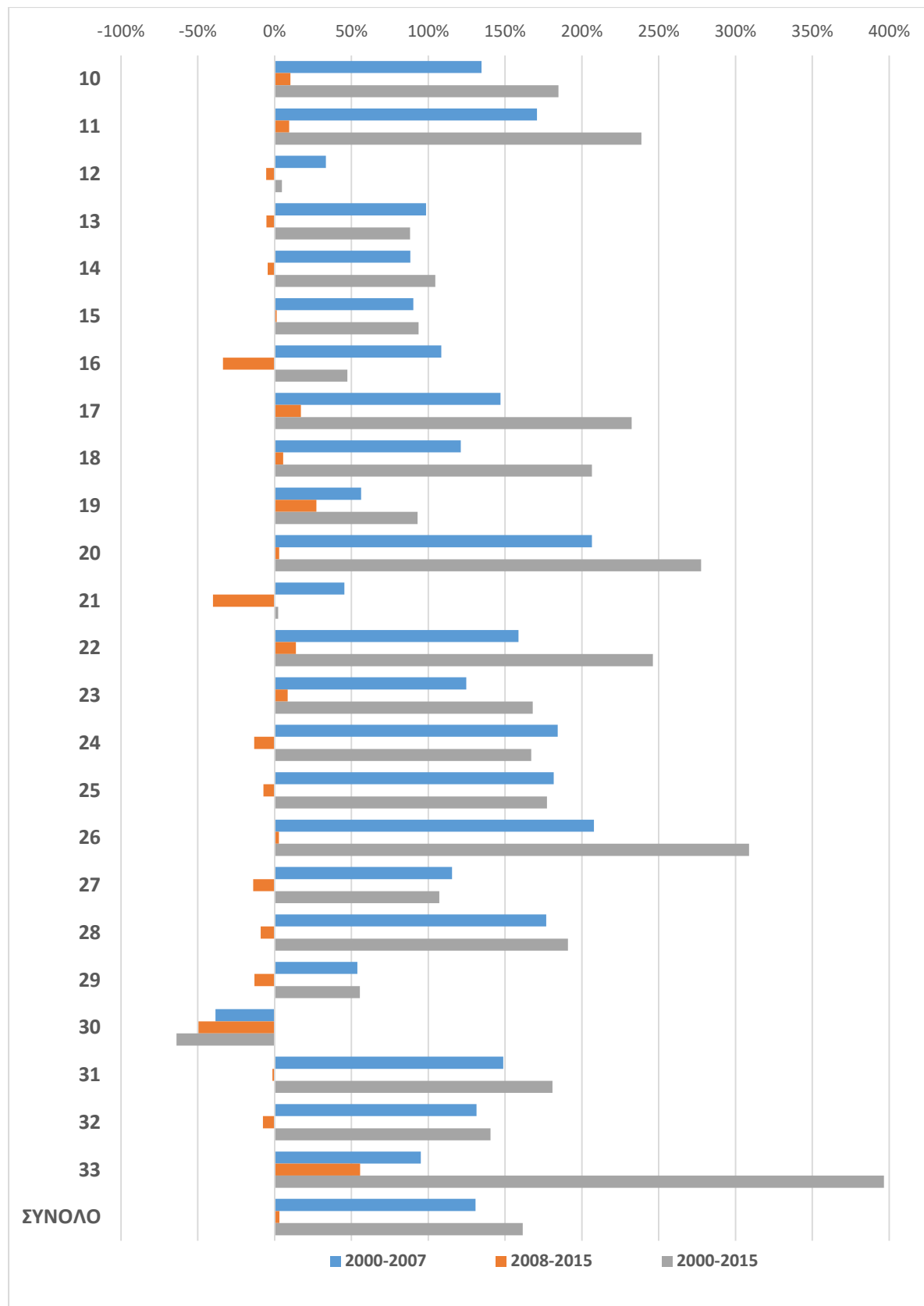
Όπως ήταν αναμενόμενο, η αύξηση αυτή επιτεύχθηκε χάρη στη σημαντική επέκταση του ενεργητικού κατά την προ κρίσης περίοδο (2000-2007), καταγράφοντας αύξηση ενεργητικού κατά 154%. Αντίθετα, κατά την διάρκεια της κρίσης (2008-2015) ουσιαστικά «πάγωσε» η επενδυτική δραστηριότητα, εμφανίζοντας αύξηση μόλις κατά 3% (βλ. Γράφημα 50). Ενδεικτικό της επίδρασης της κρίσης, και ειδικά του παρατεταμένου χρονικού της διαστήματος, είναι το γεγονός ότι 18 από τους 23 μεταποιητικούς κλάδους καταγράφουν το 2015 μείωση του ενεργητικού τους σε σχέση με το προηγούμενο έτος, ενώ κανένας κλάδος δεν καταφέρνει να εμφανίσει συνεχή αύξηση του ενεργητικού του καθ' όλη την διάρκεια της περιόδου 2000 έως 2015.

Γράφημα 50. Εξέλιξη Πάγιου Ενεργητικού και Κυκλοφορούντος Ενεργητικού (σε σταθερές τιμές 2009)

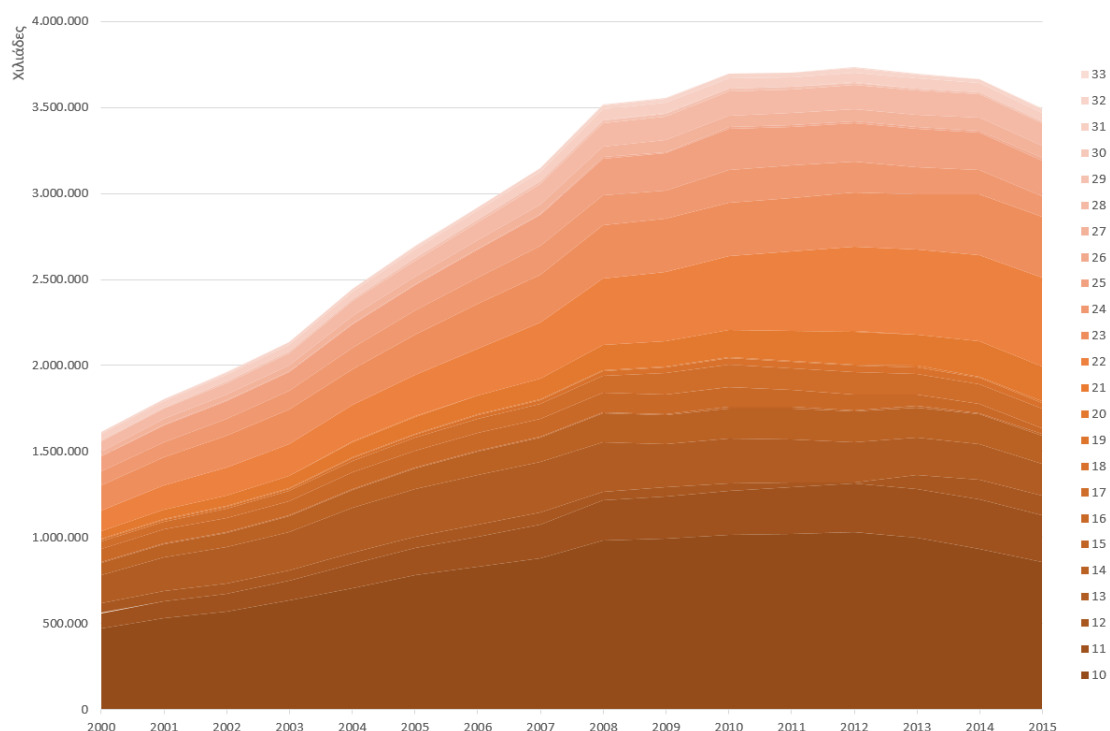
Εστιάζοντας σε κλαδικό επίπεδο, γίνεται άμεσα σαφές ότι ο κλάδος βιομηχανίας ξύλου (κλάδος 16), έχει υποστεί σημαντική συρρίκνωση λόγω της κρίσης, αφού ενώ την περίοδο 2000-2007 παρουσίαζε αύξηση ενεργητικού κατά 64%, τη περίοδο 2008-2015 συρρικνώθηκε κατά 34%, ενώ το ίδιο περίπου ισχύει και για τον κλάδο παραγωγής φαρμακευτικών προϊόντων (κλάδος 21).

Γράφημα 51. Μεταβολή συνόλου ενεργητικού 747 επιχειρήσεων του δείγματος ανά κλάδο για την περίοδο 2000-2015 και τις δύο υποπεριόδους 2000-2007 και 2008-2015

Ηπιότερη ήταν η αύξηση των ιδίων κεφαλαίων, καθώς την περίοδο 2000-2015 καταγράφεται διπλασιασμός των ιδίων κεφαλαίων (βλ. Γράφημα 52). Ειδικότερα, στο σύνολο των 747 επιχειρήσεων του δείγματος, τα ίδια κεφάλαια αυξήθηκαν από €1,6 δισ. το 2000 σε €3,5 δισ. το 2015. Το 2015, 18 από τους 23 μεταποιητικούς κλάδους παρουσίασαν μείωση των ιδίων κεφαλαίων. Η κλαδική σύνθεση των ιδίων κεφαλαίων του δείγματος, παρουσιάζει μεταβολή, εν αντιθέσει με τη σχετικά αμετάβλητη εικόνα που παρουσίασε η κλαδική σύνθεση του συνόλου των επενδεδυμένων κεφαλαίων. Το γεγονός αυτό αποτελεί μία πρώτη ένδειξη της αλλαγής του χρηματοδοτικού μίγματος των επιχειρήσεων του δείγματος. Η συμμετοχή του κλάδου τροφίμων συρρικνώνεται ελαφρώς, από 29,3% σε 24,6% το 2015, ενώ ο κλάδος παραγωγής φαρμακευτικών προϊόντων εμφανίζει αύξηση από 7% σε 14% των συνολικών ιδίων κεφαλαίων του δείγματος. Σημαντική υποχώρηση σημειώνει ο κλάδος παραγωγής προϊόντων καπνού, η συμμετοχή του οποίου υποδιπλασιάστηκε (από 10% σε 5%).

Γράφημα 52. Συμμετοχή των 23 μεταποιητικών κλάδων στην εξέλιξη των Ιδίων Κεφαλαίων (σε σταθερές τιμές 2009)

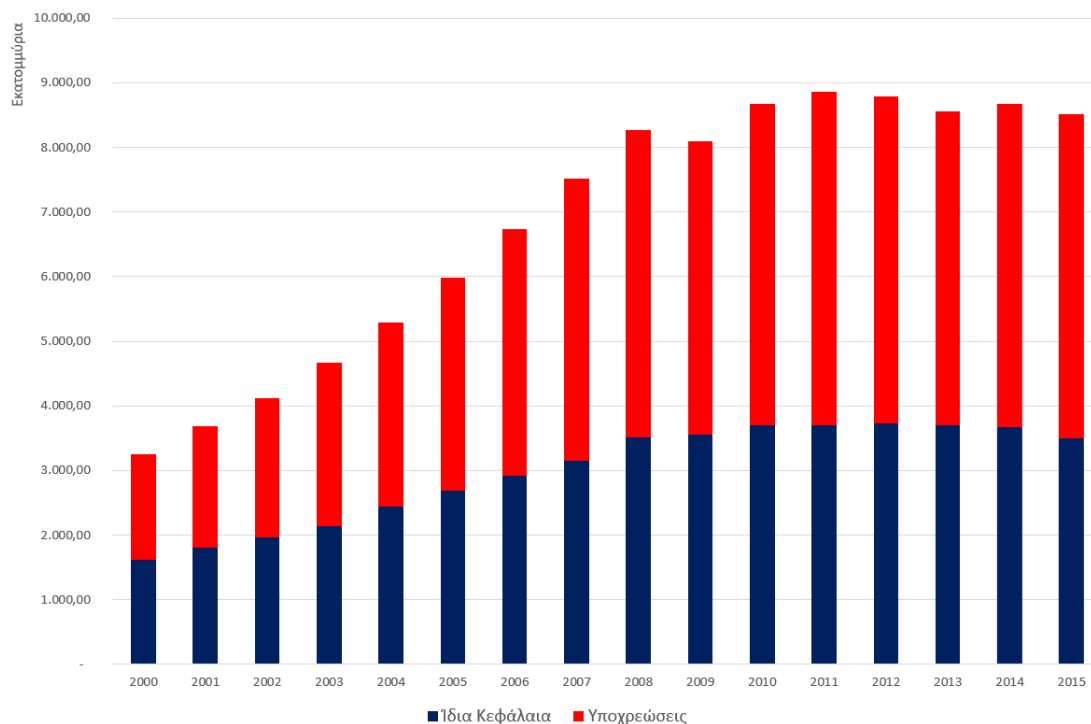

Η χρηματοοικονομική μόχλευση των επιχειρήσεων βρίσκεται σε επίπεδα όμοια με αυτά των ευρωπαϊκών χωρών που έχουν παρόμοια δομή του της οικονομίας¹⁴¹. Έτσι, διαμορφώνεται τα ίδια κεφάλαια καλύπτουν το 41% του συνολικού επενδεδυμένου κεφαλαίου το 2015, έναντι 49% το 2000 (βλ. Γράφημα 53). Ταυτόχρονα, σε ευθυγράμμιση με την ενίσχυση των

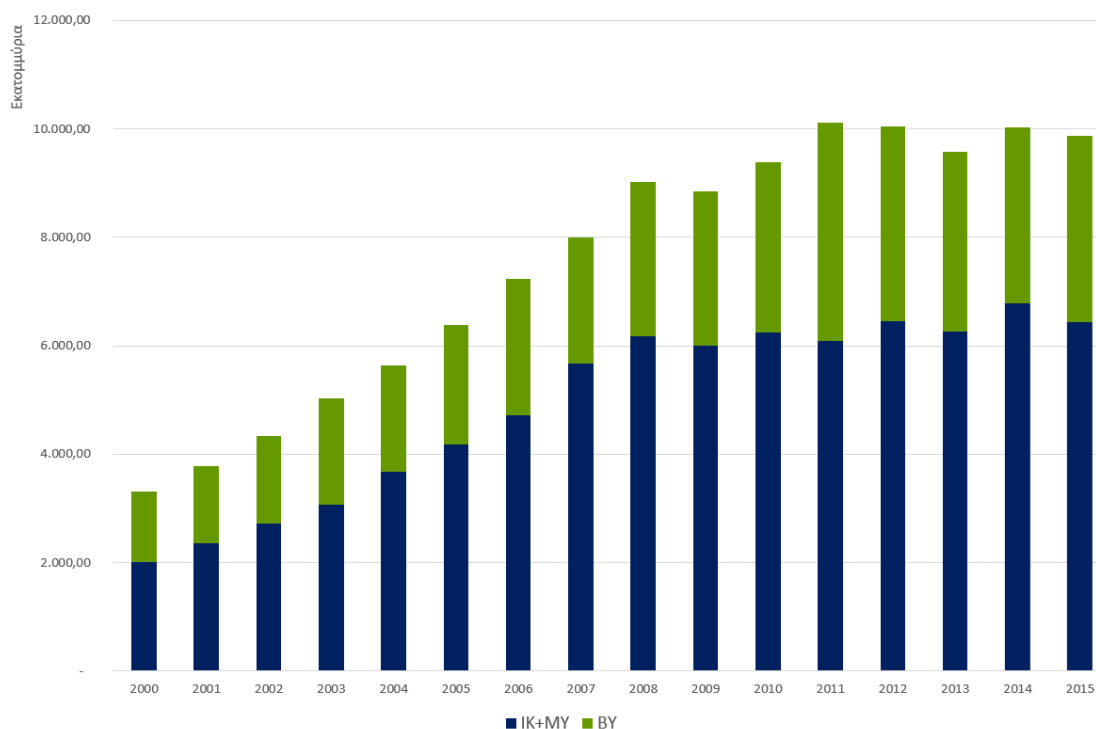
¹⁴¹ European Central Bank (2015), Statistics Paper No 11, September 2015

παγίων στοιχείων του ενεργητικού, αύξηση παρουσιάζει η αύξηση των μακροχρόνιων πηγών χρηματοδότησης (Ίδια Κεφάλαια και Μακροπρόθεσμες Υποχρεώσεις) (βλ. Γράφημα 54).

Γράφημα 53. Εξέλιξη της χρηματοδοτικής διάρθρωσης

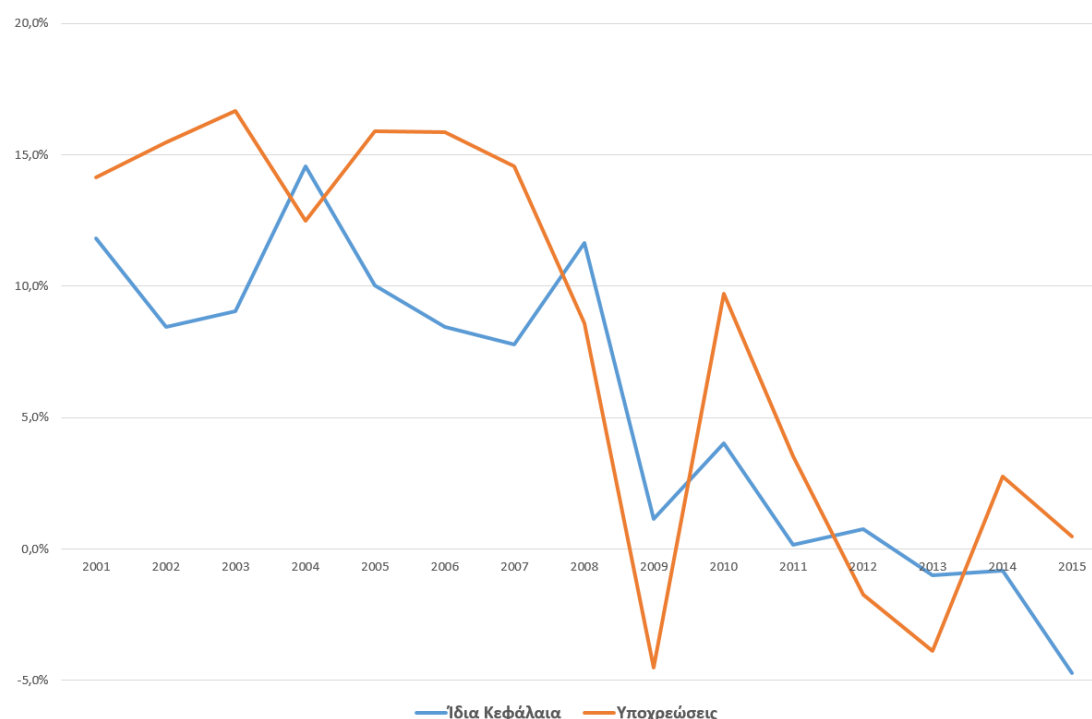

Γράφημα 54. Εξέλιξη της κεφαλαιακής διάρθρωσης

Ιδιαίτερα κρίσιμο στοιχείο αποτελεί η αλλαγή της συμπεριφοράς των μεταποιητικών επιχειρήσεων, αναφορικά με το χρηματοδοτικό μίγμα των επενδύσεων. Ειδικότερα κατά την περίοδο 2000-2007, δηλ. πριν την εκδήλωση της κρίσης, οι δύο πηγές κεφαλαίων (ίδια κεφάλαια και υποχρεώσεις) φαίνεται να ακολουθούν αντίθετη πορεία, με την αύξηση του ενός μεγέθους να συνοδεύεται από μείωση του άλλου. Αντίθετα, μετά την εκδήλωση της κρίσης, οι δύο πηγές χρηματοδότησης εμφανίζουν παράλληλη εξέλιξη, με διαφοροποίηση στο ρυθμό μεταβολής (βλ. Γράφημα 55). Το γεγονός ότι οι υποχρεώσεις μεταβάλλονται με ταχύτερο ρυθμό σε σχέση με τα ίδια κεφάλαια ευθυγραμμίζεται με την αύξηση του πάγιου ενεργητικού, καθώς οι ελληνικές μεταποιητικές επιχειρήσεις χρηματοδοτούν κατά βάσει τις επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου μέσω ξένων κεφαλαίων¹⁴².

Γράφημα 55. Ετήσια Μεταβολή των ιδίων κεφαλαίων και των υποχρεώσεων

Στο σημείο αυτό φυσικά πρέπει να σημειωθεί η σημαντική επίδραση που είχαν στη διαμόρφωση του παθητικού των επιχειρήσεων (και ιδίως των ιδίων κεφαλαίων) οι μεταβολές του φορολογικού πλαισίου που εισήχθησαν κατά τα τελευταία έτη, ιδίως σε σχέση με τη φορολογική μεταχείριση αποθεματικών. Μάλιστα, το φορολογικό καθεστώς αποτελεί καθοριστικό παράγοντα αναφορικά με το διαφορετικό επίπεδο μόχλευσης

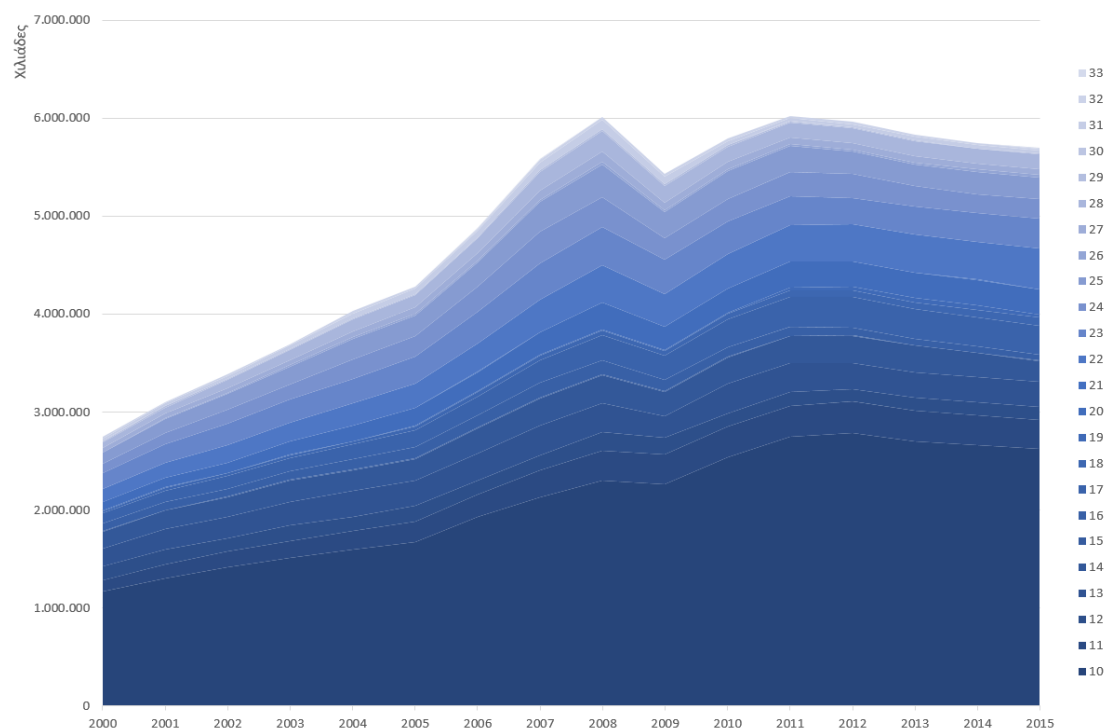
¹⁴² Agiomirgianakis, G., Voulgaris, F. and Papadogonas, T. (2006), *Financial factors affecting profitability and employment growth: the case of Greek manufacturing*, International Journal of Financial Services Management Vol. 1, Nos. 2/3, 2006

κεφαλαίων που παρατηρείται μεταξύ επιχειρήσεων των κλάδων της μεταποίησης στην Ευρώπη¹⁴³.

Παράλληλα, σημειώνεται ότι τα ίδια κεφάλαια αποτελούν τη βασική πηγή χρηματοδότησης δραστηριοτήτων έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης, εξ ου και η σημαντική αύξηση των ιδίων κεφαλαίων σε κλάδους έντασης γνώσης, όπως ο κλάδος παραγωγής φαρμακευτικών προϊόντων. Η ανάπτυξη εναλλακτικών πηγών άντλησης ιδίων κεφαλαίων (π.χ. πληθοπορισμός – crowd funding) για τη χρηματοδότηση επιχειρήσεων μεγαλύτερης έντασης γνώσης και τεχνολογίας και τεχνολογίας επιβεβαιώνει το σημείο αυτό.

Ο κύκλος εργασιών αποτελεί το κύριο μέγεθος το οποίο αποτυπώνει την ενισχυμένη ανθεκτικότητα των μεταποιητικών επιχειρήσεων. Κι αυτό καθώς οι επιχειρήσεις του δείγματος κατάφεραν να σταθεροποιήσουν σε υψηλά επίπεδα τον κύκλο εργασιών μετά το αρχικό σοκ της οικονομικής κρίσης, διατηρώντας τα οφέλη που είχαν αποκομίσει κατά την περίοδο 2000-2008. Μάλιστα, η αύξηση του κύκλου εργασιών εμφάνισε επιτάχυνση κατά την περίοδο 2005-2008 (βλ. Γράφημα 56). Οι μεταποιητικές επιχειρήσεις έχουν καταφέρει να περιορίσουν την επίδραση της κρίσης χάρη στην αύξηση των εξαγωγών τους, όπως καταγράφηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, αλλά και λόγω της συμπίεσης του κόστους.

Γράφημα 56. Συμμετοχή των 23 μεταποιητικών κλάδων στην εξέλιξη του Κύκλου Εργασιών (σε σταθερές τιμές 2009)

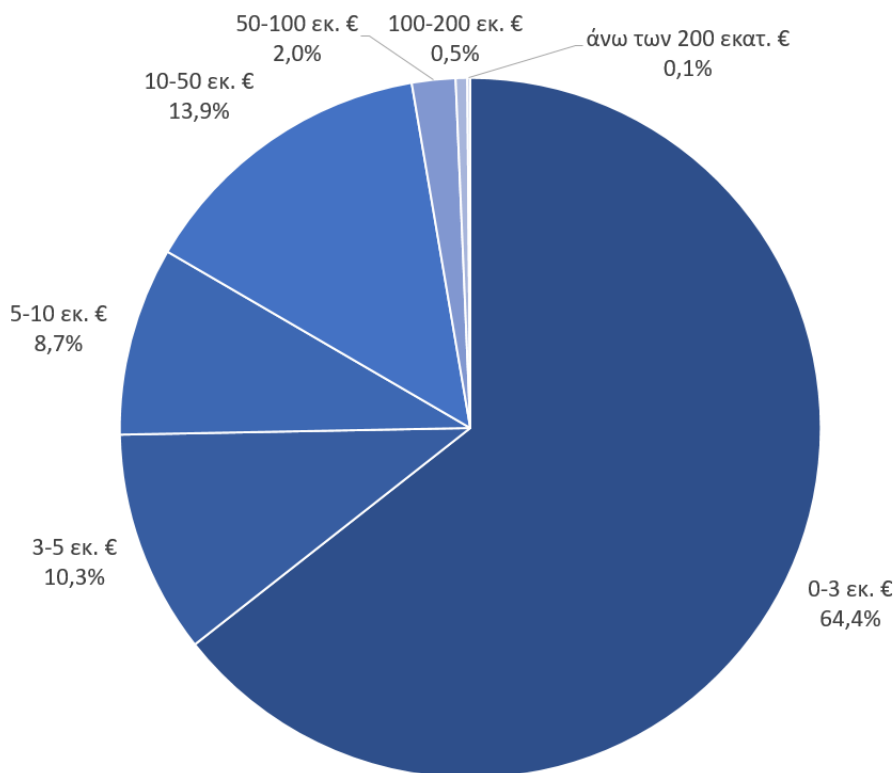

¹⁴³ Brun, M. Et al. (2013), *Profitability, Equity Capitalization and Net Worth at Risk. How resilient are non-financial corporations in a crisis environment?*, European Committee of Central Balance Sheet Data Offices Working Paper

Όπως αποτυπώνεται στο Γράφημα 56 ο κλάδος Τροφίμων κυμαίνεται σε επίπεδα 40% έως 45%, ενώ συνδυαστικά με τον κλάδο ποτών αποτελεί σχεδόν το ήμισυ του συνολικού κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων του δείγματος. Επίσης, χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι 22 από τους 23 κλάδους εμφανίζουν αύξηση κατά την περίοδο 2000-2007, ενώ μόνον 7 την περίοδο 2008-2015.

Η πλειοψηφία του δείγματος αποτελείται από μικρές επιχειρήσεις, γεγονός που αντανακλάται στο ποσοστό που καταλαμβάνουν οι επιχειρήσεις του δείγματος με κύκλο εργασιών έως €3 εκατ. (βλ. Γράφημα 57). Συγκεκριμένα, το 64,4% των επιχειρήσεων του δείγματος αποτελείται από επιχειρήσεις που πραγματοποιούν κύκλο εργασιών έως €3 εκατ., με το μέσο όρο τους εύρους να διαμορφώνεται σε €916,2 χιλ.. Στο σύνολο του δείγματος, ο μέσος κύκλος εργασιών διαμορφώνεται σε €7,2 εκατ..

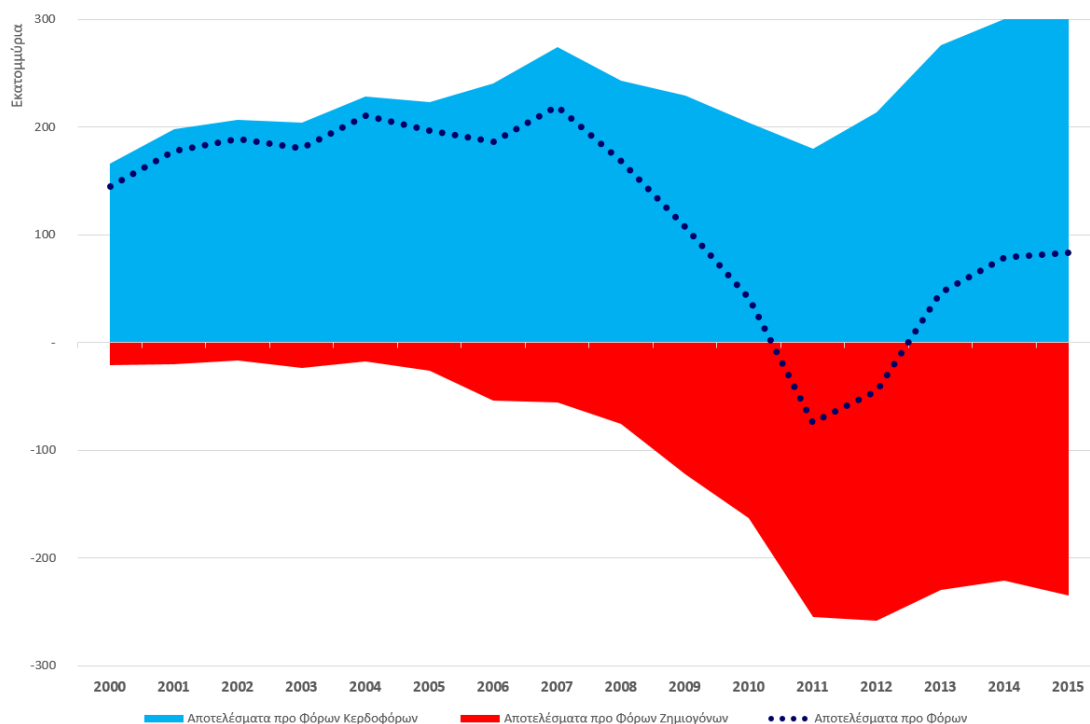
Γράφημα 57. Κατανομή επιχειρήσεων του δείγματος ανά εύρος κύκλου εργασιών

Παρά το γεγονός ότι οι μεταποιητικές επιχειρήσεις έχουν καταφέρει να διατηρήσουν σε σταθερό το επίπεδο του κύκλου εργασιών από το 2010 κ.ε., τα αποτελέσματα προ φόρων έχουν συρρικνωθεί σημαντικά, αντανακλώντας το αυξημένο κόστος που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις. Έτσι, από συνολικά κέρδη €145 εκατ. το 2000, οι επιχειρήσεις του δείγματος κατέγραψαν σωρευτικά ζημίες €74 εκατ. το 2011, αντανακλώντας την αύξηση του κόστους δραστηριοποίησής τους. Επίσης σημαντικό στοιχείο είναι το γεγονός ότι περίπου μία στις τρεις επιχειρήσεις του δείγματος μετατράπηκαν από κερδοφόρα σε ζημιογόνα. Οι κερδοφόρες επιχειρήσεις περιορίστηκαν από 80% σε 53% του δείγματος. Σημαντικότερη είναι η επιδείνωση των αποτελεσμάτων, καθώς τα σωρευτικά αποτελέσματα, καθώς όπως

προαναφέρθηκε η συνολική απώλεια που κατέγραψαν οι επιχειρήσεις του δείγματος κατά την περίοδο 2000-2011 διαμορφώνεται σε €219,5 εκατ..

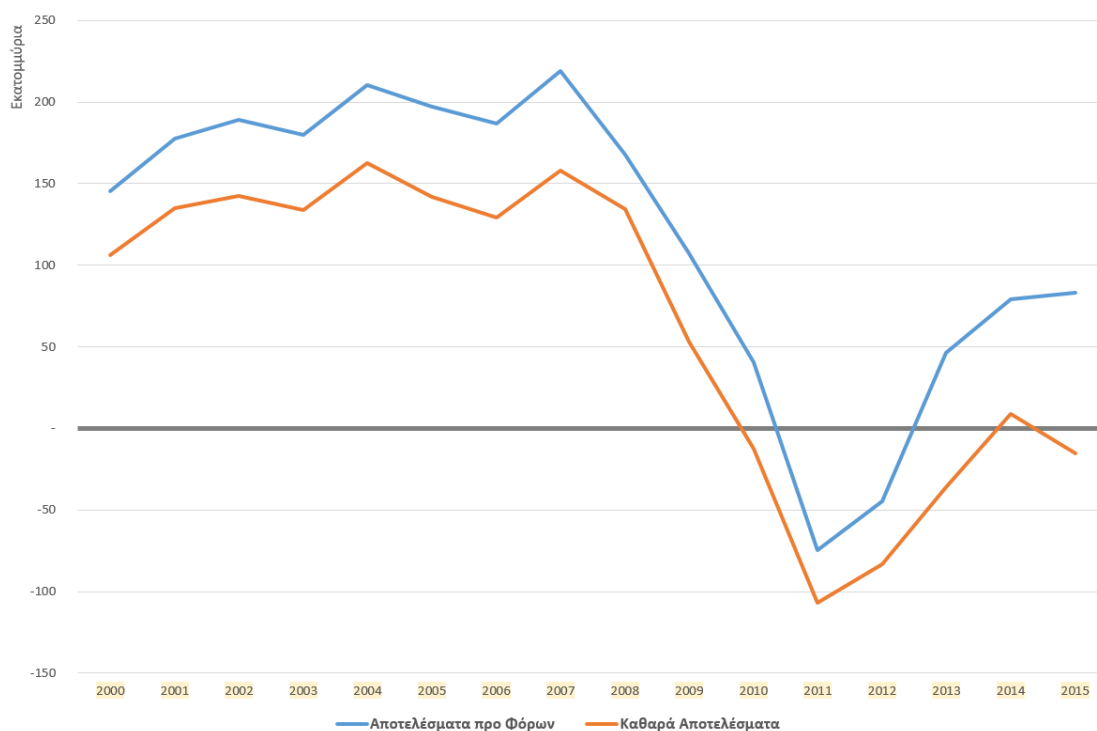
Γράφημα 58. Αποτελέσματα προ φόρων κερδοφόρων vs αποτελέσματα προ φόρων ζημιολόγων επιχειρήσεων

Χαρακτηριστική είναι η επίδραση στο κλάδο βιομηχανίας ξύλου και κατασκευής προϊόντων από ξύλο, όπου το ποσοστό κερδοφόρων επιχειρήσεων το κλάδου από 4 στις 5 το 2000 περιορίστηκε μόλις στη 1 στις 5 το 2015. Σε επίπεδο κλάδων, οι επιχειρήσεις της βιομηχανίας τροφίμων είναι αυτές που ενισχύουν σημαντικά τη συνεισφορά τους στην κερδοφορία της μεταποίησης. Όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα των επιχειρήσεων του δείγματος, οι επιχειρήσεις το κλάδου βιομηχανίας τροφίμων ενισχύουν του ποσοστό συνεισφοράς τους στη συνολική κερδοφορία από 20% των κερδοφόρων επιχειρήσεων το 2000 σε 32% το 2016. Κλάδοι οι οποίοι εμφανίζουν ενίσχυση του ποσοστού συνεισφοράς τους στη συνολική κερδοφορία είναι ο κλάδος κατασκευής προϊόντων από πλαστικό και ο κλάδος παραγωγής άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων.

Τα καθαρά αποτελέσματα των επιχειρήσεων του δείγματος αποτελεί το μέγεθος που δέχθηκε την εντονότερη πίεση, ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης, αλλά και της αύξησης της φορολογικής πίεσης προς τις επιχειρήσεις λόγω της δημοσιονομικής κρίσης. Συγκεκριμένα, ενώ τα καθαρά κέρδη των επιχειρήσεων κατά την περίοδο 2000-2007 κατέγραψαν αύξηση της τάξης του 49%, κατά τη διάρκεια της κρίσης (έτη 2008-2015) σημειώθηκε συρρίκνωση κατά 112%, οδηγώντας σε αρνητικό αποτέλεσμα (ζημίες) στο σύνολο του δείγματος των 747 επιχειρήσεων ύψους €15,5 εκατ. (βλ. Γράφημα 59).

Γράφημα 59. Εξέλιξη αποτελεσμάτων προ φόρων και καθαρών αποτελεσμάτων 2000-2015

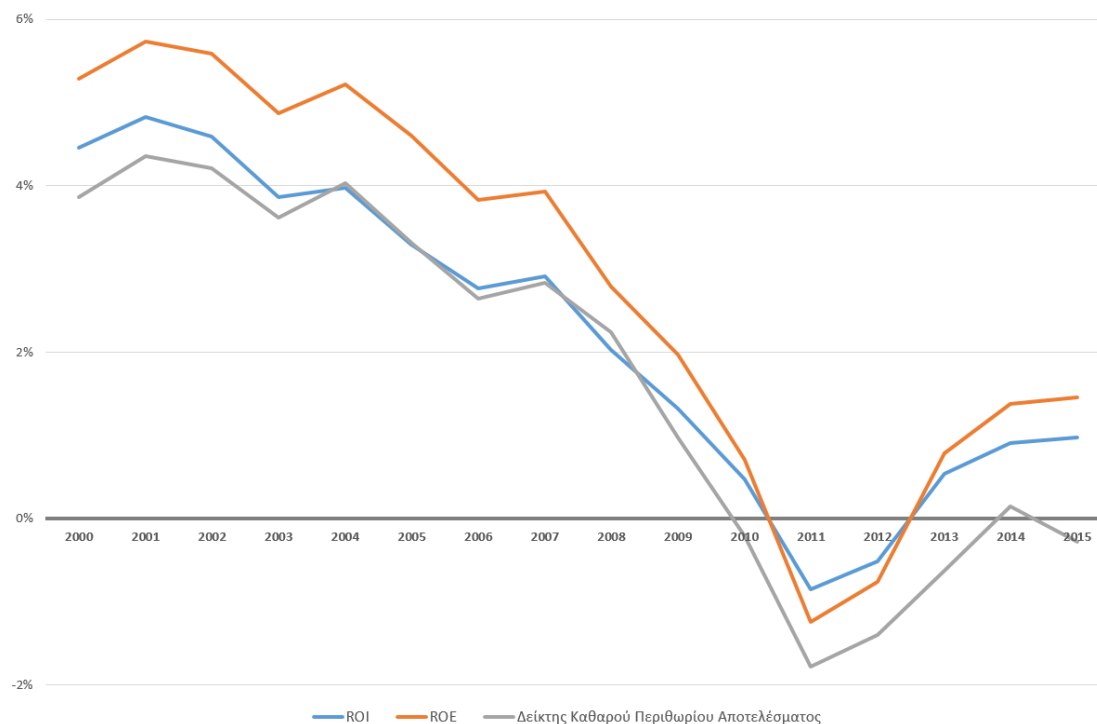

Η απόκλιση που καταγράφεται στην εξέλιξη των αποτελεσμάτων προ φόρων και των καθαρών αποτελεσμάτων αποδίδεται στην επιπλέον φορολογική επιβάρυνση. Η περαιτέρω ανάλυση των χρηματοοικονομικών δεικτών αποδοτικότητας, όπως η απόδοση των επενδεδυμένων κεφαλαίων και η απόδοση των ιδίων κεφαλαίων των επιχειρήσεων του δείγματος καθιστά σαφή τη μειωμένη ανταγωνιστική θέση των μεταποιητικών επιχειρήσεων, καθώς σε σχέση με τις επιδόσεις άλλων Ευρωπαϊκών χωρών υπολείπονται σημαντικά.

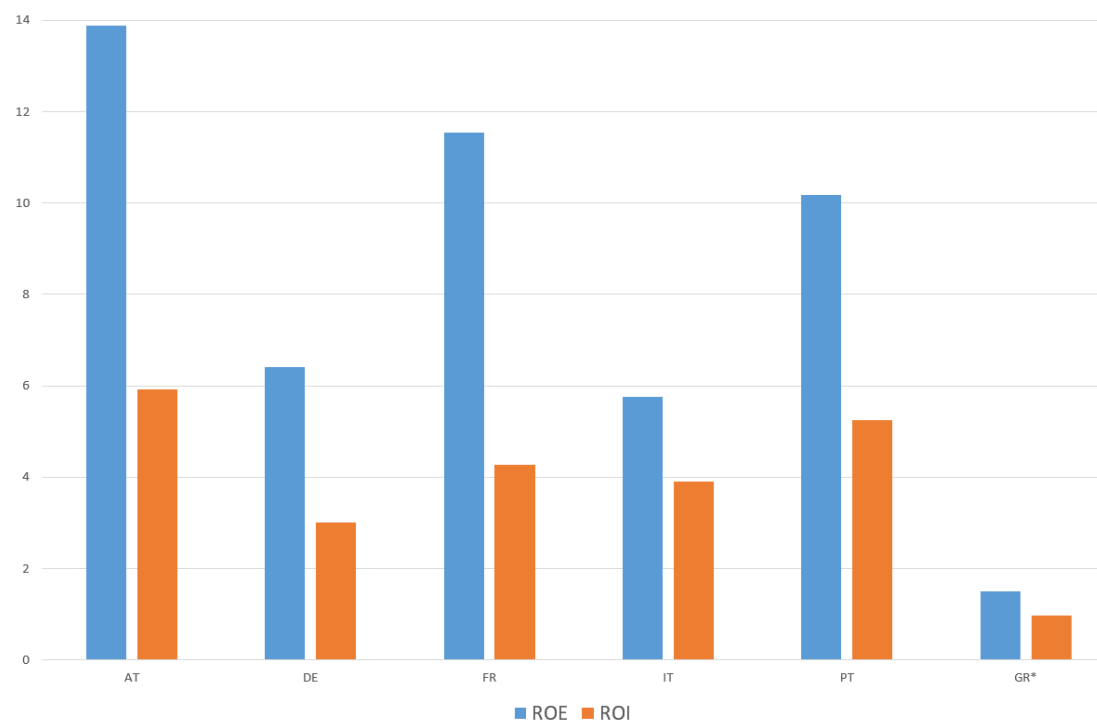
Δεδομένου ότι το μέσο κόστος κεφαλαίου (μετά φόρων) του μεταποιητικού τομέα διαμορφώνεται σε 7,6%, και το κόστος των ιδίων κεφαλαίων διαμορφώνεται σε 8,7%¹⁴⁴, ενώ στο σύνολο των 747 επιχειρήσεων του δείγματος η απόδοση των ιδίων κεφαλαίων διαμορφώνεται σε 1,5% και το περιθώριο των καθαρών αποτελεσμάτων διαμορφώνεται σε οριακά επίπεδα υπό του μηδέν, η ικανότητα των επιχειρήσεων να ανταγωνιστούν περιορίζεται σημαντικά, καθιστώντας απαραίτητη την υποστήριξη μέσω μέτρων/εργαλείων βιομηχανικών πολιτικής.

¹⁴⁴ KPMG (2017), Cost of Capital Study 2016

Γράφημα 60. Εξέλιξη βασικών χρηματοοικονομικών δεικτών αποτελεσματικότητας

Γράφημα 61. Σύγκριση Απόδοσης Επενδεδυμένων Κεφαλαίων (ROI) και Ιδίων Κεφαλαίων (ROE) μεταποιητικών επιχειρήσεων 6 ευρωπαϊκών χωρών (%)*

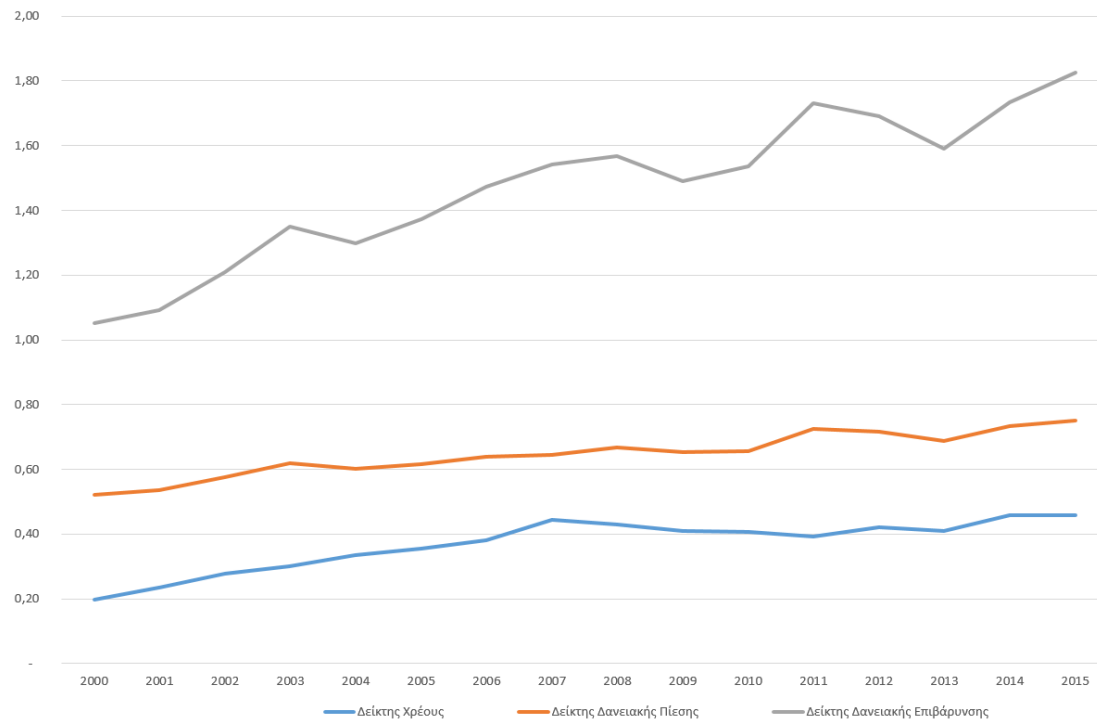

*Τα στοιχεία αντλήθηκαν από τη βάση δεδομένων BACH (Bank for the Accounts of Companies Harmonized) πλην των στοιχείων της Ελλάδας, που αφορούν τα ενοποιημένα στοιχεία 747 επιχειρήσεων του δείγματος

Τα ανωτέρω αποτελέσματα ευθυγραμμίζονται με τα ευρήματα σχετικών μελετών¹⁴⁵, επιβεβαιώνοντας το γεγονός ότι η αύξηση των παγίων κεφαλαίων έχει θετική επίδραση σε μέτρα αποδοτικότητας όπως η απόδοση των επενδεδυμένων και των ιδίων κεφαλαίων, αλλά όχι απαραίτητα σε μέτρα αποτελέσματος, όπως το περιθώριο των καθαρών αποτελεσμάτων, λόγω της ύπαρξης σημαντικών επιβαρύνσεων στοιχείων μη-μισθολογικού κόστους.

Η μεταβολή της χρηματοδοτικής και κεφαλαιακής δομής των επιχειρήσεων του δείγματος αντανακλάται στην εξέλιξη των δεικτών χρηματοοικονομικής μόχλευσης, όπως ο δείκτης χρέους, ο δείκτης δανειακής επιβάρυνσης και ο δείκτης δανειακής πίεσης¹⁴⁶. Χαρακτηριστική είναι η μεταβολή της αναλογίας υποχρεώσεων προς τα ίδια κεφάλαια, με το λόγο να αυξάνεται από 1,02 το 2000 σε 1,81 το 2015.

Γράφημα 62. Δείκτες Χρηματοοικονομικής Μόχλευσης

Η κεφαλαιακή δομή αποτελεί βασικό προσδιοριστικό παράγοντα της ικανότητας των επιχειρήσεων να αναπτύσσονται¹⁴⁷, αν και δεν είναι ακριβώς σαφής η επίδραση που ασκεί η

¹⁴⁵

¹⁴⁶ Ο Δείκτης Χρέους ορίζεται ως ο λόγος μακροχρόνιων υποχρεώσεων προς το άθροισμα μακροχρόνιων υποχρεώσεων και ιδίων κεφαλαίων. Ο Δείκτης Δανειακής Επιβάρυνσης ορίζεται ως ο λόγος του Συνόλου των Υποχρεώσεων προς τα Ίδια Κεφάλαια. Ο Δείκτης Δανειακής Πίεσης ορίζεται ως ο λόγος του Συνόλου των Υποχρεώσεων προς το Σύνολο των επενδεδυμένων κεφαλαίων.

¹⁴⁷ Lang, L., Ofek, E. and Stulz, R.M. (1996), *Leverage, investment and firm growth*, Journal of Financial Economics, Vol. 40, pp.3–29

πηγή χρηματοδότησης στην μόχλευση της συγκεκριμένης ικανότητας. Πάντως, τα ευρήματα της παρούσας μελέτης, δηλ. η αύξηση της εξάρτησης από ξένες πηγές και η συρρίκνωση της κερδοφορίας, πέραν της πρόδηλης ερμηνείας που είναι η επίδραση της οικονομικής κρίσης, επιβεβαιώνει τα αποτελέσματα άλλων συναφών ερευνών¹⁴⁸. Φυσικά παράγοντες όπως το τεχνολογικό περιεχόμενο των προϊόντων της κάθε επιχείρησης, η ένταση ανταγωνισμού εντός του κλάδου, αλλά και άλλα κλαδικά χαρακτηριστικά επιδρούν τόσο στην κεφαλαιακή διάρθρωση, όσο και στο χρηματοδοτικό μίγμα των επιχειρήσεων.

Αξιολόγηση της αναπτυξιακής ικανότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων

Όπως αναφέρθηκε στην εισαγωγή του παρόντος κεφαλαίου, η χρηματοδοτική επίδοση των επιχειρήσεων αποτελεί τη βάση της οικονομικής ανάπτυξης. Από την ανάλυση που προηγήθηκε βάσει των στοιχείων των οικονομικών καταστάσεων 747 μεταποιητικών επιχειρήσεων με έδρα στη Βόρεια Ελλάδα, αναδεικνύεται το γεγονός παρά τη σημαντική πίεση που δέχθηκαν, κατάφεραν να διατηρήσουν την ανταγωνιστικότητά τους σε ικανοποιητικά επίπεδα, χάρη στην εγγενή ανθεκτικότητα των δραστηριοτήτων του βιομηχανικού τομέα, καθώς και εν μέρει στην αναδιάρθρωσή τους.

Οι τρεις βασικές παράμετροι που προσδιορίζουν την ικανότητα των επιχειρήσεων να ανταγωνίζονται είναι η αποτελεσματικότητα των δραστηριοτήτων, η αποδοτικότητα των λειτουργιών και η υγιής χρηματοοικονομική διάρθρωση. Στο πλαίσιο της παρούσας ανάλυσης αναγνωρίζονται τρία αντίστοιχα μέτρα, που συνδυαστικά προσδιορίζουν την ικανότητα των επιχειρήσεων να ανταγωνίζονται:

- Η μέση ετήσια μεταβολή του κύκλου εργασιών κατά την τελευταία πενταετία (έτη 2011-2015),
- Η απόδοση των επενδεδυμένων (ή απασχολούμενων) κεφαλαίων (ROI) του έτους 2015, και
- Ο λόγος καθαρού δανεισμού προς αποτελέσματα προ τόκων, φόρων και αποσβέσεων.

Βάσει της διεθνούς εμπειρίας και σχετικών ερευνών, διακρίνουμε τρία επίπεδα επιδόσεων σε κάθε μέτρο: υψηλή (επίδοση), μέτρια, χαμηλή, τα οποία προσδιορίζονται βάσει των ακόλουθων κρίσιμων τιμών ανά μέτρο:

- Μέση ετήσια μεταβολή του κύκλου εργασιών τα έτη 2011 έως 2015:
 - ο Υψηλή χαρακτηρίζεται η επίδοση επιχειρήσεων οι οποίες παρουσιάζουν αύξηση μεγαλύτερη του 5%,
 - ο Μέτρια χαρακτηρίζεται η επίδοση επιχειρήσεων οι οποίες παρουσιάζουν τιμές μεταξύ -5% και +5%, ενώ τέλος
 - ο Χαμηλή χαρακτηρίζεται η επίδοση επιχειρήσεων οι οποίες παρουσιάζουν μέση ετήσια μεταβολή του κύκλου εργασιών τα έτη 2011 έως 2015 μικρότερη του -5%.

¹⁴⁸ G. Agiomirgianakis, F. Voulgaris and T. Papadogonas 2006

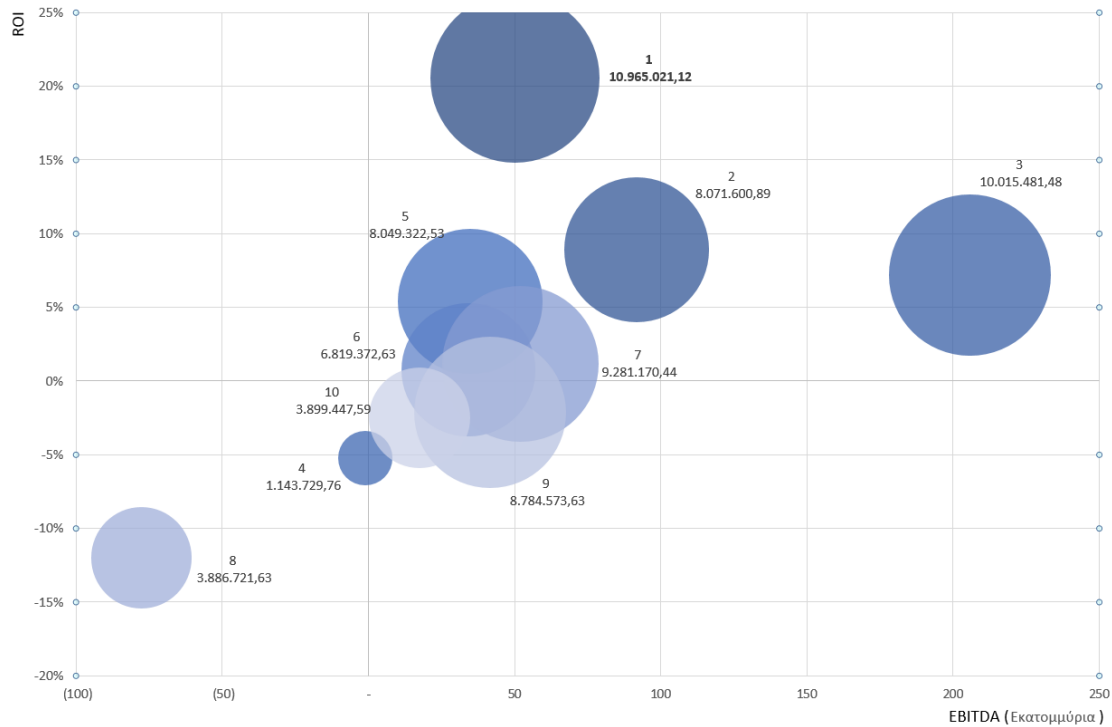
- Απόδοση των απασχολούμενων κεφαλαίων:
 - ο Υψηλή χαρακτηρίζεται η επίδοση επιχειρήσεων οι οποίες παρουσιάζουν επιχειρήσεις οι οποίες παρουσιάζουν τιμές μεγαλύτερες του +15%,
 - ο Μέτρια χαρακτηρίζεται η επίδοση επιχειρήσεων οι οποίες παρουσιάζουν τιμές μεταξύ 0% και +15%, ενώ τέλος
 - ο Χαμηλή χαρακτηρίζεται η επίδοση επιχειρήσεων οι οποίες παρουσιάζουν τιμές μικρότερες του 0%.
- Λόγος καθαρού δανεισμού προς αποτελέσματα προ τόκων, φόρων και αποσβέσεων:
 - ο Υψηλή χαρακτηρίζεται η επίδοση επιχειρήσεων οι οποίες παρουσιάζουν τιμές μικρότερες του 1,5,
 - ο Μέτρια χαρακτηρίζεται η επίδοση επιχειρήσεων οι οποίες παρουσιάζουν τιμές μεταξύ 1,5 και 5, ενώ τέλος
 - ο Χαμηλή χαρακτηρίζεται η επίδοση επιχειρήσεων οι οποίες παρουσιάζουν τιμές μεγαλύτερες του 5.

Βάσει της ανωτέρω μεθοδολογίας, κάθε επιχείρηση κατατάσσεται ανά μέτρο, δημιουργώντας 10 κατηγορίες επιχειρήσεων, όπως εμφανίζεται στον ακόλουθο Πίνακα 62:

Πίνακας 63. Κατηγοριοποίηση ανταγωνιστικότητας επιχειρήσεων βάσει επίδοσης σε τρία χρηματοοικονομικά μέτρα

Μέση ετήσια μεταβολή του κύκλου εργασιών τα έτη 2011 έως 2015	Απόδοση των απασχολούμενων κεφαλαίων	Λόγος καθαρού δανεισμού / αποτελέσματα πφτα	Κατηγορία	Χαρακτηρισμός Επιχειρήσεων Κατηγορίας	Αριθμός Επιχειρήσεων Κατηγορίας
ΥΨΗΛΗ	ΥΨΗΛΗ	ΥΨΗΛΗ	1	Ανταγωνιστική δυναμικά αναπτυσσόμενη	17
ΥΨΗΛΗ	ΥΨΗΛΗ	ΜΕΤΡΙΑ	2	Ανταγωνιστική με προοπτική ανάπτυξης	75
ΥΨΗΛΗ	ΜΕΤΡΙΑ	ΥΨΗΛΗ			
ΜΕΤΡΙΑ	ΥΨΗΛΗ	ΥΨΗΛΗ	3	Σταθερής Ανταγωνιστικότητας	146
ΥΨΗΛΗ	ΜΕΤΡΙΑ	ΜΕΤΡΙΑ			
ΜΕΤΡΙΑ	ΥΨΗΛΗ	ΜΕΤΡΙΑ			
ΜΕΤΡΙΑ	ΜΕΤΡΙΑ	ΥΨΗΛΗ	4	«Ευκαιριακής» Ανταγωνιστικότητας	25
ΥΨΗΛΗ	ΥΨΗΛΗ	ΧΑΜΗΛΗ			
ΥΨΗΛΗ	ΧΑΜΗΛΗ	ΥΨΗΛΗ	5	Μέτριας Ανταγωνιστικότητας	40
ΧΑΜΗΛΗ	ΥΨΗΛΗ	ΥΨΗΛΗ			
ΜΕΤΡΙΑ	ΜΕΤΡΙΑ	ΜΕΤΡΙΑ			
ΜΕΤΡΙΑ	ΥΨΗΛΗ	ΧΑΜΗΛΗ	6	Μονοδιάστατης/Αντιφατικής Ανταγωνιστικότητας	89
ΥΨΗΛΗ	ΜΕΤΡΙΑ	ΧΑΜΗΛΗ			
ΧΑΜΗΛΗ	ΜΕΤΡΙΑ	ΥΨΗΛΗ			
ΜΕΤΡΙΑ	ΧΑΜΗΛΗ	ΥΨΗΛΗ			
ΥΨΗΛΗ	ΧΑΜΗΛΗ	ΜΕΤΡΙΑ			
ΧΑΜΗΛΗ	ΥΨΗΛΗ	ΜΕΤΡΙΑ	7	Καταφέρνουν να επιβιώνουν	79
ΧΑΜΗΛΗ	ΜΕΤΡΙΑ	ΜΕΤΡΙΑ			
ΜΕΤΡΙΑ	ΧΑΜΗΛΗ	ΜΕΤΡΙΑ			
ΜΕΤΡΙΑ	ΜΕΤΡΙΑ	ΧΑΜΗΛΗ	8	Μέτριου Ρίσκου	139
ΧΑΜΗΛΗ	ΧΑΜΗΛΗ	ΥΨΗΛΗ			
ΧΑΜΗΛΗ	ΥΨΗΛΗ	ΧΑΜΗΛΗ			
ΥΨΗΛΗ	ΧΑΜΗΛΗ	ΧΑΜΗΛΗ	9	Υψηλού Ρίσκου	78
ΧΑΜΗΛΗ	ΧΑΜΗΛΗ	ΜΕΤΡΙΑ			
ΧΑΜΗΛΗ	ΜΕΤΡΙΑ	ΧΑΜΗΛΗ			
ΜΕΤΡΙΑ	ΧΑΜΗΛΗ	ΧΑΜΗΛΗ	10	«Ζωντανές-Νεκρές»	58
ΧΑΜΗΛΗ	ΧΑΜΗΛΗ	ΧΑΜΗΛΗ			

Γράφημα 63. Η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων ανά κατηγορία επιδόσεων.

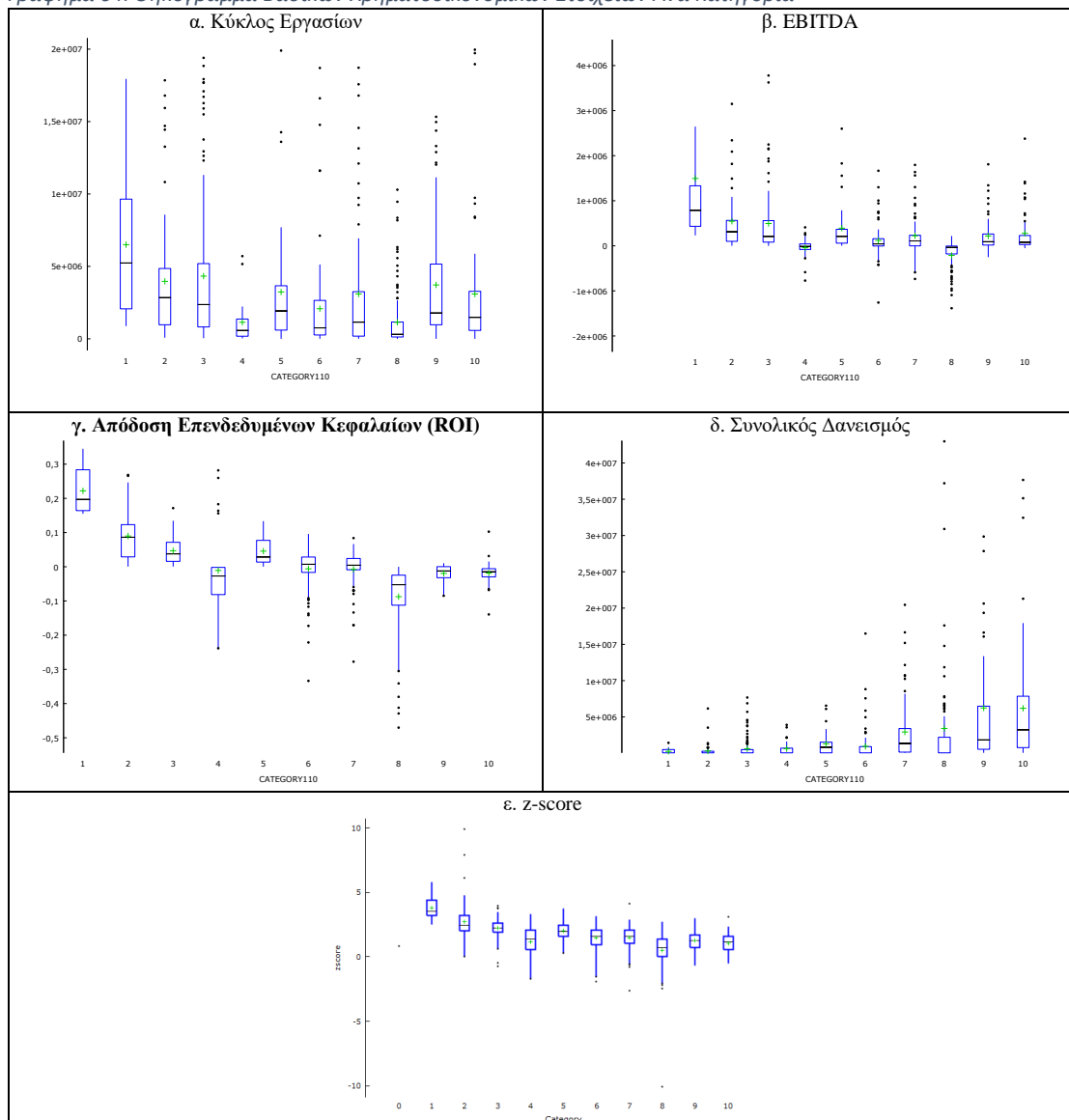
Το μέγεθος της φυσαλίδας αντανακλά τον μέσο κύκλο εργασιών ανά επιχείρηση της κατηγορίας για το έτος 2015

Η κατηγοριοποίηση των επιχειρήσεων βάσει των ανωτέρω χαρακτηριστικών δίνει ιδιαίτερα σημαντικά ευρήματα, όπως:

- Σε σχέση με τον κύκλο εργασιών, όπως παρουσιάζεται στο γράφημα 64α, οι επιχειρήσεις των υψηλότερων ομάδων εμφανίζουν υψηλότερες τιμές. Η ερμηνεία αυτού είναι ότι οι επιχειρήσεις με υψηλότερο κύκλο εργασιών εμφανίζουν καλύτερη χρηματοοικονομική εικόνα τόσο σε όρους ανάπτυξης, όσο και υγιούς χρηματοοικονομικής διάρθρωσης. Και αυτό καθώς το μέτριο τεχνολογικό επίπεδο της μεταποίησης στη Βόρεια Ελλάδα θέτει ως βασικό μέσο βελτίωσης της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητάς την επίτευξη οικονομικών κλίμακας (*the bigger, the better*).
- Οι επιχειρήσεις των υψηλότερων ομάδων εμφανίζουν σημαντικά καλύτερες επιδόσεις αναφορικά με την αποδοτικότητα (βλ. Γράφημα 64β και 64γ). Σημαντική «παραφωνία» (δηλ. χαμηλότερα απ' ό,τι αναμενόταν) αποτελούν οι επιχειρήσεις της τέταρτης κατηγορίας (4). Η τέταρτη κατηγορία αφορά επιχειρήσεις οι οποίες εμφανίζουν υψηλή επίδοση σε δύο από τις τρεις κατηγορίες, αλλά χαμηλή επίδοση στην τρίτη. Το στοιχείο αυτό αποκαλύπτει ότι η επίτευξη των υψηλών επιδόσεων στις δύο κατηγορίες είναι ευκαιριακή και απαιτείται λήψη μέτρων για τη βελτίωση της τρίτης διάστασης, προκειμένου να αποφευχθεί μελλοντική χρηματοοικονομική δυσχέρεια.
- Στοιχείο που ευθυγραμμίζεται με την υγιή χρηματοοικονομική διάρθρωση των επιχειρήσεων είναι η πιστωτική τους έκθεση, δηλαδή το συνολικό μέγεθος του δανεισμού. Η πιστωτική έκθεση των επιχειρήσεων των υψηλότερων κατηγοριών (64δ), είναι πιο περιορισμένη, δηλαδή οι επιχειρήσεις αυτές κατά βάση στηρίζουν την ανάπτυξή τους σε ίδια κεφάλαια. Αντίθετα, επιχειρήσεις χαμηλότερων κατηγοριών

εμφανίζουν σημαντική δανειακή επέκταση, η οποία εν μέρει –και σε συνδυασμό με άλλα στοιχεία- οφείλεται στην αδυναμία κάλυψης του μέρους της πιστωτικής επέκτασης με ίδια κεφάλαια και την ανάγκη διαρκούς τροφοδότησης με ξένα κεφάλαια. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με τις χαμηλές τιμές του z-score (64ε) που σημειώνουν οι επιχειρήσεις με τη μεγαλύτερη πιστωτική επέκταση, βρίσκεται σε συμφωνία με τα αποτελέσματα σχετικών ερευνών σχετικά με την ανακυκλούμενη χρηματοδότηση επιχειρήσεων «zombie» σε περιόδους κρίσης και χαμηλής κεφαλαιοποίησης του τραπεζικού συστήματος, οδηγώντας σε μείωση της χρηματοδότησης προς υγιείς επιχειρήσεις¹⁴⁹.

Γράφημα 64. Θηκόγραμμα Βασικών Χρηματοοικονομικών Στοιχείων Ανά Κατηγορία

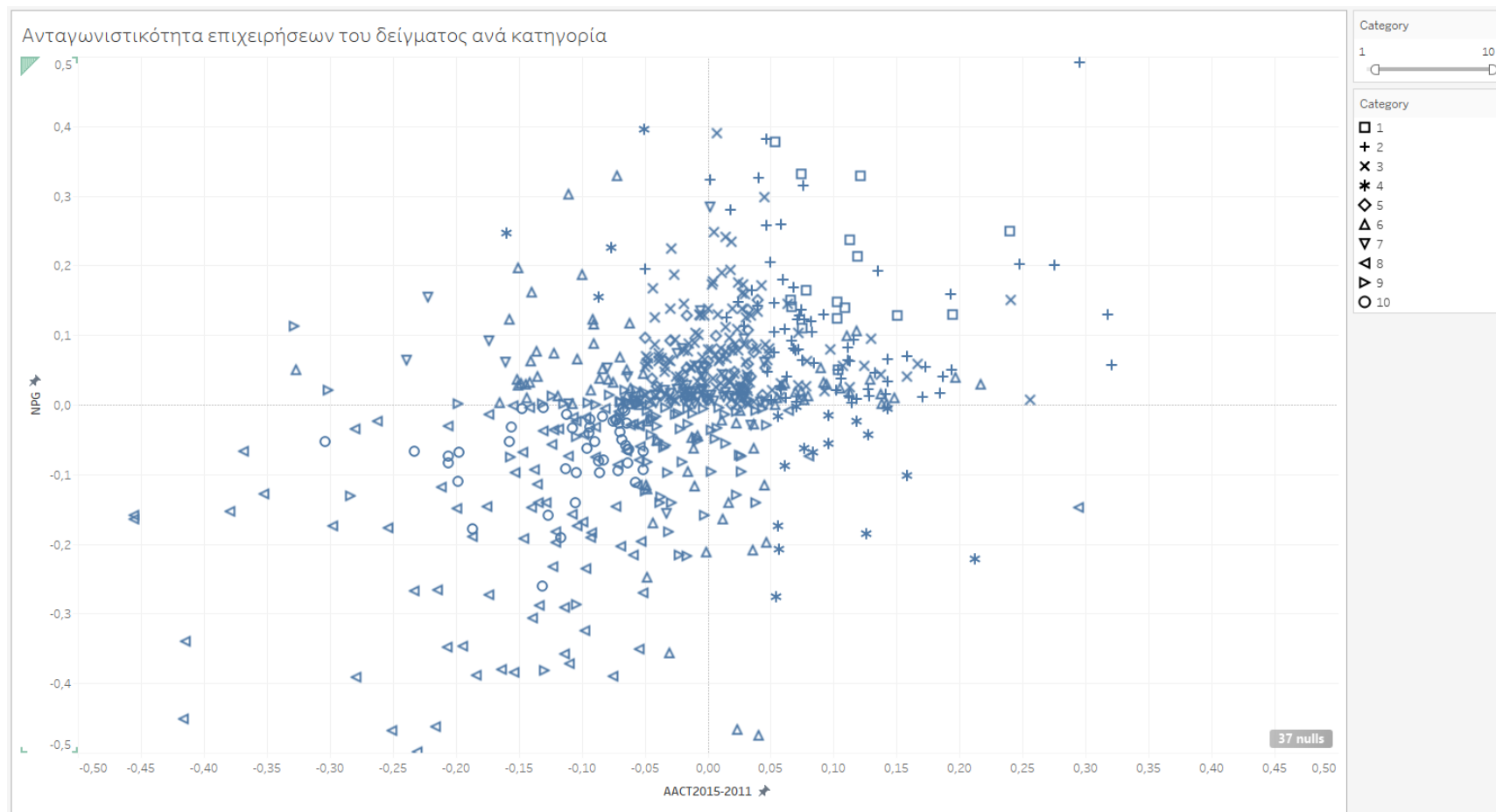
¹⁴⁹ Schivardi, Fabiano, Enrico Sette, and Guido Tabellini, “Credit Misallocation During the European Financial Crisis”, CEPR Discussion Paper No. 11901

Η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, όπως αυτή εκφράζεται μέσω της χρηματοοικονομικής τους επίδοσης, επιδρά στην αναπτυξιακή τους ικανότητα. Δύο μέτρα που αντανακλούν την αναπτυξιακή ικανότητα των επιχειρήσεων είναι το καθαρό περιθώριο αποτελεσμάτων και η μέση ετήσια αύξηση του κύκλου εργασιών την τελευταία πενταετία. Οι επιχειρήσεις που κατατάσσονται σε υψηλότερες κατηγορίες βάσει της χρηματοοικονομικής τους επίδοσης εμφανίζουν υψηλότερες τιμές στους δύο αυτούς δείκτες/μέτρα (βλ. Γράφημα 65), υποδεικνύοντας τη σημαντική σχέση της ανταγωνιστικότητας σε επίπεδο επιχείρησης και της συνολικής αναπτυξιακής ικανότητας ενός τομέα, στην προκειμένη περίπτωση της μεταποίησης. Το στοιχείο αυτό τεκμηριώνεται και από τους συντελεστές συσχέτισης των δύο μέτρων, και της κατηγορίας της χρηματοοικονομικής επίδοσης.

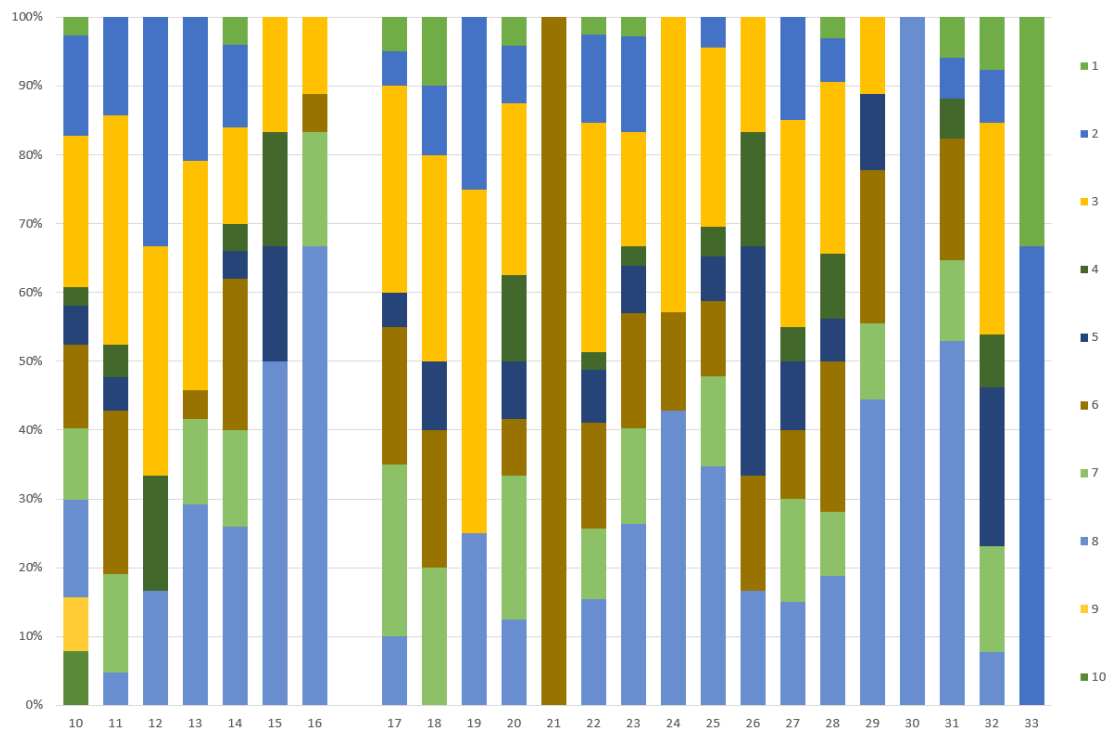
Από την περαιτέρω στατιστική ανάλυση του δείγματος προκύπτει ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον στοιχείο: ότι εν αντιθέσει με διάφορα στοιχεία, τα οποία επηρεάζουν στατιστικά το επίπεδο ανταγωνιστικότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων, ο κλάδος στον οποίο δραστηριοποιούνται οι επιχειρήσεις φαίνεται πως δεν αποτελεί στατιστικά σημαντικό παράγοντα. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει ότι η εγγενής ανθεκτικότητα των μεταποιητικών κλάδων προσδιορίζεται κατά βάση από τον παραγωγικό τους χαρακτήρα και όχι από τα ιδιαίτερα κλαδικά τους χαρακτηριστικά, ενώ επιβεβαιώνει ότι το μεταποιητικός τομέας αποτελεί μία αγορά με «χώρο για όλους».

Έτσι, εστιάζοντας σε κλαδικό επίπεδο, εντοπίζονται σημαντικές διαφοροποιήσεις σε σχέση με την χρηματοοικονομική επίδοση των επιχειρήσεων (βλ. γράφημα 66). Πέραν των κλάδων οι οποίοι ήδη έχουν επισημανθεί στην παρούσα μελέτη ότι εμφανίζουν μειωμένη ανταγωνιστικότητα, όπως ο κλάδος βιομηχανίας ξύλου και ο κλάδος κατασκευής επίπλων, και οι οποίοι εμφανίζουν μεγάλα ποσοστά επιχειρήσεων χαμηλότερων κατηγοριών, στους υπόλοιπους κλάδους δεν παρουσιάζεται κάποια ξεκάθαρη εικόνα. Το συγκεκριμένο στοιχείο αποτελεί και κίνητρο για της υιοθέτηση οριζόντιων μέτρων βιομηχανικής πολιτικής.

Γράφημα 65. Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων βάσει της αναπτυξιακής τους ικανότητας ανά κατηγορία χρηματοοικονομικής επίδοσης

Γράφημα 66. Κατηγοριοποίηση επιχειρήσεων κατά κλάδο

Υπόμνημα

1: Ανταγωνιστική δυναμικά αναπτυσσόμενη, 2: Ανταγωνιστική με προοπτική ανάπτυξης, 3: Σταθερής Ανταγωνιστικότητας, 4: «Ευκαιριακής» Ανταγωνιστικότητας, 5: Μέτριας Ανταγωνιστικότητας, 6: Μονοδιάστατης/Αντιφατικής Ανταγωνιστικότητας, 7: Καταφέρνουν να επιβιώσουν, 8: Μέτριου Ρίσκου, 9: Υψηλού Ρίσκου, 10: «Ζωντανές-Νεκρές»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8. Οι αναγκαίες προσαρμογές βιομηχανικής πολιτικής. Προτεινόμενη στρατηγική για την έμπρακτη ενίσχυση της βιομηχανίας

Επιτελική σύνοψη

Για την «επαναβιομηχάνιση» του Βορειοελλαδικού Τόξου, αλλά και συνολικά για τη χώρα, απαιτείται η ύπαρξη μιας «νέας» βιομηχανικής πολιτικής, που θα τοποθετήσει τη μεταποιητική βάση της χώρας στην πρωτοπορία της ανάπτυξης και στην αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου της οικονομίας μας. Η πρόταση συνοψίζεται στην ανάληψη πρωτοβουλίας για τη βιομηχανία υπό τον γενικό τίτλο: «Ισχυρή βιομηχανία, Ισχυρή Ελλάδα». Στο πλαίσιο αυτό, η προτεινόμενη βιομηχανική πολιτική θα πρέπει απαραίτητα να προσαρμοσθεί στα όσα προβλέπει και επιτάσσει η ευρωπαϊκή βιομηχανική πολιτική, αλλά, απαραίτητα, λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες και τις ιδιαιτερότητες της ελληνικής πραγματικότητας.

Η προτεινόμενη βιομηχανική πολιτική εξειδικεύεται σε άξονες και επιμέρους δράσεις. Συγκεκριμένα, έχουν προδιαγραφεί δέκα (10) άξονες παρέμβασης, οι οποίοι εξειδικεύονται σε περισσότερες από εξήντα (60) δράσεις.

Α) ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΜΙΚΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ) ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Με ενδεικτικές δράσεις: τη Δημιουργία «Συμβουλίου Βιομηχανίας», την άσκηση (έμμεσης) κλαδικής βιομηχανικής πολιτικής, τη μετεξέλιξη της Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας (ΓΓΒ) του Υπουργείου Περιφερειακής Ανάπτυξης από φορέα εφαρμογής, υλοποίησης και διαχείρισης προγραμμάτων, σε φορέα σχεδιασμού, παραγωγής και άσκησης ουσιαστικής βιομηχανικής πολιτικής, την κωδικοποίηση και απλοποίηση της νομοθεσίας που αφορά την επιχειρηματικότητα, τη ριζική αναμόρφωση του Αναπτυξιακού Νόμου, την Αλλαγή του πλαισίου ελέγχου και εποπτείας της αγοράς, την αδειοδότηση μεταποιητικών επιχειρήσεων, την αναμόρφωση της βιομηχανικής νομοθεσίας, την αναθεώρηση του «Χάρτη Περιφερειακών Ενισχύσεων» για την ευχερέστερη προσέλκυση και υλοποίηση επενδύσεων, την αναμόρφωση της νομοθεσίας που αφορά στις κρατικές προμήθειες, το σύστημα απονομής δικαιουσύννης, την ανταποδοτικότητα των δημοτικών τελών, την επιτάχυνση των διαδικασιών δημοπράτησης δημόσιων τεχνικών έργων, την κατάργηση μη ανταποδοτικών τελών και επιβαρύνσεων υπέρ τρίτων, κλπ..

Β) ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟ ΒΟΡΕΙΟΕΛΛΑΔΙΚΟ ΤΟΞΟ ΚΑΙ ΣΤΗ ΧΩΡΑ – «ΝΕΑ» ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ενδεικτικές δράσεις: παροχή κινήτρων για την υλοποίηση επενδύσεων στη μεταποίηση, με την υλοποίηση προγραμμάτων όπως: ενίσχυσης επιχειρήσεων στρατηγικής σημασίας για το Βορειοελλαδικό Τόξο, ενίσχυσης της μεθοριακής βιομηχανίας και επιδότησης εργοδοτικών εισφορών.

Επίσης: με τη βελτίωση της ποιότητας και της ανταγωνιστικότητας βιομηχανικών προϊόντων, με την πρόσβαση των μεταποιητικών επιχειρήσεων στη χρηματοδότηση και την αποκατάσταση της ρευστότητας στη βιομηχανία, με τον εξορθολογισμό της σχέσης κράτους – επιχείρησης για εκατέρωθεν οφειλές, και με τον εξορθολογισμό του ισχύοντος φορολογικού συστήματος και την αλλαγή φορολογικής πολιτικής, με αναπτυξιακά κριτήρια.

Ακόμη: με την ενίσχυση της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειας, με την αξιοποίηση αποτελεσμάτων της έρευνας και την ανάπτυξη καινοτομίας, και, γενικά, με την ενίσχυση της καινοτομικότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων, με την προσαρμογή του πρωτογενούς τομέα της παραγωγής στα νέα δεδομένα και την ανάπτυξη διασυνδέσεων με τη μεταποίηση, με την αναβάθμιση δεξιοτήτων και εξειδικεύσεων του ανθρώπινου δυναμικού, με τον εξορθολογισμό του κόστους ενέργειας και της ενεργειακής επάρκειας για την

εγχώρια βιομηχανία, με τη βελτίωση των υλικών και άυλων υποδομών υποστήριξης της μεταποιητικής δραστηριότητας

Σε κάθε περίπτωση, κρίσιμο ζήτημα για την έμπρακτη ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της μεταποιητικής βάσης της Βορείου Ελλάδος, και, κατ' επέκταση, της χώρας, είναι η άσκηση (έμμεσης) κλαδικής βιομηχανικής πολιτικής για την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων τομέων και κλάδων, αλλά και συγκεκριμένων γεωγραφικών περιοχών της Ελλάδας. Στο πλαίσιο ακριβώς αυτό, δίνεται στην ανά χειρας μελέτη δομημένο παράδειγμα άσκησης (έμμεσης) κλαδικής βιομηχανικής πολιτικής το οποίο αναφέρεται στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του κλάδου της αγροδιατροφής στη Βόρεια Ελλάδα.

Με βάση το επικρατέστερο σενάριο εξέλιξης του τομέα της αγροδιατροφής έτσι όπως έχει αυτό αποτυπωθεί από διάφορες μελέτες, ουσιαστικά προτείνεται η άσκηση (έμμεσης) κλαδικής βιομηχανικής πολιτικής με τη μορφή μιας «Ολοκληρωμένης Εδαφικής Επένδυσης» (ΟΕΕ) στον αγροδιατροφικό τομέα στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας. Στην ΟΕΕ έχουν προδιαγραφεί τέσσερις άξονες παρέμβασης και συγκεκριμένα:

α) Βελτίωση και υποστήριξη ηγετικών προϊόντων με σαφείς εξαγωγικές προοπτικές, με κλαδικές παρεμβάσεις, όπως: η ανάπτυξη νέων προϊόντων για ειδικές ομάδες καταναλωτών και για μη «κλασσικές» χρήσεις, η αναβάθμιση της ποιότητας των τοπικά παραγόμενων αγροτικών προϊόντων, η διεθνής προβολή μεταποιημένων αγροτικών προϊόντων, και, η ενίσχυση της αποδοτικότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων τροφίμων, και, με οριζόντιες ενδεικτικές παρεμβάσεις, όπως: η αναβάθμιση της προστιθέμενης αξίας τοπικών αγροτικών προϊόντων και μεταποιημένων προϊόντων ονομασίας προέλευσης (Π.Ο.Π.), η ίδρυση και λειτουργία «Ινστιτούτου Ανταγωνιστικότητας Τροφίμων», και, η νέα επιχειρηματικότητα στον πρωτογενή και στον δευτερογενή τομέα στην Κεντρική Μακεδονία,

β) Εφαρμογή οριζόντιων τεχνολογιών στον πρωτογενή και στον δευτερογενή τομέα,

γ) Ανθρώπινο δυναμικό: Εκπαίδευση – Επιμόρφωση – Πληροφόρηση, και,

δ) Δικτύωση επιχειρήσεων: clustering & networking

Επιπλέον, και για τη μετάβαση της βιομηχανίας στην ψηφιακή εποχή και την επιτυχημένη διαχείριση των προκλήσεων της 4ης βιομηχανικής επανάστασης, είναι προφανές ότι η χώρα μας θα πρέπει να προσαρμοσθεί ταχύτατα στα νέα δεδομένα και τις νέες συνθήκες του παγκόσμιου ανταγωνισμού, υλοποιώντας πρωτοβουλίες «τύπου» «Industry 4.0».

Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται η υλοποίηση προγράμματος εθνικής στρατηγικής για τη βιομηχανία, με τίτλο: «ΕΛΛΑΔΑ – ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ – Industry 4.0»

Με την υλοποίηση της συγκεκριμένης πρωτοβουλίας, είναι βέβαιο ότι η χώρα θα εκκινήσει τη μετάβασή της στην ψηφιακή εποχή και τη δημιουργία του δικού της αναπτυξιακού σχεδίου για την επιτυχημένη αντιμετώπιση των προκλήσεων που απορρέουν από την 4η βιομηχανική επανάσταση. Άλλωστε, όλες σχεδόν οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) διαθέτουν ήδη τα δικά τους μέτρα πολιτικής για τον ψηφιακό μετασχηματισμό της τοπικής βιομηχανίας, εκτός από την Ελλάδα. Η εμπειρία και οι «καλές πρακτικές» από τις χώρες αυτές, προτείνουμε να αξιοποιηθούν από τη χώρα μας και να μετουσιωθούν σε κατευθύνσεις σχεδιασμού του νέου αναπτυξιακού υποδείγματος της πατρίδας μας.

Ενδεικτικά, μέτρα παρέμβασης του προγράμματος εθνικής στρατηγικής «ΕΛΛΑΔΑ – Industry 4.0», είναι:

1. Εθνικό πρόγραμμα ψηφιακού μετασχηματισμού της οικονομίας, με: Ψηφιοποίηση της λειτουργίας Δημοσίου τομέα, Δια-λειτουργικότητα συστημάτων, και, Καθολική ηλεκτρονική Διακυβέρνηση
2. Σχεδιασμός και ολοκλήρωση ψηφιακών υποδομών και υλοποίηση επενδύσεων στις τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών (ICT).
3. Χρηματοδότηση επενδύσεων καινοτομίας και εφαρμοσμένων ερευνητικών έργων σε τομείς προτεραιότητας για τη μεταποίηση, όπως: αυτοματοποίησης παραγωγικών διαδικασιών, τεχνικής νοημοσύνης, διαδικτύου των πραγμάτων, βιο- επιστημών, νανοτεχνολογίας κ.λ.π.
4. Θέσπιση ειδικών – κλαδικών προγραμμάτων ψηφιοποίησης, όπως: ψηφιακή γεωργία, βιομηχανικές εφαρμογές και επενδύσεις αναδιάρθρωσης, ψηφιακός τουρισμός, μεταφορές και logistics.
5. Προσαρμογές στην αγορά εργασίας και στο εγχώριο εκπαιδευτικό σύστημα. Σχεδιασμός και υλοποίηση προγραμμάτων συνεχούς κατάρτισης για την προσαρμογή των προσόντων των εργαζομένων στις απαιτήσεις της ψηφιακής εποχής.

Εισαγωγή

Την τελευταία εικοσαετία η μεταποίηση στη χώρα μας βρίσκεται πολύ χαμηλά – ίσως στην τελευταία θέση – στις προτεραιότητες των εκάστοτε ασκούμενων κυβερνητικών πολιτικών. Αυτό αποδεικνύεται από τα μέτρα πολιτικής για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων που έχουν θεσμοθετηθεί στη χώρα μας όλ' αυτά τα χρόνια και επιβεβαιώνεται από την ανυπαρξία λήψης αποφάσεων έμπρακτης ενίσχυσής τους κατά τη διάρκεια της τρέχουσας χρηματοοικονομικής κρίσης. Διαχρονικά, ο Σύνδεσμος Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (ΣΒΒΕ) υποστηρίζει ότι στη χώρα μας απαιτείται η λήψη συγκεκριμένων μέτρων βιομηχανικής πολιτικής. Για το λόγο αυτό προτείνουμε την ανάληψη πρωτοβουλίας για τη βιομηχανία υπό τον γενικό τίτλο: «Ισχυρή βιομηχανία, Ισχυρή Ελλάδα».

Προς αυτή την κατεύθυνση, και ως ένα σημαντικό συστατικό της νέας βιομηχανικής πολιτικής που έχει ανάγκη η χώρα, έχει ήδη προτείνει τη μετεξέλιξη της Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας (ΓΓΒ) από φορέα εφαρμογής, υλοποίησης και διαχείρισης προγραμμάτων, σε φορέα σχεδιασμού, παραγωγής και άσκησης συγκεκριμένης βιομηχανικής πολιτικής. Παράλληλα, αποτελεί πάγια θέση του η άσκηση (έμμεσης) κλαδικής βιομηχανικής πολιτικής με την ενίσχυση δυναμικών και ευπαθών κλάδων της μεταποιητικής βάσης της χώρας.

Άλλωστε, σήμερα, περισσότερο από το παρελθόν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μεταποιητικές επιχειρήσεις είναι πολλά και ποικίλα, ενώ στο περιβάλλον της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης έχουν αναδειχθεί σε όλες τους τις διαστάσεις.

Στο πλαίσιο αυτό αποτελεί αδήριτη ανάγκη η διαμόρφωση στρατηγικών κατευθύνσεων για τη βιομηχανία τα επόμενα χρόνια, μέσα από την ανάπτυξη τεκμηριωμένων και άμεσα εφαρμόσιμων προτάσεων βιομηχανικής πολιτικής¹⁵⁰.

Κυρίαρχος στόχος προς αυτή την κατεύθυνση θα πρέπει να είναι η βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της Ελλάδας μέσα από την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της υφιστάμενης μεταποιητικής δραστηριότητας της πατρίδας μας. Ο παράγοντας εκείνος που τελικά προσδιορίζει και αξιολογεί την ανταγωνιστικότητα της μεταποιητικής δραστηριότητας είναι η βελτίωση της συνολικής παραγωγικότητας της μεταποίησης, δηλαδή της αξίας του προϊόντος που παράγεται από τους εργαζόμενους σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Στο πλαίσιο αυτό οι κύριοι παράγοντες που επηρεάζουν την παραγωγικότητα της βιομηχανίας είναι το ανθρώπινο δυναμικό, οι συνθήκες στις εργασιακές σχέσεις, η τεχνολογία και η καινοτομικότητα, προφανώς η οργάνωση της εργασίας, οι οικονομίες μοναδιαίου κόστους που οδηγούν στη μείωση του μέσου κόστους παραγωγής προϊόντων, οι υποδομές, το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο και το μακροοικονομικό περιβάλλον.

Σε κάθε περίπτωση, η βιομηχανία και η μεταποίηση επηρεάζουν θετικά και σημαντικά την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητα μιας οικονομίας, τόσο αυτοδύναμα, όσο και εξ'

¹⁵⁰ Πέντζος, Ν., Πρόεδρος ε.τ. του ΣΒΒΕ, Χαίρετισμός στο κείμενο των Πρακτικών των Συμπερασμάτων του Συνεδρίου: «Βιομηχανία 2020», Διοργάνωση Σύνδεσμος Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (ΣΒΒΕ) και τράπεζα «EUROBANK», Θεσσαλονίκη, Μάρτιος 2010

αιτίας της διασύνδεσής τους και της συμπληρωματικότητάς τους με τον τομέα των υπηρεσιών¹⁵¹.

Εν τέλει, κεντρικό ζητούμενο στο πλαίσιο που διαμορφώνεται στη σημερινή συγκυρία είναι η αποτύπωση και ακολούθως η εφαρμογή των κατάλληλων πολιτικών για την εντατικότερη και αποτελεσματικότερη αξιοποίηση της γνώσης και της καινοτομίας, προκειμένου τόσο η ελληνική οικονομία, αλλά, κυρίως, η ελληνική παραγωγή, να απεγκλωβιστεί από τη διπλή ανταγωνιστική πίεση που δέχεται τόσο από τους λεγόμενους «φθηνούς παραγωγούς», όσο και από παραγωγούς που είναι υπέρτεροι με κριτήρια ποιότητας¹⁵².

Τόσο για τη βελτίωση της συνολικής παραγωγικότητας όσο και για την αξιοποίηση της γνώσης και της καινοτομίας, αυτό που απαιτείται είναι η υλοποίηση επενδύσεων και – προφανώς – παραγωγικών επενδύσεων¹⁵³.

«... Γιατί δεν θα επένδυα στην Ελλάδα¹⁵⁴; ...» Παθογένειες και προβλήματα για την υλοποίηση βιομηχανικής πολιτικής

Ο τίτλος είναι αποκαλυπτικός της οπτικής των ανθρώπων εκτός Ελλάδος, από τους οποίους αναζητά η χώρα κατά την τρέχουσα οικονομική συγκυρία να συμβάλλουν στην ανάταξη της οικονομίας της Ελλάδας. Συγκεκριμένα, ο αυστριακός επιχειρηματίας και πρόεδρος της Επιτροπής Βιομηχανικών Υποθέσεων της Business Europe επιχειρηματολογεί στην εφημερίδα «ΤΑ ΝΕΑ» για το «αφιλόξενο» ελληνικό επιχειρηματικό περιβάλλον.

Συγκεκριμένα, αναφέρει: «*Αν βρισκόμουν στη θέση ενός επενδυτή, φοβάμαι ότι κάτω από τις παρούσες συνθήκες η Ελλάδα δεν θα αποτελούσε την πρώτη μου προτίμηση για επένδυση*». Και συνεχίζει: «*Την προσέλκυση επενδυτών στην Ελλάδα δυσχεραίνουν τα ακριβά επιτόκια δανεισμού, το υψηλό μη μισθολογικό κόστος και το υψηλό ενεργειακό κόστος. Τα τρία ζητήματα φαίνεται πως αποτελούν πραγματικά τα βασικά εμπόδια για τις επενδύσεις και την ανάπτυξη στην Ελλάδα. Προκειμένου να βελτιωθεί η κατάσταση, απαιτείται δράση τόσο από την κυβέρνηση (μη μισθολογικό κόστος, φόροι στην ενέργεια) όσο και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (επιτόκια δανεισμού, μεταρρύθμιση της ενεργειακής αγοράς), και αυτά είναι καλύτερα να συμβούν σήμερα, παρά αύριο.*»

¹⁵¹ Έργο: «Το μέλλον της Ελληνικής Βιομηχανίας», «Έκθεση για την ανταγωνιστικότητα και τη βιομηχανική στρατηγική στην Ελλάδα», Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Ανάπτυξης, Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας, Οκτώβριος 1997, Συντονιστής έργου: καθ. Χρ. Πιτέλης

¹⁵² Παπαδόπουλος, Γ., Καλογήρου, Γ., και Παπαγιαννάκης, Λ., «Εισηγητική ομιλία του Προεδρείου της Οργανωτικής Επιτροπής του Συνεδρίου: «Ελληνική βιομηχανία προς την οικονομία της γνώσης», Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος (ΤΕΕ), Αθήνα 2008

¹⁵³ Πλήθος ομιλιών και παρεμβάσεων π.χ. των Προέδρων του Συνδέσμου Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (ΣΒΒΕ) σε συνέδρια, ημερίδες, στον ημερήσιο και στον περιοδικό τύπο, κλπ..

¹⁵⁴ Γκέρχαρντ Κοχ: «Γιατί δεν θα επένδυα στην Ελλάδα», Εφημερίδα «ΤΑ ΝΕΑ», Σαββατοκύριακο 3-4 Φεβρουαρίου 2018, Συνέντευξη στον δημοσιογράφο Γιώργο Φιντικάκη (<http://www.tanea.gr/news/economy/article/5513421/giati-den-tha-ependya-sthn-ellada/>)

Οι επισημάνσεις του Προέδρου της Επιτροπής Βιομηχανικών Υποθέσεων της Business Europe¹⁵⁵ αποτελούν πολύ σημαντικές επισημάνσεις για την πορεία και το μέλλον της μεταποιητικής δραστηριότητας στην πατρίδα μας. Όμως, εκτός του ότι δεν είναι οι μόνες, πρέπει να συμπληρωθούν και με τις διαχρονικές παθογένειες που εμποδίζουν την ανάπτυξη μιας νέας βιομηχανικής πολιτικής στη χώρα.

Από τον δημόσιο διάλογο των τελευταίων είκοσι τουλάχιστον ετών, έχουν καταγραφεί¹⁵⁶ οι ακόλουθες διαπιστώσεις – διαχρονικές παθογένειες του συστήματος λήψης και εφαρμογής αποφάσεων πολιτικής για την ανάπτυξη.

- Η δημόσια διοίκηση ανθίσταται σθεναρά σε οποιοσδήποτε εκσυγχρονιστικές παρεμβάσεις και αδυνατεί να ακολουθήσει τους ρυθμούς του συνεχώς μεταβαλλόμενου οικονομικού και κοινωνικού περιβάλλοντος,
- Όποιες από τις πρωτοβουλίες στέφονται τελικά με επιτυχία, το οφείλουν πολύ περισσότερο σε εξωγενείς παράγοντες, παρά στη συνειδητοποίηση της πολιτικής ηγεσίας για την αναγκαιότητα των αλλαγών.
- Η άσκηση της πολιτικής εξουσίας και του κυβερνητικού έργου βρίσκεται σε ευθεία συνάρτηση με τα πρόσωπα που την ασκούν. Αλλαγές προσώπων, ακόμη και στους ίδιους κυβερνητικούς σχηματισμούς, δημιουργούν ασυνέχειες και απελπιστικές καθυστερήσεις.
- Ο προγραμματισμός και ο στρατηγικός σχεδιασμός είναι έννοιες που δύσκολα εντάσσονται στις λειτουργίες του κράτους, παρά τις προσπάθειες που επιβλήθηκαν από τους κοινοτικούς κανονισμούς, που αφορούν τις σχετικές ενισχύσεις.
- Ο ιδιωτικός τομέας της οικονομίας προσαρμόσθηκε ταχύτατα στις απαιτήσεις για τη διαμόρφωση ενός σύγχρονου κράτους και οι προτάσεις του έγιναν, και γίνονται, αποδεκτές από το σύνολο του πολιτικού κόσμου. Το κεντρικό ερώτημα είναι αν και σε ποια έκταση και πόσο επίκαιρα εφαρμόζονται...
- Οι πρωτοβουλίες ή οι παρεμβάσεις του ιδιωτικού τομέα, όσο καλά σχεδιασμένες κι αν είναι, είναι αδύνατον να υλοποιηθούν και να επιτύχουν χωρίς ισχυρές προσωπικότητες με όραμα, διορατικότητα, ανιδιοτέλεια και ανεξαρτησία.
- Η συνεργασία του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, μολοντί εκθειάζεται από τους περισσότερους πολιτικούς και παρουσιάζεται ως ευχή στις δημόσιες τοποθετήσεις τους, είναι δυνατόν να λειτουργήσει αποτελεσματικά μόνον στην περίπτωση κατά την οποία δημιουργούνται δομές στις οποίες εκχωρούνται οι απαραίτητες προϋποθέσεις ανεξαρτησίας του δεύτερου από τον πρώτο.

Ως εκ των παραπάνω, είναι σαφές ότι οι δομικές υστερήσεις της δημόσιας διοίκησης, οι μεταρρυθμίσεις που δεν υλοποιούνται ή/και ακολουθούν βραδείς ρυθμούς, και οποίες, πολλές φορές δεν αγγίζουν καν το πρόβλημα, καθώς επίσης και η αδυναμία αντιμετώπισης των σημαντικών καθημερινών προβλημάτων των μεταποιητικών επιχειρήσεων από το σύνολο του κρατικού μηχανισμού, ουσιαστικά διογκώνουν το πρόβλημα της διεθνούς

¹⁵⁵ Σημείωση: η Business Europe, είναι η ευρωπαϊκή οργάνωση που εκπροσωπεί 40 κύριες βιομηχανικές ομοσπονδίες και ενώσεις από 34 χώρες.

¹⁵⁶ Σταύρου, Ι., «Εκσυγχρονιστικές παρεμβάσεις του ιδιωτικού τομέα στην υπηρεσία της οικονομικής ανάπτυξης», Εκδόσεις ΣΑΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2003

ανταγωνιστικότητας της μεταποίησης και θέτουν τη βιομηχανία αν όχι στο περιθώριο των αναπτυξιακών προτεραιοτήτων του κράτους, τουλάχιστον σε 3^η ή 4^η προτεραιότητα, μετά τον τουρισμό, τη ναυτιλία και το εμπόριο¹⁵⁷.

Η αντιστροφή της φθίνουσας πορείας της βιομηχανίας

Παραδοσιακά και ιστορικά, και μάλιστα σε διεθνές πλαίσιο, η κρατική πολιτική – κι όχι μόνον η Ελληνική ... - για τη βιομηχανία, ουσιαστικά, όπως άλλωστε μπορεί να διαπιστώσει κανείς και από τη σχετική ανάλυση του 1^{ου} κεφαλαίου του παρόντος, («Έννοια, τύποι και «εργαλεία» βιομηχανικής πολιτικής) έχει διαχρονικά χρησιμοποιήσει κάθε μέσον άμεσης και έμμεσης παρέμβασης για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των εγχώριων επιχειρήσεων. Βεβαίως, οι συγκεκριμένες παρεμβάσεις ποικίλουν και εκτείνονται από τη διαφύλαξη των συνθηκών ανταγωνισμού σε κλάδους, έως και την υποστήριξη μεμονωμένων επιχειρήσεων.

Ειδικότερα στη χώρα μας, το βασικό χαρακτηριστικό της «βιομηχανικής πολιτικής» που έχει ασκηθεί διαχρονικά από την Ελληνική δημόσια διοίκηση είναι αυτό της παροχής άμεσων ενισχύσεων προς τις επιχειρήσεις, δηλαδή επιδοτήσεων και επιχορηγήσεων. Μόνιμη διακήρυξη όλων των κυβερνήσεων υπήρξε η επιθυμία της προσέλκυσης ξένων άμεσων επενδύσεων, η οποία ακόμη και σήμερα παραμένει γράμμα κενό, αφού ποτέ δεν έχουν δημιουργηθεί οι κατάλληλες προϋποθέσεις για να επιτευχθεί ο συγκεκριμένος στόχος. Όπως αναλυτικά έχουμε καταγράψει στο 2^ο κεφάλαιο του παρόντος («Η βιομηχανική πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ)») σήμερα η βιομηχανική πολιτική της ΕΕ συνίσταται στην ενίσχυση και στην υλοποίηση οριζόντιων δράσεων, εγκαταλείποντας τις «κλαδικές πολιτικές – κλαδικές ενισχύσεις», γεγονός που σημαίνει απόφαση στόχευσης ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας σε όλο το φάσμα των κλάδων που αποτελούν τη μεταποιητική δραστηριότητα και όχι ειδικά σε κλάδους ή/και σε επιχειρήσεις. Πρόκειται για τη βιομηχανική πολιτική που επιδιώκει τις δικτυώσεις και θέτει ως προϋπόθεση αυξημένης παραγωγικότητας την ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ επιχειρήσεων για την επίτευξη οικονομικών κλίμακας.

Ως εκ τούτου, είναι προφανές ότι η νέα βιομηχανική στρατηγική για την Ελλάδα πρέπει να κατευθυνθεί προς την προσαρμογή της Ευρωπαϊκής βιομηχανικής πολιτικής, στα δεδομένα της χώρας: συγκριτικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, φυσικοί πόροι, γνώση και τεχνογνωσία, διάρθρωση της δημόσιας διοίκησης, μακροοικονομικά δεδομένα, κλπ.. Σε κάθε περίπτωση, το κρίσιμο ζητούμενο κατά την τρέχουσα χρονική και οικονομική συγκυρία είναι η «ποιοτική επαναβιομηχάνιση» της πατρίδας μας.

¹⁵⁷ Έρευνα γνώμης του Συνδέσμου Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (ΣΒΒΕ) με τίτλο: «Η Πορεία και το Μέλλον της Μεταποίησης στην Ελλάδα». Η έρευνα διεξήχθη το χρονικό διάστημα 13 – 20 Απριλίου 2007 μεταξύ των επιχειρήσεων μελών του ΣΒΒΕ. Βλ. σχετικό Δελτίο Τύπου της 5^{ης} Μαΐου 2007.

Γιατί «ποιοτική επαναβιομηχάνιση;»

Η απάντηση στο ερώτημα: «γιατί ποιοτική επαναβιομηχάνιση;» προκύπτει μάλλον αβίαστα: εφόσον η ελληνική οικονομία αναζητεί ακόμη την έξοδο από την κρίση, είναι εύλογο ότι το ζητούμενο δεν μπορεί να είναι άλλο από τη δημιουργία εύρωστης και ανταγωνιστικής παραγωγικής βάσης¹⁵⁸. Σε μελέτη του ΙΟΒΕ για την εξέταση των χαρακτηριστικών της μεταποίησης¹⁵⁹ προέκυψε ότι το 31% του ελληνικού ΑΕΠ σχετίζεται αμέσως ή εμμέσως με τη μεταποίηση, όπως και περίπου το 30% της απασχόλησης, δηλαδή πάνω από 1,2 εκατ. θέσεις εργασίας (Εικόνα 1). Κάθε νέα θέση εργασίας στη μεταποίηση δημιουργεί συνολικά 3,5 θέσεις σε άλλους κλάδους της ελληνικής οικονομίας. Αλλά και σε επίπεδο συμβολής στο προϊόν, είναι χαρακτηριστικό ότι δημιουργείται προστιθέμενη αξία πάνω από 8 δισ. ευρώ στη διαχείριση ακινήτων, 5,5 δισ. ευρώ στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο και σχεδόν 3 δισ. ευρώ σε ξενοδοχεία και εστίαση (Διάγραμμα 2 παρακάτω). Συνεπώς, η συνολική συνεισφορά της μεταποίησης είναι πολύ μεγαλύτερη από ό,τι υποδηλώνει αυστηρά το μερίδιό της στο ΑΕΠ.

Εικόνα 1. Επίδραση της μεταποίησης στην οικονομία

Πηγή: εφημερίδα «Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», Κυριακή 14 Μαΐου 2017

Ουσιαστικά, η διαπίστωση της τελευταίας γραμμής παραπάνω αναδεικνύει το ουσιαστικό πρόβλημα: την ανυπαρξία συγκεκριμένης βιομηχανικής πολιτικής στην Ελλάδα, η οποία θα ήταν η βασική προϋπόθεση για την ενίσχυση της εγχώριας μεταποιητικής δραστηριότητας,

¹⁵⁸ Βέττας, Ν., Τσακανίκας, Α., «Μεταποιητική βιομηχανία και ανάπτυξη», άρθρο στην εφημερίδα «Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», Κυριακή 14 Μαΐου 2017, <http://www.kathimerini.gr/909406/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/apoyh-metapoihtikh-viomhxania-kai-anapty3h>

¹⁵⁹ ΙΟΒΕ (2017), Ο τομέας μεταποίησης στην Ελλάδα: Τάσεις και Προοπτικές

για την παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων, και, γενικά, για την αξιοποίηση των δυνατοτήτων του εγχώριου παραγωγικού συστήματος.

Γιατί «εθνική βιομηχανική πολιτική;» Με ποιο περιεχόμενο;

Κατ' αρχήν για την ανατροπή του μύθου ότι «η Ελλάδα δεν παράγει τίποτε... ή σχεδόν τίποτε» ή το ότι το εγχώριο παραγωγικό σύστημα παράγει προϊόντα χαμηλής αξίας και χαμηλής τεχνολογίας. Η αξιοσημείωτη ανθεκτικότητα της μεταποίησης, σε εθνικό και σε περιφερειακό επίπεδο, στις απρόβλεπτες παραμέτρους που διαμόρφωσε η οικονομική κρίση, είναι το βασικό επιχείρημα ότι η μεταποίηση χρειάζεται να ενισχυθεί στην πράξη για να μπορέσει να αξιοποιήσει η οικονομία και η κοινωνία το πολλαπλασιαστικό της αποτέλεσμα στην ανάπτυξη, καθώς επίσης και η θετική της επίδραση στο εμπορικό ισοζύγιο της χώρας.

Κεφαλαιώδους σημασίας για τη συμφωνία και την υλοποίηση μιας «εθνικής βιομηχανικής πολιτικής» είναι η ερμηνεία της πορείας που ακολούθησε η μεταποίηση στην Ελλάδα κατά τα τελευταία τουλάχιστον είκοσι χρόνια, ούτως ώστε να υπάρξει στη συνέχεια εφαρμογή συγκεκριμένων δράσεων βιομηχανικής πολιτικής. Κατά τον Σύνδεσμο Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (ΣΒΒΕ) η ελληνική μεταποίηση προσαρμόζεται διαρκώς ούτως ώστε να αντιμετωπίσει τις νέες συνθήκες του διεθνούς ανταγωνισμού. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να υπάρξει η ενθάρρυνση των αναγκαίων προσαρμογών και η προσπάθεια να διευρυνθεί ο υπαρκτός, εκσυγχρονιστικός πυρήνας των μεταποιητικών επιχειρήσεων, που θα δημιουργήσει μια κρίσιμη μάζα από την οποία θα τροφοδοτηθεί η μελλοντική ανάπτυξη της βιομηχανίας.

Στο πλαίσιο της «εθνικής βιομηχανικής πολιτικής» προτείνεται να αναδειχθεί και να ενισχυθεί η σημασία και η συμβολή της βιομηχανίας στην οικονομία της χώρας και στην περιφερειακή ανάπτυξη. Ο επιδιωκόμενος στόχος από τη συγκεκριμένη πρόταση είναι τριπλός:

- η αντιστροφή της άποψης της κοινωνίας για τη συνεισφορά της βιομηχανίας και της μεταποίησης στην ανάπτυξη συνολικά και στην κοινωνική συνοχή ακολούθως,
- η διαμόρφωση του περιεχομένου της «εθνικής βιομηχανικής πολιτικής», και,
- η επίτευξη συμφωνίας σε μια συγκεκριμένη στρατηγική ατζέντα για την αναδιάρθρωση της μεταποίησης μέχρι το 2025.

Σε κάθε περίπτωση, μια εθνική βιομηχανική πολιτική είναι απαραίτητη, διότι μέσω αυτής:

- θα ενθαρρυνθούν οι αναγκαίες προσαρμογές που πρέπει να υιοθετηθούν από τις επιχειρήσεις, και οι οποίες θα τις καταστήσουν περισσότερο εξωστρεφείς και ανταγωνιστικές, και,
- θα βελτιωθεί το γενικότερο οικονομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργούν οι επιχειρήσεις.

Όμως, η απαραίτητες προϋποθέσεις - αρχές βιομηχανικής πολιτικής που θα υποβοηθήσουν αφενός στην ενθάρρυνση των αναγκαίων προσαρμογών των μεταποιητικών επιχειρήσεων,

όσο και στη βελτίωση του γενικότερου οικονομικού περιβάλλοντος, και οπωσδήποτε θα πρέπει να υιοθετούνται και να εφαρμόζονται από την εκάστοτε κυβέρνηση, είναι:

1. η συνεπής, ακέραια και αδιάβλητη εφαρμογή των κανόνων λειτουργίας και ελέγχου των αγορών, ούτως ώστε να είναι δυνατή η παροχή ίσων ευκαιριών σε όλες τις επιχειρήσεις στο πεδίο του ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά,
2. οι επικρατούσες οικονομικές συνθήκες να επιτρέπουν την ανάπτυξη και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων. Στο πλαίσιο αυτών των συνθηκών η βελτίωση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων είναι ο σημαντικότερος παράγοντας που μπορεί να συντελέσει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας.

Για να υπάρξει όμως βελτίωση της παραγωγικότητας, οι επιχειρήσεις θα πρέπει:

- να έχουν την ικανότητα να αναπτύσσουν ή/και να αποκτούν τεχνολογία,
- να είναι σε θέση να αναπτύσσουν καινοτομικές δραστηριότητες, και,
- να διαθέτουν άρτια εκπαιδευμένο προσωπικό σε όλα τα επίπεδα της ιεραρχίας,

και,

3. η λειτουργία των επιχειρήσεων μέσα σε ένα σταθερό, απλό και φιλικό κανονιστικό περιβάλλον, το οποίο θα διευκολύνει την ανάπτυξή τους και δεν θ' αποτελεί πρόσκομμα στην καθημερινή τους δραστηριότητα. Ενδεικτικά προσκόμματα στην καθημερινή δραστηριοποίηση των επιχειρήσεων είναι: η γραφειοκρατία, η πολυνομία, το φορολογικό καθεστώς, οι σχέσεις κράτους – επιχείρησης, οι εργασιακές σχέσεις, οι χρήσεις γης, οι υποδομές κλπ.

Τέλος, η υλοποίηση των ανωτέρω προϋποθέσεων πρέπει να υλοποιηθούν στη βάση συγκεκριμένων αξόνων βιομηχανικής πολιτικής. Οι σημαντικότεροι άξονες βιομηχανικής πολιτικής, είναι:

- i. Οριζόντιες πολιτικές.
- ii. Κανονιστικές διατάξεις και ρυθμίσεις για τη βελτίωση της λειτουργίας των αγορών.
- iii. Προγράμματα χρηματοδοτικής υποστήριξης.
- iv. Πολιτικές ενίσχυσης της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειας, και,
- v. Πολιτικές ενίσχυσης της καινοτομικής ικανότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων.

Με βάση τα παραπάνω, αποτελεί μονόδρομο η συνεργασία δημόσιου και ιδιωτικού τομέα στο πλαίσιο της αξιοποίησης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της βιομηχανίας, στη δημιουργία νέων με βάση την υφιστάμενη κατάσταση, της άμβλυνσης των απειλών που διαμορφώνονται από το περιβάλλον δραστηριοποίησής τους και την ενίσχυση των δυνατοτήτων της για την αξιοποίηση των ευκαιριών ενίσχυσης της διεθνούς τους ανταγωνιστικότητας.

Η συνεργασία δημόσιου και ιδιωτικού τομέα στο πλαίσιο της διαμόρφωσης και υλοποίησης της νέας «εθνικής βιομηχανικής Πολιτικής» θα πρέπει να έχει ως επιμέρους στόχους τα ακόλουθα:

- Τη συναίνεση και τη συνεργασία, που αποτελούν κυρίαρχες προϋποθέσεις για την επίτευξη υψηλών ρυθμών παραγωγικότητας.
- Την αποτύπωση και την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της μεταποίησης, σε ρεαλιστική βάση και σε εθνικό επίπεδο,
- Τη μελέτη «καλών πρακτικών» βιομηχανικής πολιτικής από άλλες χώρες, κυρίως ευρωπαϊκές, για τη δημιουργία «νέων ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων» για τη μεταποίηση, που θα προέρχονται από την ανάπτυξη δραστηριοτήτων υψηλής προστιθέμενης αξίας, ικανοποιητικού βαθμού ενσωμάτωσης τεχνολογίας, και θα οδηγούν στην αύξηση της συνολικής παραγωγικότητας της μεταποίησης και στη βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας του εγχώριου παραγωγικού συστήματος.

Σε κάθε περίπτωση, η νέα «εθνική βιομηχανική πολιτική» θα πρέπει να δίνει την κατεύθυνση της μελλοντικής ανάπτυξης της εθνικής μας οικονομίας. Το «Παγκόσμιο Οικονομικό Forum» (WEF) κατατάσσει τις εθνικές οικονομίες κατατάσσονται σε τρία στάδια ανάπτυξης¹⁶⁰:

- Στο πρώτο η ανάπτυξη βασίζεται στους φυσικούς πόρους και στην ανειδίκευτη εργασία (resource - driven).
- Στο δεύτερο, βασίζεται στην αποτελεσματικότητα των διαδικασιών της παραγωγής και της εμπορίας (efficiency - driven).
- Στο τρίτο, βασίζεται στη δημιουργία νέων προϊόντων και διαδικασιών, δηλαδή στην καινοτομία (innovation - driven).

Είναι συνεπώς αυταπόδεικτο, ότι η νέα «εθνική βιομηχανική πολιτική» θα πρέπει να αποφασίσει την κατάταξη ή την κατεύθυνση της χώρας μας για τα επόμενα χρόνια. Και τούτο διότι η «εθνική βιομηχανική πολιτική» που κάθε φορά ενισχύει την ανάπτυξη διαφέρει ανάλογα με το στάδιο που κατατάσσεται η χώρα αναφοράς.

«Εθνική βιομηχανική πολιτική»: με ποια στοχοθεσία;

Ο Σύνδεσμος Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (ΣΒΒΕ) κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 2000 είχε επανειλημμένα επισημάνει το έλλειμμα της χώρας αναφορικά με το ζήτημα ύπαρξης συγκεκριμένης βιομηχανικής πολιτικής¹⁶¹. Μάλιστα, πρώτος απ' όλους τους φορείς

¹⁶⁰ Δοξιάδης, Α., «Ένα σχέδιο κάθε άλλο παρά «ολιστικό», άρθρο στην εφημερίδα «Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», Κυριακή 29 Απριλίου 2018 <http://www.kathimerini.gr/961463/opinion/epikairothta/politikh/ena-sxedio-ka8e-allo-para-olistiko>

¹⁶¹ Ενδεικτικά αναφέρουμε: α) Παρουσίασης της μελέτης με τίτλο: «Χρηματοοικονομικό προφίλ και επιδόσεις της βιομηχανίας στο Βορειοελλαδικό Τόξο: συνολική και κλαδική παρουσίαση», Θεσσαλονίκη, 26 Μαΐου 2006, β) Ομιλία – Παρέμβαση, του Προέδρου Συνδέσμου Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (Σ.Β.Β.Ε.) κ. Γιώργου Μυλωνά στην εκδήλωση της Ειδικής Γραμματείας για την Ανταγωνιστικότητα του Υπουργείου Ανάπτυξης με θέμα την παρουσίαση του νέου προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα 2007 – 2013», Θεσσαλονίκη, 14 Μαρτίου 2008, γ) Ομιλία Προέδρου Συνδέσμου Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (Σ.Β.Β.Ε.) κ. Νικόλαου Πέντζου στο 22ο Συνέδριο «Η ώρα της ελληνικής οικονομίας» στη συνεδρία με θέμα: «Δράσεις για την προσέλκυση επενδύσεων: διαμόρφωση φιλικού περιβάλλοντος και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις - αναδυόμενες επιχειρηματικές ευκαιρίες», Αθήνα, 14 & 15 Δεκεμβρίου 2011, δ) Ομιλία Προέδρου Συνδέσμου Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (Σ.Β.Β.Ε.) κ. Αθανάσιου Σαββάκη στη δημόσια συζήτηση με θέμα: «Επενδύσεις: η μόνη διέξοδος για τη χώρα», Θεσσαλονίκη, 21 Φεβρουαρίου 2014, ε) ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΘΕΣΕΩΝ & ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ του Συνδέσμου

υποστήριξης της επιχειρηματικότητας της χώρας, έχει υποστηρίξει ότι πρέπει να υπάρξει συγκεκριμένος «εθνικός στόχος» συνεισφοράς της μεταποίησης στο σχηματισμό του εθνικού ΑΕΠ, προτείνοντας να τεθεί ο ακόλουθος στόχος: από το σημερινό 8,9% της συνεισφοράς της μεταποίησης στο ΑΕΠ, η μεταποίηση το 2020 να εισφέρει με 12%, σχολιάζοντας ταυτόχρονα ότι εφόσον υλοποιηθεί ο συγκεκριμένος στόχος θα πρόκειται πραγματικά για μια επανάσταση.

Ο ποσοτικός αυτός στόχος συνεισφοράς της μεταποίησης στο σχηματισμό του εθνικού ΑΕΠ έχει υιοθετηθεί από το σύνολο των βιομηχανικών συνδέσμων της χώρας,¹⁶² αλλά όχι επίσημα από την αρμόδια δημόσια διοίκηση. Όμως, ο συγκεκριμένος στόχος, θα πρέπει να αποτελεί το ποσοτικό αποτέλεσμα μιας επίσης συγκεκριμένης στοχοθεσίας. Από τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης είναι προφανές ότι η νέα «εθνική βιομηχανική πολιτική» θα πρέπει να υπηρετεί τον στόχο της παραγωγικής ανασυγκρότησης¹⁶³.

Η υπηρετήση του στόχου της παραγωγικής ανασυγκρότησης προϋποθέτει: δέσμευση, ικανότητα, θέληση, συνέπεια, ευθύνη των ηγεσιών της χώρας αλλά και όλων των συμμετεχόντων στη διαμόρφωση και στη λήψη των αποφάσεων, ούτως ώστε να συμφωνηθεί συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα μεταρρυθμίσεων και επιστροφής στην ανάπτυξη, στην απασχόληση και στην οικονομική και κοινωνική κανονικότητα, με ξεκάθαρες πεποιθήσεις, αποφασιστικότητα και ειλικρίνεια, χωρίς λαϊκισμούς και στρουθοκαμηλισμούς, διαμορφώνοντας ευρύτερες πολιτικές και, κυρίως, κοινωνικές συμμαχίες που θα μας απεγκλωβίσουν από τα ιστορικά λάθη, τους ανέξοδους διχασμούς, το παραγωγικό και κοινωνικό τέλμα¹⁶⁴.

Άρα, το ζητούμενο είναι να διδαχθούμε από τις ευρωπαϊκές χώρες που ξεπέρασαν με τα μνημόνια, χαράσσοντας επιτυχώς μια ανεξάρτητη πορεία, χωρίς ενισχυμένη εποπτεία και προληπτικές πιστωτικές γραμμές.

Στο πλαίσιο αυτής της πορείας, η παραγωγική ανασυγκρότηση πρέπει να θέσει τις ακόλουθες προτεραιότητες:

1. Την προσέλκυση κατά προτεραιότητα παραγωγικών επενδύσεων για τη χώρα.
2. Τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.
3. Τη βελτίωση του ρυθμιστικού πλαισίου λειτουργίας της μεταποιητικής δραστηριότητας.
4. Τη δημιουργία δικτύωσης (οριζόντιων και κάθετων) οι οποίες θα υποβοηθήσουν την ένταξη διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων σε διεθνή δίκτυα διανομής, και,

Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος, για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της περιφερειακής βιομηχανίας και την ανάπτυξη του ανάπτυξη του Βορειοελλαδικού Τόξου προς τον Πρωθυπουργό της Ελλάδος κ. Αντώνη Σαμαρά, Αθήνα, Τετάρτη 4 Σεπτεμβρίου 2013, και, στ) ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΘΕΣΕΩΝ & ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ του Συνδέσμου Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος, για την έμπρακτη υποστήριξη της περιφερειακής μεταποιητικής δραστηριότητας, προς τον Πρωθυπουργό της Ελλάδος κ. Αλέξη Τσίπρα, Θεσσαλονίκη, Τετάρτη 6 Σεπτεμβρίου 2017.

¹⁶² βλ. «ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ: Στόχοι στο Νέο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο», Έκδοση 29/1/α. (Το εν λόγω κείμενο συντάχθηκε με τη συνεργασία κλαδικών και περιφερειακών βιομηχανικών συνδέσμων της χώρας και του ΣΒΒ.)

¹⁶³ Καραμούζης, Ν., «Για μια εθνική στρατηγική εξόδου από την κρίση», άρθρο στην εφημερίδα «Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», Κυριακή 28 Ιανουαρίου 2018

¹⁶⁴ ό.π. βλ. σημείο 163

5. Τη βελτίωση των υφιστάμενων και τη δημιουργία νέων υποδομών (υλικών και άυλων) για τη διευκόλυνση της καθημερινής λειτουργίας των μεταποιητικών επιχειρήσεων στη χώρα.

Σε κάθε περίπτωση, η συνισταμένη των ανωτέρω πέντε στόχων είναι μια και μοναδική: η έξοδος της χώρας από την κρίση. Βεβαίως, τόσο ο απώτερος – κορυφαίος στόχος όσο και οι πέντε «επιμέρους» στόχοι με έναν τρόπο μπορούν να επιτευχθούν, ο οποίος ήδη έχει προταθεί από το ανά χείρας κείμενο: με τη διαρκή παρακολούθηση και τη μόνιμη προσαρμογή στην ελληνική πραγματικότητα των όσων επιτάσσει η ευρωπαϊκή βιομηχανική πολιτική, και, ακολούθως τη ρεαλιστική εφαρμογή τους στη χώρα μας.

«Εθνική βιομηχανική πολιτική»: προτεινόμενες δράσεις¹⁶⁵

Η επίτευξη του στόχου αναβάθμισης της συμμετοχής της μεταποιητικής δραστηριότητας και της βιομηχανίας στην αναπτυξιακή διαδικασία στη χώρα μας, προφανώς διέρχεται από θεσμικές μεταρρυθμίσεις και επίλυση προβλημάτων καθημερινής λειτουργίας των επιχειρήσεων, ούτως ώστε να υπάρξει προσέλκυση και υλοποίηση επενδύσεων στη μεταποίηση. Μείζον θέμα παραμένει το θέμα της υιοθέτησης και, κυρίως, της ρεαλιστικής προσαρμογής της Ευρωπαϊκής βιομηχανικής πολιτικής στα δεδομένα της χώρας μας: παραγωγικά, οικονομικά, δημοσιονομικά και κοινωνικά. Η πρόταση για μια «εθνική βιομηχανική πολιτική», συνοψίζεται στην ανάληψη πρωτοβουλίας για τη βιομηχανία υπό τον γενικό τίτλο: «Ισχυρή βιομηχανία, Ισχυρή Ελλάδα». Στο πλαίσιο αυτό ακολουθούν οι προτάσεις του ΣΒΒΕ για τους βασικούς άξονες και τις επιμέρους δράσεις βιομηχανικής πολιτικής.

A] Βελτίωση της θεσμικής επάρκειας και της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης για τη στήριξη της (περιφερειακής) μεταποιητικής δραστηριότητας

Η οικονομική κρίση έχει αναδείξει με τον πλέον δραματικό τρόπο τα θεσμικά προβλήματα – εμπόδια στην καθημερινή και στη γενικότερη δραστηριοποίηση των μεταποιητικών επιχειρήσεων στη χώρα μας. Κυρίαρχο ζήτημα στο δημόσιο διάλογο που έχει αναπτυχθεί για το θέμα είναι η δραστική μείωση του μεγέθους του κράτους, και ως εκ τούτου του ποσοστού συμβολής του στην οικονομική δραστηριότητα της χώρας. Στο πλαίσιο των ενεργειών περιορισμού του κράτους συμπεριλαμβάνονται και μεταρρυθμίσεις θεσμικού χαρακτήρα, που αίρουν προσκόμματα στην προσπάθεια αποτελεσματικής δραστηριοποίησης των εγχώριων μεταποιητικών επιχειρήσεων.

¹⁶⁵ Οι προτεινόμενες δράσεις βιομηχανικής πολιτικής που ακολουθούν προέρχονται κατά κύριο λόγο από: α) τη γνώμη που κατατέθηκε από τις 300 μεταποιητικές επιχειρήσεις με έδρα το ΒορειοΕλλαδικό Τόξο και οι οποίες έλαβαν μέρος στην έρευνα γνώμης, τα αποτελέσματα της οποίας παρουσιάζονται στην ανά χείρας μελέτη, και, β) στην αξιοποίηση πλήθους κειμένων θέσεων και προτάσεων της τελευταίας δεκαεπταετίας του Συνδέσμου Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (ΣΒΒΕ) και ακολούθως από αντίστοιχα κείμενα άλλων βιομηχανικών και επιχειρηματικών συνδέσμων της χώρας, πρακτικά συνεδρίων, ομιλίες, δελτία τύπου, γνώμες που έχουν δημοσιευθεί στον ημερήσιο και στον περιοδικό τύπο, αλλά και στο διαδίκτυο, κλπ..

Στο πλαίσιο αυτό οι προτάσεις πολιτικής θεσμικού χαρακτήρα για την αναγέννηση της βιομηχανίας, έχουν ως εξής:

1. Δημιουργία «Συμβουλίου Βιομηχανίας»

Το προτεινόμενο «Συμβούλιο Βιομηχανίας» θα λειτουργεί κατά το αντίστοιχο Γαλλικό πρότυπο, θα συμμετέχουν σ' αυτό εκπρόσωποι όλων των περιφερειακών και κλαδικών φορέων υποστήριξης της βιομηχανίας, και το οποίο **απαραίτητα θα αναφέρεται στον εκάστοτε Πρωθυπουργό της χώρας.**

Η λειτουργία του προτείνουμε να συμπληρωθεί με τον τρόπο («καλή πρακτική») λειτουργίας του «Εθνικού Συμβουλίου Ανταγωνιστικότητας και Ανάπτυξης» (ΕΣΑΑ) όπως αυτό λειτούργησε κατά τη δεκαετία του 2000. Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να ενεργοποιηθεί η «Διυπουργική Επιτροπή για τη Βιομηχανική Πολιτική», η οποία ουσιαστικά έχει ως αποστολή τον συντονισμό του κυβερνητικού έργου σε σχέση με τη βιομηχανία.

Βεβαίως, απώτερος στόχος θα πρέπει να είναι η επανασύσταση του Υπουργείου Βιομηχανίας, στο οποίο θα συγκεντρωθούν όλες οι αρμοδιότητες που αφορούν στη συνολική λειτουργία της μεταποιητικής δραστηριότητας στη χώρα μας.

2. Η άσκηση (έμμεσης) κλαδικής βιομηχανικής πολιτικής

Παρά το γεγονός ότι η κλαδική βιομηχανική πολιτική δεν αποτελεί «εργαλείο» άσκησης βιομηχανικής πολιτικής, και αντί γι' αυτήν έχουν υιοθετηθεί οριζόντιες δράσεις, πολλές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ασκούν έμμεση κλαδική βιομηχανική πολιτική με προφανή σκοπό την προστασία κλάδων και επιχειρήσεων παγκόσμια ανταγωνιστικών. Στο πλαίσιο ακριβώς αυτό, προτείνουμε να ασκηθεί έμμεση κλαδική βιομηχανική πολιτική στη χώρα μας κατά το πρότυπο άλλων χωρών της ΕΕ, όπως π.χ. η Γαλλία, («Πόλοι Βιομηχανικής Ανταγωνιστικότητας») και με τη χρηματοδότηση κατά προτεραιότητα της παραγωγικής βάσης της χώρας.

Στο πλαίσιο άσκησης της συγκεκριμένης πολιτικής προτείνουμε την ενίσχυση ευπαθών, και ταυτόχρονα δυναμικών κλάδων της μεταποίησης, με παράλληλη ανάδειξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων περιοχών και περιφερειών της χώρας, στις οποίες είναι χωροθετημένες σημαντικές μεταποιητικές επιχειρήσεις ή/και ολόκληρες ομάδες μεταποιητικών επιχειρήσεων.

Σε κάθε περίπτωση, η άσκηση εξειδικευμένης, έμμεσης κλαδικής βιομηχανικής πολιτικής για την ενίσχυση της μεταποίησης, αποκτά νόημα και σημασία δια μέσου της υποστήριξης της μεταποίησης στην Ελληνική περιφέρεια. Σημειώνεται ότι στρατηγικός στόχος αυτής της πολιτικής δεν αποτελεί η εσαεί υποστήριξη της μεταποίησης, αλλά η διαμόρφωση εκείνων των παραγόντων που θα επιτρέπουν την αυτοτροφοδοτούμενη ανάπτυξή της σε κλαδικό, τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.

3. Μετεξέλιξη της Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας (ΓΓΒ) του Υπουργείου Περιφερειακής Ανάπτυξης από φορέα εφαρμογής, υλοποίησης και διαχείρισης προγραμμάτων, σε φορέα σχεδιασμού, παραγωγής και άσκησης ουσιαστικής βιομηχανικής πολιτικής.

Η Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας (ΓΓΒ) από το 2015 κ.ε. έχει συστήσει το «Φόρουμ Βιομηχανίας» μέσω του οποίου έχει ενισχυθεί ο δημόσιος διάλογος για την πορεία και το μέλλον της μεταποιητικής δραστηριότητας στη χώρα μας.

Μάλιστα, η υιοθέτηση των συμπερασμάτων της λειτουργίας του «Φόρουμ» από το «Κυβερνητικό Συμβούλιο Οικονομικής Πολιτικής» τον Απρίλιο του 2016, αποτελεί ένα πολύ σημαντικό πρώτο βήμα για την επαναφορά της βιομηχανίας στο προσκήνιο της ανάπτυξης. Όμως, το συγκεκριμένο πλαίσιο πολιτικών επιλογών για τη βιομηχανία ουσιαστικά περιλαμβάνει άξονες και δράσεις που θα πρέπει να εφαρμοσθούν κατά τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου 2014 – 2020.

Ως εκ τούτου, και πάλι, παρά τη σχετική πρωτοβουλία διαμόρφωσης αξόνων και δράσεων βιομηχανικής πολιτικής, η πολιτεία έχει θέσει σε προτεραιότητα τη χρηματοδοτική ενίσχυση συγκεκριμένων δράσεων για τη βιομηχανία, παρά μια συνεκτική στρατηγική για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της μεταποίησης στην Ελλάδα.

4. **Κωδικοποίηση και απλοποίηση της νομοθεσίας που αφορά την επιχειρηματικότητα.** Η πολύ μεγάλη γραφειοκρατία και οι συναρμοδιότητες των διαφόρων Υπουργείων, αποτελούν σημαντικό πρόσκομμα στην καθημερινή δραστηριοποίηση των μεταποιητικών επιχειρήσεων.
5. **Ριζική αναμόρφωση του Αναπτυξιακού Νόμου,** με την πρόβλεψη «μικτού» σχήματος διαχείρισης. Οι εκάστοτε αναπτυξιακοί νόμοι, παρουσιάζουν διαχρονικά σοβαρότατες δυσλειτουργίες, οι οποίες οφείλονται, κατά κύριο λόγο, στις αδυναμίες ανταπόκρισης της δημόσιας διοίκησης να διαχειριστεί έργα επενδύσεων. Για την άρση της συγκεκριμένης παθολογίας στη λειτουργία ενός πολύ σημαντικού αναπτυξιακού «εργαλείου» όπως ο Αναπτυξιακός Νόμος, ο ΣΒΒΕ προτείνει τη ριζική αναμόρφωσή του, με την απαραίτητη συμπερίληψη σε αυτόν ενός «μικτού» σχήματος διαχείρισης. Στο σχήμα αυτό προτείνουμε να συμμετέχουν αφενός φορείς του ιδιωτικού τομέα που θα αναλάβουν το σύνολο των εργασιών που σήμερα αδυνατεί να εκπληρώσει το δημόσιο τόσο με κριτήρια ποιότητας, όσο, κυρίως, με κριτήρια χρονικά – τήρησης ημερομηνιών ελέγχου νομιμότητας και πληρότητας, αξιολόγησης, κλπ., και αφετέρου οι αρμόδιες υπηρεσίες του κράτους οι οποίες θα έχουν λόγο κατά κύριο λόγο ελεγκτικό για το σύνολο της διαδικασίας και αξιολόγησης για επενδυτικά σχέδια μεγάλου ύψους.
6. **Αλλαγή του πλαισίου ελέγχου και εποπτείας της αγοράς.**

Σε οποιαδήποτε ευνομούμενη πολιτεία οι κανόνες ανταγωνισμού των επιχειρήσεων είναι απολύτως ξεκάθαροι και διαφανείς. Στην Ελλάδα, παρά το γεγονός ότι υπάρχει νομοθεσία η οποία συνιστά ένα ρυθμιστικό πλαίσιο ελέγχου της αγοράς, εντούτοις η Ελληνική πολιτεία δεν έχει φροντίσει έτσι ώστε να υπάρχει ο μηχανισμός εκείνος ο οποίος θα εφαρμόσει την κείμενη νομοθεσία ελέγχου της αγοράς.

Ως εκ τούτου, προτείνεται, παράλληλα με τη θεσμική αλλαγή του υφιστάμενου πλαισίου της αγοράς, η στελέχωση του φορέα που θα έχει ως αποστολή τον έλεγχο και την εποπτεία της αγοράς. Βεβαίως, κατά την τρέχουσα χρονική περίοδο, κατά την οποία ζητούμενο είναι η συρρίκνωση, από πλευράς προσωπικού του δημόσιου τομέα, το συγκεκριμένο εγχείρημα δεν είναι απολύτως βέβαιο ότι θα επιτευχθεί. Όμως, αποτελεί ευκαιρία η μεγάλη πλέον διαθεσιμότητα προσωπικού υψηλών προσόντων του δημόσιου τομέα που μπορεί με επιτυχία να διαχειρισθεί τη συμμετοχή του σε έναν τέτοιο φορέα. Γι' αυτό προτείνεται η

μετάταξη τέτοιου είδους προσωπικού από άλλες υπηρεσίες του δημόσιου τομέα για τη στελέχωση του νέου φορέα εποπτείας και ελέγχου της αγοράς.

- 7. Αδειοδότηση μεταποιητικών επιχειρήσεων – Αναμόρφωση της βιομηχανικής νομοθεσίας:** αναμόρφωση της κείμενης βιομηχανικής νομοθεσίας, με έμφαση στη μείωση των καθυστερήσεων και στον περιορισμό της πολυνομίας και της γραφειοκρατίας.

Το θέμα της αδειοδότησης καταγράφεται διαχρονικά ως ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα στην προσπάθεια υλοποίησης επενδύσεων από τις εγχώριες μεταποιητικές επιχειρήσεις. Πλήθος ερευνών μεταξύ των επιχειρήσεων μελών των συνδέσμων βιομηχανιών της χώρας, καταγράφουν συγκεκριμένα προβλήματα προς επίλυση, όπως: απλοποίηση των διαδικασιών έναρξης, δασική νομοθεσία, αρχαιολογική υπηρεσία, περιβαλλοντική αδειοδότηση, χωροθέτηση, οχλήσεις, χρήσεις γης, κλπ..

- 8. Εποπτεία βιομηχανίας τροφίμων από έξι συναρμόδια υπουργεία και διάφορους φορείς:**

Η βιομηχανία των τροφίμων και γενικά ο αγροδιατροφικός τομέας, αποτελούν πυλώνα για την ανάπτυξη της χώρας μας, λόγω της σημαντικής εξωστρεφούς δραστηριότητας που αναπτύσσει, και μάλιστα σε απαιτητικές αγορές του εξωτερικού.

Ο συγκεκριμένος τομέας εποπτεύεται ταυτοχρόνως από έξι (6) Υπουργεία, και συγκεκριμένα: 1.Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, 2. Υπουργείο Ανάπτυξης, 3. Υπουργείο Υγείας, 4. Υπουργείο Ναυτιλίας, 5. Υπουργείο Οικονομικών, 6. Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης). Προτείνουμε τη πλήρη και ουσιαστική καταγραφή των αρμοδιοτήτων και των δράσεων ευθύνης καθενός Υπουργείου και τη συγκέντρωση συναφών αρμοδιοτήτων σε έναν φορέα ή σε ένα Υπουργείο.

- 9. Αναθεώρηση του «Χάρτη Περιφερειακών Ενισχύσεων» για την ευχερέστερη προσέλκυση και υλοποίηση επενδύσεων.** Ο «Χάρτης» έχει συνταχθεί και ισχύει σήμερα με βάση στοιχεία που ίσχυαν πριν την οικονομική κρίση. Επειδή ακριβώς α στοιχεία αυτά έχουν αλλάξει και είναι κατά πολύ χειρότερα από αυτά που ελήφθησαν υπόψη για τη σύνταξη του «Χάρτη», προτείνεται να ληφθούν υπόψη τα νέα δεδομένα και να γίνει επανασύνταξη του «Χάρτη».
- 10. Αναμόρφωση της νομοθεσίας που αφορά στις κρατικές προμήθειες** στην κατεύθυνση της συμπερίληψης σαφών προδιαγραφών για την προμήθεια των διαφόρων προϊόντων.
- 11. Σύστημα απονομής δικαιοσύνης:** η απονομή της δικαιοσύνης στη χώρα μας, και ειδικά της απονομής δικαιοσύνης που αφορά στην επιχειρηματικότητα, χαρακτηρίζεται από μεγάλες καθυστερήσεις που έχουν σαν αποτέλεσμα είτε την ακύρωση παραγωγικών επενδύσεων, είτε την υλοποίησή τους σε μικρότερα επίπεδα από τα αρχικά σχεδιασθέντα. Παράλληλα, οι συγκεκριμένες καθυστερήσεις δρουν δυσφημιστικά για τη χώρα στο πεδίο της προσέλκυσης και της υλοποίησης ξένων άμεσων επενδύσεων, αφού οι απαράδεκτα μεγάλες καθυστερήσεις στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης ουσιαστικά ωθούν εγχώριους και διεθνείς επενδυτές να επιλέξουν άλλη τοποθεσία χωροθέτησης των επενδύσεών τους.

Το πρόβλημα είναι πραγματικά ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για την επιχειρηματικότητα και τη μεταποίηση, μιας και η επίλυση κάθε είδους διαφορών μπορεί να διαρκέσει ακόμη και μια ολόκληρη δεκαετία.

Επιπλέον, η γραφειοκρατία που αφορά την επιχειρηματικότητα και την πολυνομία, δημιουργεί αντιφατικές διατάξεις και ανασφάλεια στις επιχειρήσεις στο θέμα της απονομής του δικαίου: προτείνουμε την ενεργοποίηση της επιτροπής απλούστευσης διαδικασιών και τη θέσπιση «Νόμου πλαισίου για την Απλοποίηση της Νομοθεσίας» με τον οποίο θα εισάγεται η υποχρέωση απλοποίησης της νομοθεσίας (συμπεριλαμβανομένης και της κωδικοποίησής της) και της μείωσής της.

Επιπλέον, και για τη διασφάλιση ικανοποιητικού βαθμού προστασίας και πραγμάτωσης των δικαιωμάτων των διαδίκων, με παράλληλη διασφάλιση της τήρησης της νομιμότητας όπου γεννάται διαφορά, και, εν τέλει, για την επιτάχυνση της απονομής δικαιοσύνης, προτείνουμε τα ακόλουθα:

- Άρση της πολυνομίας.
 - Αναβάθμιση της ποιότητας της υφιστάμενης νομοθεσίας.
 - Μηχανογράφηση υπηρεσιών.
 - Θεσμοθέτηση ηλεκτρονικών διαδικασιών για την κατάθεση δικογράφων και προτάσεων, όπως επίσης και για την έκδοση αποφάσεων απ' ευθείας καθαρογραμμένων και θεωρημένων.
 - Κατάργηση του χρόνου δικαστικών διακοπών, όχι φυσικά των διακοπών των δικαστών, που σήμερα είναι από 15 Ιουνίου μέχρι 15 Σεπτεμβρίου.
 - Επιμήκυνση του ωραρίου λειτουργίας, και από 9-3 σήμερα να γίνει 8-8.
 - Σημαντική μείωση της ποινικής ύλης με μαζική αποποινικοποίηση των αδικημάτων ήσσονος σημασίας, όπως π.χ. πολεοδομικά, ασφαλιστικά, φορολογικά, κτλ., και θεσμοθέτηση χρηματικών και διοικητικών ποινών.
 - Απαγόρευση 2ης αναβολής, ακόμη και στο ΣτΕ.
 - Επαναφορά ειδικών διοικητικών δικαστηρίων, π.χ. φορολογικά, όπου σήμερα δεν διασφαλίζεται ούτε η ελάχιστη ποιότητα, κοινωνικο-ασφαλιστικά, πολεοδομικά.
 - Μεταφορά ακυρωτικών αρμοδιοτήτων του ΣτΕ στα Εφετεία και στα Πρωτοδικεία.
 - Αύξηση κόστους προσφυγής στη δικαιοσύνη με την καταβολή παραβόλου με την κατάθεση μήνυσης, αγωγής, με την καταβολή παραβόλου για κάθε λόγο αναίρετικό, κτλ., και με την επιδίκαση των πραγματικών δικαστικών εξόδων.
12. **Ανταποδοτικότητα δημοτικών τελών:** οι επιχειρήσεις επιβαρύνονται άδικα από τέλη με μηδαμινή έως ανύπαρκτη ανταποδοτικότητα. Προτείνουμε την προτυποποίηση των συστημάτων κοστολόγησης των ανταποδοτικών υπηρεσιών που παρέχονται με τους πόρους των τελών των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης .
13. **Επιτάχυνση των διαδικασιών δημοπράτησης δημόσιων τεχνικών έργων,** ειδικά όσων από αυτά είναι ενταγμένα προς υλοποίηση και με χρηματοδότηση μέσω του «Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς» (ΕΣΠΑ).
14. **Κατάργηση μη ανταποδοτικών τελών και επιβαρύνσεων υπέρ τρίτων:** Ενδεικτικά παραδείγματα:

- Εισφορά – Δικαίωμα εκτελωνιστικών εργασιών (ΔΕΤΕ) που βεβαιώνεται κατά την εισαγωγή, εξαγωγή και μεταμόρφωση αγαθών και καυσίμων,
- Ειδική ασφαλιστική εισφορά υπέρ ΕΛ.Γ.Α. (Οργανισμού Ελληνικών Γεωργικών Ασφαλίσεων) σε ποσοστό 3% για τα προϊόντα φυτικής προέλευσης και σε ποσοστό 0,5% για τα προϊόντα ζωικής προέλευσης,
- Πλήθος χαρτοσήμων και τελών που προβλέπονται στα 75 άρθρα του Προεδρικού Διατάγματος 28/1931(ΦΕΚ Α 239),
- Μεγαρόσημα, παράβολα, Κ.Ε.Α.Δ. και υπέρ ταμείων προνοίας για πολιτικές και διοικητικές δικαστικές υποθέσεις,
- Τέλος 1€/τόνο υπέρ του δημοσίου που ισχύει για τη διενέργεια φυτο-υγειονομικών ελέγχων και ελέγχων ποιότητας – καταλληλότητας γεωργικών προϊόντων προς εξαγωγή, και,
- Τέλος υπέρ ΕΡΤ που εισπράττεται μέσω των λογαριασμών της ΔΕΗ σύμφωνα με το άρθρο 21 του Ν. 2644/1998.

B] Ανταγωνιστική μεταποίηση στο ΒορειοΕλλαδικό Τόξο και στη χώρα

Η αδυναμία έμπρακτης υποστήριξης της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας στο ΒορειοΕλλαδικό Τόξο και στη χώρα έχει δημιουργήσει πλήθος υστερήσεων και σταδιακή απομείωση των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων των τοπικών επιχειρήσεων έναντι του διεθνούς ανταγωνισμού. Για την άρση του αδιεξόδου των τοπικών μεταποιητικών επιχειρήσεων προτείνεται η περιφερειακή εξειδίκευση της ασκούμενης βιομηχανικής πολιτικής, με την υιοθέτηση στον αναπτυξιακό σχεδιασμό της χώρας των ακόλουθων μέτρων βιομηχανικής πολιτικής:

B.1.] Κίνητρα για την υλοποίηση επενδύσεων στη μεταποίηση. Πρόσβαση στη χρηματοδότηση

Ο Σύνδεσμος Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (ΣΒΒΕ) υποστηρίζει τουλάχιστον την τελευταία δεκαετία ότι τα διάφορα χρηματοδοτικά εργαλεία που είναι διαθέσιμα για την υλοποίηση επενδύσεων δεν μπορούν και δεν πρέπει να λειτουργούν ανταγωνιστικά. Επίσης, υποστήριζε και υποστηρίζει ότι δεν μπορεί να υπάρξει για το σύνολο της επικράτειας η λεγόμενη «ομογενοποίηση» των πολιτικών για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας. Οι παραπάνω δυο προϋποθέσεις για την υλοποίηση επενδύσεων, είναι περισσότερο επίκαιρες από ποτέ κατά την τρέχουσα χρονική συγκυρία, κατά την οποία κεντρικό ζητούμενο στο πλαίσιο της ανάταξης της οικονομίας και της μεταποίησης, είναι η υλοποίηση παραγωγικών επενδύσεων.

B.1.1. Πρόγραμμα ενίσχυσης επιχειρήσεων στρατηγικής σημασίας για το Βορειοελλαδικό Τόξο

Υποπρόγραμμα 1: Μεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις στρατηγικής σημασίας

Με τον όρο «στρατηγικής σημασίας επιχειρήσεις» εννοούνται όλες εκείνες που: α) απασχολούν από 100 – 250 εργαζόμενους, και κατατάσσονται στις μικρομεσαίες, και, β) όλες

εκείνες που εμπíπτουν στην κατηγορία των μεγάλων επιχειρήσεων. Τούτο διότι έχει αποδειχθεί ότι οι επιχειρήσεις που απασχολούν πάνω από 100 άτομα δημιουργούν ανάπτυξη, συντηρούν υψηλό επίπεδο απασχόλησης και εμφανίζουν αξιοσημείωτη αντοχή και σταθερότητα σε περιόδους κρίσης όπως η τρέχουσα. Σημειώνεται ότι για την έγκριση του συγκεκριμένου καθεστώτος ενίσχυσης θα πρέπει να υπάρξει απόφαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) (ΓΔ Ανταγωνισμού – Ειδικό Καθεστώς Ενίσχυσης)

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα θα ενισχύει επιχειρήσεις οι οποίες χρησιμοποιούν πρώτες ύλες προερχόμενες από το ΒορειοΕλλαδικό Τόξο και τη χώρα, και υποκαθιστούν εισαγωγές πρώτων υλών, ενώ παράλληλα πραγματοποιούν εξαγωγές. Όσο μεγαλύτερο είναι το ποσοστό των εξαγωγών στον κύκλο εργασιών τους, τόσο μεγαλύτερη θα είναι και η βαθμολογία τους.

Υποπρόγραμμα 2: Κλαδική πολιτική

Στο πλαίσιο του συγκεκριμένου προγράμματος προτείνεται να ισχύσουν ειδικά κίνητρα για τις επιχειρήσεις μεταποίησης τροφίμων, για επιχειρήσεις δομικών και νέων υλικών, καθώς επίσης και για επιχειρήσεις κλωστοϋφαντουργίας και την ένδυσης.

Ειδικά για τον κλάδο των τροφίμων, που αποτελεί πυλών ανάπτυξης για τη μεταποίηση στη Βόρεια Ελλάδα, προτείνουμε να ισχύσουν ειδικά κίνητρα για επιχειρήσεις τυποποίησης και εμπορίας ελαιόλαδου, πρόσθεσης αξίας σε φρούτα και λαχανικά, για παραγωγή παραλλαγών και συσκευασιών μεγαλύτερης προστιθέμενης αξίας, (τομάτες, ελιές, ροδάκινα κλπ.), για παραγωγή gourmet προϊόντων (π.χ. από κρόκο Κοζάνης, με σπαράγγια κλπ.), αύξησης της ποικιλίας γαλακτοκομικών προϊόντων με παράλληλη έμφαση στην Ελληνική προέλευση, (π.χ. φέτα, γραβιέρα, κασέρι κλπ.), παραγωγή προϊόντων αρτοποιίας και εξαγωγή τους σε νέες αγορές του εξωτερικού κλπ.

Υποπρόγραμμα 3: Οριζόντιες ενισχύσεις

Στα συγκεκριμένο υπο-πρόγραμμα προτείνουμε να συμπεριληφθούν ενισχύσεις για:

- τον εκσυγχρονισμό του μηχανολογικού και λοιπού εξοπλισμού των παραγωγικών μονάδων που εντάσσονται στο πρόγραμμα,
- τη χρήση «καθαρής» ενέργειας,
- τη διαχείριση των αποβλήτων,
- την ανακύκλωση υλών, υλικών και συσκευασιών,
- τη μείωση της κατανάλωσης νερού, και,
- την εισαγωγή συστημάτων εξοικονόμησης ενέργειας

Υποπρόγραμμα 4: ενισχύσεις για τη δημιουργία νέων μεταποιητικών επιχειρήσεων

Με δεδομένη την ανάγκη για ύπαρξη ισχυρού δευτερογενούς τομέα στη χώρα μας προτείνεται η θεσμοθέτηση ειδικού προγράμματος ανάπτυξης νέας μεταποιητικής δραστηριότητας στο ΒορειοΕλλαδικό Τόξο, με στόχο την αξιοποίηση τοπικών πλουτοπαραγωγικών πηγών και τοπικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων.

B.1.2. Πρόγραμμα ενίσχυσης της μεθοριακής βιομηχανίας

Οι μεταποιητικές επιχειρήσεις λειτουργούν, σχεδόν στο σύνολό τους, με πολύ μεγάλο λειτουργικό κόστος. Κατά συνέπεια θα πρέπει το κόστος αυτό να αντισταθμισθεί με την παροχή κινήτρων, κυρίως εξ' αιτίας της παρούσας χρονικής συγκυρίας, των αποτελεσμάτων από την ένταξη της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, χώρες κατά τεκμήριο πολύ χαμηλότερου λειτουργικού κόστους από την Ελλάδα, αλλά και εξ' αιτίας των δυσοίωνων προβλέψεων για τη μεταποίηση τα επόμενα τουλάχιστον δυο χρόνια.

Στο πλαίσιο αυτό προτείνονται τα ακόλουθα μέτρα:

- επιδότηση κόστους εισροών δηλαδή, των στοιχείων κόστους που αφορούν την ενέργεια, τις μεταφορές α' και β' υλών, κλπ.
- επιδότηση σημαντικού μέρους του κόστους απασχόλησης
- μείωση των φορολογικών συντελεστών στην Ελληνική μεθόριο
- μείωση των διαφόρων τελών και επιβαρύνσεων
- επιδότηση του κόστους διανομής πρώτων υλών, και, κυρίως, ετοίμων προϊόντων από τον τόπο παραγωγής στους τόπους κατανάλωσης, είτε εντός της Ελληνικής επικράτειας, είτε εκτός συνόρων.

B.1.3. Πρόγραμμα επιδότησης εργοδοτικών εισφορών

Προτείνουμε τη εκ νέου θεσμοθέτηση του επιτυχημένου προγράμματος ενίσχυσης των εργοδοτικών εισφορών του ΟΑΕΔ. Θεωρούμε ότι θα πρέπει άμεσα να υποβληθεί προς έγκριση στην ΕΕ – ΓΔ Ανταγωνισμού ειδικό καθεστώς ενίσχυσης που θα αφορά στην επιχορήγηση των εργοδοτικών εισφορών για μεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις.

B.2.] Βελτίωση της ποιότητας και της ανταγωνιστικότητας βιομηχανικών προϊόντων

Από τους ελέγχους που έχουν διεξαχθεί μέχρι σήμερα στην ελληνική αγορά, από τις υπηρεσίες της Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας για τα βιομηχανικά προϊόντα που υπάγονται στις οδηγίες τεχνικής εναρμόνισης της ΕΕ και στην αντίστοιχη εθνική νομοθεσία, έχουν προκύψει ορισμένες ισχυρές ενδείξεις σχετικά με την κατάσταση που επικρατεί στην ελληνική μεταποίηση, σε ότι αφορά την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων και συμμόρφωση τους στις απαιτήσεις ποιότητας και ασφάλειας.

Πέρα από το γεγονός της περιορισμένης γνώσης (πληροφόρηση και ενημέρωση) που έχουν οι επιχειρήσεις, κυρίως οι ΜμΕ σχετικά με τις υποχρεώσεις τους στα θέματα πιστοποίησης της ποιότητας, της ασφάλειας και ανταγωνιστικότητας, υπάρχει και η οικονομική συγκυρία που επιδεινώνει την κατάσταση και απωθεί τις μονάδες από το να αναλάβουν το σημαντικό κόστος των παραπάνω ενεργειών. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη συνεχή υποβάθμιση τόσο της ποιότητας όσο και της ανταγωνιστικότητας κυρίως των ΜμΕ, που σταδιακά και οι καλύτερες και πρωτοπόρες οδηγούνται σε μαρασμό, έχοντας να ανταγωνιστούν τα κινέζικα προϊόντα ή άλλων τρίτων φθηνών χωρών, που συχνά δεν πληρούν κανένα από τα παραπάνω κριτήρια.

Αυτή η αδυναμία των επιχειρήσεων έχει πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα στην ποιότητα και ανταγωνιστικότητα, αλλά και την οικονομία γενικότερα, αφού οι υποδομές της χώρας (εργαστηριακές, πιστοποίησης και διακριβώσεων) δεν έχουν αντικείμενο και υπολειπόμενες ή κλείνουν, με ότι αυτό σημαίνει για την Ελλάδα αυτή την περίοδο. Έτσι ένα ολόκληρο σύστημα υποδομών (τυποποίηση, πιστοποίηση, διαπίστευση μετρολογία, εργαστηριακές δοκιμές κλπ.) και επιχειρήσεων που σχεδιάστηκε και χρηματοδοτήθηκε με πολλά εκ ευρώ τα προηγούμενα χρόνια με σκοπό να ανεβάσει την ποιότητα των ελληνικών προϊόντων και την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας καταρρέει σταδιακά και απαξιώνεται, χωρίς ανταπόδοση σε μια κρίσιμη περίοδο για την χώρα.

Η δημιουργία ενός συγχρηματοδοτούμενου από το ΕΣΠΑ προγράμματος στο πλαίσιο της επιχειρηματικότητας και της εξωστρέφειας, που θα ενισχύει την προσπάθεια των επιχειρήσεων στην κατεύθυνση της βελτίωσης ή την ανάπτυξη της πιστοποιημένης της ποιότητας και ανταγωνιστικότητας των βιομηχανικών προϊόντων, θα μπορούσε να βοηθήσει (οικονομικά και παραγωγικά) σημαντικά τις επιχειρήσεις, κυρίως τις ΜμΕ.

Το πρόγραμμα προτείνουμε να απευθύνεται σε πολύ μικρές και μικρές οικοτεχνικές, βιοτεχνικές και βιομηχανικές μονάδες, που απασχολούν μέχρι 50 άτομα και ο κύκλος εργασιών τους δεν ξεπερνά τα 5.000.000 ευρώ/έτος, με στόχο την βελτίωση της ποιότητας και ανταγωνιστικότητας των βιομηχανικών τους προϊόντων και απόκτηση σχετικών πιστοποιητικών και εκθέσεων δοκιμών και ελέγχων.

Ειδικότερα, στο πρόγραμμα θα έχουν δυνατότητα ένταξης, μεταποιητικές στους κλάδους των μαρμάρων και διακοσμητικών πετρωμάτων, των αδρανών υλικών, των τούβλων και των άλλων οικοδομικών υλικών (π.χ. πλαστικών σωλήνων), των πλασιών (κουφωμάτων) από αλουμίνιο και ξύλο, μηχανημάτων και μηχανών κάθε τύπου, ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών συσκευών και του ηλεκτρολογικού υλικού, συσκευών αερίου, εξοπλισμών υπό πίεση και απλών δοχείων πίεσης, του μεταφερόμενου εξοπλισμού υπό πίεση, των λεβήτων θερμού νερού, των σαφών αναψυχής, της κατασκευής παιχνιδιών και παιδότοπων, των μέσων ατομικής προστασίας, κλπ.

Στο πλαίσιο του ίδιου προγράμματος, οι επιχειρήσεις που θα ενταχθούν θα έχουν δικαίωμα να εκπονήσουν και να υλοποιήσουν επιχειρηματικά σχέδια για τη βελτίωση της ασφάλειας, της ποιότητας και της ανταγωνιστικότητας των βιομηχανικών προϊόντων, όπως αυτά θα καθορίζονται από την ευρωπαϊκή νομοθεσία τεχνικής εναρμόνισης και τη σχετική εθνική νομοθεσία και από τα οποία εξαιρούνται, τρόφιμα, φάρμακα, χημικά, καύσιμα, καλλυντικά, αγροτικά κλπ.

Τα επιχειρηματικά σχέδια οφείλουν να στοχεύουν:

- Στην πιστοποίηση των προϊόντων των επιχειρήσεων με αναγνωρισμένα πρότυπα / τεχνικές προδιαγραφές, που θα οδηγούν στη λήψη πιστοποιητικών συμμόρφωσης ή ειδικών αναγνωρισμένων σημάτων (π.χ. Key mark, solar mark κλπ).
- Στη δημιουργία από την επιχείρηση οργανωμένης τεχνικής τεκμηρίωσης της ποιότητας ή και της ασφάλειας του προϊόντος, προκειμένου να συμμορφώνεται προς τις νομοθετικές και άλλες απαιτήσεις και να επισημαίνεται με τη σήμανση CE ή και άλλες ανάλογου χαρακτήρα.

- Στη δημιουργία εξειδικευμένων στελεχών και δομών διασφάλισης ποιότητας για τη συνεχή παρακολούθηση και υποστήριξη των παραπάνω και ανάπτυξης τεχνογνωσίας για τη συνεχή βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων.
- Στη συμπλήρωση, βελτίωση/ενίσχυση των υποδομών των επιχειρήσεων (εργαστηριακών και άλλων), και πλαίσιο της επίτευξης των παραπάνω απαιτήσεων και σκοπών.

Ο προϋπολογισμός των σχεδίων προτείνουμε να ανέλθει από 30.000 – 150.000 ευρώ/επιχείρηση, ενώ στις επιλέξιμες δαπάνες να συμπεριληφθούν:

- Συμβουλευτικές υπηρεσίες : μέχρι 15% του προϋπολογισμού
- Δαπάνες επαλήθευσης και πιστοποίησης: μέχρι 50% του προϋπολογισμού
- Βελτιώσεις / αγορά εξοπλισμού κλπ: μέχρι 20% του προϋπολογισμού
- Άλλα (π.χ. αγορές προτύπων, λογισμικό κλπ): μέχρι 15% του προϋπολογισμού

Τέλος, και σε ότι αφορά τους εκ τω προτέρων υπολογισμούς για τα αναμενόμενα αποτελέσματα του έργου, αυτά είναι:

- Ένταξη στο πρόγραμμα: 800 περίπου επιχειρήσεις
- Νέες θέσεις εργασίας: 250-400 επιστήμονες (υπεύθυνος ποιότητας)
- Τεχνικοί φάκελοι και πιστοποιήσεις προϊόντων: 3.000-4.000 κωδικοί προϊόντων)
- Αγορές Προτύπων: 1.200.000-1.500.000 ευρώ για όλο το πρόγραμμα
- Εργαστηριακές Δοκιμές: σε 3.000-4.000 ομάδες εργαστηριακών δοκιμών συνολικού προϋπολογισμού 8.000.000-10.000.000 ευρώ.

B.3.] Πρόσβαση των μεταποιητικών επιχειρήσεων στη χρηματοδότηση. Αποκατάσταση της ρευστότητας στη βιομηχανία

B.3.1.] Εξορθολογισμός της σχέσης κράτους – επιχείρησης για εκατέρωθεν οφειλές

Ζητούμενο κατά την τρέχουσα χρονική περίοδο είναι η σταθεροποίηση της οικονομίας, με τη βοήθεια και αρωγή του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας. Για να συμβεί όμως αυτό απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η αποκατάσταση της ρευστότητας στην αγορά. Προς τούτο θα πρέπει να ληφθούν άμεσα συγκεκριμένες αποφάσεις, που ο επιχειρηματικός κόσμος της χώρας, και ειδικά η περιφερειακή βιομηχανία, είχε προτείνει από την αρχή της κρίσης. Κατά τον ΣΒΒΕ θα πρέπει άμεσα, και στο πνεύμα ουσιαστικής αντιμετώπισης της άσχημης κατάστασης στην οποία έχει περιέλθει ο ιδιωτικός τομέας της οικονομίας, να αντιμετωπισθούν τα ακόλουθα θέματα:

1. η πληρωμή των οφειλών του κράτους προς τις επιχειρήσεις, με ταχείες μάλιστα διαδικασίες. Ειδικά για τις συνεπείς επιχειρήσεις, προτείνεται η μείωση στο ελάχιστο των σχετικών ελέγχων, για λόγους επιβράβευσης της συνέπειάς τους,
2. η επιστροφή τουλάχιστον του 80% του ΦΠΑ των τιμολογίων για εξαγωγές σε διάστημα έως δέκα (10) εργασίμων ημερών από την ημερομηνία εξαγωγής, και,

3. η θεσμοθέτηση της διαδικασίας συμψηφισμού των οφειλών των επιχειρήσεων προς τον δημόσιο και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα, με τις αντίστοιχες οφειλές του κράτους προς τις επιχειρήσεις,

Β.3.2.] Εξορθολογισμός του ισχύοντος φορολογικού συστήματος. Αλλαγή φορολογικής πολιτικής, με αναπτυξιακά κριτήρια

Κυρίαρχο πρόβλημα – διαχρονικά – στην άσκηση φορολογικής πολιτικής στη χώρα μας, αποτελεί η φοροδιαφυγή. Η ασκούμενη μέχρι σήμερα φορολογική πολιτική, αντί να αντιμετωπίσει ακριβώς το σημαντικό πρόβλημα της φοροδιαφυγής, το έχει υπέρμετρα διογκώσει, με αποτέλεσμα τη διαρκή λήψη μέτρων υπερφορολόγησης πολιτών και επιχειρήσεων. Συνεπώς απαιτείται η αλλαγή της ασκούμενης φορολογικής πολιτικής, με βασικό άξονα τον περιορισμό της φοροδιαφυγής, για τον περιορισμό των ελλειμμάτων και την αποπληρωμή του χρέους.

Στο πλαίσιο αυτό, ο ΣΒΒΕ προτείνει τα ακόλουθα μέτρα:

1. Τη μείωση των συντελεστών εταιρικής φορολόγησης.
2. Την επιτάχυνση της διαδικασίας επιστροφής πιστωτικού ΦΠΑ. Επίσης, ο συμψηφισμός των οφειλών από ΦΠΑ να αφορά όλες τις συνεπείς επιχειρήσεις ανεξάρτητα από το ύψος του κύκλου εργασιών τους.
3. Βελτίωση διατάξεων για την έκπτωση δαπανών εκδηλώσεων, συναντήσεων, υποδοχής και φιλοξενίας.
4. Την επαναφορά της καταβολής ποσοστού 10% για την προσφυγή στα Διοικητικά Δικαστήρια.

Γ] Ενίσχυση της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειας

Η διεθνοποίηση και η εξωστρέφεια σήμερα αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα τμήματα της μακροπρόθεσμης στρατηγικής των επιχειρήσεων. Μάλιστα, έχει αποδειχθεί ότι αποτελεί έναν από τους κυριότερους παράγοντες ανάπτυξης και απόκτησης ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος για τις επιχειρήσεις. Παρά το γεγονός αυτό, και σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία, μόνο το 8% των μικρομεσαίων επιχειρήσεων της ΕΕ- 27 εξάγει στις διεθνείς αγορές.

Για την υποβοήθηση της διεθνοποίησης των μεταποιητικών επιχειρήσεων, για την παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων και την άρση των εμποδίων πρόσβασής τους στις διεθνείς αγορές, οι κυβερνήσεις των ανεπτυγμένων και των αναπτυσσομένων χωρών θεσμοθετούν σχετικές πολιτικές, διότι κατανοούν πως η διεθνοποίηση των εγχώριων επιχειρήσεων θα έχει θετική επίπτωση στην οικονομία και ανάπτυξη, και κατ' επέκταση στη διεθνή ανταγωνιστικότητα της χώρας.

Οι ελληνικές μεταποιητικές επιχειρήσεις με έδρα το ΒορειοΕλλαδικό Τόξο που δραστηριοποιούνται με δυναμικό τρόπο στις διεθνείς αγορές παράγουν και διανέμουν:

- Προϊόντα και υπηρεσίες υψηλής ποιότητας,
- Προϊόντα τυποποιημένα και ελκυστικά συσκευασμένα,

- Προϊόντα πιστοποιημένα, και,
- Προϊόντα και υπηρεσίες διεθνώς ανταγωνιστικές.

Όμως, η οικονομική κρίση απομειώνει καθημερινά τα συγκεκριμένα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, με αποτέλεσμα να επείγει η θεσμοθέτηση μέτρων βιομηχανικής πολιτικής για την ολοκληρωμένη υποβοήθηση των επιχειρήσεων στην προσπάθειά τους να διεθνοποιηθούν. Στο πλαίσιο αυτό, προτείνονται τα ακόλουθα:

Γ.1.] Αξιοποίηση επιχειρηματικών ευκαιριών και αναβάθμιση της Ελληνικής παρουσίας στις διεθνείς αγορές

Γ.1.1. Πρόγραμμα εκπόνησης στοχευμένων προϊόντικών ερευνών αγοράς σε χώρες του εξωτερικού και ανάπτυξης διεθνούς «brand name»

Η υποβοήθηση των μεταποιητικών επιχειρήσεων για το άνοιγμα νέων αγορών αποτελεί την πρόταση για την αντικατάσταση του απολεσθέντος μεριδίου από την εγχώρια αγορά.

Συγκεκριμένα, έχει διαπιστωθεί ότι οι μεταποιητικές επιχειρήσεις υλοποιούν προϊόντικές έρευνες αγοράς σε χώρες – αγορές στόχους, με λιγότερο συστηματικό τρόπο απ' εκείνον που θα ανέμενε κανείς στο πλαίσιο της ταχύτητας λήψης αποφάσεων και της αξιοποίησης της παρουσίας τους σε νέες αγορές. Τούτο προέκυψε μετά από συνεντεύξεις με αρμόδια στελέχη μεταποιητικών επιχειρήσεων, μέσω των οποίων έγινε κατανοητό ότι οι μεταποιητικές επιχειρήσεις επιθυμούν να λάβουν έγκυρα, και, κυρίως, πιστοποιημένα, χρηστικά στοιχεία – πληροφορίες για την αξιολόγηση της δυνατότητας διεξόδου τους σε μια νέα αγορά, λόγω της οικονομικής κρίσης.

Ως εκ των παραπάνω, προτείνεται η θεσμοθέτηση προγράμματος υλοποίησης στοχευμένων προϊόντικών ερευνών αγοράς και ανάπτυξης διεθνούς «brand name», με την υλοποίηση μελετών που κατ' ελάχιστον θα περιλαμβάνουν:

1. Αποτύπωση της υπάρχουσας κατάστασης στην αγορά στόχο, με την καταγραφή των υπάρχουσών πληροφοριών για την αγορά, το προϊόν, τον ανταγωνισμό, τη διανομή και τα μακροοικονομικά μεγέθη της αγοράς – στόχου. Επίσης, η υπάρχουσα κατάσταση θα αποτυπώνεται κάθε φορά με τη συλλογή ποιοτικών πληροφοριών για τα γραφειοκρατικά εμπόδια, το μέγεθος και την έκταση της διαφθοράς, το φορολογικό καθεστώς που επικρατεί κλπ. Γενικά, συλλογή πρωτογενών και δευτερογενών στοιχείων.
2. Ανάλυση ευκαιριών και κινδύνων από το περιβάλλον της υποψήφιας αγοράς, όπως επίσης και αναγνώριση δυνατοτήτων και αδυναμιών της ίδιας της επιχείρησης και της μάρκας. (swot analysis)
3. Αποτύπωση και αξιολόγηση της έντασης του ανταγωνισμού στην υποψήφια χώρα – στόχο.
4. Επιλογή και σχεδιασμός της κατάλληλης ερευνητικής μεθόδου για την υλοποίηση της έρευνας αγοράς. Συλλογή, επεξεργασία και ανάλυση δεδομένων. Εξαγωγή συμπερασμάτων.
5. Παρουσίαση αποτελεσμάτων. Τεκμηρίωση ποσοτικών και ποιοτικών εκτιμήσεων.

6. Προτεινόμενη στρατηγική marketing και αναγνώριση εναλλακτικών λύσεων. Ουσιαστικό ζητούμενο από αυτό το στάδιο είναι να απαντηθεί το ερώτημα αν κάθε στόχος της επιχείρησης μπορεί να επιτευχθεί με διάφορες εναλλακτικές πολιτικές, και ως εκ τούτου ποιες είναι αυτές οι πολιτικές. Στη συνέχεια, θα πρέπει να απαντηθεί αν καθεμιά από τις εναλλακτικές πολιτικές μπορεί να υλοποιηθεί με διαφορετικές εναλλακτικές στρατηγικές.
7. Προτεινόμενο πρόγραμμα ενεργειών – action plan: δημιουργία συγκεκριμένου πλάνου δράσης με απαντήσεις στα ακόλουθα ερωτήματα: α) τι ακριβώς πρέπει να γίνει, β) πότε πρέπει να γίνει, γ) ποιος θα το κάνει, και, δ) πόσο θα κοστίσει.
8. Πρόβλεψη αναμενόμενου αποτελέσματος, δηλαδή κέρδους ή ζημίας. Πρόκειται για τον προϋπολογισμό του αποτελέσματος για την εταιρεία που θα ακολουθήσει και θα εφαρμόσει ένα πλάνο marketing για τη συγκεκριμένη αγορά.

Γ.1.2. Πρόγραμμα προβολής Ελληνικών προϊόντων της μεταποίησης στο εξωτερικό

Το συγκεκριμένο μέτρο πολιτικής θα στοχεύει στην ανάπτυξη προγράμματος από ενδιαφερόμενες μεταποιητικές επιχειρήσεις για την προβολή των προϊόντων τους στο εξωτερικό, με στόχευση την αύξηση της κατανάλωσής τους στις διεθνείς αγορές. Η οργανωμένη προβολή και προώθηση μεμονωμένων προϊόντων ή/και ομάδων προϊόντων στο εξωτερικό, θα είναι αποδεκτή στο πλαίσιο του προγράμματος, του οποίου απώτερος στόχος είναι η διεθνής αναγνωρισιμότητα του “Made in Greece”.

Ενδεικτικές δράσεις που θα επιχορηγούνται, είναι:

- Ανάπτυξη και υλοποίηση επικοινωνιακού προγράμματος προβολής προϊόντων Ελληνικών επιχειρήσεων στο εξωτερικό
- Συμμετοχή σε εκθέσεις
- Συμμετοχή σε επιχειρηματικές αποστολές
- Συμμετοχή σε partenariat ή/και σε e-partenariat

Γ.1.3. Πρόγραμμα υποστήριξης της ανάπτυξης δικτύων διανομής Ελληνικών επιχειρήσεων σε αγορές του εξωτερικού (χρηματοδότηση αποκλειστικά από το ΠΔΕ)

Με στόχο την εύρεση νέων αγορών για τις Ελληνικές επιχειρήσεις ούτως ώστε να υπάρξει υποκατάσταση του χαμένου μεριδίου από την εγχώρια αγορά λόγω της οικονομικής κρίσης, προτείνεται η δημιουργία προγράμματος υποστήριξης των εγχώριων επιχειρήσεων για την ανάπτυξη δικτύων διανομής σε αγορές του εξωτερικού.

Στο πλαίσιο του προγράμματος μπορούν να αναπτυχθούν συνεργατικές δικτυώσεις Ελληνικών επιχειρήσεων για την επίτευξη οικονομικών κλίμακας.

Γ.2.] Παροχή κεφαλαιουχικών και φορολογικών κινήτρων για ενίσχυση της εξαγωγικής δραστηριότητας

Γ.2.1. Δημιουργία «Ταμείου Διεθνοποίησης»

Το «Ταμείο Διεθνοποίησης» θα έχει ως αποστολή τη χρηματοδότηση εξωστρεφών δραστηριοτήτων Ελληνικών μεταποιητικών επιχειρήσεων οπουδήποτε στον κόσμο, ενώ παράλληλα θα λειτουργεί και συμβουλευτικά για τις επιχειρήσεις που κάθε φορά θα βρίσκονται στη διαδικασία αξιολόγησης εγχειρήματος διεθνοποίησης ανά τον κόσμο.

Γ.2.2. Ειδικά κεφαλαιουχικά και φορολογικά κίνητρα για διεθνοποιημένες επιχειρήσεις όπως:

1. Έμμεση στήριξη της χρηματοδότησης των εξαγωγών με την παροχή εγγυήσεων ή/και την προεξόφληση απαιτήσεων του εξωτερικού από εθνικό φορέα,
2. Μείωση του συντελεστή φορολογίας εισοδήματος για επαρκώς διεθνοποιημένες επιχειρήσεις
3. Επιδότηση των εργοδοτικών εισφορών για την πρόσληψη στελεχών που θα απασχοληθούν σε τμήματα εξαγωγών ελληνικών επιχειρήσεων
4. Καλύτεροι όροι και επιτόκια δανεισμού από τράπεζες για επιχειρήσεις που αναλαμβάνουν και υλοποιούν δράσεις διεθνοποίησης
5. Κάλυψη ασφαλιστικών κινδύνων στο 100% των συναλλαγών, με την εγγύηση του Ελληνικού δημοσίου

Γ.3.] Θεσμική μεταρρύθμιση των διαδικασιών εξαγωγής προϊόντων.

Τα γραφειοκρατικά ζητήματα που κυριαρχούν στο εγχώριο περιβάλλον αποτελούν τροχοπέδη για την ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας από Ελληνικές μεταποιητικές επιχειρήσεις. Ενδεικτικά, τέτοιου είδους θεσμικές μεταρρυθμίσεις μπορούν να είναι η απλοποίηση των διαφόρων διαδικασιών που απαιτούνται για να γίνουν εξαγωγές, η διευκόλυνση, και πάλι μέσω της μείωσης της σχετικής γραφειοκρατίας, της εισόδου, της παραμονής και της εργασίας στη χώρα αλλοδαπών στελεχών, και, η δημιουργία εργαστηρίων ελέγχου ποιότητας και πιστοποίησης προδιαγραφών προϊόντων προς εξαγωγή, μέσω της συνεργασίας του δημόσιου με τον ιδιωτικό τομέα.

Γ.4.] Αναβάθμιση των τμημάτων ΟΕΥ στις ελληνικές πρεσβείες στο εξωτερικό.

Οι υπάλληλοι ΟΕΥ θα πρέπει να λειτουργούν με γνώμονα την εξωστρέφεια των ελληνικών επιχειρήσεων και όχι ως δημόσιοι υπάλληλοι του ελληνικού κράτους που απλώς εργάζονται στο εξωτερικό. Επίσης, προτείνουμε να αξιολογούνται με βάση τα αποτελέσματα των ενεργειών τους.

Γ.5.] Εκμετάλλευση του δυναμικού των αποδήμων Ελλήνων και του γεγονότος ότι η έδρα του Συμβουλίου του Απόδημου Ελληνισμού (ΣΑΕ) βρίσκεται στη Θεσσαλονίκη – Δικτύωση των ελληνικών επιχειρήσεων με τις επιχειρήσεις ιδιοκτησίας αποδήμων Ελλήνων, για αποτελεσματικότερη και ταχύτερη προώθηση των ελληνικών προϊόντων στις διεθνείς αγορές.

Γ.6] Μείωση του κόστους ασφάλισης των εξαγωγικών πιστώσεων και του factoring. Προτείνεται επίσης ο ΟΑΕΠ τουλάχιστον να διπλασιάσει το υφιστάμενο κεφάλαιο εγγυοδοσίας.

Δ] Αξιοποίηση αποτελεσμάτων της έρευνας. Ανάπτυξη καινοτομίας

Η ανάδειξη της τεχνογνωσίας, της ικανότητας για καινοτομία και της πρόσβασης σε υψηλής εξειδίκευσης προσωπικό, ως κύρια ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα των ανεπτυγμένων οικονομιών, καθιστά την απόδοση του εγχώριου συστήματος Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης καθοριστική για το μέλλον της τοπικής βιομηχανίας. Εξάλλου, ο στόχος για τη διαφοροποίηση της παραγωγικής βάσης του ΒορειοΕλλαδικού Τόξου με την ανάπτυξη νέων κλάδων έντασης τεχνογνωσίας προϋποθέτει σαφώς ένα επαρκές σύστημα βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας και διάδοσης ερευνητικών αποτελεσμάτων.

Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται:

Δ.1.] Ενίσχυση της καινοτομικότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων

Δ.1.1. Οργάνωση Τμημάτων Έρευνας και Ανάπτυξης σε μεταποιητικές επιχειρήσεις

Η δημιουργία ξεχωριστών οργανωτικών ενοτήτων στις μεταποιητικές επιχειρήσεις, αποστολή των οποίων είναι η ανάπτυξη νέων – καινοτόμων προϊόντων, η μεταφορά τεχνολογίας και τεχνογνωσίας και η δημιουργία τεχνολογικών συνεργασιών με στόχο την αυξημένη εταιρική και προϊόντική απόδοση, αποτελεί αδήριτη ανάγκη τα τελευταία χρόνια.

Η ενίσχυση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων του τομέα μπορεί να επιτευχθεί, εφόσον οι εγχώριες επιχειρήσεις υιοθετήσουν, με συστηματικό και όχι αποσπασματικό τρόπο, εντός των οργανώσεών τους την υλοποίηση δράσεων έρευνας και ανάπτυξης, καινοτομίας και μεταφοράς τεχνολογίας, μέσω της υποβοήθησής τους από θεσμοθετημένο ειδικό πρόγραμμα για τον σκοπό αυτό. Βεβαίως, αρχικά η συγκεκριμένη πρόταση μπορεί να υλοποιηθεί από τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις του κλάδου, αλλά στη συνέχεια είναι βέβαιο ότι θα υιοθετηθεί και από τις επιχειρήσεις του τομέα που είναι μικρότερου μεγέθους.

Μέσω της θεσμοθέτησης του συγκεκριμένου προγράμματος, θα επιχορηγείται η μεταφορά τεχνογνωσίας για την οργάνωση του συγκεκριμένου τμήματος, η πληρωμή προς τούτο συμβουλευτικών υπηρεσιών καθώς και η υλοποίηση εξειδικευμένων σεμιναρίων εκπαίδευσης.

Δ.1.2. Χρηματοδότηση επενδύσεων καινοτομίας

Ο ΣΒΒΕ στο πλαίσιο του νέου ΕΣΠΑ προτείνει να ισχύσει νέο σύστημα χρηματοδότησης της καινοτομίας αποτελούμενο από δυο σκέλη:

- i. Το πρώτο σκέλος αφορά στη διαδικασία επιλογής των καινοτόμων επενδυτικών σχεδίων. Ως καινοτόμο προϊόν ή υπηρεσία που αναπτύσσεται ή παράγεται μέσω του επενδυτικού σχεδίου, να ορίζεται κάθε προϊόν ή υπηρεσία που εν δυνάμει μπορεί να έχει διεθνή ανταγωνιστικό χαρακτήρα, ανεξαρτήτως μεγέθους επιχείρησης που υλοποιεί την επένδυση και του κλάδου στον οποίο αυτή ανήκει.

- ii. Το δεύτερο σκέλος της πρότασης προβλέπει τη συμμετοχή του κράτους στη χρηματοδότηση της επένδυσης με κονδύλια του νέου ΕΣΠΑ και θέτει εύλογο χρονικό διάστημα συγκεκριμένης απόδοσης της επένδυσης.

Με την πρότασή μας θεσμοθετείται ουσιαστικά μορφή ανακυκλούμενου ποσού για τη χρηματοδότηση επενδύσεων καινοτομίας, ενώ ταυτόχρονα πιθανή απώλεια κεφαλαίων αφορά στα κονδύλια του ΕΣΠΑ, δηλαδή δεν δημιουργείται δημοσιονομικό κενό.

Δ.1.3. Πρόγραμμα Ανάπτυξης Βιομηχανικής Έρευνας & Τεχνολογικής Ανάπτυξης

Ένα από τα πιο επιτυχημένα και δημοφιλή προγράμματα του ΕΠΕΤ II (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Έρευνας και Τεχνολογίας II, 1994-1999), το οποίο συγκέντρωσε το πραγματικό ενδιαφέρον του παραγωγικού ιστού της χώρας, ήταν το «Πρόγραμμα Ανάπτυξης Βιομηχανικής Έρευνας» (ΠΑΒΕ). Το ΠΑΒΕ συνέβαλε καταλυτικά στον εκσυγχρονισμό και στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων με την ανάπτυξη νέων ή βελτιωμένων προϊόντων και μεθόδων παραγωγής. Παράλληλα, προώθησε την τεχνολογική καινοτομία και την προσαρμογή της υψηλής τεχνολογίας σε παραδοσιακούς κλάδους της ελληνικής βιομηχανίας.

Προτείνουμε την επανάληψή του ειδικά για τη μεταποιητική βιομηχανία με έδρα το ΒορειοΕλλαδικό Τόξο.

Δ.1.4. Δημιουργία «Εθνικού Ταμείου Καινοτομίας»

Το Ταμείο Καινοτομίας αποστολή θα έχει τη συγχρηματοδότηση δράσεων καινοτομίας και μεταφοράς τεχνολογίας, σε μικρομεσαίες μεταποιητικές επιχειρήσεις. Το Ταμείο προτείνουμε να έχει περιφερειακή διάσταση και να λειτουργεί ένα του Παράρτημα στην έδρα καθεμιάς από τις μεγάλες διοικητικές περιφέρειες της χώρας: Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Λαμία, Τρίπολη, και Ηράκλειο Κρήτης.

Το «Ταμείο» προτείνουμε να λειτουργήσει με τη λογική των «επιστρεφόμενων ενισχύσεων», η οποία προβλέπει την παροχή άτοκου δανείου διάρκειας 2 έως 5 ετών και για ποσόν μέχρι το 80% της επένδυσης.

Στο πλαίσιο του «Ταμείου» προτείνεται να υπάρξει πρόβλεψη για τη χρηματοδοτική ενίσχυση καινοτόμων μικρομεσαίων επιχειρήσεων, οι οποίες εισάγουν στην Ελληνική ή/και στη διεθνή αγορά κάποιο νέο – καινοτομικό προϊόν. Η ύπαρξη σχετικών κινήτρων είναι βέβαιο ότι θα δημιουργήσει νέα επιχειρηματική δραστηριότητα και προοπτική ανοίγματος διεθνών αγορών από εγχώριες επιχειρήσεις.

Το ίδιο και για όσες επιχειρήσεις αποδεδειγμένα χρησιμοποιούν υψηλή τεχνολογία στις παραγωγικές τους δραστηριότητες.

Δ.2.] Συνεργασία της ερευνητικής κοινότητας με τον παραγωγικό ιστό της Βόρειας Ελλάδας. Δημιουργία συνεργατικών σχηματισμών

Δ.2.1. Δημιουργία συνεργατικού μηχανισμού (cluster) για την ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα και της ουσιαστικής του σύνδεσης με τη μεταποίηση

Στη Βόρεια Ελλάδα θα πρέπει να υπάρξει άμεσα η δημιουργία ενός τουλάχιστον συνεργατικού μηχανισμού (cluster) το οποίο θα έχει αντικείμενο τον αγροδιατροφικό τομέα.

Σε μια χώρα όπως η Ελλάδα, ένας τουλάχιστον συνεργατικός μηχανισμός με θεματική ενότητα τον πρωτογενή τομέα μπορεί να δράσει καταλυτικά και να αποτελέσει σημαντικό εργαλείο ενίσχυσης της ανταγωνιστικής θέσης των αγροτών των αγροτικών προϊόντων, και των μεταποιητικών επιχειρήσεων που ασχολούνται με τη μεταποίηση αγροτικών προϊόντων.

Στη Θεσσαλονίκη και στη Βόρεια Ελλάδα υφίστανται μεταποιητικές επιχειρήσεις, εκπαιδευτικοί φορείς, ερευνητικοί φορείς, φορείς ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας, αλυσίδες διακίνησης προϊόντων και ενώσεις καταναλωτών, που μέσω του προτεινόμενου συνεργατικού μηχανισμού μπορούν να λειτουργήσουν κάτω απ' την ίδια λογική, με κοινό στόχο τη δημιουργία νέων αγροτικών συμπράξεων και νέας σύγχρονης μορφής οργάνωσης της παραγωγικής διαδικασίας μεταποίησης προϊόντων του πρωτογενούς τομέα.

Δ.2.2. Διαμόρφωση των clusters της μεταποίησης στο ΒΕΤ

Τα έξι clusters στα οποία συγκεντρώνεται η μεταποίηση στη Θεσσαλονίκη και συνολικά στο ΒορειοΕλλαδικό Τόξο είναι:

1. Cluster διατροφής: Επιχειρήσεις τροφίμων και ποτών (NACE 15), 90 περίπου μονάδες άνω των 10 απασχολούμενων
2. Cluster ένδυσης και μόδας: Επιχειρήσεις κλωστοϋφαντουργίας και ένδυσης (NACE 17,18,19), 135 περίπου μονάδες
3. Cluster χημικών και ενέργειας: Επιχειρήσεις πετροχημικών, χημικών, πλαστικών (NACE 23,24,25), 65 περίπου μονάδες
4. Cluster οικοδομικών υλικών και οικιακού εξοπλισμού: Επιχειρήσεις μη μεταλλικών ορυκτών, ξύλου, και επίπλου (NACE 20,36), 90 περίπου μονάδες
5. Cluster μετάλλου: Επιχειρήσεις μεταλλουργίας, προϊόντων από μέταλλο, μηχανών και εξοπλισμού (NACE 27,28,29), 100 περίπου μονάδες
6. Cluster ηλεκτρονικών, ηλεκτρικών συσκευών και τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών: Επιχειρήσεις ηλεκτρικών μηχανών και συσκευών, ηλεκτρονικών υπολογιστών, επικοινωνιών και πληροφορικής (NACE 30,31,72), 40 περίπου μονάδες

Τα clusters της μεταποίησης στη Θεσσαλονίκη και στο ΒορειοΕλλαδικό Τόξο είναι οριζόντια. Όπως συνήθως συμβαίνει, στα οριζόντια clusters δεν υπάρχουν κάθετες σχέσεις προμηθευτή-παραγωγού ανάμεσα στα μέλη ή αυτές είναι πολύ περιορισμένες. Αντίθετα, κυριαρχούν ακτινωτά δίκτυα με επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών της Θεσσαλονίκης και ευρύτερα του ΒορειοΕλλαδικού Τόξου.

Οι περισσότερες επιχειρήσεις που συμμετέχουν στα clusters εξειδικεύονται σε ένα συγκεκριμένο παραγωγικό κλάδο, χωρίς να κυριαρχεί μια επιχείρηση στο cluster που να ελέγχει τον τρόπο λειτουργίας ή τις τιμές. Στις περισσότερες περιπτώσεις όλες οι επιχειρήσεις είναι του ίδιου μεγέθους και δύναμης (συνήθως μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις). Οι σχέσεις συνάφειας είναι σχέσεις με το πολεοδομικό συγκρότημα της Θεσσαλονίκης, το ανθρώπινο δυναμικό, την τοπική αγορά, τις υπηρεσίες και τις προσβάσεις και επικοινωνίες που αυτό προσφέρει. Τα clusters δημιουργούνται από την έλξη που ασκεί η πόλη της

Θεσσαλονίκης στις επιχειρήσεις, από την εργασία και τους πόρους που προσφέρει, παρά από κάθετα δίκτυα συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων.

Δ.2.3. Δημιουργία «Πόλων Βιομηχανικής Ανταγωνιστικότητας»

Έχει πολλές φορές διατυπωθεί ότι ένα από τα σημαντικότερα μειονεκτήματα της εγχώριας βιομηχανίας είναι η αδυναμία της να παράξει τεχνολογία και καινοτομία, την οποία στη συνέχεια θα μπορούσε να μετουσιώσει σε νέο προϊόν. Η διαπίστωση αυτή προκύπτει, εκτός από ποιοτικά δεδομένα, από τον δείκτη δαπανών του ιδιωτικού τομέα για έρευνα ως προς το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν. Δυστυχώς στην Ελλάδα, ο ιδιωτικός τομέας δεν επενδύει στην έρευνα. Αυτό έχει άμεση συνέπεια το κράτος να καταβάλλει ιδιαίτερες προσπάθειες για το θέμα, ειδικά σε ότι έχει σχέση με την εκπλήρωση των στόχων που έχουν τεθεί κατά καιρούς από την Ευρωπαϊκή Ένωση. (π.χ. στόχοι της Λισσαβόνας)

Η ανάπτυξη καινοτομίας και τεχνολογίας, και η εισαγωγή και χρήση τεχνολογιών στην παραγωγή από τις βιομηχανίες της χώρας μας, μπορεί να υποβοηθηθεί αποτελεσματικά, όταν υπάρχουν συνδυασμένες και συντονισμένες ενέργειες μεταξύ κράτους, επιχειρήσεων και επιστημόνων από ερευνητικά και πανεπιστημιακά ιδρύματα της χώρας. Για την υλοποίηση της πρότασής μας θεωρούμε ότι δεν θα πρέπει να δημιουργήσουμε το δικό μας «εν. Ελληνικό μοντέλο» ούτε, επίσης, να εμπλακούμε σε ατέρμονες συζητήσεις για να αναπτύξουμε το δικό μας «εν. Ελληνικό μοντέλο». Η πρότασή μας αφορά την υιοθέτηση του «μοντέλου» της Γαλλίας, στο οποίο αναπτύσσονται οι «Πόλοι Βιομηχανικής Ανταγωνιστικότητας».

Σκοπός των «Πόλων Βιομηχανικής Ανταγωνιστικότητας» είναι να συγκεντρώσουν σε μια γεωγραφική περιοχή τη γνώση των ιδιωτικών και δημοσίων ερευνητικών φορέων, των εκπαιδευτικών φορέων και την τεχνογνωσία των επιχειρήσεων, προκειμένου να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνέργειες που ευνοούν τη συνεργασία και το συνδυασμό των προσπαθειών όλων των εμπλεκόμενων για την υλοποίηση καινοτόμων έργων (projects).

Οι «Πόλοι Βιομηχανικής Ανταγωνιστικότητας» αφορούν τόσο παραδοσιακούς όσο και αναδυόμενους τεχνολογικούς τομείς και κλάδους. Η γαλλική κυβέρνηση χρηματοδότησε το εγχείρημα με 1,5 δις € για την τριετία 2006 – 2008. Η οικονομική ενίσχυση προορίζεται τόσο για τη χρηματοδότηση εφαρμοσμένων ερευνητικών προγραμμάτων όσο και για επενδύσεις που αφορούν την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων, που κατά το γαλλικό σχεδιασμό, είναι η «καρδιά» της πολιτικής των «Πόλων Βιομηχανικής Ανταγωνιστικότητας». Η ενίσχυση αφορά όλους τους συμμετέχοντες στον κάθε «Πόλο Βιομηχανικής Ανταγωνιστικότητας», ανεξαρτήτως μεγέθους ή προέλευσης, και γι' αυτό δίνει την ευκαιρία σε διεθνείς «παίκτες» να μετέχουν στο συγκεκριμένο πρόγραμμα.

Ένας «Πόλος Βιομηχανικής Ανταγωνιστικότητας» στη Γαλλία αποτελεί στην ουσία έναν οργανισμό που συνδυάζει τους καλύτερους πόρους κάθε κλάδου ή/και τομέα, παρέχοντας στους συμμετέχοντες τα ακόλουθα οφέλη:

- Ηγεσία στον κλάδο τους,
- Αξιοποίηση των καλύτερων ερευνητικών πόρων,
- Ανθρώπινο δυναμικό υψηλής ποιότητας, και,

- Δημόσια χρηματοδότηση καινοτόμου έρευνας και ανάπτυξης υπό τις καλύτερες δυνατές συνθήκες.

Επιπλέον, λόγω τις διεθνούς προοπτικής που δημιουργείται, οι «Πόλοι Βιομηχανικής Ανταγωνιστικότητας» υποβοηθούν τις επιχειρήσεις, αλλά και τους υπόλοιπους συμμετέχοντες στο εγχείρημα στα ακόλουθα:

- Στην επένδυση σε υψηλή τεχνολογία,
- Στη δημιουργία διεθνών ερευνητικών ομάδων, και,
- Στη διάχυση της τεχνογνωσίας μεταξύ των επιχειρήσεων και των ερευνητικών κέντρων διαφορετικών πόλων.

Γί αυτό οι «Πόλοι Βιομηχανικής Ανταγωνιστικότητας» στη Γαλλία αναπτύσσουν κοινό στρατηγικό όραμα, αναζητούν και, τελικά, προάγουν την εξωστρέφεια των συμμετεχόντων.

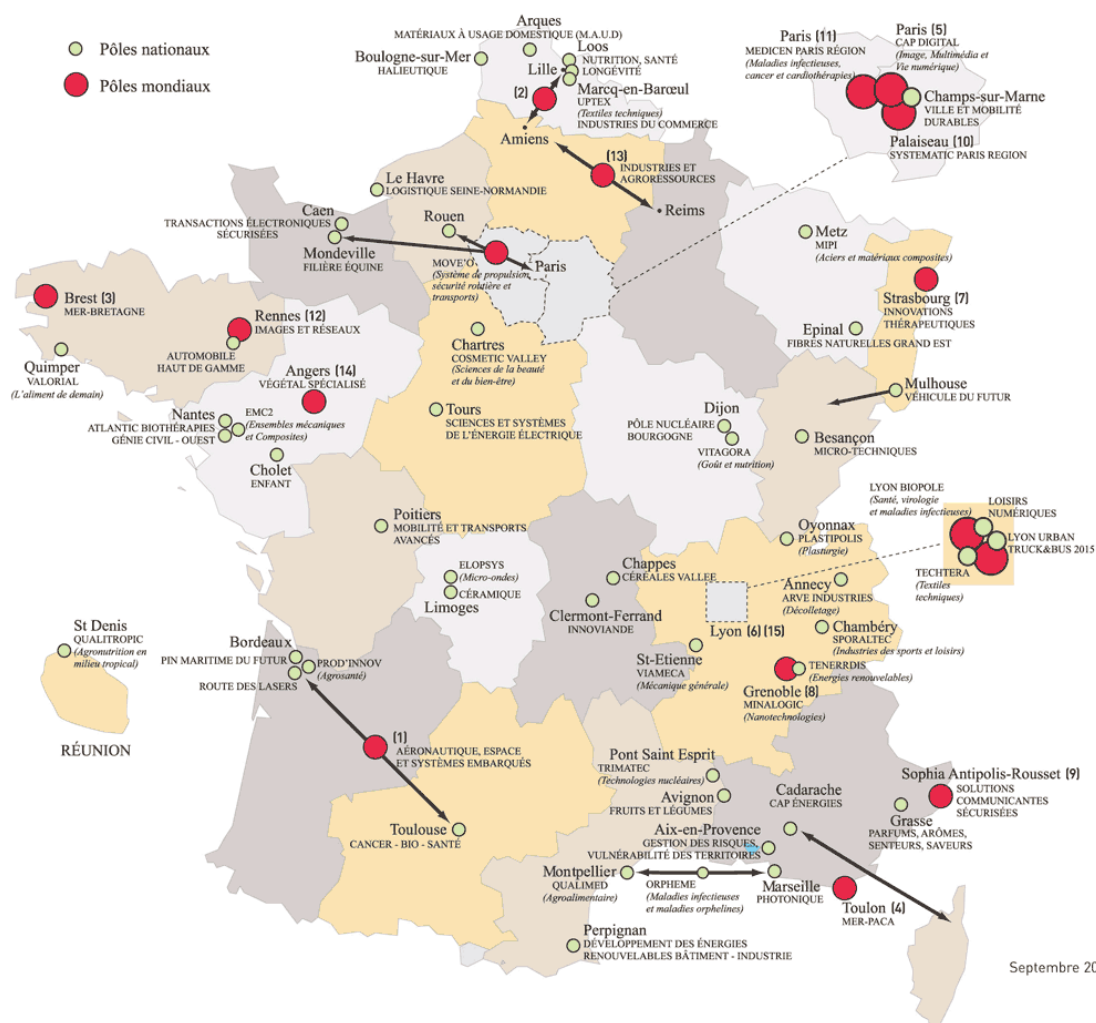
Στον χάρτη της μεθεπόμενης σελίδας φαίνεται η αποτύπωση των 66 πόλων βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας στη Γαλλία και η εξειδίκευση του καθενός (π.χ. Limoges: κεραμικά, Le Havre: logistics κλπ).

Ο ΣΒΒΕ θεωρεί ότι με την υιοθέτηση της πρότασής του για δημιουργία προγράμματος ενίσχυσης «Πόλων Βιομηχανικής Ανταγωνιστικότητας» επιτυγχάνονται τα ακόλουθα:

1. δίνεται η δυνατότητα σε μικρές μεταποιητικές επιχειρήσεις να έχουν πρόσβαση σε νέες τεχνολογίες και σε ανάπτυξη καινοτομιών, που σε άλλη περίπτωση δεν θα είχαν,
2. γίνεται ελκυστικότερη η έρευνα και η τεχνολογία για το σύνολο των μερών που την υλοποιούν: επιχειρήσεις – κράτος – ερευνητικά ινστιτούτα / ακαδημαϊκή κοινότητα,
3. δημιουργούνται σαφείς προϋποθέσεις για να γίνει η έρευνα και η καινοτομία αποτελεσματική και αποδοτική,
4. η χώρα μας ακολουθεί τη διεθνή πρακτική και προσαρμόζεται στα διεθνώς κρατούντα, χωρίς να μπαίνει στη διαδικασία δημιουργίας του δικού της «μοντέλου» βιομηχανικής πολιτικής,
5. η έρευνα στην Ελλάδα θα έχει την ευκαιρία να διεθνοποιηθεί, αφού το μοντέλο επιτρέπει τη σύμπραξη με αντίστοιχους φορείς από το εξωτερικό,
6. τα διαθέσιμα κονδύλια για την έρευνα είναι δυνατόν να τύχουν καλύτερης αξιοποίησης, εκπληρώνοντας έτσι μια από τις βασικές παραμέτρους των σχετικών πολιτικών που είναι η κοινωνική συνοχή, και,
7. εκ των πραγμάτων, το εξωτερικό περιβάλλον των επιχειρήσεων βελτιώνεται.

Τέλος, προτείνεται τη δημιουργία ειδικού προγράμματος δημιουργίας «Πόλων Βιομηχανικής Ανταγωνιστικότητας» στην Ελλάδα με εφαρμογή σε συγκεκριμένους κλάδους της ελληνικής οικονομίας. Κλάδοι ή / και περιοχές γνώσης για τους οποίους θα μπορούσαν να αναπτυχθούν «Πόλοι Βιομηχανικής Ανταγωνιστικότητας» στη χώρα μας, μπορούν να είναι οι ακόλουθοι ανά περιφέρεια / γεωγραφική περιοχή της χώρας μας:

Προτεινόμενος Κλάδος / Τομέας για την ανάπτυξη «Πόλου Βιομηχανικής Ανταγωνιστικότητας»	Προτεινόμενη γεωγραφική περιοχή της Ελλάδας για την εγκατάσταση του «Πόλου Βιομηχανικής Ανταγωνιστικότητας»
1. κλάδος τροφίμων και ποτών	▪ Βόρεια Ελλάδα
2. τομέας παροχής υπηρεσιών logistics	▪ Βόρεια Ελλάδα ▪ Αττική
3. κλάδος των μετάλλων	▪ Θεσσαλία
4. αγροδιατροφικός τομέας	▪ Θεσσαλία ▪ Ήπειρος
5. κλάδος δομικών υλικών	▪ Στερεά Ελλάδα
6. χημική βιομηχανία	▪ Αττική ▪ Βόρεια Ελλάδα
7. κλάδος πληροφορικής και υποκλάδοι της	▪ Κρήτη ▪ Πάτρα ▪ Αττική ▪ Βόρεια Ελλάδα
8. τομέας παροχής τουριστικών υπηρεσιών	▪ Αττική ▪ Βόρεια Ελλάδα ▪ Νότιο Αιγαίο ▪ Κρήτη
9. κλάδος ναυπηγοεπισκευαστικής βιομηχανίας	▪ Αττική ▪ Νότιο Αιγαίο

Septembre 2006

Δ.3.] Συνεργασία της ερευνητικής κοινότητας με τον παραγωγικό ιστό της Βόρειας Ελλάδας. Αξιοποίηση αποτελεσμάτων της έρευνας.

Δ.3.1. Δημιουργία μηχανισμού διαμεσολάβησης για τη διασύνδεση της έρευνας με τον τοπικό και εθνικό παραγωγικό ιστό

Ο θεσμός της διαμεσολάβησης ενώ είναι ανεπτυγμένος στο σύνολο σχεδόν των χωρών του Δυτικού Κόσμου, εντούτοις στην Ελλάδα διαχρονικά δεν έχει αναπτυχθεί. Επειδή σε ολόκληρο το Βορειοελλαδικό Τόξο υπάρχει πολύ μεγάλη συγκέντρωση πανεπιστημίων, ερευνητικών ινστιτούτων, θερμοκοιτίδων, κλπ., και πλήθος δυναμικών επιχειρήσεων που εν δυνάμει μπορούν να αναπτύξουν δράσεις καινοτομίας και μεταφοράς τεχνολογίας, είναι αναγκαία η δημιουργία είτε ψηφιακής πλατφόρμας σύζευξης προσφοράς και ζήτησης ερευνητικών αποτελεσμάτων και υπηρεσιών, είτε η δημιουργία γραφείου – μηχανισμού διαμεσολάβησης, μέσω του οποίου θα προωθούνται τα ερευνητικά αποτελέσματα των πανεπιστημίων της περιοχής στις τοπικές επιχειρήσεις.

Δ.3.2. Μηχανισμός επιλογής για την ανάπτυξη νέων – καινοτόμων προϊόντων

Δημιουργία μηχανισμού διερεύνησης, αποτύπωσης και επιλογής προτάσεων για την ανάπτυξη νέων καινοτόμων προϊόντων, ο οποίος θα χρηματοδοτεί είτε τη δημιουργία νέας επιχείρησης με τη μορφή κεφαλαίου επενδυτικού κινδύνου υψηλού ρίσκου (high risk venture capital) είτε επενδύσεις καινοτομίας υφιστάμενων επιχειρήσεων με τη μορφή επιχορηγήσεων ή/και φορολογικών απαλλαγών.

Δ.3.3. Ενίσχυση και αναβάθμιση του ρόλου των Περιφερειακών Πόλων Καινοτομίας (ΠΠΚ) στην Περιφερειακή Ανάπτυξη

Η δημιουργία ενός πόλου καινοτομίας ξεκίνησε με την πρωτοβουλία του Υπουργείου Ανάπτυξης την περίοδο 2002 – 2003 να επεξεργασθεί μια νέα πολιτική για τη συγκρότηση ισχυρών συμπλεγμάτων έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και επιχειρηματικότητας στις ελληνικές περιφέρειες που παρουσιάζουν κρίσιμη μάζα στο πεδίο αυτό.

Ακολούθως προκηρύχθηκε η σχετική δράση στον οδηγό εφαρμογής της οποίας αναγνωριζόταν η καινοτομία ως ένας από τους σημαντικούς παράγοντες ανταγωνιστικότητας για τις επιχειρήσεις και διαπιστωνόταν ότι:

- παρόλη τη διεθνοποίηση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και την ανάπτυξη διεθνών συνεργασιών, οι καινοτομίες και η E&T εξακολουθούν σε μεγάλο βαθμό να αναπτύσσονται τοπικά μέσω της συνεργασίας μεταξύ ομοειδών επιχειρήσεων και μεταξύ επιχειρήσεων και ερευνητικών φορέων, και,
- οι συνεργασίες αυτές είναι περισσότερο αποτελεσματικές όταν οι φορείς που τις αναπτύσσουν συνεργάζονται με τέτοιο τρόπο ώστε να αξιοποιούν τις μεταξύ τους συνέργειες και να ευνοούν την αναγνωρισιμότητά τους σε διεθνές επίπεδο αποκτώντας έτσι ένα σημαντικό τεχνολογικό και εμπορικό στίγμα.

Ο νέος ρόλος των ΠΠΚ: κάθε περιφερειακός πόλος καινοτομίας θα πρέπει να συμπεριλάβει: α) κέντρα αριστείας και ινστιτούτα έρευνας, β) εργαστήρια έρευνας των ΑΕΙ, γ) τεχνολογικές / βιομηχανικές συνοικίες νέας οικονομίας, και, δ) οργανισμούς μεταφοράς τεχνολογίας / ανάπτυξης καινοτομίας.

Στη νέα προκήρυξη των ΠΠΚ προτείνουμε να συμπεριληφθεί οπωσδήποτε η λειτουργία του και ως μηχανισμού μεταφοράς τεχνολογίας. Η λειτουργία του ως «technology broker» τεχνολογιών και καινοτομιών που έχουν παραχθεί από το τοπικό ή/και εθνικό σύστημα καινοτομίας μπορεί να καταστήσει τον κάθε ΠΠΚ, φορέα διασύνδεσης της περιφερειακής και εθνικής ερευνητικής κοινότητας με τις επιχειρήσεις.

Δ.3.4. Αξιοποίηση τεχνολογικής γνώσης

Το πρόγραμμα για την αξιοποίηση της τεχνολογικής γνώσης θα έχει ως αποκλειστική στόχευση τη μετατροπή των προϊόντων έρευνας και γνώσης που έχει παραχθεί από συγχρηματοδοτούμενα εθνικά ή/και ευρωπαϊκά προγράμματα σε νέα ανταγωνιστικά προϊόντα και υπηρεσίες.

Στο πρόγραμμα θα προβλέπονται ειδικά κίνητρα προς ερευνητές για τη συνεργασία τους με επιχειρήσεις, στο πλαίσιο της εμπορικής αξιοποίησης αποτελεσμάτων έρευνας.

Ε] Προσαρμογή του πρωτογενούς τομέα της παραγωγής στα νέα δεδομένα. Ανάπτυξη διασυνδέσεων με τη μεταποίηση.

Για να ξαναγίνει η γεωργία πυλώνας ανάπτυξης της χώρας και μοχλός εξόδου από την οικονομική και κοινωνική κρίση, θα πρέπει απαραίτητα να προσαρμοσθεί το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων στα νέα δεδομένα και από φορέας διαχείρισης Κοινοτικών Πόρων να γίνει εστιακό σημείο σχεδιασμού και υλοποίησης στρατηγικής για την ανάπτυξη της Ελληνικής γεωργίας.

Γνωρίζοντας πολύ καλά τις δυνατότητες που έχει η μεταποιητική βιομηχανία στη χώρα μας και την πολυετή εμπειρία της στη μεταποίηση προϊόντων του πρωτογενούς τομέα, θεωρούμε ότι ως χώρα από τώρα και στο εξής θα πρέπει να παράξουμε προϊόντα υψηλής ποιότητας, προϊόντα ονομασίας προέλευσης, τα οποία θα είναι πιστοποιημένα, και τα οποία θα είναι έτσι άριστη πρώτη ύλη για μεταποίηση από την εγχώρια βιομηχανία.

Η υλοποίηση του παραπάνω στόχου σε ορίζοντα οκταετίας, μπορεί να συμβάλει καταλυτικά τόσο στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, όσο και στην ανάπτυξη νέων προοπτικών για την Ελληνική γεωργία και βιομηχανία. Ο μεταποιητικός κόσμος της χώρας, και ειδικά αυτός της Ελληνικής Περιφέρειας, θεωρεί ότι επιχειρηματικές ευκαιρίες υπάρχουν και σήμερα την εποχή της οικονομικής κρίσης και θα εξακολουθήσουν να υπάρχουν, αρκεί να μπορούμε να ικανοποιήσουμε τις ανάγκες της αγοράς εγχώριας και διεθνούς.

Ε.1.] Ανάπτυξη διασυνδέσεων πρωτογενούς τομέα και μεταποίησης στο ΒΕΤ

Ε.1.1. Θεσμοθέτηση ειδικών προγραμμάτων αγροτικού marketing

Η αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας, η καινοτομία, οι αλλαγές των καταναλωτικών προτύπων, οι αλλαγές στις περιβαλλοντικές πολιτικές, η υλοποίηση δράσεων Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και συναφή θέματα, δημιουργούν επιχειρηματικές ευκαιρίες και μπορούν να δώσουν τη δυνατότητα στην Ελλάδα να εξάγει προϊόντα προερχόμενα από την Ελληνική γη.

Η βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία, η ιχθυοπαραγωγή, η αξιοποίηση της πλούσιας βιοποικιλότητας και του πολλαπλασιαστικού υλικού, μπορούν να γίνουν πυλώνες διαφοροποίησης της γεωργικής παραγωγής και να δημιουργήσουν πολλές και υψηλής ποιότητας θέσεις εργασίας, τόσο στον πρωτογενή όσο και στον δευτερογενή τομέα της παραγωγής.

Στο πλαίσιο αυτό, προτείνουμε τη θεσμοθέτηση ειδικού αναπτυξιακού προγράμματος μέσω του οποίου θα προβλέπεται η υλοποίηση προγραμμάτων αγροτικού marketing, το οποίο είναι παντελώς άγνωστο σήμερα στον κόσμο της γεωργίας ή το συναντάμε παντελώς υποβαθμισμένο και αντιμετωπίζεται με μεγάλη προχειρότητα. Προτείνουμε αυτό να γίνει ούτως ώστε να επιτύχουμε ένα πολύ καλό επίπεδο τυποποίησης, μεταποίησης, συσκευασίας, προώθησης και προβολής των προϊόντων του πρωτογενούς τομέα.

Τελικός στόχος από τη θεσμοθέτηση του προτεινόμενου προγράμματος είναι το άνοιγμα νέων αγορών και η επανατοποθέτηση προϊόντων σε παραδοσιακές αγορές, ή σε ήδη υφιστάμενες, αφού η αξιοποίηση της τεχνογνωσίας που διαθέτουν οι εγχώριες

μεταποιητικές επιχειρήσεις τροφίμων για τις διεθνείς αγορές είναι το «διαβατήριο» για την ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα

Ε.1.2. Ενίσχυση των διασυνδέσεων και των συνεργιών μεταξύ πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα

Θεωρούμε ότι θα πρέπει σύντομα να υπάρξει συγκεκριμένη αναπτυξιακή στόχευση για τον πρωτογενή τομέα, να σχεδιαστεί με αναπτυξιακά κριτήρια το νέο πρόγραμμα ενίσχυσης των διασυνδέσεων και των συνεργιών μεταξύ πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα, και να αξιοποιηθούν μέσω αυτού τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Ελληνικής γεωργίας.

Είναι γνωστό ότι, τα προγράμματα επιδοτήσεων των επιχειρήσεων που αφορούν στην μεταποίηση, τυποποίηση και εξαγωγή αγροτικών προϊόντων.

Επικεντρώνονται στο μεγαλύτερο ποσοστό στον πρωτογενή τομέα (αναβάθμιση Α΄ ύλης), αφήνοντας σε δεύτερη μοίρα την βελτίωση, τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη της ίδιας της επιχείρησης (μεταποιητική- τυποποιητική - εξαγωγική).

Τα συγκεκριμένα όμως προγράμματα για τις επιχειρήσεις που μεταποιούν και τυποποιούν αγροτικά προϊόντα, με έμφαση στα προϊόντα μεγαλύτερης προστιθέμενης αξίας (π.χ. επιτραπέζιες ελιές, προϊόντα delicatessen, σάλτσες κ.α.) και στις εξαγωγές αυτών, πρέπει να συμπεριλαμβάνουν δράσεις για την ίδια την επιχείρηση και να αφορούν στον εκσυγχρονισμό της και στην ανάπτυξη των εξαγωγών της. Ειδικότερα, πρέπει να συμπεριλαμβάνεται δράσεις όπως η προβολή (ξενόγλωσσα έντυπα, σύγχρονα sites, κ.α.), οι δημόσιες σχέσεις (επισκέψεις στην συγκεκριμένη επιχείρηση εισαγωγέων του εξωτερικού, κ.α.), οι περιβαλλοντικές βελτιώσεις, κ.α.

Ε.2.] Αγροτική αναδιάρθρωση για ανταγωνιστική γεωργία

Ε.2.1. Θεσμοθέτηση ειδικών προγραμμάτων αγροτικής αναδιάρθρωσης

Τα τελευταία δυο χρόνια, εξ΄ αιτίας ακριβώς της οικονομικής κρίσης, έχει παρατηρηθεί στροφή του άνεργου πληθυσμού προς την καλλιέργεια αγροτικών εκτάσεων, που τα προηγούμενα χρόνια βρισκόνταν σε κατάσταση μη αξιοποίησης. Στο πλαίσιο αυτό έχει αναπτυχθεί σχεδόν ένα κίνημα νέων αγροτών, που αρκετοί από αυτούς φιλοδοξούν να παράξουν και στη συνέχεια να τυποποιήσουν αγροτικά προϊόντα με σκοπό τις εξαγωγές.

Στο πλαίσιο αυτό απαιτείται η κατά προτεραιότητα εφαρμογή των «κλασσικού τύπου» αναδιρθρώσεων, σε επιλεγμένες ομάδες γεω-κλιματικά κατάλληλων προϊόντων, και η δημιουργία μηχανισμών χρηματοδοτικής και οργανωτικής υποστήριξης των αναδιρθρώσεων, κατά το παράδειγμα των δράσεων υπέρ των μικρομεσαίων μεταποιητικών επιχειρήσεων. Προτείνεται ο Σχεδιασμός Επιχειρησιακών Σχεδίων Αγροτικής Αναδιάρθρωσης στον οποίο προτείνουμε να συμπεριληφθούν:

- η επιλογή προϊόντων
- η οριοθέτηση των περιοχών εφαρμογής
- η συγκέντρωση στις καταλληλότερες ζώνες της εφαρμογής των δράσεων αγροτικών αναδιρθρώσεων

- η δημιουργία μηχανισμών monitoring και τεχνικής υποστήριξης

Ε.2.2. Δημιουργία ειδικών ζωνών «οικολογικής» - «παραδοσιακής» συνδυασμένης γεωργίας και κτηνοτροφίας

Προτείνεται η θέσπιση ειδικών ζωνών «παραδοσιακών» καλλιεργειών και η πλαισίωσή τους με έργα και δράσεις καινοτόμων μεθόδων και τεχνικής βοήθειας, όπως π.χ. η χρήση τηλεθέρμανσης και βιομάζας, η ύπαρξη δικτύου ερευνητικών ιδρυμάτων για τον πρωτογενή τομέα κλπ..

Ως απαραίτητα συστατικά στοιχεία της κάθε «ζώνης» κρίνονται τα ακόλουθα: η ύπαρξη τάσης για «μονοκαλλιέργεια», η δυνατότητα εφαρμογής ενός μηχανισμού ευέλικτης οριοθέτησης της «ζώνης», η δημιουργία φορέα μόνιμης αξιολόγησης των αναγκών των αγροτών σε εισροές – καινοτομία – προβολή – διάθεση – χρηματοδότηση και παροχή τεχνικής βοήθειας, η μόνιμη σύνδεση με αντίστοιχο ερευνητικό κέντρο, και η «χαλαρή» σύνδεση με ομάδα ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων εμπορίας και μεταποίησης αγροτικών προϊόντων.

Ε.2.3. Ανάπτυξη και αναβάθμιση του κλάδου των βιολογικών προϊόντων

Προς τούτο προτείνεται η θέσπιση ενός Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου Προβολής και Προώθησης των ελληνικών βιολογικών προϊόντων στην εγχώρια και στη διεθνή αγορά μέσα από τη διοργάνωση προωθητικών ενεργειών και εκδηλώσεων και συμμετοχής σε εκθέσεις του εξωτερικού.

Οι μέχρι σήμερα αποσπασματικές και μη συντονισμένες ενέργειες προώθησης των βιολογικών προϊόντων δεν απέφεραν το αναμενόμενο αποτέλεσμα τόσο στην ανάπτυξη του κλάδου των ελληνικών βιολογικών προϊόντων, όσο και στην ενίσχυση της προώθησης, της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των ελληνικών επιχειρήσεων. Ένα Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο, το οποίο θα περιλαμβάνει διάφορες προωθητικές ενέργειες, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στο εξωτερικό, καθώς επίσης και δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των καταναλωτών απέναντι στα ελληνικά βιολογικά προϊόντα κρίνεται, στην παρούσα χρονική συγκυρία, απαραίτητο.

ΣΤ.] Αναβάθμιση δεξιοτήτων και εξειδικεύσεων του ανθρώπινου δυναμικού

Η διαχείριση των αλλαγών που συμβαίνουν και θα συμβούν στο μέλλον ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης που βιώνει η Ελληνική οικονομία και κοινωνία, θα πρέπει να γίνει από το ανθρώπινο δυναμικό των επιχειρήσεων, και ειδικά της περιφερειακής βιομηχανίας. Ως εκ τούτου προκύπτει ως επιτακτική ανάγκη η ανάπτυξη δράσεων για στρατηγική διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού που εργάζεται στις μεταποιητικές επιχειρήσεις, με διττό σκοπό: αφενός την αναβάθμιση των προσόντων του και αφετέρου την ενίσχυση των δεξιοτήτων του.

Στο πλαίσιο αυτό προτείνονται τα ακόλουθα:

ΣΤ.1.] Αναβάθμιση προσόντων και δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού της περιφερειακής βιομηχανίας

ΣΤ.1.1. Θέσπιση προγραμμάτων εκπαίδευσης ειδικής θεματολογίας για τη μεταποίηση

Προτείνεται η θέσπιση προγραμμάτων εκπαίδευσης ειδικής θεματολογίας για τη μεταποίηση, για την ανάπτυξη προσόντων και δεξιοτήτων των μεσαίων στελεχών των μεταποιητικών επιχειρήσεων, ειδικά της περιφερειακής βιομηχανίας.

Αποτελεί κοινό τόπο στη μελέτη των πολιτικών ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων στη χώρα μας, το ζήτημα της έλλειψης των «μεσαίων στελεχών», τα οποία αποτελούν τον κορμό υποστήριξης της καθημερινής λειτουργίας των επιχειρήσεων, στη χώρα μας. Τα προγράμματα εκπαίδευσης προτείνεται να υλοποιούνται ενδοεπιχειρησιακά, απαραίτητα να περιλαμβάνουν πρακτική άσκηση, οι εισηγητές να επιλέγονται με κριτήριο την κατάρτισή τους, την πολύχρονη εμπειρία τους και την επιστημονική τους εξειδίκευση, ενώ να καθιερωθεί και η αξιολόγηση της παροχής των γνώσεων των εκπαιδευομένων με την εξέτασή τους, και άρα την πιστοποίηση των γνώσεων που αποκτήθηκαν, στο τέλος του εκπαιδευτικού προγράμματος.

ΣΤ.1.2. Επιδότηση της παρακολούθησης μεταπτυχιακών προγραμμάτων και εξειδικευμένης θεματολογίας σεμιναρίων

Η παρακολούθηση μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών και εξειδικευμένης θεματολογίας σεμιναρίων, με ενδεικτικά αντικείμενα όπως διεθνείς επιχειρηματικές δραστηριότητες, διοίκηση διεθνών επιχειρήσεων, σχεδιασμός προϊόντων και υπηρεσιών, κλπ., αποτελεί ανάγκη στο πλαίσιο ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων.

Με βάση τη συγκεκριμένη ανάγκη, προτείνεται η επιδότηση των επιχειρήσεων για την παρακολούθηση από μέρους των στελεχών τους, τόσο μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών, όσο και εξειδικευμένης θεματολογίας σεμιναρίων.

ΣΤ.1.3. Ενίσχυση των γλωσσικών ικανοτήτων ανωτέρων και ανωτάτων στελεχών μεταποιητικών επιχειρήσεων

Παράλληλα με τα προγράμματα που περιγράφονται στο σημείο ΣΤ.1.2. ακριβώς παραπάνω, προτείνεται και η παρακολούθηση προγραμμάτων ενίσχυσης των γλωσσικών ικανοτήτων των στελεχών των επιχειρήσεων της εγχώριας βιομηχανίας. Και πάλι, για την καταβολή της επιδότησης τίθεται ως απαραίτητη προϋπόθεση η πιστοποίηση των γνώσεων που αποκτούνται κατά τη διάρκεια των διαφόρων εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Τούτο προτείνεται διότι θεωρείται σημαντικό ζήτημα η «επαφή» των στελεχών με τη νέα γνώση σε τομείς που μπορούν να δημιουργήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στις εγχώριες επιχειρήσεις. Τέτοιοι τομείς είναι η αποτελεσματική διοίκηση των ίδιων των επιχειρήσεων, η ανάπτυξη και διαχείριση διεθνών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, η συστηματοποίηση της διαδικασίας παραγωγής νέων προϊόντων κλπ. Τέλος, απώτερος στόχος της συγκεκριμένης πολιτικής είναι η διεύρυνση της επικοινωνιακής βάσης των εταιρειών, άρα και των δυνητικών ευκαιριών για την ανάπτυξη δράσεων διεθνοποίησης και εξωστρέφειας.

ΣΤ.2.] Ενίσχυση των εξειδικεύσεων του ανθρώπινου δυναμικού της περιφερειακής βιομηχανίας

ΣΤ.2.1. Ενίσχυση προσόντων στελεχών επιχειρήσεων που ασχολούνται με τη διεθνοποίηση

Προτείνεται η θεσμοθέτηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την αναβάθμιση και ενίσχυση των προσόντων του ανθρώπινου δυναμικού που απασχολείται ήδη, ή πρόκειται να απασχοληθεί, με τα ζητήματα της παρουσίας των εγχώριων επιχειρήσεων στις διεθνείς αγορές.

Άλλωστε, η διεθνής δικτύωση και η ανάπτυξη δράσεων διεθνοποίησης και εξωστρέφειας εξαρτώνται ευθέως από το ανθρώπινο δυναμικό των επιχειρήσεων το οποίο είναι επιφορτισμένο να τις διεκπεραιώσει. Ως εκ τούτου η κάλυψη του ελλείμματος δεξιοτήτων και προσόντων των υφιστάμενου ανθρώπινου δυναμικού θεωρείται κομβικής σημασίας για την υλοποίηση της στρατηγικής διεθνοποίησης των εγχώριων επιχειρήσεων του τομέα των δομικών υλικών.

ΣΤ.2.2. «Στρατολόγηση» αλλοδαπών στελεχών σε εγχώριες μεταποιητικές επιχειρήσεις για την ενίσχυση της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειάς τους

Πρόγραμμα επιδοτούμενης στελέχωσης των εγχώριων επιχειρήσεων με αλλοδαπά στελέχη υψηλού επιπέδου, τα οποία θα προέρχονται από τις χώρες στόχους των εγχώριων επιχειρήσεων.

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα των εγχώριων επιχειρήσεων στην κατεύθυνση ανοίγματος νέων αγορών στο εξωτερικό αποτελεί η μείωση της «ψυχολογικής απόστασης» μεταξύ της χώρας μας και της συγκεκριμένης αγοράς. Η αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού μπορεί να γίνει μέσω της πρόσληψης – «στρατολόγησης» στελεχών με καταγωγή από τις χώρες στόχους, οι οποίοι γνωρίζουν την υποψήφια αγορά, τη γλώσσα της χώρας υποδοχής των διεθνών δραστηριοτήτων, το νομοθετικό καθεστώς της συγκεκριμένης χώρας, κλπ.

ΣΤ.2.3. Μεταφορά τεχνολογίας και τεχνογνωσίας. Ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών

Αναβάθμιση προσόντων και δεξιοτήτων για την υλοποίηση δράσεων μεταφοράς τεχνολογίας και τεχνογνωσίας, καθώς επίσης και για την ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών, μέσω της παρακολούθησης σχετικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων, βραχυχρόνιων και μακροχρόνιων.

Στο πεδίο των πολιτικών ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και της απόκτησης ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, σημαντικό ρόλο έχει η υλοποίηση δράσεων μεταφοράς τεχνολογίας, και, κατ' επέκταση τεχνογνωσίας. Δυστυχώς στην Ελλάδα, ενώ υπάρχει «αγορά» για το συγκεκριμένο θέμα, ο θεσμός του τεχνολογικού διαμεσολαβητή δεν έχει αναπτυχθεί επαρκώς. Μάλιστα, δεν υπάρχουν στην αγορά εκπαιδευμένα στελέχη για το σκοπό αυτό, τα οποία να γνωρίζουν επαρκώς την όλη διαδικασία και τη διεκπεραίωση μιας δράσης τεχνολογικής διαμεσολάβησης. Επιπλέον, στην Ελλάδα παρατηρείται το φαινόμενο της άγνοιας από τα στελέχη των επιχειρήσεων του έργου που έχει παραχθεί από τα εγχώρια ερευνητικά ινστιτούτα, και πως είναι δυνατόν αυτό να εμπορευματοποιηθεί και τελικά να μετουσιωθεί σε προϊόν. Από την άλλη μεριά τα εγχώρια ερευνητικά ινστιτούτα δεν προβάλλουν επαρκώς το παραγόμενο ερευνητικό έργο, με αποτέλεσμα να συμβάλλουν και αυτά από τη μεριά τους στη διαιώνιση του προβλήματος της ανάπτυξης συνεργασιών μεταξύ της ακαδημαϊκής κοινότητας και του εγχώριου παραγωγικού ιστού.

Με την υλοποίηση της συγκεκριμένης πρότασης οι επιχειρήσεις θα βοηθηθούν καταλυτικά και στον σημαντικό τομέα του σχεδιασμού και της ανάπτυξης νέων προϊόντων και υπηρεσιών, για την είσοδό τους σε νέες αγορές.

ΣΤ.2.4. Αφομοίωση αποτελεσμάτων έρευνας από μεταποιητικές επιχειρήσεις

Για την ουσιαστική αφομοίωση των αποτελεσμάτων της έρευνας από τις Ελληνικές μεταποιητικές επιχειρήσεις, προτείνεται η δημιουργία ειδικού προγράμματος κάλυψης του κόστους μετακίνησης και μισθοδοσίας ερευνητικού προσωπικού υψηλού επιπέδου από ερευνητικά κέντρα, ινστιτούτα, πανεπιστήμια κλπ προς τις επιχειρήσεις.

Η συγκεκριμένη απασχόληση προτείνεται να είναι τουλάχιστον ετήσια (12-μηνη), ενώ μέσω του προγράμματος να παρέχεται η δυνατότητα για την εκπόνηση μετά το 12-μηνο εφαρμοσμένων διδακτορικών διατριβών ή/και συγκεκριμένης ερευνητικής εργασίας, στο πλαίσιο της απασχόλησης του ερευνητή στην επιχείρηση.

ΣΤ.3.] Σύζευξη προσφοράς και ζήτησης ανθρώπινου δυναμικού, ζητούμενων εξειδικεύσεων, προσόντων και δεξιοτήτων

Η βελτίωση των δεξιοτήτων και των προσόντων του τοπικού ανθρώπινου δυναμικού μπορεί να επιτευχθεί εφόσον είναι γνωστά τα μεγέθη της προσφοράς και της ζήτησης προσόντων και δεξιοτήτων σε τοπικό επίπεδο. Για την αναβάθμιση των ανθρώπινων πόρων στο ΒορειοΕλλαδικό Τόξο, προτείνεται η υλοποίηση της ακόλουθης δράσης:

ΣΤ.3.1. Δημιουργία Παρατηρητηρίου Απασχόλησης

Η περιοχή του ΒορειοΕλλαδικού Τόξου έχει πληγεί από την οικονομική κρίση περισσότερο ίσως από κάθε άλλη περιοχή της χώρας μας. Στο πλαίσιο της διατήρησης της κοινωνικής συνοχής, της διατήρησης των υφιστάμενων και της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας, προτείνεται η δημιουργία ενός Παρατηρητηρίου Προσόντων και Δεξιοτήτων στο ΒΕΤ, με ταυτόχρονη παρακολούθηση των βασικών μεγεθών της απασχόλησης και ανεργίας.

Ουσιαστικά το Παρατηρητήριο θα είναι ο ενδιάμεσος μηχανισμός μεταξύ επιχειρήσεων και ανθρώπινου δυναμικού, αφού θα παρακολουθείται η ζήτηση σε δεξιότητες από τις επιχειρήσεις και η διαθεσιμότητα προσόντων και δεξιοτήτων από το υφιστάμενο ανθρώπινο δυναμικό στο ΒΕΤ.

Z] Κόστος ενέργειας και ενεργειακή επάρκεια για την εγχώρια βιομηχανία

Σύμφωνα με πρόσφατα δημοσιευμένα στοιχεία, η διαφορά κόστους για τη μέση ελληνική βιομηχανία σε σχέση με την αντίστοιχη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, φθάνει το 160%. Για παράδειγμα, ενώ στην Ελλάδα η μεγαβατώρα τιμολογείται με 65 €, το αντίστοιχο κόστος στη Γαλλία είναι μόλις 25€.

Η μειωμένη ανταγωνιστικότητα των Ελληνικών επιχειρήσεων απομειώνεται περαιτέρω με την αύξηση του κόστους ενέργειας, την ίδια στιγμή που οι περισσότερες ανταγωνίστριες χώρες της Ελλάδας, λόγω ακριβώς της οικονομικής κρίσης, καθιερώνουν ειδικά τιμολόγια ενέργειας για τις ενεργοβόρες μεταποιητικές επιχειρήσεις, υποβοηθώντας έτσι τη διεθνή τους ανταγωνιστικότητα, λόγω του μειωμένου κόστους παραγωγής τους, σε σχέση με τις ανταγωνίστριες εταιρείες από την Ελλάδα.

Συνεπώς, το αίτημα της εγχώριας βιομηχανίας για εξορθολογισμό των τιμολογίων του ηλεκτρικού ρεύματος, κατ' αρχήν, και των υπολοίπων καυσίμων που χρησιμοποιούνται από τη βιομηχανία στη συνέχεια με στόχο τη μείωση του κόστους ενέργειας, άρα και του κόστους παραγωγής, είναι απολύτως λογικό και συνεπάγεται, σαφέστατη απόφαση διατήρησης σε λειτουργία πληθώρας μεταποιητικών επιχειρήσεων, με παράλληλη διατήρηση θέσεων εργασίας.

Είναι φανερό ότι την εποχή της οικονομικής κρίσης απαιτείται συνολική επανεξέταση του τρόπου τιμολόγησης της ενέργειας στη χώρα μας, αφού είτε ένας νέος φόρος ή ένα νέο τέλος ή μία αύξηση, αυτόματα μεταφράζεται σε πολλά εκατομμύρια ευρώ επιβάρυνση για πολίτες και επιχειρήσεις.

Αντίθετα, ο εξορθολογισμός των τιμολογίων και της τιμολογιακής πολιτικής, κυρίως μέσω της μείωσης των ειδικών φόρων, είναι βέβαιον ότι θα οδηγήσει σε μείωση του κόστους ενέργειας, γεγονός που θα έχει θετική επίδραση στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των εγχώριων επιχειρήσεων.

Για τη μείωση του κόστους ενέργειας για τη βιομηχανία, ο Σύνδεσμος Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (ΣΒΒΕ) προτείνει τα ακόλουθα:

1. Εξορθολογισμός των τιμολογίων της ΔΕΗ, αφού το κόστος ενέργειας αυξάνεται διαρκώς τα τελευταία χρόνια, κυρίως λόγω της αύξησης των ειδικών φόρων.
2. Μείωση των ειδικών φόρων στην ενέργεια για τις ενεργοβόρες επιχειρήσεις, ούτως ώστε η χώρα να συντονισθεί με τα διεθνώς κρατούντα.
3. Σωστή τιμολόγηση για τη βιομηχανία. Θεσμοθέτηση της δυνατότητας υπογραφής εξατομικευμένων συμβάσεων, μεταξύ της ΔΕΗ και ενεργοβόρων βιομηχανιών, δηλαδή με πελάτες μέσης και υψηλής τάσης. Συμμόρφωση της ΔΕΗ με τις σχετικές υποδείξεις της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας. (ΡΑΕ)
4. Θεσμοθέτηση της δυνατότητας της βιομηχανίας της εισαγωγής ηλεκτρικού ρεύματος από γειτονικές χώρες.
5. Επαναδιαπραγμάτευση της εξαίρεσης της χώρας από το μηχανισμό δικαιωμάτων ρύπων, ο οποίος αποτελεί απειλή για τη βιομηχανία.
6. Κατάργηση της διάκρισης μέσης τάσης (5 €/ΜWΗ) και υψηλής τάσης (2,5 €/ΜWΗ) στην εφαρμογή του Ενιαίου Φόρου Κατανάλωσης (ΕΦΚ) στην ηλεκτρική ενέργεια, με υπαγωγή των καταναλωτών μέσης τάσης με ετήσια συνολική κατανάλωση άνω των 10 GWH ανά παροχή, στο συντελεστή Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας στον οποίο εμπίπτουν οι καταναλωτές υψηλής τάσης.
7. Εξασφάλιση των πόρων για την αντιστάθμιση του κόστους έμμεσων εκπομπών για την πενταετία 2016 – 2020 από τα έσοδα δημοπράτησης δικαιωμάτων εκπομπής αερίων του θερμοκηπίου.

Για τη μείωση των τιμών του φυσικού αερίου, προτείνουμε:

- την επιστροφή του ΕΦΚ στις επιχειρήσεις για το μέρος της παραγωγής τους που αφορούν εξαγωγές,

- τη μερική αποδέσμευση της τιμής του φυσικού αερίου από την άμεση σύνδεσή του με την τιμή των προϊόντων του αργού πετρελαίου,
- την εξαίρεση από τις αποσβέσεις του δικτύου φυσικού αερίου του τμήματος που αντιστοιχεί σε επιχορηγήσεις, και, τέλος,
- την αύξηση του χρόνου απόσβεσης του έργου που αφορά τη δημιουργία του δικτύου φυσικού αερίου, δοθέντος ότι αποτελεί ένα από τα κυριότερα έργα υποδομής της χώρας τα τελευταία δέκα τουλάχιστον χρόνια, οπότε καλό θα ήταν ο χρόνος απόσβεσης να ταυτίζεται με τον πραγματικό χρόνο ζωής του έργου.

Προτάσεις για τα τιμολόγια του ντήζελ

- να επιτραπεί τόσο η δυνατότητα προμήθειας των βιομηχανιών με πετρελαιοειδή απευθείας από τα διυλιστήρια, όσο και η δυνατότητα απευθείας εισαγωγής. Οι Ελληνικές μεταποιητικές επιχειρήσεις θα πρέπει να έχουν δικαίωμα πρόσβασης στο σύνολο της πετρελαϊκής αγοράς, στο πνεύμα της απελευθέρωσης των αγορών και της κατάργησης των μονοπωλίων, και,
- να υπάρξει εναρμόνιση των ΕΦΚ σε μαζούτ και ντήζελ, με τους χαμηλότερους ΕΦΚ που επικρατούν στην Ευρώπη.

Η] Υλικές και άυλες υποδομές υποστήριξης της μεταποιητικής δραστηριότητας

Η ύπαρξη υλικών και άυλων υποδομών που θα εξυπηρετούν και θα υποστηρίζουν τη μεταποιητική δραστηριότητα, είναι μια από τις βασικές προϋποθέσεις για την ενίσχυση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της εγχώριας βιομηχανίας. Ουσιαστικά, όταν αναφέρεται κάποιος στον όρο υποδομές, υπονοεί την ανεμπόδιση και εύκολη κινητικότητα και τη συνδεσιμότητα. Πρόκειται για τη διαθεσιμότητα των απαραίτητων οδικών και σιδηροδρομικών δικτύων, για τα αεροδρόμια και τις θαλάσσιες μεταφορές που βοηθούν στη διακίνηση αγαθών και υπηρεσιών. Είναι η ηλεκτρική ενέργεια και το διαδίκτυο που συνδέει εκατομμύρια ανθρώπους σε όλο τον πλανήτη.

Ειδικά για τις μεταφορές προϊόντων, σε ότι αφορά στη διαθεσιμότητα υποδομών, αναφερόμαστε στη διαθεσιμότητα ενός συνόλου από εγκαταστάσεις, εξοπλισμό, τεχνογνωσία, πρακτικές, ανθρώπινο δυναμικό και πληροφοριακή υποστήριξη, τα οποία με τη συνδυασμένη λειτουργία τους, κάνουν δυνατή την αποτελεσματική και αποδοτική:

1. Τη διαχείριση της μεταφοράς/μεταφόρτωσης/διανομής
2. Τη διαχείριση της αποθήκευσης
3. Τη διαχείριση της ροής υλικών, και,
4. Την παροχή υπηρεσιών προστιθέμενης αξίας (ελέγχων, τυποποίησης, συσκευασίας, δημιουργίας πλήρων φορτίων μίγματος προϊόντων, κλπ.)

Στο πλαίσιο αυτό, και για τα επόμενα χρόνια, είναι ζωτικής σημασίας τρία ζητήματα, τα οποία θα ενισχύσουν τη θέση της χώρας μας ως κόμβου Logistics στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και θα συμβάλλουν αποφασιστικά στη διευκόλυνση της μεταποιητικής δραστηριότητας στη χώρα μας:

- Αναβάθμιση υφιστάμενων μεταφορικών υποδομών και υποδομών logistics: περιφερειακά λιμάνια, περιφερειακά αεροδρόμια, διασύνδεση βιομηχανικών περιοχών με το σιδηροδρομικό δίκτυο, δημιουργία διαμετακομιστικών κέντρων, κλπ..
- Αναβάθμιση του κλάδου παροχής υπηρεσιών logistics, με διαρκή προσαρμογή και εκσυγχρονισμό της υφιστάμενης νομοθεσίας, και,
- Προώθηση της Κεντρικής Μακεδονίας ως περιφερειακού κόμβου logistics, λόγω ακριβώς της κεντροβαρικής θέσης που η περιφέρεια κατέχει τόσο στα Βαλκάνια όσο και στη Νοτιοανατολική Ευρώπη.

Κομβικό σημείο για την αποδοτικότερη λειτουργία της βιομηχανίας είναι η ύπαρξη των κατάλληλων υποδομών για τη μετάβασή της στην ψηφιακή εποχή. Προς τούτο ικανή και αναγκαία συνθήκη είναι η ανάπτυξη τηλεπικοινωνιακών δικτύων είτε ευρυζωνικών, είτε ασύρματων, είτε οπτικών ινών, τα οποία μπορούν να εξασφαλίσουν στην εγχώρια βιομηχανία συνδεσιμότητα υψηλών και υπερ- υψηλών ταχυτήτων, την ανάπτυξη εφαρμογών Internet of Things, (IoT) την πρόσβαση σε ψηφιακές υπηρεσίες του δημόσιου τομέα, κλπ..

Ενδεικτικές δράσεις προς αυτή την κατεύθυνση θα μπορούσαν να είναι:

1. Η δημιουργία υποδομών ευρυζωνικότητας κατά προτεραιότητα σε οργανωμένους υποδοχείς επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.
2. Διευκόλυνση της διαδικασίας ψηφιακού μετασχηματισμού των μεταποιητικών επιχειρήσεων, μέσω προγραμμάτων και κινήτρων για την ενσωμάτωση νέων ψηφιακών λύσεων σε όλο το μήκος της αλυσίδας παραγωγής, και,
3. Θεσμοθέτηση του κατάλληλου πλαισίου για την παροχή ανοικτών δεδομένων και για την εξασφάλιση του ηλεκτρονικού απορρήτου και της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο.

Τέλος, στο θέμα των άυλων υποδομών, κυρίαρχο στοιχείο αποτελεί η αναβάθμιση προσόντων και δεξιοτήτων του υφιστάμενου ανθρώπινου δυναμικού σε θέματα διαχείρισης εφοδιαστικής αλυσίδας. Ο κλάδος των logistics απαιτεί την ύπαρξη εξειδικευμένων στελεχών σε διάφορα επίπεδα της οργάνωσης μιας μεταποιητικής επιχείρησης, είτε αυτή παρέχει υπηρεσίες logistics, είτε έχει υπό την ευθύνη της τις διαδικασίες logistics των δικών της προϊόντων. Ανάλογα στελέχη που μπορούν να συνδυάζουν την επιστημονική κατάρτιση με την επαγγελματική εμπειρία στο χώρο αυτό είναι δυσεύρετα στη χώρα, και ιδιαίτερα στο χώρο της Βόρειας Ελλάδας.

Θ] Ειδικά θέματα βιομηχανικής πολιτικής

Θ.1.] Σχέσεις της βιομηχανίας με τις εγχώριες αλυσίδες λιανεμπορίου

Το συγκεκριμένο θέμα αποτελεί διαχρονικό πρόβλημα για τη βιομηχανία, η οποία, εξ' αιτίας χρόνιων στρεβλώσεων και αγκυλώσεων, βρίσκεται σε μειονεκτική θέση σε σχέση με τις εγχώριες αλυσίδες λιανεμπορίου. Στο πλαίσιο αυτό προτείνουμε:

1. **Ακρίβεια στην αγορά – Σχέσεις προμηθευτών και αλυσίδων λιανικής πώλησης:** δημιουργία υγιέστερου πλαισίου συνεργασίας μεταξύ μεταποιητικών επιχειρήσεων και αλυσίδων λιανικού εμπορίου για τη μείωση των τιμών στον καταναλωτή και την ανάπτυξη της παραγωγικής βάσης της περιφέρειας.

- 2. Εξυγίανση του συστήματος πληρωμών – Μεταχρονολογημένες επιταγές:** θέσπιση συγκεκριμένων κανόνων με στόχο την εξυγίανση της αγοράς και τον εξορθολογισμό της συγκεκριμένης πρακτικής, σύμφωνα με τα όσα ισχύουν σε άλλες χώρες της Ευρώπης. Να προσδιορισθεί νομοθετικά το ανώτερο όριο ημερών πληρωμής, που δεν θα πρέπει να υπερβαίνει τις 60 ημέρες, και να προβλέπονται συγκεκριμένες κυρώσεις σε περίπτωση μη τήρησης των ορίων αυτών.
- 3. Καθαρές – net τιμές:** προτείνουμε οι τιμές πώλησης των προϊόντων από τις εγχώριες μεταποιητικές επιχειρήσεις προς τις αλυσίδες λιανικού εμπορίου, όπως συνηθίζεται και στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, να πραγματοποιούνται στην καθαρή – «net» τιμή ή διαφορετικά στην τιμή εισαγωγής, όπως γίνεται άλλωστε και στις συμφωνίες των private label, δηλαδή των προϊόντων ιδιωτικής ετικέτας των super market.

Η «καθαρή» τιμή προτείνουμε να εφαρμόζεται ενιαία για όλο το χρόνο και, εφόσον εφαρμοσθεί, προσφέρει το σημαντικό πλεονέκτημα, ότι ανά πάσα στιγμή, η επιχείρηση μπορεί να τεκμηριώσει τους συντελεστές κόστους και συνεπακόλουθα τα περιθώρια κέρδους τους. Για δε τα super markets θα είναι εύκολο να διαπιστωθεί από το Υπουργείο Ανάπτυξης το περιθώριο κέρδους τους και έτσι να μπορεί να αποφευχθεί οποιαδήποτε αισχροκέρδεια.

Οι λοιπές παροχές, που αφορούν κατά κύριο λόγο σε προβολές, προωθήσεις, παρεχόμενες υπηρεσίες, στοχοθέτηση, κλπ., θα πρέπει να προσδιορίζονται σε συγκεκριμένο ανώτατο ποσοστό επί του καθαρού τζίρου του προμηθευτή, και να εμφανίζονται στο τιμολόγιο.

Το ποσοστό αυτό θα μπορούσε να ποικίλλει ανά κατηγορία προϊόντων και το ύψος του να προσδιοριστεί μετά από συγκεκριμένες διαβουλεύσεις μεταξύ των ενδιαφερομένων.

1] Άσκηση έμμεσης κλαδικής βιομηχανικής πολιτικής: ένα παράδειγμα με γεωγραφική αναφορά την Κεντρική Μακεδονία και κλαδική τον τομέα της αγροδιατροφής

Στο ευρύτερο πλαίσιο της αναδιάρθρωσης της περιφερειακής βιομηχανίας, ο ΣΒΒΕ προτείνει να αποτελέσει πυλώνα ανάπτυξης για τη χώρα το πλέγμα των διασυνδέσεων μεταξύ του πρωτογενούς τομέα με τη μεταποίηση. Η παραγωγή προϊόντων ονομασίας προέλευσης, υψηλής ποιότητας, που είναι ελκυστικά συσκευασμένα και τυποποιημένα, είναι μερικές μόνον από τις επιχειρηματικές κατευθύνσεις μεταποίησης αγροτικών προϊόντων που θα πρέπει να ενισχυθούν αναλόγως από την ελληνική πολιτεία.

Στο πλαίσιο αυτό, παρακάτω παρουσιάζεται μια ολοκληρωμένη πρόταση του Συνδέσμου Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος για την υλοποίηση μιας «Ολοκληρωμένης Εδαφικής Επένδυσης (Ο.Ε.Ε.) (Integrated Territorial Investment. - I.T.I.), στον τομέα των Τροφίμων στην Κεντρική Μακεδονία

Η μελλοντική εξέλιξη του τομέα των τροφίμων. Το επικρατέστερο σενάριο.

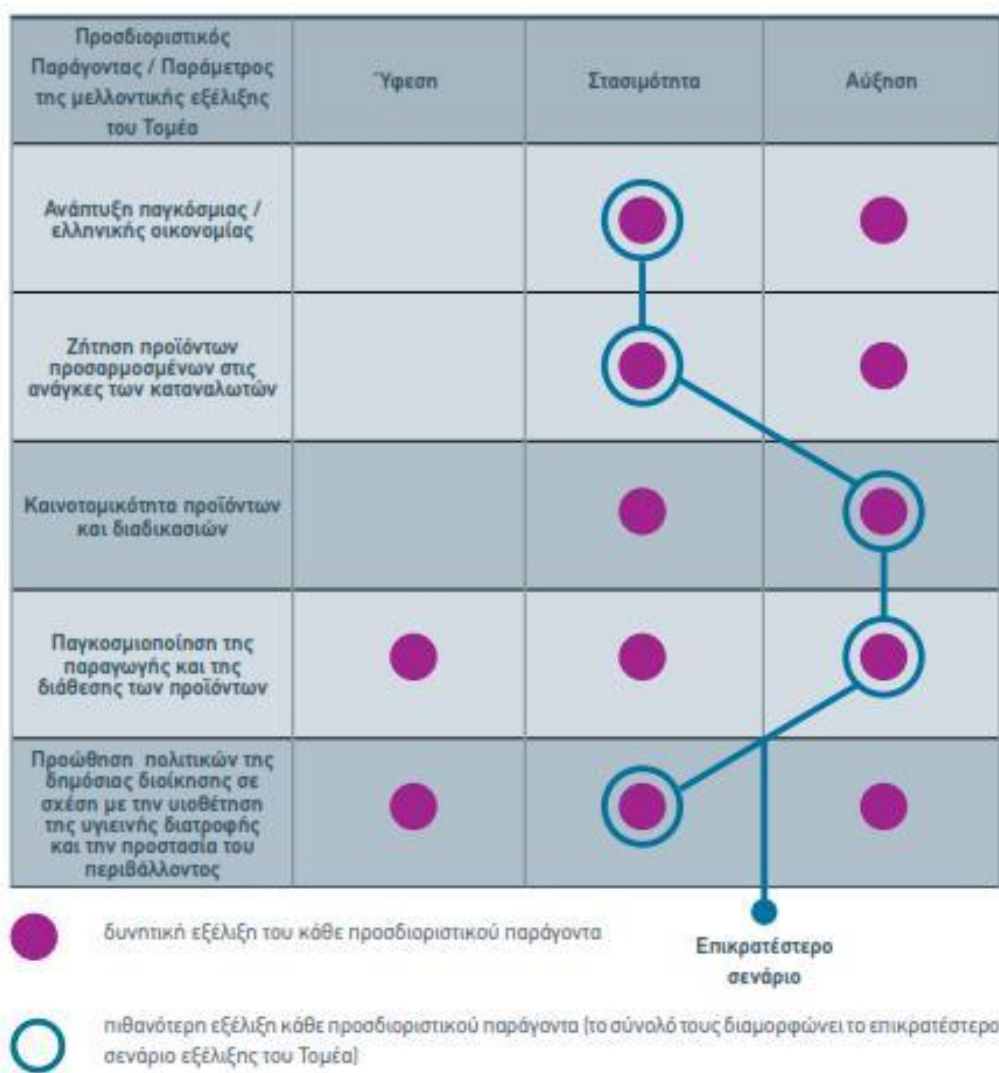
Έχοντας μελετήσει το εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον των επιχειρήσεων τροφίμων στην Κεντρική Μακεδονία, καθώς επίσης και την πρόσφατη εθνική και διεθνή βιβλιογραφία για το θέμα, οι βασικοί παράγοντες (οικονομικοί, κοινωνικοί, τεχνολογικοί, κλπ..) η γενικότερη

εξέλιξη και αλληλεπίδραση των οποίων εν τέλει θα διαμορφώσει την πορεία – σε όρους ανταγωνιστικότητας – του κλάδου των τροφίμων, είναι:

1. η ανάπτυξη της παγκόσμιας και της ελληνικής οικονομίας,
2. η ζήτηση προϊόντων προσαρμοσμένων στις ανάγκες των καταναλωτών,
3. η καινοτομικότητα προϊόντων και διαδικασιών,
4. η παγκοσμιοποίηση της παραγωγής και της διάθεσης προϊόντων, και,
5. η προώθηση πολιτικών από τη δημόσια διοίκηση σε σχέση με την υιοθέτηση της υγιεινής διατροφής και για την προστασία του περιβάλλοντος.

Έτσι, πιθανές – δυνητικές τιμές των συγκεκριμένων προσδιοριστικών παραγόντων του κλάδου των τροφίμων μέχρι και το έτος 2020, αποτυπώνονται με τη μορφή πίνακα ακριβώς παρακάτω. Η γραμμή που ενώνει τα διάφορα σημεία, ουσιαστικά αποτυπώνει το επικρατέστερο σενάριο.

Σχήμα 4. Προσδιοριστικοί Παράγοντες Κλάδου Τροφίμων

Η πρόταση του ΣΒΒΕ για την υλοποίηση μιας «Ολοκληρωμένης Εδαφικής Επένδυσης» (Ο.Ε.Ε.) στον αγροδιατροφικό τομέα στην Π.Κ.Μ.

Ουσιαστικά, η πρόταση του Συνδέσμου Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (ΣΒΒΕ) για την υλοποίηση μιας «Ολοκληρωμένης Εδαφικής Επένδυσης» (Ο.Ε.Ε.) (Integrated Territorial Investment – I.T.I.) στον κλάδο τροφίμων στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (Π.Κ.Μ.) προέρχεται από την ανάγκη εφαρμογής συνεκτικής και ολοκληρωμένης στρατηγικής ενίσχυσης με έμπρακτο τρόπο της ανταγωνιστικότητας του εν λόγω κλάδου, ο οποίος διαχρονικά αποτελεί πυλώνα ανάπτυξης για τη Θεσσαλονίκη, την Κεντρική Μακεδονία και ευρύτερα για τη Βόρεια Ελλάδα. Η πρόταση του Σ.Β.Β.Ε. είναι σύμφωνη με τον Γενικό Κανονισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.), άρθρο 199, «Εδαφική Ανάπτυξη», μέσω του οποίου μπορούν να υλοποιηθούν υλικές και άυλες επενδύσεις στο πλαίσιο περισσότερων του ενός Αξόνων Προτεραιότητας ενός ή περισσότερων Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.

Σχήμα 5. Ολοκληρωμένη Εδαφική Επένδυση (Integrated Territorial Investment – I.T.I.) στον κλάδο τροφίμων στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (Π.Κ.Μ.)

Επιπλέον, η ανάγκη υποστήριξης του συγκεκριμένου κλάδου προκύπτει και από τον δημόσιο διάλογο που αναπτύχθηκε τα προηγούμενα χρόνια. Τόσο κατά τη διάρκεια του Συνεδρίου

«Βιομηχανία 2020», όσο και από τη μελέτη «Υβριδική Καινοτομία και το Μέλλον της Βιομηχανίας στο Νομό Θεσσαλονίκης», προέκυψαν συγκεκριμένες προτάσεις ενίσχυσης του κλάδου. Παράλληλα, τα νέα δεδομένα της Πολιτικής Συνοχής της Ε.Ε. και η δυσχερής οικονομική συγκυρία, υπαγόρευσαν το συνεκτικό πλαίσιο προτάσεων του ΣΒΒΕ για τον κλάδο τροφίμων, που ακολουθεί.

«Άξονες Παρέμβασης», «Δράσεις» και «Ενέργειες» της προτεινόμενης Ι.Τ.Ι. του κλάδου των τροφίμων στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας

Η συνοπτική μορφή των Αξόνων Παρέμβασης της προτεινόμενης Ι.Τ.Ι. και των δράσεων που την αποτελούν, παρουσιάζονται στον ακόλουθο πίνακα:

ΑΞΟΝΑΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ 1 Βελτίωση και υποστήριξη ηγετικών προϊόντων με σαφείς εξαγωγικές προοπτικές
Δράση 1.1.: Κλαδικές παρεμβάσεις
<u>Ενέργειες:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη νέων προϊόντων για ειδικές ομάδες καταναλωτών και για μη «κλασσικές» χρήσεις • Αναβάθμιση της ποιότητας των τοπικά παραγόμενων αγροτικών προϊόντων • Διεθνής προβολή μεταποιημένων αγροτικών προϊόντων • Ενίσχυση της αποδοτικότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων τροφίμων
Δράση 1.2.: Οριζόντιες παρεμβάσεις
<u>Ενέργειες:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Αναβάθμιση της προστιθέμενης αξίας τοπικών αγροτικών προϊόντων και μεταποιημένων προϊόντων ονομασίας προέλευσης (Π.Ο.Π.) • Ίδρυση και λειτουργία «Ινστιτούτου Ανταγωνιστικότητας Τροφίμων» • Νέα επιχειρηματικότητα στον πρωτογενή και στον δευτερογενή τομέα στην Κεντρική Μακεδονία
ΑΞΟΝΑΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ 2 Εφαρμογή οριζόντιων τεχνολογιών στον πρωτογενή και στον δευτερογενή τομέα
ΑΞΟΝΑΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ 3 Ανθρώπινο δυναμικό: Εκπαίδευση – Επιμόρφωση – Πληροφόρηση
ΑΞΟΝΑΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ 4 Δικτύωση επιχειρήσεων: clustering & networking
ΘΕΣΜΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ – ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΡΓΟΥ Χαρτογράφηση των (δυνητικά) συμμετεχόντων στην Ι.Τ.Ι. Θέματα διαχείρισης

ΑΞΟΝΑΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ 1

Βελτίωση & Υποστήριξη ηγετικών προϊόντων

με σαφείς εξαγωγικές προοπτικές

Κεντρικό σημείο της πρότασης υλοποίησης της Ι.Τ.Ι. αποτελεί η ενίσχυση συγκεκριμένων «ομάδων προϊόντων» τα οποία κατέχουν ηγετική θέση στη μεταποιητική βάση της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας και έχουν σαφείς εξαγωγικές προοπτικές.

ΔΡΑΣΗ 1.1.: Κλαδικές παρεμβάσεις

Από την ανασκόπηση σχετικών μελετών, αλλά, κυρίως, από τη μελέτη των διαφόρων εξαγωγικών προορισμών μεταποιημένων αγροτικών προϊόντων από την Π.Κ.Μ. προκύπτουν οι ακόλουθες ομάδες «ηγετικών προϊόντων» της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, που προτείνεται να τεθούν σε προτεραιότητα υποστήριξης στη διαδικασία επιτυχούς διασύνδεσης του (τοπικού) πρωτογενούς τομέα με την (τοπική και υπερ-τοπική / δια – περιφερειακή) μεταποιητική δραστηριότητα.

Οι υποστηρικτικές δράσεις που προτείνεται να αναπτυχθούν στο πλαίσιο της Δράσης 1.1., είναι:

ΕΝΕΡΓΕΙΑ Α.] Ανάπτυξη νέων προϊόντων για ειδικές ομάδες καταναλωτών και για μη «κλασσικές» χρήσεις

Ενδεικτικές κατηγορίες (νέων) τροφίμων για «ειδικές ομάδες καταναλωτών» μπορούν να είναι:

ΕΝΕΡΓΕΙΑ Β.] Αναβάθμιση της ποιότητας των τοπικά παραγόμενων αγροτικών προϊόντων, με δράσεις:

1. συμβολαιοποιημένης γεωργίας,
2. ολοκληρωμένης γεωργίας,
3. γεωργίας ακριβείας,
4. οργανικής γεωργίας, και,
5. βιολογικής γεωργίας,

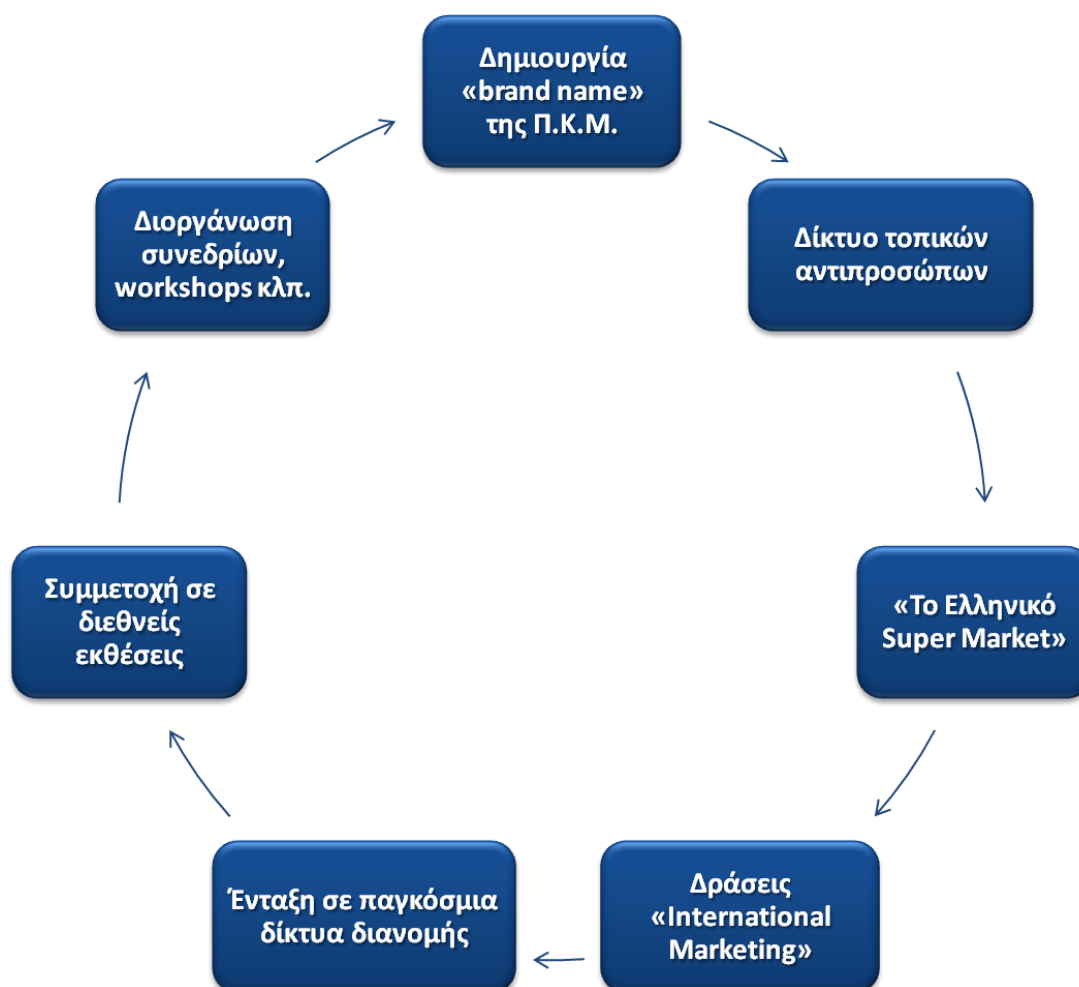
συμπληρωματικά, με τη συμβατική γεωργία, για την αύξηση της παραγωγής και της αποδοτικότητας πρωτογενούς παραγωγής και της επαρκέστερης διασύνδεσης του τομέα με τις μεταποιητικές επιχειρήσεις.

ΕΝΕΡΓΕΙΑ Γ.] Διεθνής προβολή μεταποιημένων αγροτικών προϊόντων

Για την ενίσχυση των εξαγωγικών επιδόσεων των επιχειρήσεων του δευτερογενούς τομέα προτείνεται η ομαδοποίηση των ξένων αγορών και η δημιουργία κοινών δικτύων λιανικής πώλησης και εμπορικών αντιπροσώπων. Παράλληλα, προτείνεται ο συντονισμός εκστρατειών marketing, η υλοποίηση προϊόντικών ερευνών αγοράς κλπ..

Ενδεικτικές ενέργειες που προτείνεται να αναληφθούν στο πλαίσιο της παρούσας δράσης είναι:

Σχήμα 6. Ενδεικτικές ενέργειες ενίσχυσης εξαγωγικών επιδόσεων επιχειρήσεων

ΕΝΕΡΓΕΙΑ 4.] Ενίσχυση της αποδοτικότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων τροφίμων, με:

- τη δημιουργία τμημάτων έρευνας και ανάπτυξης νέων προϊόντων,
- την υλοποίηση δράσεων σχεδιασμού νέων συσκευασιών,
- την ανάληψη πρωτοβουλιών για επενδύσεις:
 - καινοτομίας,
 - μεταφοράς τεχνολογίας,
 - εκσυγχρονισμού μηχανολογικού και λοιπού εξοπλισμού, και,
- την ανάπτυξη agro-logistics.

Έχει πολλές φορές διατυπωθεί ότι ένα από τα σημαντικότερα μειονεκτήματα της εγχώριας βιομηχανίας είναι η αδυναμία της να παράξει τεχνολογία και καινοτομία, την οποία στη συνέχεια θα μπορούσε να μετουσιώσει σε νέο προϊόν. Η διαπίστωση αυτή προκύπτει, εκτός

από ποιοτικά δεδομένα, από τον δείκτη δαπανών του ιδιωτικού τομέα για έρευνα ως προς το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν. Δυστυχώς στην Ελλάδα, ο ιδιωτικός τομέας δεν επενδύει στην έρευνα. Αυτό έχει άμεση συνέπεια το κράτος να καταβάλλει ιδιαίτερες προσπάθειες για το θέμα, ειδικά σε ότι έχει σχέση με την εκπλήρωση ποσοτικών στόχων στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής της Ε.Ε..

Η ανάπτυξη καινοτομίας και τεχνολογίας, και η εισαγωγή και χρήση τεχνολογιών στην παραγωγή από τις βιομηχανίες του κλάδου των τροφίμων της χώρας μας, μπορεί να υποβοηθηθεί αποτελεσματικά, όταν υπάρχουν συνδυασμένες και συντονισμένες ενέργειες μεταξύ κράτους, επιχειρήσεων και επιστημόνων από ερευνητικά και πανεπιστημιακά ιδρύματα της χώρας.

Σκοπός του περιεχομένου της προτεινόμενης ενέργειας είναι η συγκέντρωση σε μια γεωγραφική περιοχή όπως η Π.Κ.Μ. της γνώσης των ιδιωτικών και δημοσίων ερευνητικών φορέων, των εκπαιδευτικών φορέων και της τεχνογνωσίας των επιχειρήσεων, προκειμένου να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνέργιες που ευνοούν τη συνεργασία και το συνδυασμό των προσπαθειών όλων των εμπλεκομένων για την υλοποίηση καινοτόμων έργων (projects).

ΔΡΑΣΗ 1.2.: Οριζόντιες παρεμβάσεις

Στο πλαίσιο της Δράσης 1.2. θα υλοποιηθούν «οριζόντιου τύπου παρεμβάσεις» για την ουσιαστική ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων τροφίμων της ΠΚΜ. Συγκεκριμένα, προτείνεται η υλοποίηση των ακόλουθων ενεργειών:

ΕΝΕΡΓΕΙΑ Α.] Αναβάθμιση της προστιθέμενης αξίας τοπικών αγροτικών και μεταποιημένων προϊόντων ονομασίας προέλευσης (Π.Ο.Π.)

Οι αγορές του εξωτερικού, στο πλαίσιο των (τεχνητών) εμποδίων εισόδου εισαγόμενων προϊόντων, θέτουν σειρά προϋποθέσεων για την εισαγωγή και κυκλοφορία προϊόντων. Για την εξάλειψη των συγκεκριμένων εμποδίων και τη διευκόλυνση της πρόσβασης των τοπικών επιχειρήσεων στις ξένες αγορές, προτείνεται η ανάπτυξη ενεργειών ιχνηλασιμότητας, τυποποίησης, πιστοποίησης και ασφάλειας τροφίμων, οι οποίες θα αφορούν τα Προϊόντα Ονομασίας Προελεύσεως (Π.Ο.Π.) και τα «Ειδικά Αγροτικά Προϊόντα» της Περιφέρειας, ως εξής:

Ιχνηλασιμότητα, με:	Τυποποίηση, με:	Πιστοποίηση, με:	Ασφάλεια, με:
<ul style="list-style-type: none"> • Χρήση νέων τεχνολογιών • Συνεργασία με εξειδικευμένα εργαστήρια και ακαδημαϊκά ινστιτούτα 	<ul style="list-style-type: none"> • Δημιουργία προτύπων • Υιοθέτηση διεθνών προτύπων 	<ul style="list-style-type: none"> • Χρήση σημάτων συμμόρφωσης • Ανάπτυξη διεθνών συνεργασιών 	<ul style="list-style-type: none"> • Εκπαίδευση και Επιμόρφωση • Δράσεις ευαισθητοποίησης επιχειρήσεων και καταναλωτών

Παράλληλα με τα παραπάνω, θα ενισχυθούν οι διασυνδέσεις των τοπικών επιχειρήσεων τροφίμων με τις εγκατεστημένες επιχειρήσεις «συσκευασίας» στην Κεντρική Μακεδονία, στο πνεύμα της εφαρμογής των συγκεκριμένων διασυνδέσεων έτσι όπως αυτές περιγράφονται στον Άξονα Προτεραιότητας 2, που αφορά στην εφαρμογή των οριζόντιων τεχνολογιών στις επιχειρήσεις τροφίμων.

ΕΝΕΡΓΕΙΑ Β.] Ίδρυση και λειτουργία «Ινστιτούτου Ανταγωνιστικότητας Τροφίμων»

Το «Ινστιτούτο» προτείνεται να έχει ως αποκλειστική αποστολή την ενίσχυση της εγχώριας και διεθνούς ανταγωνιστικότητας της αγροτικής παραγωγής, αλλά, κυρίως, των μεταποιητικών επιχειρήσεων τροφίμων, υλοποιώντας δράσεις, όπως:

ΕΝΕΡΓΕΙΑ Γ.] Νέα επιχειρηματικότητα στον πρωτογενή και στον δευτερογενή τομέα στην Κεντρική Μακεδονία

Ο σκοπός της προτεινόμενης ενέργειας είναι η δημιουργία νέων επιχειρήσεων στον πρωτογενή και τον δευτερογενή τομέα της παραγωγής για τη δημιουργία και επέκταση της υφιστάμενης εξωστρεφούς επιχειρηματικότητας της Κεντρικής Μακεδονίας, ως ισχυρής και ικανής συνθήκης για την παραγωγική αναβάθμιση της χώρας προς αγαθά και υπηρεσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας, με ενσωμάτωση γνώσης και καινοτομίας, με ποιότητα και με περιβαλλοντική ευαισθησία.

Στο πλαίσιο της προτεινόμενης ενέργειας θα επιδιωχθεί να ιδρυθούν

- Νέες μεταποιητικές επιχειρήσεις

και παράλληλα να υπάρξουν

- Νέοι αγρότες.

για την εκπλήρωση του στόχου της δημιουργίας νεανικής επιχειρηματικότητας στον κλάδο των τροφίμων.

Για την ολοκληρωμένη εκπλήρωση του στόχου θα δημιουργηθούν ομάδες επιχειρηματιών και στελεχών επιχειρήσεων, για την υλοποίηση συμβουλευτικών – υποστηρικτικών δράσεων προς τους νέους – υποψήφιους επιχειρηματίες, όπως:

- Mentoring αγροτών και επιχειρηματιών
- Business Angels
- Εικονικές θερμοκοιτίδες επιχειρήσεων

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2

Εφαρμογή οριζόντιων τεχνολογιών στον πρωτογενή και στον δευτερογενή τομέα

Ως οριζόντιες τεχνολογίες θεωρούνται στο πλαίσιο της παρούσας πρότασης ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη νέων συσκευασιών για τρόφιμα, η μέτρηση και μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος, η εφαρμογή τεχνολογιών αντிரρύπανσης, η (βιομηχανική) πληροφορική και η εφαρμογή αυτοματισμών, η εφαρμογή τεχνολογιών εξοικονόμησης ενέργειας, η μέτρηση και η βελτίωση του επιπέδου ποιότητας.

- Κομβικό ρόλο στις «οριζόντιες τεχνολογίες» που θα πρέπει να εφαρμοσθούν από τις επιχειρήσεις τροφίμων διαδραματίζει η διασύνδεσή τους με τις τοπικές επιχειρήσεις σχεδιασμού και παραγωγής συσκευασιών. Στο πλαίσιο των συγκεκριμένων διασυνδέσεων θα αναπτυχθούν δράσεις σχεδιασμού και ανάπτυξης νέων συσκευασιών μεταποιημένων αγροτικών προϊόντων, με στόχους:

1. τη μείωση του κόστους συσκευασίας για τις επιχειρήσεις τροφίμων, και συνεπαγόμενα τη μείωση του λειτουργικού κόστους των μεταποιητικών επιχειρήσεων τροφίμων,
2. το σχεδιασμό και την παραγωγή νέων – καινοτόμων συσκευασιών υψηλής αισθητικής και λειτουργικότητας, που θα προσθέσουν αξία στα μεταποιημένα αγροτικά προϊόντα της Κεντρικής Μακεδονίας,
3. την ανάπτυξη νέας γενιάς συσκευασιών που στόχο θα έχουν την επιμήκυνση του χρόνου ζωής των συσκευαζόμενων μεταποιημένων αγροτικών προϊόντων, και,
4. την ενίσχυση της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων μεταποίησης τοπικών αγροτικών προϊόντων, για το άνοιγμα νέων αγορών σε συγκεκριμένες χώρες – στόχους.

Με την ανάπτυξη δράσεων που σχετίζονται ευθέως με τη «συσκευασία» του προϊόντος αναπτύσσονται διασυνδέσεις των τοπικών επιχειρήσεων τροφίμων με τους προμηθευτές τους, δίνεται η δυνατότητα ανάπτυξης συνεργασιών με τοπικά ερευνητικά κέντρα και ινστιτούτα, και αναπτύσσεται «δορυφορική» δραστηριότητα και διανοίγονται προοπτικές ανάπτυξης και σε άλλους κλάδους μεταποιητικής δραστηριότητας της περιοχής.

- Στη συνέχεια θα υπάρξει ειδική μέριμνα στο πλαίσιο της υλοποίησης – εφαρμογής «Οριζόντιων Δράσεων» σε επιχειρήσεις του κλάδου των τροφίμων για τη μέτρηση και μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος, με απώτερο στόχο την παραγωγή «κλιματικά ουδέτερων τροφίμων».

Η συγκεκριμένη δράση θεωρείται εξαιρετικά κρίσιμη στην προσπάθεια των επιχειρήσεων για το άνοιγμα νέων αγορών. Το ύψος του περιβαλλοντικού αποτυπώματος σε πολλές χώρες αποτελεί τεχνητό εμπόδιο εισόδου ξένων επιχειρήσεων στις συγκεκριμένες αγορές. Γενικά, την τελευταία δεκαετία, οι επιχειρήσεις στους διάφορους βιομηχανικούς κλάδους, και ειδικά οι επιχειρήσεις του κλάδου των τροφίμων, έχουν αρχίσει να συναισθάνονται την ευθύνη που φέρουν για τη διαχείριση των περιβαλλοντικών ζητημάτων και να αναλαμβάνουν δράση για τη βελτίωση της ενεργειακής τους απόδοσης και των συνολικών περιβαλλοντικών δεικτών τους. Η υλοποίηση της δράσης μέτρησης και μείωσης του περιβαλλοντικού αποτυπώματος των επιχειρήσεων τροφίμων θα έχει ως κίνητρο όχι μόνο τη εξασφάλιση μιας «καλής δημόσιας εικόνας» για την επιχείρηση, αλλά και τη μείωση κόστους και εξοικονόμηση πόρων, που συχνά σχετίζεται με βέλτιστες περιβαλλοντικές πρακτικές.

Το περιβαλλοντικό αποτύπωμα μπορεί να αναφέρεται σε διαφορετικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις (π.χ. εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, κατανάλωση πόσιμου νερού κλπ) και να είναι άμεσο, δηλαδή να προκύπτει άμεσα από τη λειτουργία της επιχείρησης (π.χ. διοξείδιο που εκπέμπεται από τη λειτουργία του εργοστασίου μιας επιχείρησης) ή έμμεσο, δηλαδή να προκύπτει από πόρους τρίτων που χρησιμοποιεί η επιχείρηση.

Σε κάθε περίπτωση, στις μέρες μας, έχει κυριαρχήσει σε μεγάλο βαθμό η μέτρηση του αποτυπώματος σε διοξείδιο άνθρακα (CO₂), και ειδικότερα σε εκπομπές ισοδύναμου διοξειδίου του άνθρακα (CO₂e), μέτρηση που έχει γίνει αποδεκτή ως η παγκόσμια μονάδα μέτρησης της υπερθέρμανσης του πλανήτη και συνοψίζει όλα τα επιμέρους αέρια που σχετίζονται με το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Τέλος, θα γίνει προσπάθεια διασύνδεσης του συνόλου των επιχειρήσεων που βρίσκονται στην αλυσίδα εφοδιασμού και διακίνησης των μεταποιημένων αγροτικών προϊόντων, ούτως ώστε να υπάρξει

ολιστική προσέγγιση στη μέτρηση και μείωση του ανθρακικού αποτυπώματος «από το χωράφι, στο ράφι».

- Η βιομηχανική πληροφορική είναι ο εξειδικευμένος κλάδος της επιστήμης των πληροφοριών που ασχολείται με όλες τις εφαρμογές πληροφορικής στο περιβάλλον της βιομηχανίας. Η συμμετοχή της πληροφορικής στις εκσυγχρονιστικές προσπάθειες των βιομηχανιών εστιάζεται σε τρεις τομείς: στο χρηματοοικονομικό τομέα, στον τομέα της παραγωγής, στη διακίνηση και αξιοποίηση της πληροφορίας.

Οι τάσεις στο άμεσο μέλλον είναι νέα προϊόντα να καλύψουν τις "ελλειμματικές" περιοχές της βιομηχανικής πληροφορικής, να επιτευχθεί σύνδεση και ολοκλήρωση των επιμέρους στοιχείων και συστημάτων και να εισαχθούν οι νέες τεχνολογίες στο βιομηχανικό περιβάλλον διαμέσου της πληροφορικής.

Επίσης, στις τοπικές βιομηχανίες παρουσιάζεται συχνά το πρόβλημα της συντήρησης και της προσαρμογής των αυτοματισμών σε ειδικές ανάγκες (π.χ. παραγωγή νέων προϊόντων). Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις και ιδίως στη μεσαία βιομηχανία προκύπτει έντονα το θέμα της ολοκλήρωσης των τοπικών συστημάτων αυτοματισμού σε κεντρικό σύστημα ελέγχου διαδικασίας. Λίγες βιομηχανίες διαθέτουν κεντρικά συστήματα ελέγχου παραγωγής και ποιότητας, γι' αυτό υπάρχει αυξημένο ενδιαφέρον για την εγκατάστασή τους.

- Ακόμη, με το σημερινό επίπεδο της τεχνολογίας στον ευρωπαϊκό χώρο υπάρχουν δυνατότητες για εξοικονόμηση σημαντικών ποσοστών ενέργειας σε όλες σχεδόν τις βιομηχανικές διεργασίες. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις οριζόντιες ενεργειακές τεχνολογίες, σε τεχνολογίες δηλαδή που δεν περιορίζονται ειδικά σε μια συγκεκριμένη παραγωγική διαδικασία και απευθύνονται σε διάφορες βιομηχανίες, όπως:

1. Ανάπτυξη συστημάτων διαχείρισης της ενέργειας και χρήση υπολογιστών στην ενεργειακή διαχείριση.
2. Ανάπτυξη συστημάτων ανάκτησης θερμότητας ώστε να μειωθούν θερμικές απώλειες σε λέβητες, καυστήρες, συστήματα ψύξης, κινητήρες κλπ.
3. Συμπαγωγή και συνδυασμένη και ταυτόχρονη παραγωγή ηλεκτρικής ισχύος και ωφέλιμης θερμικής ενέργειας.
4. Χρήση καυστήρων, λεβήτων, κινητήρων «υψηλής απόδοσης» για να επιτευχθεί σημαντική εξοικονόμηση καυσίμων και μείωση των εκπομπών ΝΟx.
5. Χρήση ΑΠΕ, που περιορίζονται στις περιπτώσεις της βιομάζας και της παραγωγής βιοαερίου.

- Επίσης, η προσπάθεια βελτίωσης της ποιότητας περιλαμβάνει μία σειρά από διαδικασίες οργάνωσης και παραγωγής, σε τρία διακεκριμένα πεδία: (1) στον έλεγχο της ποιότητας, (2) στη διασφάλιση ποιότητας και στη χρήση σημάτων ποιότητας, και (3) στην αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού με εφαρμογές συστημάτων όπως κύκλοι ποιότητας, Διοίκηση Ολικής Ποιότητας, κλπ..

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3

Ανθρώπινο δυναμικό: Εκπαίδευση – Επιμόρφωση – Πληροφόρηση

Η ανάπτυξη μιας ικανής ομάδας στελεχών και επιχειρηματιών για την επιτυχημένη διαχείριση των επιμέρους δράσεων της Ι.Τ.Ι. απαιτεί την εφαρμογή σαφών διαδικασιών ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού, καθώς επίσης και ανάληψη δράσεων εκπαίδευσης και επιμόρφωσης σε συγκεκριμένη θεματολογία και με συγκεκριμένη στόχευση.

Η δημιουργία ομάδων στελεχών εντός των ωφελούμενων επιχειρήσεων, θα τις βοηθήσει στην επίτευξη του συνολικότερου στόχου της Ι.Τ.Ι. που είναι η αναβάθμιση της αποδοτικότητας και της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων του κλάδου των τροφίμων της Κεντρικής Μακεδονίας. Ενδεικτικοί θεματικοί άξονες εκπαίδευσης και επιμόρφωσης:

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4

Δικτύωση Επιχειρήσεων – clustering & networking

Στη Βόρεια Ελλάδα θα πρέπει να υπάρξει άμεσα η δημιουργία ενός τουλάχιστον συνεργατικού μηχανισμού (cluster) το οποίο θα έχει αντικείμενο τον αγροδιατροφικό τομέα. Σε μια περιφέρεια όπως η Κεντρική Μακεδονία, ένας τουλάχιστον συνεργατικός μηχανισμός με θεματική ενότητα τον πρωτογενή τομέα και τις διασυνδέσεις του με τον δευτερογενή, μπορεί να δράσει καταλυτικά και να αποτελέσει σημαντικό εργαλείο ενίσχυσης της ανταγωνιστικής θέσης των παραγόμενων στην περιοχή αγροτικών προϊόντων, και των

μεταποιητικών επιχειρήσεων που ασχολούνται με τη μεταποίηση των συγκεκριμένων αγροτικών προϊόντων.

Στη Θεσσαλονίκη και στη Βόρεια Ελλάδα υφίστανται μεταποιητικές επιχειρήσεις, εκπαιδευτικοί φορείς, ερευνητικοί φορείς, φορείς ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας, αλυσίδες διακίνησης προϊόντων και ενώσεις καταναλωτών, που μέσω του προτεινόμενου συνεργατικού μηχανισμού μπορούν να λειτουργήσουν κάτω απ' την ίδια λογική, με κοινό στόχο τη δημιουργία νέων αγροτικών συμπράξεων και νέας σύγχρονης μορφής οργάνωσης της παραγωγικής διαδικασίας μεταποίησης προϊόντων του πρωτογενούς τομέα.

Οι επιχειρήσεις της περιοχής που εν δυνάμει θα συμμετέχουν στο cluster εξειδικεύονται σε ένα συγκεκριμένο παραγωγικό κλάδο, χωρίς να κυριαρχεί μια επιχείρηση στο cluster που να ελέγχει τον τρόπο λειτουργίας ή τις τιμές. Στις περισσότερες περιπτώσεις όλες οι επιχειρήσεις είναι του ίδιου μεγέθους και δύναμης (συνήθως μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις). Οι σχέσεις συνάφειας είναι σχέσεις με το πολεοδομικό συγκρότημα της Θεσσαλονίκης, το ανθρώπινο δυναμικό, την τοπική αγορά, τις υπηρεσίες και τις προσβάσεις και επικοινωνίες που αυτό προσφέρει.

Το cluster αναμένεται να δημιουργηθεί από την έλξη που ασκεί η πόλη της Θεσσαλονίκης στις επιχειρήσεις, από την εργασία και τους πόρους που προσφέρει, παρά από κάθετα δίκτυα συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων.

Θεσμικά ζητήματα.

Χαρτογράφηση των (δυναμικά) συμμετεχόντων στην Ι.Τ.Ι.

Μια Ι.Τ.Ι. για τον κλάδο των τροφίμων στην Π.Κ.Μ. αποτελεί στην ουσία της έναν οργανισμό που συνδυάζει τους καλύτερους πόρους του κλάδου ή/και τομέα, παρέχοντας στους συμμετέχοντες τα ακόλουθα οφέλη:

- Ηγεσία στον κλάδο τους,
- Αξιοποίηση των καλύτερων ερευνητικών πόρων,
- Ανθρώπινο δυναμικό υψηλής ποιότητας, και,
- Δημόσια χρηματοδότηση καινοτόμου έρευνας και ανάπτυξης νέων προϊόντων υπό τις καλύτερες δυνατές συνθήκες.

Επιπλέον, λόγω τις διεθνούς προοπτικής που δημιουργείται, η Ι.Τ.Ι. θα υποβοηθήσει τις επιχειρήσεις, αλλά και τους υπόλοιπους συμμετέχοντες στο εγχείρημα στα ακόλουθα:

- Στην επένδυση σε υψηλή τεχνολογία,
- Στη δημιουργία διεθνών ερευνητικών ομάδων, και,
- Στη διάχυση της τεχνογνωσίας μεταξύ των επιχειρήσεων και των ερευνητικών κέντρων διαφορετικών πόλων.

Γ' αυτό οι συμμετέχοντες τελικά στο εγχείρημα της υλοποίησης μιας Ι.Τ.Ι. στην Π.Κ.Μ. θα πρέπει να αναπτύξουν κοινό στρατηγικό όραμα, να αναζητήσουν και, τελικά, να καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για την προαγωγή της εξωστρέφειας του συνόλου των συμμετεχόντων στο εγχείρημα.

Οι συμμετέχοντες στην υλοποίηση της προτεινόμενης Ι.Τ.Ι., είναι:

«Εθνική βιομηχανική πολιτική» από το 2018 κ.ε.

Η μέχρι σήμερα αντιμετώπιση της βιομηχανίας και της μεταποιητικής δραστηριότητας γενικά από την Ελληνική πολιτεία, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ουσιαστικά κανείς δεν θέτει σε προτεραιότητα τα ζητήματα της βιομηχανίας ή, τις περισσότερες φορές, η δημόσια διοίκηση δεν ασχολείται καν με τα προβλήματά της.

Γι' αυτό ο Σύνδεσμος Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (ΣΒΒΕ), και με αφορμή τις πιέσεις που δέχονται οι μεταποιητικές επιχειρήσεις εξαιτίας της οικονομικής κρίσης, από τώρα και στο εξής τα ζητήματα της βιομηχανίας να τοποθετηθούν ψηλά στην ατζέντα της κυβερνητικής πολιτικής και, να ειπωθούν στις πραγματικές τους διαστάσεις, ούτως ώστε να ανατραπεί το παγιωμένο ιδεολόγημα στην Ελληνική κοινωνία που λέει ότι «δεν έχουμε βιομηχανία», «η βιομηχανία τελείωσε», «δεν παράγουμε τίποτα».

Με βάση τα παραπάνω, και συνυπολογίζοντας το γεγονός ότι δίχως (ισχυρή) παραγωγική βάση η χώρα είναι αδύνατον να εξέλθει από την οικονομική κρίση, θεωρούμε ότι αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση η επαναφορά της μεταποίησης στο επίκεντρο της κυβερνητικής πολιτικής, με παράλληλη όμως θέσπιση συγκεκριμένων μέτρων που θα στηρίξουν έμπρακτα την παραγωγική βάση της χώρας.

Επιπλέον, είναι απολύτως κατανοητό απ' όλους ότι η οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση έχουν μεταθέσει το επίκεντρο των πολιτικών βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας σε βραχυπρόθεσμες ενέργειες διάσωσης και ανάκαμψης των επιχειρήσεων, με κύριο γνώμονα τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής, με εστίαση στη διατήρηση των υφιστάμενων θέσεων εργασίας. Συμπληρωματικά η εφαρμογή μιας νέας περιφερειακής πολιτικής απαιτεί τον προσδιορισμό των στρατηγικών αναπτυξιακών «συμφερόντων» και της μετουσίωσής τους σε έργα και δράσεις για την περιφερειακή ανάκαμψη και την υγιή συνέχεια της βιομηχανίας, και κατ' επέκταση της επιχειρηματικότητας, σε περιφερειακό, και, εν τέλει, σε εθνικό επίπεδο.

Από την άλλη μεριά, η περιφερειακή ανάπτυξη στον ελληνικό χώρο αποτελεί το σοβαρότερο πρόβλημα για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας, μάλιστα από τη δεκαετία του 1960 μέχρι και σήμερα. Ιδιαίτερα στις σημερινές συνθήκες της οικονομικής κρίσης, είναι βέβαιο ότι δε νοείται οικονομική μεγέθυνση χωρίς ανάπτυξη και εθνική ανάπτυξη χωρίς περιφερειακή ανάπτυξη.

Είναι μάλιστα γνωστό, ότι από το 1960 και μετά έχουν ληφθεί πολλά και ποικίλα μέτρα για την άμβλυση των περιφερειακών ανισοτήτων στη χώρα μας και έχουν διατεθεί πολλά κεφάλαια προς αυτή την κατεύθυνση. Ειδικά από το 1980 κ.ε. έχουν διοχετευθεί προς την περιφέρεια σημαντικότετου ύψους κεφάλαια μέσω των διαφόρων χρηματοδοτικών προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) (Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα, Κοινωνικά Πλαίσια Στήριξης, Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς). Παρ' όλα αυτά οι περιφερειακές ανισότητες υφίστανται, και σε πολλές περιπτώσεις, και παρά την επίδραση των ποικίλων χρηματοδοτικών ενισχύσεων, διευρύνονται... Τα στοιχεία που αποδεικνύουν τις περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα, καταγράφονται **στον ακόλουθο Πίνακα ????**

ΑΕΠ	
10 από τις 13 περιφέρειες εισφέρουν πλέον έως και κατά 17% λιγότερο στο σχηματισμό του εθνικού ΑΕΠ το 2016 σε σχέση με το 2000	η Αττική αυξάνει τη συνεισφορά της στο σχηματισμό του εθνικού ΑΕΠ κατά 5,5%
ΑΕΠ των 12 περιφερειών σε σχέση με την Αττική	
όλες οι περιφέρειες μειώνουν τη σχέση του παραγόμενου ΑΕΠ τους σε σχέση με το ΑΕΠ της Αττικής	
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε απόλυτους αριθμούς	
η Αττική το 2000 είχε υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ από την Κεντρική Μακεδονία κατά 5.800€, ενώ το 2016 υψηλότερο κατά 9.400€	η αύξηση του ΑΕΠ της Αττικής μεταξύ του 2000 και του 2016 ξεπερνά το 32%
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε σχέση με τον εθνικό μέσον όρο	

επτά από τις δεκατρείς περιφέρειες υπολείπονται του εθνικού μέσου όρου από 17,5% έως και 5%	μοναδική Περιφέρεια που ξεπερνά τον μέσον όρο είναι η Αττική κατά 7,83%.
Συνεισφορά στην απασχόληση	
εννιά από τις δεκατρείς περιφέρειες μειώνουν διαχρονικά τη συμμετοχή τους στην εθνική απασχόληση, σε ποσοστό μέχρι και -9,85%	η Αττική αυξάνει τη συμμετοχή της στο μέγεθος της συνολικής απασχόλησης κατά 3,71%
Ποσοστό ανεργίας	
οκτώ περιφέρειες καταγράφουν αύξηση της ανεργίας σε ποσοστό μεγαλύτερο του 100%, με «αρνητικές πρωταθλήτριες» τις περιφέρειες: Κρήτης: + 209% και Ιονίων Νήσων: + 185%	η Αττική, το Νότιο Αιγαίο, η Στερεά Ελλάδα, η Θεσσαλία και η Πελοπόννησος, σημειώνουν ποσοστό αύξησης της ανεργίας μικρότερο του 100%

Επίσης, παρά την εφαρμογή συγκεκριμένων πολιτικών περιφερειακής ανάπτυξης, τουλάχιστον από το 1980 κ.ε., δεν είναι απολύτως σαφές ότι η οποιαδήποτε «εθνική» περιφερειακή πολιτική ενσωματώνεται στις συνολικότερες κοινοτικές πολιτικές, τόσο σε ό,τι αφορά τη χρηματοδότησή της όσο και σε ό,τι αφορά τις γενικές κατευθύνσεις εφαρμογής που η συγκεκριμένη χρηματοδότηση επιβάλλει. Όμως, καθώς έχουν συμπληρωθεί περί τα 23 χρόνια εφαρμογής της ελληνικής περιφερειακής πολιτικής, δεν διαπιστώνουμε, τουλάχιστον σε όρους ΑΕΠ, ενδείξεις μείωσης των διαπεριφερειακών και ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων. Επιπλέον, η μεγέθυνση του ΑΕΠ της χώρας, άρα η αύξησή του σε καθεμιά από τις περιφέρειες, κατά το πρόσφατο παρελθόν, δεν είναι γνωστό αν προήλθε από την επίδραση της περιφερειακής πολιτικής ή από τη δράση άλλων - αυτόνομων παραγόντων.

Θεωρούμε ότι η περιφερειακή εξειδίκευση και η κατανομή των διαφόρων «κονδυλίων» πραγματοποιήθηκε μέχρι σήμερα με κριτήρια προσέγγισης των οποίων η επάρκεια και η κατεύθυνση προς το επιθυμητό αποτέλεσμα (άμβλυση των περιφερειακών ανισοτήτων) είναι, κρινόμενη από το αποτέλεσμα, ανεπαρκής. Τα κριτήρια αυτά κατά βάση ήταν πληθυσμιακά, τα οποία οδηγούσαν σε διαπιστώσεις περιφερειακών υστερήσεων, σε προσέγγιση των διαφόρων προσδιοριστικών παραγόντων και τομέων της ανάπτυξης. Αυτό οφείλεται στην απουσία συστηματικών καταγραφών και παρακολούθησης της εξέλιξης των διαφόρων μεγεθών που συνιστούν περιφερειακή ανταγωνιστικότητα, και κατ' επέκταση ανυπαρξίας συστήματος, κοινά αποδεκτού από τα ενδιαφερόμενα κάθε φορά μέρη, για τη μέτρησή της.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις αποδεικνύουν ότι πλέον οι διαπεριφερειακές ανισότητες είναι εκείνες που τελικά καθορίζουν τις πολιτικές για την ανάπτυξη, και που θα οδηγήσουν μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα στην άμβλυση των περιφερειακών ανισοτήτων.

Σήμερα λειτουργούμε κάτω από συνθήκες πλήρους οικονομικής απελευθέρωσης, γεγονός που σημαίνει ότι οι περιφέρειες που θα πρωτοπορήσουν απ' εδώ και στο εξής θα είναι αυτές που θα διαθέτουν το πληρέστερο και επαρκέστερο πλέγμα υποδομών: υλικών και άυλων, και θα είναι ευνοημένες από τη γεωγραφική τους εγγύτητα σε αγορές και οικονομικούς

χώρους που διαδραματίζουν σημαίνοντα ρόλο στα παγκόσμια οικονομικά και αναπτυξιακά τεκταινόμενα.

Σε κάθε περίπτωση και εφόσον ισχύουν ως κατευθύνσεις πολιτικής οι παραπάνω κατευθύνσεις, είναι φανερό ότι αυτό που μέχρι σήμερα λείπει από τον αναπτυξιακό προγραμματισμό είναι η προσαρμογή των πολιτικών περιφερειακής ανάπτυξης στα νέα δεδομένα, δηλαδή στη «λειτουργία» των αναπτυξιακών πολιτικών εντός του πλαισίου και των γεωγραφικών ορίων μιας περιφέρειας. Αυτό θα πρέπει να συμβεί μέσω της εφαρμογής συγκεκριμένης στρατηγικής περιφερειακής ανάπτυξης, από την εφαρμογή της οποίας οι περιφέρειες:

1. δεν θα κινδυνεύουν να «απομακρυνθούν» και εν τέλει να «αποκοπούν» από το διεθνές οικονομικό περιβάλλον,
2. θα αξιοποιούν, θα ενισχύουν και θα αναβαθμίζουν τα διαχρονικά συγκριτικά τους πλεονεκτήματα,
3. θα διαφυλάξουν τον υπάρχοντα παραγωγικό ιστό, θα τον εξυγιάνουν και, τελικά, θα τον ενισχύσουν,
4. θα εξασφαλίσουν κοινωνική συνοχή που θα είναι αποτέλεσμα της ανάπτυξης,
5. θα δημιουργούν πόλους αριστείας (βιομηχανίας, υπηρεσιών κλπ.), και,
6. θα πρωτοπορούν σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, μέσω της ορθολογικής και, εν πολλοίς, βέλτιστης αξιοποίησης των προσφερόμενων κάθε φορά από την κεντρική κυβέρνηση χρηματοδοτικών εργαλείων για την ανάπτυξη.

Για όλους τους παραπάνω λόγους η περιφερειακή πολιτική που πρόκειται να ασκηθεί απ' εδώ και στο εξής θα πρέπει να δίνει έμφαση:

- στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τοπικού παραγωγικού συστήματος, για την «παραγωγή» ανάπτυξης,
- στην ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας,
- στην ανάληψη δράσεων μεταφοράς τεχνολογίας από το εξωτερικό,
- στη δημιουργία διαπεριφερειακών συνεργασιών σε τομείς που μπορούν να υποβοηθήσουν την ανάπτυξη,
- στην ολοκλήρωση των κάθε είδους υποδομών,
- στον εκσυγχρονισμό της παραγωγικής βάσης, και,
- στην ενίσχυση της εξωστρέφειας και της διεθνοποίησης του τοπικού παραγωγικού συστήματος, μέσω της έμφασης στην παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων.

Η απαίτηση συνεπώς που προβάλλει επιτακτικά είναι η ανάπτυξη ολοκληρωμένων παρεμβάσεων στην περιφέρεια και όχι αποσπασματικών μέτρων ενίσχυσης διαφόρων «καταστάσεων», τα οποία δεν οδηγούν παρά σε πρόσκαιρες βελτιώσεις του περιφερειακού οικονομικού χώρου.

Ειδικά στην παρούσα χρονική συγκυρία βασικό ζητούμενο από το νέο πρότυπο περιφερειακής ανάπτυξης που θα εφαρμοσθεί στη χώρα μας τη χρονική περίοδο 2014 – 2020, είναι η αποτελεσματικότητα του προγραμματικού σχεδιασμού.

Κατά τον ΣΒΒΕ θα πρέπει:

1. να εξασφαλίσουμε ότι οι δράσεις που σχεδιάζονται για την περιφερειακή ανάπτυξη θα έχουν μακροπρόθεσμο χαρακτήρα και όχι συγκυριακή ωφέλεια για μια περιφέρεια,
2. να διοχετευθούν όσο το δυνατόν περισσότεροι πόροι στο τοπικό παραγωγικό σύστημα,
3. να μην υπάρξει καθυστέρηση ούτε στο σχεδιασμό, αλλά πολύ περισσότερο στην απορρόφηση πόρων για την υλοποίηση συγκεκριμένων δράσεων, και,
4. να μην διαφεύγει από κανέναν ότι περιφερειακή ανάπτυξη δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς κοινωνική συνοχή, η οποία θα πρέπει να επιδιωχθεί και παγιωθεί ως παράγοντας συνολικής ανάπτυξης.

Με βάση τη σύντομη ανάλυση που προηγήθηκε έχει καταστεί σαφές ότι η διαφοροποίηση των συνθηκών ανάπτυξης σε εθνικό επίπεδο, διαμορφώνει έναν «νέο» ρόλο στις περιφέρειες και τις καθιστά πραγματικούς μοχλούς (εθνικής) ανάπτυξης. Στο πλαίσιο αυτό η εθνική πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης θα πρέπει να διαμορφωθεί έτσι ώστε να οδηγεί με τη μεγαλύτερη βεβαιότητα στην υλοποίηση δράσεων που θα εισφέρουν αποτελεσματικά στην ανάπτυξη του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων τους, θα υποβοηθούν αποτελεσματικά στην παραγωγή πλούτου και θα συμβάλλουν στην προσπάθεια για κοινωνική ανάπτυξη και κοινωνική συνοχή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Agiomirgianakis, G., Asteriou, D. (2003), *The Determinants of Small Firm Growth in the Greek Manufacturing Sector*, Journal of Economic Integration, Center for Economic Integration, Sejong University, 18 , pp. 817-836.
- Aghion, Ph., Boulanger, J., Cohen, E. (2011), *Rethinking Industrial Policy*, Bruegel Policy Brief, 04/2011
- Aghion, Ph., Cai, J., Dewatripont, M., Du, L., Harrison A., Legros, P. (2015), *Industrial Policy and Competition*, American Economic Journal: Macroeconomics, American Economic Association, vol. 7(4), pp. 1-32, October.
- Aiginger, K. (2012), *A Systemic Industrial Policy to Pave a New Growth Path for Europe*, WIFO Working Papers, No. 421, Vienna: Austrian Institute of Economic Research
- Aiginger, K. (2007), *Industrial policy: a dying breed or a re-emerging phoenix*, Special issue on the Future of Industrial Policy, Journal of Industry, Competition and Trade, 7(3-4), pp. 297-323.
- Aiginger, K. (2007), *Industrial policy: past, diversity, future*, Journal of Industry, Competition and Trade, 7(3-4), pp. 143-146.
- Aiginger, K., (2001), *Speed of change and growth of manufacturing*, In: Peneder, M., Aiginger, K., Hutschenreiter, G., Marterbauer, M. (Eds.), *Structural Change and Economic Growth*. WIFO, Vienna, pp. 53-86.
- Aiginger, K., Sieber, S., (2006), *The Matrix Approach to Industrial Policy*, International Review of Applied Economics 20(5), pp. 573-603.
- Aiginger, K., Sieber, S. (2005), *Towards a renewed industrial policy in Europe*, στο European Commission (2005), *Background Report of the Competitiveness of European Manufacturing 2005* .
- Albornoz, F. and Vanin, P. (2007), *Trade Policy and Industrial Structure*, διαθέσιμο στο SSRN: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1015592>.
- Ambroziak, A. (2014), *Renaissance of the European Union's Industrial Policy*, Yearbook of Polish European Studies, 17/2014.
- Ambroziak A.A. (2017) *A Theoretical Concept of a Modern Industrial Policy*, In Ambroziak A. (eds) *The New Industrial Policy of the European Union. Contributions to Economics*. Springer, Cham.
- Ambroziak, A. (2015), *Europeanization of Industrial Policy: Towards Re-Industrialisation?*, στο Stanek, P., Wach, K. (Eds.). *Europeanization Processes from the Meso-economic Perspective: Industries and Policies*, Kraków: Cracow University of Economics, pp. 61-94.
- Andreoni, A. and Chang, H. J. (2016), *Industrial policy and the future of manufacturing*, *Economia e Politica Industriale*, Springer.

- Andreoni, A., Gregory, M. (2013), *Why and How Does Manufacturing Still Matter: Old Rationales, New Realities*, *Revue d'économie industrielle* [Online], 144, pp. 21-57.
- Andrikopoulos, A. (1978), *Industrial Structure and regional change - the case of Greek economy 1963-1969*, *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, α' τετράμηνο 1978
- Apergis, N. and Rezitis, A. (2003), *An examination of Okun's law - evidence from regional areas in Greece*, *Applied Economics*, 35 (10), pp. 1147 – 1151
- Atluri, V., Dietz, M., Henke, N. (), *Competing in a world of sectors without borders*, McKinsey Quarterly July 2017, McKinsey & Company
- Audretsch, D.B. (1995), *Innovation and Industry Evolution*, MIT Press (Cambridge, MA)
- Auer, J., Heymann, R., Schneider, S. (2017), *German industrial policy*, Deutsche bank Research German Monitor September 12, 2017
- Bailey D. and Driffield, N. (2007), *Industrial Policy, FDI and Employment: Still 'Missing a Strategy'*, *Journal of Industry Competition and Trade* 7(3):189-211.
- Bailey, D., De Propriis, L. and Janger, J. (2015), *Industrial and innovation policy as drivers of change*, Policy report: Industrial and innovation policy as drivers of change, report produced within the project WWWforEurope.
- Baldwin, R., Martin, Ph. (2006), *Coordination of Industrial Policy in the European Union*, EIB Papers, 2006, 11 (1), pp.134-157.
- Barlett, W. (2014), *Shut out? South East Europe and the EU's New Industrial Policy*, LSE 'Europe In Question' Discussion Paper Series, Paper No. 84/2014, December 2014.
- Baumol, W.J., Gomory, R.E., (1992), *Toward a Theory of Industrial Policy-Retainable Industries*," Working Papers 92-54, C.V. Starr Center for Applied Economics, New York University.
- Beath, J. (2002), *UK Industrial policy: Old tunes in new instruments?*, *Oxford Review of Economic Policy*, 18(2).
- Benner, M. (2012), *How to save Greece? A Menu for Rebuilding the Greek Economy through Industrial Policy*, Munich Personal RePEc Archive (MPRA) Paper No. 40748.
- Benos, N. and Karagiannis, S. (2007), *Growth Empirics - Evidence from Greek Regions*, KEPE Discussion Papers, No. 96.
- Bianchi, P. and Labory, S. (eds), *International Handbook On Industrial Policy*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK - Northampton, MA, USA.
- Bianchi, P. and Labory, S. (2011), *Industrial Policy after the Crisis: the Case of the Emilia Romagna Region in Italy*, *Policy Studies* 32(4), pp. 429-445.
- Blonigen, B.A. (2016), *Industrial Policy and Downstream Export Performance*, *The Economic Journal*, Vol. 126, Issue 595, pp. 1635-1659

- Botta, A. (2014), *Structural Asymmetries at the Roots of the Eurozone Crisis: What's New for Industrial Policy in the EU*, Levy Economics Institute Working Paper No. 794
- Bournakis, I. (2012), *The determinants of exports in the Greek manufacturing sector*, Global Business and Economics Review 14(4), pp. 362-380
- Boutefeu-Moraitis, A. (2018), *The politics of deindustrialisation: the experience of the textiles and clothing sector (1974–1984)*, French Politics 16 (1), pp 38
- Brandes, F. Lejour, A., Verweij, G., van der Zee, F. (2007), *The future of manufacturing in Europe*, carried out within the Framework Service Contract B2/ENTR/05/091 – FC 26th June2007, final report
- Brösse, U. (1999): *Industriepolitik (Industrial Policy)*. 2nd edition. Munich, Vienna: Oldenburg
- Brühlhart, M., Mathys, N. A. (2008), *Sectoral agglomeration economies in a panel of European regions*, Regional Science and Urban Economics, Elsevier, vol. 38(4), pages 348-362
- Bruch-Krumbein, W., Hochmuth, E. (2000), *Cluster und Clusterpolitik: Begriffliche Grundlagen und empirische Fallbeispiele aus Ostdeutschland (Clusters and Cluster Policy: Conceptual Basics and Empirical Case Studies from Eastern Germany)*. Marburg: Schüren
- Bruch-Krumbein, W., Hochmuth, E. (2000), *Cluster und Clusterpolitik: Begriffliche Grundlagen und empirische Fallbeispiele aus Ostdeutschland (Clusters and Cluster Policy: Conceptual Basics and Empirical Case Studies from Eastern Germany)*, Marburg: Schüren
- Brun, M. et al. (2013), *Profitability, Equity Capitalization and Net Worth at Risk - How resilient are non-financial corporations in a crisis environment?*, EUROPEAN COMMITTEE OF CENTRAL BALANCE SHEET DATA OFFICES Working Paper
- Buccirosi, P., Ciari, L., Duso, T., Spagnolo, G.; Vitale, C. (2011), *Competition policy and productivity growth: An empirical assessment*, DICE discussion paper, No. 22
- Budd, L. (2007), *A cohesion pact for the regions: a role for industrial policy*, Policy Studies, 28(4), pp. 347-363.
- Budzinski, O., Schmidt, C., (2006), *European Industrial Policy: Economic Foundations, Concepts and Consequences*, διαθέσιμο στο SSRN: <https://ssrn.com/abstract=920060>
- Buica, M. (2016), *New Industrial Policy or New Industrial Revolution for Increasing European Competitiveness*, Journal of Business Economics and Information Technology 3(2), Issue
- BusinessEurope (2017), *BUILDING A STRONG AND MODERN EUROPEAN INDUSTRY Views on a renewed EU industrial strategy*
- BusinessEurope (2014), *Industry Matters - Recommendations for an industrial compact*
- Calleja, D., Caballero, F. (2014), *A New Industrial Policy for Europe: Reinforcing Europe's Industrial Base to Create Employment and Growth*, Revue d'économie industrielle [Online], 145, pp.155-180.

- Calmfors, L., Corsetti, G., Devereux, M., Saint-Paul, G., Sinn, H.W., Sturm, J.E., Vives, X. (2008), *Chapter 4: Industrial policy*, EEAG Report on the European Economy 2008, 2008, pp.105-124, EEAG European Economic Advisory Group at CESifo
- Calvo, G. Coulter, S. (2016), *Industrial Transformation in the Aftermath of the Crisis an Empirical Analysis of Industrial Policies in France, Germany, Spain and the United Kingdom*, Centre for European Studies Harvard Open Forum Series 2016-2017
- Cantore, N., Clara, M. and Soare, C. (2014), *Manufacturing as an engine of growth: Which is the best fuel?*, United Nations Industrial Development Organization, Development Policy, Statistics and Research Branch, Working Paper 01/2014
- Carter, C. (1982), *Determining Industry Policy*, Australian Journal of Management 17(1), pp 212-152
- Chang, H.J. (2010), *Industrial Policy: Can We Go Beyond an Unproductive Confrontation?*, Discussion Paper, Turkish Economic Association, No. 2010/1
- Chang, H.J. Andreoni, A. (2016), *Industrial Policy in a Changing World: Basic Principles, Neglected Issues and New Challenges*, Cambridge Journal of Economics 40 Years Conference
- Chronaki, Z., Hadjimichalis, C., Labrianidis, L. and Vaiou, D. (1993), *Diffused industrialisation in Thessaloniki - From expansion to crisis*, International Journal of Urban and Regional Research 17(2), pp. 178-194
- Cimoli, M. , Dosi, G. and Stiglitz, J. (2008), *The Future of Industrial Policies in the New Millennium: Toward a Knowledge-Centered Development Agenda*, Sant'Anna School of Advanced Studies, Laboratory of Economics and Management Working Paper Series 2008/19
- Cohen, E (2009), *Theoretical foundations of industrial policy*, EIB Papers 4/2006, European Investment Bank, Economics Department
- Cohen, E. (2007), *Industrial Policies in France: The Old and the New*, Journal of Industry, Competition and Trade, 7(3-4), pp. 213-227
- Committee of the Regions (2013), *An industrial policy for the globalisation era - The role of regions and cities*, Proceedings of the conference held at the Committee of the Regions on 10 April 2013
- COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT, *Generation Adequacy in the internal electricity market - guidance on public interventions*. Accompanying the document Communication from the Commission Delivering the internal electricity market and making the most of public intervention. {C(2013) 7243 final} {SWD(2013) 439 final} {SWD(2013) 440 final} {SWD(2013) 441 final} {SWD(2013) 442 final} Brussels, 5.11.2013, SWD(2013) 438 final
- Conrad, M. (1987), *Industriepolitik als wirtschaftspolitische Option in der Sozialen Marktwirtschaft: Ein ordnungspolitisches industriepolitisches Konzept für die Bundesrepublik Deutschland (Industrial Policy and Option of Economic Policy in the*

- Social Market Economy: A Market-Policy Concept of Industrial Policy for the Federal Republic of Germany*), Hamburg: Kovac,
- Council of the European Union (2013), *Conclusions on European Industrial Policy*, COMPETITIVE ESS (Internal Market, Industry, Research and Space) Council meeting Brussels, 2 and 3 December 2013
- Crafts, N., Hughes, A. (2013), *Industrial Policy for the Medium- to Long-term*, Centre for Competitive Advantage in the Global Economy, University of Cambridge Working Paper No. 179
- Criscuolo, Ch., Martin, R., Overman, H., Van Reenen, J. (2012), *Some Causal Effects of an Industrial Policy*, NBER Working Paper No. 17842 February 2012
- Daskalopoulou, I., Liargovas, P. (2010), *Regional determinants of manufacturing start-ups in Greece: evidence on the effect of agglomeration economies*, Applied Economics Letters, 17:18, 1841-1844
- Daskalopoulou, I., Psaltopoulos, D. and Skuras, D. (2000), *Regional Development Policy and the Location of Manufacturing Industry: A Greek Case Study*, paper presented at European Regional Science Association 40th European Congress 'European Monetary Union and Regional Policy', Barcelona 2000
- Dewar, M. (1992), *REVIEW ESSAY - The industrial policy dilemma*, Economic Development Quarterly 6(2), pp. 211-219
- Dhéret, C., Morosi, M., Frontini, A., Hedberg, A., Pardo, R. (2014), *Towards a New Industrial Policy for Europe*, European Policy Centre EPEs ISSUE PAPER NO.78
- DIRECTORATE GENERAL FOR INTERNAL POLICIES POLICY DEPARTMENT A: ECONOMIC AND SCIENTIFIC POLICY EU INDUSTRIAL POLICY: ASSESSMENT OF RECENT DEVELOPMENTS AND RECOMMENDATIONS FOR FUTURE POLICIES. AUTHORS: Julie Pellegrin, CSIL Centre for Industrial Studies (Italy), Maria Letizia Giorgetti, University of Milan (Italy), Camilla Jensen, CASE (Poland), Alberto Bolognini, Economisti Associati (Italy). Brussels, © European Union, 2015 (This document is available on the Internet at: <http://www.europarl.europa.eu/studies>),
- Dobbin, F. (1994), *Understanding industrial policy choices: A constructivist approach*, Research on Osicety and Democracy, Vol. 2 pp. 351-379
- Dornbusch, R., J. Porterbra and L. Summers (1988), *The Case for Manufacturing in America's Future*, Eastman Kodak Company, Rochester
- Dosi, G., Malerba, F., Marsili, O., Orsenigo, L. (1997), *Industrial strucutres and dynamics: Evidence, Interpretations and Puzzles*, Industrial and Corporate Change Vol. 6, pp. 1-22
- Eichhorn, P., Greiling, D. (1995), *Die europäische Industriepolitik zur Förderung von Forschung und technologischer Entwicklung (The European Industrial Policy to Promote Research and Technological Development)*, στο Aus Politik und Zeitgeschichte B 24/95 (9th June 1995): 18-25

- Einem, E. von (1991), *Industriepolitik: Anmerkungen zu einem kontroversen Begriff (Industrial Policy: Remarks on a Controversial Notion*, στο Jürgens, U., Krumbein, W. (eds): *Industriepolitische Strategien: Bundesländer im Vergleich (Industrial Strategies: Länder in Comparison)*, Berlin: Sigma
- Ellis, D. (1978), *European Industrial Policies: Balancing Interdependence and Interest*, The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science Vol 440, Issue 1, pp. 122 – 134
- Esteban, J. (2000), *Regional convergence in Europe and the industry mix: a shift-share analysis*, Regional Science and Urban Economics, 2000, vol. 30, issue 3, 353-364
- European Commission (2017), *Regional Innovation Scoreboard 2017*, Report prepared by Hugo Hollanders and Nordine Es-Sadki as part of the European Innovation Scoreboards (EIS) project for the European Commission, Directorate-General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs
- European Commission (2013), *EU Industrial Structure Report 2013 Competing in Global Value Chains*, Directorate-General for Enterprise and Industry Unit A5 - Economic Analysis and Impact Assessment Unit, Publications Office of the European Union, 2013
- Fagerberg, J. (2000), *Technological progress, structural change and productivity growth: a comparative study*, Structural Change and Economic Dynamics, Elsevier, vol. 11(4), pages 393-411
- Falkowski K. (2017), *The Industrial Sector in the European Union*, In: Ambroziak A. (eds) *The New Industrial Policy of the European Union. Contributions to Economics*. Springer, Cham
- Felipe, J. Mehta,, A., Rhee, Ch. (2014), *Manufacturing Matters... but It's the Jobs That Count*, Asian Development Bank Economics Working Paper Series 420 (2014)
- Floros, C., Voylgaris, Z., Lemonakis, C. (2014), *Regional firm performance - the case of Greece*, Procedia Economics and Finance 14, pp. 210 – 219
- Foreman-Peck, J. & Federico G. (eds), *European Industrial Policy: The Twentieth Century DISCUSSION PAPER SERIES*, Oxford: Oxford University Press (1999)
- Forslid, R., Midelfart, K. (2000), *Globalization, Industrial Policy and Clusters*, Centre for Economic Policy Research Discussion Paper No. 3129, January 2002
- Fotopoulos, G., Giotopoulos, I. (2010), *Gibrat's law and persistence of growth in Greek manufacturing*, Small Business Economics 35 (2), pp. 191-202
- François, J. (2016), *The European Union's Industrial Policy*, Robert Schuman Foundation European Issue n°15
- Frankel, J., Roubini, N. (2001), *The role of industrial country policies in emerging market crises*, NBER Working Paper No. 8634, December 2001
- Galbraith, K. (1988), *Time and the new industrial state*, The American Economic Review 78(2)

- Galbraith, J. and Kim, J. (1998), *The Legacy of the HCI: An Empirical Analysis of Korean Industrial Policy*, *JOURNAL OF ECONOMIC DEVELOPMENT* 23(1), pp.
- Ganne, B. and Lecler, Y. (2009), *From Industrial Districts to Poles of Competitiveness*, στο Ganne, B. and Lecler, Y. (eds), *Asian Industrial Clusters, Global Competitiveness and New Policy Initiatives*, World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd.
- Giannitsis, T. and Kasteli, I. (2014), *Industrial policy in times of crisis - the case of Greece*, στο eixeira A., E. Silva, R. Paes Mamede, eds, *Structural Change, Competitiveness and Industrial Policy: Painful Lessons from the European Periphery*, Routledge
- Gibson, H., and Pavlou, G. (2017), *Exporting and performance: evidence from Greek firms*, Bank of Greece Working Paper 228 June 2017
- Giordani, P. and Zamparelli (2007), *The Importance of Industrial Policy in Quality-Ladder Growth Models*, MPRA Paper No. 6142
- Grant Thornton (2018), *Manufacturing: adapting in difficult times*, International Business Report 2008 - Industry focus, Grant Thornton International Ltd.
- Gros, D. (2005), *Prospects for the Lisbon Strategy - How to increase the competitiveness of the European economy*, CEPS Working Document No. 224/July 2005
- Gual, J., Jódar-Rosell, S. (2006), *Vertical Industrial Policy in the EU: An empirical analysis of the effectiveness of state aid*, "la Caixa" *ECONOMIC PAPERS* No. 1, June 2016
- Haque, I. (2007), *Rethinking Industrial Policy*, UNCTAD Discussion Paper no. 183 April 2007
- Henriot, A. (ed.), *Industry: An ambition for Europe*, EUREN Studies 2 Papers prepared for the "European Day of Industry" on the occasion of the French Presidency of the EU
- Hepburn, D. (2011), *Mapping the World's Changing Industrial Landscape*, Chatham House Briefing Paper, The World's Industrial Transformation Series, IE WIT BP 2011/01
- Heymann, E. (2016), *The industrial sector's share in the EU economy is stabilizing*, Deutsche Bank Research Talking Point 29 August 2016
- Hill, E., Wial, H., Wolman, H. (2008), *Exploring Regional Economic Resilience*, Prepared for presentation at the annual meeting of the Urban Affairs Association, April 2008
- Howard, E, Newman, C, Tarp, F. (2015), *Measuring Industry Coagglomeration and Identifying the Driving Forces*, *Journal of Economic Geography* 16(5), pp. 1055-1078
- ICAP (2017), *Επίδραση Μακροοικονομικών Δεικτών στα Ποσοστά Ασυνέπειας*, ICAP GROUP A.E.
- IP/05/1225, «Μια νέα βιομηχανική πολιτική: δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών για την ανάπτυξη της μεταποιητικής βιομηχανίας», Βρυξέλλες, 5 Οκτωβρίου 2005
- Karahan, O. (2015), *Intensity of Business Enterprise R&D Expenditure and High-Tech Specification in European Manufacturing Sector*, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 195 (3), pp. 806 - 813

- Karamouzis, N., Monokroussos, P., Anastassatos, T. (2017), *From a vicious to a virtuous cycle? Turning Greece into an attractive investment destination: Opportunities and Challenges*, Eurobank Research Economy & Markets Vol. XI, Is.3, September 2017, EUROBANK
- Ketels, Ch. (2007), *Industrial Policy in the United States*, Special Issue on The Future of Industrial Policy Journal of Industry, Competition and Trade 7, nos. 3-4 (December 2007), pp.143–323
- Krugman, P. (1996), *Domestic Distortions and the Deindustrialization Hypothesis*, NBER Working Papers 5473, National Bureau of Economic Research
- Krugman, P. (1983), *Targeted industrial policies: theory and evidence*, Proceedings - Economic Policy Symposium - Jackson Hole, Federal Reserve Bank of Kansas City, pp. 123-176
- Krumbein, W. (1991), *Industriepolitik: Die Chance einer Integration von Wirtschafts- und Gesellschaftspolitik. In: Jürgens, U., Krumbein, W. (eds): Industriepolitische Strategien: Bundesländer im Vergleich (Industrial Strategies: Länder in Comparison)*, Berlin: Sigma
- Kuruczleki, E., Pelle, A., Laczi, R., Fekete, B. (2016), *The Readiness of the European Union to Embrace the Fourth Industrial Revolution*, Management, University of Primorska, Faculty of Management Koper, 11(4), pp. 327-347.
- Legendijk, A. (1998), *New forms of regional industrial policy in Europe: How do policy makers understand 'competitiveness' and 'clusters'?*, ERSA conference papers ersa98p388, European Regional Science Association.
- Lall, S. (2013), *Reinventing Industrial Strategy: The Role Of Government Policy In Building Industrial Competitiveness*, Annals of Economics and Finance, Society for AEF, vol. 14(2), pp. 785-829
- Lall, S. (2004), *Selective Industrial and Trade Policies in Developing Countries: Theoretical and Empirical Issues*, στο C. Soludo, O. Ogbu, & H-J. Chang (Eds.), *The Politics of Trade and Industrial Policy in Africa: Forced Consensus?*. Trenton, New Jersey and Asmara, Eritrea: Africa World Press
- Lang, L., Ofek, E., Stulz, R.M. (1996), *Leverage, investment and firm growth*, Journal of Financial Economics, Vol. 40, pp.3–29
- Larosse, J. (2012), *New Industrial Policy' in Flanders: An Integrated Policy Framework for a New Productivity Revolution*, Reflets et perspectives de la vie économique 2012/1 (Tome LI), p. 99-115.
- Lee, N. (2010), *No City Left Behind? Place-Based Industrial Policy After the Recession*, Local Economy, Vol. 25, No. 8, December 2010, 607–611
- Liu, E. (2017), *Industrial Policies in Production Networks*, διαθέσιμο στο SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2962695> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2962695>
- Littman, D. (1984), *The implementation of industrial policy*, Economic Review (Federal Reserve Bank of Cleveland), Summer 1984

- Livesey, F. (2012), *Rationales for Industrial Policy Based on Industry Maturity*, Journal of Industry, Competition and Trade, Springer, vol. 12(3), pp. 349-363
- Louri, H., Anagnostaki, V., (1994), *Entry in Greek manufacturing industry: Athens vs the rest of Greece*, MPRA Paper 29937, University Library of Munich, Germany
- Louri, H. Pepelasis Minoglou, I. (2002), *A hesitant evolution: industrialisation and de-industrialisation in Greece over the long run*, Journal of European Economic Studies , Vol. 31, No. 2 (2002): pp. 321-348
- Louri, H., Pepelasis Minoglou, I., (2001), *A Quantitative Exploration on the Determinants of (De-)Industrialisation: The case of Greece*, International Review of Applied Economics, Taylor & Francis Journals, vol. 15(4), pages 397-410
- Markusen, A. (1996), *Interaction between regional and industrial policies: evidence from four countries*, International Regional Science Review, Vol. 19 Nos 1-2, pp. 49-77
- Maurel, F., Sédillot, B. (), *A measure of the geographic concentration in french manufacturing industries*, Regional Science and Urban Economics 29(5), pp. 575-604
- McKenzie, R.B. (1993), *Industrial Policy*, στο Henderson, D.R. (ed.), *The Concise Encyclopedia of Economics*, Library of Economics and LibertyFund (<http://www.econlib.org/library/Enc1/IndustrialPolicy>)
- Meyer-Stamer, J. (2009), *Moderne Industriepolitik oder postmoderne Industriepolitiken? (Modern Industrial Policy or Postmodern Industrial Policies?)*, Schriftenreihe Moderne Industriepolitik 1/2009. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung
- Montobbio, F. (2002), *An evolutionary model of industrial growth and structural change*, Structural Change and Economic Dynamics, 13(4), pp. 387-414.
- Mouriaux, F., Foulcher-Darwish, S. (2006), *Corporate equity and financial stability: An approach based on net worth at risk*, Banque de France, Financial Stability Review No. 8, May 2006
- Naudé, W. (2010a), *Industrial Policy Old and New Issues*, UNU-WIDER Working Paper No. 2010/106
- Naudé, W. (2010b), *New challenges for industrial policy*, Working paper World Institute for Development Economics Research, No. 2010,107
- Navarro, L. (2003), *Industrial policy in the economic literature. Recent theoretical developments and implications for EU policy*, Enterprise Papers no. 12, Enterprise Directorate-General, European Commission
- Nguyen, H, Stuchtey, M. and Zils, M. (2014), *Remaking the industrial economy*, McKinsey Quarterly FEBRUARY 2014,
- Papadogonas, T. and Voulgari, F. (2005), *Labor productivity growth in Greek manufacturing*, Operational Research 5(3), pp 459-472

- OECD (2013), *Private Sector Development Synthesis Note: Industrial Policy*, August 2013.
- World Bank (1993), *The East Asian Miracle*, Washington DC: The World Bank
- Owen, G. (2012), *Industrial Policy in Europe since the Second World War: What Has Been Learnt*, European Centre for International Political Economy (ECIPE) Occasional Paper No. 1/2012
- Pack, H., and Kamal S., (2006), *The Case for Industrial Policy: A Critical Survey*, World Bank Policy Research Working Paper 3839, Washington: World Bank Publications
- Pangestu, M. (2002), *Industrial Policy and Developing Countries*, στο Hoekman, B., Mattoo, A. and English, Ph. (eds.) *Development, Trade and the WTO: A Handbook*, Washington, D.C.: World Bank
- Pashev, K., Casini, P., Kay, N., Pantea, S. (ed), *EU Structural Change 2015*, European Commission, Publications Office of the European Union, 2015
- Pavitt, K. (1984), *Sectoral patterns of technical change: Towards a taxonomy and a theory*, *Research Policy* 13(6), pp. 343-373
- Pellegrin, Julie, Maria Letizia Giorgetti, Camilla Jensen, and Alberto Bolognini. 2015. "EU Industrial Policy: Assessment of Recent Developments and Recommendations for Future Policies. Study for the ITRE Committee." European Parliament
- Peneder, M. (2009), *Sectoral Growth Drivers and Competitiveness in the European Union*, WIFO Studies, WIFO, number 57710
- Peneder, M. (2003), *Industrial Structure and aggregate growth*, *Structural Change and Economic Dynamics*, 14, pp.427-448.
- Pianta, M. (2014), *An Industrial Policy for Europe*, *Seoul Journal of Economics* 27 (3), pp. 277-305
- Pilat, D., Cimper, A., Olsen, K., Webbet, C. (2006), *The Changing Nature of Manufacturing in OECD Economies*, OECD Science, Technology and Industry Working Papers, 2006/9, OECD Publishing. doi:10.1787/308452426871
- Pinder, J. (1982), *Causes and Kinds of Industrial Policy*, στο Pinder, J. (ed), *National Industrial Strategies in the World Economy*, London: Croom Helm
- Pitelis, C., Antonakis, N. (2003), *Manufacturing and competitiveness: the case of Greece*, *Journal of Economic Studies* 30(5), pp. 535 – 547
- Pitelis, C., Kelmendi, P. (2009), *The political economy of European anti-trust and industrial policy*, MPRA Paper 23941, University Library of Munich, Germany
- pwc (2017), *2017-Industrial-Manufacturing-Trends*
- PwC (2016), *reimagining-industrial-manufacturing-operation*
- Pwc (2015), *Stars and Zombies - Οι ελληνικές επιχειρήσεις βγαίνοντας από την κρίση*

- Rowthorn, R. and Ramaswamy, R. (1997), *Deindustrialisation: Causes and Implications*, IMF Working Paper, No. 97/42
- Reich, R. (1982), *Making Industrial Policy*, Foreign Affairs, Vol. 60, No. 4.
- Reich, R. (1982), *Why the U.S. Needs an Industrial Policy*, Harvard Business Review, January-February
- Riess, A. (ed.), *An industrial policy for Europe? Context and concepts*, EIB Papers Volume 11 No 1 2006, Luxemburg: European Investment Bank
- Riess, A. (ed.), *An industrial policy for Europe? From concepts to action*, EIB Papers Volume 11 No 2 2006, Luxemburg: European Investment Bank
- Rodrik, D. (2016), *Premature deindustrialization*, Journal of Economic Growth, Springer, vol. 21(1), pp. 1-33
- Rodrik, D. (2008), *Normalizing Industrial Policy*, Commission on Growth and Development Working Paper No. 3. World Bank, Washington, DC
- Rodrik, D. (2007), *Industrial development - Stylized facts and policies*, στο O'Connor, D, Kjollerstrom, M. (eds), *Industrial Development for the 21st Century*, The University of Chicago Press
- Rodrik, D. (2004), *Industrial Policy for the Twenty-First Century*, CEPR Discussion Papers 4767
- Rodrik, D., Hausmann R. (2006), *Doomed to Choose: Industrial Policy as Predicament*, John F. Kennedy School of Government - Harvard University
- Rowthorn, R. E., Ramaswamy, R. (1997), *Deindustrialization: causes and implications*, Technical report, IMF working paper WP/97/42
- Rueda-Cantuche, José M.a Sousa, Nb ., Andreoni, Va . and Arto, Ia «The Single Market as an engine for employment growth through the external trade», Joint Research centre, IPTS, Seville, 2012
- Sadler, D. (1992), *Industrial policy of the European Community - strategic deficit and regional dilemmas*, Environment and Planning A, 1992, volume 24, pp. 1711-1730
- Saeger, S. (1997), *Globalization and deindustrialization: Myth and reality in the OECD*, Review of World Economics (Weltwirtschaftliches Archiv), Springer;Institut für Weltwirtschaft (Kiel Institute for the World Economy), vol. 133(4), pp. 579-608
- Salazar-Xirinachs, Nübler, I., Kozul-Wright, R. (eds), *Transforming Economies: Making industrial policy work for growth, jobs and development*, ILO Geneva
- Schivardi, F., Sette, E., Tabellini, G. (2017), *Credit Misallocation During the European Financial Crisis*, CESifo Working Paper Series 6406, CESifo Group Munich.
- Schrank, A. and Whitford, J. (2009), *Industrial Policy in the US: a polanyian interpretation*, Politics & Society 37(4), pp. 521-553

- Schultze, Ch. (1983), *Industrial Policy - A solution in search of a problem*, California Management Review 25 (4). Pp. 5-15
- Seitz, M. J. (2000): *Staatliche Industriepolitik: Begründungen, Instrumente und Probleme* (Governmental Industrial Policy: Justifications, Instruments, and Problems). Baden-Baden: Nomos,
- Shafaeddin, M. (2008), *Is Industrial Policy Relevant in the 21st Century?*, Third World Network, TWN Trade and Development Series, No.36.
- Shapiro, H. (2007), *Industrial Policy and Growth*, Working Papers 53, United Nations, Department of Economics and Social Affairs
- Sharp, M., (1998), *What is Industrial Policy and Why is it Necessary?*, prepared for TSER project on Science, Technology and Broad Industrial Policy), May 1998
- Škuflić, L., Družić, M. (2016), *Deindustrialisation and productivity in the EU*, Economic Research-Ekonomska Istraživanja, 29(1), pp. 991-1002
- Soete, L. (2007), *From Industrial to Innovation Policy*, Journal of Industry, Competition and Trade, Special Issue on The Future of Industrial Policy Volume 7, Numbers 3-4 / December, 2007
- Stiglitz, J., Lin. J., Monga, C., Patel, C. (2013), *Industrial Policy in the African Context*, Policy Research Working Paper 6633, The World Bank, Development Economics Vice Presidency, Office of the Chief Economist, September 2013
- Stiglitz, J., Yifu, L. J., Monga, C (2013), *The Rejuvenation of Industrial Policy*, Policy research Working Paper 6628, The World Bank, Development Economics Vice Presidency, Office of the Chief Economist, September 2013
- Stöllinger, R., Foster-McGregor, N., Holzner, M., Landesmann, M., Pöschl, J., Stehrer, R. (2013), *A 'Manufacturing Imperative' in the EU – Europe's Position in Global Manufacturing and the Role of Industrial Policy*, Vienna: Wiener Institut für Internationale Wirtschaftsvergleiche.
- Su, D., Yang, Y. (2016), *Manufacturing as the Key Engine of Economic Growth for Middle-Income Economies*, ADBI Working Paper 573
- The Economist (2012), *A third industrial revolution*, Special Report Manufacturing and Innovation, April 21st 2012
- The Economist Intelligence Unit (2010), *Aiming higher: How manufacturers are adding value to their business*, A report from the Economist Intelligence Unit
- Tyson, L., Zysman, . (1983), *American industry in international competition: government policies and corporate strategies*, California Management Review Volume: 25 issue: 3, page(s): 27-52, Ithaca, N.Y.: Cornell University Press
- UNCTAD (2009), *The Relationship between Competition and Industrial Policies in Promoting Economic Development*, διαθέσιμο στο http://unctad.org/en/docs/ciclpd3_en.pdf

- Veugelers, R. (ed), *Remaking Europe: the new manufacturing as an engine for growth*, Bruegel Blueprint Series No26
- Veugelers, R. (ed), *Manufacturing Europe's future*, BRUEGEL BLUEPRINT SERIES Volume XXI, Bruegel 2013
- De Vincenti, C. (2007), '*Baumol'S Disease*', *Production Externalities And Productivity Effects Of Intersectoral Transfers*, *Metroeconomica*, Wiley Blackwell, vol. 58(3), pages 396-412
- Vitols, S. (1997), *German Industrial Policy: An Overview*, *Industry and Innovation*, 4(1), pp. 15-36
- Vitols, S. (1995), *Financial Systems and Industrial Policy in Germany and Great Britain: The Limits of Convergence*, WZB Discussion Paper No. FS I 95 - 311
- Vogiatzoglou, Kl. and Tsekeris, Th. (2011), *Spatial Agglomeration of Manufacturing in Greece*, Centre of Planning and Economic Research Discussion Papers No. 122
- Voulgaris, F., Asteriou, D., Agiomirgianakis, G. (2003), *The determinants of small firm growth in Greek manufacturing*, *Journal of Economic Integration* 18(4), pp. 817-836
- Voulgaris, F., Asteriou, D. and Agiomirgianakis, G. (2002), *Capital structure, asset utilization, profitability and growth in the Greek manufacturing sector*, *Applied Economics*, 34: pp. 1379-88.
- Voulgaris, F., Asteriou, D., Agiomirgianakis, G., (2000), *Financial Development and Financial Structure of Industrial SMEs: The Case Of Greece*, *European Research Studies Journal*, *European Research Studies Journal*, vol. 0(3-4), pp. 95-110
- Voulgaris, F., Lemonakis, C., Vassakis, K., Garefalakis, A. (2015), *Key characteristics for manufacturing SMEs' exporting activity: the Greek case*, Paper presented at the 8th Annual Conference of the EuroMed Academy of Business 'Innovation, Entrepreneurship and Sustainable Value Chain in a Dynamic Environment'
- UNIDO (2016), *Competitive Industrial Performance Report 2016*, Vol. I and II, United Nations Industrial Development Organization Vienna 2017
- Warwick, K. (2013), *Beyond Industrial Policy: Emerging Issues and New Trends*, OECD Science, Technology and Industry Policy Papers, No. 2, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/5k4869clw0xp-en>
- Warwick, K., Nolan, A. (2014), *Evaluation of Industrial Policy: Methodological Issues and Policy Lessons*, OECD Science, Technology and Industry Policy Papers, No. 16, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/5jz181jh0j5k-en>
- Weiss, J. (2011), *Industrial policy in the twenty-first century*, Working paper World Institute for Development Economics Research, No. 2011, 55
- Woo, W. T. (2012), *The Changing Ingredients in Industrial Policy for Economic Growth: The Over-Selling of Market Fundamentalism ('Get the Prices Right') and Institution Fundamentalism ('Get the Institutions Right')*

- World Economic Forum (2013), *Manufacturing for Growth Strategies for Driving Growth and Employment*, vols 1-3, Geneva
- Ylä-Anttila, P., Palmberg, Ch. (2007), *Economic and Industrial Policy Transformations in Finland*, Journal of Industry, Competition and Trade, Springer 7(3), pp. 169-187
- Zahariadis, N. (2007), *Subsidising Europe's Industry: is Greece the exception?*, GreeSE – Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe 03, Hellenic Observatory, LSE.
- Zysman, J., Schwartz, A. (eds), *Enlarging Europe: The Industrial Foundations of a New Political Reality*, University of California at Berkeley Research series no. 99
- Αναστασάτος, κ.α. (2017), Ελληνικές Εξαγωγές: Διάρθρωση, Ανταγωνιστικότητα και Προκλήσεις, EURO BANK Οικονομία & Αγορές Τόμος XI Τεύχος 1 Ιούνιος 2017
- Γκλεζάκος, Μ. (), ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΚΛΑΔΙΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ «ΣΠΟΥΔΑΙ», Τόμος 42, Τεύχος 2ο, Πανεπιστήμιο Πειραιώς
- Γεωργίου, Χ., Κομνηνός, Ν., Μαρτζοπούλου, Α., Μαρτινίδης, Γ., Σεφερτζή, Ε., και Τραμαντζάς, Κ. (2009), *Υβριδική καινοτομία και το μέλλον της βιομηχανίας στο νομό Θεσσαλονίκης*, Οργανισμός Ρυθμιστικού Σχεδίου και Προστασίας Περιβάλλοντος Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, Οκτώβριος 2009
- Γιαννίτσης, Τ. κ.α. (1991), *Βιομηχανικές Δομές στην Ελλάδα*, Μελέτη για το Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδος
- Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα: «Η επανεγκατάσταση των βιομηχανιών στην ΕΕ στα πλαίσια της διαδικασίας επανεκβιομηχάνισης», (2014/C 311/03) 12.9.2014
- ΕΚΤ (2015a), *Περιφερειακή διάσταση των δραστηριοτήτων ένταξης γνώσης στην Ελλάδα, Επισκόπηση 2015*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης.
- ΕΚΤ (2015b), *Έρευνα, Ανάπτυξη και Καινοτομία στις Ελληνικές Περιφέρειες – Έκδοση 2015*, Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, 2015
- Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, C326/47, 26.10.2012, Πηγή: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EL>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014), Για μια Ευρωπαϊκή Βιομηχανική Αναγέννηση, COM(2014) 0014, Βρυξέλλες, Ευρωπαϊκή Επιτροπή
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2017), Industry in Europe: facts and figures on competitiveness and innovation, European Commission, 2017, ISBN 978-92-79-65262-2
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2017), Επενδύοντας στην έξυπνη, καινοτόμο και βιώσιμη βιομηχανία Μια ανανεωμένη στρατηγική για τη βιομηχανική πολιτική της ΕΕ, COM(2017) 479 final, Βρυξέλλες, Ευρωπαϊκή Επιτροπή

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, την Επιτροπή των Περιφερειών και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων. Επενδύοντας στην έξυπνη, καινοτόμο και βιώσιμη βιομηχανία Μια ανανεωμένη στρατηγική για τη βιομηχανική πολιτική της ΕΕ Βρυξέλλες, 13.9.2017, COM(2017) 479 final, σελ. 7
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Εμβληματική πρωτοβουλία στο πλαίσιο της στρατηγικής Ευρώπη 2020 Ένωση καινοτομίας SEC(2010) 1161 Βρυξέλλες, 6.10.2010 COM(2010) 546 τελικό
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. Ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη Βρυξέλλες, 19.5.2010, COM(2010)245 τελικό
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Οι μελλοντικοί οδηγοί της Ευρώπης: Η πρωτοβουλία για τις νεοφυείς και τις αναπτυσσόμενες νέες επιχειρήσεις, {SWD(2016) 373 final} Στρασβούργο, 22.11.2016, COM(2016) 733 final
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο, Πρωτοβουλία για τις πρώτες ύλες – Κάλυψη των ουσιαδών αναγκών μας για ανάπτυξη και απασχόληση στην Ευρώπη, {SEC(2008) 2741}, Βρυξέλλες, 4.11.2008, COM(2008) 699 τελικό
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών: Προετοιμάζοντας το μέλλον μας: Ανάπτυξη μιας κοινής στρατηγικής για τις βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής {SEC(2009) 1257} Βρυξέλλες, 30.9.2009 COM(2009) 512 τελικό
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών, όσον αφορά το σχέδιο δράσης για τη βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή και τη βιώσιμη βιομηχανική πολιτική. {SEC(2008) 2110} {SEC(2008) 2111}, Βρυξέλλες, 16.7.2008, COM(2008) 397 τελικό
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, Στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών, Ενδιάμεση εξέταση της βιομηχανικής πολιτικής. Συνεισφορά στη στρατηγική της ΕΕ για την ανάπτυξη και την απασχόληση, SEC(2007) 917, COM(2007)374
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των

Περιφερειών, Βιομηχανική πολιτική: ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας {SEC(2011) 1187 τελικό} {SEC(2011) 1188 τελικό} Βρυξέλλες, 14.10.2011 COM(2011) 642 τελικό

Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Για μια ευρωπαϊκή βιομηχανική αναγέννηση {SWD(2014) 14 final}, Βρυξέλλες, 22.1.2014, COM(2014) 14 final

Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Μια ισχυρότερη ευρωπαϊκή βιομηχανία για την ανάπτυξη και την οικονομική ανάκαμψη Επικαιροποίηση της ανακοίνωσης για τη βιομηχανική πολιτική, {SWD(2012) 297 final} {SWD(2012) 298 final} {SWD(2012) 299 final} Βρυξέλλες, 10.10.2012 COM(2012) 582

Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Νέες δεξιότητες για νέες θέσεις εργασίας. Πρόβλεψη και κάλυψη των αναγκών της αγοράς εργασίας και των αναγκών σε δεξιότητες. {SEC(2008) 3058} Βρυξέλλες, 16.12.2008 COM(2008) 868 τελικό

Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Ολοκληρωμένη βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης. Η ανταγωνιστικότητα και η βιωσιμότητα τίθενται στο επίκεντρο, {SEC(2010) 1272} {SEC(2010) 1276} Βρυξέλλες, 28.10.2010 COM(2010) 614 τελικό

Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Ψηφιοποίηση της ευρωπαϊκής βιομηχανίας Τα πλήρη οφέλη από την ψηφιακή ενιαία αγορά {SWD(2016) 110 final} Βρυξέλλες, 19.4.2016, COM(2016) 180 final

Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανακοίνωση της Επιτροπής: ΕΥΡΩΠΗ 2020. Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη Βρυξέλλες, 3.3.2010, COM(2010) 2020 τελικό

Ευρωπαϊκή Επιτροπή «Συνεργασία για την οικονομική μεγέθυνση και την απασχόληση: Νέο ξεκίνημα για τη στρατηγική της Λισσαβόνας» COM(2005) 24.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή Μια ισχυρότερη ευρωπαϊκή βιομηχανία για την ανάπτυξη και την οικονομική ανάκαμψη — Επικαιροποίηση της ανακοίνωσης για τη βιομηχανική πολιτική» — COM(2012) 582 final, 10 Οκτωβρίου 2012

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE), *Ο τομέας της μεταποίησης στην Ελλάδα: τάσεις και προοπτικές*, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2016

Ινστιτούτο Εξαγωγικών Ερευνών και Σπουδών (2017), *Χαρτογράφηση της εξαγωγικής δραστηριότητας της Ελλάδας ανά περιφέρεια και νομό Περίοδος: 2012 –2016*, Σύνδεσμος Εξαγωγέων Βορείου Ελλάδος

- Κάτσος, Γ. (1987), *Ανάγκη για ενιαία βιομηχανική πολιτική μέσα στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα*, SPOUDAI - Journal of Economics and Business Vol 37, No 1-2, pp. 263-272
- ΚΕΠΕ (2014), *Το Αναπτυξιακό Όραμα για την Ελλάδα του 2020*, Μελέτη που εκπονήθηκε από το Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ) κατ' ανάθεση του Υπουργείου Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας.
- Κουτρομανίδης, Θ. Καράκος, Α., Παπαδημητρίου, Ι. (1995), *Διαχρονική μελέτη της συμπεριφοράς της απασχόλησης κλάδων βιομηχανίας-υπηρεσιών στην Ελλάδα*. ΤΟΠΟΣ - Επιθεώρηση αστικών και περιφερειακών μελετών. Τόμος 9/95 σελ. 41-63
- Κωνσταντακοπούλου, Ι. (2015), *Ανάλυση του ελληνικού εξωτερικού εμπορίου: Κλαδική ανάλυση, συγκριτικά πλεονεκτήματα, εξαγωγές και οικονομική ανάπτυξη, 2000-2014*, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών Μελέτες 76
- Λαμπριανίδης, Λ. (1994), *Κάποιες Σκέψεις για τη Νέα Βιομηχανική Πολιτική: σχόλια πάνω στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Βιομηχανίας και στο νέο αναπτυξιακό νόμο*, ΤΟΠΟΣ Επιθεώρηση αστικών και περιφερειακών μελετών 8/94
- Λαμπριανίδης, Λ. (1990), *Κρίση της θεωρίας για τη χωροθέτηση της βιομηχανίας*, στο Χατζημιχάλης, Κ. (επ.), Περιφερειακή Ανάπτυξη και Πολιτική – Κείμενα από τη Διεθνή Εμπειρία
- Λεκκός, Η., Βλάχου, Π. (2016), *Μικρομεσαία επιχειρηματικότητα: Συσώρευση δυνάμεων*, Ετήσια μελέτη κλαδικής αξιολόγησης της μικρομεσαίας (ΜμΕ) επιχειρηματικότητας, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ & ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ, Τράπεζα Πειραιώς, Ιούλιος 2016
- Λιούκας, Σπ. (2010), *Οι Ελληνικές επιχειρήσεις μετά την κρίση - Προοπτικές και στρατηγικές για διεθνή ανταγωνιστικότητα*, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
- Λιούκας, Σ., Βουδούρη, Ε., Γκούρας, Α., και Λαντζούνη, Π. (2009), *Η καινοτομία στην Ελλάδα: Συγκριτική αξιολόγηση με διεθνείς δείκτες, πολιτικές, προτάσεις στρατηγικής*, Ίδρυμα Κόκκαλη – Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα 2009
- Λυμπεράκη Α. (1996), *Ευρωπαϊκή Βιομηχανική Πολιτική: διλήμματα, αντιφάσεις, και προκλήσεις*, στο Γεωργακόπουλος Θ., Τσακαλώτος Ε. (επ.), Οικονομική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Σταμούλης, Αθήνα.
- ΛΥΜΠΕΡΑΚΗ, Α. και ΤΡΑΥΛΟΣ, Σπ. (1992), *Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΣΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '80: ΑΜΕΣΗ ΚΑΙ ΕΜΜΕΣΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ*, Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδος
- Μασουράκης, Μ., Γκόρτσος, Χρ. (επ.), *Ανταγωνιστικότητα για ανάπτυξη: Προτάσεις Πολιτικής*, Συλλογικός Τόμος Ελληνική Ένωση Τραπεζών
- Μπαλτζάκη, Ε. (2006), *Η ανάγκη βιομηχανικής πολιτικής και η σύγχρονη εκδοχή της - Επισκόπηση Θεωρητικών Προσεγγίσεων Ευρωπαϊκή και Ελληνική Πράξη*, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών Σειρά Μελέτες Νο 82
- Πιτέλης, Χρ. (2013), *Αναπτυξιακή Βιομηχανική Πολιτική στη Σύγχρονη Ελλάδα, 1993-2012*, Εκδόσεις: Gutenberg, Φεβρουάριος 2013

- Πιτέλης, Χρ. κ.α. (1996), *Έκθεση για την ανταγωνιστικότητα και τη βιομηχανική στρατηγική στην Ελλάδα*, Έκθεση στο πλαίσιο του έργου «Το μέλλον της Ελληνικής βιομηχανίας», Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Ανάπτυξης, Γενική Γραμματεία για τη Βιομηχανία, Οκτώβριος 1996
- Πρακτικά Συμπερασμάτων Συνεδρίου: «Βιομηχανία 2020», Διοργάνωση Σύνδεσμος Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (ΣΒΒΕ) και τράπεζα «EUROBANK», Θεσσαλονίκη, Μάρτιος 2010
- ΣΕΒ (2018), *Περισσότερη βιομηχανία για νέες και καλύτερες δουλειές*, ΣΕΒ Οικονομία και Επιχειρήσεις, Special report Βιομηχανική Πολιτική τ.22 30 Ιανουαρίου 2018
- Τράπεζα της Ελλάδος (2017), *Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2016*
- Τσέκουρας, Γ. (1995), *Αποκέντρωση και Οικονομική Ανάπτυξη της Ελλάδας*, Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδος
- Χαλικιάς, Ι. (2017), *Η Συμβολή του Μεταποιητικού Τομέα στις Εξαγωγές και την Απασχόληση Κλαδική Ανάλυση*, Πανελληνιος Σύνδεσμος Εξαγωγέων Κέντρο Εξαγωγικών Ερευνών και Μελετών.
- Χαλικιάς, Ι. (2017), *Η εξέλιξη του μεταποιητικού τομέα κατά την περίοδο 1995-2017*, ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ Οικονομικές Εξελίξεις Τεύχος 32, Φεβρουάριος 2017, σελ. 63-72

Άλλες πηγές

Karl Aiginger, *The inefficiency of Industrial and Innovation Policy in France*, Άρθρο στο VoxEU.org 3 Οκτωβρίου 2011, διαθέσιμο [εδώ](#).

Dani Rodrik, *Manufacturing is special*, Άρθρο στο VoxEU.org, 9 Νοεμβρίου 2011, διαθέσιμο [εδώ](#)

Graeme Wearden, *Greece manufacturing sector growth boosts eurozone recovery hopes*, Άρθρο στη Guardian 3 Φεβρουαρίου 2014, διαθέσιμο [εδώ](#).

Βέττας, Ν., Τσακανίκας, Α., *Μεταποιητική βιομηχανία και ανάπτυξη*, Άρθρο στην εφημερίδα «Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», Κυριακή 14 Μαΐου 2017, διαθέσιμο [εδώ](#).
<http://www.kathimerini.gr/909406/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/aroyh-metapoihtikh-viomhxania-kai-anarty3h>

Γκέρχαρντ Κοχ: «Γιατί δεν θα επένδυνα στην Ελλάδα», Εφημερίδα «ΤΑ ΝΕΑ», Σαββατοκύριακο 3-4 Φεβρουαρίου 2018, Συνέντευξη στον δημοσιογράφο Γιώργο Φιντικάκη, διαθέσιμο [εδώ](#).

Δοξιάδης, Α., «Ένα σχέδιο κάθε άλλο παρά «ολιστικό», άρθρο στην εφημερίδα «Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», Κυριακή 29 Απριλίου 2018, διαθέσιμό [εδώ](#).

Έρευνα γνώμης του Συνδέσμου Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (ΣΒΒΕ) με τίτλο: «Η Πορεία και το Μέλλον της Μεταποίησης στην Ελλάδα». Η έρευνα διεξήχθη το χρονικό διάστημα 13 – 20 Απριλίου 2007 μεταξύ των επιχειρήσεων μελών του ΣΒΒΕ. Βλ. σχετικό Δελτίο Τύπου της 5ης Μαΐου 2007.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1:

Το ερωτηματολόγιο της έρευνας γνώμης

A. Μέρος. Επιπτώσεις της Οικονομικής Κρίσης στη δραστηριότητα της επιχείρησης

1. Κατά τους τελευταίους 12 μήνες, η οικονομική κρίση πόσο έχει επηρεάσει...

	Πολύ αρνητικά	Αρνητικά	Καθόλου	Θετικά	Πολύ θετικά	ΔΓ / ΔΑ
Τη γενικότερη λειτουργία της επιχείρησής σας	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Τις πωλήσεις της	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Την κερδοφορία της	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Τη ρευστότητά της	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Τη δυνατότητα πρόσβασης σε τραπεζική χρηματοδότηση	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Το κόστος δανεισμού	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Την πορεία του κλάδου στον οποίο ανήκετε	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Τα επενδυτικά σας σχέδια	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Την οικονομία της περιφέρειας στην οποία είσαστε εγκατεστημένοι	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Τον κλάδο της μεταποίησης στην περιφέρειά σας	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Τη μεταποιητική και τη γενικότερη επιχειρηματική δραστηριότητα στην περιφέρειά σας	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Τη Θεσσαλονίκη	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Τη Βόρεια Ελλάδα	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Τη χώρα συνολικά	☐	☐	☐	☐	☐	☐

2. Τι συνέβη τους τελευταίους 12 μήνες με τα ακόλουθα μεγέθη;

	Μειώθηκε 0-5%	Μειώθηκε 6-10%	Μειώθηκε >10%	Αυξήθηκε 0-5%	Αυξήθηκε 6-10%	Αυξήθηκε >10%	Ίδια επίπεδα
Πωλήσεις	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Καθαρά κέρδη	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ρευστότητα	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Κόστος δανεισμού	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Αριθμός των πελατών	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Εξαγωγές	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Απαιτήσεις από τους πελάτες σας	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ζήτηση των προϊόντων της επιχείρησής σας στην Ελλάδα	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ζήτηση των προϊόντων της επιχείρησής σας στο εξωτερικό	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Επενδύσεις	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Κόστος εργασίας	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Αριθμός των απασχολούμενων στην επιχείρηση	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Τιμές των προϊόντων των προμηθευτών σας	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ανείσπρακτες οφειλές	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Η γενικότερη απόδοση της επιχείρησης	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Φόροι σχετιζόμενοι με την παραγωγή (χαρτόσημο, ειδικός φόρος κατανάλωσης στα καύσιμα, κλπ..)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Τέλη ΟΤΑ	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Απαιτήσεις για επιστροφή ΦΠΑ	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Κόστος ενέργειας	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

3. Ποια ή ποιες κατά τη γνώμη σας είναι η προσφορότερη ή οι προσφορότερες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης από μια επιχείρηση;

	Ναι, είναι η προσφορότερη στρατηγική	Όχι, δεν είναι η προσφορότερη στρατηγική	Δεν γνωρίζω αν είναι πρόσφορη στρατηγική
Μείωση τιμών πώλησης προϊόντων	☐	☐	☐
Μείωση περιθωρίων κέρδους	☐	☐	☐
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	☐	☐	☐
Μείωση προσωπικού	☐	☐	☐
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	☐	☐	☐
Κατάργηση τομέων επιχειρηματικής δραστηριότητας	☐	☐	☐
Διακοπή παραγωγής προϊόντων	☐	☐	☐
Γενικότερες περικοπές που αφορούν το κόστος λειτουργίας	☐	☐	☐
Μείωση των εξόδων για διαφήμιση των προϊόντων	☐	☐	☐
Αύξηση προσφορών προϊόντων	☐	☐	☐
Μείωση των εξόδων εκπαίδευσης	☐	☐	☐
Σύναψη δανείου	☐	☐	☐
Αναδιάρθρωση δανεισμού	☐	☐	☐
Υλοποίηση επενδύσεων	☐	☐	☐
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	☐	☐	☐
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	☐	☐	☐
Βελτίωση αποδοτικότητας μεθόδων παραγωγής	☐	☐	☐
Βελτίωση χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων	☐	☐	☐
Σύναψη στρατηγικής συμμαχίας	☐	☐	☐
Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	☐	☐	☐
Υιοθέτηση δράσεων αύξησης ενεργειακής αποδοτικότητας	☐	☐	☐
Ανάπτυξη υπεργολαβίας	☐	☐	☐
Εξαγορά άλλης επιχείρησης	☐	☐	☐
Άλλο.....	☐	☐	☐

4. Ποια ή ποιες στρατηγικές επιλέξατε για τη δική σας επιχείρηση για ν' αντιμετωπίσετε, μέχρι στιγμής, την οικονομική κρίση; (2 πρώτες στήλες) Τους επόμενους 12 μήνες ποια ή ποιες σχεδιάζετε να εφαρμόσετε για την αντιμετώπιση της κρίσης; (στήλες 3 και 4)

	Εγώ επέλεξα μέχρι σήμερα	Εγώ δεν επέλεξα μέχρι σήμερα	Τους επόμενους δώδεκα μήνες θα εφαρμόσω	Τους επόμενους δώδεκα μήνες δεν θα εφαρμόσω
Μείωση τιμών πώλησης προϊόντων	☐	☐	☐	☐
Μείωση περιθωρίων κέρδους	☐	☐	☐	☐
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	☐	☐	☐	☐
Μείωση προσωπικού	☐	☐	☐	☐
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	☐	☐	☐	☐
Κατάργηση τομέων επιχειρηματικής δραστηριότητας	☐	☐	☐	☐
Διακοπή παραγωγής προϊόντων	☐	☐	☐	☐
Γενικότερες περικοπές που αφορούν το κόστος λειτουργίας	☐	☐	☐	☐
Μείωση των εξόδων για διαφήμιση των προϊόντων	☐	☐	☐	☐
Αύξηση προσφορών προϊόντων	☐	☐	☐	☐
Μείωση των εξόδων εκπαίδευσης	☐	☐	☐	☐
Σύναψη δανείου	☐	☐	☐	☐
Αναδιάρθρωση δανεισμού	☐	☐	☐	☐
Υλοποίηση επενδύσεων	☐	☐	☐	☐
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	☐	☐	☐	☐
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	☐	☐	☐	☐
Βελτίωση αποδοτικότητας μεθόδων παραγωγής	☐	☐	☐	☐
Βελτίωση χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων	☐	☐	☐	☐
Σύναψη στρατηγικής συμμαχίας	☐	☐	☐	☐
Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	☐	☐	☐	☐
Υιοθέτηση δράσεων αύξησης ενεργειακής αποδοτικότητας	☐	☐	☐	☐
Ανάπτυξη υπεργολαβίας	☐	☐	☐	☐
Εξαγορά άλλης επιχείρησης	☐	☐	☐	☐
Άλλο.....	☐	☐	☐	☐

5. Η επιχείρησή σας βελτιώθηκε/ωφελήθηκε σε κάποιον ή σε κάποιους από τους ακόλουθους τομείς, εξαιτίας κάποιων παραγόντων/γεγονότων που συνέβησαν λόγω της οικονομικής κρίσης;

	Βελτιώθηκε/ ωφελήθηκε	Παρέμεινε ίδια	ΔΓ/ΔΑ
Οργάνωσης συνολικά της επιχείρησης	☐	☐	☐
Ανάπτυξης νέων προϊόντων	☐	☐	☐
Εξαγωγών	☐	☐	☐
Προσαρμογής υπαρχόντων προϊόντων σε συγκεκριμένες απαιτήσεις πελατών	☐	☐	☐
Ανάπτυξης νέων υπηρεσιών	☐	☐	☐
Προμηθειών	☐	☐	☐
Marketing	☐	☐	☐
Σχέσεων με πελάτες	☐	☐	☐
Καινοτομίας και μεταφοράς τεχνολογίας	☐	☐	☐
Νοοτροπίας στελεχών: σκέπτονται πλέον με τρόπο πιο «επιχειρηματικό»	☐	☐	☐
Η κρίση συνέβαλλε στο να γίνει η επιχείρηση περισσότερο αποδοτική απ' ό,τι στο παρελθόν	☐	☐	☐
Διακοπή λειτουργίας ανταγωνιστή/τών	☐	☐	☐
Πρόγραμμα κρατικής χρηματοδότησης στο πλαίσιο της κρίσης	☐	☐	☐
Μείωση γραφειοκρατίας λόγω μεταρρυθμίσεων που έγιναν	☐	☐	☐
Ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων λόγω μεταρρυθμίσεων	☐	☐	☐
Άλλος τομέας	☐	☐	☐

6. Ποιες προοπτικές διαγράφονται τους επόμενους 12 μήνες για καθέναν από τους παρακάτω παράγοντες/ μεγέθη;

	ΘΑ ΑΥΞΗΘΕΙ	ΘΑ ΠΑΡΑΜΕΙΝΕΙ ΙΔΙΟ	ΘΑ ΜΕΙΩΘΕΙ	ΔΓ/ΔΑ
Πωλήσεις	☐	☐	☐	☐
Όγκος παραγωγής	☐	☐	☐	☐
Καθαρά κέρδη	☐	☐	☐	☐
Ρευστότητα	☐	☐	☐	☐
Κόστος δανεισμού	☐	☐	☐	☐
Αριθμός των πελατών	☐	☐	☐	☐
Απαιτήσεις από τους πελάτες σας	☐	☐	☐	☐
Ζήτηση/εξαγωγές των προϊόντων της επιχείρησής σας εντός της Ε.Ε.	☐	☐	☐	☐

	ΘΑ ΑΥΞΗΘΕΙ	ΘΑ ΠΑΡΑΜΕΙΝΕΙ ΙΔΙΟ	ΘΑ ΜΕΙΩΘΕΙ	ΔΓ/ΔΑ
Ζήτηση / εξαγωγές των προϊόντων της επιχείρησής σας εκτός της Ε.Ε.	☐	☐	☐	☐
Κόστος εργασίας	☐	☐	☐	☐
Αριθμός εργαζομένων	☐	☐	☐	☐
Τιμές των προϊόντων των προμηθευτών σας	☐	☐	☐	☐
Ανείσπρακτες οφειλές	☐	☐	☐	☐

7. Ποιες προοπτικές διαγράφονται τους επόμενους 12 μήνες για καθέναν από τους παρακάτω παράγοντες;

	ΚΑΛΥΤΕΡΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	ΙΔΙΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	ΧΕΙΡΟΤΕΡΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	ΔΓ/ΔΑ
Για την επιχείρησή σας	☐	☐	☐	☐
Για τον κλάδο στον οποίο ανήκετε	☐	☐	☐	☐
Για την περιφέρεια στην οποία είστε εγκατεστημένοι	☐	☐	☐	☐
Για τη βιομηχανία στη Βόρεια Ελλάδα	☐	☐	☐	☐
Για τη βιομηχανία στη χώρα	☐	☐	☐	☐
Για τη βελτίωση του εξωτερικού περιβάλλοντος δραστηριοποίησης	☐	☐	☐	☐
Για τη σχέση κράτους - επιχείρησης	☐	☐	☐	☐
Για την ανάπτυξη στη χώρα	☐	☐	☐	☐
Για την ίδια τη χώρα	☐	☐	☐	☐

8. Πότε θεωρείτε ότι η χώρα μας θα εξέλθει από την οικονομική κρίση;

☐	Το 2018
☐	Μέχρι το 2020
☐	Μέχρι το 2025
☐	Μέχρι το 2030
☐	Μετά το 2030
☐	Ποτέ
☐	ΔΓ/ΔΑ

Β' ΜΕΡΟΣ: Αναγκαία μέτρα και πολιτικές για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της μεταποίησης στη Βόρεια Ελλάδα και στη χώρα

9. Πιστεύετε ότι η πολιτεία ασκεί σαφή βιομηχανική πολιτική για την υποστήριξη της μεταποιητικής δραστηριότητας στη χώρα;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

ΔΓ/ ΔΑ

10. Οι εφαρμοζόμενες πολιτικές, σε ποιο βαθμό υποβοηθούν την ανάπτυξη της μεταποιητικής δραστηριότητας στη Βόρεια Ελλάδα και στη χώρα;

Καθόλου

Ελάχιστα

Λίγο

Μέτρια

Αρκετά

Πολύ

Πάρα Πολύ

ΔΓ/ ΔΑ

11. Σήμερα, πιστεύετε ότι είναι αναγκαία η άσκηση μια «νέας» βιομηχανικής πολιτικής;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

ΔΓ/ ΔΑ

12. Αν στην προηγούμενη ερώτηση απαντήσατε ΝΑΙ, τότε σημειώστε παρακάτω **ΜΟΝΟΝ ΤΡΕΙΣ** λόγους που κατά την γνώμη σας θα πρέπει να είναι από εδώ και στο εξής **ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΠΥΛΩΝΕΣ** της "νέας" βιομηχανικής πολιτικής. Αν απαντήσατε **ΟΧΙ** παρακαλούμε αγνοήστε την παρούσα ερώτηση.

Οι πολιτικές ενίσχυσης της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειας

Η πρόσβαση σε κεφάλαια χρηματοδότησης

Η μείωση του κόστους χρηματοδότησης

Η άσκηση έμμεσης κλαδικής πολιτικής / Η αναδιάρθρωση συγκεκριμένων κλάδων της μεταποίησης

Τα προγράμματα χρηματοδοτικής υποστήριξης (Αναπτυξιακός Νόμος, ΕΣΠΑ, κλπ.)

Οι πολιτικές ενίσχυσης της καινοτομικής ικανότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων

Η βελτίωση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων

Η ανάπτυξη νέων βιομηχανικών περιοχών

Η βελτίωση των υποδομών σε υπάρχουσες βιομηχανικές περιοχές

Η βελτίωση των βασικών υποδομών της χώρας (σιδηροδρομικό και οδικό δίκτυο, λιμάνια, logistics hubs, κλπ..)

Η αναμόρφωση του ρυθμιστικού/νομοθετικού πλαισίου λειτουργίας των αγορών

Η απλοποίηση της νομοθεσίας που αφορά στη μεταποίηση

Οι επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες και σε καινοτομία

Η διασύνδεση της βιομηχανίας με το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας

Η παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων με το μικρότερο δυνατό περιβαλλοντικό αποτύπωμα, και σύμφωνα με το μοντέλο της κυκλικής οικονομίας

ΔΓ / ΔΑ

13. Για καθέναν από τους προτεινόμενους «πυλώνες βιομηχανικής πολιτικής» που αναφέρονται στην προηγούμενη ερώτηση, παρακαλούμε συμπληρώστε ακριβώς από κάτω τις προτάσεις σας για τα «ειδικότερα μέτρα βιομηχανικής πολιτικής» που προτείνετε να ισχύσουν για τον συγκεκριμένο «πυλώνα» τα επόμενα χρόνια

Πολιτικές ενίσχυσης της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειας: <i>ειδικότερα μέτρα που προτείνω να ισχύσουν</i>
Πρόσβαση σε κεφάλαια χρηματοδότησης: <i>ειδικότερα μέτρα που προτείνω να ισχύσουν</i>
Μείωση του κόστους χρηματοδότησης: <i>ειδικότερα μέτρα που προτείνω να ισχύσουν</i>
Άσκηση έμμεσης κλαδικής πολιτικής / Αναδιάρθρωση συγκεκριμένων κλάδων της μεταποίησης: <i>ειδικότερα μέτρα που προτείνω να ισχύσουν</i>
Προγράμματα χρηματοδοτικής υποστήριξης (Αναπτυξιακός Νόμος, ΕΣΠΑ, κλπ.): <i>ειδικότερα μέτρα που προτείνω να ισχύσουν</i>
Πολιτικές ενίσχυσης της καινοτομικής ικανότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων: <i>ειδικότερα μέτρα που προτείνω να ισχύσουν</i>
Βελτίωση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων: <i>ειδικότερα μέτρα που προτείνω να ισχύσουν</i>
Ανάπτυξη νέων βιομηχανικών περιοχών: <i>ειδικότερα μέτρα που προτείνω να ισχύσουν</i>
Βελτίωση υποδομών σε υπάρχουσες βιομηχανικές περιοχές: <i>ειδικότερα μέτρα που προτείνω να ισχύσουν</i>
Βελτίωση των βασικών υποδομών της χώρας: <i>ειδικότερα μέτρα που προτείνω να ισχύσουν</i>
Αναμόρφωση του ρυθμιστικού/νομοθετικού πλαισίου λειτουργίας των αγορών: <i>ειδικότερα μέτρα που προτείνω να ισχύσουν</i>
Απλοποίηση της νομοθεσίας που αφορά στη μεταποίηση: <i>ειδικότερα μέτρα που προτείνω να ισχύσουν</i>
Επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες και καινοτομία: <i>ειδικότερα μέτρα που προτείνω να ισχύσουν</i>
Διασύνδεση της βιομηχανίας με το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας: <i>ειδικότερα μέτρα που προτείνω να ισχύσουν</i>
Παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων με το μικρότερο δυνατό περιβαλλοντικό αποτύπωμα, και σύμφωνα με το μοντέλο της κυκλικής οικονομίας: <i>ειδικότερα μέτρα που προτείνω να ισχύσουν</i>
Άλλος πυλώνας: <i>ειδικότερα μέτρα που προτείνω να ισχύσουν</i>

14. Στον πίνακα που ακολουθεί έχουν καταγραφεί τα ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΕΜΠΟΔΙΑ στην άσκηση επιχειρηματικής, άρα και μεταποιητικής, δραστηριότητας στη Βόρεια Ελλάδα και στη χώρα μας. Παρακαλούμε πολύ, βαθμολογίστε την ένταση καθενός εμποδίου σε κλίμακα από 1 – μικρή ένταση/ μικρό εμπόδιο έως 5 – μεγάλη ένταση/ μεγάλο εμπόδιο.

ΕΜΠΟΔΙΟ	«ΕΝΤΑΣΗ» ΤΟΥ ΕΜΠΟΔΙΟΥ				
	1	2	3	4	5
Το υφιστάμενο φορολογικό καθεστώς / Οι υφιστάμενοι συντελεστές φορολογίας	1	2	3	4	5
Και ειδικότερα: Φόροι στα κέρδη	1	2	3	4	5
Φόροι στην παραγωγή	1	2	3	4	5
Φόροι ακινήτων	1	2	3	4	5
Οι ισχύουσες εργοδοτικές και ασφαλιστικές εισφορές	1	2	3	4	5
Η πρόσβαση σε επενδυτικά κεφάλαια και σε κεφάλαια κίνησης	1	2	3	4	5
Το κόστος αυτών των κεφαλαίων (κόστος χρήματος)	1	2	3	4	5
Η απουσία ρευστότητας από την πραγματική οικονομία	1	2	3	4	5
Η γραφειοκρατία που αφορά στην έναρξη και στη λειτουργία μιας επιχείρησης	1	2	3	4	5
Η πληρωμή των οφειλών του κράτους προς τις επιχειρήσεις	1	2	3	4	5
Η διαρκής αναβολή παραγραφής φορολογικών ελέγχων	1	2	3	4	5
Οι συναλλαγές με το δημόσιο	1	2	3	4	5
Η ταχύτητα απονομής δικαιοσύνης που αφορά στην επιχειρηματικότητα	1	2	3	4	5
Η ποιότητα των αποφάσεων της Δικαιοσύνης	1	2	3	4	5
Οι ισχύοντες κανόνες ανταγωνισμού /Η λειτουργία των αγορών	1	2	3	4	5
Η αρνητική στάση της κοινωνίας απέναντι στη βιομηχανία	1	2	3	4	5
Η απουσία στελεχών με τα κατάλληλα προσόντα για τη στελέχωση της βιομηχανίας	1	2	3	4	5
Η λειτουργία του ΕΣΠΑ	1	2	3	4	5
Η διαφθορά που επικρατεί στο δημόσιο	1	2	3	4	5
Η πολυπλοκότητα της νομοθεσίας που διέπει την επιχειρηματικότητα	1	2	3	4	5
Η επέκταση και ο εκσυγχρονισμός των βιομηχανικών εγκαταστάσεων	1	2	3	4	5
Η γραφειοκρατία και το κόστος εισαγωγών α' και β' υλών	1	2	3	4	5
Η γραφειοκρατία για εξαγωγές προϊόντων	1	2	3	4	5
Η απουσία υλικών υποδομών για την διευκόλυνση της λειτουργίας της μεταποίησης	1	2	3	4	5
Η απουσία άυλων υποδομών διευκόλυνσης της βιομηχανίας	1	2	3	4	5
Η νομοθεσία που διέπει τη συνεργασία βιομηχανίας με ΑΕΙ και ερευνητικά ιδρύματα	1	2	3	4	5
Η απουσία επιχειρηματικής κουλτούρας από την κοινωνία	1	2	3	4	5
Το κόστος ενέργειας	1	2	3	4	5
Η απουσία πληροφόρησης για αγορές – στόχους για εξαγωγές	1	2	3	4	5
Η απουσία ελκυστικών επενδυτικών κινήτρων	1	2	3	4	5
Η συνέχιση ισχύος του ελέγχου στην κίνηση κεφαλαίων (capital controls)	1	2	3	4	5
Η εργατική νομοθεσία	1	2	3	4	5
Το υφιστάμενο δίκτυο μεταφορών	1	2	3	4	5
Η πολιτική αστάθεια	1	2	3	4	5
Η λειτουργία του τραπεζικού συστήματος	1	2	3	4	5
Η φοροδιαφυγή και η εισφοροδιαφυγή	1	2	3	4	5
Η απουσία κινήτρων για τη διατήρηση των υφιστάμενων θέσεων εργασίας	1	2	3	4	5
Η νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος	1	2	3	4	5
Το ισχύον σύστημα δημοσίων συμβάσεων	1	2	3	4	5
Οι γενικότερες επιπτώσεις της πολύχρονης κρίσης στην οικονομία και στην κοινωνία	1	2	3	4	5
Η παραοικονομία	1	2	3	4	5
Οι υποδομές σε βιομηχανικές περιοχές	1	2	3	4	5

15. Παρά το πλήθος των προσκομμάτων στην καθημερινή της λειτουργία, η βιομηχανία στη Βόρεια Ελλάδα, εξακολουθεί και επιβιώνει. Ποια πιστεύετε ότι είναι τα κυριότερα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της βιομηχανίας της Βόρειας Ελλάδας; (1 – διαφωνώ απόλυτα, 5 – συμφωνώ απόλυτα)

Παροχή προϊόντων/ υπηρεσιών σε χαμηλό κόστος	1	2	3	4	5
Παροχή προϊόντων/ υπηρεσιών σε υψηλή ποιότητα	1	2	3	4	5
Δραστηριοποίηση σε μικρές και πολύ εξειδικευμένες αγορές (niche markets)	1	2	3	4	5
Αναγνωρισιμότητα προϊόντος (brand name)	1	2	3	4	5
Παροχή προσφορών σε προϊόντα και υπηρεσίες	1	2	3	4	5
Προσωπικό με υψηλό μορφωτικό επίπεδο	1	2	3	4	5
Ευελιξία προσωπικού για τη κάλυψη πολλαπλών θέσεων και αναγκών	1	2	3	4	5
Προσαρμοστικότητα στην παραγωγή προϊόντων με βάση τις απαιτήσεις του πελάτη	1	2	3	4	5
Καινοτομία προϊόντων	1	2	3	4	5
Εφαρμογή σύγχρονων διοικητικών πρακτικών	1	2	3	4	5
Υψηλή παραγωγικότητα	1	2	3	4	5
Ευελιξία στη λήψη αποφάσεων λόγω του οικογενειακού χαρακτήρα των επιχειρήσεων	1	2	3	4	5
Ταχεία ανταπόκριση στις αλλαγές του εξωτερικού περιβάλλοντος	1	2	3	4	5
Ελκυστική συσκευασία προϊόντων	1	2	3	4	5
Προϊόντα με μειωμένο περιβαλλοντικό αποτύπωμα	1	2	3	4	5
Προϊόντα «made in EU»	1	2	3	4	5
Υφιστάμενα δίκτυα μεταφορών (εγγύτητα σε λιμάνια, σιδηροδρομικό και οδικό δίκτυο, κλπ)	1	2	3	4	5

16. Πόσο αισιόδοξος είστε για το μέλλον της μεταποιητικής δραστηριότητας στη Βόρεια Ελλάδα τα επόμενα 3 χρόνια;

☐	ΠΟΛΥ ΑΠΑΙΣΙΟΔΟΞΟΣ
☐	ΑΠΑΙΣΙΟΔΟΞΟΣ
☐	ΟΥΔΕΤΕΡΟΣ
☐	ΑΙΣΙΟΔΟΞΟΣ
☐	ΠΟΛΥ ΑΙΣΙΟΔΟΞΟΣ
☐	ΔΓ/ ΔΑ

17. Ποια είναι τα μελλοντικά σχέδια για την επιχείρησή σας;

☐	Διατήρηση της επιχείρησης στα σημερινά επίπεδα
☐	Ανάπτυξη της επιχείρησης μέσω επενδύσεων
☐	Αλλαγή αντικειμένου επιχειρηματικής δραστηριότητας
☐	Κλείσιμο της επιχείρησης
☐	Εξεύρεση συνταίρου για να μοιραστώ το επιχειρηματικό ρίσκο
☐	Εξαγορά άλλης επιχείρησης
☐	Συγχώνευση με άλλη επιχείρηση
☐	Επέκταση σε άλλο κλάδο
☐	Προσπάθεια για αύξηση του μεριδίου αγοράς
☐	Περιορισμός δραστηριοτήτων/Εξυγίανση χαρτοφυλακίου προϊόντων
☐	Χρήση νέων τεχνολογιών (π.χ. e-commerce)
☐	Εξαγωγές
☐	Πώληση της επιχείρησης
☐	Δεν έχω συγκεκριμένο σχέδιο

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2:

Οι απαντήσεις στην ερώτηση «Τι συνέβη τους τελευταίους 12 μήνες με τα ακόλουθα μεγέθη;» σε συνολικό επίπεδο και με κριτήρια την περιφέρεια χωροθέτησης, τον αριθμό των εργαζομένων και τον κύκλο εργασιών

Η εξέλιξη των ΠΩΛΗΣΕΩΝ τους τελευταίους 12 μήνες σε συνολικό και σε περιφερειακό επίπεδο. Ταξινόμηση κατά αριθμό εργαζομένων και κύκλο εργασιών

	Μείωση 0-5%	Μείωση 6-10%	Μείωση >10%	Αύξηση 0-5%	Αύξηση 6-10%	Αύξηση >10%	Ίδια επίπεδα
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	10%	9%	24%	23%	13%	11%	10%
Σε επίπεδο περιφέρειας							
ΑΜΘ	10%	5%	36%	16%	9%	14%	10%
ΚΜ	9%	10%	19%	27%	15%	10%	10%
ΔΜ	14%	11%	32%	18%	7%	7%	11%
ΗΠ	11%	0%	22%	11%	17%	22%	17%
Σε επίπεδο αριθμού εργαζομένων							
1-10	10%	10%	33%	14%	7%	5%	21%
11-50	9%	10%	24%	28%	11%	13%	5%
51-100	19%	5%	24%	14%	29%	10%	0%
101-200	8%	8%	4%	36%	32%	4%	8%
200+	10%	0%	3%	33%	20%	33%	0%
Σε επίπεδο κύκλου εργασιών							
1 εκ. €	8%	12%	32%	13%	10%	8%	17%
1-3 εκ. €	16%	10%	19%	25%	6%	13%	9%
3-5 εκ. €	8%	8%	30%	30%	13%	5%	8%
5-10 εκ. €	9%	9%	36%	18%	27%	0%	0%
>10 εκ. €	9%	2%	6%	35%	25%	20%	3%

Υπόμνημα: Με χρώμα έχουν επισημανθεί η μεγαλύτερη μείωση και η μεγαλύτερη αύξηση για τον εξεταζόμενο παράγοντα

Η εξέλιξη των ΚΑΘΑΡΩΝ ΚΕΡΔΩΝ τους τελευταίους 12 μήνες σε συνολικό και σε περιφερειακό επίπεδο. Ταξινόμηση κατά αριθμό εργαζομένων και κύκλο εργασιών

	Μείωση 0-5%	Μείωση 6-10%	Μείωση >10%	Αύξηση 0-5%	Αύξηση 6-10%	Αύξηση >10%	Ίδια επίπεδα
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	13%	13%	30%	18%	8%	8%	11%
Σε επίπεδο περιφέρειας							
ΑΜΘ	14%	10%	43%	9%	7%	9%	9%
ΚΜ	14%	10%	29%	21%	9%	7%	10%
ΔΜ	11%	29%	21%	14%	11%	4%	11%
ΗΠ	0%	22%	17%	17%	6%	17%	22%
Σε επίπεδο αριθμού εργαζομένων							
1-10	13%	17%	41%	9%	3%	3%	14%
11-50	13%	11%	28%	23%	8%	9%	8%
51-100	19%	14%	29%	10%	14%	10%	5%
101-200	12%	4%	20%	24%	24%	4%	12%
200+	7%	7%	10%	33%	10%	23%	10%
Σε επίπεδο κύκλου εργασιών							
1 εκ. €	10%	16%	39%	11%	5%	5%	13%
1-3 εκ. €	18%	18%	27%	19%	4%	9%	4%
3-5 εκ. €	15%	5%	33%	23%	15%	0%	10%
5-10 εκ. €	9%	9%	45%	9%	9%	0%	18%
>10 εκ. €	11%	6%	14%	26%	14%	17%	12%

Υπόμνημα: Με χρώμα έχουν επισημανθεί η μεγαλύτερη μείωση και η μεγαλύτερη αύξηση για τον εξεταζόμενο παράγοντα

Η εξέλιξη της ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ τους τελευταίους 12 μήνες σε συνολικό και σε περιφερειακό επίπεδο. Ταξινόμηση κατά αριθμό εργαζομένων και κύκλο εργασιών

	Μείωση 0-5%	Μείωση 6-10%	Μείωση >10%	Αύξηση 0-5%	Αύξηση 6-10%	Αύξηση >10%	Ίδια επίπεδα
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	14%	12%	32%	15%	6%	3%	18%
Σε επίπεδο περιφέρειας							
ΑΜΘ	16%	9%	38%	9%	3%	5%	21%
ΚΜ	14%	12%	32%	16%	7%	3%	17%
ΔΜ	11%	25%	25%	11%	7%	4%	18%
ΗΠ	11%	6%	22%	33%	0%	0%	28%
Σε επίπεδο αριθμού εργαζομένων							
1-10	15%	18%	38%	10%	3%	1%	16%
11-50	12%	8%	39%	15%	6%	5%	16%
51-100	24%	10%	29%	19%	10%	0%	10%
101-200	20%	12%	4%	24%	4%	4%	32%
200+	3%	3%	10%	27%	13%	10%	33%
Σε επίπεδο κύκλου εργασιών							
1 εκ. €	15%	17%	39%	12%	2%	3%	13%
1-3 εκ. €	13%	13%	36%	12%	3%	3%	19%
3-5 εκ. €	18%	3%	38%	15%	13%	0%	15%
5-10 εκ. €	18%	9%	45%	9%	9%	0%	9%
>10 εκ. €	9%	8%	9%	25%	11%	8%	31%

Υπόμνημα: Με χρώμα έχουν επισημανθεί η μεγαλύτερη μείωση και η μεγαλύτερη αύξηση για τον εξεταζόμενο παράγοντα

Η εξέλιξη του ΚΟΣΤΟΥΣ ΔΑΝΕΙΣΜΟΥ τους τελευταίους 12 μήνες σε συνολικό και σε περιφερειακό επίπεδο. Ταξινόμηση κατά αριθμό εργαζομένων και κύκλο εργασιών

	Μείωση 0-5%	Μείωση 6-10%	Μείωση >10%	Αύξηση 0-5%	Αύξηση 6-10%	Αύξηση >10%	Ίδια επίπεδα
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	12%	4%	10%	16%	7%	6%	46%
Σε επίπεδο περιφέρειας							
ΑΜΘ	10%	9%	2%	21%	2%	5%	52%
ΚΜ	15%	3%	13%	13%	9%	5%	43%
ΔΜ	4%	4%	7%	18%	11%	11%	46%
ΗΠ	6%	0%	6%	22%	0%	11%	56%
Σε επίπεδο αριθμού εργαζομένων							
1-10	9%	4%	14%	11%	9%	7%	46%
11-50	14%	2%	7%	20%	6%	6%	44%
51-100	14%	10%	0%	19%	10%	10%	38%
101-200	20%	4%	12%	16%	8%	0%	40%
200+	13%	3%	10%	13%	0%	0%	60%
Σε επίπεδο κύκλου εργασιών							
1 εκ. €	9%	3%	13%	14%	9%	7%	45%
1-3 εκ. €	12%	3%	10%	18%	9%	9%	39%
3-5 εκ. €	15%	8%	3%	13%	3%	3%	58%
5-10 εκ. €	9%	9%	9%	27%	9%	9%	27%
>10 εκ. €	18%	2%	9%	17%	3%	2%	49%

Υπόμνημα: Με χρώμα έχουν επισημανθεί η μεγαλύτερη μείωση και η μεγαλύτερη αύξηση για τον εξεταζόμενο παράγοντα

Η εξέλιξη του αριθμού των ΠΕΛΑΤΩΝ τους τελευταίους 12 μήνες σε συνολικό και σε περιφερειακό επίπεδο. Ταξινόμηση κατά αριθμό εργαζομένων και κύκλο εργασιών

	Μείωση 0-5%	Μείωση 6-10%	Μείωση >10%	Αύξηση 0-5%	Αύξηση 6-10%	Αύξηση >10%	Ίδια επίπεδα
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	16%	7%	14%	21%	9%	8%	25%
Σε επίπεδο περιφέρειας							
ΑΜΘ	10%	2%	24%	19%	14%	7%	24%
ΚΜ	16%	8%	11%	23%	9%	7%	27%
ΔΜ	25%	18%	11%	14%	7%	14%	11%
ΗΠ	17%	6%	11%	11%	6%	17%	33%
Σε επίπεδο αριθμού εργαζομένων							
1-10	17%	10%	22%	10%	7%	8%	26%
11-50	18%	6%	10%	31%	8%	9%	17%
51-100	10%	10%	10%	14%	14%	5%	38%
101-200	24%	4%	8%	8%	16%	8%	32%
200+	3%	3%	3%	37%	13%	7%	33%
Σε επίπεδο κύκλου εργασιών							
1 εκ. €	18%	9%	21%	16%	6%	7%	23%
1-3 εκ. €	18%	7%	15%	24%	7%	13%	15%
3-5 εκ. €	18%	8%	3%	25%	10%	8%	30%
5-10 εκ. €	0%	0%	18%	27%	27%	0%	27%
>10 εκ. €	12%	5%	6%	22%	14%	6%	35%

Υπόμνημα: Με χρώμα έχουν επισημανθεί η μεγαλύτερη μείωση και η μεγαλύτερη αύξηση για τον εξεταζόμενο παράγοντα

Η εξέλιξη των ΕΞΩΓΩΓΩΝ τους τελευταίους 12 μήνες σε συνολικό και σε περιφερειακό επίπεδο. Ταξινόμηση κατά αριθμό εργαζομένων και κύκλο εργασιών

	Μείωση 0-5%	Μείωση 6-10%	Μείωση >10%	Αύξηση 0-5%	Αύξηση 6-10%	Αύξηση >10%	Ίδια επίπεδα
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	8%	7%	10%	14%	13%	15%	33%
Σε επίπεδο περιφέρειας							
ΑΜΘ	10%	3%	10%	10%	10%	12%	43%
ΚΜ	8%	8%	10%	16%	14%	15%	29%
ΔΜ	7%	7%	14%	11%	14%	18%	29%
ΗΠ	6%	6%	0%	17%	6%	17%	50%
Σε επίπεδο αριθμού εργαζομένων							
1-10	11%	9%	17%	8%	7%	9%	40%
11-50	8%	6%	6%	21%	17%	12%	29%
51-100	5%	0%	10%	14%	14%	10%	48%
101-200	4%	8%	4%	8%	24%	32%	20%
200+	3%	3%	3%	20%	13%	37%	20%
Σε επίπεδο κύκλου εργασιών							
1 εκ. €	9%	8%	16%	11%	11%	9%	35%
1-3 εκ. €	10%	7%	7%	15%	13%	10%	36%
3-5 εκ. €	8%	5%	10%	20%	13%	15%	30%
5-10 εκ. €	9%	9%	0%	0%	18%	9%	55%
>10 εκ. €	5%	5%	3%	18%	15%	29%	25%

Υπόμνημα: Με χρώμα έχουν επισημανθεί η μεγαλύτερη μείωση και η μεγαλύτερη αύξηση για τον εξεταζόμενο παράγοντα

Η εξέλιξη των ΑΠΑΙΤΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΕΛΑΤΕΣ τους τελευταίους 12 μήνες σε συνολικό και σε περιφερειακό επίπεδο. Ταξινόμηση κατά αριθμό εργαζομένων και κύκλο εργασιών

	Μείωση 0-5%	Μείωση 6-10%	Μείωση >10%	Αύξηση 0-5%	Αύξηση 6-10%	Αύξηση >10%	Ίδια επίπεδα
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	7%	4%	9%	25%	13%	13%	30%
Σε επίπεδο περιφέρειας							
ΑΜΘ	7%	3%	9%	16%	12%	16%	38%
ΚΜ	7%	5%	10%	24%	13%	13%	28%
ΔΜ	7%	7%	4%	29%	14%	11%	29%
ΗΠ	0%	0%	6%	50%	17%	6%	22%
Σε επίπεδο αριθμού εργαζομένων							
1-10	8%	5%	10%	19%	10%	17%	30%
11-50	7%	4%	8%	26%	15%	13%	28%
51-100	0%	0%	14%	19%	29%	10%	29%
101-200	8%	12%	8%	28%	4%	12%	28%
200+	3%	0%	3%	43%	13%	0%	37%
Σε επίπεδο κύκλου εργασιών							
1 εκ. €	9%	4%	11%	20%	10%	16%	30%
1-3 εκ. €	3%	7%	6%	24%	16%	15%	28%
3-5 εκ. €	8%	0%	10%	28%	18%	8%	30%
5-10 εκ. €	18%	0%	27%	0%	18%	9%	27%
>10 εκ. €	5%	5%	5%	37%	11%	8%	31%

Υπόμνημα: Με χρώμα έχουν επισημανθεί η μεγαλύτερη μείωση και η μεγαλύτερη αύξηση για τον εξεταζόμενο παράγοντα

Η εξέλιξη της ΖΗΤΗΣΗΣ στην ΕΛΛΑΔΑ τους τελευταίους 12 μήνες σε συνολικό και σε περιφερειακό επίπεδο. Ταξινόμηση κατά αριθμό εργαζομένων και κύκλο εργασιών

	Μείωση 0-5%	Μείωση 6-10%	Μείωση >10%	Αύξηση 0-5%	Αύξηση 6-10%	Αύξηση >10%	Ίδια επίπεδα
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	12%	13%	20%	20%	10%	4%	21%
Σε επίπεδο περιφέρειας							
ΑΜΘ	14%	10%	24%	17%	7%	2%	26%
ΚΜ	11%	12%	19%	23%	10%	3%	21%
ΔΜ	14%	25%	25%	7%	11%	7%	11%
ΗΠ	11%	11%	11%	11%	17%	22%	17%
Σε επίπεδο αριθμού εργαζομένων							
1-10	12%	16%	25%	11%	9%	2%	25%
11-50	13%	13%	20%	27%	9%	6%	13%
51-100	10%	10%	14%	19%	19%	5%	24%
101-200	8%	16%	16%	20%	8%	0%	32%
200+	10%	3%	10%	30%	13%	10%	23%
Σε επίπεδο κύκλου εργασιών							
1 εκ. €	9%	14%	27%	14%	9%	3%	24%
1-3 εκ. €	18%	13%	16%	24%	12%	4%	12%
3-5 εκ. €	10%	20%	15%	25%	10%	3%	18%
5-10 εκ. €	9%	9%	27%	18%	18%	0%	18%
>10 εκ. €	11%	8%	14%	25%	9%	6%	28%

Υπόμνημα: Με χρώμα έχουν επισημανθεί η μεγαλύτερη μείωση και η μεγαλύτερη αύξηση για τον εξεταζόμενο παράγοντα

Η εξέλιξη της ΖΗΤΗΣΗΣ στο ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ τους τελευταίους 12 μήνες σε συνολικό και σε περιφερειακό επίπεδο. Ταξινόμηση κατά αριθμό εργαζομένων και κύκλο εργασιών

	Μείωση 0-5%	Μείωση 6-10%	Μείωση >10%	Αύξηση 0-5%	Αύξηση 6-10%	Αύξηση >10%	Ίδια επίπεδα
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	8%	7%	9%	21%	13%	11%	31%
Σε επίπεδο περιφέρειας							
ΑΜΘ	10%	2%	7%	12%	9%	10%	50%
ΚΜ	7%	8%	10%	24%	14%	12%	25%
ΔΜ	7%	11%	14%	18%	21%	7%	21%
ΗΠ	11%	0%	0%	17%	6%	17%	50%
Σε επίπεδο αριθμού εργαζομένων							
1-10	9%	9%	16%	12%	10%	5%	40%
11-50	9%	6%	6%	27%	14%	12%	27%
51-100	5%	14%	5%	19%	14%	5%	38%
101-200	4%	4%	4%	20%	20%	32%	16%
200+	7%	0%	0%	33%	20%	20%	20%
Σε επίπεδο κύκλου εργασιών							
1 εκ. €	8%	9%	13%	14%	13%	8%	37%
1-3 εκ. €	12%	6%	9%	22%	12%	7%	31%
3-5 εκ. €	8%	8%	5%	28%	13%	13%	28%
5-10 εκ. €	0%	0%	18%	9%	18%	9%	45%
>10 εκ. €	6%	5%	3%	29%	15%	22%	20%

Υπόμνημα: Με χρώμα έχουν επισημανθεί η μεγαλύτερη μείωση και η μεγαλύτερη αύξηση για τον εξεταζόμενο παράγοντα

Η εξέλιξη των ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ τους τελευταίους 12 μήνες σε συνολικό και σε περιφερειακό επίπεδο. Ταξινόμηση κατά αριθμό εργαζομένων και κύκλο εργασιών

	Μείωση 0-5%	Μείωση 6-10%	Μείωση >10%	Αύξηση 0-5%	Αύξηση 6-10%	Αύξηση >10%	Ίδια επίπεδα
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	11%	7%	24%	12%	6%	8%	32%
Σε επίπεδο περιφέρειας							
ΑΜΘ	12%	5%	17%	14%	5%	9%	38%
ΚΜ	11%	8%	23%	12%	6%	7%	34%
ΔΜ	4%	14%	43%	7%	7%	14%	11%
ΗΠ	22%	0%	22%	6%	17%	11%	22%
Σε επίπεδο αριθμού εργαζομένων							
1-10	16%	7%	30%	3%	4%	4%	35%
11-50	10%	8%	24%	14%	6%	7%	31%
51-100	0%	10%	24%	19%	5%	14%	29%
101-200	12%	8%	12%	20%	8%	4%	36%
200+	3%	3%	10%	23%	17%	23%	20%
Σε επίπεδο κύκλου εργασιών							
1 εκ. €	15%	6%	32%	4%	5%	4%	32%
1-3 εκ. €	10%	6%	24%	12%	4%	12%	31%
3-5 εκ. €	8%	13%	25%	18%	3%	3%	33%
5-10 εκ. €	9%	18%	0%	18%	0%	18%	36%
>10 εκ. €	6%	6%	12%	20%	14%	12%	29%

Υπόμνημα: Με χρώμα έχουν επισημανθεί η μεγαλύτερη μείωση και η μεγαλύτερη αύξηση για τον εξεταζόμενο παράγοντα

Η εξέλιξη του ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ τους τελευταίους 12 μήνες σε συνολικό και σε περιφερειακό επίπεδο. Ταξινόμηση κατά αριθμό εργαζομένων και κύκλο εργασιών

	Μείωση 0-5%	Μείωση 6-10%	Μείωση >10%	Αύξηση 0-5%	Αύξηση 6-10%	Αύξηση >10%	Ίδια επίπεδα
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	9%	6%	7%	26%	11%	7%	34%
Σε επίπεδο περιφέρειας							
ΑΜΘ	12%	5%	5%	21%	3%	10%	43%
ΚΜ	9%	6%	8%	27%	10%	6%	34%
ΔΜ	11%	11%	7%	25%	21%	11%	14%
ΗΠ	6%	0%	0%	33%	22%	0%	39%
Σε επίπεδο αριθμού εργαζομένων							
1-10	9%	11%	6%	23%	10%	9%	32%
11-50	10%	2%	7%	28%	13%	6%	33%
51-100	10%	0%	10%	29%	14%	19%	19%
101-200	12%	8%	8%	16%	4%	0%	52%
200+	7%	3%	3%	37%	7%	0%	43%
Σε επίπεδο κύκλου εργασιών							
1 εκ. €	9%	8%	6%	26%	15%	7%	29%
1-3 εκ. €	7%	7%	7%	27%	12%	13%	25%
3-5 εκ. €	10%	5%	5%	20%	8%	8%	45%
5-10 εκ. €	18%	0%	0%	18%	9%	9%	45%
>10 εκ. €	9%	3%	9%	29%	5%	0%	45%

Υπόμνημα: Με χρώμα έχουν επισημανθεί η μεγαλύτερη μείωση και η μεγαλύτερη αύξηση για τον εξεταζόμενο παράγοντα

Η εξέλιξη του ΑΡΙΘΜΟΥ των ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ τους τελευταίους 12 μήνες σε συνολικό και σε περιφερειακό επίπεδο. Ταξινόμηση κατά αριθμό εργαζομένων και κύκλο εργασιών

	Μείωση 0-5%	Μείωση 6-10%	Μείωση >10%	Αύξηση 0-5%	Αύξηση 6-10%	Αύξηση >10%	Ίδια επίπεδα
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	11%	5%	7%	20%	10%	7%	40%
Σε επίπεδο περιφέρειας							
ΑΜΘ	12%	5%	12%	14%	10%	5%	41%
ΚΜ	11%	4%	7%	24%	8%	7%	39%
ΔΜ	14%	11%	4%	4%	18%	11%	39%
ΗΠ	0%	11%	0%	22%	11%	6%	50%
Σε επίπεδο αριθμού εργαζομένων							
1-10	11%	5%	16%	10%	4%	3%	51%
11-50	14%	6%	2%	31%	5%	9%	33%
51-100	10%	5%	10%	33%	24%	0%	19%
101-200	8%	4%	0%	20%	8%	12%	48%
200+	0%	0%	0%	13%	40%	13%	33%
Σε επίπεδο κύκλου εργασιών							
1 εκ. €	12%	5%	13%	15%	2%	3%	50%
1-3 εκ. €	13%	9%	4%	19%	12%	10%	31%
3-5 εκ. €	10%	3%	3%	40%	8%	5%	33%
5-10 εκ. €	27%	0%	18%	9%	18%	0%	27%
>10 εκ. €	3%	3%	2%	20%	22%	11%	40%

Υπόμνημα: Με χρώμα έχουν επισημανθεί η μεγαλύτερη μείωση και η μεγαλύτερη αύξηση για τον εξεταζόμενο παράγοντα

Η εξέλιξη των ΤΙΜΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΩΝ τους τελευταίους 12 μήνες σε συνολικό και σε περιφερειακό επίπεδο. Ταξινόμηση κατά αριθμό εργαζομένων και κύκλο εργασιών

	Μείωση 0-5%	Μείωση 6-10%	Μείωση >10%	Αύξηση 0-5%	Αύξηση 6-10%	Αύξηση >10%	Ίδια επίπεδα
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	4%	3%	3%	35%	15%	8%	32%
Σε επίπεδο περιφέρειας							
ΑΜΘ	3%	3%	7%	29%	14%	10%	33%
ΚΜ	4%	3%	2%	39%	13%	9%	31%
ΔΜ	11%	7%	4%	18%	25%	7%	29%
ΗΠ	6%	6%	0%	28%	17%	0%	44%
Σε επίπεδο αριθμού εργαζομένων							
1-10	4%	4%	3%	30%	17%	11%	31%
11-50	6%	4%	3%	35%	16%	8%	29%
51-100	0%	0%	5%	48%	14%	0%	33%
101-200	4%	4%	4%	28%	4%	12%	44%
200+	3%	0%	0%	50%	13%	0%	33%
Σε επίπεδο κύκλου εργασιών							
1 εκ. €	4%	5%	3%	32%	15%	12%	29%
1-3 εκ. €	6%	3%	4%	25%	19%	12%	30%
3-5 εκ. €	3%	0%	3%	43%	18%	0%	35%
5-10 εκ. €	9%	0%	0%	45%	18%	0%	27%
>10 εκ. €	3%	3%	2%	42%	8%	5%	38%

Υπόμνημα: Με χρώμα έχουν επισημανθεί η μεγαλύτερη μείωση και η μεγαλύτερη αύξηση για τον εξεταζόμενο παράγοντα

Η εξέλιξη των ΑΝΕΙΣΠΡΑΚΤΩΝ ΟΦΕΙΛΩΝ τους τελευταίους 12 μήνες σε συνολικό και σε περιφερειακό επίπεδο. Ταξινόμηση κατά αριθμό εργαζομένων και κύκλο εργασιών

	Μείωση 0-5%	Μείωση 6-10%	Μείωση >10%	Αύξηση 0-5%	Αύξηση 6-10%	Αύξηση >10%	Ίδια επίπεδα
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	6%	4%	5%	23%	13%	9%	42%
Σε επίπεδο περιφέρειας							
ΑΜΘ	7%	2%	3%	17%	5%	12%	53%
ΚΜ	6%	4%	5%	23%	15%	7%	40%
ΔΜ	4%	7%	7%	21%	11%	18%	32%
ΗΠ	6%	0%	0%	33%	11%	6%	44%
Σε επίπεδο αριθμού εργαζομένων							
1-10	3%	3%	4%	17%	13%	12%	47%
11-50	8%	3%	6%	26%	14%	8%	36%
51-100	0%	10%	5%	33%	14%	14%	24%
101-200	4%	8%	8%	20%	8%	0%	52%
200+	10%	3%	0%	27%	10%	0%	50%
Σε επίπεδο κύκλου εργασιών							
1 εκ. €	5%	3%	4%	20%	12%	11%	45%
1-3 εκ. €	3%	4%	6%	28%	16%	12%	30%
3-5 εκ. €	8%	5%	5%	20%	10%	10%	43%
5-10 εκ. €	9%	0%	9%	9%	18%	0%	55%
>10 εκ. €	8%	5%	3%	26%	11%	2%	46%

Υπόμνημα: Με χρώμα έχουν επισημανθεί η μεγαλύτερη μείωση και η μεγαλύτερη αύξηση για τον εξεταζόμενο παράγοντα

Η εξέλιξη της ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΗΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ τους τελευταίους 12 μήνες σε συνολικό και σε περιφερειακό επίπεδο. Ταξινόμηση κατά αριθμό εργαζομένων και κύκλο εργασιών

	Μείωση 0-5%	Μείωση 6-10%	Μείωση >10%	Αύξηση 0-5%	Αύξηση 6-10%	Αύξηση >10%	Ίδια επίπεδα
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	10%	6%	14%	22%	16%	6%	27%
Σε επίπεδο περιφέρειας							
ΑΜΘ	17%	3%	16%	16%	14%	7%	28%
ΚΜ	8%	6%	14%	26%	15%	5%	28%
ΔΜ	11%	14%	14%	18%	14%	7%	21%
ΗΠ	6%	11%	6%	11%	28%	17%	22%
Σε επίπεδο αριθμού εργαζομένων							
1-10	10%	9%	21%	9%	13%	6%	33%
11-50	8%	6%	11%	30%	14%	6%	25%
51-100	19%	5%	10%	29%	19%	0%	19%
101-200	8%	4%	8%	32%	12%	0%	36%
200+	10%	0%	3%	30%	33%	17%	7%
Σε επίπεδο κύκλου εργασιών							
1 εκ. €	9%	9%	20%	14%	14%	6%	29%
1-3 εκ. €	7%	9%	10%	21%	18%	6%	28%
3-5 εκ. €	13%	5%	10%	38%	5%	5%	25%
5-10 εκ. €	18%	0%	27%	0%	27%	0%	27%
>10 εκ. €	9%	2%	6%	32%	22%	8%	22%

Υπόμνημα: Με χρώμα έχουν επισημανθεί η μεγαλύτερη μείωση και η μεγαλύτερη αύξηση για τον εξεταζόμενο παράγοντα

Η εξέλιξη του ΦΟΡΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ τους τελευταίους 12 μήνες σε συνολικό και σε περιφερειακό επίπεδο. Ταξινόμηση κατά αριθμό εργαζομένων και κύκλο εργασιών

	Μείωση 0-5%	Μείωση 6-10%	Μείωση >10%	Αύξηση 0-5%	Αύξηση 6-10%	Αύξηση >10%	Ίδια επίπεδα
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	3%	2%	5%	17%	19%	25%	29%
Σε επίπεδο περιφέρειας							
ΑΜΘ	5%	2%	3%	17%	12%	21%	40%
ΚΜ	3%	2%	6%	18%	19%	25%	29%
ΔΜ	4%	4%	4%	11%	32%	32%	14%
ΗΠ	0%	0%	0%	22%	22%	28%	28%
Σε επίπεδο αριθμού εργαζομένων							
1-10	3%	2%	6%	17%	17%	23%	33%
11-50	3%	3%	4%	14%	27%	27%	24%
51-100	10%	0%	5%	29%	5%	33%	19%
101-200	0%	0%	8%	16%	12%	32%	32%
200+	3%	0%	0%	23%	17%	17%	40%
Σε επίπεδο κύκλου εργασιών							
1 εκ. €	2%	1%	7%	17%	21%	21%	32%
1-3 εκ. €	3%	6%	1%	10%	24%	28%	27%
3-5 εκ. €	5%	0%	0%	18%	15%	40%	23%
5-10 εκ. €	9%	0%	9%	36%	9%	18%	18%
>10 εκ. €	3%	0%	6%	22%	15%	20%	34%

Υπόμνημα: Με χρώμα έχουν επισημανθεί η μεγαλύτερη μείωση και η μεγαλύτερη αύξηση για τον εξεταζόμενο παράγοντα

Η εξέλιξη των ΦΟΡΩΝ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ τους τελευταίους 12 μήνες σε συνολικό και σε περιφερειακό επίπεδο. Ταξινόμηση κατά αριθμό εργαζομένων και κύκλο εργασιών

	Μείωση 0-5%	Μείωση 6-10%	Μείωση >10%	Αύξηση 0-5%	Αύξηση 6-10%	Αύξηση >10%	Ίδια επίπεδα
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	3%	1%	4%	22%	20%	20%	29%
Σε επίπεδο περιφέρειας							
ΑΜΘ	3%	0%	5%	26%	14%	17%	34%
ΚΜ	4%	2%	4%	22%	18%	19%	31%
ΔΜ	0%	4%	7%	14%	36%	25%	14%
ΗΠ	6%	0%	0%	17%	39%	22%	17%
Σε επίπεδο αριθμού εργαζομένων							
1-10	2%	1%	7%	22%	18%	19%	31%
11-50	4%	3%	2%	17%	22%	22%	31%
51-100	10%	0%	5%	33%	24%	19%	10%
101-200	4%	0%	4%	20%	12%	24%	36%
200+	3%	0%	3%	37%	27%	10%	20%
Σε επίπεδο κύκλου εργασιών							
1 εκ. €	1%	1%	7%	21%	19%	21%	31%
1-3 εκ. €	4%	4%	1%	15%	27%	22%	25%
3-5 εκ. €	5%	0%	0%	20%	13%	25%	38%
5-10 εκ. €	9%	0%	9%	27%	18%	9%	27%
>10 εκ. €	5%	0%	5%	32%	22%	12%	25%

Υπόμνημα: Με χρώμα έχουν επισημανθεί η μεγαλύτερη μείωση και η μεγαλύτερη αύξηση για τον εξεταζόμενο παράγοντα

Η εξέλιξη των ΤΕΛΩΝ ΟΤΑ τους τελευταίους 12 μήνες σε συνολικό και σε περιφερειακό επίπεδο. Ταξινόμηση κατά αριθμό εργαζομένων και κύκλο εργασιών

	Μείωση 0-5%	Μείωση 6-10%	Μείωση >10%	Αύξηση 0-5%	Αύξηση 6-10%	Αύξηση >10%	Ίδια επίπεδα
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	2%	2%	2%	17%	15%	10%	51%
Σε επίπεδο περιφέρειας							
ΑΜΘ	3%	0%	3%	12%	14%	7%	60%
ΚΜ	2%	3%	2%	19%	15%	11%	49%
ΔΜ	0%	4%	4%	14%	18%	7%	54%
ΗΠ	0%	0%	0%	17%	17%	22%	44%
Σε επίπεδο αριθμού εργαζομένων							
1-10	1%	3%	3%	13%	15%	12%	54%
11-50	3%	3%	2%	17%	17%	12%	46%
51-100	0%	5%	5%	19%	14%	10%	48%
101-200	0%	0%	4%	28%	8%	0%	60%
200+	3%	0%	0%	20%	13%	7%	57%
Σε επίπεδο κύκλου εργασιών							
1 εκ. €	1%	3%	3%	15%	15%	15%	49%
1-3 εκ. €	1%	4%	0%	12%	19%	10%	52%
3-5 εκ. €	3%	3%	3%	15%	23%	8%	48%
5-10 εκ. €	9%	0%	0%	9%	0%	18%	64%
>10 εκ. €	2%	0%	3%	28%	9%	3%	55%

Υπόμνημα: Με χρώμα έχουν επισημανθεί η μεγαλύτερη μείωση και η μεγαλύτερη αύξηση για τον εξεταζόμενο παράγοντα

Η εξέλιξη των ΑΠΑΙΤΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΦΠΑ τους τελευταίους 12 μήνες σε συνολικό και σε περιφερειακό επίπεδο. Ταξινόμηση κατά αριθμό εργαζομένων και κύκλο εργασιών

	Μείωση 0-5%	Μείωση 6-10%	Μείωση >10%	Αύξηση 0-5%	Αύξηση 6-10%	Αύξηση >10%	Ίδια επίπεδα
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	5%	4%	3%	10%	9%	7%	63%
Σε επίπεδο περιφέρειας							
ΑΜΘ	3%	5%	5%	9%	7%	5%	66%
ΚΜ	6%	3%	3%	10%	9%	7%	62%
ΔΜ	0%	4%	4%	11%	7%	11%	64%
ΗΠ	6%	6%	0%	11%	11%	6%	61%
Σε επίπεδο αριθμού εργαζομένων							
1-10	4%	3%	4%	7%	10%	7%	64%
11-50	7%	3%	2%	11%	7%	6%	64%
51-100	5%	10%	10%	10%	5%	5%	57%
101-200	4%	0%	4%	12%	8%	12%	60%
200+	0%	7%	0%	17%	13%	7%	57%
Σε επίπεδο κύκλου εργασιών							
1 εκ. €	7%	3%	4%	9%	8%	6%	63%
1-3 εκ. €	4%	3%	1%	7%	9%	6%	69%
3-5 εκ. €	5%	8%	0%	10%	8%	10%	60%
5-10 εκ. €	9%	0%	0%	9%	18%	9%	55%
>10 εκ. €	2%	5%	6%	14%	9%	6%	58%

Υπόμνημα: Με χρώμα έχουν επισημανθεί η μεγαλύτερη μείωση και η μεγαλύτερη αύξηση για τον εξεταζόμενο παράγοντα

Η εξέλιξη του ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ τους τελευταίους 12 μήνες σε συνολικό και σε περιφερειακό επίπεδο. Ταξινόμηση κατά αριθμό εργαζομένων και κύκλο εργασιών

	Μείωση 0-5%	Μείωση 6-10%	Μείωση >10%	Αύξηση 0-5%	Αύξηση 6-10%	Αύξηση >10%	Ίδια επίπεδα
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	10%	4%	4%	22%	18%	12%	31%
Σε επίπεδο περιφέρειας							
ΑΜΘ	16%	2%	3%	21%	12%	10%	36%
ΚΜ	9%	4%	5%	23%	19%	10%	30%
ΔΜ	11%	4%	4%	11%	21%	25%	25%
ΗΠ	6%	6%	0%	28%	22%	11%	28%
Σε επίπεδο αριθμού εργαζομένων							
1-10	7%	3%	4%	17%	22%	19%	28%
11-50	9%	5%	4%	23%	19%	9%	31%
51-100	10%	5%	5%	29%	10%	10%	33%
101-200	32%	4%	4%	28%	8%	0%	24%
200+	7%	3%	7%	23%	13%	3%	43%
Σε επίπεδο κύκλου εργασιών							
1 εκ. €	7%	3%	5%	19%	22%	18%	26%
1-3 εκ. €	10%	6%	3%	22%	16%	13%	28%
3-5 εκ. €	5%	5%	3%	18%	20%	8%	43%
5-10 εκ. €	27%	0%	0%	18%	9%	9%	36%
>10 εκ. €	15%	3%	6%	29%	12%	2%	32%

Υπόμνημα: Με χρώμα έχουν επισημανθεί η μεγαλύτερη μείωση και η μεγαλύτερη αύξηση για τον εξεταζόμενο παράγοντα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3:

Οι Πέντε προσφορότερες και οι Πέντε μη πρόσφορες στρατηγικές κατά την άποψη των επιχειρήσεων του δείγματος, για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης, για κάθε κλάση αριθμού εργαζομένων και κύκλου εργασιών

3.1. Οι Πέντε (5) προσφορότερες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.

Απαντήσεις επιχειρήσεων με αριθμό εργαζομένων 1- 10 άτομα

	ΝΑΙ, είναι η προσφορότερη στρατηγική
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	88%
Βελτίωση χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων	85%
Βελτίωση αποδοτικότητας μεθόδων παραγωγής	85%
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	83%
Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	82%

3.2. Οι Πέντε (5) μη πρόσφορες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.

Απαντήσεις επιχειρήσεων με αριθμό εργαζομένων 1- 10 άτομα

	ΟΧΙ, δεν είναι η προσφορότερη στρατηγική
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	75%
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	70%
Διακοπή παραγωγής προϊόντων	68%
Μείωση προσωπικού	68%
Μείωση τιμών πώλησης προϊόντων	62%

3.3. Οι Πέντε (5) προσφορότερες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.

Απαντήσεις επιχειρήσεων με αριθμό εργαζομένων 11- 50 άτομα

	ΝΑΙ, είναι η προσφορότερη στρατηγική
Βελτίωση χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων	93%
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	93%
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	91%
Βελτίωση αποδοτικότητας μεθόδων παραγωγής	91%
Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	83%

3.4. Οι Πέντε (5) μη πρόσφορες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.

Απαντήσεις επιχειρήσεων με αριθμό εργαζομένων 11- 50 άτομα

	ΟΧΙ, δεν είναι η προσφορότερη στρατηγική
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	87%
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	77%
Μείωση προσωπικού	77%
Διακοπή παραγωγής προϊόντων	73%
Κατάργηση τομέων επιχειρηματικής δραστηριότητας	62%

3.5. Οι Πέντε (5) προσφορότερες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.

Απαντήσεις επιχειρήσεων με αριθμό εργαζομένων 51- 100 άτομα

	ΝΑΙ, είναι η προσφορότερη στρατηγική
Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	95%
Σύναψη στρατηγικής συμμαχίας	90%
Βελτίωση χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων	90%
Βελτίωση αποδοτικότητας μεθόδων παραγωγής	90%
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	86%

3.6. Οι Πέντε (5) μη πρόσφορες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.

Απαντήσεις επιχειρήσεων με αριθμό εργαζομένων 51- 100 άτομα

	ΟΧΙ, δεν είναι η προσφορότερη στρατηγική
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	90%
Μείωση των εξόδων εκπαίδευσης	86%
Μείωση προσωπικού	71%
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	67%
Κατάργηση τομέων επιχειρηματικής δραστηριότητας	62%

3.7. Οι Πέντε (5) προσφορότερες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.

Απαντήσεις επιχειρήσεων με αριθμό εργαζομένων 101- 200 άτομα

	ΝΑΙ, είναι η προσφορότερη στρατηγική
Βελτίωση χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων	92%
Βελτίωση αποδοτικότητας μεθόδων παραγωγής	92%
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	92%
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	84%
Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	84%

3.8. Οι Πέντε (5) μη πρόσφορες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.

Απαντήσεις επιχειρήσεων με αριθμό εργαζομένων 101- 200 άτομα

	ΟΧΙ, δεν είναι η προσφορότερη στρατηγική
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	80%
Μείωση των εξόδων εκπαίδευσης	76%
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	72%
Μείωση τιμών πώλησης προϊόντων	64%
Μείωση προσωπικού	64%

3.9. Οι Πέντε (5) προσφορότερες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.

Απαντήσεις επιχειρήσεων με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα

	ΝΑΙ, είναι η προσφορότερη στρατηγική
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	100%
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	100%
Βελτίωση αποδοτικότητας μεθόδων παραγωγής	97%
Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	90%
Βελτίωση χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων	87%

3.10. Οι Πέντε (5) μη πρόσφορες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.

Απαντήσεις επιχειρήσεων με αριθμό εργαζομένων μεγαλύτερο από 200 άτομα

	ΟΧΙ, δεν είναι η προσφορότερη στρατηγική
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	83%
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	80%
Μείωση προσωπικού	80%
Μείωση τιμών πώλησης προϊόντων	80%
Μείωση των εξόδων εκπαίδευσης	77%

3.11. Οι Πέντε (5) προσφορότερες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.

Απαντήσεις επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών μικρότερο από 1 εκ. €

	ΝΑΙ, είναι η προσφορότερη στρατηγική
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	91%
Βελτίωση χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων	86%
Βελτίωση αποδοτικότητας μεθόδων παραγωγής	85%
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	85%
Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	83%

3.12. Οι Πέντε (5) μη πρόσφορες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.

Απαντήσεις επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών μικρότερο από 1 εκ. €

	ΟΧΙ, δεν είναι η προσφορότερη στρατηγική
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	75%
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	73%
Διακοπή παραγωγής προϊόντων	70%
Μείωση προσωπικού	70%
Μείωση τιμών πώλησης προϊόντων	61%

3.13. Οι Πέντε (5) προσφορότερες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.

Απαντήσεις επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €

	ΝΑΙ, είναι η προσφορότερη στρατηγική
Βελτίωση χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων	93%
Βελτίωση αποδοτικότητας μεθόδων παραγωγής	93%
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	93%
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	91%
Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	87%

3.14. Οι Πέντε (5) μη πρόσφορες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.

Απαντήσεις επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €

	ΟΧΙ, δεν είναι η προσφορότερη στρατηγική
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	87%
Μείωση προσωπικού	81%
Διακοπή παραγωγής προϊόντων	76%
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	72%
Μείωση τιμών πώλησης προϊόντων	58%

3.15. Οι Πέντε (5) προσφορότερες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.

Απαντήσεις επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €

	ΝΑΙ, είναι η προσφορότερη στρατηγική
Βελτίωση χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων	88%
Βελτίωση αποδοτικότητας μεθόδων παραγωγής	88%
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	85%
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	83%
Γενικότερες περικοπές στο κόστος λειτουργίας	78%

3.16. Οι Πέντε (5) μη πρόσφορες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.
Απαντήσεις επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €

	ΟΧΙ, δεν είναι η προσφορότερη στρατηγική
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	88%
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	70%
Μείωση προσωπικού	65%
Μείωση των εξόδων εκπαίδευσης	63%
Διακοπή παραγωγής προϊόντων	58%

3.17. Οι Πέντε (5) προσφορότερες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.
Απαντήσεις επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €

	ΝΑΙ, είναι η προσφορότερη στρατηγική
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	100%
Βελτίωση χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων	100%
Βελτίωση αποδοτικότητας μεθόδων παραγωγής	100%
Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	100%
Γενικότερες περικοπές στο κόστος λειτουργίας	91%

3.18. Οι Πέντε (5) μη πρόσφορες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.
Απαντήσεις επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €

	ΟΧΙ, δεν είναι η προσφορότερη στρατηγική
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	91%
Διακοπή παραγωγής προϊόντων	82%
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	82%
Κατάργηση τομέων επιχειρηματικής δραστηριότητας	82%
Μείωση προσωπικού	64%

3.19 Οι Πέντε (5) προσφορότερες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.
Απαντήσεις επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. €

	ΝΑΙ, είναι η προσφορότερη στρατηγική
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	94%
Βελτίωση αποδοτικότητας μεθόδων παραγωγής	92%
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	91%
Βελτίωση χαρακτηριστικών υπαρχόντων προϊόντων	89%
Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	88%

3.20. Οι Πέντε (5) μη πρόσφορες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.
Απαντήσεις επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. €

	ΟΧΙ, δεν είναι η προσφορότερη στρατηγική
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	83%
Μείωση των εξόδων εκπαίδευσης	80%
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	77%
Μείωση τιμών πώλησης προϊόντων	75%
Μείωση προσωπικού	74%

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4:

Οι Πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που επέλεξαν οι μεταποιητικές επιχειρήσεις του δείγματος για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης και οι Πέντε στρατηγικές που θα εφαρμόσουν τους επόμενους δώδεκα μήνες. Συνολική και κατά κύκλο εργασιών ανάλυση

Οι πέντε (5) στρατηγικές προτεραιότητες που ΕΠΕΛΕΞΑΝ και οι πέντε (5) που ΔΕΝ ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι μεταποιητικές επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. **ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ**

	Εγώ επέλεξα μέχρι σήμερα	Εγώ δεν επέλεξα μέχρι σήμερα
Βελτίωση χαρακτηριστικών προϊόντων	86%	14%
Βελτίωση αποδοτικότητας παραγωγής	83%	17%
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	75%	25%
Περικοπές στο κόστος λειτουργίας	75%	25%
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	74%	26%
Μείωση περιθωρίων κέρδους	61%	39%
Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	60%	40%
Αύξηση ενεργειακής αποδοτικότητας	55%	45%
Υλοποίηση επενδύσεων	55%	45%
Μείωση των εξόδων διαφήμισης	51%	49%
Μείωση τιμών πώλησης προϊόντων	49%	51%
Αύξηση προσφορών προϊόντων	45%	55%
Αναδιάρθρωση δανεισμού	39%	61%
Σύναψη στρατηγικής συμμαχίας	35%	65%
Μείωση των εξόδων εκπαίδευσης	29%	71%
Ανάπτυξη υπεργολαβίας	28%	72%
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	24%	76%
Σύναψη δανείου	24%	76%
Μείωση προσωπικού	21%	79%
Άλλο.....	20%	80%
Διακοπή παραγωγής προϊόντων	18%	82%
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	17%	83%
Κατάργηση τομέων δραστηριότητας	16%	84%
Εξαγορά άλλης επιχείρησης	14%	86%

Υπόμνημα:

- Με **κίτρινο χρώμα** έχουν επισημανθεί οι πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι επιχειρήσεις του δείγματος
- Με **γαλάζιο χρώμα** έχουν επισημανθεί οι πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που ΔΕΝ ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι επιχειρήσεις του δείγματος

Οι πέντε (5) στρατηγικές προτεραιότητες που ΘΑ ΕΦΑΡΜΟΣΟΥΝ και οι πέντε (5) που ΔΕΝ ΘΑ ΕΦΑΡΜΟΣΟΥΝ τους επόμενους 12 μήνες οι μεταποιητικές επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. **ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ**

	Τους επόμενους δώδεκα μήνες θα εφαρμόσω	Τους επόμενους δώδεκα μήνες δεν θα εφαρμόσω
Βελτίωση αποδοτικότητας παραγωγής	87%	13%
Βελτίωση χαρακτηριστικών προϊόντων	84%	16%
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	81%	19%
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	76%	24%
Περικοπές στο κόστος λειτουργίας	74%	26%
Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	68%	32%
Αύξηση ενεργειακής αποδοτικότητας	65%	35%
Υλοποίηση επενδύσεων	64%	36%
Αύξηση προσφορών προϊόντων	47%	53%
Μείωση των εξόδων διαφήμισης	47%	53%
Σύναψη στρατηγικής συμμαχίας	44%	56%
Αναδιάρθρωση δανεισμού	41%	59%
Ανάπτυξη υπεργολαβίας	32%	68%
Μείωση περιθωρίων κέρδους	31%	69%
Μείωση των εξόδων εκπαίδευσης	26%	74%
Μείωση τιμών πώλησης προϊόντων	23%	77%
Σύναψη δανείου	22%	78%
Κατάργηση τομέων δραστηριότητας	17%	83%
Εξαγορά άλλης επιχείρησης	17%	84%
Άλλο.....	16%	84%
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	15%	85%
Μείωση προσωπικού	14%	86%
Διακοπή παραγωγής προϊόντων	14%	86%
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	12%	88%

Υπόμνημα:

- Με κόκκινο χρώμα έχουν επισημανθεί οι πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι επιχειρήσεις του δείγματος
- Με πράσινο χρώμα έχουν επισημανθεί οι πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που ΔΕΝ ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι επιχειρήσεις του δείγματος

Οι πέντε (5) στρατηγικές προτεραιότητες που ΕΠΕΛΕΞΑΝ και οι πέντε (5) που ΔΕΝ ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι μεταποιητικές επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. **Απαντήσεις των επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών μικρότερο από 1 εκ. €**

	Εγώ επέλεξα μέχρι σήμερα	Εγώ δεν επέλεξα μέχρι σήμερα
Βελτίωση χαρακτηριστικών προϊόντων	81%	19%
Περιοχές στο κόστος λειτουργίας	77%	23%
Βελτίωση αποδοτικότητας παραγωγής	76%	24%
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	67%	33%
Μείωση περιθωρίων κέρδους	64%	36%
Μείωση των εξόδων διαφήμισης	60%	40%
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	59%	41%
Μείωση τιμών πώλησης προϊόντων	55%	45%
Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	54%	46%
Υλοποίηση επενδύσεων	50%	50%
Αύξηση ενεργειακής αποδοτικότητας	46%	54%
Αύξηση προσφορών προϊόντων	46%	54%
Αναδιάρθρωση δανεισμού	38%	62%
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	38%	62%
Μείωση των εξόδων εκπαίδευσης	34%	66%
Σύναψη στρατηγικής συμμαχίας	30%	70%
Ανάπτυξη υπεργολαβίας	29%	71%
Μείωση προσωπικού	27%	73%
Κατάργηση τομέων δραστηριότητας	27%	73%
Διακοπή παραγωγής προϊόντων	26%	74%
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	20%	80%
Άλλο.....	18%	82%
Σύναψη δανείου	17%	83%
Εξαγορά άλλης επιχείρησης	12%	88%

Υπόμνημα:

- Με **κίτρινο χρώμα** έχουν επισημανθεί οι πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι επιχειρήσεις του δείγματος
- Με **γαλάζιο χρώμα** έχουν επισημανθεί οι πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που ΔΕΝ ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι επιχειρήσεις του δείγματος

Οι πέντε (5) στρατηγικές προτεραιότητες που ΘΑ ΕΦΑΡΜΟΣΟΥΝ και οι πέντε (5) που ΔΕΝ ΘΑ ΕΦΑΡΜΟΣΟΥΝ τους επόμενους 12 μήνες οι μεταποιητικές επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. **Απαντήσεις των επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών μικρότερο από 1 εκ. €**

	Τους επόμενους δώδεκα μήνες θα εφαρμόσω	Τους επόμενους δώδεκα μήνες δεν θα εφαρμόσω
Βελτίωση χαρακτηριστικών προϊόντων	77%	23%
Βελτίωση αποδοτικότητας παραγωγής	76%	24%
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	73%	27%
Περικοπές στο κόστος λειτουργίας	68%	32%
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	67%	33%
Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	64%	36%
Αύξηση ενεργειακής αποδοτικότητας	55%	45%
Υλοποίηση επενδύσεων	54%	46%
Μείωση των εξόδων διαφήμισης	53%	47%
Αύξηση προσφορών προϊόντων	44%	56%
Σύναψη στρατηγικής συμμαχίας	41%	59%
Αναδιάρθρωση δανεισμού	39%	61%
Μείωση περιθωρίων κέρδους	32%	68%
Μείωση των εξόδων εκπαίδευσης	32%	68%
Ανάπτυξη υπεργολαβίας	31%	69%
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	25%	75%
Κατάργηση τομέων δραστηριότητας	22%	78%
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	20%	80%
Μείωση τιμών πώλησης προϊόντων	19%	81%
Μείωση προσωπικού	19%	81%
Διακοπή παραγωγής προϊόντων	16%	84%
Σύναψη δανείου	15%	85%
Εξαγορά άλλης επιχείρησης	13%	87%
Άλλο	7%	93%

Υπόμνημα:

- Με **κόκκινο χρώμα** έχουν επισημανθεί οι πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι επιχειρήσεις του δείγματος
- Με **πράσινο χρώμα** έχουν επισημανθεί οι πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που ΔΕΝ ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι επιχειρήσεις του δείγματος

Οι πέντε (5) στρατηγικές προτεραιότητες που ΕΠΕΛΕΞΑΝ και οι πέντε (5) που ΔΕΝ ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι μεταποιητικές επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. **Απαντήσεις των επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €**

	Εγώ επέλεξα μέχρι σήμερα	Εγώ δεν επέλεξα μέχρι σήμερα
Βελτίωση χαρακτηριστικών προϊόντων	87%	13%
Βελτίωση αποδοτικότητας παραγωγής	82%	18%
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	78%	22%
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	74%	26%
Μείωση περιθωρίων κέρδους	74%	26%
Περικοπές στο κόστος λειτουργίας	71%	29%
Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	64%	36%
Υλοποίηση επενδύσεων	60%	40%
Μείωση τιμών πώλησης προϊόντων	53%	47%
Αύξηση ενεργειακής αποδοτικότητας	53%	47%
Μείωση των εξόδων διαφήμισης	49%	51%
Αύξηση προσφορών προϊόντων	48%	52%
Σύναψη στρατηγικής συμμαχίας	41%	59%
Αναδιάρθρωση δανεισμού	35%	65%
Μείωση των εξόδων εκπαίδευσης	33%	67%
Ανάπτυξη υπεργολαβίας	31%	69%
Μείωση προσωπικού	24%	76%
Σύναψη δανείου	23%	77%
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	18%	82%
Άλλο.....	18%	82%
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	17%	83%
Εξαγορά άλλης επιχείρησης	10%	90%
Διακοπή παραγωγής προϊόντων	10%	90%
Κατάργηση τομέων δραστηριότητας	10%	90%

Υπόμνημα:

- Με **κίτρινο χρώμα** έχουν επισημανθεί οι πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι επιχειρήσεις του δείγματος
- Με **γαλάζιο χρώμα** έχουν επισημανθεί οι πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που ΔΕΝ ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι επιχειρήσεις του δείγματος

Οι πέντε (5) στρατηγικές προτεραιότητες που ΘΑ ΕΦΑΡΜΟΣΟΥΝ και οι πέντε (5) που ΔΕΝ ΘΑ ΕΦΑΡΜΟΣΟΥΝ τους επόμενους 12 μήνες οι μεταποιητικές επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. **Απαντήσεις των επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €**

	Τους επόμενους δώδεκα μήνες θα εφαρμόσω	Τους επόμενους δώδεκα μήνες δεν θα εφαρμόσω
Βελτίωση αποδοτικότητας παραγωγής	95%	5%
Βελτίωση χαρακτηριστικών προϊόντων	90%	10%
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	79%	21%
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	77%	23%
Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	75%	25%
Αύξηση ενεργειακής αποδοτικότητας	74%	26%
Περιοχές στο κόστος λειτουργίας	74%	26%
Υλοποίηση επενδύσεων	69%	31%
Μείωση των εξόδων διαφήμισης	62%	38%
Αύξηση προσφορών προϊόντων	58%	42%
Σύναψη στρατηγικής συμμαχίας	53%	47%
Αναδιάρθρωση δανεισμού	43%	57%
Μείωση τιμών πώλησης προϊόντων	35%	65%
Μείωση περιθωρίων κέρδους	34%	66%
Ανάπτυξη υπεργολαβίας	32%	68%
Μείωση των εξόδων εκπαίδευσης	29%	71%
Σύναψη δανείου	25%	75%
Κατάργηση τομέων δραστηριότητας	15%	85%
Μείωση προσωπικού	12%	88%
Εξαγορά άλλης επιχείρησης	11%	89%
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	10%	90%
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	10%	90%
Διακοπή παραγωγής προϊόντων	10%	90%
Άλλο.....	2%	98%

Υπόμνημα:

- Με κόκκινο χρώμα έχουν επισημανθεί οι πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι επιχειρήσεις του δείγματος
- Με πράσινο χρώμα έχουν επισημανθεί οι πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που ΔΕΝ ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι επιχειρήσεις του δείγματος

Οι πέντε (5) στρατηγικές προτεραιότητες που ΕΠΕΛΕΞΑΝ και οι πέντε (5) που ΔΕΝ ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι μεταποιητικές επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. **Απαντήσεις των επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €**

	Εγώ επέλεξα μέχρι σήμερα	Εγώ δεν επέλεξα μέχρι σήμερα
Βελτίωση χαρακτηριστικών προϊόντων	97%	3%
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	94%	6%
Βελτίωση αποδοτικότητας παραγωγής	94%	6%
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	88%	12%
Περικοπές στο κόστος λειτουργίας	77%	23%
Αύξηση ενεργειακής αποδοτικότητας	61%	39%
Μείωση περιθωρίων κέρδους	61%	39%
Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	59%	41%
Μείωση των εξόδων διαφήμισης	56%	44%
Μείωση τιμών πώλησης προϊόντων	49%	51%
Υλοποίηση επενδύσεων	41%	59%
Αύξηση προσφορών προϊόντων	36%	64%
Αναδιάρθρωση δανεισμού	35%	65%
Μείωση των εξόδων εκπαίδευσης	34%	66%
Σύναψη στρατηγικής συμμαχίας	33%	67%
Σύναψη δανείου	24%	76%
Ανάπτυξη υπεργολαβίας	22%	78%
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	19%	81%
Διακοπή παραγωγής προϊόντων	18%	82%
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	17%	83%
Άλλο.....	16%	84%
Κατάργηση τομέων δραστηριότητας	15%	85%
Μείωση προσωπικού	13%	87%
Εξαγορά άλλης επιχείρησης	9%	91%

Υπόμνημα:

- Με **κίτρινο χρώμα** έχουν επισημανθεί οι πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι επιχειρήσεις του δείγματος
- Με **γαλάζιο χρώμα** έχουν επισημανθεί οι πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που ΔΕΝ ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι επιχειρήσεις του δείγματος

Οι πέντε (5) στρατηγικές προτεραιότητες που ΘΑ ΕΦΑΡΜΟΣΟΥΝ και οι πέντε (5) που ΔΕΝ ΘΑ ΕΦΑΡΜΟΣΟΥΝ τους επόμενους 12 μήνες οι μεταποιητικές επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. **Απαντήσεις των επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €**

	Τους επόμενους δώδεκα μήνες θα εφαρμόσω	Τους επόμενους δώδεκα μήνες δεν θα εφαρμόσω
Βελτίωση αποδοτικότητας παραγωγής	97%	3%
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	94%	6%
Βελτίωση χαρακτηριστικών προϊόντων	88%	12%
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	77%	23%
Περικοπές στο κόστος λειτουργίας	71%	29%
Υλοποίηση επενδύσεων	59%	41%
Αύξηση ενεργειακής αποδοτικότητας	57%	43%
Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	56%	44%
Μείωση των εξόδων διαφήμισης	44%	56%
Αναδιάρθρωση δανεισμού	43%	57%
Σύναψη στρατηγικής συμμαχίας	39%	61%
Αύξηση προσφορών προϊόντων	36%	64%
Μείωση των εξόδων εκπαίδευσης	35%	65%
Ανάπτυξη υπεργολαβίας	33%	67%
Μείωση περιθωρίων κέρδους	29%	71%
Σύναψη δανείου	26%	74%
Κατάργηση τομέων δραστηριότητας	24%	76%
Μείωση τιμών πώλησης προϊόντων	23%	77%
Εξαγορά άλλης επιχείρησης	20%	80%
Διακοπή παραγωγής προϊόντων	18%	82%
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	13%	87%
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	9%	91%
Μείωση προσωπικού	6%	94%
Άλλο.....	4%	96%

Υπόμνημα:

- Με κόκκινο χρώμα έχουν επισημανθεί οι πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι επιχειρήσεις του δείγματος
- Με πράσινο χρώμα έχουν επισημανθεί οι πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που ΔΕΝ ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι επιχειρήσεις του δείγματος

Οι πέντε (5) στρατηγικές προτεραιότητες που ΕΠΕΛΕΞΑΝ και οι πέντε (5) που ΔΕΝ ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι μεταποιητικές επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης και οι πέντε στρατηγικές που θα εφαρμόσουν τους επόμενους 12 μήνες. **Απαντήσεις των επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €**

	Εγώ επέλεξα μέχρι σήμερα	Εγώ δεν επέλεξα μέχρι σήμερα
Βελτίωση χαρακτηριστικών προϊόντων	100%	0%
Βελτίωση αποδοτικότητας παραγωγής	100%	0%
Περικοπές στο κόστος λειτουργίας	78%	22%
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	75%	25%
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	75%	25%
Μείωση περιθωρίων κέρδους	67%	33%
Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	67%	33%
Αύξηση ενεργειακής αποδοτικότητας	67%	33%
Μείωση των εξόδων εκπαίδευσης	56%	44%
Αύξηση προσφορών προϊόντων	56%	44%
Μείωση των εξόδων διαφήμισης	56%	44%
Μείωση τιμών πώλησης προϊόντων	44%	56%
Σύναψη στρατηγικής συμμαχίας	44%	56%
Αναδιάρθρωση δανεισμού	40%	60%
Ανάπτυξη υπεργολαβίας	33%	67%
Υλοποίηση επενδύσεων	25%	75%
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	22%	78%
Σύναψη δανείου	22%	78%
Κατάργηση τομέων δραστηριότητας	20%	80%
Άλλο.....	17%	83%
Μείωση προσωπικού	11%	89%
Διακοπή παραγωγής προϊόντων	11%	89%
Εξαγορά άλλης επιχείρησης	11%	89%
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	0%	100%

Υπόμνημα:

- Με **κίτρινο χρώμα** έχουν επισημανθεί οι πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι επιχειρήσεις του δείγματος
- Με **γαλάζιο χρώμα** έχουν επισημανθεί οι πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που ΔΕΝ ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι επιχειρήσεις του δείγματος

Οι πέντε (5) στρατηγικές προτεραιότητες που ΘΑ ΕΦΑΡΜΟΣΟΥΝ και οι πέντε (5) που ΔΕΝ ΘΑ ΕΦΑΡΜΟΣΟΥΝ τους επόμενους 12 μήνες οι μεταποιητικές επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. **Απαντήσεις των επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €**

	Τους επόμενους δώδεκα μήνες θα εφαρμόσω	Τους επόμενους δώδεκα μήνες δεν θα εφαρμόσω
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	100%	0%
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	100%	0%
Περιοχές στο κόστος λειτουργίας	100%	0%
Βελτίωση χαρακτηριστικών προϊόντων	100%	0%
Βελτίωση αποδοτικότητας παραγωγής	100%	0%
Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	88%	13%
Αύξηση ενεργειακής αποδοτικότητας	88%	13%
Αύξηση προσφορών προϊόντων	63%	38%
Σύναψη στρατηγικής συμμαχίας	50%	50%
Μείωση των εξόδων εκπαίδευσης	50%	50%
Υλοποίηση επενδύσεων	44%	56%
Αναδιάρθρωση δανεισμού	38%	63%
Μείωση των εξόδων διαφήμισης	38%	63%
Μείωση περιθωρίων κέρδους	38%	63%
Εξαγορά άλλης επιχείρησης	25%	75%
Ανάπτυξη υπεργολαβίας	25%	75%
Μείωση τιμών πώλησης προϊόντων	25%	75%
Μείωση προσωπικού	22%	78%
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	14%	86%
Κατάργηση τομέων δραστηριότητας	13%	88%
Σύναψη δανείου	13%	88%
Άλλο.....	1%	99%
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	0%	100%
Διακοπή παραγωγής προϊόντων	0%	100%

Υπόμνημα:

- Με κόκκινο χρώμα έχουν επισημανθεί οι πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι επιχειρήσεις του δείγματος
- Με πράσινο χρώμα έχουν επισημανθεί οι πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που ΔΕΝ ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι επιχειρήσεις του δείγματος

Οι πέντε (5) στρατηγικές προτεραιότητες που ΕΠΕΛΕΞΑΝ και οι πέντε (5) που ΔΕΝ ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι μεταποιητικές επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. **Απαντήσεις των επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. €**

	Εγώ επέλεξα μέχρι σήμερα	Εγώ δεν επέλεξα μέχρι σήμερα
Βελτίωση αποδοτικότητας παραγωγής	89%	11%
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	87%	13%
Βελτίωση χαρακτηριστικών προϊόντων	84%	16%
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	77%	23%
Περικοπές στο κόστος λειτουργίας	73%	27%
Υλοποίηση επενδύσεων	69%	31%
Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	67%	33%
Αύξηση ενεργειακής αποδοτικότητας	66%	34%
Αναδιάρθρωση δανεισμού	48%	52%
Μείωση περιθωρίων κέρδους	44%	56%
Αύξηση προσφορών προϊόντων	43%	57%
Σύναψη στρατηγικής συμμαχίας	38%	62%
Σύναψη δανείου	37%	63%
Μείωση των εξόδων διαφήμισης	35%	65%
Μείωση τιμών πώλησης προϊόντων	34%	66%
Ανάπτυξη υπεργολαβίας	27%	73%
Άλλο.....	25%	75%
Εξαγορά άλλης επιχείρησης	24%	76%
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	15%	85%
Διακοπή παραγωγής προϊόντων	13%	87%
Μείωση προσωπικού	11%	89%
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	11%	89%
Μείωση των εξόδων εκπαίδευσης	10%	90%
Κατάργηση τομέων δραστηριότητας	5%	95%

Υπόμνημα:

- Με **κίτρινο χρώμα** έχουν επισημανθεί οι πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι επιχειρήσεις του δείγματος
- Με **γαλάζιο χρώμα** έχουν επισημανθεί οι πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που ΔΕΝ ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι επιχειρήσεις του δείγματος

Οι πέντε (5) στρατηγικές προτεραιότητες που ΘΑ ΕΦΑΡΜΟΣΟΥΝ και οι πέντε (5) που ΔΕΝ ΘΑ ΕΦΑΡΜΟΣΟΥΝ τους επόμενους 12 μήνες οι μεταποιητικές επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. **Απαντήσεις των επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. €**

	Τους επόμενους δώδεκα μήνες θα εφαρμόσω	Τους επόμενους δώδεκα μήνες δεν θα εφαρμόσω
Βελτίωση αποδοτικότητας παραγωγής	90%	10%
Ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας	88%	12%
Ανάπτυξη νέων προϊόντων	84%	16%
Υλοποίηση επενδύσεων	84%	16%
Βελτίωση χαρακτηριστικών προϊόντων	83%	17%
Περικοπές στο κόστος λειτουργίας	80%	20%
Αύξηση ενεργειακής αποδοτικότητας	77%	23%
Ανάπτυξη δράσεων καινοτομίας	74%	26%
Αύξηση προσφορών προϊόντων	48%	52%
Σύναψη στρατηγικής συμμαχίας	44%	56%
Αναδιάρθρωση δανεισμού	42%	58%
Ανάπτυξη υπεργολαβίας	32%	68%
Σύναψη δανείου	31%	69%
Μείωση των εξόδων διαφήμισης	29%	71%
Εξαγορά άλλης επιχείρησης	26%	74%
Μείωση περιθωρίων κέρδους	26%	74%
Μείωση τιμών πώλησης προϊόντων	16%	84%
Διακοπή παραγωγής προϊόντων	14%	86%
Μείωση προσωπικού	14%	86%
Κατάργηση τομέων δραστηριότητας	8%	92%
Μείωση των εξόδων εκπαίδευσης	6%	94%
Μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας	4%	96%
Μείωση καθαρών αποδοχών προσωπικού	4%	96%
Άλλο.....	4%	96%

Υπόμνημα:

- Με κόκκινο χρώμα έχουν επισημανθεί οι πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι επιχειρήσεις του δείγματος
- Με πράσινο χρώμα έχουν επισημανθεί οι πέντε στρατηγικές προτεραιότητες που ΔΕΝ ΕΠΕΛΕΞΑΝ οι επιχειρήσεις του δείγματος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5:

Βελτίωση / Ωφέλεια των επιχειρήσεων του δείγματος εξ' αιτίας κάποιων παραγόντων ή/και γεγονότων που συνέβησαν λόγω της οικονομικής κρίσης. Διερεύνηση σε 15 τομείς

Υπόμνημα:

- Με κόκκινο χρώμα έχει επισημανθεί το ποσοστό βελτίωσης για το σύνολο του δείγματος
- Με πράσινο χρώμα έχει επισημανθεί το ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ποσοστό βελτίωσης ανεξάρτητα από το κριτήριο στο οποίο εμφανίζεται (αριθμός εργαζομένων ή κύκλος εργασιών)

Οργάνωση συνολικά της επιχείρησης	Βελτιώθηκε/ ωφελήθηκε	Παρέμεινε ίδια
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	56%	40%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	43%	50%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	60%	39%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	62%	33%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	64%	36%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	83%	17%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	44%	50%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	57%	43%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	73%	25%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	55%	45%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	69%	28%

Ανάπτυξη νέων προϊόντων	Βελτιώθηκε/ ωφελήθηκε	Παρέμεινε ίδια
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	59%	38%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	56%	40%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	58%	40%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	67%	29%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	60%	40%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	73%	23%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	58%	38%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	57%	43%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	58%	38%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	55%	45%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	66%	29%

Εξαγωγές	Βελτιώθηκε/ ωφελήθηκε	Παρέμεινε ίδια
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	51%	42%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	31%	54%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	56%	41%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	67%	29%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	68%	28%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	83%	17%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	38%	50%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	51%	46%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	55%	43%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	64%	27%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	71%	25%

Προσαρμογή υπάρχοντων προϊόντων σε συγκεκριμένες απαιτήσεις πελατών	Βελτιώθηκε/ ωφελήθηκε	Παρέμεινε ίδια
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	64%	32%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	65%	30%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	63%	33%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	57%	38%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	60%	36%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	67%	30%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	63%	33%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	67%	31%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	63%	30%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	64%	27%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	62%	34%

Ανάπτυξη νέων υπηρεσιών	Βελτιώθηκε/ ωφελήθηκε	Παρέμεινε ίδια
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	47%	45%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	47%	48%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	44%	45%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	52%	43%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	40%	52%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	57%	30%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	45%	47%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	45%	49%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	48%	40%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	64%	36%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	48%	42%

Προμήθειες	Βελτιώθηκε/ ωφελήθηκε	Παρέμεινε ίδια
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	45%	50%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	32%	62%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	49%	47%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	48%	48%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	52%	44%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	73%	20%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	35%	60%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	40%	57%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	55%	35%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	64%	36%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	58%	35%

Marketing	Βελτιώθηκε/ ωφελήθηκε	Παρέμεινε ίδια
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	42%	52%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	38%	57%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	39%	54%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	38%	57%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	44%	48%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	67%	30%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	39%	56%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	37%	60%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	35%	53%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	45%	36%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	55%	42%

Σχέσεις με πελάτες	Βελτιώθηκε/ ωφελήθηκε	Παρέμεινε ίδια
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	55%	43%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	54%	43%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	51%	46%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	48%	52%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	56%	44%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	73%	23%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	56%	41%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	51%	48%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	43%	53%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	55%	45%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	63%	34%

Καινοτομία και μεταφορά τεχνολογίας	Βελτιώθηκε/ ωφελήθηκε	Παρέμεινε ίδια
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	39%	50%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	32%	57%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	35%	50%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	57%	29%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	44%	48%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	60%	33%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	32%	55%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	34%	58%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	35%	53%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	55%	27%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	55%	34%

Νοοτροπία στελεχών: σκέπτονται πλέον με τρόπο πιο αποτελεσματικό	Βελτιώθηκε/ ωφελήθηκε	Παρέμεινε ίδια
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	65%	27%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	57%	35%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	62%	28%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	67%	24%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	84%	12%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	90%	3%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	56%	34%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	66%	30%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	65%	25%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	55%	27%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	85%	11%

Η κρίση συνέβαλλε στο να γίνει η επιχείρηση περισσότερο αποδοτική απ' ό,τι στο παρελθόν	Βελτιώθηκε/ ωφελήθηκε	Παρέμεινε ίδια
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	57%	38%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	47%	47%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	60%	37%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	57%	38%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	64%	24%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	77%	17%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	48%	45%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	55%	42%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	63%	35%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	45%	36%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	72%	22%

Διακοπή λειτουργίας ανταγωνιστή ή ανταγωνιστών	Βελτιώθηκε/ ωφελήθηκε	Παρέμεινε ίδια
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	34%	50%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	38%	45%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	34%	50%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	33%	52%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	20%	56%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	27%	60%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	34%	48%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	40%	48%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	35%	45%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	36%	45%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	25%	60%

Πρόγραμμα κρατικής χρηματοδότησης στο πλαίσιο της κρίσης	Βελτιώθηκε/ ωφελήθηκε	Παρέμεινε ίδια
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	10%	67%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	5%	64%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	15%	69%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	14%	62%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	12%	64%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	3%	77%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	7%	62%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	15%	75%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	5%	75%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	9%	55%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	12%	66%

Μείωση γραφειοκρατίας λόγω μεταρρυθμίσεων που έγιναν	Βελτιώθηκε/ ωφελήθηκε	Παρέμεινε ίδια
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	14%	69%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	12%	67%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	14%	68%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	14%	71%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	12%	72%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	23%	73%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	12%	68%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	13%	72%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	13%	63%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	0%	73%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	22%	69%

Ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων λόγω μεταρρυθμίσεων	Βελτιώθηκε/ ωφελήθηκε	Παρέμεινε ίδια
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	17%	65%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	18%	60%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	13%	72%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	24%	67%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	20%	52%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	20%	67%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	15%	62%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	16%	75%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	13%	65%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	9%	73%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	25%	58%

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6:

Οι προοπτικές που διαγράφονται τους επόμενους 12 μήνες, για σειρά από λειτουργικούς παράγοντες / μεγέθη. Συνολική παρουσίαση και ανάλυση κατά τάξη μεγέθους εργαζομένων και κύκλου εργασιών

Υπόμνημα:

- Με **κίτρινο χρώμα** έχει επισημανθεί το ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ποσοστό στο σύνολο του δείγματος
- Με **μπλε χρώμα** έχει επισημανθεί το ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ποσοστό στις άλλες δυο κατηγορίες ανεξάρτητα από το κριτήριο στο οποίο εμφανίζεται (αριθμός εργαζομένων ή κύκλος εργασιών)

Πωλήσεις	Θα αυξηθούν	Θα παραμείνουν ίδιες	Θα μειωθούν
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	50%	27%	18%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	30%	36%	29%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	55%	27%	10%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	52%	10%	38%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	72%	20%	8%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	87%	10%	0%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	35%	33%	25%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	45%	33%	16%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	53%	20%	18%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	55%	9%	36%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	78%	15%	5%

Όγκος παραγωγής	Θα αυξηθεί	Θα παραμείνουν ίδιοι	Θα μειωθεί
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	49%	26%	19%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	27%	33%	33%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	58%	24%	10%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	52%	19%	29%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	72%	20%	8%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	77%	20%	0%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	33%	31%	28%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	48%	28%	16%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	53%	23%	18%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	55%	18%	27%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	74%	20%	5%

Καθαρά κέρδη	Θα αυξηθούν	Θα παραμείνουν ίδια	Θα μειωθούν
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	39%	21%	33%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	23%	23%	48%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	41%	26%	23%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	33%	19%	43%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	56%	12%	24%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	80%	3%	13%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	30%	21%	43%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	34%	27%	33%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	38%	28%	23%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	36%	0%	45%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	62%	14%	20%

Ρευστότητα	Θα αυξηθεί	Θα παραμείνουν ίδια	Θα μειωθεί
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	31%	31%	33%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	19%	26%	50%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	35%	36%	23%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	24%	33%	43%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	40%	32%	20%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	63%	27%	7%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	24%	25%	47%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	28%	34%	31%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	35%	35%	23%

Ρευστότητα	Θα αυξηθεί	Θα παραμείνουν ίδια	Θα μειωθεί
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	36%	36%	27%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	45%	34%	17%

Κόστος δανεισμού	Θα αυξηθεί	Θα παραμείνει ίδιο	Θα μειωθεί
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	16%	41%	20%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	18%	31%	18%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	14%	46%	21%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	33%	33%	14%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	12%	44%	24%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	7%	60%	23%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	19%	33%	17%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	15%	42%	16%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	10%	43%	30%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	36%	36%	18%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	12%	52%	23%

Αριθμός πελατών	Θα αυξηθεί	Θα παραμείνει ίδιος	Θα μειωθεί
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	44%	32%	17%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	34%	31%	28%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	52%	28%	13%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	29%	48%	14%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	40%	40%	12%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	67%	33%	0%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	40%	28%	25%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	46%	31%	16%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	48%	25%	15%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	27%	55%	9%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	49%	40%	8%

Απαιτήσεις από τους πελάτες μας	Θα αυξηθούν	Θα παραμείνουν ίδιες	Θα μειωθούν
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	39%	45%	10%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	37%	45%	12%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	39%	45%	11%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	67%	24%	5%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	36%	56%	4%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	33%	53%	10%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	34%	45%	15%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	45%	45%	4%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	48%	30%	13%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	45%	55%	0%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	35%	54%	8%

Ζήτηση στην ΕΕ	Θα αυξηθεί	Θα παραμείνουν ίδια	Θα μειωθεί
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	40%	34%	9%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	21%	38%	13%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	47%	33%	7%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	43%	33%	10%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	64%	32%	4%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	70%	27%	0%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	26%	37%	10%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	42%	36%	9%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	43%	30%	13%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	55%	36%	0%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	62%	31%	5%

Ζήτηση σε χώρες εκτός ΕΕ	Θα αυξηθεί	Θα παραμείνουν ίδια	Θα μειωθεί
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	41%	29%	8%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	23%	31%	13%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	45%	32%	6%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	29%	38%	14%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	64%	20%	4%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	83%	13%	0%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	27%	32%	10%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	39%	33%	7%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	38%	33%	13%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	36%	27%	0%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	71%	20%	5%

Κόστος εργασίας	Θα αυξηθεί	Θα παραμείνει ίδιο	Θα μειωθεί
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	28%	57%	9%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	24%	57%	10%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	26%	61%	9%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	62%	24%	10%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	16%	72%	4%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	37%	57%	7%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	27%	56%	8%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	22%	58%	15%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	33%	55%	8%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	55%	45%	0%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	28%	62%	8%

Αριθμός εργαζομένων	Θα αυξηθεί	Θα παραμείνει ίδιος	Θα μειωθεί
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	27%	57%	11%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	14%	62%	20%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	28%	62%	6%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	33%	38%	10%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	28%	60%	8%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	70%	27%	0%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	16%	62%	18%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	22%	64%	12%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	33%	50%	5%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	27%	64%	9%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	49%	43%	3%

Τιμές των προϊόντων των προμηθευτών	Θα αυξηθούν	Θα παραμείνουν ίδιες	Θα μειωθούν
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	37%	43%	7%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	36%	42%	8%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	41%	42%	6%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	33%	48%	5%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	24%	44%	16%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	40%	47%	3%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	38%	42%	7%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	43%	40%	6%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	35%	43%	5%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	27%	45%	9%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	32%	48%	9%

Ανείσπρακτες οφειλές	Θα αυξηθούν	Θα παραμείνουν ίδιες	Θα μειωθούν
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	25%	52%	13%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	26%	50%	14%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	21%	55%	14%

Ανείσπρακτες οφειλές	Θα αυξηθούν	Θα παραμείνουν ίδιες	Θα μειωθούν
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	62%	29%	5%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	12%	68%	4%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	23%	53%	17%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	22%	50%	15%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	34%	45%	12%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	23%	60%	8%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	27%	55%	9%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	23%	57%	12%

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 7:

Οι προοπτικές που διαγράφονται τους επόμενους 12 μήνες, για τον κλάδο, τη βιομηχανία, την ανάπτυξη και τη χώρα. Συνολική παρουσίαση και ανάλυση κατά τάξη μεγέθους εργαζομένων και κύκλου εργασιών

Υπόμνημα:

- Με **πράσινο χρώμα** έχει επισημανθεί το ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ποσοστό στο σύνολο του δείγματος
- Με **κόκκινο χρώμα** έχει επισημανθεί το ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ποσοστό στις άλλες δυο κατηγορίες ανεξάρτητα από το κριτήριο στο οποίο εμφανίζεται (αριθμός εργαζομένων ή κύκλος εργασιών)

Προοπτικές για την ίδια την επιχείρηση	Καλύτερες	Ίδιες	Χειρότερες
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	47%	31%	17%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	29%	36%	30%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	51%	32%	12%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	43%	38%	14%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	64%	28%	4%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	87%	10%	0%
Επιχειρήσεις με έδρα την Ήπειρο	56%	33%	11%
Επιχειρήσεις με έδρα τη Δυτική Μακεδονία	43%	39%	14%
Επιχειρήσεις με έδρα την Κεντρική Μακεδονία	48%	30%	16%
Επιχειρήσεις με έδρα την Ανατολική Μακεδονία - Θράκη	40%	31%	24%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	32%	36%	26%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	49%	36%	15%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	45%	30%	15%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	36%	36%	18%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	74%	18%	5%

Προοπτικές για τον κλάδο στον οποίο ανήκει η επιχείρηση	Καλύτερες	Ίδιες	Χειρότερες
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	20%	39%	35%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	14%	34%	48%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	17%	47%	30%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	38%	14%	38%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	16%	48%	24%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	47%	43%	7%
Επιχειρήσεις με έδρα την Ήπειρο	39%	44%	17%
Επιχειρήσεις με έδρα τη Δυτική Μακεδονία	25%	32%	36%
Επιχειρήσεις με έδρα την Κεντρική Μακεδονία	18%	41%	36%
Επιχειρήσεις με έδρα την Ανατολική Μακεδονία - Θράκη	21%	36%	36%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	17%	36%	41%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	15%	40%	42%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	23%	35%	33%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	18%	36%	36%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	31%	48%	17%

Προοπτικές για την περιφέρεια στην οποία είναι εγκατεστημένη η επιχείρηση	Καλύτερες	Ίδιες	Χειρότερες
Επιχειρήσεις με έδρα την Ήπειρο	17%	44%	33%
Επιχειρήσεις με έδρα τη Δυτική Μακεδονία	14%	18%	54%
Επιχειρήσεις με έδρα την Κεντρική Μακεδονία	9%	39%	43%
Επιχειρήσεις με έδρα την Ανατολική Μακεδονία - Θράκη	9%	26%	52%

Προοπτικές για τη βιομηχανία στη Βόρεια Ελλάδα	Καλύτερες	Ίδιες	Χειρότερες
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	11%	30%	49%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	9%	18%	60%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	12%	34%	43%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	19%	33%	38%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	0%	48%	40%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	17%	40%	40%
Επιχειρήσεις με έδρα την Ήπειρο	17%	44%	22%
Επιχειρήσεις με έδρα τη Δυτική Μακεδονία	14%	18%	54%
Επιχειρήσεις με έδρα την Κεντρική Μακεδονία	11%	32%	49%
Επιχειρήσεις με έδρα την Ανατολική Μακεδονία - Θράκη	7%	24%	52%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	10%	21%	53%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	12%	28%	49%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	10%	33%	50%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	9%	27%	55%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	11%	46%	38%

Προοπτικές για τη βιομηχανία στη χώρα	Καλύτερες	Ίδιες	Χειρότερες
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	10%	28%	50%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	8%	17%	63%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	8%	37%	43%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	24%	24%	43%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	0%	48%	40%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	20%	27%	43%
Επιχειρήσεις με έδρα την Ήπειρο	17%	33%	39%
Επιχειρήσεις με έδρα τη Δυτική Μακεδονία	7%	25%	57%
Επιχειρήσεις με έδρα την Κεντρική Μακεδονία	9%	31%	50%
Επιχειρήσεις με έδρα την Ανατολική Μακεδονία - Θράκη	10%	17%	52%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	9%	19%	56%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	9%	33%	48%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	8%	35%	50%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	9%	18%	55%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	12%	37%	43%

Προοπτικές για τη βελτίωση του εξωτερικού περιβάλλοντος δραστηριοποίησης των μεταποιητικών επιχειρήσεων	Καλύτερες	Ίδιες	Χειρότερες
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	15%	35%	35%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	12%	30%	40%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	15%	35%	38%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	10%	48%	19%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	8%	56%	20%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	37%	33%	27%
Επιχειρήσεις με έδρα την Ήπειρο	22%	39%	22%
Επιχειρήσεις με έδρα τη Δυτική Μακεδονία	14%	29%	43%
Επιχειρήσεις με έδρα την Κεντρική Μακεδονία	15%	37%	36%
Επιχειρήσεις με έδρα την Ανατολική Μακεδονία - Θράκη	12%	31%	31%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	15%	29%	36%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	10%	37%	39%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	15%	35%	35%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	0%	36%	45%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	23%	45%	26%

Προοπτικές για τη σχέση κράτους – επιχείρησης	Καλύτερες	Ίδιες	Χειρότερες
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	5%	27%	59%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	5%	20%	69%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	4%	28%	58%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	10%	29%	57%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	8%	40%	40%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	7%	40%	47%
Επιχειρήσεις με έδρα την Ήπειρο	6%	33%	61%
Επιχειρήσεις με έδρα τη Δυτική Μακεδονία	4%	21%	71%
Επιχειρήσεις με έδρα την Κεντρική Μακεδονία	5%	30%	58%
Επιχειρήσεις με έδρα την Ανατολική Μακεδονία - Θράκη	7%	19%	59%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	4%	19%	70%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	6%	30%	51%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	5%	25%	65%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	0%	27%	64%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	8%	42%	45%

Προοπτικές για την ανάπτυξη στη χώρα	Καλύτερες	Ίδιες	Χειρότερες
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	8%	32%	52%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	6%	20%	67%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	6%	39%	47%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	19%	24%	48%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	4%	48%	36%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	17%	43%	33%
Επιχειρήσεις με έδρα την Ήπειρο	17%	39%	44%
Επιχειρήσεις με έδρα τη Δυτική Μακεδονία	4%	29%	57%
Επιχειρήσεις με έδρα την Κεντρική Μακεδονία	8%	32%	53%
Επιχειρήσεις με έδρα την Ανατολική Μακεδονία - Θράκη	7%	33%	52%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	8%	21%	65%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	4%	39%	48%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	10%	33%	48%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	9%	9%	73%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	11%	49%	34%

Προοπτικές για την ίδια τη χώρα	Καλύτερες	Ίδιες	Χειρότερες
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	7%	32%	52%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 1 - 10	5%	19%	66%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 11 - 50	8%	39%	45%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 51 - 100	14%	29%	48%
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων 101 - 200	4%	44%	40%
Επιχειρήσεις με περισσότερα από 200 άτομα	10%	47%	33%
Επιχειρήσεις με έδρα την Ήπειρο	17%	39%	44%
Επιχειρήσεις με έδρα τη Δυτική Μακεδονία	4%	29%	57%
Επιχειρήσεις με έδρα την Κεντρική Μακεδονία	7%	32%	53%
Επιχειρήσεις με έδρα την Ανατολική Μακεδονία - Θράκη	7%	33%	47%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 1 εκ. €	6%	21%	64%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	9%	33%	48%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	8%	38%	45%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	9%	27%	55%
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών περισσότερο από 10 εκ. €	8%	48%	37%

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 8:

Οι ΤΡΕΙΣ ΠΥΛΩΝΕΣ βιομηχανικής πολιτικής

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ 1-10

Οι πολιτικές ενίσχυσης της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειας	45%
Τα προγράμματα χρηματοδοτικής υποστήριξης (Αναπτυξιακός Νόμος, ΕΣΠΑ, κλπ.)	34%
Η πρόσβαση σε κεφάλαια χρηματοδότησης	27%
Η απλοποίηση της νομοθεσίας που αφορά στη μεταποίηση	27%
Η βελτίωση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων	25%
Η διασύνδεση της βιομηχανίας με το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας	23%
Η μείωση του κόστους χρηματοδότησης	22%
Η βελτίωση των βασικών υποδομών της χώρας (σιδηροδρομικό και οδικό δίκτυο, λιμάνια, logistics hubs, κλπ..).	21%
Οι επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες και σε καινοτομία	19%
Η αναμόρφωση του ρυθμιστικού/νομοθετικού πλαισίου λειτουργίας των αγορών	17%
Οι πολιτικές ενίσχυσης της καινοτομικής ικανότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων	16%
Η άσκηση έμμεσης κλαδικής πολιτικής / Η αναδιάρθρωση συγκεκριμένων κλάδων της μεταποίησης	13%
Η βελτίωση των υποδομών σε υπάρχουσες βιομηχανικές περιοχές	13%
Η παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων με το μικρότερο δυνατό περιβαλλοντικό αποτύπωμα, και σύμφωνα με το μοντέλο της κυκλικής οικονομίας	10%
Άλλος	6%
Η ανάπτυξη νέων βιομηχανικών περιοχών	4%
ΔΓ / ΔΑ	2%

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ 11 - 50

Οι πολιτικές ενίσχυσης της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειας	50%
Η μείωση του κόστους χρηματοδότησης	33%
Η απλοποίηση της νομοθεσίας που αφορά στη μεταποίηση	30%
Η διασύνδεση της βιομηχανίας με το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας	28%
Η βελτίωση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων	27%
Η αναμόρφωση του ρυθμιστικού/νομοθετικού πλαισίου λειτουργίας των αγορών	24%
Τα προγράμματα χρηματοδοτικής υποστήριξης (Αναπτυξιακός Νόμος, ΕΣΠΑ, κλπ.)	23%
Η πρόσβαση σε κεφάλαια χρηματοδότησης	23%
Η βελτίωση των βασικών υποδομών της χώρας (σιδηροδρομικό και οδικό δίκτυο, λιμάνια, logistics hubs, κλπ..).	19%
Οι επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες και σε καινοτομία	16%
Η βελτίωση των υποδομών σε υπάρχουσες βιομηχανικές περιοχές	15%
Οι πολιτικές ενίσχυσης της καινοτομικής ικανότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων	14%
Η άσκηση έμμεσης κλαδικής πολιτικής / Η αναδιάρθρωση συγκεκριμένων κλάδων της μεταποίησης	9%
Η ανάπτυξη νέων βιομηχανικών περιοχών	9%
Άλλος	6%
Η παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων με το μικρότερο δυνατό περιβαλλοντικό αποτύπωμα, και σύμφωνα με το μοντέλο της κυκλικής οικονομίας	4%
ΔΓ / ΔΑ	2%

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ 51 - 100

Οι πολιτικές ενίσχυσης της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειας	57%
Η μείωση του κόστους χρηματοδότησης	33%
Η πρόσβαση σε κεφάλαια χρηματοδότησης	33%
Οι επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες και σε καινοτομία	33%
Τα προγράμματα χρηματοδοτικής υποστήριξης (Αναπτυξιακός Νόμος, ΕΣΠΑ, κλπ.)	29%
Οι πολιτικές ενίσχυσης της καινοτομικής ικανότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων	29%
Η απλοποίηση της νομοθεσίας που αφορά στη μεταποίηση	14%
Η διασύνδεση της βιομηχανίας με το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας	14%
Η βελτίωση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων	10%
Η αναμόρφωση του ρυθμιστικού/νομοθετικού πλαισίου λειτουργίας των αγορών	10%
Η βελτίωση των βασικών υποδομών της χώρας (σιδηροδρομικό και οδικό δίκτυο, λιμάνια, logistics hubs, κλπ..).	10%
Η παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων με το μικρότερο δυνατό περιβαλλοντικό αποτύπωμα, και σύμφωνα με το μοντέλο της κυκλικής οικονομίας	10%
Άλλος	5%
ΔΓ / ΔΑ	5%
Η βελτίωση των υποδομών σε υπάρχουσες βιομηχανικές περιοχές	0%
Η άσκηση έμμεσης κλαδικής πολιτικής / Η αναδιάρθρωση συγκεκριμένων κλάδων της μεταποίησης	0%
Η ανάπτυξη νέων βιομηχανικών περιοχών	0%

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ 101 - 200

Οι πολιτικές ενίσχυσης της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειας	60%
Τα προγράμματα χρηματοδοτικής υποστήριξης (Αναπτυξιακός Νόμος, ΕΣΠΑ, κλπ.)	44%
Η πρόσβαση σε κεφάλαια χρηματοδότησης	32%
Η μείωση του κόστους χρηματοδότησης	24%
Η βελτίωση των βασικών υποδομών της χώρας (σιδηροδρομικό και οδικό δίκτυο, λιμάνια, logistics hubs, κλπ..).	24%
Οι πολιτικές ενίσχυσης της καινοτομικής ικανότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων	20%
Η απλοποίηση της νομοθεσίας που αφορά στη μεταποίηση	20%
Η αναμόρφωση του ρυθμιστικού/νομοθετικού πλαισίου λειτουργίας των αγορών	20%
Η βελτίωση των υποδομών σε υπάρχουσες βιομηχανικές περιοχές	20%
Η βελτίωση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων	12%
Οι επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες και σε καινοτομία	8%
Η διασύνδεση της βιομηχανίας με το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας	4%
Η παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων με το μικρότερο δυνατό περιβαλλοντικό αποτύπωμα, και σύμφωνα με το μοντέλο της κυκλικής οικονομίας	4%
Άλλος	4%
Η ανάπτυξη νέων βιομηχανικών περιοχών	4%
ΔΓ / ΔΑ	0%
Η άσκηση έμμεσης κλαδικής πολιτικής / Η αναδιάρθρωση συγκεκριμένων κλάδων της μεταποίησης	0%

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ >200

Οι πολιτικές ενίσχυσης της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειας	47%
Η μείωση του κόστους χρηματοδότησης	37%
Η βελτίωση των βασικών υποδομών της χώρας (σιδηροδρομικό και οδικό δίκτυο, λιμάνια, logistics hubs, κλπ..).	37%
Η πρόσβαση σε κεφάλαια χρηματοδότησης	33%
Η βελτίωση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων	30%
Τα προγράμματα χρηματοδοτικής υποστήριξης (Αναπτυξιακός Νόμος, ΕΣΠΑ, κλπ.)	27%
Η απλοποίηση της νομοθεσίας που αφορά στη μεταποίηση	23%
Η αναμόρφωση του ρυθμιστικού/νομοθετικού πλαισίου λειτουργίας των αγορών	17%
Η διασύνδεση της βιομηχανίας με το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας	13%
Η βελτίωση των υποδομών σε υπάρχουσες βιομηχανικές περιοχές	10%
Οι επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες και σε καινοτομία	10%
Οι πολιτικές ενίσχυσης της καινοτομικής ικανότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων	7%
Η παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων με το μικρότερο δυνατό περιβαλλοντικό αποτύπωμα, και σύμφωνα με το μοντέλο της κυκλικής οικονομίας	7%
Η ανάπτυξη νέων βιομηχανικών περιοχών	7%
Άλλος	3%
ΔΓ / ΔΑ	0%
Η άσκηση έμμεσης κλαδικής πολιτικής / Η αναδιάρθρωση συγκεκριμένων κλάδων της μεταποίησης	0%

ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ < 1 εκ. €

Οι πολιτικές ενίσχυσης της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειας	45%
Τα προγράμματα χρηματοδοτικής υποστήριξης (Αναπτυξιακός Νόμος, ΕΣΠΑ, κλπ.)	36%
Η πρόσβαση σε κεφάλαια χρηματοδότησης	29%
Η απλοποίηση της νομοθεσίας που αφορά στη μεταποίηση	29%
Η μείωση του κόστους χρηματοδότησης	26%
Η βελτίωση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων	25%
Η διασύνδεση της βιομηχανίας με το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας	25%
Η αναμόρφωση του ρυθμιστικού/νομοθετικού πλαισίου λειτουργίας των αγορών	20%
Η βελτίωση των βασικών υποδομών της χώρας (σιδηροδρομικό και οδικό δίκτυο, λιμάνια, logistics hubs, κλπ..).	17%
Η βελτίωση των υποδομών σε υπάρχουσες βιομηχανικές περιοχές	16%
Οι επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες και σε καινοτομία	16%
Οι πολιτικές ενίσχυσης της καινοτομικής ικανότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων	15%
Η άσκηση έμμεσης κλαδικής πολιτικής / Η αναδιάρθρωση συγκεκριμένων κλάδων της μεταποίησης	13%
Η παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων με το μικρότερο δυνατό περιβαλλοντικό αποτύπωμα, και σύμφωνα με το μοντέλο της κυκλικής οικονομίας	9%
Άλλος	7%
Η ανάπτυξη νέων βιομηχανικών περιοχών	6%
ΔΓ / ΔΑ	2%

ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ 1 – 3 εκ. €

Οι πολιτικές ενίσχυσης της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειας	52%
Η απλοποίηση της νομοθεσίας που αφορά στη μεταποίηση	27%
Η πρόσβαση σε κεφάλαια χρηματοδότησης	25%
Η μείωση του κόστους χρηματοδότησης	25%
Η βελτίωση των βασικών υποδομών της χώρας (σιδηροδρομικό και οδικό δίκτυο, λιμάνια, logistics hubs, κλπ..).	25%
Η αναμόρφωση του ρυθμιστικού/νομοθετικού πλαισίου λειτουργίας των αγορών	24%
Τα προγράμματα χρηματοδοτικής υποστήριξης (Αναπτυξιακός Νόμος, ΕΣΠΑ, κλπ.)	22%
Η βελτίωση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων	22%
Η διασύνδεση της βιομηχανίας με το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας	22%
Οι επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες και σε καινοτομία	19%
Οι πολιτικές ενίσχυσης της καινοτομικής ικανότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων	15%
Η βελτίωση των υποδομών σε υπάρχουσες βιομηχανικές περιοχές	10%
Η άσκηση έμμεσης κλαδικής πολιτικής / Η αναδιάρθρωση συγκεκριμένων κλάδων της μεταποίησης	9%
Η παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων με το μικρότερο δυνατό περιβαλλοντικό αποτύπωμα, και σύμφωνα με το μοντέλο της κυκλικής οικονομίας	7%
Η ανάπτυξη νέων βιομηχανικών περιοχών	7%
Άλλος	4%
ΔΓ / ΔΑ	4%

ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ 3 – 5 εκ. €

Οι πολιτικές ενίσχυσης της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειας	45%
Η απλοποίηση της νομοθεσίας που αφορά στη μεταποίηση	35%
Η διασύνδεση της βιομηχανίας με το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας	33%
Η πρόσβαση σε κεφάλαια χρηματοδότησης	25%
Η μείωση του κόστους χρηματοδότησης	23%
Η βελτίωση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων	23%
Οι πολιτικές ενίσχυσης της καινοτομικής ικανότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων	23%
Η αναμόρφωση του ρυθμιστικού/νομοθετικού πλαισίου λειτουργίας των αγορών	20%
Τα προγράμματα χρηματοδοτικής υποστήριξης (Αναπτυξιακός Νόμος, ΕΣΠΑ, κλπ.)	18%
Οι επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες και σε καινοτομία	18%
Η βελτίωση των βασικών υποδομών της χώρας (σιδηροδρομικό και οδικό δίκτυο, λιμάνια, logistics hubs, κλπ..).	15%
Η βελτίωση των υποδομών σε υπάρχουσες βιομηχανικές περιοχές	13%
Άλλος	10%
Η παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων με το μικρότερο δυνατό περιβαλλοντικό αποτύπωμα, και σύμφωνα με το μοντέλο της κυκλικής οικονομίας	8%
Η ανάπτυξη νέων βιομηχανικών περιοχών	8%
Η άσκηση έμμεσης κλαδικής πολιτικής / Η αναδιάρθρωση συγκεκριμένων κλάδων της μεταποίησης	5%
ΔΓ / ΔΑ	0%

ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ 5 – 10 εκ. €

Οι πολιτικές ενίσχυσης της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειας	64%
Η μείωση του κόστους χρηματοδότησης	36%
Η βελτίωση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων	36%
Τα προγράμματα χρηματοδοτικής υποστήριξης (Αναπτυξιακός Νόμος, ΕΣΠΑ, κλπ.)	36%
Οι επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες και σε καινοτομία	36%
Η πρόσβαση σε κεφάλαια χρηματοδότησης	27%
Η διασύνδεση της βιομηχανίας με το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας	18%
Η απλοποίηση της νομοθεσίας που αφορά στη μεταποίηση	9%
Οι πολιτικές ενίσχυσης της καινοτομικής ικανότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων	9%
Η αναμόρφωση του ρυθμιστικού/νομοθετικού πλαισίου λειτουργίας των αγορών	9%
Η βελτίωση των βασικών υποδομών της χώρας (σιδηροδρομικό και οδικό δίκτυο, λιμάνια, logistics hubs, κλπ..).	9%
Η άσκηση έμμεσης κλαδικής πολιτικής / Η αναδιάρθρωση συγκεκριμένων κλάδων της μεταποίησης	9%
Η βελτίωση των υποδομών σε υπάρχουσες βιομηχανικές περιοχές	0%
Άλλος	0%
Η παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων με το μικρότερο δυνατό περιβαλλοντικό αποτύπωμα, και σύμφωνα με το μοντέλο της κυκλικής οικονομίας	0%
Η ανάπτυξη νέων βιομηχανικών περιοχών	0%
ΔΓ / ΔΑ	0%

ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ > 10 εκ. €

Οι πολιτικές ενίσχυσης της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειας	54%
Η μείωση του κόστους χρηματοδότησης	37%
Τα προγράμματα χρηματοδοτικής υποστήριξης (Αναπτυξιακός Νόμος, ΕΣΠΑ, κλπ.)	32%
Η βελτίωση των βασικών υποδομών της χώρας (σιδηροδρομικό και οδικό δίκτυο, λιμάνια, logistics hubs, κλπ..).	31%
Η πρόσβαση σε κεφάλαια χρηματοδότησης	26%
Η βελτίωση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων	23%
Η απλοποίηση της νομοθεσίας που αφορά στη μεταποίηση	18%
Η αναμόρφωση του ρυθμιστικού/νομοθετικού πλαισίου λειτουργίας των αγορών	15%
Οι επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες και σε καινοτομία	12%
Οι πολιτικές ενίσχυσης της καινοτομικής ικανότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων	12%
Η βελτίωση των υποδομών σε υπάρχουσες βιομηχανικές περιοχές	12%
Η διασύνδεση της βιομηχανίας με το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας	11%
Η παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων με το μικρότερο δυνατό περιβαλλοντικό αποτύπωμα, και σύμφωνα με το μοντέλο της κυκλικής οικονομίας	5%
Η ανάπτυξη νέων βιομηχανικών περιοχών	5%
Άλλος	3%
Η άσκηση έμμεσης κλαδικής πολιτικής / Η αναδιάρθρωση συγκεκριμένων κλάδων της μεταποίησης	2%
ΔΓ / ΔΑ	0%

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 9:

Τα ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΕΜΠΟΔΙΑ στην άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας

Τα ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΕΜΠΟΔΙΑ στην άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας στο ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

	1	2	3	4	5
Το υφιστάμενο φορολογικό καθεστώς / Οι υφιστάμενοι συντελεστές φορολογίας	1%	2%	4%	13%	80%
Φόροι στα κέρδη	1%	2%	5%	19%	73%
Φόροι στην παραγωγή	1%	3%	16%	23%	57%
Φόροι ακινήτων	2%	6%	17%	19%	56%
Οι ισχύουσες εργοδοτικές και ασφαλιστικές εισφορές	2%	3%	13%	21%	61%
Η πρόσβαση σε επενδυτικά κεφάλαια και σε κεφάλαια κίνησης	3%	5%	23%	25%	44%
Το κόστος αυτών των κεφαλαίων (κόστος χρήματος)	3%	6%	19%	28%	44%
Η απουσία ρευστότητας από την πραγματική οικονομία	0%	3%	11%	23%	62%
Η γραφειοκρατία που αφορά στην έναρξη και στη λειτουργία μιας επιχείρησης	2%	5%	17%	23%	53%
Η πληρωμή των οφειλών του κράτους προς τις επιχειρήσεις	1%	3%	15%	24%	57%
Η διαρκής αναβολή παραγραφής φορολογικών ελέγχων	2%	9%	25%	22%	43%
Οι συναλλαγές με το δημόσιο	2%	4%	18%	29%	47%
Η ταχύτητα απονομής δικαιοσύνης που αφορά στην επιχειρηματικότητα	2%	4%	14%	20%	61%
Η ποιότητα των αποφάσεων της Δικαιοσύνης	5%	11%	26%	18%	40%
Οι ισχύοντες κανόνες ανταγωνισμού /Η λειτουργία των αγορών	5%	10%	34%	21%	30%
Η αρνητική στάση της κοινωνίας απέναντι στη βιομηχανία	12%	15%	27%	20%	26%
Η απουσία στελεχών με τα κατάλληλα προσόντα για τη στελέχωση της βιομηχανίας	11%	16%	26%	21%	26%
Η λειτουργία του ΕΣΠΑ	7%	15%	32%	23%	24%
Η διαφθορά που επικρατεί στο δημόσιο	2%	8%	16%	23%	51%
Η πολυπλοκότητα της νομοθεσίας που διέπει την επιχειρηματικότητα	1%	3%	14%	22%	61%
Η επέκταση και ο εκσυγχρονισμός των βιομηχανικών εγκαταστάσεων	6%	10%	32%	27%	26%
Η γραφειοκρατία και το κόστος εισαγωγών α' και β' υλών	5%	8%	29%	24%	34%
Η γραφειοκρατία για εξαγωγές προϊόντων	6%	18%	29%	24%	24%
Η απουσία υλικών υποδομών για την διευκόλυνση της λειτουργίας της μεταποίησης	4%	14%	34%	23%	25%
Η απουσία άυλων υποδομών διευκόλυνσης της βιομηχανίας	4%	14%	34%	25%	24%
Η νομοθεσία που διέπει τη συνεργασία βιομηχανίας με ΑΕΙ και ερευνητικά ιδρύματα	6%	14%	29%	24%	26%
Η απουσία επιχειρηματικής κουλτούρας από την κοινωνία	5%	10%	28%	28%	29%
Το κόστος ενέργειας	1%	7%	22%	33%	37%
Η απουσία πληροφόρησης για αγορές – στόχους για εξαγωγές	4%	11%	30%	29%	26%
Η απουσία ελκυστικών επενδυτικών κινήτρων	3%	7%	24%	32%	34%
Η συνέχιση ισχύος του ελέγχου στην κίνηση κεφαλαίων (capital controls)	2%	8%	16%	26%	48%
Η εργατική νομοθεσία	4%	11%	24%	26%	35%
Το υφιστάμενο δίκτυο μεταφορών	8%	13%	30%	27%	22%
Η πολιτική αστάθεια	3%	6%	17%	19%	55%
Η λειτουργία του τραπεζικού συστήματος	2%	4%	21%	23%	49%
Η φοροδιαφυγή και η εισφοροδιαφυγή	2%	5%	17%	23%	53%
Η απουσία κινήτρων για τη διατήρηση των υφιστάμενων θέσεων εργασίας	3%	8%	27%	28%	34%
Η νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος	13%	17%	35%	18%	18%
Το ισχύον σύστημα δημοσίων συμβάσεων	9%	12%	39%	16%	23%
Οι γενικότερες επιπτώσεις της πολύχρονης κρίσης στην οικονομία και στην κοινωνία	2%	5%	17%	25%	51%
Η παραοικονομία	2%	6%	17%	21%	54%
Οι υποδομές σε βιομηχανικές περιοχές	4%	12%	30%	21%	32%

**Τα ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΕΜΠΟΔΙΑ στην άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας στις επιχειρήσεις
με ΑΡΙΘΜΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΑΠΟ 1 έως 10 ΑΤΟΜΑ**

	1	2	3	4	5
Το υφιστάμενο φορολογικό καθεστώς / Οι υφιστάμενοι συντελεστές φορολογίας	0%	2%	2%	10%	87%
Φόροι στα κέρδη	0%	3%	3%	16%	79%
Φόροι στην παραγωγή	0%	3%	6%	21%	70%
Φόροι ακινήτων	2%	3%	10%	12%	72%
Οι ισχύουσες εργοδοτικές και ασφαλιστικές εισφορές	2%	3%	17%	18%	60%
Η πρόσβαση σε επενδυτικά κεφάλαια και σε κεφάλαια κίνησης	3%	0%	18%	21%	57%
Το κόστος αυτών των κεφαλαίων (κόστος χρήματος)	3%	3%	16%	20%	58%
Η απουσία ρευστότητας από την πραγματική οικονομία	0%	1%	9%	18%	72%
Η γραφειοκρατία που αφορά στην έναρξη και στη λειτουργία μιας επιχείρησης	2%	3%	16%	18%	61%
Η πληρωμή των οφειλών του κράτους προς τις επιχειρήσεις	0%	4%	15%	17%	64%
Η διαρκής αναβολή παραγραφής φορολογικών ελέγχων	1%	6%	22%	18%	53%
Οι συναλλαγές με το δημόσιο	1%	4%	15%	19%	61%
Η ταχύτητα απονομής δικαιοσύνης που αφορά στην επιχειρηματικότητα	0%	6%	11%	17%	65%
Η ποιότητα των αποφάσεων της Δικαιοσύνης	3%	9%	22%	17%	49%
Οι ισχύοντες κανόνες ανταγωνισμού /Η λειτουργία των αγορών	3%	10%	32%	21%	34%
Η αρνητική στάση της κοινωνίας απέναντι στη βιομηχανία	14%	13%	29%	15%	30%
Η απουσία στελεχών με τα κατάλληλα προσόντα για τη στελέχωση της βιομηχανίας	11%	19%	21%	17%	31%
Η λειτουργία του ΕΣΠΑ	10%	14%	23%	20%	33%
Η διαφθορά που επικρατεί στο δημόσιο	2%	5%	12%	14%	67%
Η πολυπλοκότητα της νομοθεσίας που διέπει την επιχειρηματικότητα	0%	2%	15%	9%	75%
Η επέκταση και ο εκσυγχρονισμός των βιομηχανικών εγκαταστάσεων	6%	7%	33%	18%	36%
Η γραφειοκρατία και το κόστος εισαγωγών α' και β' υλών	2%	7%	23%	21%	47%
Η γραφειοκρατία για εξαγωγές προϊόντων	6%	14%	25%	24%	30%
Η απουσία υλικών υποδομών για την διευκόλυνση της λειτουργίας της μεταποίησης	3%	16%	30%	22%	30%
Η απουσία άυλων υποδομών διευκόλυνσης της βιομηχανίας	4%	15%	30%	23%	28%
Η νομοθεσία που διέπει τη συνεργασία βιομηχανίας με ΑΕΙ και ερευνητικά ιδρύματα	7%	10%	27%	21%	35%
Η απουσία επιχειρηματικής κουλτούρας από την κοινωνία	3%	11%	24%	23%	37%
Το κόστος ενέργειας	0%	4%	17%	30%	49%
Η απουσία πληροφόρησης για αγορές – στόχους για εξαγωγές	3%	11%	22%	26%	37%
Η απουσία ελκυστικών επενδυτικών κινήτρων	3%	8%	16%	30%	43%
Η συνέχιση ισχύος του ελέγχου στην κίνηση κεφαλαίων (capital controls)	2%	3%	15%	23%	57%
Η εργατική νομοθεσία	4%	10%	22%	28%	37%
Το υφιστάμενο δίκτυο μεταφορών	10%	12%	29%	23%	26%
Η πολιτική αστάθεια	1%	8%	13%	12%	66%
Η λειτουργία του τραπεζικού συστήματος	2%	3%	15%	20%	60%
Η φοροδιαφυγή και η εισφοροδιαφυγή	3%	7%	14%	18%	58%
Η απουσία κινήτρων για τη διατήρηση των υφιστάμενων θέσεων εργασίας	3%	6%	23%	26%	43%
Η νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος	17%	12%	29%	17%	26%
Το ισχύον σύστημα δημοσίων συμβάσεων	8%	8%	36%	17%	32%
Οι γενικότερες επιπτώσεις της πολύχρονης κρίσης στην οικονομία και στην κοινωνία	0%	3%	15%	23%	59%
Η παραοικονομία	2%	7%	11%	16%	64%
Οι υποδομές σε βιομηχανικές περιοχές	5%	15%	26%	17%	37%

**Τα ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΕΜΠΟΔΙΑ στην άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας στις επιχειρήσεις
με ΑΡΙΘΜΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΑΠΟ 10 έως 50 ΑΤΟΜΑ**

	1	2	3	4	5
Το υφιστάμενο φορολογικό καθεστώς / Οι υφιστάμενοι συντελεστές φορολογίας	1%	1%	5%	14%	80%
Φόροι στα κέρδη	1%	1%	5%	16%	78%
Φόροι στην παραγωγή	3%	2%	17%	27%	52%
Φόροι ακινήτων	2%	6%	16%	26%	51%
Οι ισχύουσες εργοδοτικές και ασφαλιστικές εισφορές	4%	2%	8%	22%	64%
Η πρόσβαση σε επενδυτικά κεφάλαια και σε κεφάλαια κίνησης	5%	7%	27%	24%	38%
Το κόστος αυτών των κεφαλαίων (κόστος χρήματος)	4%	8%	24%	24%	40%
Η απουσία ρευστότητας από την πραγματική οικονομία	1%	2%	13%	22%	62%
Η γραφειοκρατία που αφορά στην έναρξη και στη λειτουργία μιας επιχείρησης	3%	6%	20%	23%	49%
Η πληρωμή των οφειλών του κράτους προς τις επιχειρήσεις	1%	3%	14%	28%	54%
Η διαρκής αναβολή παραγραφής φορολογικών ελέγχων	3%	9%	28%	22%	38%
Οι συναλλαγές με το δημόσιο	3%	4%	23%	29%	41%
Η ταχύτητα απονομής δικαιοσύνης που αφορά στην επιχειρηματικότητα	4%	3%	11%	24%	59%
Η ποιότητα των αποφάσεων της Δικαιοσύνης	6%	15%	25%	16%	39%
Οι ισχύοντες κανόνες ανταγωνισμού /Η λειτουργία των αγορών	7%	7%	37%	21%	28%
Η αρνητική στάση της κοινωνίας απέναντι στη βιομηχανία	14%	14%	26%	19%	28%
Η απουσία στελεχών με τα κατάλληλα προσόντα για τη στελέχωση της βιομηχανίας	12%	13%	26%	19%	30%
Η λειτουργία του ΕΣΠΑ	7%	11%	34%	27%	21%
Η διαφθορά που επικρατεί στο δημόσιο	2%	7%	23%	27%	41%
Η πολυπλοκότητα της νομοθεσίας που διέπει την επιχειρηματικότητα	2%	6%	12%	28%	53%
Η επέκταση και ο εκσυγχρονισμός των βιομηχανικών εγκαταστάσεων	6%	10%	30%	28%	26%
Η γραφειοκρατία και το κόστος εισαγωγών α' και β' υλών	9%	6%	33%	22%	29%
Η γραφειοκρατία για εξαγωγές προϊόντων	6%	22%	30%	17%	24%
Η απουσία υλικών υποδομών για την διευκόλυνση της λειτουργίας της μεταποίησης	6%	14%	32%	23%	25%
Η απουσία άυλων υποδομών διευκόλυνσης της βιομηχανίας	5%	13%	33%	25%	25%
Η νομοθεσία που διέπει τη συνεργασία βιομηχανίας με ΑΕΙ και ερευνητικά ιδρύματα	6%	16%	27%	24%	28%
Η απουσία επιχειρηματικής κουλτούρας από την κοινωνία	6%	12%	27%	28%	28%
Το κόστος ενέργειας	3%	12%	25%	29%	31%
Η απουσία πληροφόρησης για αγορές – στόχους για εξαγωγές	3%	10%	34%	32%	21%
Η απουσία ελκυστικών επενδυτικών κινήτρων	3%	4%	29%	33%	31%
Η συνέχιση ισχύος του ελέγχου στην κίνηση κεφαλαίων (capital controls)	1%	9%	18%	21%	50%
Η εργατική νομοθεσία	5%	14%	23%	28%	31%
Το υφιστάμενο δίκτυο μεταφορών	11%	14%	31%	24%	20%
Η πολιτική αστάθεια	5%	5%	19%	23%	49%
Η λειτουργία του τραπεζικού συστήματος	2%	6%	21%	25%	46%
Η φοροδιαφυγή και η εισφοροδιαφυγή	2%	5%	15%	29%	50%
Η απουσία κινήτρων για τη διατήρηση των υφιστάμενων θέσεων εργασίας	4%	8%	28%	28%	32%
Η νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος	14%	22%	34%	15%	16%
Το ισχύον σύστημα δημοσίων συμβάσεων	14%	14%	35%	17%	21%
Οι γενικότερες επιπτώσεις της πολύχρονης κρίσης στην οικονομία και στην κοινωνία	3%	7%	17%	23%	50%
Η παραοικονομία	4%	5%	17%	23%	51%
Οι υποδομές σε βιομηχανικές περιοχές	6%	12%	27%	22%	34%

**Τα ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΕΜΠΟΔΙΑ στην άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας στις επιχειρήσεις
με ΑΡΙΘΜΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΑΠΟ 51 έως 100 ΑΤΟΜΑ**

	1	2	3	4	5
Το υφιστάμενο φορολογικό καθεστώς / Οι υφιστάμενοι συντελεστές φορολογίας	0%	0%	10%	19%	71%
Φόροι στα κέρδη	0%	0%	10%	29%	62%
Φόροι στην παραγωγή	0%	0%	14%	29%	57%
Φόροι ακινήτων	0%	10%	24%	24%	43%
Οι ισχύουσες εργοδοτικές και ασφαλιστικές εισφορές	0%	0%	19%	24%	57%
Η πρόσβαση σε επενδυτικά κεφάλαια και σε κεφάλαια κίνησης	0%	10%	29%	19%	43%
Το κόστος αυτών των κεφαλαίων (κόστος χρήματος)	0%	5%	29%	19%	48%
Η απουσία ρευστότητας από την πραγματική οικονομία	0%	5%	14%	29%	52%
Η γραφειοκρατία που αφορά στην έναρξη και στη λειτουργία μιας επιχείρησης	0%	5%	19%	29%	48%
Η πληρωμή των οφειλών του κράτους προς τις επιχειρήσεις	0%	5%	10%	33%	52%
Η διαρκής αναβολή παραγραφής φορολογικών ελέγχων	0%	19%	14%	29%	38%
Οι συναλλαγές με το δημόσιο	0%	0%	14%	48%	38%
Η ταχύτητα απονομής δικαιοσύνης που αφορά στην επιχειρηματικότητα	0%	5%	14%	24%	57%
Η ποιότητα των αποφάσεων της Δικαιοσύνης	0%	10%	38%	19%	33%
Οι ισχύοντες κανόνες ανταγωνισμού /Η λειτουργία των αγορών	5%	10%	48%	10%	29%
Η αρνητική στάση της κοινωνίας απέναντι στη βιομηχανία	5%	29%	24%	33%	10%
Η απουσία στελεχών με τα κατάλληλα προσόντα για τη στελέχωση της βιομηχανίας	10%	5%	29%	38%	19%
Η λειτουργία του ΕΣΠΑ	5%	19%	24%	38%	14%
Η διαφθορά που επικρατεί στο δημόσιο	0%	5%	10%	29%	57%
Η πολυπλοκότητα της νομοθεσίας που διέπει την επιχειρηματικότητα	0%	0%	19%	19%	62%
Η επέκταση και ο εκσυγχρονισμός των βιομηχανικών εγκαταστάσεων	0%	14%	24%	52%	10%
Η γραφειοκρατία και το κόστος εισαγωγών α' και β' υλών	0%	5%	33%	29%	33%
Η γραφειοκρατία για εξαγωγές προϊόντων	5%	5%	14%	43%	33%
Η απουσία υλικών υποδομών για την διευκόλυνση της λειτουργίας της μεταποίησης	0%	5%	38%	24%	33%
Η απουσία άυλων υποδομών διευκόλυνσης της βιομηχανίας	0%	10%	48%	19%	24%
Η νομοθεσία που διέπει τη συνεργασία βιομηχανίας με ΑΕΙ και ερευνητικά ιδρύματα	0%	24%	10%	48%	19%
Η απουσία επιχειρηματικής κουλτούρας από την κοινωνία	5%	5%	19%	48%	24%
Το κόστος ενέργειας	0%	0%	19%	38%	43%
Η απουσία πληροφόρησης για αγορές – στόχους για εξαγωγές	0%	10%	29%	33%	29%
Η απουσία ελκυστικών επενδυτικών κινήτρων	0%	24%	14%	24%	38%
Η συνέχιση ισχύος του ελέγχου στην κίνηση κεφαλαίων (capital controls)	0%	14%	14%	24%	48%
Η εργατική νομοθεσία	0%	10%	19%	24%	48%
Το υφιστάμενο δίκτυο μεταφορών	0%	14%	38%	38%	10%
Η πολιτική αστάθεια	0%	0%	10%	19%	71%
Η λειτουργία του τραπεζικού συστήματος	5%	0%	24%	24%	48%
Η φοροδιαφυγή και η εισφοροδιαφυγή	0%	5%	10%	24%	62%
Η απουσία κινήτρων για τη διατήρηση των υφιστάμενων θέσεων εργασίας	0%	0%	29%	38%	33%
Η νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος	10%	10%	48%	24%	10%
Το ισχύον σύστημα δημοσίων συμβάσεων	10%	14%	43%	14%	19%
Οι γενικότερες επιπτώσεις της πολύχρονης κρίσης στην οικονομία και στην κοινωνία	0%	10%	19%	24%	48%
Η παραοικονομία	0%	14%	14%	14%	57%
Οι υποδομές σε βιομηχανικές περιοχές	0%	0%	52%	14%	33%

**Τα ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΕΜΠΟΔΙΑ στην άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας στις επιχειρήσεις
με ΑΡΙΘΜΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΑΠΟ 101 έως 200 ΑΤΟΜΑ**

	1	2	3	4	5
Το υφιστάμενο φορολογικό καθεστώς / Οι υφιστάμενοι συντελεστές φορολογίας	4%	4%	12%	16%	64%
Φόροι στα κέρδη	4%	4%	20%	32%	40%
Φόροι στην παραγωγή	4%	4%	40%	24%	28%
Φόροι ακινήτων	4%	12%	44%	12%	28%
Οι ισχύουσες εργοδοτικές και ασφαλιστικές εισφορές	4%	4%	0%	32%	60%
Η πρόσβαση σε επενδυτικά κεφάλαια και σε κεφάλαια κίνησης	0%	12%	28%	40%	20%
Το κόστος αυτών των κεφαλαίων (κόστος χρήματος)	0%	12%	16%	52%	20%
Η απουσία ρευστότητας από την πραγματική οικονομία	0%	12%	16%	36%	36%
Η γραφειοκρατία που αφορά στην έναρξη και στη λειτουργία μιας επιχείρησης	4%	8%	16%	36%	36%
Η πληρωμή των οφειλών του κράτους προς τις επιχειρήσεις	4%	0%	20%	32%	44%
Η διαρκής αναβολή παραγραφής φορολογικών ελέγχων	4%	12%	24%	24%	36%
Οι συναλλαγές με το δημόσιο	4%	4%	20%	40%	32%
Η ταχύτητα απονομής δικαιοσύνης που αφορά στην επιχειρηματικότητα	4%	4%	28%	16%	48%
Η ποιότητα των αποφάσεων της Δικαιοσύνης	12%	12%	28%	20%	28%
Οι ισχύοντες κανόνες ανταγωνισμού /Η λειτουργία των αγορών	8%	28%	20%	12%	32%
Η αρνητική στάση της κοινωνίας απέναντι στη βιομηχανία	12%	20%	24%	24%	20%
Η απουσία στελεχών με τα κατάλληλα προσόντα για τη στελέχωση της βιομηχανίας	12%	16%	32%	28%	12%
Η λειτουργία του ΕΣΠΑ	4%	20%	36%	28%	12%
Η διαφθορά που επικρατεί στο δημόσιο	8%	12%	20%	28%	32%
Η πολυπλοκότητα της νομοθεσίας που διέπει την επιχειρηματικότητα	4%	0%	16%	36%	44%
Η επέκταση και ο εκσυγχρονισμός των βιομηχανικών εγκαταστάσεων	12%	16%	28%	36%	8%
Η γραφειοκρατία και το κόστος εισαγωγών α' και β' υλών	8%	16%	32%	28%	16%
Η γραφειοκρατία για εξαγωγές προϊόντων	4%	20%	40%	24%	12%
Η απουσία υλικών υποδομών για την διευκόλυνση της λειτουργίας της μεταποίησης	4%	8%	48%	20%	20%
Η απουσία άυλων υποδομών διευκόλυνσης της βιομηχανίας	4%	16%	32%	36%	12%
Η νομοθεσία που διέπει τη συνεργασία βιομηχανίας με ΑΕΙ και ερευνητικά ιδρύματα	8%	24%	36%	24%	8%
Η απουσία επιχειρηματικής κουλτούρας από την κοινωνία	4%	4%	48%	40%	4%
Το κόστος ενέργειας	0%	12%	40%	40%	8%
Η απουσία πληροφόρησης για αγορές – στόχους για εξαγωγές	8%	16%	40%	24%	12%
Η απουσία ελκυστικών επενδυτικών κινήτρων	0%	8%	40%	28%	24%
Η συνέχιση ισχύος του ελέγχου στην κίνηση κεφαλαίων (capital controls)	4%	16%	8%	48%	24%
Η εργατική νομοθεσία	8%	12%	20%	28%	32%
Το υφιστάμενο δίκτυο μεταφορών	0%	16%	28%	28%	28%
Η πολιτική αστάθεια	4%	0%	32%	28%	36%
Η λειτουργία του τραπεζικού συστήματος	0%	0%	40%	40%	20%
Η φοροδιαφυγή και η εισφοροδιαφυγή	0%	8%	32%	24%	36%
Η απουσία κινήτρων για τη διατήρηση των υφιστάμενων θέσεων εργασίας	0%	12%	28%	40%	20%
Η νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος	0%	24%	44%	28%	4%
Το ισχύον σύστημα δημοσίων συμβάσεων	8%	12%	56%	16%	8%
Οι γενικότερες επιπτώσεις της πολύχρονης κρίσης στην οικονομία και στην κοινωνία	8%	4%	16%	44%	28%
Η παραοικονομία	0%	8%	32%	32%	28%
Οι υποδομές σε βιομηχανικές περιοχές	0%	20%	40%	24%	16%

**Τα ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΕΜΠΟΔΙΑ στην άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας στις επιχειρήσεις
με ΑΡΙΘΜΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΑΠΟ 200 ΑΤΟΜΑ**

	1	2	3	4	5
Το υφιστάμενο φορολογικό καθεστώς / Οι υφιστάμενοι συντελεστές φορολογίας	0%	3%	3%	20%	73%
Φόροι στα κέρδη	0%	3%	0%	30%	67%
Φόροι στην παραγωγή	0%	3%	33%	13%	50%
Φόροι ακινήτων	0%	7%	23%	23%	47%
Οι ισχύουσες εργοδοτικές και ασφαλιστικές εισφορές	0%	3%	20%	17%	60%
Η πρόσβαση σε επενδυτικά κεφάλαια και σε κεφάλαια κίνησης	0%	10%	17%	37%	37%
Το κόστος αυτών των κεφαλαίων (κόστος χρήματος)	0%	10%	7%	60%	23%
Η απουσία ρευστότητας από την πραγματική οικονομία	0%	3%	10%	33%	53%
Η γραφειοκρατία που αφορά στην έναρξη και στη λειτουργία μιας επιχείρησης	0%	3%	13%	23%	60%
Η πληρωμή των οφειλών του κράτους προς τις επιχειρήσεις	0%	0%	17%	27%	57%
Η διαρκής αναβολή παραγραφής φορολογικών ελέγχων	0%	7%	30%	27%	37%
Οι συναλλαγές με το δημόσιο	0%	3%	13%	47%	37%
Η ταχύτητα απονομής δικαιοσύνης που αφορά στην επιχειρηματικότητα	0%	0%	20%	13%	67%
Η ποιότητα των αποφάσεων της Δικαιοσύνης	3%	10%	33%	30%	23%
Οι ισχύοντες κανόνες ανταγωνισμού /Η λειτουργία των αγορών	0%	7%	33%	37%	23%
Η αρνητική στάση της κοινωνίας απέναντι στη βιομηχανία	7%	10%	30%	33%	20%
Η απουσία στελεχών με τα κατάλληλα προσόντα για τη στελέχωση της βιομηχανίας	10%	20%	37%	23%	10%
Η λειτουργία του ΕΣΠΑ	0%	23%	57%	7%	13%
Η διαφθορά που επικρατεί στο δημόσιο	0%	17%	10%	40%	33%
Η πολυπλοκότητα της νομοθεσίας που διέπει την επιχειρηματικότητα	0%	0%	10%	40%	50%
Η επέκταση και ο εκσυγχρονισμός των βιομηχανικών εγκαταστάσεων	0%	10%	43%	30%	17%
Η γραφειοκρατία και το κόστος εισαγωγών α' και β' υλών	0%	13%	33%	40%	13%
Η γραφειοκρατία για εξαγωγές προϊόντων	3%	23%	37%	30%	7%
Η απουσία υλικών υποδομών για την διευκόλυνση της λειτουργίας της μεταποίησης	0%	20%	40%	30%	10%
Η απουσία άυλων υποδομών διευκόλυνσης της βιομηχανίας	3%	13%	47%	23%	13%
Η νομοθεσία που διέπει τη συνεργασία βιομηχανίας με ΑΕΙ και ερευνητικά ιδρύματα	7%	10%	50%	23%	10%
Η απουσία επιχειρηματικής κουλτούρας από την κοινωνία	7%	7%	40%	20%	27%
Το κόστος ενέργειας	0%	0%	20%	47%	33%
Η απουσία πληροφόρησης για αγορές – στόχους για εξαγωγές	13%	10%	40%	27%	10%
Η απουσία ελκυστικών επενδυτικών κινήτρων	3%	7%	33%	43%	13%
Η συνέχιση ισχύος του ελέγχου στην κίνηση κεφαλαίων (capital controls)	3%	7%	23%	40%	27%
Η εργατική νομοθεσία	0%	10%	40%	13%	37%
Το υφιστάμενο δίκτυο μεταφορών	0%	13%	23%	43%	20%
Η πολιτική αστάθεια	7%	10%	20%	20%	43%
Η λειτουργία του τραπεζικού συστήματος	7%	3%	30%	17%	43%
Η φοροδιαφυγή και η εισφοροδιαφυγή	3%	0%	27%	20%	50%
Η απουσία κινήτρων για τη διατήρηση των υφιστάμενων θέσεων εργασίας	7%	17%	40%	20%	17%
Η νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος	7%	13%	47%	23%	10%
Το ισχύον σύστημα δημοσίων συμβάσεων	0%	23%	53%	13%	10%
Οι γενικότερες επιπτώσεις της πολύχρονης κρίσης στην οικονομία και στην κοινωνία	0%	7%	23%	27%	43%
Η παραοικονομία	0%	0%	27%	33%	40%
Οι υποδομές σε βιομηχανικές περιοχές	0%	7%	37%	37%	20%

**Τα ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΕΜΠΟΔΙΑ στην άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας για τις επιχειρήσεις
με ΚΥΚΛΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΜΙΚΡΟΤΕΡΟ ΑΠΟ 1 εκ. €**

	1	2	3	4	5
Το υφιστάμενο φορολογικό καθεστώς / Οι υφιστάμενοι συντελεστές φορολογίας	0%	2%	2%	9%	87%
Φόροι στα κέρδη	0%	3%	3%	15%	79%
Φόροι στην παραγωγή	0%	3%	6%	23%	68%
Φόροι ακινήτων	1%	4%	9%	17%	68%
Οι ισχύουσες εργοδοτικές και ασφαλιστικές εισφορές	2%	3%	11%	21%	63%
Η πρόσβαση σε επενδυτικά κεφάλαια και σε κεφάλαια κίνησης	3%	0%	21%	21%	56%
Το κόστος αυτών των κεφαλαίων (κόστος χρήματος)	3%	3%	17%	24%	54%
Η απουσία ρευστότητας από την πραγματική οικονομία	0%	1%	7%	20%	73%
Η γραφειοκρατία που αφορά στην έναρξη και στη λειτουργία μιας επιχείρησης	2%	3%	17%	19%	59%
Η πληρωμή των οφειλών του κράτους προς τις επιχειρήσεις	0%	3%	15%	19%	64%
Η διαρκής αναβολή παραγραφής φορολογικών ελέγχων	1%	7%	21%	21%	50%
Οι συναλλαγές με το δημόσιο	0%	5%	15%	19%	62%
Η ταχύτητα απονομής δικαιοσύνης που αφορά στην επιχειρηματικότητα	0%	5%	9%	20%	67%
Η ποιότητα των αποφάσεων της Δικαιοσύνης	4%	9%	20%	16%	50%
Οι ισχύοντες κανόνες ανταγωνισμού /Η λειτουργία των αγορών	3%	9%	35%	20%	33%
Η αρνητική στάση της κοινωνίας απέναντι στη βιομηχανία	15%	9%	29%	16%	31%
Η απουσία στελεχών με τα κατάλληλα προσόντα για τη στελέχωση της βιομηχανίας	11%	19%	25%	15%	31%
Η λειτουργία του ΕΣΠΑ	8%	13%	28%	21%	31%
Η διαφθορά που επικρατεί στο δημόσιο	1%	4%	15%	13%	67%
Η πολυπλοκότητα της νομοθεσίας που διέπει την επιχειρηματικότητα	0%	2%	15%	10%	74%
Η επέκταση και ο εκσυγχρονισμός των βιομηχανικών εγκαταστάσεων	7%	8%	32%	17%	36%
Η γραφειοκρατία και το κόστος εισαγωγών α' και β' υλών	3%	8%	23%	22%	44%
Η γραφειοκρατία για εξαγωγές προϊόντων	6%	15%	26%	23%	30%
Η απουσία υλικών υποδομών για την διευκόλυνση της λειτουργίας της μεταποίησης	3%	14%	32%	21%	30%
Η απουσία άυλων υποδομών διευκόλυνσης της βιομηχανίας	4%	12%	30%	24%	30%
Η νομοθεσία που διέπει τη συνεργασία βιομηχανίας με ΑΕΙ και ερευνητικά ιδρύματα	7%	11%	25%	22%	35%
Η απουσία επιχειρηματικής κουλτούρας από την κοινωνία	5%	9%	26%	25%	36%
Το κόστος ενέργειας	0%	6%	15%	32%	47%
Η απουσία πληροφόρησης για αγορές – στόχους για εξαγωγές	3%	11%	21%	29%	36%
Η απουσία ελκυστικών επενδυτικών κινήτρων	3%	7%	15%	30%	44%
Η συνέχιση ισχύος του ελέγχου στην κίνηση κεφαλαίων (capital controls)	1%	4%	15%	20%	60%
Η εργατική νομοθεσία	3%	10%	23%	26%	37%
Το υφιστάμενο δίκτυο μεταφορών	9%	14%	27%	24%	26%
Η πολιτική αστάθεια	1%	5%	12%	12%	70%
Η λειτουργία του τραπεζικού συστήματος	2%	4%	14%	20%	61%
Η φοροδιαφυγή και η εισφοροδιαφυγή	3%	7%	15%	19%	57%
Η απουσία κινήτρων για τη διατήρηση των υφιστάμενων θέσεων εργασίας	3%	7%	23%	23%	44%
Η νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος	15%	12%	33%	15%	24%
Το ισχύον σύστημα δημοσίων συμβάσεων	9%	9%	32%	18%	32%
Οι γενικότερες επιπτώσεις της πολύχρονης κρίσης στην οικονομία και στην κοινωνία	1%	4%	14%	23%	58%
Η παραοικονομία	3%	7%	14%	15%	62%
Οι υποδομές σε βιομηχανικές περιοχές	5%	15%	25%	18%	38%

**Τα ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΕΜΠΟΔΙΑ στην άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας για τις επιχειρήσεις
με ΚΥΚΛΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΑΠΟ 1 ΕΩΣ 3 εκ. €**

	1	2	3	4	5
Το υφιστάμενο φορολογικό καθεστώς / Οι υφιστάμενοι συντελεστές φορολογίας	0%	0%	7%	13%	79%
Φόροι στα κέρδη	0%	0%	4%	13%	82%
Φόροι στην παραγωγή	3%	1%	13%	19%	63%
Φόροι ακινήτων	1%	3%	15%	18%	63%
Οι ισχύουσες εργοδοτικές και ασφαλιστικές εισφορές	1%	1%	15%	21%	61%
Η πρόσβαση σε επενδυτικά κεφάλαια και σε κεφάλαια κίνησης	1%	7%	25%	21%	45%
Το κόστος αυτών των κεφαλαίων (κόστος χρήματος)	1%	6%	27%	19%	46%
Η απουσία ρευστότητας από την πραγματική οικονομία	0%	1%	10%	19%	69%
Η γραφειοκρατία που αφορά στην έναρξη και στη λειτουργία μιας επιχείρησης	3%	7%	16%	21%	52%
Η πληρωμή των οφειλών του κράτους προς τις επιχειρήσεις	0%	7%	16%	24%	52%
Η διαρκής αναβολή παραγραφής φορολογικών ελέγχων	1%	9%	24%	19%	46%
Οι συναλλαγές με το δημόσιο	1%	4%	21%	28%	45%
Η ταχύτητα απονομής δικαιοσύνης που αφορά στην επιχειρηματικότητα	1%	7%	15%	25%	51%
Η ποιότητα των αποφάσεων της Δικαιοσύνης	0%	12%	31%	18%	39%
Οι ισχύοντες κανόνες ανταγωνισμού /Η λειτουργία των αγορών	6%	10%	31%	24%	28%
Η αρνητική στάση της κοινωνίας απέναντι στη βιομηχανία	15%	18%	21%	15%	31%
Η απουσία στελεχών με τα κατάλληλα προσόντα για τη στελέχωση της βιομηχανίας	12%	7%	24%	22%	34%
Η λειτουργία του ΕΣΠΑ	9%	10%	27%	28%	25%
Η διαφθορά που επικρατεί στο δημόσιο	1%	4%	19%	25%	49%
Η πολυπλοκότητα της νομοθεσίας που διέπει την επιχειρηματικότητα	1%	3%	15%	19%	61%
Η επέκταση και ο εκσυγχρονισμός των βιομηχανικών εγκαταστάσεων	4%	7%	27%	31%	30%
Η γραφειοκρατία και το κόστος εισαγωγών α' και β' υλών	3%	3%	31%	21%	42%
Η γραφειοκρατία για εξαγωγές προϊόντων	4%	13%	28%	22%	31%
Η απουσία υλικών υποδομών για την διευκόλυνση της λειτουργίας της μεταποίησης	6%	13%	28%	19%	33%
Η απουσία άυλων υποδομών διευκόλυνσης της βιομηχανίας	3%	15%	34%	22%	25%
Η νομοθεσία που διέπει τη συνεργασία βιομηχανίας με ΑΕΙ και ερευνητικά ιδρύματα	6%	13%	30%	22%	28%
Η απουσία επιχειρηματικής κουλτούρας από την κοινωνία	3%	15%	25%	24%	33%
Το κόστος ενέργειας	1%	4%	24%	28%	42%
Η απουσία πληροφόρησης για αγορές – στόχους για εξαγωγές	0%	6%	34%	30%	30%
Η απουσία ελκυστικών επενδυτικών κινήτρων	0%	9%	24%	33%	34%
Η συνέχιση ισχύος του ελέγχου στην κίνηση κεφαλαίων (capital controls)	1%	4%	19%	22%	52%
Η εργατική νομοθεσία	3%	9%	24%	25%	39%
Το υφιστάμενο δίκτυο μεταφορών	7%	15%	31%	21%	25%
Η πολιτική αστάθεια	3%	6%	22%	21%	48%
Η λειτουργία του τραπεζικού συστήματος	1%	3%	22%	19%	54%
Η φοροδιαφυγή και η εισφοροδιαφυγή	1%	4%	13%	31%	49%
Η απουσία κινήτρων για τη διατήρηση των υφιστάμενων θέσεων εργασίας	1%	7%	22%	30%	39%
Η νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος	12%	18%	33%	15%	22%
Το ισχύον σύστημα δημοσίων συμβάσεων	9%	10%	40%	18%	22%
Οι γενικότερες επιπτώσεις της πολύχρονης κρίσης στην οικονομία και στην κοινωνία	0%	6%	21%	21%	52%
Η παραοικονομία	1%	4%	16%	22%	55%
Οι υποδομές σε βιομηχανικές περιοχές	4%	9%	30%	21%	36%

**Τα ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΕΜΠΟΔΙΑ στην άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας για τις επιχειρήσεις
με ΚΥΚΛΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΑΠΟ 3 ΕΩΣ 5 εκ. €**

	1	2	3	4	5
Το υφιστάμενο φορολογικό καθεστώς / Οι υφιστάμενοι συντελεστές φορολογίας	3%	3%	3%	20%	73%
Φόροι στα κέρδη	3%	3%	5%	23%	68%
Φόροι στην παραγωγή	3%	3%	25%	28%	43%
Φόροι ακινήτων	3%	8%	25%	20%	45%
Οι ισχύουσες εργοδοτικές και ασφαλιστικές εισφορές	3%	3%	13%	23%	60%
Η πρόσβαση σε επενδυτικά κεφάλαια και σε κεφάλαια κίνησης	8%	8%	25%	30%	30%
Το κόστος αυτών των κεφαλαίων (κόστος χρήματος)	8%	13%	18%	23%	40%
Η απουσία ρευστότητας από την πραγματική οικονομία	3%	3%	20%	20%	55%
Η γραφειοκρατία που αφορά στην έναρξη και στη λειτουργία μιας επιχείρησης	3%	5%	15%	25%	53%
Η πληρωμή των οφειλών του κράτους προς τις επιχειρήσεις	3%	3%	8%	33%	55%
Η διαρκής αναβολή παραγραφής φορολογικών ελέγχων	3%	10%	38%	23%	28%
Οι συναλλαγές με το δημόσιο	8%	0%	18%	38%	38%
Η ταχύτητα απονομής δικαιοσύνης που αφορά στην επιχειρηματικότητα	8%	0%	13%	18%	63%
Η ποιότητα των αποφάσεων της Δικαιοσύνης	8%	15%	25%	18%	35%
Οι ισχύοντες κανόνες ανταγωνισμού /Η λειτουργία των αγορών	10%	10%	33%	23%	25%
Η αρνητική στάση της κοινωνίας απέναντι στη βιομηχανία	5%	28%	23%	25%	20%
Η απουσία στελεχών με τα κατάλληλα προσόντα για τη στελέχωση της βιομηχανίας	8%	23%	20%	20%	30%
Η λειτουργία του ΕΣΠΑ	10%	15%	28%	25%	23%
Η διαφθορά που επικρατεί στο δημόσιο	5%	8%	13%	33%	43%
Η πολυπλοκότητα της νομοθεσίας που διέπει την επιχειρηματικότητα	3%	5%	5%	33%	55%
Η επέκταση και ο εκσυγχρονισμός των βιομηχανικών εγκαταστάσεων	8%	13%	28%	38%	15%
Η γραφειοκρατία και το κόστος εισαγωγών α' και β' υλών	15%	10%	25%	28%	23%
Η γραφειοκρατία για εξαγωγές προϊόντων	10%	25%	28%	15%	23%
Η απουσία υλικών υποδομών για την διευκόλυνση της λειτουργίας της μεταποίησης	8%	13%	33%	25%	23%
Η απουσία άυλων υποδομών διευκόλυνσης της βιομηχανίας	8%	13%	30%	25%	25%
Η νομοθεσία που διέπει τη συνεργασία βιομηχανίας με ΑΕΙ και ερευνητικά ιδρύματα	5%	20%	23%	23%	30%
Η απουσία επιχειρηματικής κουλτούρας από την κοινωνία	3%	8%	28%	38%	25%
Το κόστος ενέργειας	5%	15%	30%	23%	28%
Η απουσία πληροφόρησης για αγορές – στόχους για εξαγωγές	8%	15%	30%	28%	20%
Η απουσία ελκυστικών επενδυτικών κινήτρων	8%	3%	30%	33%	28%
Η συνέχιση ισχύος του ελέγχου στην κίνηση κεφαλαίων (capital controls)	3%	18%	18%	18%	45%
Η εργατική νομοθεσία	10%	15%	13%	33%	30%
Το υφιστάμενο δίκτυο μεταφορών	13%	5%	43%	28%	13%
Η πολιτική αστάθεια	8%	5%	13%	25%	50%
Η λειτουργία του τραπεζικού συστήματος	3%	10%	20%	25%	43%
Η φοροδιαφυγή και η εισφοροδιαφυγή	3%	3%	15%	23%	58%
Η απουσία κινήτρων για τη διατήρηση των υφιστάμενων θέσεων εργασίας	8%	5%	30%	33%	25%
Η νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος	18%	28%	20%	23%	13%
Το ισχύον σύστημα δημοσίων συμβάσεων	18%	13%	33%	13%	25%
Οι γενικότερες επιπτώσεις της πολύχρονης κρίσης στην οικονομία και στην κοινωνία	3%	5%	15%	23%	55%
Η παραοικονομία	5%	5%	10%	28%	53%
Οι υποδομές σε βιομηχανικές περιοχές	8%	18%	23%	20%	33%

**Τα ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΕΜΠΟΔΙΑ στην άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας για τις επιχειρήσεις
με ΚΥΚΛΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΑΠΟ 5 ΕΩΣ 10 εκ. €**

	1	2	3	4	5
Το υφιστάμενο φορολογικό καθεστώς / Οι υφιστάμενοι συντελεστές φορολογίας	0%	0%	9%	27%	64%
Φόροι στα κέρδη	0%	0%	9%	36%	55%
Φόροι στην παραγωγή	0%	0%	36%	36%	27%
Φόροι ακινήτων	9%	18%	9%	27%	36%
Οι ισχύουσες εργοδοτικές και ασφαλιστικές εισφορές	9%	0%	18%	27%	45%
Η πρόσβαση σε επενδυτικά κεφάλαια και σε κεφάλαια κίνησης	18%	0%	36%	0%	45%
Το κόστος αυτών των κεφαλαίων (κόστος χρήματος)	9%	9%	36%	0%	45%
Η απουσία ρευστότητας από την πραγματική οικονομία	0%	9%	18%	18%	55%
Η γραφειοκρατία που αφορά στην έναρξη και στη λειτουργία μιας επιχείρησης	0%	0%	27%	27%	45%
Η πληρωμή των οφειλών του κράτους προς τις επιχειρήσεις	0%	0%	27%	18%	55%
Η διαρκής αναβολή παραγραφής φορολογικών ελέγχων	0%	18%	9%	18%	55%
Οι συναλλαγές με το δημόσιο	0%	0%	18%	45%	36%
Η ταχύτητα απονομής δικαιοσύνης που αφορά στην επιχειρηματικότητα	0%	9%	0%	18%	73%
Η ποιότητα των αποφάσεων της Δικαιοσύνης	9%	9%	27%	9%	45%
Οι ισχύοντες κανόνες ανταγωνισμού /Η λειτουργία των αγορών	9%	9%	45%	9%	27%
Η αρνητική στάση της κοινωνίας απέναντι στη βιομηχανία	36%	9%	18%	27%	9%
Η απουσία στελεχών με τα κατάλληλα προσόντα για τη στελέχωση της βιομηχανίας	27%	0%	18%	36%	18%
Η λειτουργία του ΕΣΠΑ	9%	36%	18%	27%	9%
Η διαφθορά που επικρατεί στο δημόσιο	0%	27%	9%	27%	36%
Η πολυπλοκότητα της νομοθεσίας που διέπει την επιχειρηματικότητα	0%	18%	18%	18%	45%
Η επέκταση και ο εκσυγχρονισμός των βιομηχανικών εγκαταστάσεων	9%	18%	18%	36%	18%
Η γραφειοκρατία και το κόστος εισαγωγών α' και β' υλών	0%	18%	45%	9%	27%
Η γραφειοκρατία για εξαγωγές προϊόντων	18%	9%	18%	27%	27%
Η απουσία υλικών υποδομών για την διευκόλυνση της λειτουργίας της μεταποίησης	9%	27%	9%	36%	18%
Η απουσία άυλων υποδομών διευκόλυνσης της βιομηχανίας	9%	36%	18%	18%	18%
Η νομοθεσία που διέπει τη συνεργασία βιομηχανίας με ΑΕΙ και ερευνητικά ιδρύματα	9%	36%	0%	36%	18%
Η απουσία επιχειρηματικής κουλτούρας από την κοινωνία	9%	27%	9%	36%	18%
Το κόστος ενέργειας	0%	9%	45%	27%	18%
Η απουσία πληροφόρησης για αγορές – στόχους για εξαγωγές	9%	9%	45%	18%	18%
Η απουσία ελκυστικών επενδυτικών κινήτρων	0%	18%	36%	9%	36%
Η συνέχιση ισχύος του ελέγχου στην κίνηση κεφαλαίων (capital controls)	0%	18%	0%	55%	27%
Η εργατική νομοθεσία	9%	27%	18%	27%	18%
Το υφιστάμενο δίκτυο μεταφορών	9%	18%	27%	36%	9%
Η πολιτική αστάθεια	0%	0%	18%	18%	64%
Η λειτουργία του τραπεζικού συστήματος	0%	0%	18%	55%	27%
Η φοροδιαφυγή και η εισφοροδιαφυγή	0%	9%	18%	27%	45%
Η απουσία κινήτρων για τη διατήρηση των υφιστάμενων θέσεων εργασίας	0%	9%	18%	55%	18%
Η νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος	9%	27%	36%	18%	9%
Το ισχύον σύστημα δημοσίων συμβάσεων	18%	18%	45%	0%	18%
Οι γενικότερες επιπτώσεις της πολύχρονης κρίσης στην οικονομία και στην κοινωνία	0%	9%	27%	27%	36%
Η παραοικονομία	0%	18%	18%	18%	45%
Οι υποδομές σε βιομηχανικές περιοχές	0%	18%	36%	0%	45%

**Τα ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΕΜΠΟΔΙΑ στην άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας για τις επιχειρήσεις
με ΚΥΚΛΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ΑΠΟ 10 εκ. €**

	1	2	3	4	5
Το υφιστάμενο φορολογικό καθεστώς / Οι υφιστάμενοι συντελεστές φορολογίας	2%	3%	6%	14%	75%
Φόροι στα κέρδη	2%	3%	8%	28%	60%
Φόροι στην παραγωγή	2%	3%	28%	22%	46%
Φόροι ακινήτων	2%	8%	31%	22%	38%
Οι ισχύουσες εργοδοτικές και ασφαλιστικές εισφορές	3%	3%	12%	20%	62%
Η πρόσβαση σε επενδυτικά κεφάλαια και σε κεφάλαια κίνησης	0%	12%	20%	37%	31%
Το κόστος αυτών των κεφαλαίων (κόστος χρήματος)	0%	9%	11%	52%	28%
Η απουσία ρευστότητας από την πραγματική οικονομία	0%	6%	14%	37%	43%
Η γραφειοκρατία που αφορά στην έναρξη και στη λειτουργία μιας επιχείρησης	2%	5%	18%	29%	46%
Η πληρωμή των οφειλών του κράτους προς τις επιχειρήσεις	2%	0%	15%	31%	52%
Η διαρκής αναβολή παραγραφής φορολογικών ελέγχων	3%	9%	26%	26%	35%
Οι συναλλαγές με το δημόσιο	2%	3%	22%	42%	32%
Η ταχύτητα απονομής δικαιοσύνης που αφορά στην επιχειρηματικότητα	2%	0%	25%	15%	58%
Η ποιότητα των αποφάσεων της Δικαιοσύνης	8%	12%	31%	25%	25%
Οι ισχύοντες κανόνες ανταγωνισμού /Η λειτουργία των αγορών	3%	12%	34%	22%	29%
Η αρνητική στάση της κοινωνίας απέναντι στη βιομηχανία	6%	14%	34%	29%	17%
Η απουσία στελεχών με τα κατάλληλα προσόντα για τη στελέχωση της βιομηχανίας	11%	17%	34%	29%	9%
Η λειτουργία του ΕΣΠΑ	2%	18%	48%	20%	12%
Η διαφθορά που επικρατεί στο δημόσιο	3%	14%	18%	34%	31%
Η πολυπλοκότητα της νομοθεσίας που διέπει την επιχειρηματικότητα	2%	0%	15%	38%	45%
Η επέκταση και ο εκσυγχρονισμός των βιομηχανικών εγκαταστάσεων	3%	12%	42%	31%	12%
Η γραφειοκρατία και το κόστος εισαγωγών α' και β' υλών	5%	11%	38%	32%	14%
Η γραφειοκρατία για εξαγωγές προϊόντων	2%	23%	37%	31%	8%
Η απουσία υλικών υποδομών για την διευκόλυνση της λειτουργίας της μεταποίησης	0%	14%	48%	26%	12%
Η απουσία άυλων υποδομών διευκόλυνσης της βιομηχανίας	2%	12%	46%	29%	11%
Η νομοθεσία που διέπει τη συνεργασία βιομηχανίας με ΑΕΙ και ερευνητικά ιδρύματα	6%	14%	43%	29%	8%
Η απουσία επιχειρηματικής κουλτούρας από την κοινωνία	6%	6%	40%	31%	17%
Το κόστος ενέργειας	0%	6%	25%	46%	23%
Η απουσία πληροφόρησης για αγορές – στόχους για εξαγωγές	8%	14%	40%	29%	9%
Η απουσία ελκυστικών επενδυτικών κινήτρων	2%	8%	35%	37%	18%
Η συνέχιση ισχύος του ελέγχου στην κίνηση κεφαλαίων (capital controls)	3%	9%	17%	42%	29%
Η εργατική νομοθεσία	2%	11%	32%	22%	34%
Το υφιστάμενο δίκτυο μεταφορών	2%	15%	25%	37%	22%
Η πολιτική αστάθεια	5%	8%	25%	25%	38%
Η λειτουργία του τραπεζικού συστήματος	5%	2%	35%	28%	31%
Η φοροδιαφυγή και η εισφοροδιαφυγή	2%	5%	25%	23%	46%
Η απουσία κινήτρων για τη διατήρηση των υφιστάμενων θέσεων εργασίας	3%	12%	40%	28%	17%
Η νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος	6%	15%	49%	23%	6%
Το ισχύον σύστημα δημοσίων συμβάσεων	5%	18%	54%	15%	8%
Οι γενικότερες επιπτώσεις της πολύχρονης κρίσης στην οικονομία και στην κοινωνία	5%	6%	18%	35%	35%
Η παραοικονομία	0%	5%	28%	28%	40%
Οι υποδομές σε βιομηχανικές περιοχές	0%	8%	45%	31%	17%

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 10:

Τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της βιομηχανίας της Βορείου Ελλάδος

Παροχή προϊόντων/υπηρεσιών σε χαμηλό κόστος

	ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)	ΟΥΔΕΤΕΡΗ ΓΝΩΜΗ (%)	ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	21	41	39
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα	23	39	39
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 10 έως 50 άτομα	19	39	43
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα	33	43	24
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα	8	60	32
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων περισσότερων από 200 άτομα	23	37	40
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών έως 1 εκ. €	20	39	41
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	26	39	34
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	18	45	38
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	27	27	45
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. €	18	45	37

Παροχή προϊόντων/υπηρεσιών σε υψηλή ποιότητα

	ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)	ΟΥΔΕΤΕΡΗ ΓΝΩΜΗ (%)	ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	8	28	64
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα	9	36	56
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 10 έως 50 άτομα	7	25	68
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα	10	24	67
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα	8	24	68
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων περισσότερων από 200 άτομα	10	17	74
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών έως 1 εκ. €	5	32	54
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	10	25	64
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	11	30	61
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	9	36	54
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. €	11	22	68

Δραστηριοποίηση σε μικρές και πολύ εξειδικευμένες αγορές (niche markets)

	ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)	ΟΥΔΕΤΕΡΗ ΓΝΩΜΗ (%)	ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	13	39	49
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα	11	36	53
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 10 έως 50 άτομα	9	39	52
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα	24	29	48
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα	16	52	32
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων περισσότερων από 200 άτομα	17	43	40
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών έως 1 εκ. €	9	32	59
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	15	42	43
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	13	33	55
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	18	55	27
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. €	15	48	37

Αναγνωρισιμότητα προϊόντος (brand name)

	ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)	ΟΥΔΕΤΕΡΗ ΓΝΩΜΗ (%)	ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	17	37	45
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα	16	36	48
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 10 έως 50 άτομα	20	39	42
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα	10	43	48
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα	12	40	48
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων περισσότερων από 200 άτομα	20	33	46
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών έως 1 εκ. €	16	38	46
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	19	33	47
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	23	40	38
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	9	27	63
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. €	14	42	44

Παροχή προσφορών σε προϊόντα και υπηρεσίες

	ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)	ΟΥΔΕΤΕΡΗ ΓΝΩΜΗ (%)	ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	18	42	41
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα	16	40	44
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 10 έως 50 άτομα	20	38	43
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα	19	52	29
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα	20	48	32
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων περισσότερων από 200 άτομα	14	53	33
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών έως 1 εκ. €	18	41	41
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	14	37	48
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	23	38	40
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	36	36	27
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. €	14	52	34

Προσωπικό με υψηλό μορφωτικό επίπεδο

	ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)	ΟΥΔΕΤΕΡΗ ΓΝΩΜΗ (%)	ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	17	40	42
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα	19	42	40
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 10 έως 50 άτομα	15	46	39
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα	29	19	52
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα	20	32	48
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων περισσότερων από 200 άτομα	10	37	53
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών έως 1 εκ. €	18	41	41
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	13	49	37
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	23	35	43
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	36	36	27
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. €	14	34	52

Ευελιξία προσωπικού για την κάλυψη πολλαπλών θέσεων και αναγκών

	ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)	ΟΥΔΕΤΕΡΗ ΓΝΩΜΗ (%)	ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)

	(%)	(%)	
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	11	27	62
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα	9	27	63
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 10 έως 50 άτομα	9	35	56
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα	19	19	62
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα	12	16	72
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων περισσότερων από 200 άτομα	13	17	70
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών έως 1 εκ. €	9	27	64
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	7	30	63
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	15	33	53
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	27	36	36
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. €	13	20	68

Προσαρμοστικότητα στην παραγωγή προϊόντων με βάση τις απαιτήσεις του πελάτη

	ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)	ΟΥΔΕΤΕΡΗ ΓΝΩΜΗ (%)	ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	6	26	69
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα	7	24	69
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 10 έως 50 άτομα	5	24	71
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα	5	29	67
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα	8	28	64
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων περισσότερων από 200 άτομα	3	33	63
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών έως 1 εκ. €	4	26	69
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	6	19	74
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	8	18	76
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	9	36	54
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. €	6	34	60

Καινοτομία προϊόντων

	ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)	ΟΥΔΕΤΕΡΗ ΓΝΩΜΗ (%)	ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	16	40	44
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα	17	42	41
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 10 έως 50 άτομα	17	40	43
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα	24	29	48
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα	16	36	48
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων περισσότερων από 200 άτομα	10	47	44
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών έως 1 εκ. €	13	38	49
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	19	36	44
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	23	43	35
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	27	55	18
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. €	14	45	41

Εφαρμογή σύγχρονων διοικητικών πρακτικών

	ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)	ΟΥΔΕΤΕΡΗ ΓΝΩΜΗ (%)	ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	23	46	32
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα	25	43	32
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 10 έως 50 άτομα	22	51	26
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα	29	38	34
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα	28	40	32
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων περισσότερων από 200 άτομα	10	47	44
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών έως 1 εκ. €	21	50	28
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	28	36	36
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	28	40	33
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	27	55	18
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. €	17	49	34

Υψηλή παραγωγικότητα

	ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)	ΟΥΔΕΤΕΡΗ ΓΝΩΜΗ (%)	ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	18	35	47
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα	18	32	49
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 10 έως 50 άτομα	17	46	38
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα	33	29	38
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα	16	20	64
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων περισσότερων από 200 άτομα	7	23	70
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών έως 1 εκ. €	18	35	46
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	12	36	52
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	28	43	30
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	27	45	27
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. €	12	28	60

Ευελιξία στη λήψη αποφάσεων λόγω του οικογενειακού χαρακτήρα των επιχειρήσεων

	ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)	ΟΥΔΕΤΕΡΗ ΓΝΩΜΗ (%)	ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	8	25	67
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα	6	21	73
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 10 έως 50 άτομα	10	32	59
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα	15	14	71
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα	4	36	60
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων περισσότερων από 200 άτομα	13	10	77
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών έως 1 εκ. €	5	23	72
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	12	25	63
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	13	23	65
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	0	45	54
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. €	11	25	64

Ταχεία ανταπόκριση στις αλλαγές του εξωτερικού περιβάλλοντος

	ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)	ΟΥΔΕΤΕΡΗ ΓΝΩΜΗ (%)	ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)

	(%)	(%)	
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	13	35	52
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα	13	37	49
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 10 έως 50 άτομα	15	35	50
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα	5	29	67
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα	12	40	48
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων περισσότερων από 200 άτομα	7	27	67
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών έως 1 εκ. €	11	40	48
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	18	31	41
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	15	30	56
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	9	27	63
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. €	9	34	57

Ελκυστική συσκευασία προϊόντων

	ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)	ΟΥΔΕΤΕΡΗ ΓΝΩΜΗ (%)	ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	25	48	28
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα	24	50	26
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 10 έως 50 άτομα	22	50	29
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα	43	29	29
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα	24	56	20
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων περισσότερων από 200 άτομα	23	40	37
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών έως 1 εκ. €	25	49	27
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	20	48	31
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	35	43	23
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	36	18	45
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. €	19	54	28

Προϊόντα με μειωμένο περιβαλλοντικό αποτύπωμα

	ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)	ΟΥΔΕΤΕΡΗ ΓΝΩΜΗ (%)	ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	33	42	25
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα	34	40	27
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 10 έως 50 άτομα	31	44	24
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα	43	19	39
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα	32	52	16
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων περισσότερων από 200 άτομα	30	47	23
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών έως 1 εκ. €	30	44	26
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	40	25	34
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	38	45	18
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	36	36	27
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. €	28	54	19

Προϊόντα «made in EU»

	ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)	ΟΥΔΕΤΕΡΗ ΓΝΩΜΗ (%)	ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	22	35	42
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα	26	32	42
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 10 έως 50 άτομα	19	41	40
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα	29	14	57
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα	28	36	36
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων περισσότερων από 200 άτομα	10	40	50
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών έως 1 εκ. €	25	37	68
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	23	28	47
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	20	43	38
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	27	27	45
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. €	17	37	36

Υφιστάμενα δίκτυα μεταφορών (εγγύτητα σε λιμάνια, σιδηροδρομικό και οδικό δίκτυο, κλπ)

	ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)	ΟΥΔΕΤΕΡΗ ΓΝΩΜΗ (%)	ΑΠΟΤΕΛΕΙ (%)
ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	34	33	33
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 1 έως 10 άτομα	33	31	35
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 10 έως 50 άτομα	34	36	30
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 51 έως 100 άτομα	39	14	48
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων από 101 έως 200 άτομα	48	32	20
Επιχειρήσεις με αριθμό εργαζομένων περισσότερων από 200 άτομα	23	47	30
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών έως 1 εκ. €	37	28	35
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 1 έως 3 εκ. €	29	40	30
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 3 έως 5 εκ. €	38	35	28
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 5 έως 10 εκ. €	27	9	64
Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 10 εκ. €	33	38	29

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 11:

Οι τρεις (3) κύριες στρατηγικές που θ' ακολουθήσουν οι μεταποιητικές επιχειρήσεις από τώρα και στο εξής για την υλοποίηση των μελλοντικών τους σχεδίων

ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

1	Εξαγωγές
2	Προσπάθεια για αύξηση του μεριδίου αγοράς
3	Ανάπτυξη της επιχείρησης μέσω επενδύσεων

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΜΕ ΑΡΙΘΜΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΑΠΟ 1 ΕΩΣ 10 ΑΤΟΜΑ

1	Προσπάθεια για αύξηση του μεριδίου αγοράς
2	Διατήρηση της επιχείρησης στα σημερινά επίπεδα
3	Εξαγωγές

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΜΕ ΑΡΙΘΜΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΑΠΟ 11 ΕΩΣ 50 ΑΤΟΜΑ

1	Εξαγωγές
2	Προσπάθεια για αύξηση του μεριδίου αγοράς
3	Ανάπτυξη της επιχείρησης μέσω επενδύσεων

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΜΕ ΑΡΙΘΜΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΑΠΟ 51 ΕΩΣ 100 ΑΤΟΜΑ

1	Εξαγωγές
2	Ανάπτυξη της επιχείρησης μέσω επενδύσεων
3	Προσπάθεια για αύξηση του μεριδίου αγοράς

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΜΕ ΑΡΙΘΜΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΑΠΟ 101 ΕΩΣ 200 ΑΤΟΜΑ

1	Ανάπτυξη της επιχείρησης μέσω επενδύσεων
2	Εξαγωγές
3	Προσπάθεια για αύξηση του μεριδίου αγοράς

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΜΕ ΑΡΙΘΜΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΩΝ ΑΠΟ 200 ΑΤΟΜΑ

1	Ανάπτυξη της επιχείρησης μέσω επενδύσεων
2	Εξαγωγές
3	Προσπάθεια για αύξηση του μεριδίου αγοράς

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΜΕ ΚΥΚΛΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΜΙΚΡΟΤΕΡΟ ΑΠΟ 1 ΕΚ. €

1	Προσπάθεια για αύξηση του μεριδίου αγοράς
2	Εξαγωγές
3	Διατήρηση της επιχείρησης στα σημερινά επίπεδα

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΜΕ ΚΥΚΛΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΑΠΟ 1 ΕΩΣ 3 ΕΚ. €

1	Προσπάθεια για αύξηση του μεριδίου αγοράς
2	Εξαγωγές
3	Ανάπτυξη της επιχείρησης μέσω επενδύσεων

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΜΕ ΚΥΚΛΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΑΠΟ 3 ΕΩΣ 5 ΕΚ. €

1	Εξαγωγές
2	Προσπάθεια για αύξηση του μεριδίου αγοράς
3	Ανάπτυξη της επιχείρησης μέσω επενδύσεων

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΜΕ ΚΥΚΛΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΑΠΟ 5 ΕΩΣ 10 ΕΚ. €

1	Εξαγωγές
2	Προσπάθεια για αύξηση του μεριδίου αγοράς
3	Ανάπτυξη της επιχείρησης μέσω επενδύσεων

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΜΕ ΚΥΚΛΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ΑΠΟ 10 ΕΚ. €

1	Ανάπτυξη της επιχείρησης μέσω επενδύσεων
2	Εξαγωγές
3	Προσπάθεια για αύξηση του μεριδίου αγοράς

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 12:

Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ)

12.1 Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία κατά κλάδο ανά Περιφέρεια (Σε εκατομμύρια ευρώ. Σε τρέχουσες τιμές)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	2012*	2013*	2014*	2015*
Γεωργία, δασοκομία και αλιεία																
ΕΛΛΑΔΑ	7.677	7.918	8.152	8.945	8.282	8.536	6.974	7.068	6.793	6.663	6.519	6.109	6.191	5.794	6.070	6.608
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	2.806	2.950	2.949	3.149	3.008	3.130	2.388	2.575	2.434	2.364	2.273	2.252	2.212	2.153	2.208	2.293
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	644	678	629	751	665	690	497	570	499	490	501	480	475	464	451	459
Κεντρική Μακεδονία	1.544	1.612	1.631	1.688	1.690	1.757	1.330	1.440	1.404	1.327	1.247	1.262	1.236	1.196	1.220	1.279
Δυτική Μακεδονία	274	288	314	305	290	307	249	269	251	246	230	238	227	229	246	254
Ήπειρος	344	371	375	405	361	376	312	295	280	300	295	272	274	264	291	301
Ορυχεία, λατομεία, βιομηχανία, παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού, κλιματισμού και νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης (Σύνολο)																
ΕΛΛΑΔΑ	17.641	19.849	21.473	22.389	23.353	24.099	25.459	26.864	27.176	25.825	22.368	22.016	21.571	21.791	21.493	21.047
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	5.140	5.712	6.067	6.454	6.609	6.753	6.988	7.454	7.415	7.378	6.696	6.592	6.511	6.399	6.465	6.215
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	796	933	1.025	1.069	1.040	1.062	1.092	1.159	1.245	1.277	1.067	1.031	985	971	943	957
Κεντρική Μακεδονία	3.004	3.310	3.317	3.428	3.582	3.427	3.704	4.213	4.332	3.970	3.542	3.448	3.294	3.237	3.185	3.149
Δυτική Μακεδονία	1.045	1.126	1.332	1.550	1.584	1.842	1.754	1.607	1.373	1.680	1.677	1.704	1.830	1.793	1.945	1.737
Ήπειρος	295	343	393	407	402	421	437	475	466	450	410	408	402	399	392	373
Εκ των οποίων Μεταποίηση																
ΕΛΛΑΔΑ	13.408	15.127	16.078	16.378	16.943	17.108	18.427	19.695	20.578	18.146	16.356	16.175	15.377	15.251	15.019	14.659
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	3.418	3.842	3.939	4.066	4.115	4.051	4.360	4.849	5.119	4.628	4.218	4.175	3.955	3.907	3.832	3.740
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	574	691	745	751	712	713	759	854	947	893	807	768	719	707	692	676
Κεντρική Μακεδονία	2.533	2.812	2.804	2.906	3.003	2.916	3.135	3.475	3.646	3.237	2.945	2.897	2.741	2.717	2.666	2.601
Δυτική Μακεδονία	124	118	139	149	143	154	181	207	212	202	173	205	196	189	186	182
Ήπειρος	187	221	251	260	258	267	285	312	313	295	293	305	299	294	288	281
Κατασκευές																
ΕΛΛΑΔΑ	8.840	9.574	10.301	14.318	16.057	11.375	18.086	15.017	10.719	10.550	8.888	6.310	5.821	4.701	3.783	3.277
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	2.107	2.227	2.347	3.081	3.584	2.710	4.391	3.715	2.776	2.564	2.055	1.334	1.318	1.160	948	813
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	456	440	409	468	566	431	640	574	439	409	356	194	212	206	173	147
Κεντρική Μακεδονία	1.060	1.159	1.245	1.768	2.095	1.551	2.703	2.296	1.690	1.552	1.206	754	712	606	500	432
Δυτική Μακεδονία	270	293	324	369	405	264	413	338	277	231	201	146	161	121	96	82
Ήπειρος	320	334	370	476	519	464	635	507	371	372	292	240	232	228	178	152

Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών, μεταφορές και αποθήκευση, δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης																
ΕΛΛΑΔΑ	34.794	36.047	36.443	41.222	44.465	46.127	47.553	52.016	56.917	51.420	49.399	44.313	37.677	36.344	37.678	37.285
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	7.568	7.906	8.080	8.960	9.439	9.718	9.874	10.910	11.939	10.969	10.053	8.965	7.563	7.175	7.419	7.372
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	1.356	1.366	1.380	1.541	1.667	1.730	1.762	1.966	2.093	1.814	1.733	1.486	1.337	1.224	1.260	1.259
Κεντρική Μακεδονία	4.960	5.237	5.381	5.951	6.232	6.398	6.479	7.138	7.902	7.358	6.654	6.028	5.015	4.781	4.969	4.953
Δυτική Μακεδονία	462	487	490	537	556	561	596	634	710	666	587	511	430	408	401	388
Ήπειρος	790	815	830	930	983	1.029	1.037	1.172	1.233	1.131	1.079	939	781	762	789	772
Ενημέρωση και επικοινωνία																
ΕΛΛΑΔΑ	4.922	5.450	6.028	6.029	6.636	6.948	7.795	8.279	8.061	8.568	7.683	6.355	5.518	5.749	5.518	5.304
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	559	619	684	696	760	789	904	938	975	1.007	973	823	695	702	680	651
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	98	109	121	127	136	139	158	160	149	154	157	121	103	104	101	99
Κεντρική Μακεδονία	371	411	455	458	500	527	606	634	689	713	685	594	496	500	484	462
Δυτική Μακεδονία	39	43	48	50	55	54	65	64	60	62	57	48	42	43	41	38
Ήπειρος	50	56	62	63	69	69	76	80	76	78	73	60	54	56	54	52
Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες																
ΕΛΛΑΔΑ	5.782	5.318	5.889	6.669	8.325	8.493	9.074	9.223	9.396	9.775	9.623	8.652	8.396	8.293	7.513	7.238
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	865	798	874	1.000	1.216	1.219	1.331	1.363	1.339	1.409	1.390	1.240	1.098	1.226	1.095	1.105
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	142	125	139	159	193	195	218	218	205	229	225	191	174	186	160	176
Κεντρική Μακεδονία	582	546	596	681	830	827	888	917	912	958	926	845	755	840	764	744
Δυτική Μακεδονία	63	55	61	72	85	86	98	99	98	96	102	90	78	96	78	86
Ήπειρος	79	73	79	88	109	110	128	129	124	126	137	115	91	104	94	100
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας																
ΕΛΛΑΔΑ	13.932	14.915	16.809	17.011	17.967	20.779	20.054	24.321	28.303	29.544	33.515	31.367	32.324	30.331	28.867	27.921
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	2.218	2.375	2.714	2.731	2.852	3.377	3.203	3.920	4.640	4.801	5.600	5.174	5.604	5.029	4.788	4.633
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	329	352	441	428	414	571	442	559	723	697	956	815	905	812	774	749
Κεντρική Μακεδονία	1.444	1.546	1.737	1.760	1.863	2.145	2.124	2.592	3.025	3.172	3.592	3.372	3.635	3.262	3.105	3.004
Δυτική Μακεδονία	175	188	211	214	226	260	250	300	347	361	406	380	410	367	349	338
Ήπειρος	270	289	325	329	348	401	388	469	545	571	646	607	655	587	560	542
Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες																
ΕΛΛΑΔΑ	6.071	6.550	7.656	8.862	9.942	10.185	12.059	13.341	13.649	13.463	10.593	9.570	8.683	7.649	7.600	7.971
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	1.052	1.138	1.322	1.540	1.746	1.476	1.746	1.962	1.972	1.910	1.511	1.373	1.210	1.130	1.058	1.156
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	157	170	199	232	264	226	270	305	323	307	211	138	118	122	129	144

Κεντρική Μακεδονία	744	802	928	1.089	1.231	1.040	1.234	1.389	1.366	1.349	1.038	974	854	840	758	814
Δυτική Μακεδονία	67	76	89	102	117	98	114	123	123	113	121	157	147	79	85	106
Ήπειρος	84	91	105	117	133	113	128	146	160	141	140	103	91	89	86	92
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση, εκπαίδευση, δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα																
ΕΛΛΑΔΑ	21.591	24.420	27.015	29.023	32.925	34.790	37.656	40.360	43.968	46.716	43.238	40.403	35.920	32.859	32.933	32.418
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	5.316	6.015	6.653	7.162	8.327	8.616	9.242	10.099	11.201	11.783	11.440	10.776	9.553	8.617	8.468	8.392
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	1.086	1.191	1.390	1.477	1.683	1.747	1.851	2.067	2.413	2.639	2.645	2.462	2.148	1.903	1.877	1.765
Κεντρική Μακεδονία	3.145	3.598	3.905	4.231	5.045	5.293	5.785	6.230	6.773	7.094	6.767	6.325	5.708	5.132	5.002	5.049
Δυτική Μακεδονία	403	475	475	552	679	669	672	798	862	893	881	827	711	669	665	672
Ήπειρος	681	750	884	901	920	907	934	1.003	1.154	1.156	1.148	1.163	986	912	924	905
Τέχνες, διασκέδαση, ψυχαγωγία, άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών, δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών, μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες νοικοκυριών που αφορούν την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών για ίδια χρήση, δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων																
ΕΛΛΑΔΑ	4.930	5.429	6.031	6.046	6.821	7.487	8.336	8.778	8.835	9.868	7.820	6.815	6.879	6.726	6.459	6.637
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	1.268	1.378	1.444	1.426	1.519	1.729	1.939	1.934	1.887	2.140	1.692	1.601	1.617	1.501	1.462	1.517
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	187	225	231	215	238	270	284	280	260	305	273	244	241	219	211	217
Κεντρική Μακεδονία	859	921	965	939	1.014	1.168	1.332	1.337	1.334	1.513	1.148	1.081	1.103	1.048	1.026	1.058
Δυτική Μακεδονία	102	115	132	128	123	131	155	159	143	157	137	131	139	97	98	100
Ήπειρος	119	117	116	144	144	160	168	159	149	165	135	145	135	138	127	143
Συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία																
ΕΛΛΑΔΑ	126.181	135.470	145.797	160.513	174.773	178.821	193.047	205.267	213.819	212.391	199.644	181.909	168.979	160.237	157.913	155.707
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	28.898	31.116	33.134	36.199	39.060	39.518	42.006	44.870	46.577	46.324	43.683	40.130	37.381	35.093	34.591	34.148
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	5.252	5.590	5.963	6.465	6.866	7.061	7.214	7.856	8.350	8.321	8.124	7.161	6.698	6.213	6.079	5.970
Κεντρική Μακεδονία	17.712	19.142	20.160	21.994	24.084	24.134	26.184	28.185	29.427	29.005	26.805	24.683	22.807	21.440	21.011	20.944
Ήπειρος	3.033	3.239	3.538	3.861	3.990	4.051	4.243	4.436	4.557	4.493	4.355	4.052	3.701	3.538	3.496	3.433
Δυτική Ελλάδα	6.153	6.604	7.189	7.870	8.547	8.728	9.506	9.918	10.042	9.737	9.426	8.444	7.916	7.339	7.244	7.166

12.2 Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά διψήφιο κλάδο της Μεταποίησης στο σύνολο της χώρας (Σε εκατομμύρια €, Σταθερές τιμές προηγούμενου έτους)

Κλάδος	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	2012*	2013*	2014*	2015*	2016*
Βιομηχανία τροφίμων, ποτών και καπνού	2.925	3.448	3.717	4.196	3.561	4.380	3.130	4.535	3.918	4.343	4.598	4.260	4.351	5.197	5.222	5.447	5.403
Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών, ειδών ενδυμασίας, δέρματος και δερμάτινων ειδών	1.587	1.367	1.594	1.618	1.627	1.376	1.228	1.444	1.358	1.104	979	864	673	595	521	481	452
Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός από επίπλα- κατασκευή ειδών καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής	312	282	306	339	368	363	530	402	495	463	243	334	45	80	70	51	57
Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	247	258	405	357	364	334	344	412	371	296	266	172	233	181	167	156	139
Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	688	958	1.049	1.006	1.096	1.123	1.261	1.371	689	644	473	411	344	277	267	235	235
Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων δύλισης πετρελαίου	585	997	1.205	481	402	125	663	1.072	1.479	3.835	643	1.455	1.198	1.095	851	1.569	1.728
Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	531	505	492	603	640	666	720	721	678	526	821	493	708	838	929	899	982
Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών παρασκευασμάτων	513	724	699	748	666	793	725	666	500	596	736	616	432	603	555	509	522
Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	267	389	451	477	466	412	484	516	608	538	530	486	239	278	343	310	261
Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	1.301	1.265	1.398	1.646	1.502	1.457	1.576	1.580	1.653	1.448	951	797	814	790	779	741	883
Παραγωγή βασικών μετάλλων	1.029	949	1.031	1.109	1.094	1.194	1.420	1.693	1.587	1.192	710	1.083	1.745	1.634	1.577	1.555	1.654
Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα είδη εξοπλισμού	859	1.057	1.143	1.300	1.419	1.895	1.807	1.771	1.709	1.516	1.544	1.243	1.270	1.214	1.314	1.220	1.259
Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων	442	572	472	435	253	340	287	301	283	227	298	211	175	168	184	238	184
Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	328	401	359	430	520	492	481	630	577	553	450	398	366	396	342	314	369
Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	381	400	392	435	465	535	564	532	700	575	533	501	511	494	473	474	493
Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και ημιρυμουλκούμενων οχημάτων	196	149	110	186	244	186	93	119	153	107	140	91	74	85	73	64	76
Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	206	222	336	353	348	424	570	570	407	499	206	183	188	113	79	203	192
Κατασκευή επίπλων και άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	556	610	534	476	693	674	921	697	905	852	714	725	466	356	328	328	340
Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	151	170	238	238	249	305	267	279	417	368	884	967	1.138	905	856	671	682
ΣΥΝΟΛΟ Α64	124.431	130.484	140.724	154.771	169.873	175.458	186.643	198.256	204.886	206.587	200.314	181.672	170.190	164.492	160.976	157.194	153.784
Φόροι μείον επιδοτήσεις στα προϊόντα	14.602	16.599	17.440	18.161	18.086	19.419	23.861	26.737	27.029	24.996	24.207	23.717	21.725	20.514	21.015	20.942	22.098
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	139.033	147.083	158.164	172.933	187.959	194.876	210.504	224.994	231.915	231.583	224.521	205.389	191.915	185.006	181.991	178.137	175.881

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 13:

Απασχόληση

13.1 Απασχόληση κατά γεωγραφική ζώνη, περιφέρεια και κλάδο (Σε άτομα)

Κλάδοι	Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	Ορυχεία, λατομεία, βιομηχανία, παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού, κλιματισμού και νερού, επεξεργασία λιγνίτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης	Κατασκευές	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών, μεταφορές και αποθήκευση, δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλυμάτων και υπηρεσιών εστίασης	Ενημέρωση και επικοινωνία	Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση, εκπαίδευση, δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών, μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες νοικοκυριών που αφορούν την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών για ίδια χρήση, δραστηριότητες ετερόδικων οργανομ	Σύνολο Απασχόλησης	
2000											
ΕΛΛΑΔΑ	690.537	524.248	294.777	1.347.594	71.833	107.063	3.215	232.183	807.798	233.536	4.312.785
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	254.392	173.222	75.752	327.735	15.173	18.295	514	55.599	214.030	55.849	1.190.561
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	80.846	27.739	16.897	54.442	1.530	2.764	78	7.583	41.610	6.883	240.372
Κεντρική Μακεδονία	127.613	113.429	36.727	216.091	12.160	12.727	333	38.665	123.181	40.460	721.387
Δυτική Μακεδονία	19.032	19.677	10.158	23.086	316	1.174	40	3.686	19.452	3.881	100.502
Ήπειρος	26.901	12.376	11.970	34.117	1.167	1.629	62	5.665	29.786	4.625	128.300
2001											
ΕΛΛΑΔΑ	641.240	540.875	301.349	1.360.061	76.743	103.249	3.809	251.780	812.883	236.391	4.328.380
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	234.418	180.793	75.482	332.739	16.228	16.183	609	60.145	222.762	54.792	1.194.150
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	77.015	30.565	15.380	55.486	1.696	2.350	93	7.408	40.084	7.244	237.320
Κεντρική Μακεδονία	113.783	116.034	37.908	222.141	12.923	10.646	394	43.024	132.483	39.170	728.507
Δυτική Μακεδονία	18.280	21.755	10.397	22.075	339	1.214	48	4.337	21.129	3.435	103.009
Ήπειρος	25.341	12.438	11.796	33.037	1.270	1.974	74	5.376	29.066	4.943	125.313
2002											
ΕΛΛΑΔΑ	630.683	539.276	313.281	1.383.196	89.289	98.759	6.389	271.876	839.685	261.855	4.434.288
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	234.480	174.619	77.464	329.467	16.729	16.974	1.024	68.362	228.804	59.191	1.207.114
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	80.333	29.040	13.976	54.481	1.976	2.864	159	8.769	42.126	9.098	242.821
Κεντρική Μακεδονία	106.798	113.244	39.617	218.484	13.090	10.933	661	48.974	135.404	40.812	728.018
Δυτική Μακεδονία	18.892	20.568	11.177	22.818	406	1.202	80	4.944	20.368	4.651	105.105
Ήπειρος	28.457	11.767	12.694	33.684	1.258	1.976	124	5.675	30.906	4.630	131.170

Κλάδοι	Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	Ορυχεία, λατομεία, βιομηχανία, παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού, κλιματισμού και νερού, επεξεργασία λιμμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης	Κατασκευές	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών, μεταφορές και αποθήκευση, δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	Ενημέρωση και επικοινωνία	Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση, εκπαίδευση, δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδωτών, σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα	Τέχνες, διασκέδαση, ψυχαγωγία, άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών, δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδωτών, μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες νοικοκυριών που αφορούν την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών για ίδια χρήση, δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών	Σύνολο Απασχόλησης
2003											
ΕΛΛΑΔΑ	614.357	527.245	339.720	1.409.113	86.425	105.532	4.330	279.565	851.015	278.378	4.495.681
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	231.711	172.695	79.780	337.669	16.043	19.051	693	67.106	229.323	60.100	1.214.171
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	74.266	27.960	12.686	54.963	1.872	3.012	107	8.865	45.494	9.144	238.369
Κεντρική Μακεδονία	113.768	112.861	43.773	224.944	12.606	12.812	448	48.938	134.035	42.710	746.895
Δυτική Μακεδονία	19.551	19.909	9.832	22.509	393	1.173	54	4.571	18.985	3.325	100.302
Ήπειρος	24.125	11.966	13.489	35.253	1.171	2.053	84	4.732	30.809	4.921	128.605
2004											
ΕΛΛΑΔΑ	545.301	527.587	344.141	1.441.272	89.920	108.480	7.019	309.841	942.068	288.462	4.604.092
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	203.754	168.362	83.540	350.712	16.176	18.885	1.124	66.369	255.119	56.321	1.220.361
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	63.516	27.840	13.783	57.065	2.056	2.693	173	9.549	50.557	8.631	235.864
Κεντρική Μακεδονία	97.634	107.982	46.899	234.904	12.315	13.282	727	45.605	150.906	39.377	749.629
Δυτική Μακεδονία	18.032	19.674	10.212	23.096	410	1.166	88	4.124	21.990	2.512	101.303
Ήπειρος	24.571	12.866	12.647	35.647	1.395	1.744	136	7.091	31.667	5.801	133.565
2005											
ΕΛΛΑΔΑ	550.584	540.427	364.535	1.445.129	87.811	109.992	6.030	328.195	925.655	288.513	4.646.871
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	195.234	172.116	90.672	352.753	15.665	19.582	977	70.000	247.035	61.274	1.225.309
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	61.706	28.705	14.252	58.909	2.009	3.235	162	9.584	49.246	8.896	236.704
Κεντρική Μακεδονία	92.308	111.147	52.279	238.910	12.056	13.536	623	49.331	143.239	44.000	757.429
Δυτική Μακεδονία	16.899	18.692	9.376	21.907	398	1.249	76	4.384	22.678	3.350	99.008
Ήπειρος	24.322	13.573	14.765	33.027	1.201	1.562	116	6.701	31.873	5.028	132.168
2006											
ΕΛΛΑΔΑ	542.470	542.571	365.122	1.491.878	88.616	112.404	6.414	321.474	965.905	294.481	4.731.335

Κλάδοι	Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	Ορυχεία, λατομεία, βιομηχανία, παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού, κλιματισμού και νερού, επεξεργασία λιμμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης	Κατασκευές	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών, μεταφορές και αποθήκευση, δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	Ενημέρωση και επικοινωνία	Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση, εκπαίδευση, δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα	Τέχνες, διασκέδαση, ψυχαγωγία, άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών, δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδωτών, μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες νοικοκυριών που αφορούν την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών για ίδια χρήση, δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών	Σύνολο Απασχόλησης
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	195.375	170.331	94.872	371.964	14.411	18.871	1.024	73.882	260.696	65.274	1.266.700
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	62.447	28.043	15.525	58.072	1.949	3.672	141	9.781	50.738	9.630	239.997
Κεντρική Μακεδονία	89.148	108.828	54.793	254.280	10.966	12.074	679	53.325	154.017	45.588	783.697
Δυτική Μακεδονία	17.355	20.496	10.019	23.498	403	1.503	80	4.710	22.802	4.387	105.253
Ήπειρος	26.426	12.964	14.536	36.114	1.093	1.622	124	6.067	33.138	5.669	137.753
2007											
ΕΛΛΑΔΑ	531.607	540.639	389.103	1.507.081	88.825	110.921	6.722	328.940	990.220	301.011	4.795.069
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	196.531	171.264	102.745	371.455	14.293	18.670	1.087	76.209	276.365	64.675	1.293.294
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	62.632	27.482	16.740	58.312	2.093	3.523	158	12.195	56.357	10.417	249.910
Κεντρική Μακεδονία	89.515	111.481	61.128	250.674	10.754	11.866	716	54.236	162.395	45.494	798.259
Δυτική Μακεδονία	18.072	19.151	10.016	24.002	406	1.525	83	4.112	24.599	3.912	105.879
Ήπειρος	26.312	13.149	14.861	38.467	1.040	1.756	130	5.666	33.014	4.852	139.246
2008											
ΕΛΛΑΔΑ	529.442	557.820	386.317	1.532.186	90.011	111.912	9.655	344.112	982.461	312.447	4.856.363
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	197.059	172.211	103.171	373.353	14.723	19.467	1.584	80.497	263.847	68.138	1.294.048
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	59.298	27.000	17.152	58.122	2.203	3.399	248	12.253	54.215	9.362	243.252
Κεντρική Μακεδονία	92.971	111.982	61.770	251.729	11.247	13.004	1.032	58.659	152.859	47.226	802.478
Δυτική Μακεδονία	18.864	19.855	10.027	25.996	411	1.205	118	3.508	23.705	4.757	108.445
Ήπειρος	25.926	13.374	14.222	37.507	862	1.859	186	6.076	33.068	6.793	139.872
2009											
ΕΛΛΑΔΑ	542.975	538.522	368.823	1.527.376	87.103	107.405	9.702	348.086	977.619	321.393	4.829.003
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	201.594	155.210	94.060	378.069	12.826	18.911	1.567	77.285	262.614	72.990	1.275.127
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	59.158	23.357	15.627	60.381	2.023	3.328	218	9.936	55.885	9.850	239.764

Κλάδοι	Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	Ορυχεία, λατομεία, βιομηχανία, παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού, κλιματισμού και νερού, επεξεργασία λιμμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης	Κατασκευές	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών, μεταφορές και αποθήκευση, δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	Ενημέρωση και επικοινωνία	Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση, εκπαίδευση, δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα	Τέχνες, διασκέδαση, ψυχαγωγία, άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών, δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδωτών, μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες νοικοκυριών που αφορούν την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών για ίδια χρήση, δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών	Σύνολο Απασχόλησης
Κεντρική Μακεδονία	94.086	98.473	55.082	251.313	9.739	12.673	1.043	57.003	152.977	50.471	782.859
Δυτική Μακεδονία	21.067	20.475	8.991	27.292	397	1.070	119	4.181	21.936	4.745	110.272
Ήπειρος	27.283	12.906	14.360	39.083	667	1.840	188	6.165	31.815	7.924	142.232
2010											
ΕΛΛΑΔΑ	535.005	494.016	313.642	1.489.770	89.505	101.781	11.203	346.339	984.136	340.086	4.705.483
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	193.466	145.164	77.650	374.918	13.013	18.043	1.865	79.440	263.164	68.874	1.235.595
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	61.071	21.387	14.243	59.432	2.073	2.784	311	10.957	54.367	8.557	235.181
Κεντρική Μακεδονία	90.986	92.101	43.691	249.312	9.871	12.686	1.202	57.483	157.137	48.571	763.040
Δυτική Μακεδονία	18.347	19.591	7.486	26.705	407	1.048	136	4.356	21.529	4.986	104.591
Ήπειρος	23.062	12.085	12.230	39.469	662	1.526	216	6.643	30.130	6.761	132.782
2011											
ΕΛΛΑΔΑ	499.481	452.246	241.173	1.401.869	84.804	99.353	9.249	330.789	944.985	317.870	4.381.819
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	176.910	134.192	54.837	350.786	12.519	18.184	1.541	74.070	252.064	65.835	1.140.937
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	55.411	20.219	10.367	54.848	2.014	2.898	259	10.847	52.415	8.768	218.045
Κεντρική Μακεδονία	82.885	83.782	28.992	231.441	9.469	12.770	992	51.597	148.551	46.753	697.233
Δυτική Μακεδονία	15.806	18.557	5.444	26.387	396	1.055	112	4.439	21.478	4.917	98.592
Ήπειρος	22.808	11.634	10.035	38.109	640	1.461	179	7.186	29.619	5.397	127.068
2012											
ΕΛΛΑΔΑ	490.755	414.910	206.795	1.302.916	83.534	96.443	8.592	323.983	889.975	287.320	4.105.223
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	179.021	119.784	48.937	322.379	12.352	18.491	1.423	74.399	237.848	61.951	1.076.585
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	58.506	18.807	9.907	52.268	1.966	3.000	230	10.632	50.961	8.120	214.398
Κεντρική Μακεδονία	82.974	73.661	25.114	209.465	9.366	12.981	923	52.164	137.519	43.778	647.946
Δυτική Μακεδονία	14.296	16.701	5.185	23.965	389	1.039	104	4.661	20.299	5.132	91.772

Κλάδοι	Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	Ορυχεία, λατομεία, βιομηχανία, παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού, κλιματισμού και νερού, επεξεργασία λιμμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης	Κατασκευές	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών, μεταφορές και αποθήκευση, δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	Ενημέρωση και επικοινωνία	Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση, εκπαίδευση, δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα	Τέχνες, διασκέδαση, ψυχαγωγία, άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών, δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδωτών, μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες νοικοκυριών που αφορούν την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών για ίδια χρήση, δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών	Σύνολο Απασχόλησης
Ήπειρος	23.245	10.615	8.730	36.680	632	1.471	166	6.940	29.069	4.920	122.469
2013											
ΕΛΛΑΔΑ	488.521	389.902	202.866	1.262.917	85.869	91.687	8.192	315.508	871.157	281.089	3.997.708
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	180.597	112.916	49.983	309.142	12.377	16.620	1.358	74.021	231.551	60.453	1.049.018
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	60.190	17.308	9.975	49.169	2.016	2.617	219	11.054	51.419	8.362	212.330
Κεντρική Μακεδονία	83.218	70.144	25.657	203.759	9.317	11.587	881	51.626	130.639	42.537	629.364
Δυτική Μακεδονία	14.551	15.951	5.862	21.932	393	1.013	99	4.435	20.076	4.731	89.044
Ήπειρος	22.638	9.512	8.489	34.282	651	1.403	159	6.907	29.417	4.824	118.281
2014											
ΕΛΛΑΔΑ	490.359	380.244	205.371	1.301.269	83.488	83.063	8.865	331.112	866.841	284.230	4.034.842
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	187.353	109.661	52.181	316.544	12.046	15.336	1.470	76.329	230.564	60.982	1.062.465
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	60.025	16.946	9.861	49.783	1.971	2.437	238	11.230	51.232	8.382	212.104
Κεντρική Μακεδονία	88.398	67.853	27.325	209.106	9.059	10.654	954	53.566	131.484	43.286	641.685
Δυτική Μακεδονία	15.756	15.533	6.437	22.541	384	950	107	4.512	20.060	4.516	90.796
Ήπειρος	23.173	9.330	8.559	35.114	632	1.294	172	7.021	27.789	4.797	117.880
2015											
ΕΛΛΑΔΑ	473.055	382.570	196.636	1.335.821	80.786	79.803	9.074	343.845	875.713	286.735	4.064.038
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	181.363	110.230	49.497	324.304	11.661	14.741	1.506	78.708	233.526	61.489	1.067.025
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	56.818	17.106	8.978	51.374	1.922	2.344	243	11.430	51.590	8.398	210.204
Κεντρική Μακεδονία	86.807	68.106	26.573	215.164	8.752	10.279	976	55.478	133.569	43.699	649.403
Δυτική Μακεδονία	15.586	15.596	5.959	22.669	371	893	110	4.573	20.212	4.541	90.510
Ήπειρος	22.151	9.423	7.986	35.097	615	1.226	176	7.227	28.155	4.851	116.908

13.2 Χαρακτηριστικά κύριας απασχόλησης

		Σύνολο απασχολούμενων	Τομέας οικονομικής δραστηριότητας							
			Πρωτογενής	Δευτερογενής			Τριτογενής			
Έτος	Περιφέρεια - NUTS II		Γεωργία, δασοκομία, αλιεία	Σύνολο δευτερογενούς τομέα	Βιομηχανία, ενέργεια	Κατασκευές	Σύνολο τριτογενούς τομέα	Εμπόριο, ξενοδοχεία, εστίαση, μεταφορές και επικοινωνίες	Χρηματοπιστωτικές, επιχειρηματικές δραστηριότητες	Άλλες υπηρεσίες
2017	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	205,8	52,0	27,4	21,6	5,8	126,4	56,7	13,4	56,4
2017	Κεντρική Μακεδονία	626,0	87,2	99,6	80,4	19,1	439,2	205,9	64,9	168,3
2017	Δυτική Μακεδονία	84,5	17,9	20,7	17,8	3,0	45,9	21,0	5,2	19,7
2017	Ήπειρος	104,6	16,5	16,4	11,5	4,9	71,7	30,7	7,9	33,1
2017	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	3.752,7	453,4	578,2	428,9	149,3	2.721,1	1.275,4	421,3	1.024,4
2016	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	200,7	53,4	25,6	21,3	4,3	121,7	54,2	13,4	54,2
2016	Κεντρική Μακεδονία	618,8	93,1	98,1	79,9	18,2	427,6	198,9	64,2	164,5
2016	Δυτική Μακεδονία	81,1	14,6	22,2	19,4	2,9	44,3	18,8	5,2	20,3
2016	Ήπειρος	106,5	20,8	16,5	10,3	6,2	69,3	27,9	7,7	33,7
2016	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	3.673,6	454,5	560,0	412,9	147,1	2.659,0	1.238,9	415,9	1.004,3
2015	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	197,9	56,4	25,0	20,4	4,5	116,5	52,8	14,5	49,2
2015	Κεντρική Μακεδονία	600,8	86,3	99,7	77,4	22,4	414,7	191,2	61,1	162,5
2015	Δυτική Μακεδονία	81,2	15,4	18,5	14,0	4,5	47,3	20,0	4,6	22,8
2015	Ήπειρος	105,3	21,3	16,6	10,8	5,8	67,4	30,2	6,9	30,2
2015	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	3.610,7	465,7	539,4	394,2	145,2	2.605,6	1.206,3	409,7	989,6
2014	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	195,0	59,6	28,6	21,6	7,0	106,8	44,8	10,4	51,5
2014	Κεντρική Μακεδονία	563,4	87,7	85,6	64,4	21,2	390,1	181,1	56,4	152,6
2014	Δυτική Μακεδονία	82,5	15,1	20,3	14,3	6,1	47,0	20,7	5,2	21,2
2014	Ήπειρος	103,9	23,1	15,8	9,8	6,0	65,0	28,9	7,1	29,1
2014	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	3.536,2	479,9	529,7	378,1	151,6	2.526,7	1.146,9	400,2	979,6
2013	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	187,4	57,9	25,7	17,5	8,2	103,7	39,7	11,6	52,4

2013	Κεντρική Μακεδονία	553,6	82,9	90,5	69,9	20,6	380,1	176,0	58,4	145,7
2013	Δυτική Μακεδονία	77,1	14,3	19,3	14,6	4,7	43,5	18,2	4,7	20,6
2013	Ήπειρος	103,9	22,3	15,2	8,7	6,5	66,4	29,7	6,6	30,0
2013	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	3.513,2	481,1	546,6	384,3	162,3	2.485,5	1.114,2	394,2	977,1
2012	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	198,1	57,4	28,3	18,5	9,8	112,4	44,6	14,8	52,9
2012	Κεντρική Μακεδονία	590,4	80,1	94,1	69,6	24,4	416,2	184,8	66,9	164,5
2012	Δυτική Μακεδονία	80,4	14,0	21,1	16,2	4,9	45,3	19,4	4,5	21,4
2012	Ήπειρος	112,5	22,5	21,0	10,9	10,1	69,0	32,2	5,3	31,5
2012	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	3.695,0	480,5	611,3	410,4	200,9	2.603,2	1.163,2	424,9	1.015,1
2011	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	206,3	56,0	28,9	20,4	8,5	121,4	51,7	14,3	55,4
2011	Κεντρική Μακεδονία	650,2	82,1	121,3	91,0	30,3	446,7	211,5	63,2	172,0
2011	Δυτική Μακεδονία	90,6	16,0	23,9	18,3	5,6	50,7	23,8	5,2	21,7
2011	Ήπειρος	121,1	22,9	23,8	13,7	10,2	74,4	34,2	8,3	31,9
2011	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	4.054,3	500,7	717,2	471,4	245,8	2.836,5	1.298,1	432,4	1.106,0
2010	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	225,6	58,7	38,3	23,2	15,1	128,6	56,6	12,6	59,4
2010	Κεντρική Μακεδονία	714,8	92,5	145,9	102,5	43,4	476,5	231,1	64,9	180,6
2010	Δυτική Μακεδονία	100,2	18,7	28,3	20,7	7,7	53,2	24,4	5,2	23,6
2010	Ήπειρος	133,3	26,9	25,8	14,0	11,8	80,6	39,8	8,0	32,7
2010	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	4.389,8	544,2	859,8	540,2	319,6	2.985,8	1.380,0	438,0	1.167,8
2009	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	232,5	61,0	41,2	25,5	15,7	130,3	56,9	12,9	60,5
2009	Κεντρική Μακεδονία	741,1	91,3	162,3	106,7	55,6	487,5	233,7	67,6	186,2
2009	Δυτική Μακεδονία	106,5	20,7	32,2	23,1	9,1	53,7	24,8	4,2	24,6
2009	Ήπειρος	135,2	26,8	28,8	14,5	14,3	79,6	35,4	7,6	36,6
2009	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	4.556,0	532,9	962,7	592,0	370,7	3.060,4	1.428,9	457,3	1.174,3
2008	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	235,1	57,8	48,7	30,7	18,0	128,5	55,2	15,0	58,3
2008	Κεντρική Μακεδονία	760,5	90,5	187,3	124,0	63,2	482,7	229,5	70,8	182,4
2008	Δυτική Μακεδονία	104,5	18,3	33,0	21,8	11,3	53,2	23,6	3,9	25,6
2008	Ήπειρος	134,6	25,2	29,6	14,4	15,3	79,8	34,4	7,8	37,6
2008	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	4.610,5	513,8	1.024,4	627,1	397,3	3.072,3	1.434,0	466,1	1.172,2
2007	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	236,5	59,8	46,0	28,1	18,0	130,7	53,8	13,2	63,7
2007	Κεντρική Μακεδονία	759,2	86,5	194,3	128,6	65,7	478,5	226,2	62,1	190,1
2007	Δυτική Μακεδονία	103,0	17,6	31,8	21,9	10,0	53,6	21,9	5,1	26,6
2007	Ήπειρος	132,9	25,6	28,6	13,2	15,4	78,6	35,1	6,3	37,2

2007	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	4.564,0	517,1	1.024,4	626,5	397,9	3.022,6	1.402,1	420,5	1.200,0
2006	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	233,9	61,6	46,9	31,7	15,2	125,4	54,2	11,7	59,6
2006	Κεντρική Μακεδονία	758,1	87,4	183,9	125,6	58,3	486,9	235,7	63,3	187,9
2006	Δυτική Μακεδονία	102,7	17,1	34,4	24,3	10,1	51,2	20,6	5,3	25,3
2006	Ήπειρος	133,8	25,9	30,8	14,0	16,7	77,2	33,3	6,9	37,0
2006	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	4.527,5	530,8	996,9	629,6	367,3	2.999,7	1.401,4	415,5	1.182,9
2005	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	232,3	61,7	48,5	35,2	13,3	122,1	57,1	10,9	54,1
2005	Κεντρική Μακεδονία	731,8	91,9	182,2	128,4	53,8	457,7	223,9	60,7	173,0
2005	Δυτική Μακεδονία	97,8	16,6	31,1	21,6	9,5	50,2	20,4	5,6	24,2
2005	Ήπειρος	127,3	23,9	29,6	14,4	15,2	73,9	31,2	7,3	35,3
2005	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	4.443,6	540,3	994,9	627,3	367,6	2.908,3	1.376,6	410,9	1.120,9
2004	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	233,2	64,2	48,2	33,8	14,3	120,9	54,9	11,1	54,8
2004	Κεντρική Μακεδονία	719,8	97,5	173,4	125,9	47,4	449,0	212,5	56,6	179,9
2004	Δυτική Μακεδονία	101,6	18,0	34,0	23,2	10,8	49,7	21,8	4,9	23,0
2004	Ήπειρος	130,3	24,5	28,2	15,0	13,2	77,5	34,1	8,0	35,4
2004	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	4.389,5	543,5	983,1	626,0	357,1	2.863,0	1.328,0	404,9	1.130,1
2003	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	235,6	76,9	47,2	35,2	12,0	111,5	51,8	10,0	49,6
2003	Κεντρική Μακεδονία	734,7	123,1	183,9	143,5	40,4	427,7	211,9	58,4	157,4
2003	Δυτική Μακεδονία	101,8	20,8	34,7	22,0	12,7	46,3	21,0	5,1	20,2
2003	Ήπειρος	128,5	25,8	28,7	14,3	14,5	73,9	34,5	6,1	33,3
2003	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	4.353,2	657,1	984,7	632,4	352,3	2.711,3	1.322,4	366,8	1.022,1
2002	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	236,0	80,4	48,3	33,7	14,6	107,3	51,0	9,9	46,4
2002	Κεντρική Μακεδονία	704,3	110,5	177,8	138,2	39,6	416,0	202,5	55,8	157,8
2002	Δυτική Μακεδονία	104,3	19,6	36,2	24,5	11,7	48,6	21,1	5,0	22,4
2002	Ήπειρος	128,1	29,5	27,6	14,2	13,3	71,0	31,1	7,1	32,8
2002	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	4.264,9	652,8	974,4	648,3	326,1	2.637,8	1.282,4	357,2	998,1
2001	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	235,0	76,7	53,7	37,6	16,1	104,6	53,2	8,4	43,0
2001	Κεντρική Μακεδονία	712,3	118,8	182,9	141,7	41,3	410,5	206,4	50,0	154,1
2001	Δυτική Μακεδονία	103,3	19,0	35,8	25,7	10,1	48,5	21,3	4,4	22,8
2001	Ήπειρος	120,7	25,7	27,5	15,1	12,5	67,5	30,0	6,7	30,8
2001	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	4.202,1	666,3	968,3	653,1	315,2	2.567,6	1.269,9	339,6	958,2
2000	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	236,1	80,3	52,5	34,9	17,5	103,3	50,9	9,5	42,9
2000	Κεντρική Μακεδονία	696,6	126,1	179,6	139,5	40,1	390,9	197,8	47,1	146,0

2000	Δυτική Μακεδονία	101,0	21,3	33,3	22,7	10,5	46,4	21,8	3,8	20,9
2000	Ήπειρος	123,3	29,2	26,5	14,3	12,2	67,7	31,1	6,0	30,6
2000	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	4.088,5	706,3	930,4	630,3	300,1	2.451,7	1.219,2	308,5	924,0

13.3 Απασχόληση ανά κλάδο της μεταποίησης στο σύνολο της χώρας (Σε χιλιάδες άτομα)

Κλάδος	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	2012*	2013*	2014*	2015*	2016*
Βιομηχανία τροφίμων, ποτών και καπνού	96,559	103,807	107,884	104,563	100,600	114,234	116,889	115,496	114,864	116,104	109,378	104,618	101,551	104,542	101,837	103,802	104,750
Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών, ειδών ενδυμασίας, δέρματος και δερμάτινων ειδών	98,674	90,526	86,025	84,807	76,415	75,523	74,807	68,976	65,153	55,780	45,366	39,764	35,095	30,595	28,634	31,058	31,620
Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός από έπιπλα· κατασκευή ειδών καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής	27,727	25,553	23,950	23,100	29,624	32,766	32,051	27,177	27,249	27,764	20,864	20,161	17,338	13,565	12,819	11,768	10,764
Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	10,125	8,556	9,507	7,201	7,729	8,331	8,492	8,876	9,502	9,538	8,595	8,011	7,907	6,838	7,312	7,136	7,203
Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	14,171	15,993	15,729	16,490	18,512	17,445	16,837	18,047	19,954	17,839	15,653	13,396	11,372	11,115	10,159	9,925	10,408
Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου	4,894	5,971	6,343	6,065	6,887	7,977	7,621	6,375	5,678	4,980	4,333	4,281	3,885	3,945	3,920	3,930	4,010
Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	9,545	10,377	10,887	9,200	11,525	12,358	12,269	13,672	14,285	13,236	12,704	11,456	10,972	11,634	11,063	12,023	10,852
Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών παρασκευασμάτων	10,104	10,984	11,524	9,738	12,199	13,721	14,070	13,302	13,353	13,123	12,442	12,200	12,516	11,789	11,860	11,724	12,280
Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	9,798	13,157	13,066	12,051	13,443	11,699	12,059	12,776	15,795	16,342	15,136	13,620	13,079	13,601	13,982	14,060	13,532
Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	30,222	30,018	30,612	30,582	30,834	29,764	27,921	30,496	31,970	30,235	26,220	22,490	20,436	17,828	16,798	15,772	13,521
Παραγωγή βασικών μετάλλων	16,262	17,902	19,192	21,729	18,812	15,935	15,671	15,800	19,874	19,621	18,096	16,765	16,794	17,811	16,556	14,997	12,958
Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα είδη εξοπλισμού	31,088	39,932	41,114	39,623	41,830	40,537	41,714	42,607	48,767	47,642	46,658	40,156	36,978	29,482	30,580	32,400	33,019
Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων	4,608	5,388	6,245	7,042	5,372	6,841	5,743	6,267	5,294	4,297	5,177	3,430	3,271	3,069	3,289	3,589	3,737
Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	8,878	10,384	11,134	10,363	11,897	9,822	9,647	10,267	10,399	9,559	9,871	8,454	8,033	6,647	6,657	7,779	8,300
Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	13,954	15,129	12,703	14,175	16,658	15,279	16,361	16,768	19,930	18,609	17,738	16,245	12,797	12,711	12,880	14,166	12,250
Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και ημιρυμουλκούμενων οχημάτων	3,996	3,865	3,190	3,636	3,905	3,040	3,120	3,119	4,688	4,170	3,606	3,073	3,094	2,290	1,953	2,111	1,695
Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	8,016	7,843	7,763	7,602	7,664	7,485	7,795	8,118	8,080	7,599	7,319	6,459	5,951	4,487	3,702	4,200	4,586

Κλάδος	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	2012*	2013*	2014*	2015*	2016*
Κατασκευή επίπλων και άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	43,114	44,660	45,522	45,905	39,872	44,560	45,272	48,123	46,216	47,085	39,685	35,976	28,141	22,924	21,350	19,952	20,159
Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	7,244	7,332	7,170	7,099	7,380	7,532	7,902	7,824	13,505	12,076	11,796	11,163	10,005	11,535	10,979	9,613	8,549
ΣΥΝΟΛΟ Α64	4.312,785	4.328,380	4.434,288	4.495,681	4.604,092	4.646,871	4.731,335	4.795,069	4.856,363	4.829,003	4.705,483	4.381,819	4.105,223	3.997,708	4.034,842	4.064,038	4.083,026

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 14:

Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής

14.1. Εποχικά διορθωμένοι Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής και μεταβολές (Μέσος Ετήσιος) (Έτος βάσης 2010=100,0)

Έτος	Δείκτης	Ετήσιες μεταβολές (%)
2000	123,24	-
2001	119,26	-3,2
2002	119,51	0,2
2003	119,98	0,4
2004	120,67	0,6
2005	118,87	-1,5
2006	119,76	0,7
2007	122,56	2,3
2008	117,46	-4,2
2009	106,28	-9,5
2010	99,96	-5,9
2011	94,31	-5,7
2012	92,39	-2,0
2013	89,52	-3,1
2014	87,81	-1,9
2015	88,68	1,0
2016	90,83	2,4

14.2. Εποχικά διορθωμένοι Δείκτες Κύριων Ομάδων Βιομηχανικών Κλάδων και μεταβολές (μέσος ετήσιος) (Έτος βάσης 2010=100,0)

Κλάδος	Ενέργεια		Ενδιάμεσα αγαθά		Κεφαλαιουχικά αγαθά		Διαρκή Καταναλωτικά Αγαθά		Μη Διαρκή Καταναλωτικά Αγαθά	
	Έτος	Δείκτης	Ετήσιες μεταβολές (%)	Δείκτης	Ετήσιες μεταβολές (%)	Δείκτης	Ετήσιες μεταβολές (%)	Δείκτης	Ετήσιες μεταβολές (%)	Δείκτης
2000	102,18	-	130,54	-	249,88	-	198,79	-	113,21	-
2001	101,96	-0,2	127,63	-2,2	214,66	-14,1	174,21	-12,4	111,14	-1,8
2002	104,21	2,2	129,75	1,7	194,48	-9,4	146,00	-16,2	113,13	1,8
2003	107,47	3,1	129,76	0,0	198,67	2,2	141,46	-3,1	109,60	-3,1
2004	107,67	0,2	130,54	0,6	197,94	-0,4	138,85	-1,8	111,40	1,6
2005	107,91	0,2	128,47	-1,6	181,29	-8,4	149,28	7,5	109,53	-1,7
2006	108,02	0,1	131,56	2,4	181,05	-0,1	154,47	3,5	109,41	-0,1
2007	111,01	2,8	132,60	0,8	179,24	-1,0	154,21	-0,2	114,80	4,9
2008	108,22	-2,5	123,53	-6,8	165,37	-7,7	145,52	-5,6	112,37	-2,1
2009	105,21	-2,8	100,74	-18,4	127,21	-23,1	115,20	-20,8	107,85	-4,0
2010	99,94	-5,0	100,11	-0,6	98,63	-22,5	100,58	-12,7	100,11	-7,2
2011	98,16	-1,8	90,53	-9,6	87,07	-11,7	84,54	-15,9	94,65	-5,5
2012	105,51	7,5	82,44	-8,9	70,22	-19,4	68,45	-19,0	89,75	-5,2
2013	101,07	-4,2	79,39	-3,7	69,39	-1,2	59,79	-12,7	89,15	-0,7
2014	95,48	-5,5	81,40	2,5	68,19	-1,7	55,79	-6,7	89,43	0,3
2015	95,46	0,0	83,06	2,0	69,46	1,9	57,25	2,6	90,66	1,4
2016	96,81	1,4	86,95	4,7	71,26	2,6	56,06	-2,1	92,57	2,1

14.3. Εποχικά διορθωμένοι Δείκτες Βιομηχανικής Παραγωγής (μέσοι ετήσιοι) 2ψήφιων Κλάδων της Βιομηχανίας και ετήσιες μεταβολές (Έτος βάσης 2010=100,0)

Κλάδος		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
10 Τρόφιμα	Δείκτης	98,53427	99,78569	101,1514	98,82892	104,6683	103,188	103,6291	106,7554	106,9579	104,1966	100,2911	96,59362	94,42085	91,25915	94,08021	92,73561	94,70791
	%	-	1,270038	1,368673	-2,29607	5,908559	-1,41426	0,427485	3,016843	0,189683	-2,58166	-3,74825	-3,68673	-2,2494	-3,34851	3,09126	-1,42921	2,1268
11 Ποτά	Δείκτης	106,2859	110,1901	116,9317	112,361	107,1435	103,9222	105,4078	113,9225	113,4548	108,0481	100,1345	93,69302	88,23248	86,70522	86,09058	87,66317	87,28963
	%	-	3,673286	6,118194	-3,90887	-4,64352	-3,00655	1,429532	8,077903	-0,41054	-4,76551	-7,32415	-6,43286	-5,82813	-1,73094	-0,70888	1,826661	-0,4261
12 Καπνός	Δείκτης	122,5588	124,5374	127,1618	130,4143	141,729	134,5088	123,3376	128,1794	124,2849	120,9785	99,35713	110,1316	100,4232	103,5502	98,94441	117,5112	120,9284
	%	-	1,614432	2,107313	2,557734	8,675978	-5,09439	-8,30514	3,92565	-3,03839	-2,66029	-17,8721	10,84423	-8,81533	3,113863	-4,4479	18,76492	2,907933
13 Κλωστούφαντουργικές ύλες	Δείκτης	385,4756	355,2596	344,255	325,8599	285,965	235,5402	217,052	222,3446	173,1887	125,0081	99,61134	85,22934	75,56894	67,56852	60,55042	64,97634	65,80881
	%	-	-7,83862	-3,09762	-5,34344	-12,243	-17,6332	-7,84928	2,438413	-22,108	-27,8197	-20,3161	-14,4381	-11,3346	-10,5869	-10,3866	7,309494	1,281187
14 Είδη ένδυσης	Δείκτης	314,6859	289,215	261,822	258,9348	245,5989	204,7356	189,4931	204,4368	170,3895	129,1389	99,58078	80,37886	71,68316	67,77355	62,82398	54,39385	49,89469
	%	-	-8,09408	-9,47149	-1,10274	-5,15031	-16,6382	-7,44496	7,886138	-16,6542	-24,2096	-22,8886	-19,2828	-10,8184	-5,45402	-7,30309	-13,4187	-8,27145
15 Δέρματα - Είδη υπόδησης	Δείκτης	308,7988	293,4615	277,451	249,4789	227,2402	199,1136	190,0025	195,5534	186,1636	158,1194	100,0102	86,66578	62,07793	60,46308	52,49542	46,03367	50,3866
	%	-	-4,96675	-5,45573	-10,0818	-8,91403	-12,3775	-4,57585	2,921493	-4,80166	-15,0643	-36,7502	-13,3431	-28,3709	-2,60132	-13,1777	-12,3092	9,455967
16 Ξύλο και φελλός	Δείκτης	209,439	190,2744	186,5992	174,0564	174,6034	166,2709	156,5886	140,8267	124,8003	90,25608	98,68666	82,29997	60,9861	47,34832	42,17171	39,61347	42,92691
	%	-	-9,15041	-1,93152	-6,7218	0,314264	-4,77224	-5,82322	-10,0658	-11,3803	-27,6796	9,340738	-16,6048	-25,8978	-22,3621	-10,933	-6,06625	8,36444
17 Χαρτί και προϊόντα από χαρτί	Δείκτης	115,0556	103,1961	99,51646	98,04872	99,89583	106,423	109,2217	111,6954	106,4532	103,2464	99,68867	94,85413	86,67645	89,09093	96,86635	99,01568	97,34936
	%	-	-10,3076	-3,56571	-1,47487	1,883876	6,534009	2,629708	2,26488	-4,69329	-3,01241	-3,44586	-4,84963	-8,62133	2,78563	8,727504	2,218866	-1,68289
18 Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	Δείκτης	128,1795	97,52314	95,65623	98,1544	95,21374	132,3688	143,4967	138,2929	131,3528	116,7003	100,1262	77,50087	62,86113	58,98576	57,70526	53,04241	52,76392
	%	-	-23,9168	-1,91433	2,611617	-2,99596	39,02282	8,406723	-3,62644	-5,01838	-11,1551	-14,2023	-22,5968	-18,8898	-6,16497	-2,17086	-8,08046	-0,52503
19 Παράγωγα πετρελαίου και άνθρακα	Δείκτης	89,16979	88,00399	89,85999	90,19186	87,98352	90,25989	96,16705	99,02335	94,75412	94,62981	99,98799	85,41975	105,868	110,3205	118,4073	119,8553	128,7664
	%	-	-1,3074	2,108994	0,369322	-2,44849	2,587266	6,544613	2,97014	-4,31133	-0,1312	5,662255	-14,57	23,93861	4,205654	7,330279	1,222876	7,43489
20 Χημικά προϊόντα	Δείκτης	132,1034	105,3308	104,7738	106,3393	112,2186	117,9903	116,0993	120,7432	114,7114	98,36469	100,4095	98,00599	88,60277	90,67916	91,63205	95,03435	101,8647
	%	-	-20,2664	-0,52883	1,494182	5,528825	5,143273	-1,60265	3,999921	-4,99561	-14,2503	2,078846	-2,39375	-9,59454	2,343485	1,050837	3,713002	7,187256
21 Βασικά φαρμακευτικά προϊόντα και σεκυσμάτα	Δείκτης	29,86053	43,69039	53,25326	57,28792	63,37546	64,84157	72,28754	79,80257	82,14672	96,61282	100,1803	98,86082	94,43956	103,3245	98,43238	105,5363	110,099
	%	-	46,31487	21,88781	7,576355	10,62622	2,313367	11,48333	10,39601	2,937445	17,61007	3,692552	-1,31171	-4,47221	9,408047	-4,73469	7,217104	4,323293

Κλάδος		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
22 Προϊόντα από ελαστική και πλαστική ύλη	Δείκτης	133,1007	133,3914	130,9306	130,9154	123,7249	117,3713	123,0868	128,4083	124,3686	107,2229	99,87053	93,97196	88,56741	86,88879	88,48025	92,69875	91,4359
	%	-	0,218425	-1,84477	-0,01162	-5,49252	-5,13521	4,869581	4,323341	-3,14596	-13,7862	-6,85713	-5,90622	-5,75124	-1,8953	1,831599	4,767733	-1,36231
23 Μη μεταλλικά ορυκτά	Δείκτης	157,143	161,5673	165,953	169,9404	168,2661	168,244	175,0125	165,5364	153,8114	116,4346	100,2977	66,62055	55,19778	54,69217	55,6427	55,45336	63,45211
	%	-	2,815514	2,714429	2,40276	-0,98526	-0,01314	4,023072	-5,41457	-7,08302	-24,3004	-13,8592	-33,5772	-17,146	-0,91601	1,737973	-0,34027	14,42429
24 Βασικά μέταλλα	Δείκτης	91,05721	94,02361	99,85272	98,71574	104,717	108,4315	113,9179	115,7363	108,471	89,33715	100,1425	106,3671	101,6781	97,3986	102,1887	106,0236	112,6575
	%	-	3,257734	6,199625	-1,13866	6,079355	3,547197	5,05973	1,596232	-6,27743	-17,6396	12,09502	6,215752	-4,40829	-4,20892	4,918081	3,752699	6,257038
25 Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων	Δείκτης	123,501	106,5971	114,0874	114,4234	122,2706	125,14	138,1576	134,1204	121,5011	99,64443	100,5316	93,47341	86,45232	79,43503	77,98089	75,67601	82,96598
	%	-	-13,6873	7,026764	0,29452	6,858014	2,34677	10,4024	-2,92212	-9,40893	-17,9889	0,890318	-7,02085	-7,51133	-8,11695	-1,8306	-2,9557	9,633134
26 Ηλεκτρονικοί υπολογιστές, ηλεκτρονικά και οπτικά προϊόντα	Δείκτης	967,8915	734,4985	530,2381	478,9388	495,3931	328,7521	295,0365	243,6208	236,3332	134,4285	99,83552	74,28673	77,72766	89,65796	100,8703	127,6482	100,2704
	%	-	-24,1135	-27,8095	-9,67475	3,435573	-33,6381	-10,2556	-17,4269	-2,99133	-43,1191	-25,7334	-25,5909	4,631966	15,34884	12,50563	26,54694	-21,4479
27 Ηλεκτρολογικός εξοπλισμός	Δείκτης	130,653	122,3356	106,1243	117,2888	122,0046	126,3594	131,2348	132,7444	129,9927	103,7882	100,4419	86,88282	82,32067	70,95994	63,48036	70,39498	72,73967
	%	-	-6,36604	-13,2515	10,52024	4,020666	3,569404	3,858305	1,150358	-2,073	-20,1584	-3,22422	-13,4994	-5,25092	-13,8006	-10,5406	10,89253	3,330766
28 Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού	Δείκτης	135,8527	124,937	127,0013	131,1021	128,3392	154,6903	173,8081	175,973	173,0539	124,9615	100,5886	95,16316	82,96841	82,52737	84,93048	86,21906	96,39711
	%	-	-8,03495	1,652256	3,228983	-2,10748	20,53245	12,35874	1,245589	-1,65887	-27,7904	-19,5043	-5,39371	-12,8146	-0,53158	2,911905	1,517215	11,80487
29 Μηχανοκίνητα οχήματα, ρυμουλκούμενα, ημρυμουλκούμενα	Δείκτης	491,9985	333,6328	227,1258	263,721	281,4478	145,8511	116,5467	131,5093	115,5536	95,16963	89,73014	62,18438	65,56829	62,98079	67,43809	60,74438	72,03674
	%	-	-32,1883	-31,9234	16,11229	6,721801	-48,1783	-20,092	12,83827	-12,1328	-17,6402	-5,71558	-30,6984	5,441745	-3,94628	7,077248	-9,92571	18,58996
30 Λοιπός εξοπλισμός μεταφορών	Δείκτης	217,2648	216,7656	214,8019	208,863	186,8535	182,588	169,0386	193,7606	188,5324	153,1353	99,42039	77,91868	47,14057	59,49989	29,03667	78,20444	78,82791
	%	-	-0,22976	-0,90594	-2,76483	-10,5378	-2,2828	-7,42077	14,62511	-2,69828	-18,7751	-35,0768	-21,6271	-39,5003	26,21802	-51,1988	169,33	0,797227
31 Έπιπλα	Δείκτης	199,7516	167,0936	145,0612	134,3471	135,3447	159,5198	167,5206	171,6709	169,3934	122,9425	101,1384	78,41246	56,59612	46,78406	48,11088	48,07902	52,52183
	%	-	-16,3493	-13,1857	-7,38591	0,742531	17,86188	5,015554	2,477457	-1,32668	-27,4219	-17,7352	-22,4701	-27,8226	-17,337	2,836045	-0,06621	9,240626
32 Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	Δείκτης	413,0369	369,8195	317,8145	185,241	166,2035	155,7683	155,8744	152,3189	127,5776	111,2957	101,4364	90,78439	77,77018	79,05508	82,28835	89,10955	90,68385
	%	-	-10,4633	-14,0623	-41,7141	-10,2771	-6,27859	0,068138	-2,281	-16,2431	-12,7624	-8,85865	-10,5011	-14,3353	1,652169	4,089897	8,289389	1,766703

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 15:

Δείκτης Όγκου ΑΕΠ (τριμηνιαία)

Τρίμηνο	Τιμή
2000Q1	78
2000Q2	80,7
2000Q3	88,7
2000Q4	88,7
2001Q1	82,7
2001Q2	84,5
2001Q3	92,1
2001Q4	90,6
2002Q1	84,7
2002Q2	89,5
2002Q3	95,6
2002Q4	93,8
2003Q1	89,7
2003Q2	94,7
2003Q3	100,4
2003Q4	99,9
2004Q1	95,8
2004Q2	99,5
2004Q3	106
2004Q4	103
2005Q1	96,1
2005Q2	100,4
2005Q3	106
2005Q4	104,1

Τρίμηνο	Τιμή
2006Q1	101,6
2006Q2	106,7
2006Q3	110,4
2006Q4	111
2007Q1	103,6
2007Q2	112,8
2007Q3	115
2007Q4	112,3
2008Q1	105,4
2008Q2	111,4
2008Q3	114,7
2008Q4	110,6
2009Q1	98
2009Q2	107,1
2009Q3	109,9
2009Q4	108,1
2010Q1	98,4
2010Q2	102
2010Q3	101,6
2010Q4	98
2011Q1	87,9
2011Q2	93,3
2011Q3	94,9
2011Q4	87,4

Τρίμηνο	Τιμή
2012Q1	80,2
2012Q2	84,9
2012Q3	87,9
2012Q4	83,9
2013Q1	75,5
2013Q2	82
2013Q3	87
2013Q4	81,5
2014Q1	75,9
2014Q2	82,5
2014Q3	88,1
2014Q4	81,8
2015Q1	76
2015Q2	83
2015Q3	86
2015Q4	82,4
2016Q1	75,8
2016Q2	82,6
2016Q3	87
2016Q4	81,4
2017Q1	76,3
2017Q2	83,8
2017Q3	88,1
2017Q4	:

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 16:

Βαθμός χρησιμοποίησης εργοστασιακού δυναμικού

16.1. Δείκτης Βαθμού χρησιμοποίησης εργοστασιακού δυναμικού

Έτος – τρίμηνο	Τιμή Δείκτη
2000-Q1	82,2
2000-Q2	82,5
2000-Q3	87,8
2000-Q4	84,6
2001-Q1	80,7
2001-Q2	78,2
2001-Q3	78,6
2001-Q4	83,1
2002-Q1	82,1
2002-Q2	81,0
2002-Q3	83,9
2002-Q4	77,3
2003-Q1	84,8
2003-Q2	76,4
2003-Q3	84,7
2003-Q4	83,5
2004-Q1	86,8
2004-Q2	80,9
2004-Q3	81,1
2004-Q4	79,9
2005-Q1	76,6
2005-Q2	73,3
2005-Q3	70,7
2005-Q4	74,6
2006-Q1	77,3
2006-Q2	75,7
2006-Q3	82,4
2006-Q4	74,3
2007-Q1	76,3
2007-Q2	78,3
2007-Q3	80,9
2007-Q4	83,3
2008-Q1	80,1
2008-Q2	80,4
2008-Q3	74,6
2008-Q4	77,2
2009-Q1	63,8

Έτος – τρίμηνο	Τιμή Δείκτη
2009-Q2	57,4
2009-Q3	60,1
2009-Q4	62,6
2010-Q1	59,3
2010-Q2	58,0
2010-Q3	58,9
2010-Q4	59,1
2011-Q1	59,1
2011-Q2	59,9
2011-Q3	62,5
2011-Q4	55,4
2012-Q1	55,8
2012-Q2	53,8
2012-Q3	55,6
2012-Q4	57,8
2013-Q1	66,5
2013-Q2	63,8
2013-Q3	68,0
2013-Q4	62,7
2014-Q1	68,3
2014-Q2	72,7
2014-Q3	76,2
2014-Q4	64,2
2015-Q1	65,5
2015-Q2	68,1
2015-Q3	58,1
2015-Q4	57,7
2016-Q1	62,1
2016-Q2	69,8
2016-Q3	70,5
2016-Q4	68,9
2017-Q1	71,6
2017-Q2	69,8
2017-Q3	73,6
2017-Q4	75,1
2018-Q1	70,1

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 17:

Παραγωγικότητα

17.1. Βασικοί Δείκτες Παραγωγικότητας

Κλάδος	Δείκτης	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Σύνολο Της Οικονομίας	Gross value added per hour worked, constant prices	88,5	91,5	93,1	97,6	101,3	98,2	101,2	103,2	102,0	100,3	100,0	96,9	95,9	95,7	97,4	96,1	94,7
	Gross value added per person employed, constant prices	92,4	95,2	96,5	101,0	104,4	103,9	106,5	107,9	106,3	103,3	100,0	97,7	97,6	97,5	97,5	96,7	95,5
Μεταποίηση	Gross value added per hour worked, constant prices	97,9	104,5	109,5	113,7	111,8	105,5	108,3	111,9	103,0	103,9	100,0	104,1	104,3	110,6	107,3	112,2	112,8
	Gross value added per person employed, constant prices	101,4	107,0	112,2	116,8	113,9	111,5	110,9	116,8	105,1	104,5	100,0	102,8	103,7	110,2	105,8	109,2	108,9

17.2. Δείκτης Παραγωγικότητας (IMD) (Estimates: Related GDP (PPP) per person employed in industry, US\$)

Κλάδος	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Σύνολο της Οικονομίας	49895,18	53415,03	56313,13	58018,29	61167,01	61882,67	75261,66	75710,23	73877,74	73356,49	73671,93	76309,07	78914,89	80087,10	79100,72	78790,63
Πρωτογενής Τομέας	19033,09	21281,64	19185,53	17008,47	25220,68	21948,32	22756,86	21576,08	19810,08	19329,35	20019,43	21475,83	18443,44	19473,23	22064,06	22261,38
Δευτερογενής Τομέας	45939,76	49065,20	42426,87	45150,48	46097,84	47729,23	69020,24	60390,79	59873,75	58633,80	64863,60	74805,90	61324,66	63583,72	61996,32	60463,51
Τριτογενής Τομέας	60287,35	63558,64	70832,45	72857,35	73346,87	74356,92	86363,30	89869,99	87697,64	87451,37	85376,96	86794,36	94453,79	95031,03	92827,75	92259,21

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 18:

Δείκτης κύκλου εργασιών στη βιομηχανία

18.1. Γενικός Δείκτης Κύκλου Εργασιών στη Βιομηχανία

Κλάδος	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Manufacturing	81,4	83,3	85,7	88,2	93,3	96,2	108,9	113,5	121,4	93,4	100,0	106,4	109,6	103,1	101,9	91,4	86,8
Manufacture of food products	76,8	82,7	89,1	89,0	92,1	92,2	98,4	104,3	111,3	103,4	100,0	98,4	96,8	95,0	94,6	96,0	92,6
Manufacture of beverages	78,8	88,7	93,4	97,3	95,8	93,9	97,8	106,9	111,5	109,3	100,0	93,4	86,4	81,0	79,7	80,4	82,3
Manufacture of tobacco products	97,2	104,8	90,4	99,1	99,9	130,6	129,0	130,0	135,1	131,0	100,0	105,3	102,1	102,3	99,9	122,7	125,3
Manufacture of textiles	289,4	295,0	272,9	269,3	251,4	202,0	190,8	192,7	162,8	117,2	100,0	89,6	73,8	68,3	64,6	66,3	68,4
Manufacture of wearing apparel	198,4	206,2	208,3	203,4	192,4	166,6	165,9	171,1	150,6	121,7	100,0	88,1	73,7	71,7	64,6	52,5	50,0
Manufacture of leather and related products	180,0	200,5	205,2	186,3	177,1	164,5	171,8	174,2	170,7	147,1	100,0	82,4	49,0	46,5	38,8	36,8	40,5
Manufacture of wood and of products of wood and cork, except furniture; manufacture of articles of straw and plaiting materials	177,2	192,6	184,3	182,5	183,4	165,3	175,0	184,2	168,0	112,2	100,0	83,7	64,9	47,2	42,0	42,2	43,1
Manufacture of paper and paper products	91,3	99,8	97,3	90,7	91,2	87,2	92,3	102,4	105,2	98,2	100,0	96,2	89,0	89,4	91,5	93,0	91,8
Printing and reproduction of recorded media	124,0	114,0	114,1	117,7	125,9	125,0	134,9	130,8	133,4	118,6	100,0	77,0	63,0	59,4	57,9	54,1	53,8
Manufacture of coke and refined petroleum products	54,1	47,6	45,5	51,2	56,1	73,1	89,6	92,1	115,0	77,4	100,0	125,2	149,8	138,4	136,5	101,8	89,1
Manufacture of chemicals and chemical products	101,0	104,2	111,9	118,3	125,6	110,2	110,7	116,9	116,0	93,5	100,0	102,2	95,6	92,9	94,1	95,5	94,8
Manufacture of basic pharmaceutical products and pharmaceutical preparations	65,0	73,5	79,3	81,6	86,6	82,6	88,0	90,7	93,2	107,1	100,0	94,4	92,8	100,0	94,3	100,6	102,9
Manufacture of rubber and plastic products	90,1	94,1	103,6	98,5	104,3	103,3	109,7	116,9	118,3	99,7	100,0	102,9	97,5	98,7	99,7	105,0	100,7
Manufacture of other non-metallic mineral products	104,9	120,6	139,4	148,4	140,2	137,9	160,0	160,3	156,3	122,9	100,0	67,7	53,3	54,0	58,1	55,3	59,0
Manufacture of basic metals	80,9	84,2	87,8	86,8	110,5	101,9	133,3	141,7	138,3	81,6	100,0	116,0	101,1	88,4	89,2	90,7	90,7
Manufacture of fabricated metal products, except machinery and equipment	102,5	114,0	121,0	121,2	129,2	122,6	144,5	139,8	139,0	108,9	100,0	92,6	82,6	80,4	76,1	76,0	80,7
Manufacture of computer, electronic and optical products	399,9	499,5	468,6	394,2	381,8	245,5	258,2	225,9	222,3	135,6	100,0	89,3	97,4	101,6	100,5	141,0	128,2
Manufacture of electrical equipment	92,6	99,4	92,6	91,5	100,8	108,0	130,1	139,6	131,1	91,8	100,0	96,0	103,4	81,3	69,2	77,2	79,1
Manufacture of machinery and equipment n.e.c.	122,2	117,1	119,6	117,5	127,1	125,8	146,4	156,3	157,7	120,7	100,0	92,0	83,0	81,0	82,8	86,3	83,6
Manufacture of motor vehicles, trailers and semi-trailers	347,5	314,6	278,2	341,1	405,9	197,8	163,5	184,2	171,8	120,7	100,0	65,0	64,0	60,9	64,5	70,7	72,1
Manufacture of other transport equipment	54,2	68,6	81,7	84,4	76,5	65,9	59,1	64,4	62,0	64,1	100,0	73,9	40,9	56,3	25,4	99,9	105,9
Manufacture of furniture	121,2	133,1	134,7	141,8	152,0	101,9	112,7	126,3	120,4	116,0	100,0	78,4	55,6	47,0	48,5	48,8	51,6
Other manufacturing	188,8	200,7	197,1	165,3	157,1	139,3	140,0	135,7	126,3	107,8	100,0	91,3	75,0	77,4	81,2	85,3	90,3

18.2. Δείκτης Κύκλου Εργασιών Εγχώριας Αγοράς

Κλάδος	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Manufacturing	87,4	90,4	94,4	98,1	102,2	106,1	117,1	120,0	129,4	100,6	100,0	100,1	94,1	84,8	83,8	75,9	73,5
Manufacture of food products	75,4	81,4	88,0	90,2	94,2	92,5	97,6	104,4	112,1	104,6	100,0	96,7	94,3	90,8	90,2	89,3	85,6
Manufacture of beverages	77,6	87,4	93,1	97,3	95,6	93,8	98,4	107,0	111,6	109,5	100,0	92,9	85,1	79,4	78,7	78,5	81,2
Manufacture of tobacco products	97,3	107,6	86,5	97,6	100,3	148,2	147,5	147,6	148,3	149,5	100,0	96,6	81,0	80,4	81,6	92,3	90,1
Manufacture of textiles	348,3	348,5	325,2	316,2	288,8	226,5	217,5	210,8	175,4	133,6	100,0	80,2	67,0	62,6	57,7	56,7	58,9
Manufacture of wearing apparel	157,4	167,7	175,4	174,9	168,9	155,5	158,8	162,7	154,3	128,2	100,0	79,1	58,6	53,9	54,2	51,9	54,4
Manufacture of leather and related products	182,0	197,5	201,0	187,5	182,0	167,9	175,3	177,7	178,8	157,9	100,0	77,7	53,1	50,6	42,5	37,3	39,2
Manufacture of wood and of products of wood and cork, except furniture; manufacture of articles of straw and plaiting materials	183,9	198,2	186,5	186,7	183,2	172,5	184,8	196,6	178,4	119,2	100,0	78,0	52,7	37,9	34,6	34,8	36,3
Manufacture of paper and paper products	93,1	102,3	97,8	91,0	90,7	89,8	96,2	104,5	106,6	101,4	100,0	94,2	86,8	85,9	85,3	86,3	84,6
Manufacture of coke and refined petroleum products	58,6	52,5	52,0	59,3	64,6	87,2	104,1	105,2	129,9	84,9	100,0	124,3	125,6	106,0	105,2	81,1	72,8
Manufacture of chemicals and chemical products	121,6	125,2	132,3	136,5	146,1	129,1	124,9	132,2	124,7	103,7	100,0	96,5	89,3	84,5	85,3	89,2	93,7
Manufacture of basic pharmaceutical products and pharmaceutical preparations	73,5	83,2	89,6	92,3	97,3	101,5	105,2	107,0	107,0	116,3	100,0	93,0	87,1	87,7	83,0	87,4	88,2
Manufacture of rubber and plastic products	105,5	110,0	118,5	115,3	119,5	118,2	123,0	127,3	127,7	107,0	100,0	96,7	87,1	86,7	85,5	87,3	84,3
Manufacture of other non-metallic mineral products	101,0	117,4	142,6	154,7	145,9	140,5	166,3	166,3	159,9	123,2	100,0	66,7	43,9	41,4	46,5	41,3	43,8
Manufacture of basic metals	100,0	105,6	118,1	116,4	135,0	128,0	161,3	156,6	167,1	94,5	100,0	83,1	74,2	63,2	63,1	57,3	70,7
Manufacture of fabricated metal products, except machinery and equipment	109,8	123,2	132,4	130,8	138,5	133,9	159,8	144,5	147,8	111,6	100,0	81,1	66,9	61,1	54,9	51,0	52,1
Manufacture of computer, electronic and optical products	606,6	905,4	680,9	526,8	458,7	327,9	272,0	240,3	261,8	170,6	100,0	72,0	89,9	70,6	29,2	58,0	45,2
Manufacture of electrical equipment	112,6	120,6	106,5	108,8	119,0	113,2	118,9	139,3	136,6	99,5	100,0	83,8	73,9	62,7	50,9	59,1	54,4
Manufacture of machinery and equipment n.e.c.	140,4	135,2	134,9	136,9	141,5	140,5	156,6	164,8	164,6	141,7	100,0	72,0	59,5	46,4	49,2	45,9	43,5
Manufacture of motor vehicles, trailers and semi-trailers	368,9	332,9	294,4	357,7	430,5	236,1	195,8	218,1	208,9	143,6	100,0	66,6	68,6	64,1	68,5	79,7	80,5
Manufacture of other transport equipment	43,6	48,2	59,8	58,4	58,2	61,6	51,4	55,5	53,9	60,5	100,0	57,2	26,2	49,8	12,8	103,8	103,7
Manufacture of furniture	121,7	133,6	136,0	143,4	153,2	139,2	147,3	156,1	156,1	123,0	100,0	77,3	53,0	43,3	45,0	44,3	44,4
Other manufacturing	200,0	214,7	209,8	175,2	166,2	157,3	159,8	154,2	144,1	116,1	100,0	88,9	65,6	61,8	61,6	63,3	64,1
Repair and installation of machinery and equipment	199,5	189,0	196,3	202,3	202,7	183,3	157,3	169,5	161,1	129,6	100,0	93,9	73,2	67,9	70,3	57,1	52,4

18.3. Δείκτης Κύκλου Εργασιών Εξωτερικής Αγοράς

Κλάδος	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Manufacturing	62,0	60,6	57,9	56,6	64,9	74,1	90,8	98,9	103,7	77,4	100,0	120,6	144,7	144,5	142,5	126,4	116,6
Manufacture of food products	84,2	89,5	95,1	82,3	80,5	90,4	103,0	103,8	107,0	97,3	100,0	107,6	110,1	116,9	117,7	130,4	128,5
Manufacture of beverages	97,9	108,1	98,3	96,8	98,7	96,1	88,5	104,7	111,3	107,2	100,0	101,2	105,7	102,8	94,2	108,5	97,3
Manufacture of tobacco products	96,9	97,5	100,6	103,1	98,6	99,6	96,5	99,1	111,9	98,3	100,0	119,0	135,5	136,7	128,8	170,6	180,9
Manufacture of wearing apparel	242,0	247,2	243,2	233,6	217,3	180,3	174,6	181,3	146,2	113,6	100,0	97,6	89,4	90,3	75,3	53,2	45,5
Manufacture of leather and related products	162,0	227,2	243,0	175,6	133,1	139,6	145,4	148,3	110,6	67,0	100,0	105,6	28,6	26,5	20,1	34,5	47,1
Manufacture of wood and of products of wood and cork, except furniture; manufacture of articles of straw and plaiting materials	127,5	151,7	168,5	152,1	185,0	126,8	122,4	117,2	111,5	74,5	100,0	114,3	129,5	96,8	81,3	81,6	79,4
Manufacture of paper and paper products	76,1	77,3	92,3	88,2	95,4	69,6	66,1	88,1	95,6	76,6	100,0	112,2	106,2	116,3	139,9	145,1	147,4
Printing and reproduction of recorded media	60,2	84,1	67,6	81,7	166,0	39,4	36,4	43,4	83,6	97,8	100,0	77,0	68,8	83,7	138,5	158,0	210,9
Manufacture of chemicals and chemical products	48,1	50,2	59,3	71,4	72,9	80,2	88,0	92,4	102,1	77,3	100,0	112,2	106,8	107,9	109,6	106,8	96,8
Manufacture of basic pharmaceutical products and pharmaceutical preparations	10,7	11,3	13,6	13,0	18,3	37,8	47,1	51,7	60,3	85,3	100,0	96,8	103,2	122,0	114,5	124,3	129,3
Manufacture of rubber and plastic products	55,5	58,4	70,2	60,8	70,2	80,5	89,4	100,9	103,9	88,4	100,0	114,0	116,1	119,9	124,9	136,4	129,7
Manufacture of other non-metallic mineral products	132,9	143,6	116,7	103,7	99,5	121,8	120,8	122,9	134,5	120,6	100,0	73,6	109,1	127,7	126,5	137,6	148,6
Manufacture of basic metals	60,6	61,4	55,6	55,3	84,3	83,7	113,8	131,3	118,3	72,6	100,0	138,6	119,7	105,8	107,3	113,7	104,4
Manufacture of fabricated metal products, except machinery and equipment	72,4	76,5	74,0	81,7	90,8	90,9	101,6	126,6	114,4	101,4	100,0	125,5	127,5	135,5	136,8	147,7	162,6
Manufacture of computer, electronic and optical products	217,0	140,3	280,8	277,0	313,7	200,9	250,7	218,0	201,0	116,6	100,0	98,4	101,3	118,1	138,3	185,1	172,3
Manufacture of electrical equipment	68,7	74,1	76,1	71,1	79,2	102,4	142,2	139,8	125,2	83,4	100,0	109,1	135,1	101,3	89,0	96,7	105,6
Manufacture of machinery and equipment n.e.c.	90,3	85,4	92,8	83,5	101,9	106,2	132,8	145,1	148,5	92,9	100,0	122,7	119,1	134,0	134,4	148,3	145,1
Manufacture of motor vehicles, trailers and semi-trailers	29,4	41,8	36,4	93,7	38,0	57,8	45,9	60,6	36,6	37,2	100,0	61,6	54,2	54,1	56,2	51,9	54,7
Manufacture of other transport equipment	165,3	281,0	309,6	354,5	267,1	228,6	356,3	409,3	375,2	202,5	100,0	103,9	67,4	68,0	48,1	92,7	110,0
Manufacture of furniture	108,5	122,4	99,6	100,2	118,5	12,8	30,3	55,4	35,2	99,1	100,0	95,0	97,4	106,0	103,6	120,0	164,5
Other manufacturing	107,6	98,3	104,1	93,5	90,7	76,5	69,5	69,8	62,9	78,3	100,0	98,1	101,7	121,4	136,6	147,6	164,5
Repair and installation of machinery and equipment	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:

18.4. Δείκτης Κύκλου Εργασιών Εξωτερικής Αγοράς Ευρωζώνης

Κλάδος	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Manufacturing	85,2	83,8	80,5	78,5	94,8	81,2	95,1	102,9	121,2	85,4	100,0	120,6	120,8	124,6	123,8	128,9	120,8
Manufacture of food products	90,9	96,1	98,8	93,4	96,9	86,8	80,0	84,7	103,1	100,9	100,0	107,4	105,1	116,3	112,3	130,6	133,4
Manufacture of beverages	108,5	114,7	109,0	112,9	118,1	100,1	86,1	89,3	103,9	100,0	100,0	103,6	104,5	97,6	96,6	98,5	103,1
Manufacture of tobacco products	7,8	11,5	11,6	16,0	12,9	10,6	28,1	51,2	82,6	83,4	100,0	161,0	122,1	89,2	83,1	188,9	258,5
Manufacture of wearing apparel	262,6	267,0	253,4	261,8	246,0	187,6	173,5	173,2	136,4	109,0	100,0	96,6	80,9	76,8	67,3	53,4	47,2
Manufacture of leather and related products	198,1	270,3	267,7	199,1	159,4	130,6	166,6	184,5	145,9	80,0	100,0	142,7	24,3	18,3	25,0	45,6	54,9
Manufacture of wood and of products of wood and cork, except furniture; manufacture of articles of straw and plaiting materials	35,3	43,1	51,3	53,1	62,7	70,7	91,2	79,9	129,6	93,3	100,0	140,7	123,7	104,8	97,2	119,7	130,4
Manufacture of paper and paper products	28,8	34,2	40,1	40,2	51,1	44,4	41,4	66,0	88,0	70,4	100,0	107,3	97,6	115,7	133,0	134,4	142,0
Printing and reproduction of recorded media	8,3	9,4	12,4	18,5	31,4	21,6	25,0	31,7	84,1	102,0	100,0	78,3	70,4	82,4	140,4	161,0	214,4
Manufacture of chemicals and chemical products	55,7	50,1	50,4	68,4	81,6	73,1	86,5	89,7	101,1	78,1	100,0	133,7	126,4	121,1	118,2	123,4	105,2
Manufacture of basic pharmaceutical products and pharmaceutical preparations	5,4	6,3	7,4	8,7	11,3	28,2	31,1	41,2	51,8	80,4	100,0	92,4	94,9	110,0	103,0	109,5	108,9
Manufacture of rubber and plastic products	58,6	52,3	69,2	61,5	76,5	69,9	75,3	91,4	99,1	89,8	100,0	114,4	112,0	126,1	132,0	146,5	143,3
Manufacture of other non-metallic mineral products	279,0	226,8	225,9	144,9	147,1	176,0	201,8	233,1	223,6	124,7	100,0	81,1	86,5	78,7	88,8	98,9	125,9
Manufacture of basic metals	82,5	75,7	68,0	65,4	109,4	83,0	114,7	124,8	114,4	65,1	100,0	140,0	116,9	104,7	109,7	115,5	107,6
Manufacture of fabricated metal products, except machinery and equipment	66,4	79,4	65,7	65,8	70,9	72,8	77,5	104,4	106,8	88,9	100,0	110,2	99,6	114,8	104,2	104,3	128,7
Manufacture of computer, electronic and optical products	256,3	168,2	315,2	316,8	379,6	337,1	427,6	381,0	292,6	131,9	100,0	95,8	99,9	73,1	67,1	124,6	167,2
Manufacture of electrical equipment	78,5	87,5	89,4	93,1	105,3	90,6	130,6	134,7	131,8	82,8	100,0	125,4	136,1	120,1	101,6	117,6	121,2
Manufacture of machinery and equipment n.e.c.	148,6	152,1	155,7	123,4	171,6	202,6	251,5	313,8	293,2	135,1	100,0	186,9	96,9	85,4	98,1	106,4	196,5
Manufacture of motor vehicles, trailers and semi-trailers	15,5	21,1	15,7	21,6	32,2	49,2	34,9	47,0	19,7	17,7	100,0	93,6	77,1	63,4	57,7	64,2	68,2
Manufacture of other transport equipment	172,5	301,1	334,5	378,5	278,0	323,6	521,5	591,5	550,7	263,7	100,0	105,7	61,7	41,0	33,0	181,3	239,2
Manufacture of furniture	4,4	4,6	6,8	5,2	7,1	5,4	23,0	47,5	27,5	98,5	100,0	98,0	103,6	107,7	109,3	124,5	165,9
Other manufacturing	105,6	101,5	119,1	110,1	116,3	81,5	79,6	105,2	99,7	85,7	100,0	106,4	122,9	177,5	207,5	234,4	239,5
Repair and installation of machinery and equipment	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:

18.5. Δείκτης Κύκλου Εργασιών Εξωτερικής Αγοράς Εκτός Ευρωζώνης

Κλάδος	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Manufacturing	48,3	46,9	44,6	43,7	47,2	70,5	88,6	96,8	94,7	73,3	100,0	120,6	156,5	154,2	151,7	125,1	114,6
Manufacture of food products	75,8	81,2	90,5	68,5	60,1	95,3	134,4	129,9	112,4	92,3	100,0	107,8	116,0	117,7	124,0	130,0	122,8
Manufacture of beverages	83,8	99,3	84,3	75,5	73,0	91,2	91,5	123,3	120,2	115,8	100,0	96,6	107,8	112,7	89,8	127,2	86,4
Manufacture of tobacco products	97,6	98,2	101,3	103,8	99,3	106,6	101,8	102,8	114,2	99,5	100,0	105,9	139,7	151,6	143,1	164,9	156,6
Manufacture of wearing apparel	179,5	187,1	212,4	147,9	130,2	161,1	177,6	202,3	171,7	125,7	100,0	99,3	103,9	113,4	89,1	52,8	42,6
Manufacture of leather and related products	120,3	177,4	214,4	148,4	102,6	151,9	116,9	99,6	63,0	49,6	100,0	38,7	36,5	41,1	11,3	14,6	33,0
Manufacture of wood and of products of wood and cork, except furniture; manufacture of articles of straw and plaiting materials	161,3	191,3	211,4	188,3	229,7	177,2	151,0	151,4	95,0	57,2	100,0	95,9	133,6	91,2	70,2	55,0	43,7
Manufacture of paper and paper products	112,1	110,0	131,9	124,7	129,0	122,3	118,0	134,4	111,4	89,6	100,0	117,4	115,2	117,0	147,2	156,2	153,1
Printing and reproduction of recorded media	117,2	166,1	128,2	151,0	313,7	410,8	275,1	286,7	73,5	11,1	100,0	29,2	5,0	135,3	68,0	45,9	73,8
Manufacture of chemicals and chemical products	44,4	50,2	63,8	72,9	68,7	84,2	88,8	93,9	102,7	76,9	100,0	99,9	95,6	100,2	104,6	97,3	92,0
Manufacture of basic pharmaceutical products and pharmaceutical preparations	14,1	14,6	17,6	15,9	22,8	48,7	65,1	63,7	70,0	90,8	100,0	113,3	133,8	166,6	157,3	179,4	205,1
Manufacture of rubber and plastic products	53,0	63,3	71,1	60,2	65,1	91,8	104,4	111,0	109,0	86,9	100,0	113,6	119,8	114,2	118,5	127,2	117,4
Manufacture of other non-metallic mineral products	80,2	113,6	77,2	88,8	82,3	109,6	102,6	98,1	114,5	119,7	100,0	71,9	114,5	139,2	135,4	146,7	154,0
Manufacture of basic metals	37,9	46,7	42,7	44,8	58,4	84,5	112,8	138,2	122,4	80,6	100,0	137,5	122,1	106,7	105,3	112,2	101,6
Manufacture of fabricated metal products, except machinery and equipment	76,1	74,8	79,1	91,4	102,8	107,0	123,1	146,4	121,2	112,6	100,0	139,5	153,1	154,4	166,8	187,5	193,8
Manufacture of computer, electronic and optical products	116,2	68,8	192,7	175,1	144,8	98,7	118,0	95,7	132,2	105,1	100,0	100,4	102,4	152,3	192,7	231,2	176,2
Manufacture of electrical equipment	58,5	60,1	62,3	48,0	52,0	118,4	158,1	146,7	116,2	84,4	100,0	95,1	134,2	85,0	78,1	78,7	92,3
Manufacture of machinery and equipment n.e.c.	53,5	43,3	53,1	58,2	57,9	81,7	102,5	102,1	111,6	82,2	100,0	105,7	124,9	146,9	143,9	159,4	131,5
Manufacture of motor vehicles, trailers and semi-trailers	43,5	62,6	57,5	166,8	43,9	70,1	61,7	80,4	60,9	65,4	100,0	38,4	37,7	47,4	55,2	43,1	45,0
Manufacture of other transport equipment	105,0	112,7	102,2	153,9	176,3	66,2	74,0	97,9	75,4	98,0	100,0	103,2	69,6	78,8	54,1	57,6	58,8
Manufacture of furniture	180,5	203,9	163,8	165,9	195,5	193,7	210,3	248,5	224,0	115,3	100,0	83,9	74,7	99,7	82,7	103,7	159,2
Other manufacturing	108,8	96,4	95,5	83,9	75,8	73,9	64,3	51,3	43,6	74,5	100,0	92,4	86,9	82,2	87,2	87,1	112,1
Repair and installation of machinery and equipment	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 20:

Διεθνές Εμπόριο

19.1. Εξαγωγές της Ελλάδας

Στοιχείο	Μέτρο	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Exports of goods (\$bn) (WCY)	US\$ billions	11,75	11,35	10,41	13,38	15,31	17,28	23,58	26,38	20,47	27,95	33,82	35,44	36,25	36,03	28,73	28,17	32,60
Exports of goods (%) (WCY)	Percentage of GDP	9,36	8,66	7,07	6,88	6,65	7,20	7,40	7,44	6,20	9,34	11,75	14,43	15,11	15,20	14,69	14,62	16,28
Exports of commercial services (\$bn) (WCY)	US\$ billions	19,18	19,38	20,04	24,07	33,10	34,16	43,10	50,50	37,85	37,09	39,15	34,58	37,04	40,95	30,80	27,60	-
Exports of commercial services (%) (WCY)	Percentage of GDP	15,27	14,79	13,60	12,37	14,39	14,23	13,53	14,25	11,47	12,39	13,60	14,08	15,44	17,28	15,75	14,33	-
Εξαγωγές Πρωτογενή Τομέα	Percentage of total exports	9,68	10,24	8,96	9,21	7,27	8,04	7,66	8,08	10,00	9,78	9,37	9,82	9,91	9,06	10,96	12,45	-
Εξαγωγές Δευτερογενή Τομέα	Percentage of total exports	28,31	26,69	25,23	26,52	24,35	25,54	27,70	26,23	25,09	33,19	36,98	40,79	39,55	37,74	37,31	38,05	-
Εξαγωγές Τριτογενή Τομέα	Percentage of total exports	62,01	63,07	65,81	64,27	68,38	66,41	64,64	65,69	64,90	57,03	53,65	49,39	50,54	53,20	51,73	49,50	-
Export concentration by partner	Exports to top 5 countries, percentage of total exports	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	38,75	39,72	36,15	35,32	-
Export concentration by product	Top 5 products, percentage of total exports	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	57,01	51,36	49,66	-

19.2. Ροές Εξωτερικού Εμπορίου (Εξαγωγές-Εισαγωγές) ανά Περιφέρεια

Χωρική Ενότητα	Ροή	2012	2013	2014	2015	2016
Ελλάδα	Εισαγωγές	48.847.229	46.273.314	47.432.297	42.649.886	43.137.030
Ελλάδα	Εξαγωγές	27.331.904	27.041.464	26.817.842	25.428.318	25.142.548
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	Εισαγωγές	446.533	432.446	449.313	442.507	456.008
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	Εξαγωγές	666.649	688.467	729.429	711.880	766.586
Κεντρική Μακεδονία	Εισαγωγές	6.628.038	5.309.284	5.356.754	5.318.481	5.305.759
Κεντρική Μακεδονία	Εξαγωγές	4.667.486	4.335.750	4.336.733	4.070.823	4.238.059
Δυτική Μακεδονία	Εισαγωγές	341.084	375.219	288.458	184.720	149.514
Δυτική Μακεδονία	Εξαγωγές	442.842	429.669	370.814	342.595	311.521
Ήπειρος	Εισαγωγές	218.995	223.700	207.424	198.212	235.411
Ήπειρος	Εξαγωγές	213.090	193.398	209.432	315.992	263.903
Σύνολο ΒΕΤ	Εισαγωγές	7.634.650	6.340.649	6.301.949	6.143.920	6.146.692
Σύνολο ΒΕΤ	Εξαγωγές	5.990.067	5.647.284	5.646.408	5.441.290	5.580.069

19.3. Επιλεγμένοι Δείκτες Εξαγωγικών Επιδόσεων της Ελλάδας

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Manufactured Exports per capita index	0,04	0,04	0,03	0,04	0,04	0,04	0,05	0,05	0,06	0,06	0,06	0,06	0,07	0,07	0,07	0,07
Share of manufactured exports in total exports index	0,75	0,73	0,77	0,77	0,78	0,79	0,78	0,78	0,8	0,8	0,8	0,81	0,82	0,82	0,83	0,81
Share of Medium and High-Tech Activities in Manufacturing Export Index	0,33	0,34	0,37	0,4	0,44	0,44	0,42	0,45	0,4	0,39	0,35	0,29	0,26	0,25	0,25	0,29
Industrial export quality index	0,54	0,54	0,57	0,59	0,61	0,61	0,6	0,62	0,6	0,6	0,57	0,55	0,54	0,53	0,54	0,55
MVA indexes																
MVA per capita index	0,18	0,19	0,19	0,2	0,19	0,18	0,17	0,18	0,16	0,17	0,14	0,12	0,12	0,12	0,11	0,11
Share of world MVA index	0,01	0,02	0,02	0,02	0,02	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Share of MVA in GDP index	0,22	0,21	0,22	0,21	0,21	0,21	0,2	0,2	0,19	0,2	0,19	0,19	0,19	0,19	0,18	0,17
Share of Medium and High-Tech Activities in Total MVA Index	0,3	0,26	0,25	0,27	0,25	0,23	0,24	0,25	0,27	0,27	0,21	0,25	0,26	0,3	0,26	0,26
Industrialization intensity index	0,26	0,23	0,23	0,24	0,23	0,22	0,22	0,23	0,23	0,23	0,2	0,22	0,22	0,25	0,22	0,22

19.3. Επιλεγμένοι Δείκτες Εξαγωγικών Επιδόσεων της Ελλάδας

	2000	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Manufacturing, value added (constant 2010 US\$)	22.908.259.639,93	26.139.896.767,72	25.002.356.151,44	21.662.362.958,52	20.249.268.417,34	18.740.700.487,71	18.645.459.138,42	18.254.085.884,13	18.797.399.628,45	20.401.743.974,85
Manufacturing, value added (% of GDP)	10,62603304	9,624173216	8,54388019	8,192623498	8,891921921	9,099800058	9,517747263	9,511089566	9,414179218	9,867550183
High-technology exports (% of manufactured exports)	13,74937627	9,205631135	10,61275735	10,09712062	9,753269126	9,074458242	7,537909856	10,31597101	10,98679549	11,4442841
High-technology exports (current US\$)	743.884.634,00	1.339.905.494,00	1.195.427.347,00	1.137.094.899,00	1.227.145.814,00	1.026.837.242,00	855.056.995,00	1.209.944.931,00	1.141.459.515,00	1.189.471.445,00
Exports of goods and services (constant 2010 US\$)	56.988.157.442,29	77.439.458.731,44	63.098.185.445,05	66.165.509.706,86	66.183.487.311,99	66.960.027.567,58	67.971.789.579,88	73.238.935.184,28	75.503.415.855,92	74.128.888.025,14
Medium and high-tech industry (% manufacturing value added)	0,241241863	0,240583068	0,232545628	0,180625563	0,216250529	0,220398367	0,254463808	0,221213715	0,209293921	..
Medium and high-tech exports (% manufactured exports)	0,279238358	0,315157714	0,32046892	0,291488554	0,256025361	0,225833822	0,216751845	0,235983517	0,275762309	..

19.4. Διεθνές εμπόριο αγαθών κατά τύπο εμπορεύμενου και τομέα οικονομικής δραστηριότητας (2014) της Ελλάδας

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ (NACE_REV.2)	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (NACE_REV.2)	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΔΕΔΟΜΕΝΟ (ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ) ⁽³⁾
C18	Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	Αριθμός επιχειρήσεων	163
C19	Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου	Αριθμός επιχειρήσεων	19
C20	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	Αριθμός επιχειρήσεων	237
C21	Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών παρασκευασμάτων	Αριθμός επιχειρήσεων	60
C22	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	Αριθμός επιχειρήσεων	275
C23	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	Αριθμός επιχειρήσεων	293
C24	Παραγωγή βασικών μετάλλων	Αριθμός επιχειρήσεων	111
C25	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα είδη εξοπλισμού	Αριθμός επιχειρήσεων	496
C26	Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων	Αριθμός επιχειρήσεων	124
C10	Βιομηχανία τροφίμων	Αριθμός επιχειρήσεων	808
C11	Ποτοποιία	Αριθμός επιχειρήσεων	269
C12	Παραγωγή προϊόντων καπνού	Αριθμός επιχειρήσεων	85
C13	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	Αριθμός επιχειρήσεων	207
C14	Κατασκευή ειδών ένδυσης	Αριθμός επιχειρήσεων	794
C15	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών	Αριθμός επιχειρήσεων	188
C16	Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός από έπιπλα· κατασκευή ειδών καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής	Αριθμός επιχειρήσεων	121
C17	Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	Αριθμός επιχειρήσεων	164
C27	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	Αριθμός επιχειρήσεων	201
C28	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	Αριθμός επιχειρήσεων	393
C29	Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και ημρυμουλκούμενων οχημάτων	Αριθμός επιχειρήσεων	68
C30	Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	Αριθμός επιχειρήσεων	42
C31	Κατασκευή επίπλων	Αριθμός επιχειρήσεων	164
C32	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	Αριθμός επιχειρήσεων	265
C33	Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	Αριθμός επιχειρήσεων	138
C27	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	Αξία	627.046.187
C28	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	Αξία	202.368.359
C29	Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και ημρυμουλκούμενων οχημάτων	Αξία	48.637.040
C30	Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	Αξία	56.692.921
C31	Κατασκευή επίπλων	Αξία	29.316.755
C32	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	Αξία	116.826.887
C33	Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	Αξία	16.213.482
C10	Βιομηχανία τροφίμων	Αξία	1.643.844.089

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ (NACE_REV.2)	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (NACE_REV.2)	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΔΕΔΟΜΕΝΟ (ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ) ⁽³⁾
C11	Ποτοποιία	Αξία	225.220.366
C12	Παραγωγή προϊόντων καπνού	Αξία	251.966.875
C13	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	Αξία	284.101.183
C14	Κατασκευή ειδών ένδυσης	Αξία	664.042.215
C15	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών	Αξία	327.928.099
C16	Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός από έπιπλα· κατασκευή ειδών καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής	Αξία	172.643.147
C17	Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	Αξία	174.692.921
C18	Εκτυώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	Αξία	90.115.462
C19	Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου	Αξία	9.021.685.196
C20	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	Αξία	687.184.899
C21	Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών παρασκευασμάτων	Αξία	527.785.459
C22	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	Αξία	492.846.672
C23	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	Αξία	335.233.896
C24	Παραγωγή βασικών μετάλλων	Αξία	1.870.324.810
C25	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα είδη εξοπλισμού	Αξία	734.972.296
C26	Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων	Αξία	205.148.897

19.5. Εξαγωγικές Επιδόσεις ανά Προϊόν (ταξινόμηση HS6) της Ελλάδας (2016, in EUR thousands)

Industry	Exports in value	Exports as a share of total exports (%)	Exports as a share of world exports (%)	Growth of exports in value (% p.a.)	Growth of exports in volume (% p.a.)	Growth of world exports in value (% p.a.)	Growth of world exports in volume (% p.a.)	Growth of share in world exports (% p.a.)	Number of exported products	Share of top 3 exported products (%)	Number of export markets	Share of top 3 export markets (%)	Net trade	Specialisation (Balassa Index / RCA Index)	Specialisation (Lafay Index)
00 All industries	25 585 320	100	0,17	0	2				4 062	28,8	205	24,9	-18 199 123		
01 Live animals	14 065	0,05	0,08	-6		4	1	-10	19	79,3	13	87,1	-30 126	0,4	0
02 Meat and edible meat offal	61 310	0,24	0,06	9	6	5	3	4	50	56,7	39	59,8	-992 374	0,3	-1
03 Fish, crustaceans, molluscs, aquatic invertebrates nes	663 861	2,59	0,66	5	1	10	2	-5	133	74,4	65	63,6	279 289	3,8	1
04 Dairy products, eggs, honey, edible animal products nes	579 585	2,27	0,88	15	14	3	3	12	32	94,5	75	57,2	-156 424	5,2	0
05 Products of animal origin, nes	8 919	0,03	0,11	10		3	-1	7	8	96	45	30,3	-14 388	0,6	0
06 Live trees, plants, bulbs, roots, cut flowers etc	10 002	0,04	0,06	6		4	-1	2	13	92,2	31	42,3	-34 657	0,4	0
07 Edible vegetables and certain roots and tubers	164 092	0,64	0,26	4	1	11	4	-7	59	49,3	65	53,5	-34 211	1,5	0
08 Edible fruit, nuts, peel of citrus fruit, melons	900 603	3,52	0,91	6	8	11	3	-5	61	42,1	90	32,7	576 766	5,3	1
09 Coffee, tea, mate and spices	27 760	0,11	0,06	16	2	7	3	9	33	88,7	47	71,3	-260 183	0,4	0
10 Cereals	204 089	0,8	0,23	5	-5	1	2	5	22	88,9	49	54,9	-163 851	1,4	0
11 Milling products, malt, starches, inulin, wheat gluten	22 676	0,09	0,15	13	19	5	2	8	20	90,9	29	64,2	-36 062	0,9	0
12 Oil seed, oleagious fruits, grain, seed, fruit, etc, nes	88 663	0,35	0,11	4	-5	5	6	-1	32	83	60	62,6	-154 958	0,6	0
13 Lac, gums, resins, vegetable saps and extracts nes	12 221	0,05	0,22	8	1	-10	-1	18	7	98,4	46	35	-1 194	1,3	0
14 Vegetable plaiting materials, vegetable products nes	451	0	0,06	-33		10	5	-43	5	95,7	9	82,2	-11 612	0	0
15 Animal, vegetable fats and oils, cleavage products, etc	710 792	2,78	0,89	16	6	1	3	14	42	90,2	92	70,2	443 458	5,1	1
16 Meat, fish and seafood food preparations nes	31 160	0,12	0,08	6	3	5	1	2	31	52,5	46	51,8	-97 596	0,4	0
17 Sugars and sugar confectionery	74 345	0,29	0,19	-7	-3	2	2	-9	15	96,8	73	51,5	-150 704	1,1	0
18 Cocoa and cocoa preparations	35 052	0,14	0,08	13	10	8	2	5	10	90,8	68	43,5	-142 293	0,5	0
19 Cereal, flour, starch, milk preparations and products	217 909	0,85	0,37	12	8	10	4	2	18	66,1	87	40,8	-79 894	2,1	0
20 Vegetable, fruit, nut, etc food preparations	955 710	3,74	1,79	4	0	7	2	-3	51	71,7	120	42,1	716 399	10,4	1
21 Miscellaneous edible preparations	246 977	0,97	0,42	15	7	10	4	5	15	88,2	93	42,5	-134 450	2,4	0
22 Beverages, spirits and vinegar	220 443	0,86	0,23	3	-2	6	2	-4	21	65,9	91	50	-84 695	1,3	0
23 Residues, wastes of food industry, animal fodder	57 954	0,23	0,09	8	6	5	2	3	19	72,5	59	44,1	-366 957	0,5	0
24 Tobacco and manufactured tobacco substitutes	533 809	2,09	1,42	8	-1	7	0	1	9	98,9	90	42	204 656	8,4	1

Industry	Exports in value	Exports as a share of total exports (%)	Exports as a share of world exports (%)	Growth of exports in value (% p.a.)	Growth of exports in volume (% p.a.)	Growth of world exports in value (% p.a.)	Growth of world exports in volume (% p.a.)	Growth of share in world exports (% p.a.)	Number of exported products	Share of top 3 exported products (%)	Number of export markets	Share of top 3 export markets (%)	Net trade	Specialisation (Balassa Index / RCA Index)	Specialisation (Lafay Index)
25 Salt, sulphur, earth, stone, plaster, lime and cement	490 982	1,92	1,4	8	7	1	0	7	46	73,7	107	54,8	414 381	8	1
26 Ores, slag and ash	59 614	0,23	0,04	0	4	-4	6	4	12	88,4	33	57,9	14 156	0,2	0
27 Mineral fuels, oils, distillation products, etc	7 032 023	27,48	0,5	-8	4	-13	1	5	28	95,9	140	31,7	-2 887 060	2,9	2
28 Inorganic chemicals, precious metal compound, isotopes	120 318	0,47	0,14	4	0	0	0	3	84	90,3	70	64,7	-18 349	0,8	0
29 Organic chemicals	25 846	0,1	0,01	-12		0	0	-13	153	28,7	64	33,6	-683 524	0	-1
30 Pharmaceutical products	1 076 231	4,21	0,23	5	6	8	4	-4	28	83,8	137	41,5	-1 707 893	1,4	-1
31 Fertilizers	109 313	0,43	0,25	3	8	-4	3	7	21	70,9	46	56,4	-134 422	1,4	0
32 Tanning, dyeing extracts, tannins, derivs, pigments etc	185 928	0,73	0,28	4	-1	5	2	0	42	56,2	120	20,1	-80 320	1,6	0
33 Essential oils, perfumes, cosmetics, toileteries	223 844	0,87	0,21	9	9	10	3	0	28	66,6	109	32,4	-304 857	1,2	0
34 Soaps, lubricants, waxes, candles, modelling pastes	109 088	0,43	0,22	2	1	6	3	-4	23	70,2	94	35,6	-135 342	1,3	0
35 Albuminoids, modified starches, glues, enzymes	9 255	0,04	0,04	-2	-10	6	3	-8	13	70,8	54	54,7	-70 553	0,3	0
36 Explosives, pyrotechnics, matches, pyrophorics, etc	5 958	0,02	0,17	8	1	5	1	3	6	95,2	12	84,4	-4 964	1	0
37 Photographic or cinematographic goods	3 572	0,01	0,03	-4		1	-1	-5	15	57,3	18	55,6	-32 422	0,1	0
38 Miscellaneous chemical products	224 950	0,88	0,14	15	0	6	3	9	57	58	104	35,7	-344 326	0,8	0
39 Plastics and articles thereof	1 021 362	3,99	0,21	5	7	6	3	0	115	32,8	128	32,2	-643 871	1,2	0
40 Rubber and articles thereof	36 641	0,14	0,02	-23	-16	-1	2	-22	76	52,8	93	49,2	-320 004	0,1	0
41 Raw hides and skins (other than furskins) and leather	32 329	0,13	0,13	-12	-11	1	-2	-13	27	58,7	43	58,2	12 618	0,8	0
42 Articles of leather, animal gut, harness, travel goods	31 825	0,12	0,05	3		8	0	-5	19	65,6	76	53,4	-160 490	0,3	0
43 Furskins and artificial fur, manufactures thereof	188 406	0,74	2,52	-10	-6	-4	-2	-6	12	90,3	65	57,2	87 888	14,8	0
44 Wood and articles of wood, wood charcoal	57 351	0,22	0,05	-5	-13	8	5	-13	62	51,9	71	39,7	-250 822	0,3	0
45 Cork and articles of cork	182	0	0,01	-4	-11	6	1	-10	6	88,4	8	77,8	-4 818	0	0
46 Manufactures of plaiting material, basketwork, etc.	177	0	0,01	15		4	-4	11	6	86,9	10	57,6	-6 193	0	0
47 Pulp of wood, fibrous cellulosic material, waste etc	45 203	0,18	0,11	3	-2	5	1	-2	11	90,5	34	75,8	-16 843	0,7	0
48 Paper & paperboard, articles of pulp, paper and board	182 465	0,71	0,13	10	6	4	1	5	89	38,4	108	33,9	-667 449	0,8	-1
49 Printed books, newspapers, pictures etc	70 724	0,28	0,22	2	-1	2	-2	0	19	84,6	125	38,3	-41 463	1,3	0

Industry	Exports in value	Exports as a share of total exports (%)	Exports as a share of world exports (%)	Growth of exports in value (% p.a.)	Growth of exports in volume (% p.a.)	Growth of world exports in value (% p.a.)	Growth of world exports in volume (% p.a.)	Growth of share in world exports (% p.a.)	Number of exported products	Share of top 3 exported products (%)	Number of export markets	Share of top 3 export markets (%)	Net trade	Specialisation (Balassa Index / RCA Index)	Specialisation (Lafay Index)
50 Silk	1 411	0,01	0,07	12	-3	-3	-10	15	4	98,7	23	61,6	-465	1	0
51 Wool, animal hair, horsehair yarn and fabric thereof	2 871	0,01	0,02	-11	-13	3	-1	-14	22	50,8	17	79,4	-2 242	0,1	0
52 Cotton	368 174	1,44	0,76	-6	-7	0	-1	-6	91	90,6	58	58,2	299 010	4,4	1
53 Vegetable textile fibres nes, paper yarn, woven fabric	491	0	0,01	-13		9	2	-21	12	87,1	19	59,8	-4 382	0	0
54 Manmade filaments	73 738	0,29	0,18	19	10	5	2	14	57	64,6	76	37,1	-15 770	1,1	0
55 Manmade staple fibres	26 973	0,11	0,09	13	2	5	1	9	67	44,7	50	44,2	-57 764	0,5	0
56 Wadding, felt, nonwovens, yarns, twine, cordage, etc	120 732	0,47	0,56	8	1	8	4	0	29	51,6	113	24	30 299	3,4	0
57 Carpets and other textile floor coverings	10 108	0,04	0,08	-8	-3	6	4	-14	18	75,3	57	30,3	-29 665	0,4	0
58 Special woven or tufted fabric, lace, tapestry etc	14 427	0,06	0,13	1	0	6	0	-5	30	51,3	53	52,6	-10 347	0,9	0
59 Impregnated, coated or laminated textile fabric	8 261	0,03	0,04	25		6	3	20	21	60,5	54	57	-30 837	0,2	0
60 Knitted or crocheted fabric	98 849	0,39	0,33	5	0	9	2	-4	37	52,8	57	63,1	-5 682	2	0
61 Articles of apparel, accessories, knit or crochet	323 854	1,27	0,16	0	-1	7	0	-8	105	44,7	82	52,4	-451 774	0,9	0
62 Articles of apparel, accessories, not knit or crochet	161 501	0,63	0,08	6	3	10	2	-4	111	26,2	106	41,9	-528 937	0,5	0
63 Other made textile articles, sets, worn clothing etc	42 627	0,17	0,08	20	8	8	3	12	49	55,3	90	43	-120 294	0,5	0
64 Footwear, gaiters and the like, parts thereof	108 332	0,42	0,09	19	6	10	1	9	24	63,1	85	52,6	-397 292	0,5	0
65 Headgear and parts thereof	3 072	0,01	0,04	8		10	2	-2	6	95,6	39	42,9	-20 418	0,2	0
66 Umbrellas, walking-sticks, seat-sticks, whips, etc	1 433	0,01	0,04	19		6	-1	13	5	92,6	32	37,2	-8 502	0,5	0
67 Bird skin, feathers, artificial flowers, human hair	462	0	0,01	12	6	6	-2	5	7	96	12	82,2	-8 643	0	0
68 Stone, plaster, cement, asbestos, mica, etc articles	208 878	0,82	0,47	10	9	9	2	2	40	81,1	120	25,9	138 981	2,7	0
69 Ceramic products	29 272	0,11	0,06	12	9	7	0	4	27	55,6	73	46,2	-117 644	0,4	0
70 Glass and glassware	30 485	0,12	0,05	7	-1	6	2	1	51	75,7	77	64	-160 981	0,3	0
71 Pearls, precious stones, metals, coins, etc	84 369	0,33	0,01	-5	3	2	-1	-7	30	73,4	66	48	-32 620	0,1	0
72 Iron and steel	352 022	1,38	0,13	-12	-6	-3	1	-9	113	54,4	87	46,4	-513 500	0,7	0
73 Articles of iron or steel	351 577	1,37	0,15	0		2	-1	-2	111	52,1	130	41,1	-73 964	0,9	0
74 Copper and articles thereof	461 819	1,81	0,42	-4	1	-3	1	-1	38	89,5	83	34,6	-37 405	2,4	0
75 Nickel and articles thereof	160	0	0	-8		-4	-2	-4	7	81	8	67,8	-1 815	0	0
76 Aluminium and articles thereof	1 415 735	5,53	0,97	6	3	6	3	1	31	59,2	127	41,5	652 744	5,6	2

Industry	Exports in value	Exports as a share of total exports (%)	Exports as a share of world exports (%)	Growth of exports in value (% p.a.)	Growth of exports in volume (% p.a.)	Growth of world exports in value (% p.a.)	Growth of world exports in volume (% p.a.)	Growth of share in world exports (% p.a.)	Number of exported products	Share of top 3 exported products (%)	Number of export markets	Share of top 3 export markets (%)	Net trade	Specialisation (Balassa Index / RCA Index)	Specialisation (Lafay Index)
78 Lead and articles thereof	26 284	0,1	0,41	9	-4	7	2	3	8	80,1	21	93,7	-23 662	2,5	0
79 Zinc and articles thereof	2 216	0,01	0,02	9		5	-2	4	9	65	39	28,5	-18 482	0,1	0
80 Tin and articles thereof	402	0	0,01	0		-6	-7	6	3	100	8	83,5	-2 712	0	0
81 Other base metals, cermet, articles thereof	2 859	0,01	0,02	46		2	0	44	11	91,7	14	88,4	-15 936	0,1	0
82 Tools, implements, cutlery, etc of base metal	27 547	0,11	0,05	22		5	1	16	61	69,5	95	43,2	-100 694	0,3	0
83 Miscellaneous articles of base metal	103 785	0,41	0,18	6	5	8	2	-2	36	70,7	101	28,3	-64 450	1,1	0
84 Boilers, machinery; nuclear reactors, etc	1 314 597	5,14	0,08	17	-2	4	-1	13	434	41,3	173	36,5	-1 775 808	0,4	-1
85 Electrical, electronic equipment	1 003 638	3,92	0,05	0	-8	9	-1	-9	236	33,1	151	43,1	-1 483 288	0,3	-1
86 Railway, tramway locomotives, rolling stock, equipment	665	0	0	7		-2		9	5	99,4	23	63,5	-6 243	0	0
87 Vehicles other than railway, tramway	138 493	0,54	0,01	-7	-10	7	2	-15	71	42,6	109	46,7	-1 700 438	0,1	-2
88 Aircraft, spacecraft, and parts thereof	79 761	0,31	0,04	-14		13	4	-27	6	99,6	36	73,3	-148 557	0,2	0
89 Ships, boats and other floating structures	121 888	0,48	0,11	3		1		2	13	83,5	80	48,4	-1 852 886	0,6	-2
90 Optical, photo, technical, medical, etc apparatus	250 297	0,98	0,05	15	3	6	0	9	135	53,5	140	39,5	-571 364	0,3	0
91 Clocks and watches and parts thereof	44 037	0,17	0,1	4	0	5	-10	-1	30	69,9	51	59	-77 721	0,5	0
92 Musical instruments, parts and accessories	649	0	0,01	-11		5	0	-16	15	70,3	22	57,1	-11 190	0	0
93 Arms and ammunition, parts and accessories thereof	9 248	0,04	0,09	-10	-14	12	2	-22	7	89,4	43	77,8	-5 002	0,6	0
94 Furniture, lighting, signs, prefabricated buildings	126 649	0,5	0,06	5	10	9	3	-4	38	41,3	113	33,4	-297 905	0,3	0
95 Toys, games, sports requisites	193 903	0,76	0,22	15		8	2	7	28	87,7	84	64,8	-149 123	1,3	0
96 Miscellaneous manufactured articles	81 278	0,32	0,18	22	13	9	3	13	43	84,6	88	51,7	-117 960	1,1	0
97 Works of art, collectors pieces and antiques	42 189	0,16	0,16	61		11	-2	50	6	98,5	44	95,6	37 916	0,9	0
99 Commodities not elsewhere specified	527 267	2,06	0,09	1		6	-2	-5	1	100	106	40,7	409 294	0,5	1

19.6. Διεθνές εμπόριο σε αριθμό επιχειρήσεων και αξία συναλλαγών, κατά τάξη μεγέθους επιχείρησης βάσει του αριθμού απασχολούμενων και κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας (Περίοδος αναφοράς: 2014)

ΕΤΑΙΡΟΣ	ΣΤΑΚΟΔ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (NACE_REV.2)	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΡΟΗ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΔΕΔΟΜΕΝΟ
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C14	Κατασκευή ειδών ένδυσης	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	28
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C14	Κατασκευή ειδών ένδυσης	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	Ε
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C10	Βιομηχανία τροφίμων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	105
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C10	Βιομηχανία τροφίμων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	114
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C11	Ποτοποιία	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	20
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C11	Ποτοποιία	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	18
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C12	Παραγωγή προϊόντων καπνού	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	2
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C12	Παραγωγή προϊόντων καπνού	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	2
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C13	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	22
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C13	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	22
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C31	Κατασκευή επίπλων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	11
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C31	Κατασκευή επίπλων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	13
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C32	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	6
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C32	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	7
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C25	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	35
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C26	Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	13
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C26	Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	8
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C27	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	9
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C27	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	10
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C28	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	24
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C28	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	24
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C29	Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	6
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C29	Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	6
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C30	Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	3
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C30	Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	3
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C20	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	38
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C20	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	41
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C21	Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	23
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C21	Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	23
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C22	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	34
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C22	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	35
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C23	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	19

ΕΤΑΙΡΟΣ	ΣΤΑΚΟΔ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (NACE_REV.2)	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΡΟΗ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΔΕΔΟΜΕΝΟ
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C23	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	20
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C24	Παραγωγή βασικών μετάλλων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	14
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C24	Παραγωγή βασικών μετάλλων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	16
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C25	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	35
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C15	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	24
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C15	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	26
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C16	Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	9
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C16	Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	8
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C17	Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	26
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C17	Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	26
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C18	Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	11
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C18	Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	11
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C19	Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	2
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C19	Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	2
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	787
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	913
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	1.046
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	1.297
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C28	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	19
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C28	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	17
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C29	Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	5
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C29	Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	6
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C30	Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	3
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C30	Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	3
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C31	Κατασκευή επίπλων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	8
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C31	Κατασκευή επίπλων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	7
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C22	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	27
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C23	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	18
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C23	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	13
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C24	Παραγωγή βασικών μετάλλων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	12
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C24	Παραγωγή βασικών μετάλλων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	13
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C25	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	30
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C25	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	27
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C26	Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	11
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C26	Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	6

ΕΤΑΙΡΟΣ	ΣΤΑΚΟΔ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (NACE_REV.2)	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΡΟΗ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΔΕΔΟΜΕΝΟ
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C27	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	8
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C27	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	10
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C17	Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	25
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C17	Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	24
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C18	Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	E
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C18	Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	10
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C19	Παραγωγή οπτανθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	E
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C19	Παραγωγή οπτανθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	E
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C20	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	35
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C20	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	38
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C21	Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	21
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C21	Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	22
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C22	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	30
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C12	Παραγωγή προϊόντων καπνού	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	E
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C12	Παραγωγή προϊόντων καπνού	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	E
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C13	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	19
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C13	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	21
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C14	Κατασκευή ειδών ένδυσης	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	25
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C14	Κατασκευή ειδών ένδυσης	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	28
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C15	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	16
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C15	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	19
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C16	Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	E
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C16	Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	6
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C10	Βιομηχανία τροφίμων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	83
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C10	Βιομηχανία τροφίμων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	73
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C11	Ποτοποιία	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	19
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C11	Ποτοποιία	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	11
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C20	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	38
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C20	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	41
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C21	Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	20
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C21	Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	23
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C22	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	32
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C22	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	34
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C23	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	17
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C23	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	20

ΕΤΑΙΡΟΣ	ΣΤΑΚΟΔ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (NACE_REV.2)	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΡΟΗ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΔΕΔΟΜΕΝΟ
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C32	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	E
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C32	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	7
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C15	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	23
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C15	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	26
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C16	Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	E
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C16	Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	7
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C17	Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	24
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C17	Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	26
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C18	Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	E
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C18	Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	11
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C19	Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	E
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C19	Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	E
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριότητων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	943
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριότητων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	1.203
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C27	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	9
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C27	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	9
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C28	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	24
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C28	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	24
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C29	Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	6
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C29	Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	6
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C30	Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	3
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C30	Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	3
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C31	Κατασκευή επίπλων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	10
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C31	Κατασκευή επίπλων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	13
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C32	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	E
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C32	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	7
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C12	Παραγωγή προϊόντων καπνού	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	E
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C12	Παραγωγή προϊόντων καπνού	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	E
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C13	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	21
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C13	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	20
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C14	Κατασκευή ειδών ένδυσης	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	27
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C14	Κατασκευή ειδών ένδυσης	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	E
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C24	Παραγωγή βασικών μετάλλων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	14
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C24	Παραγωγή βασικών μετάλλων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	16
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C25	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	34

ΕΤΑΙΡΟΣ	ΣΤΑΚΟΔ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (NACE_REV.2)	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΡΟΗ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΔΕΔΟΜΕΝΟ
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C25	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	35
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C26	Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	9
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C26	Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	7
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C10	Βιομηχανία τροφίμων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	98
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C10	Βιομηχανία τροφίμων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	110
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C11	Ποτοποιία	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	19
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C11	Ποτοποιία	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αριθμός επιχειρήσεων	17
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C10	Βιομηχανία τροφίμων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	477.087.037
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C10	Βιομηχανία τροφίμων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	371.272.343
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C11	Ποτοποιία	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	41.743.212
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C11	Ποτοποιία	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	32.349.451
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C12	Παραγωγή προϊόντων καπνού	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	39.849.799
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C12	Παραγωγή προϊόντων καπνού	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	9.689.104
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C13	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	115.981.566
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C13	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	31.121.232
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C14	Κατασκευή ειδών ένδυσης	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	67.852.696
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C14	Κατασκευή ειδών ένδυσης	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	82.800.407
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C24	Παραγωγή βασικών μετάλλων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	211.477.618
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C24	Παραγωγή βασικών μετάλλων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	81.167.289
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C25	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	85.172.162
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C25	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	64.171.405
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C26	Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	24.844.786
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C26	Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	46.420.137
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C27	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	188.217.140
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C27	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	139.157.521
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C28	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	22.163.479
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C28	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	20.951.922
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C29	Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	12.270.466
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C29	Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	14.341.118
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C30	Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	2.036.099
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C30	Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	4.023.212
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C31	Κατασκευή επίπλων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	5.179.482
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C31	Κατασκευή επίπλων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	6.447.824
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C32	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	9.248.807
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C32	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	23.415.558

ΕΤΑΙΡΟΣ	ΣΤΑΚΟΔ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (NACE_REV.2)	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΡΟΗ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΔΕΔΟΜΕΝΟ
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	3.142.129.921
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	5.986.570.252
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C15	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	110.441.502
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C15	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	99.360.574
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C16	Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	27.731.050
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C16	Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	3.981.116
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C17	Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	65.067.766
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C17	Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	131.306.368
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C18	Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	30.587.269
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C18	Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	41.963.216
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C19	Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	6.180.218
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C19	Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	11.830.034
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C20	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	228.712.073
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C20	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	274.052.004
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C21	Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	27.218.242
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C21	Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	165.092.655
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C22	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	207.552.364
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C22	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	174.543.802
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C23	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	30.405.273
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	C23	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	34.275.727
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C32	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	8.393.368
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C32	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	13.958.724
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C10	Βιομηχανία τροφίμων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	158.943.100
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C10	Βιομηχανία τροφίμων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	190.567.269
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C11	Ποτοποιία	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	12.678.716
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C11	Ποτοποιία	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	10.046.283
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C12	Παραγωγή προϊόντων καπνού	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	18.116.702
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C12	Παραγωγή προϊόντων καπνού	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	5.425.161
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C13	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	47.665.565
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C13	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	29.536.736
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C14	Κατασκευή ειδών ένδυσης	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	28.518.169
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C14	Κατασκευή ειδών ένδυσης	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	35.872.558
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C15	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	57.594.437
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C15	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	23.762.184
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C16	Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	52.597.437

ΕΤΑΙΡΟΣ	ΣΤΑΚΟΔ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (NACE_REV.2)	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΡΟΗ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΔΕΔΟΜΕΝΟ
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C16	Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	8.679.577
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C17	Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	39.896.935
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C17	Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	45.166.721
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C18	Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	7.202.204
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C18	Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	11.130.371
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C19	Παραγωγή οπτανθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	205.462.630
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C19	Παραγωγή οπτανθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	1.471.826
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C20	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	109.143.647
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C20	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	152.082.614
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C21	Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	19.618.392
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C21	Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	45.005.285
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C22	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	101.240.369
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C22	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	61.036.540
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C23	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	35.830.475
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C23	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	19.137.416
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C24	Παραγωγή βασικών μετάλλων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	136.029.427
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C24	Παραγωγή βασικών μετάλλων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	85.292.715
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C25	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	53.188.812
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C25	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	39.389.559
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C26	Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	49.426.825
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C26	Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	14.010.535
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C27	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	111.537.231
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C27	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	53.510.542
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C28	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	57.483.763
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C28	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	8.267.212
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C29	Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	16.168.755
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C29	Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	3.219.768
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C30	Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	7.336.764
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C30	Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	4.474.848
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C31	Κατασκευή επίπλων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	7.996.848
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	C31	Κατασκευή επίπλων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	3.995.920
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριότητας	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	2.437.954.831
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριότητας	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	3.413.071.102
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C10	Βιομηχανία τροφίμων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	636.030.137
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C10	Βιομηχανία τροφίμων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	561.839.612

ΕΤΑΙΡΟΣ	ΣΤΑΚΟΔ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (NACE_REV.2)	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΡΟΗ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΔΕΔΟΜΕΝΟ
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C11	Ποτοποιία	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	54.421.928
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C11	Ποτοποιία	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	42.395.734
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C12	Παραγωγή προϊόντων καπνού	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	57.966.501
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C12	Παραγωγή προϊόντων καπνού	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	15.114.265
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C13	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	163.647.131
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C13	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	60.657.968
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C14	Κατασκευή ειδών ένδυσης	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	96.370.865
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C14	Κατασκευή ειδών ένδυσης	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	118.672.965
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C15	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	168.035.939
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C15	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	123.122.758
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C16	Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	80.328.487
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C16	Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	12.660.693
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C17	Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	104.964.701
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C17	Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	176.473.089
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C18	Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	37.789.473
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C18	Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	53.093.587
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C19	Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	211.642.848
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C19	Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	13.301.860
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C20	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	337.855.720
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C20	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	426.134.618
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C21	Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	46.836.634
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C21	Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	210.097.940
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C22	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	308.792.733
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C22	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	235.580.342
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C23	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	66.235.748
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C23	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	53.413.143
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C24	Παραγωγή βασικών μετάλλων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	347.507.045
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C24	Παραγωγή βασικών μετάλλων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	166.460.004
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C25	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	138.360.974
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C25	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	103.560.964
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C26	Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	74.271.611
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C26	Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	60.430.672
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C27	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	299.754.371
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C27	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	192.668.063
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C28	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	79.647.242

ΕΤΑΙΡΟΣ	ΣΤΑΚΟΔ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (NACE_REV.2)	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΡΟΗ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΔΕΔΟΜΕΝΟ
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C28	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	29.219.134
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C29	Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	28.439.221
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C29	Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	17.560.886
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C30	Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	9.372.863
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C30	Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	8.498.060
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C31	Κατασκευή επίπλων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	13.176.330
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C31	Κατασκευή επίπλων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	10.443.744
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C32	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	17.642.175
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	C32	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	37.374.282
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριότητων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εξαγωγές	Αξία	5.580.084.752
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριότητων	50 έως 249 εργαζόμενοι	Εισαγωγές	Αξία	9.399.641.354

19.7. Αθροιστική κατανομή των επιχειρήσεων (συγκέντρωση) κατά αξία συναλλαγών και τομέα οικονομικής δραστηριότητας (2014)

ΕΤΑΙΡΟΣ	ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ (NACE_REV.2)	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (NACE_REV.2)	ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΤΑ ΑΞΙΑ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ	ΡΟΗ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΑΞΙΑ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ (ΣΕ €)	
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	_T	Όλες οι επιχειρήσεις	Εισαγωγές	Αξία	24.389.143.334
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T1000	1000 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εισαγωγές	Αξία	22.775.122.562
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T500	500 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εισαγωγές	Αξία	21.971.261.205
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T100	100 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εισαγωγές	Αξία	19.804.545.279
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T50	50 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εισαγωγές	Αξία	18.866.901.628
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T20	20 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εισαγωγές	Αξία	17.704.981.207
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T10	10 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εισαγωγές	Αξία	16.820.257.555
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T5	5 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εισαγωγές	Αξία	15.581.649.043
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	_T	Όλες οι επιχειρήσεις	Εξαγωγές	Αξία	13.855.943.498
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T1000	1000 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εξαγωγές	Αξία	13.122.450.925
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T500	500 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εξαγωγές	Αξία	12.548.801.067
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T100	100 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εξαγωγές	Αξία	10.839.135.892
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T50	50 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εξαγωγές	Αξία	9.983.243.861
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T20	20 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εξαγωγές	Αξία	8.878.127.088
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T10	10 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εξαγωγές	Αξία	8.021.188.740
Τρίτες Χώρες (Εκτός EU28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T5	5 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εξαγωγές	Αξία	7.385.266.400
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	_T	Όλες οι επιχειρήσεις	Εξαγωγές	Αξία	12.787.651.724
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T1000	1000 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εξαγωγές	Αξία	11.323.785.899
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T500	500 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εξαγωγές	Αξία	10.218.504.334
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T100	100 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εξαγωγές	Αξία	7.027.938.423
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T50	50 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εξαγωγές	Αξία	5.601.621.469
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T20	20 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εξαγωγές	Αξία	4.166.834.307
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T10	10 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εξαγωγές	Αξία	3.301.099.593
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T5	5 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εξαγωγές	Αξία	2.467.617.559
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	_T	Όλες οι επιχειρήσεις	Εισαγωγές	Αξία	22.332.504.259
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T1000	1000 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εισαγωγές	Αξία	16.859.529.572
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T500	500 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εισαγωγές	Αξία	14.403.739.549
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T100	100 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εισαγωγές	Αξία	8.108.628.166
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T50	50 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εισαγωγές	Αξία	5.888.141.370
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T20	20 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εισαγωγές	Αξία	3.727.332.583
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T10	10 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εισαγωγές	Αξία	2.618.136.233
Ευρωπαϊκή Ένωση (EU 28)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T5	5 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εισαγωγές	Αξία	1.805.678.823
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	_T	Όλες οι επιχειρήσεις	Εισαγωγές	Αξία	46.721.647.593
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T1000	1000 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εισαγωγές	Αξία	36.975.410.686
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T500	500 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εισαγωγές	Αξία	33.403.576.277
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T100	100 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εισαγωγές	Αξία	25.126.887.964
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T50	50 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εισαγωγές	Αξία	22.291.826.265
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T20	20 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εισαγωγές	Αξία	19.438.393.788

ΕΤΑΙΡΟΣ	ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ (NACE_REV.2)	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (NACE_REV.2)	ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΤΑ ΑΞΙΑ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ		ΡΟΗ	ΔΕΙΚΤΗΣ	ΑΞΙΑ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ (ΣΕ €)
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T10	10 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εισαγωγές	Αξία	17.677.470.731
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T5	5 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εισαγωγές	Αξία	15.878.784.031
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	_T	Όλες οι επιχειρήσεις	Εξαγωγές	Αξία	26.643.595.222
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T1000	1000 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εξαγωγές	Αξία	22.879.477.270
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T500	500 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εξαγωγές	Αξία	20.907.754.128
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T100	100 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εξαγωγές	Αξία	15.680.330.901
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T50	50 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εξαγωγές	Αξία	13.634.893.155
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T20	20 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εξαγωγές	Αξία	11.322.288.333
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T10	10 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εξαγωγές	Αξία	9.959.975.536
Όλες οι Χώρες (Κόσμος)	_T	Σύνολο τομέων δραστηριοτήτων	T5	5 μεγαλύτερες επιχειρήσεις	Εξαγωγές	Αξία	8.858.917.932

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 20:

Επιχειρηματικής δαπάνης σε έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη

20.1.

Πηγή Κεφαλαίων	Τομέας Εκτέλεσης	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
All sectors	Manufacturing	:	:	:	:	:	:	190,585	:	175,84	:	149,72	:
Business enterprise sector	Manufacturing	:	:	:	:	:	:	168,974	:	161,72	:	129,21	:
Government sector	Manufacturing	:	:	:	:	:	:	7,28	:	4,81	:	:	:
Higher education sector	Manufacturing	:	:	:	:	:	:	0,348	:	0,07	:	:	:
Private non- profit sector	Manufacturing	:	:	:	:	:	:	0,032	:	0	:	0	:
Abroad	Manufacturing	:	:	:	:	:	:	13,951	:	9,24	:	12,72	:
All sectors	Total - all NACE activities	357,356	367,3	383,53	500,8	537,83	533,39	485,863	458,6	488,69	504,37	561,59	740,4
Business enterprise sector	Total - all NACE activities	306,168	:	224,356	:	:	:	382,795	354,1	398,68	397,85	462,37	648,49
Government sector	Total - all NACE activities	20,171	:	18,151	:	:	:	39,087	37,6	34,03	52,93	49,48	24,6
Higher education sector	Total - all NACE activities	0,711	:	10,01	:	:	:	0,629	0,5	0,27	0,22	0,03	0,18
Private non- profit sector	Total - all NACE activities	0,625	:	1,034	:	:	:	0,327	0,2	0	0	0	0
Abroad	Total - all NACE activities	29,681	:	129,978	:	:	:	63,025	66,2	55,71	53,37	49,71	67,13

20.2. Απασχόληση κατά τομείς δραστηριότητας και ανά ένταση τεχνολογίας (χιλιάδες άτομα)

Δραστηριότητα		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ΣΥΝΟΛΟ	Ε.Ε.	223.048,8	219.107,6	216.242,7	216.326,4	215.892,9	215.526,5	217.855,8	220.362,3	223.725,8	227.069,9
	Ελλάδα	4.599,4	4.545,2	4.378,5	4.043,6	3.687,3	3.507,8	3.528,4	3.603,0	3.668,6	3.747,9
	Βόρεια Ελλάδα	1.232,8	1.213,0	1.170,9	1.066,2	980,2	921,4	943,5	983,8	1.006,3	1.020,0
	Ανατολική Μακεδονία Θράκη	234,8	232,2	224,9	205,8	197,8	187,2	194,1	197,4	200,6	205,5
	Κεντρική Μακεδονία	759,6	740,3	714,2	649,8	590,1	553,6	563,2	600,2	618,2	625,4
	Δυτική Μακεδονία	104,3	106,2	99,9	90,4	80,3	76,9	82,3	81,1	81,0	84,4
	Ήπειρος	134,0	134,2	132,0	120,3	112,1	103,8	103,9	105,2	106,4	104,5
High-technology sectors (high-technology manufacturing and knowledge-intensive high-technology services)	Ε.Ε.	8.384,3	8.165,1	8.112,5	8.317,2	8.416,3	8.431,0	8.555,7	8.760,1	8.924,6	9.161,9
	Ελλάδα	99,4	99,2	99,2	86,7	81,7	85,3	89,8	85,7	90,4	93,8
	Βόρεια Ελλάδα	14,7	13,6	13,1	13,6	11,4	11,5	11,8	11,6	14,7	18,0
	Ανατολική Μακεδονία Θράκη	2,3	2,1	1,8	1,8	:	2,1	1,5	1,5	1,8	2,0
	Κεντρική Μακεδονία	11,6	10,8	10,5	10,8	9,6	8,6	9,2	9,1	11,8	14,8
	Δυτική Μακεδονία	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
	Ήπειρος	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Manufacturing	Ε.Ε.	38.088,7	35.219,7	33.793,7	33.925,3	33.491,4	33.093,9	33.630,4	33.927,0	34.552,1	35.076,7
	Ελλάδα	544,1	518,3	467,9	409,1	350,9	324,5	316,3	334,4	347,3	358,0
	Βόρεια Ελλάδα	162,1	144,1	135,4	123,9	95,8	90,4	92,4	103,5	106,6	107,9
	Ανατολική Μακεδονία Θράκη	26,1	21,3	19,7	18,5	16,3	15,0	19,9	17,9	17,1	17,6
	Κεντρική Μακεδονία	112,4	97,9	92,1	83,5	62,0	60,5	57,7	69,6	71,3	70,7
	Δυτική Μακεδονία	11,5	12,3	11,1	10,3	8,3	7,5	6,1	6,6	9,4	9,2
	Ήπειρος	12,1	12,6	12,4	11,6	9,1	7,5	8,7	9,4	8,8	10,4
High and medium high- technology manufacturing	Ε.Ε.	13.199,9	12.248,6	11.831,5	12.073,7	12.042,6	12.043,2	12.318,7	12.636,9	12.995,2	13.184,5
	Ελλάδα	78,0	68,8	66,5	58,1	48,8	40,5	40,9	48,2	53,0	47,7
	Βόρεια Ελλάδα	12,7	11,9	13,4	13,2	10,3	8,4	9,3	11,9	12,0	9,0
	Ανατολική Μακεδονία Θράκη	1,9	1,6	2,0	1,9	1,6	1,5	1,8	1,6	2,1	2,5
	Κεντρική Μακεδονία	9,9	9,6	11,2	10,8	8,0	6,4	6,9	9,7	9,0	5,7
	Δυτική Μακεδονία	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
	Ήπειρος	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Medium high-technology manufacturing	Ε.Ε.	10.667,4	9.865,2	9.498,4	9.701,5	9.699,0	9.693,0	9.974,3	10.277,9	10.597,9	10.771,1
	Ελλάδα	56,8	49,7	46,2	41,8	32,9	25,9	26,0	31,5	32,5	29,5
	Βόρεια Ελλάδα	10,6	10,5	11,5	11,3	8,3	6,9	8,2	10,9	9,3	6,2
	Ανατολική Μακεδονία Θράκη	1,5	:	1,8	1,9	1,3	:	1,6	1,6	1,7	2,0

Δραστηριότητα	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Κεντρική Μακεδονία	8,2	8,6	9,5	9,1	6,5	5,4	6,2	8,7	6,8	3,5	
	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	
	Ήπειρος	:	:	:	:	:	:	:	:	:	
High-technology manufacturing	Ε.Ε.	2.532,5	2.383,4	2.333,1	2.372,2	2.343,7	2.350,2	2.344,4	2.359,0	2.397,3	2.413,4
	Ελλάδα	21,2	19,1	20,3	16,3	16,0	14,7	14,9	16,7	20,6	18,2
	Βόρεια Ελλάδα	2,1	1,4	1,9	1,9	2,0	1,5	:	:	2,7	2,9
	Ανατολική Μακεδονία Θράκη	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
	Κεντρική Μακεδονία	1,6	:	1,7	1,7	1,5	:	:	:	2,2	2,2
	Δυτική Μακεδονία	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
	Ήπειρος	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Low and medium low-technology manufacturing	Ε.Ε.	24.888,8	22.971,1	21.962,2	21.851,6	21.448,8	21.050,7	21.311,7	21.290,1	21.556,8	21.892,2
	Ελλάδα	466,1	449,6	401,3	351,0	302,1	283,9	275,5	286,2	294,3	310,3
	Βόρεια Ελλάδα	149,4	132,2	122,0	110,7	85,5	82,0	83,1	91,6	94,6	98,8
	Ανατολική Μακεδονία Θράκη	24,2	19,7	17,7	16,6	14,7	13,5	18,1	16,3	15,0	15,1
	Κεντρική Μακεδονία	102,6	88,2	81,0	72,7	54,0	54,1	50,8	59,9	62,3	65,0
	Δυτική Μακεδονία	11,1	11,9	11,1	10,2	8,0	7,3	6,0	6,6	9,1	8,9
	Ήπειρος	11,5	12,3	12,2	11,2	8,8	7,1	8,2	8,9	8,2	9,9
Medium low-technology manufacturing	Ε.Ε.	10.498,1	9.730,1	9.391,0	9.449,2	9.323,4	9.061,6	9.142,8	9.129,0	9.294,9	9.478,2
	Ελλάδα	141,6	135,2	128,5	110,9	97,6	88,5	84,6	85,6	80,5	89,5
	Βόρεια Ελλάδα	40,2	38,2	35,4	28,5	23,6	21,3	21,8	22,2	20,5	23,5
	Ανατολική Μακεδονία Θράκη	7,6	6,6	7,1	6,4	5,9	4,3	6,3	6,4	4,5	4,9
	Κεντρική Μακεδονία	26,3	26,4	24,6	19,3	14,5	13,7	12,1	13,1	12,7	14,4
	Δυτική Μακεδονία	1,8	2,1	1,8	:	:	1,4	:	:	2,4	2,3
	Ήπειρος	4,5	3,2	1,8	1,8	2,1	2,0	2,3	1,4	:	1,9
Low-technology manufacturing	Ε.Ε.	14.390,7	13.241,0	12.571,2	12.402,5	12.125,4	11.989,1	12.168,8	12.161,2	12.262,0	12.414,1
	Ελλάδα	324,5	314,4	272,9	240,1	204,5	195,5	190,9	200,6	213,8	220,8
	Βόρεια Ελλάδα	109,2	93,9	86,6	82,2	61,9	60,7	61,4	69,4	74,1	75,3
	Ανατολική Μακεδονία Θράκη	16,6	13,1	10,6	10,2	8,8	9,2	11,8	9,8	10,5	10,2
	Κεντρική Μακεδονία	76,3	61,8	56,3	53,4	39,5	40,4	38,7	46,8	49,6	50,6
	Δυτική Μακεδονία	9,3	9,9	9,3	9,1	6,9	5,9	4,9	5,3	6,6	6,6
	Ήπειρος	7,0	9,1	10,4	9,4	6,7	5,1	6,0	7,5	7,3	7,9

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 21:

Καινοτομία

21.1 Regional Innovation Scoreboard 2017 - Normalised scores by indicator, most recent year

	Population with tertiary education	Lifelong learning	Scientific co-publications	Most-cited publications	R&D expenditure public sector	R&D expenditure business sector	Non-R&D innovation expenditures	Product or process innovators	Marketing or organisational innovators	SMEs innovating in-house	Innovative SMEs collaborating with others	Public-private co-publications	EPO patent applications	Trademark applications	Design applications	Employment medium and high tech manufacturing & knowledge-intensive services	Exports medium and high tech manufacturing	Sales of new-to-market and new-to-firm innovations
Anatoliki Macedonia, Thraki	0,337	0,156	0,216	0,609	0,440	0,120	0,450	0,486	0,381	0,408	0,400	0,074	0,061	0,194	0,000	0,219	0,140	0,357
Kentriki Macedonia	0,587	0,162	0,349	0,580	0,504	0,108	0,401	0,475	0,503	0,498	0,429	0,187	0,135	0,301	0,274	0,326	0,141	0,411
Dytiki Macedonia	0,389	0,248	0,159	0,855	0,397	0,018	0,415	0,534	0,456	0,551	0,576	0,124	0,096	0,161	0,220	0,201	0,084	0,468
Ipeiros	0,590	0,098	0,524	0,622	0,606	0,088	0,352	0,342	0,395	0,273	0,205	0,190	0,053	0,182	0,225	0,183	0,041	0,172

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 22:

Χρηματοδότηση μεταποιητικών επιχειρήσεων

22.1. Ανάλυση χρηματοδότησης μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων εσωτερικού κατά κλάδο δραστηριότητας από τα εγχώρια ΝΧΙ (εκτός της Τράπεζας της Ελλάδος)*
 (υπόλοιπα τέλους περιόδου, σε εκατ. ευρώ)

	Μεταποίηση	Χρεόγραφα	Δάνεια	σε ευρώ	Έως και 1 έτος	ΕΚ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ "χωρίς συγκεκριμένη διάρκεια"	Άνω του 1 και έως 5 έτη	Άνω των 5 ετών	σε λοιπά νομίσματα	Έως και 1 έτος	ΕΚ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ "χωρίς συγκεκριμένη διάρκεια"	Άνω του 1 και έως 5 έτη	Άνω των 5 ετών
1/6/2010	24539,36	7,73	24531,63	24085,84	11897,24	9131,15	4618,433	7570,162	445,79	255,5	103,09	77,32	112,97
1/7/2010	24106,59	0,31	24106,28	23663,58	11696,17	8938,61	4433,043	7534,362	442,7	240,88	92,13	82,97	118,85
1/8/2010	23789,94	0	23789,94	23375,7	11286,81	8755,14	4719,453	7369,432	414,24	202,09	80,75	89,12	123,03
1/9/2010	23623,44	18,06	23605,38	23226,9	11133,86	8590,26	4654,213	7438,822	378,48	181,57	71,62	82,76	114,15
1/10/2010	23845,98	0	23845,98	23474,34	11274,8	8709,11	4794,303	7405,239	371,64	178,97	71,91	89,29	103,38
1/11/2010	23715,4	0	23715,4	23316,35	11091,57	8536,88	4841,023	7383,754	399,05	193,73	77,19	86,1	119,22
1/12/2010	23454,98	3,3	23451,68	23079,85	10773,02	8420,96	4781,1	7525,73	371,83	164,28	67,78	66,48	141,07
1/1/2011	23792,07	3,66	23788,41	23391,13	11138	8535,47	4581,62	7671,51	397,28	195,95	60,84	46,97	154,36
1/2/2011	23876,89	3,61	23873,28	23456,38	11226,53	8506,91	4565,11	7664,74	416,9	218,27	110,12	40,34	158,29
1/3/2011	24070,6	2,8	24067,8	23698,42	11055,48	8555,89	4762,04	7880,9	369,38	167,81	85,44	40,41	161,16
1/4/2011	24321,83	2,69	24319,14	23900,84	11310	8557,47	4799	7791,84	418,3	218,44	108,08	43,27	156,59
1/5/2011	24112,39	2,82	24109,57	23664,38	11096,62	8537,22	4919,76	7648	445,19	243,9	127,74	38,68	162,61
1/6/2011	24050,25	2,8	24047,45	23648,21	10926,27	8459	4994,15	7727,79	399,24	204,58	104,08	47,67	146,99
1/7/2011	24699,31	2,88	24696,43	24242,38	11413,6	8730,54	5072,62	7756,16	454,05	257,48	170,86	46,78	149,79
1/8/2011	24280,43	2,95	24277,48	23876,69	11066,57	8439,59	5049,05	7761,07	400,79	209,22	117,13	46,48	145,09
1/9/2011	23158,81	2,82	23155,99	22751,04	10609,76	8148,74	4768,73	7372,55	404,95	231,82	123,05	49,35	123,78
1/10/2011	23151,19	2,39	23148,8	22802,11	10615,64	8240,52	4876,66	7309,81	346,69	175,02	115,19	47,4	124,27
1/11/2011	23041,18	2,54	23038,64	22682,03	10531,1	8224,72	4891,58	7259,35	356,61	181,19	120,83	49,42	126
1/12/2011	22707,68	2,66	22705,02	22363,08	10412,31	8170,92	4872,05	7078,72	341,94	163,92	104,75	51,54	126,48
1/1/2012	22629,99	2,78	22627,21	22291,22	10428,65	8146,49	4805,101	7057,478	335,985	169,852	110,12	40,307	125,826
1/2/2012	22448,16	2,832	22445,33	22127,93	10326,73	8084,739	4798,02	7003,18	317,399	161,683	106,041	31,258	124,458
1/3/2012	22367,56	2,949	22364,61	22043,2	10433,63	8121,45	4629,876	6979,699	321,41	165,722	108,432	31,51	124,178
1/4/2012	22335,33	2,91	22332,42	22016,85	10311,11	7986,036	4789,474	6916,263	315,573	159,79	99,43	30,477	125,306
1/5/2012	22121,67	3,023	22118,64	21794,6	10172,88	7844,034	4754,49	6867,23	324,039	163,764	98,958	31,576	128,699
1/6/2012	22197,97	2,685	22195,29	21871,34	10326,06	7956,776	4649,942	6895,34	323,942	165,542	103,503	31,164	127,236

Μεταποίηση	Χρεόγραφα	Δάνεια	σε ευρώ	Έως και 1 έτος	Εκ των οποίων "χωρίς συγκεκριμένη διάρκεια"	Άνω του 1 και έως 5 έτη	Άνω των 5 ετών	σε λοιπά νομίσματα	Έως και 1 έτος	Εκ των οποίων "χωρίς συγκεκριμένη διάρκεια"	Άνω του 1 και έως 5 έτη	Άνω των 5 ετών	
1/7/2012	21351,58	2,924	21348,66	21037,33	9878,4	7548,52	4545,183	6613,745	311,33	154,603	97,863	29,66	127,067
1/8/2012	21293,14	2,966	21290,17	20974,9	9845,102	7527,404	4527,635	6602,159	315,277	160,941	107,369	28,916	125,42
1/9/2012	21338,42	2,896	21335,52	21038,68	9867,86	7558,652	4486,899	6683,919	296,845	145,749	94,008	27,889	123,207
1/10/2012	21466,71	3,09	21463,62	21176,23	10020,24	7460,856	4477,697	6678,286	287,391	136,529	86,245	27,381	123,481
1/11/2012	21358,45	3,007	21355,44	21082,87	9954,113	7424,622	4324,839	6803,916	272,574	121,692	64,484	27,306	123,576
1/12/2012	21485,85	3,18	21482,67	21198,9	9996,404	7475,909	4389,925	6812,575	283,769	112,428	72,262	81,401	89,94
1/1/2013	21767,98	3,125	21764,85	21489,99	10036,61	7301,37	4822,56	6630,816	274,866	108,679	52,528	79,071	87,116
1/2/2013	21406,91	3,105	21403,8	21118,92	9942,71	7147,812	4710,718	6465,489	284,884	114,713	55,972	81,439	88,732
1/3/2013	21737,9	3,213	21734,68	21447,44	9880,086	7141,388	5056,033	6511,322	287,243	114,255	73,787	83,663	89,325
1/4/2013	21572,83	3,006	21569,83	21294,62	9699,25	7026,077	5102,982	6492,384	275,212	107,842	59,978	81,897	85,473
1/5/2013	21112,07	27,426	21084,65	20819,48	9503,288	6941,565	4923,248	6392,943	265,167	98,087	56,377	82,471	84,609
1/6/2013	21098,5	24,832	21073,67	20825,44	9546,864	7001,619	4814,637	6463,937	248,232	86,953	49,462	77,534	83,745
1/7/2013	21014,87	25,389	20989,48	20741,96	9538,188	6923,588	4769,442	6434,326	247,52	87,624	44,033	76,938	82,958
1/8/2013	20947,33	24,737	20922,59	20678,41	9343,388	6887,445	4957,397	6377,626	244,178	85,099	43,899	77,135	81,944
1/9/2013	20844,36	23,264	20821,1	20586,75	9199,403	6814,868	4844,2	6543,142	234,355	77,151	56,357	75,698	81,506
1/10/2013	20852,05	23,503	20828,55	20602,75	9208,862	6592,209	4732,313	6661,578	225,796	69,576	38,294	74,696	81,524
1/11/2013	20971,45	23,269	20948,18	20732,33	9132,933	6666,325	4921,837	6677,559	215,852	67,139	38,14	72,727	75,986
1/12/2013	21007,35	2,387	21004,96	20806,35	8614,361	6520,094	5165,036	7026,949	198,618	46,825	30,773	77,171	74,622
1/1/2014	21221,69	0	21221,69	21016,69	8893,844	6693,941	5121,833	7001,013	205,001	51,339	32,205	78,656	75,006
1/2/2014	21120,52	0	21120,52	20921,96	8835,241	6673,967	5081,067	7005,65	198,566	46,685	28,696	76,945	74,936
1/3/2014	21124,18	0	21124,18	20918,51	8842,884	6715,153	5102,46	6973,167	205,667	53,994	29,981	77,16	74,513
1/4/2014	20870,31	0	20870,31	20662,86	8807,002	6697,52	5091,742	6764,117	207,453	56,486	30,754	76,76	74,207
1/5/2014	20707,64	0	20707,64	20494,06	8590,188	6635,511	5592,045	6311,826	213,58	58,053	37,227	79,579	75,948
1/6/2014	20539,84	0	20539,84	20339,4	8361,536	6511,439	5673,334	6304,527	200,439	59,166	38,067	65,931	75,342
1/7/2014	20418,68	0	20418,68	20215,15	8422,187	6470,474	5564,881	6228,083	203,531	60,839	39,842	67,229	75,463
1/8/2014	20472,96	0	20472,96	20262,8	8561,418	6522,936	5516,719	6184,662	210,156	65,843	42,552	68,26	76,053
1/9/2014	20520,05	0	20520,05	20305,36	8441,999	6430,946	5536	6327,363	214,686	67,124	47,279	71,29	76,272

Μεταποίηση	Χρεόγραφα	Δάνεια	σε ευρώ	Έως και 1 έτος	Εκ των οποίων "χωρίς συγκεκριμένη διάρκεια"	Άνω του 1 και έως 5 έτη	Άνω των 5 ετών	σε λοιπά νομίσματα	Έως και 1 έτος	Εκ των οποίων "χωρίς συγκεκριμένη διάρκεια"	Άνω του 1 και έως 5 έτη	Άνω των 5 ετών	
1/10/2014	20627,68	0	20627,68	20413,06	8544,242	6448,972	5536,102	6332,711	214,62	67,657	47,425	72,046	74,917
1/11/2014	20701,77	0	20701,77	20494,18	8566,131	6525,26	5521,931	6406,12	207,583	60,26	40,233	72,188	75,135
1/12/2014	20563,62	0	20563,62	20364,18	8530,218	6463,635	5482,397	6351,56	199,442	56,371	37,696	65,953	77,118
1/1/2015	20947,7	0	20947,7	20733,15	8765,168	6520,691	5614,858	6353,123	214,546	56,223	38,32	70,96	87,363
1/2/2015	20853,99	0	20853,99	20638,52	8674,521	6438,059	5621,083	6342,919	215,463	58,081	39,6	71,282	86,1
1/3/2015	20814,51	0	20814,51	20590,32	8658,865	6373,116	5727,765	6203,687	224,197	62,207	44,436	74,373	87,617
1/4/2015	20811,94	0	20811,94	20587,19	8555,405	6426,029	5851,298	6180,482	224,752	66,514	47,239	71,437	86,801
1/5/2015	20759,28	0	20759,28	20533,41	8506,277	6405,695	5828,824	6198,313	225,865	65,642	46,985	72,296	87,927
1/6/2015	20890,52	0	20890,52	20673,25	8617,795	6432,267	5799,765	6255,687	217,268	64,457	44,251	64,784	88,027
1/7/2015	20733,09	0	20733,09	20517,29	8424,402	6268,417	5857,296	6235,596	215,793	58,249	42,99	69,132	88,412
1/8/2015	20586,16	0	20586,16	20373,6	8341,107	6191,333	5811,236	6221,253	212,563	58,799	41,02	67,599	86,165
1/9/2015	20587,5	0	20587,5	20380,24	8272,013	6179,639	5895,372	6212,851	207,268	58,138	38,515	63,796	85,334
1/10/2015	20547,16	0	20547,16	20334,66	8300,574	6187,711	5860,979	6173,106	212,501	62,141	40,645	64,864	85,496
1/11/2015	20476,01	0	20476,01	20256,2	8140,807	6114,697	5892,969	6222,425	219,807	66,261	45,716	67,195	86,351
1/12/2015	20557,19	0	20557,19	20344,58	8165,559	6126,643	5914,502	6264,523	212,609	66,67	45,672	59,338	86,601
1/1/2016	20437,26	0	20437,26	20237,24	8125,566	6202,105	5851,058	6260,618	200,019	56,39	39,199	59,106	84,523
1/2/2016	20406,45	0	20406,45	20204,31	8097,993	6162,678	5786,026	6320,29	202,143	56,038	38,029	60,456	85,649
1/3/2016	20331,99	0	20331,99	20135,24	7912,657	6068,292	5900,474	6322,112	196,751	54,69	36,636	57,799	84,262
1/4/2016	20347,26	0	20347,26	20152,17	7854,07	5922,044	5952,92	6345,179	195,095	53,315	36,525	57,622	84,158
1/5/2016	20526,57	0	20526,57	20331,25	7945,933	6020,609	6046,947	6338,371	195,32	53,934	34,465	58,987	82,399
1/6/2016	20428,39	0	20428,39	20232,26	8132,483	6062,745	5630,119	6469,66	196,125	59,085	42,78	53,637	83,403
1/7/2016	20281,45	0	20281,45	20080,11	8062,778	6023,946	5552,063	6465,273	201,339	66,138	43,822	53,782	81,419
1/8/2016	19941,13	0	19941,13	19749,22	7791,652	5865,153	5525,444	6432,125	191,913	57,666	40,109	53,844	80,403
1/9/2016	19750,45	0	19750,45	19569,1	7687,599	5827,083	5530,206	6351,296	181,351	44,508	29,045	57,624	79,219
1/10/2016	19944,79	0	19944,79	19746,87	7947,579	5912,106	5508,575	6290,72	197,911	54,905	36,063	58,825	84,181
1/11/2016	19968,58	0	19968,58	19768,93	7901,011	5872,676	5596,262	6271,66	199,65	54,429	35,43	62,318	82,903
1/12/2016	19574,54	0	19574,54	19431,15	7579,373	5758,695	5530,787	6320,992	143,386	57,564	33,82	5,292	80,53

	Μεταποίηση	Χρεόγραφα	Δάνεια	σε ευρώ	Έως και 1 έτος	Εκ των οποίων "χωρίς συγκεκριμένη διάρκεια"	Άνω του 1 και έως 5 έτη	Άνω των 5 ετών	σε λοιπά νομίσματα	Έως και 1 έτος	Εκ των οποίων "χωρίς συγκεκριμένη διάρκεια"	Άνω του 1 και έως 5 έτη	Άνω των 5 ετών
1/1/2017	19393,52	0	19393,52	19214,76	7506,204	5709,298	5428,95	6279,607	178,757	54,825	33,581	43,827	80,105
1/2/2017	19330,87	0	19330,87	19144,66	7446,383	5675,475	5404,473	6293,799	186,217	60,794	35,191	44,434	80,989
1/3/2017	19079,57	0	19079,57	18914,73	7510,67	5656,026	5085,187	6318,871	164,844	47,323	30,707	44,504	73,017
1/4/2017	19066,51	0	19066,51	18910,35	7480,848	5646,854	5083,472	6346,028	156,164	40,748	27,796	43,566	71,85
1/5/2017	18926,39	0	18926,39	18766,06	7366,086	5491,729	5179,471	6220,502	160,33	46,92	32,171	42,442	70,968
1/6/2017	18467,38	4,214	18463,16	18209,28	7289,392	5468,783	4530,04	6389,843	253,889	31,405	18,819	126,71	95,774
1/7/2017	18167,46	5,447	18162,01	17951,48	7290,341	5472,383	4444,511	6216,63	210,531	30,247	17,566	87,842	92,442
1/8/2017	17899,15	4,709	17894,44	17688,02	7139,168	5333,282	4353,71	6195,143	206,42	27,86	14,92	87,116	91,444
1/9/2017	17856,2	4,68	17851,52	17640,88	7022,941	5324,945	4389,835	6228,103	210,638	32,087	15,998	86,864	91,687
1/10/2017	17932,02	5,216	17926,8	17713,21	7155,743	5319,314	4280,423	6277,04	213,593	33,297	20,115	87,832	92,464
1/11/2017	17982,68	6,48	17976,2	17760,87	7073,631	5290,651	4257,471	6429,772	215,322	37,981	23,712	86,13	91,211
1/12/2017	18185,65	6,339	18179,31	17967,21	7181,137	5367,61	4360,985	6425,092	212,092	33,197	22,124	89,003	89,892

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 23:

Στοιχεία διαρθρωτικής έρευνας για τη βιομηχανία

23.1. Αριθμός Μεταποιητικών Επιχειρήσεων* που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα ανά Περιφέρεια και Κλάδο

Περιφέρεια	Κλάδος	2008	2009	2010	2011	2012	2013
BE	10	153	151	203	197	207	216
BE	11	19	16	23	25	27	26
BE	12	3	2	2	2	3	4
BE	13	37	42	46	35	35	31
BE	14	49	66	80	72	71	63
BE	15	7	9	9	7	5	5
BE	16	18	27	29	26	18	18
BE	17	14	17	25	23	24	24
BE	18	10	9	14	13	12	10
BE	19	1	1	1	1	1	1
BE	20	25	25	33	31	35	34
BE	21	2	1	2	2	2	2
BE	22	38	34	51	45	47	45
BE	23	59	67	90	75	81	70
BE	24	20	19	24	22	22	18
BE	25	52	68	89	73	73	71
BE	26	6	9	8	6	4	5
BE	27	17	16	26	23	22	21
BE	28	31	35	52	45	47	41
BE	29	31	35	52	45	47	41
BE	30	1	1	2	1	1	1
BE	31	17	28	39	32	30	20
BE	32	9	11	12	12	12	11
BE	33	0	3	2	2	5	5
	ΣΥΝΟΛΟ	619	692	914	815	831	783
AMΘ	10	35	40	45	43	43	49
AMΘ	11	5	6	7	9	9	9
AMΘ	12	2	2	2	2	2	3
AMΘ	13	8	9	8	7	7	6
AMΘ	14	13	10	13	11	11	9
AMΘ	15	3	1	3	2	1	0
AMΘ	16	6	11	9	8	4	4
AMΘ	17	2	2	3	2	1	1
AMΘ	18	3	4	3	3	2	2
AMΘ	19	1	1	1	1	1	1
AMΘ	20	6	3	5	5	5	6
AMΘ	21	0	0	0	0	0	0
AMΘ	22	9	12	12	11	10	11
AMΘ	23	11	21	29	26	23	23
AMΘ	24	2	4	2	2	2	2
AMΘ	25	11	15	16	15	14	15
AMΘ	26	1	1	1	1	1	2
AMΘ	27	1	2	1	1	1	1
AMΘ	28	3	4	5	3	5	5
AMΘ	29	3	4	5	3	5	5
AMΘ	30	0	0	0	0	0	0
AMΘ	31	6	8	10	7	6	4
AMΘ	32	2	4	4	5	3	4
AMΘ	33	0	0	0	0	0	0
	ΣΥΝΟΛΟ	133	164	184	167	156	162
KM	10	85	79	114	113	125	128
KM	11	9	6	10	9	10	10
KM	12	1	0	0	0	1	1
KM	13	29	33	37	28	28	25
KM	14	28	40	50	45	45	36
KM	15	3	7	5	4	3	3
KM	16	6	12	13	10	8	7
KM	17	12	14	21	20	22	22
KM	18	6	4	10	9	9	7
KM	19	0	0	0	0	0	0
KM	20	18	21	28	26	30	28
KM	21	2	1	2	2	2	2
KM	22	28	20	37	32	35	32
KM	23	38	28	44	35	42	36
KM	24	17	15	22	19	19	15
KM	25	34	43	60	47	48	47
KM	26	5	7	7	5	3	3
KM	27	16	14	24	22	21	20
KM	28	27	30	45	40	40	34

Περιφέρεια	Κλάδος	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ΚΜ	29	27	30	45	40	40	34
ΚΜ	30	1	1	2	1	1	1
ΚΜ	31	10	18	28	23	22	15
ΚΜ	32	7	6	8	7	9	7
ΚΜ	33	0	3	2	2	5	5
ΚΜ	ΣΥΝΟΛΟ	409	432	614	539	568	518
ΔΜ	10	11	13	14	13	13	12
ΔΜ	11	1	1	1	2	3	2
ΔΜ	12	0	0	0	0	0	0
ΔΜ	13	0	0	0	0	0	0
ΔΜ	14	8	16	17	16	15	18
ΔΜ	15	1	1	1	1	1	2
ΔΜ	16	3	3	3	5	4	5
ΔΜ	17	0	1	1	1	1	1
ΔΜ	18	0	0	0	0	0	0
ΔΜ	19	0	0	0	0	0	0
ΔΜ	20	0	0	0	0	0	0
ΔΜ	21	0	0	0	0	0	0
ΔΜ	22	0	1	1	1	1	1
ΔΜ	23	7	6	5	4	5	3
ΔΜ	24	1	0	0	1	1	1
ΔΜ	25	2	4	5	4	4	3
ΔΜ	26	0	0	0	0	0	0
ΔΜ	27	0	0	1	0	0	0
ΔΜ	28	1	1	2	2	2	2
ΔΜ	29	1	1	2	2	2	2
ΔΜ	30	0	0	0	0	0	0
ΔΜ	31	1	2	1	2	2	1
ΔΜ	32	0	1	0	0	0	0
ΔΜ	33	0	0	0	0	0	0
ΔΜ	ΣΥΝΟΛΟ	37	51	54	54	54	53
ΗΠ	10	22	19	30	28	26	27
ΗΠ	11	4	3	5	5	5	5
ΗΠ	12	0	0	0	0	0	0
ΗΠ	13	0	0	1	0	0	0
ΗΠ	14	0	0	0	0	0	0
ΗΠ	15	0	0	0	0	0	0
ΗΠ	16	3	1	4	3	2	2
ΗΠ	17	0	0	0	0	0	0
ΗΠ	18	1	1	1	1	1	1
ΗΠ	19	0	0	0	0	0	0
ΗΠ	20	1	1	0	0	0	0
ΗΠ	21	0	0	0	0	0	0
ΗΠ	22	1	1	1	1	1	1
ΗΠ	23	3	12	12	10	11	8
ΗΠ	24	0	0	0	0	0	0
ΗΠ	25	5	6	8	7	7	6
ΗΠ	26	0	1	0	0	0	0
ΗΠ	27	0	0	0	0	0	0
ΗΠ	28	0	0	0	0	0	0
ΗΠ	29	0	0	0	0	0	0
ΗΠ	30	0	0	0	0	0	0
ΗΠ	31	0	0	0	0	0	0
ΗΠ	32	0	0	0	0	0	0
ΗΠ	33	0	0	0	0	0	0
ΗΠ	ΣΥΝΟΛΟ	40	45	62	55	53	50

23.2. Αριθμός Απασχολούμενων σε Μεταποιητικές Επιχειρήσεις* που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα ανά Περιφέρεια

Περιφέρεια	Κλάδος (nace Rev.2)	2008	2009	2010	2011	2012	2013
BE	10	15.815	14.475	17.638	16.749	16.809	17.142
BE	11	1.918	1.828	2.037	2.062	2.176	2.192
BE	12	879	688	612	602	391	543
BE	13	3.311	2.748	2.778	2.235	2.074	2.189
BE	14	2.982	2.814	2.669	2.403	2.217	2.288
BE	15	175	176	187	149	111	180
BE	16	749	990	1.278	1.118	705	631
BE	17	1.565	1.613	1.753	1.555	1.596	1.570
BE	18	442	301	795	660	428	315
BE	19	14	10	10	10	10	10
BE	20	1.882	1.158	1.423	1.359	1.388	1.316
BE	21	72	11	35	44	41	38
BE	22	2.438	2.133	2.526	2.171	2.483	2.381
BE	23	2.892	2.524	3.688	2.851	2.713	2.540
BE	24	2.233	2.099	2.075	1.825	1.707	1.521
BE	25	3.243	3.156	3.841	3.196	2.643	2.743
BE	26	302	255	310	276	189	237
BE	27	1.325	1.068	1.081	1.076	1.034	944
BE	28	1.967	1.904	2.232	1.818	1.979	2.014
BE	29	1.967	1.904	2.232	1.818	1.979	2.014
BE	30	36	34	66	40	41	37
BE	31	789	785	1.020	874	797	483
BE	32	324	350	368	335	384	324
BE	33	-	74	38	38	204	168
	ΣΥΝΟΛΟ	47.318	43.095	50.690	45.263	44.098	43.820
AMΘ	10	1.728	1.435	1.800	1.691	1.866	2.062
AMΘ	11	214	330	335	359	359	393
AMΘ	12	726	688	612	602	299	475
AMΘ	13	953	782	747	705	560	664
AMΘ	14	805	482	535	360	284	277
AMΘ	15	44	14	34	25	10	-
AMΘ	16	435	592	694	645	365	327
AMΘ	17	262	237	244	56	44	47
AMΘ	18	148	98	92	53	55	54
AMΘ	19	14	10	10	10	10	10
AMΘ	20	857	109	192	181	145	166
AMΘ	21	-	-	-	-	-	-
AMΘ	22	581	555	500	503	715	717
AMΘ	23	770	714	1.210	996	850	897
AMΘ	24	36	256	226	164	49	40
AMΘ	25	634	593	678	502	449	403
AMΘ	26	29	30	29	21	21	63
AMΘ	27	573	585	440	480	455	408
AMΘ	28	58	95	106	69	89	75
AMΘ	29	58	95	106	69	89	75
AMΘ	30	-	-	-	-	-	-
AMΘ	31	216	164	277	223	207	55
AMΘ	32	52	80	69	89	71	85
AMΘ	33	-	-	-	-	-	-
AMΘ	ΣΥΝΟΛΟ	9.191	7.943	8.935	7.802	6.992	7.293
KM	10	12.041	9.857	12.261	11.693	11.876	11.957
KM	11	1.194	985	1.142	1.129	1.207	1.204
KM	12	153	-	-	-	92	68
KM	13	2.358	1.966	1.986	1.530	1.514	1.525
KM	14	1.922	1.956	1.735	1.516	1.467	1.319
KM	15	35	105	87	53	36	48
KM	16	170	295	307	219	138	135
KM	17	1.303	1.276	1.388	1.388	1.455	1.442
KM	18	266	176	679	585	355	247
KM	19	-	-	-	-	-	-
KM	20	1.003	1.027	1.231	1.178	1.243	1.150
KM	21	72	11	35	44	41	38
KM	22	1.633	1.276	1.773	1.453	1.457	1.401
KM	23	1.851	1.407	2.108	1.577	1.601	1.451
KM	24	2.182	1.843	1.849	1.623	1.641	1.464
KM	25	2.116	2.037	2.491	2.107	1.706	1.936

Περιφέρεια	Κλάδος (nace Rev.2)	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ΚΜ	26	273	215	281	255	168	174
ΚΜ	27	752	483	631	596	579	536
ΚΜ	28	1.865	1.768	2.050	1.650	1.835	1.872
ΚΜ	29	1.865	1.768	2.050	1.650	1.835	1.872
ΚΜ	30	36	34	66	40	41	37
ΚΜ	31	559	582	727	624	561	418
ΚΜ	32	272	260	299	246	313	239
ΚΜ	33	-	74	38	38	204	168
ΚΜ	ΣΥΝΟΛΟ	33.920	29.399	35.214	31.194	31.365	30.701
ΔΜ	10	583	618	517	514	527	541
ΔΜ	11	15	17	16	44	81	53
ΔΜ	12	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	13	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	14	255	377	399	527	466	692
ΔΜ	15	96	57	66	71	65	132
ΔΜ	16	98	93	200	211	172	142
ΔΜ	17	-	100	121	111	97	81
ΔΜ	18	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	19	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	20	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	21	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	22	-	50	25	15	107	66
ΔΜ	23	215	168	118	98	90	87
ΔΜ	24	15	-	-	38	17	17
ΔΜ	25	55	84	246	187	137	92
ΔΜ	26	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	27	-	-	10	-	-	-
ΔΜ	28	44	41	76	99	55	67
ΔΜ	29	44	41	76	99	55	67
ΔΜ	30	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	31	14	39	16	27	29	10
ΔΜ	32	-	10	-	-	-	-
ΔΜ	33	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	ΣΥΝΟΛΟ	1.434	1.695	1.886	2.041	1.898	2.047
ΗΠ	10	1.464	2.565	3.060	2.851	2.540	2.582
ΗΠ	11	495	496	544	530	529	542
ΗΠ	12	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	13	-	-	45	-	-	-
ΗΠ	14	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	15	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	16	46	10	77	43	30	27
ΗΠ	17	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	18	28	27	24	22	18	14
ΗΠ	19	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	20	22	22	-	-	-	-
ΗΠ	21	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	22	224	252	228	200	204	197
ΗΠ	23	56	235	252	180	172	105
ΗΠ	24	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	25	438	442	426	400	351	312
ΗΠ	26	-	10	-	-	-	-
ΗΠ	27	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	28	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	29	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	30	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	31	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	32	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	33	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	ΣΥΝΟΛΟ	2.773	4.058	4.655	4.226	3.844	3.779

23.3. Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής Μεταποιητικών Επιχειρήσεων* που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα ανά Περιφέρεια

Περιφέρεια	Κλάδος (nace Rev.2)	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Περιφέρεια	Κλάδος (nace Rev.2)	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ΒΕ	10	1.783.957.084	1.841.901.808	2.212.545.657	2.254.518.750	2.440.273.212	2.498.677.669
ΒΕ	11	311.021.272	304.802.907	332.877.988	337.156.682	321.195.809	347.124.963
ΒΕ	12	82.806.733	78.401.187	62.842.330	82.895.077	34.105.856	97.611.968
ΒΕ	13	354.462.361	259.310.693	289.277.893	274.222.366	234.349.532	203.334.737
ΒΕ	14	283.691.775	243.697.267	291.738.404	267.168.537	252.999.871	286.850.728
ΒΕ	15	10.511.325	8.958.248	11.393.944	8.160.550	7.003.531	9.856.991
ΒΕ	16	106.958.163	100.523.216	124.458.178	117.167.635	78.323.756	62.956.423
ΒΕ	17	218.864.602	206.313.919	253.300.462	249.600.665	246.006.543	281.761.234
ΒΕ	18	34.386.649	22.052.838	47.513.733	33.152.889	26.301.741	19.099.972
ΒΕ	19	3.781.642	2.127.347	2.376.323	2.767.185	267.233	303.954
ΒΕ	20	463.994.676	197.558.428	234.169.900	244.945.087	246.959.663	213.331.659
ΒΕ	21	5.308.352	1.920.978	3.150.253	3.313.865	3.572.709	3.841.284
ΒΕ	22	320.982.893	221.637.856	310.374.899	292.422.685	292.942.354	318.026.494
ΒΕ	23	292.650.983	231.045.239	317.445.660	258.450.388	251.822.291	242.949.547
ΒΕ	24	559.352.979	327.059.386	375.708.458	393.612.078	304.497.413	229.041.237
ΒΕ	25	314.418.430	288.761.553	348.855.353	271.894.797	228.464.207	320.410.448
ΒΕ	26	29.758.751	20.195.876	28.344.901	24.213.901	16.381.665	19.494.833
ΒΕ	27	168.107.393	116.484.312	136.331.394	148.998.845	144.468.169	128.691.790
ΒΕ	28	168.303.517	142.007.847	156.426.522	119.228.158	125.321.407	137.875.327
ΒΕ	29	168.303.517	142.007.847	156.426.522	119.228.158	125.321.407	137.875.327
ΒΕ	30	2.380.446	2.728.259	6.148.320	3.355.934	3.449.486	3.124.582
ΒΕ	31	47.616.863	44.721.832	60.989.382	44.681.048	41.447.313	28.577.853
ΒΕ	32	14.404.119	15.330.047	19.325.846	17.298.441	15.557.017	13.274.032
ΒΕ	33	-	6.869.004	3.794.832	3.280.191	14.599.695	15.273.545
ΒΕ	ΣΥΝΟΛΟ	5.746.024.525	4.826.417.894	5.785.817.154	5.571.733.912	5.460.631.880	5.619.366.597
ΑΜΘ	10	212.923.073	181.023.825	219.652.346	234.633.482	275.235.122	315.368.539
ΑΜΘ	11	32.928.931	39.818.956	55.587.407	61.386.357	61.761.508	67.014.788
ΑΜΘ	12	73.616.585	78.401.187	62.842.330	82.895.077	17.510.016	83.418.933
ΑΜΘ	13	124.602.955	81.905.810	83.586.224	108.902.947	97.090.111	91.054.263
ΑΜΘ	14	72.804.798	44.965.270	49.083.798	41.609.909	29.370.649	29.323.894
ΑΜΘ	15	3.457.619	399.449	1.635.193	581.336	316.710	-
ΑΜΘ	16	74.336.243	70.394.334	69.464.577	67.467.149	40.731.457	31.253.083
ΑΜΘ	17	26.772.056	21.128.858	34.616.716	15.951.680	14.732.740	15.507.105
ΑΜΘ	18	14.115.514	7.188.271	6.789.629	3.690.739	4.469.551	4.057.882
ΑΜΘ	19	3.781.642	2.127.347	2.376.323	2.767.185	267.233	303.954
ΑΜΘ	20	294.133.859	13.971.016	36.049.585	35.711.551	32.413.416	37.721.210
ΑΜΘ	21	-	-	-	-	-	-
ΑΜΘ	22	84.070.823	69.332.682	75.472.049	75.157.497	88.416.145	100.220.643
ΑΜΘ	23	78.859.659	65.180.160	84.495.972	78.109.824	61.439.355	61.522.696
ΑΜΘ	24	8.414.083	15.450.654	11.472.869	12.855.421	10.448.076	3.460.403
ΑΜΘ	25	64.900.968	51.620.352	74.601.300	50.378.197	33.593.904	33.992.485
ΑΜΘ	26	1.031.290	998.820	1.162.356	692.369	519.163	2.216.671
ΑΜΘ	27	90.234.011	70.828.120	78.995.594	92.453.990	82.851.489	79.727.857
ΑΜΘ	28	3.078.153	5.103.809	5.582.068	4.335.292	3.929.983	3.083.222
ΑΜΘ	29	3.078.153	5.103.809	5.582.068	4.335.292	3.929.983	3.083.222
ΑΜΘ	30	-	-	-	-	-	-
ΑΜΘ	31	10.017.099	8.387.742	21.494.292	11.845.102	14.433.392	1.535.902
ΑΜΘ	32	2.555.081	5.168.218	4.658.629	4.683.739	3.185.572	3.674.384
ΑΜΘ	33	-	-	-	-	-	-
ΑΜΘ	ΣΥΝΟΛΟ	1.279.712.595	838.498.689	985.201.325	990.444.135	876.645.575	967.541.136
ΚΜ	10	1.300.486.911	1.180.149.047	1.444.584.525	1.470.411.176	1.599.344.102	1.577.448.668
ΚΜ	11	182.525.263	162.591.662	169.713.796	165.085.735	145.140.695	155.743.436
ΚΜ	12	9.190.148	-	-	-	16.595.840	14.193.035
ΚΜ	13	229.859.406	177.404.883	205.612.046	165.319.419	137.259.421	112.280.474
ΚΜ	14	169.969.504	147.099.589	163.186.867	128.344.416	122.492.961	145.539.765
ΚΜ	15	2.865.495	5.547.137	6.338.191	4.165.483	3.005.977	3.688.526
ΚΜ	16	14.407.351	22.796.005	20.604.991	18.474.152	9.785.502	13.085.335
ΚΜ	17	192.092.546	176.821.831	210.682.690	224.377.062	222.370.631	255.413.645
ΚΜ	18	18.548.319	13.166.412	39.178.085	28.341.800	20.901.690	14.226.386
ΚΜ	19	-	-	-	-	-	-
ΚΜ	20	169.018.424	182.664.453	198.120.315	209.233.536	214.546.247	175.610.449
ΚΜ	21	5.308.352	1.920.978	3.150.253	3.313.865	3.572.709	3.841.284
ΚΜ	22	206.964.011	121.248.061	204.893.021	187.726.437	178.745.848	180.352.912
ΚΜ	23	188.882.199	131.291.439	200.617.904	162.674.706	172.595.629	169.073.545
ΚΜ	24	550.035.245	311.608.732	364.235.589	378.378.549	293.313.678	225.346.211
ΚΜ	25	210.885.732	196.808.751	236.528.962	191.241.685	170.054.299	270.915.216

Περιφέρεια	Κλάδος (nace Rev.2)	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ΚΜ	26	28.727.461	18.715.467	27.182.545	23.521.532	15.862.502	17.278.162
ΚΜ	27	77.873.382	45.656.192	57.144.800	56.544.855	61.616.680	48.963.933
ΚΜ	28	161.280.170	133.993.845	144.095.368	111.049.607	117.323.705	130.879.346
ΚΜ	29	161.280.170	133.993.845	144.095.368	111.049.607	117.323.705	130.879.346
ΚΜ	30	2.380.446	2.728.259	6.148.320	3.355.934	3.449.486	3.124.582
ΚΜ	31	36.828.293	35.153.463	39.505.297	31.980.686	26.809.427	26.943.164
ΚΜ	32	11.849.038	9.735.280	14.667.217	12.614.702	12.371.445	9.599.648
ΚΜ	33	-	6.869.004	3.794.832	3.280.191	14.599.695	15.273.545
ΚΜ	ΣΥΝΟΛΟ	3.931.257.866	3.217.964.335	3.904.080.982	3.690.485.135	3.679.081.874	3.699.700.613
ΔΜ	10	62.621.441	63.278.880	54.856.516	57.102.043	60.190.652	70.970.157
ΔΜ	11	838.861	1.088.655	946.016	4.216.511	6.444.269	7.317.442
ΔΜ	12	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	13	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	14	40.917.473	51.632.408	79.467.739	97.214.212	101.136.261	111.987.069
ΔΜ	15	4.188.211	3.011.662	3.420.560	3.413.731	3.680.844	6.168.465
ΔΜ	16	8.073.695	6.682.854	28.724.787	26.996.418	25.308.005	16.326.721
ΔΜ	17	-	8.363.230	8.001.056	9.271.923	8.903.172	10.840.484
ΔΜ	18	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	19	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	20	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	21	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	22	-	3.227.853	1.795.479	941.618	2.372.449	2.513.604
ΔΜ	23	20.151.426	14.931.920	9.819.894	1.496.747	6.649.720	7.274.660
ΔΜ	24	903.651	-	-	2.378.108	735.659	234.623
ΔΜ	25	4.222.581	4.737.444	8.717.377	7.470.440	6.950.799	5.028.663
ΔΜ	26	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	27	-	-	191.000	-	-	-
ΔΜ	28	3.945.194	2.910.193	6.749.086	3.843.259	4.067.719	3.912.759
ΔΜ	29	3.945.194	2.910.193	6.749.086	3.843.259	4.067.719	3.912.759
ΔΜ	30	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	31	771.471	1.180.627	-10.207	855.260	204.494	98.787
ΔΜ	32	-	426.549	-	-	-	-
ΔΜ	33	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	ΣΥΝΟΛΟ	150.579.198	164.382.468	209.428.389	219.043.529	230.711.762	246.586.193
ΗΠ	10	207.925.659	417.450.056	493.452.270	492.372.049	505.503.336	534.890.305
ΗΠ	11	94.728.217	101.303.634	106.630.769	106.468.079	107.849.337	117.049.297
ΗΠ	12	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	13	-	-	79.623	-	-	-
ΗΠ	14	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	15	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	16	10.140.874	650.023	5.663.823	4.229.916	2.498.792	2.291.284
ΗΠ	17	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	18	1.722.816	1.698.155	1.546.019	1.120.350	930.500	815.704
ΗΠ	19	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	20	842.393	922.959	-	-	-	-
ΗΠ	21	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	22	29.948.059	27.829.260	28.214.350	28.597.133	28.407.912	34.939.335
ΗΠ	23	4.757.699	19.641.720	22.511.890	16.169.111	11.137.587	5.078.646
ΗΠ	24	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	25	34.409.149	35.595.006	29.007.714	22.804.475	17.865.205	10.474.084
ΗΠ	26	-	481.589	-	-	-	-
ΗΠ	27	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	28	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	29	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	30	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	31	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	32	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	33	-	-	-	-	-	-

Περιφέρεια	Κλάδος (παρ. Rev.2)	2008	2009	2010	2011	2012	2013
BE	10	1.783.957.084	1.841.901.808	2.212.545.657	2.254.518.750	2.440.273.212	2.498.677.669
BE	11	311.021.272	304.802.907	332.877.988	337.156.682	321.195.809	347.124.963
BE	12	82.806.733	78.401.187	62.842.330	82.895.077	34.105.856	97.611.968
BE	13	354.462.361	259.310.693	289.277.893	274.222.366	234.349.532	203.334.737
BE	14	283.691.775	243.697.267	291.738.404	267.168.537	252.999.871	286.850.728
BE	15	10.511.325	8.958.248	11.393.944	8.160.550	7.003.531	9.856.991
BE	16	106.958.163	100.523.216	124.458.178	117.167.635	78.323.756	62.956.423
BE	17	218.864.602	206.313.919	253.300.462	249.600.665	246.006.543	281.761.234
BE	18	34.386.649	22.052.838	47.513.733	33.152.889	26.301.741	19.099.972
BE	19	3.781.642	2.127.347	2.376.323	2.767.185	267.233	303.954
BE	20	463.994.676	197.558.428	234.169.900	244.945.087	246.959.663	213.331.659
BE	21	5.308.352	1.920.978	3.150.253	3.313.865	3.572.709	3.841.284
BE	22	320.982.893	221.637.856	310.374.899	292.422.685	297.942.354	318.026.494
BE	23	292.650.983	231.045.239	317.445.660	258.450.388	251.822.291	242.949.547
BE	24	559.352.979	327.059.386	375.708.458	393.612.078	304.497.413	229.041.237
BE	25	314.418.430	288.761.553	348.855.353	271.894.797	228.464.207	320.410.448
BE	26	29.758.751	20.195.876	28.344.901	24.213.901	16.381.665	19.494.833
BE	27	168.107.393	116.484.312	136.331.394	148.998.845	144.468.169	128.691.790
BE	28	168.303.517	142.007.847	156.426.522	119.228.158	125.321.407	137.875.327
BE	29	168.303.517	142.007.847	156.426.522	119.228.158	125.321.407	137.875.327
BE	30	2.380.446	2.728.259	6.148.320	3.355.934	3.449.486	3.124.582
BE	31	47.616.863	44.721.832	60.989.382	44.681.048	41.447.313	28.577.853
BE	32	14.404.119	15.330.047	19.325.846	17.298.441	15.557.017	13.274.032
BE	33	-	6.869.004	3.794.832	3.280.191	14.599.695	15.273.545
BE	ΣΥΝΟΛΟ	5.746.024.525	4.826.417.894	5.785.817.154	5.571.733.912	5.460.631.880	5.619.366.597
AMΘ	10	212.923.073	181.023.825	219.652.346	234.633.482	275.235.122	315.368.539
AMΘ	11	32.928.931	39.818.956	55.587.407	61.386.357	61.761.508	67.014.788
AMΘ	12	73.616.585	78.401.187	62.842.330	82.895.077	17.510.016	83.418.933
AMΘ	13	124.602.955	81.905.810	83.586.224	108.902.947	97.090.111	91.054.263
AMΘ	14	72.804.798	44.965.270	49.083.798	41.609.909	29.370.649	29.323.894
AMΘ	15	3.457.619	399.449	1.635.193	581.336	316.710	-
AMΘ	16	74.336.243	70.394.334	69.464.577	67.467.149	40.731.457	31.253.083
AMΘ	17	26.772.056	21.128.858	34.616.716	15.951.680	14.732.740	15.507.105
AMΘ	18	14.115.514	7.188.271	6.789.629	3.690.739	4.469.551	4.057.882
AMΘ	19	3.781.642	2.127.347	2.376.323	2.767.185	267.233	303.954
AMΘ	20	294.133.859	13.971.016	36.049.585	35.711.551	32.413.416	37.721.210
AMΘ	21	-	-	-	-	-	-
AMΘ	22	84.070.823	69.332.682	75.472.049	75.157.497	88.416.145	100.220.643
AMΘ	23	78.859.659	65.180.160	84.495.972	78.109.824	61.439.355	61.522.696
AMΘ	24	8.414.083	15.450.654	11.472.869	12.855.421	10.448.076	3.460.403
AMΘ	25	64.900.968	51.620.352	74.601.300	50.378.197	33.593.904	33.992.485
AMΘ	26	1.031.290	998.820	1.162.356	692.369	519.163	2.216.671
AMΘ	27	90.234.011	70.828.120	78.995.594	92.453.990	82.851.489	79.727.857
AMΘ	28	3.078.153	5.103.809	5.582.068	4.335.292	3.929.983	3.083.222
AMΘ	29	3.078.153	5.103.809	5.582.068	4.335.292	3.929.983	3.083.222
AMΘ	30	-	-	-	-	-	-
AMΘ	31	10.017.099	8.387.742	21.494.292	11.845.102	14.433.392	1.535.902
AMΘ	32	2.555.081	5.168.218	4.658.629	4.683.739	3.185.572	3.674.384
AMΘ	33	-	-	-	-	-	-
AMΘ	ΣΥΝΟΛΟ	1.279.712.595	838.498.689	985.201.325	990.444.135	876.645.575	967.541.136
KM	10	1.300.486.911	1.180.149.047	1.444.584.525	1.470.411.176	1.599.344.102	1.577.448.668
KM	11	182.525.263	162.591.662	169.713.796	165.085.735	145.140.695	155.743.436
KM	12	9.190.148	-	-	-	16.595.840	14.193.035
KM	13	229.859.406	177.404.883	205.612.046	165.319.419	137.259.421	112.280.474
KM	14	169.969.504	147.099.589	163.186.867	128.344.416	122.492.961	145.539.765
KM	15	2.865.495	5.547.137	6.338.191	4.165.483	3.005.977	3.688.526
KM	16	14.407.351	22.796.005	20.604.991	18.474.152	9.785.502	13.085.335
KM	17	192.092.546	176.821.831	210.682.690	224.377.062	222.370.631	255.413.645
KM	18	18.548.319	13.166.412	39.178.085	28.341.800	20.901.690	14.226.386
KM	19	-	-	-	-	-	-
KM	20	169.018.424	182.664.453	198.120.315	209.233.536	214.546.247	175.610.449
KM	21	5.308.352	1.920.978	3.150.253	3.313.865	3.572.709	3.841.284
KM	22	206.964.011	121.248.061	204.893.021	187.726.437	178.745.848	180.352.912
KM	23	188.882.199	131.291.439	200.617.904	162.674.706	172.595.629	169.073.545
KM	24	550.035.245	311.608.732	364.235.589	378.378.549	293.313.678	225.346.211
KM	25	210.885.732	196.808.751	236.528.962	191.241.685	170.054.299	270.915.216
KM	26	28.727.461	18.715.467	27.182.545	23.521.532	15.862.502	17.278.162

Περιφέρεια	Κλάδος (nace Rev.2)	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ΚΜ	27	77.873.382	45.656.192	57.144.800	56.544.855	61.616.680	48.963.933
ΚΜ	28	161.280.170	133.993.845	144.095.368	111.049.607	117.323.705	130.879.346
ΚΜ	29	161.280.170	133.993.845	144.095.368	111.049.607	117.323.705	130.879.346
ΚΜ	30	2.380.446	2.728.259	6.148.320	3.355.934	3.449.486	3.124.582
ΚΜ	31	36.828.293	35.153.463	39.505.297	31.980.686	26.809.427	26.943.164
ΚΜ	32	11.849.038	9.735.280	14.667.217	12.614.702	12.371.445	9.599.648
ΚΜ	33	-	6.869.004	3.794.832	3.280.191	14.599.695	15.273.545
ΚΜ	ΣΥΝΟΛΟ	3.931.257.866	3.217.964.335	3.904.080.982	3.690.485.135	3.679.081.874	3.699.700.613
ΔΜ	10	62.621.441	63.278.880	54.856.516	57.102.043	60.190.652	70.970.157
ΔΜ	11	838.861	1.088.655	946.016	4.216.511	6.444.269	7.317.442
ΔΜ	12	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	13	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	14	40.917.473	51.632.408	79.467.739	97.214.212	101.136.261	111.987.069
ΔΜ	15	4.188.211	3.011.662	3.420.560	3.413.731	3.680.844	6.168.465
ΔΜ	16	8.073.695	6.682.854	28.724.787	26.996.418	25.308.005	16.326.721
ΔΜ	17	-	8.363.230	8.001.056	9.271.923	8.903.172	10.840.484
ΔΜ	18	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	19	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	20	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	21	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	22	-	3.227.853	1.795.479	941.618	2.372.449	2.513.604
ΔΜ	23	20.151.426	14.931.920	9.819.894	1.496.747	6.649.720	7.274.660
ΔΜ	24	903.651	-	-	2.378.108	735.659	234.623
ΔΜ	25	4.222.581	4.737.444	8.717.377	7.470.440	6.950.799	5.028.663
ΔΜ	26	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	27	-	-	191.000	-	-	-
ΔΜ	28	3.945.194	2.910.193	6.749.086	3.843.259	4.067.719	3.912.759
ΔΜ	29	3.945.194	2.910.193	6.749.086	3.843.259	4.067.719	3.912.759
ΔΜ	30	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	31	771.471	1.180.627	-10.207	855.260	204.494	98.787
ΔΜ	32	-	426.549	-	-	-	-
ΔΜ	33	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	ΣΥΝΟΛΟ	150.579.198	164.382.468	209.428.389	219.043.529	230.711.762	246.586.193
ΗΠ	10	207.925.659	417.450.056	493.452.270	492.372.049	505.503.336	534.890.305
ΗΠ	11	94.728.217	101.303.634	106.630.769	106.468.079	107.849.337	117.049.297
ΗΠ	12	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	13	-	-	79.623	-	-	-
ΗΠ	14	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	15	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	16	10.140.874	650.023	5.663.823	4.229.916	2.498.792	2.291.284
ΗΠ	17	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	18	1.722.816	1.698.155	1.546.019	1.120.350	930.500	815.704
ΗΠ	19	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	20	842.393	922.959	-	-	-	-
ΗΠ	21	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	22	29.948.059	27.829.260	28.214.350	28.597.133	28.407.912	34.939.335
ΗΠ	23	4.757.699	19.641.720	22.511.890	16.169.111	11.137.587	5.078.646
ΗΠ	24	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	25	34.409.149	35.595.006	29.007.714	22.804.475	17.865.205	10.474.084
ΗΠ	26	-	481.589	-	-	-	-
ΗΠ	27	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	28	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	29	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	30	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	31	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	32	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	33	-	-	-	-	-	-

23.5. Πωλήσεις προϊόντων και υποπροϊόντων Μεταποιητικών Επιχειρήσεων* που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα ανά Περιφέρεια

Περιφέρεια	Κλάδος (nace Rev.2)	2008	2009	2010	2011	2012	2013
BE	10	1.704.103.099	1.789.586.636	2.153.082.872	2.200.370.325	2.410.132.515	2.438.439.790
BE	11	294.960.011	299.758.913	318.144.411	325.059.686	308.826.495	334.698.906
BE	12	112.554.439	78.016.307	56.795.610	55.729.750	53.106.288	95.911.814
BE	13	287.821.541	221.824.144	241.744.102	232.336.072	185.432.994	159.533.881
BE	14	249.840.503	230.819.148	277.880.860	254.798.919	242.955.017	270.618.529
BE	15	6.152.839	5.804.426	7.929.289	4.404.190	2.843.068	2.845.115
BE	16	98.072.483	97.599.624	121.405.544	116.015.846	77.819.441	64.434.272
BE	17	210.006.365	204.427.101	247.567.240	237.245.330	232.835.329	278.697.942
BE	18	28.160.353	18.457.778	28.701.205	19.534.536	13.855.765	10.556.345
BE	19	3.756.326	2.074.500	2.160.137	2.498.035	267.233	303.954
BE	20	411.584.555	185.815.187	225.408.749	233.737.757	236.800.830	207.902.125
BE	21	4.989.156	1.920.978	3.115.668	3.305.980	3.535.549	3.849.851
BE	22	302.048.211	215.648.730	274.716.499	264.946.983	275.480.839	286.795.262
BE	23	272.541.222	220.988.309	291.133.888	235.603.596	232.319.418	232.847.279
BE	24	530.620.692	337.779.397	356.372.896	389.426.479	285.473.105	215.198.285
BE	25	284.348.760	263.126.211	299.302.954	231.203.550	195.158.333	277.508.697
BE	26	26.438.020	17.060.061	25.627.557	22.342.211	14.665.831	16.094.095
BE	27	155.066.385	109.414.137	127.444.433	132.642.039	128.911.610	117.349.678
BE	28	159.829.152	136.550.916	145.562.329	112.516.710	119.253.623	133.760.190
BE	29	159.829.152	136.550.916	145.562.329	112.516.710	119.253.623	133.760.190
BE	30	2.205.834	2.756.664	6.113.338	3.290.639	3.270.023	3.018.231
BE	31	43.404.283	38.484.561	53.985.840	37.782.229	28.416.952	25.400.278
BE	32	13.252.166	14.741.456	17.823.624	16.225.907	14.538.357	12.903.417
BE	33	-	840.940	811.537	875.468	1.209.094	1.000.844
BE	ΣΥΝΟΛΟ	5.361.585.547	4.630.047.040	5.428.392.911	5.244.408.947	5.186.361.332	5.323.428.970
AMΘ	10	204.397.053	174.113.432	212.398.199	231.931.723	273.032.988	306.751.807
AMΘ	11	28.381.719	36.928.740	43.874.762	48.978.688	49.976.519	55.706.592
AMΘ	12	84.818.566	78.016.307	56.795.610	55.729.750	34.938.368	82.276.108
AMΘ	13	117.383.838	79.646.186	82.623.558	100.483.083	87.521.387	85.384.603
AMΘ	14	64.190.352	41.113.404	49.386.053	39.838.461	29.553.318	29.142.764
AMΘ	15	3.515.908	394.594	1.509.631	371.808	145.819	-
AMΘ	16	69.544.338	68.632.637	67.126.125	67.975.124	43.658.732	34.341.590
AMΘ	17	24.654.781	21.809.274	34.029.235	14.936.925	14.798.205	15.435.226
AMΘ	18	12.559.163	6.748.353	6.475.603	3.618.426	3.513.626	3.792.129
AMΘ	19	3.756.326	2.074.500	2.160.137	2.498.035	267.233	303.954
AMΘ	20	253.016.799	13.965.490	35.832.405	36.259.031	32.129.604	37.434.095
AMΘ	21	-	-	-	-	-	-
AMΘ	22	78.040.738	66.865.054	56.891.108	58.329.672	70.201.914	79.611.327
AMΘ	23	71.967.469	60.709.808	71.264.723	69.511.407	57.671.487	58.558.330
AMΘ	24	8.156.271	13.376.033	10.582.345	7.750.726	9.536.183	3.403.821
AMΘ	25	55.197.051	47.088.097	64.539.583	45.536.933	30.405.189	29.350.107
AMΘ	26	285.158	265.692	365.972	152.010	145.675	468.937
AMΘ	27	79.744.194	65.751.295	73.497.071	78.006.547	71.671.485	71.045.172
AMΘ	28	2.037.192	3.222.990	2.896.955	2.831.125	2.594.380	2.446.186
AMΘ	29	2.037.192	3.222.990	2.896.955	2.831.125	2.594.380	2.446.186
AMΘ	30	-	-	-	-	-	-
AMΘ	31	8.901.389	7.424.111	20.073.594	8.140.488	6.256.025	1.436.010
AMΘ	32	2.326.640	4.750.746	4.146.818	3.992.432	2.698.608	3.562.655
AMΘ	33	-	-	-	-	-	-
AMΘ	ΣΥΝΟΛΟ	1.174.912.137	796.119.733	899.366.442	879.703.519	823.311.125	902.897.599
KM	10	1.233.557.300	1.147.115.590	1.406.145.489	1.441.760.336	1.591.569.513	1.558.047.416
KM	11	171.741.911	161.233.492	167.551.939	165.684.776	144.227.228	154.752.283
KM	12	27.735.873	-	-	-	18.167.920	13.635.706
KM	13	170.437.703	142.177.958	159.040.921	131.852.989	97.911.607	74.149.278
KM	14	153.866.622	139.831.497	154.938.586	122.210.565	117.948.715	141.421.599
KM	15	2.636.931	5.409.832	6.419.658	4.032.382	2.697.249	2.845.115
KM	16	12.994.907	21.580.151	21.796.635	17.779.024	9.429.456	12.420.978
KM	17	185.351.584	174.659.104	205.977.973	213.338.992	209.015.876	252.842.949
KM	18	13.863.780	10.014.775	20.678.764	14.777.968	9.416.006	5.953.619
KM	19	-	-	-	-	-	-
KM	20	158.286.935	171.534.654	189.576.344	197.478.726	204.671.226	170.468.030
KM	21	4.989.156	1.920.978	3.115.668	3.305.980	3.535.549	3.849.851
KM	22	195.092.788	120.083.647	189.575.597	178.044.706	175.807.783	173.609.990
KM	23	178.408.919	127.180.591	190.366.340	150.235.294	159.617.860	163.167.716
KM	24	521.568.096	324.403.364	345.790.551	379.750.787	275.743.193	211.695.100
KM	25	195.625.873	180.963.786	203.217.733	161.429.638	144.923.497	235.875.030
KM	26	26.152.862	16.312.780	25.261.585	22.190.201	14.520.156	15.625.158
KM	27	75.322.191	43.662.842	53.787.362	54.635.492	57.240.125	46.304.506

Περιφέρεια	Κλάδος (nace Rev.2)	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ΚΜ	28	153.814.925	130.415.616	135.918.486	106.156.519	112.529.827	127.370.041
ΚΜ	29	153.814.925	130.415.616	135.918.486	106.156.519	112.529.827	127.370.041
ΚΜ	30	2.205.834	2.756.664	6.113.338	3.290.639	3.270.023	3.018.231
ΚΜ	31	33.733.738	30.171.657	33.649.878	28.968.191	21.834.755	23.865.481
ΚΜ	32	10.925.526	9.564.161	13.676.806	12.233.475	11.839.749	9.340.762
ΚΜ	33	-	840.940	811.537	875.468	1.209.094	1.000.844
ΚΜ	ΣΥΝΟΛΟ	3.682.128.379	3.092.249.695	3.669.329.676	3.516.188.667	3.499.656.234	3.528.629.724
ΔΜ	10	61.431.302	61.444.544	54.418.032	55.369.492	58.520.101	68.750.535
ΔΜ	11	832.702	1.007.974	957.271	4.136.570	6.701.625	7.092.418
ΔΜ	12	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	13	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	14	31.783.529	49.874.247	73.556.221	92.749.893	95.452.984	100.054.166
ΔΜ	15	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	16	7.715.442	6.756.541	28.599.012	28.615.296	23.459.215	16.906.321
ΔΜ	17	-	7.958.723	7.560.032	8.969.413	9.021.248	10.419.767
ΔΜ	18	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	19	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	20	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	21	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	22	-	1.022.139	810.976	42.552	766.760	1.012.079
ΔΜ	23	17.648.274	14.219.232	9.240.243	1.424.369	4.630.125	6.705.390
ΔΜ	24	896.325	-	-	1.924.966	193.729	99.364
ΔΜ	25	2.109.700	1.252.100	3.051.019	2.197.274	2.164.070	1.929.208
ΔΜ	26	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	27	-	-	160.000	-	-	-
ΔΜ	28	3.977.035	2.912.310	6.746.888	3.529.066	4.129.416	3.943.963
ΔΜ	29	3.977.035	2.912.310	6.746.888	3.529.066	4.129.416	3.943.963
ΔΜ	30	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	31	769.156	888.793	262.368	673.550	326.172	98.787
ΔΜ	32	-	426.549	-	-	-	-
ΔΜ	33	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	ΣΥΝΟΛΟ	131.140.500	150.675.462	192.108.950	203.161.507	209.494.861	220.955.961
ΗΠ	10	204.717.444	406.913.070	480.121.152	471.308.774	487.009.913	504.890.032
ΗΠ	11	94.003.679	100.588.707	105.760.439	106.259.652	107.921.123	117.147.613
ΗΠ	12	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	13	-	-	79.623	-	-	-
ΗΠ	14	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	15	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	16	7.817.796	630.295	3.883.772	1.646.402	1.272.038	765.383
ΗΠ	17	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	18	1.737.410	1.694.650	1.546.838	1.138.142	926.133	810.597
ΗΠ	19	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	20	280.821	315.043	-	-	-	-
ΗΠ	21	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	22	28.914.685	27.677.890	27.438.818	28.530.053	28.704.382	32.561.866
ΗΠ	23	4.516.560	18.878.678	20.262.582	14.432.526	10.399.946	4.415.843
ΗΠ	24	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	25	31.416.136	33.822.228	28.494.619	22.039.705	17.665.577	10.354.352
ΗΠ	26	-	481.589	-	-	-	-
ΗΠ	27	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	28	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	29	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	30	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	31	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	32	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	33	-	-	-	-	-	-

23.6. Προστιθέμενη Αξία Μεταποιητικών Επιχειρήσεων* που απασχολούν περισσότερα από 10 άτομα ανά Περιφέρεια

Περιφέρεια	Κλάδος (nace Rev.2)	2008	2009	2010	2011	2012	2013
BE	10	597.706.834	624.745.328	725.338.012	650.730.356	679.332.092	716.195.186
BE	11	169.264.309	181.529.528	196.564.844	190.822.985	169.049.143	189.882.330
BE	12	22.334.138	39.624.041	21.285.487	39.245.299	12.141.606	23.105.106
BE	13	127.877.371	89.508.678	95.494.554	75.673.920	67.094.734	59.716.189
BE	14	102.241.051	90.217.084	89.989.046	80.682.763	76.361.802	83.958.441
BE	15	5.102.353	4.661.650	6.101.238	4.298.970	3.551.411	5.149.367
BE	16	36.164.823	39.939.093	43.222.053	30.413.607	14.487.784	10.459.330
BE	17	71.202.804	72.913.127	83.561.044	68.074.130	71.968.374	84.014.217
BE	18	22.210.087	15.188.226	30.960.954	22.633.868	17.939.204	13.091.176
BE	19	550.804	450.422	439.428	342.107	143.278	276.200
BE	20	170.257.281	83.964.296	89.964.034	84.123.919	74.726.332	78.605.544
BE	21	2.948.891	1.659.343	2.021.219	1.947.001	2.203.641	2.436.621
BE	22	107.805.394	89.022.259	117.628.199	98.152.749	97.446.291	115.153.296
BE	23	123.660.427	97.757.885	136.334.350	104.345.824	102.709.094	101.600.107
BE	24	124.885.282	81.775.079	106.010.961	99.953.588	62.425.129	44.550.924
BE	25	132.525.078	121.714.237	151.025.320	112.689.286	86.842.627	109.756.202
BE	26	13.964.862	9.497.201	12.110.656	10.297.572	7.590.298	9.798.630
BE	27	60.167.143	45.508.516	48.781.304	52.094.110	50.023.898	41.723.376
BE	28	68.242.040	64.251.230	78.497.283	54.986.686	57.415.759	61.521.426
BE	29	68.242.040	64.251.230	78.497.283	54.986.686	57.415.759	61.521.426
BE	30	974.299	1.148.256	2.590.639	1.450.542	1.408.072	1.312.063
BE	31	24.966.668	24.518.404	25.788.495	15.917.696	12.733.998	12.759.001
BE	32	7.963.403	8.599.374	10.327.457	8.350.485	7.781.098	6.658.980
BE	33	-	5.267.245	2.119.386	1.944.929	12.187.073	11.691.475
BE	ΣΥΝΟΛΟ	2.061.257.382	1.857.711.732	2.154.653.246	1.864.159.078	1.744.978.497	1.844.936.613
AMΘ	10	73.400.458	65.998.855	73.694.935	72.781.208	75.549.289	81.850.657
AMΘ	11	15.216.827	23.573.043	28.169.433	30.674.501	28.203.633	31.798.545
AMΘ	12	35.170.899	39.624.041	21.285.487	39.245.299	6.095.596	18.992.081
AMΘ	13	38.064.522	25.555.833	26.426.505	29.831.808	25.592.789	26.549.845
AMΘ	14	23.110.409	13.343.023	13.042.587	12.831.807	7.572.578	7.572.278
AMΘ	15	1.408.339	184.510	875.013	278.751	190.434	-
AMΘ	16	24.706.150	27.314.151	26.256.036	19.417.910	9.005.764	2.681.054
AMΘ	17	7.192.383	6.063.791	7.686.579	3.467.298	3.057.956	2.915.374
AMΘ	18	6.377.680	3.213.723	3.085.286	2.070.207	2.637.240	2.111.505
AMΘ	19	550.804	450.422	439.428	342.107	143.278	276.200
AMΘ	20	102.517.046	7.276.923	11.920.101	10.033.638	7.701.591	9.570.437
AMΘ	21	-	-	-	-	-	-
AMΘ	22	25.853.333	26.199.115	34.746.360	28.407.342	32.199.168	38.596.525
AMΘ	23	40.150.337	29.407.053	44.728.354	36.335.121	22.381.701	25.411.460
AMΘ	24	985.185	6.814.539	6.686.118	5.704.093	1.730.532	284.271
AMΘ	25	25.768.894	20.979.744	27.765.357	18.025.981	10.723.783	10.617.935
AMΘ	26	811.607	779.321	880.065	572.438	426.459	2.001.515
AMΘ	27	34.499.105	27.861.908	26.756.506	29.933.628	25.904.338	25.468.027
AMΘ	28	2.078.490	3.099.283	3.673.078	2.726.474	2.145.202	1.541.526
AMΘ	29	2.078.490	3.099.283	3.673.078	2.726.474	2.145.202	1.541.526
AMΘ	30	-	-	-	-	-	-
AMΘ	31	4.941.717	4.294.552	6.338.994	-543.294	-2.232.349	582.438
AMΘ	32	1.052.553	1.953.385	1.831.344	1.831.656	1.534.197	1.626.404
AMΘ	33	-	-	-	-	-	-
AMΘ	ΣΥΝΟΛΟ	465.935.228	337.086.498	369.960.644	346.694.447	262.708.381	291.989.603
KM	10	439.270.989	429.045.379	507.979.213	444.115.676	476.575.483	498.485.776
KM	11	108.379.410	102.126.912	112.013.541	107.530.228	86.868.495	92.966.402
KM	12	-12.836.761	-	-	-	6.046.010	4.113.025
KM	13	89.812.849	63.952.845	69.060.445	45.842.112	41.501.945	33.166.344
KM	14	70.584.227	65.589.560	62.609.288	48.007.354	46.055.096	49.603.093
KM	15	987.934	2.536.580	3.046.815	1.790.503	1.145.570	1.254.737
KM	16	4.970.547	9.461.234	5.967.186	4.834.012	3.169.639	3.726.328
KM	17	64.010.421	63.683.834	73.183.736	62.139.971	66.238.469	77.806.338
KM	18	14.829.822	10.996.491	27.069.161	20.022.530	14.922.719	10.610.884
KM	19	-	-	-	-	-	-
KM	20	67.111.667	76.008.637	78.043.933	74.090.281	67.024.741	69.035.107
KM	21	2.948.891	1.659.343	2.021.219	1.947.001	2.203.641	2.436.621
KM	22	70.863.137	47.941.763	71.602.457	59.924.649	53.406.573	61.760.029
KM	23	72.501.241	55.061.478	79.965.074	62.538.308	74.317.008	71.422.924
KM	24	123.707.436	74.960.540	99.324.843	93.200.645	60.400.692	44.088.632
KM	25	92.352.962	82.879.355	104.673.990	82.469.075	66.551.550	92.888.541
KM	26	13.153.255	8.495.381	11.230.591	9.725.134	7.163.839	7.797.115

Περιφέρεια	Κλάδος (nace Rev.2)	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ΚΜ	27	25.668.038	17.646.608	21.920.298	22.160.482	24.119.560	16.255.349
ΚΜ	28	64.494.252	59.334.081	71.111.591	50.238.153	53.509.585	58.517.461
ΚΜ	29	64.494.252	59.334.081	71.111.591	50.238.153	53.509.585	58.517.461
ΚΜ	30	974.299	1.148.256	2.590.639	1.450.542	1.408.072	1.312.063
ΚΜ	31	19.686.132	19.697.307	19.706.849	16.044.590	15.076.659	12.233.693
ΚΜ	32	6.910.850	6.362.424	8.496.113	6.518.829	6.246.901	5.032.576
ΚΜ	33	-	5.267.245	2.119.386	1.944.929	12.187.073	11.691.475
ΚΜ	ΣΥΝΟΛΟ	1.404.875.850	1.263.189.334	1.504.847.959	1.266.773.157	1.239.648.905	1.284.721.974
ΔΜ	10	21.540.989	22.091.616	19.689.692	19.705.496	18.585.528	25.153.182
ΔΜ	11	491.440	652.777	552.819	2.166.571	3.005.170	3.398.366
ΔΜ	12	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	13	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	14	8.546.415	11.284.501	14.337.171	19.843.602	22.734.128	26.783.070
ΔΜ	15	2.706.080	1.940.560	2.179.410	2.229.716	2.215.407	3.894.630
ΔΜ	16	3.156.506	2.965.582	8.491.889	4.528.421	1.457.387	3.453.819
ΔΜ	17	-	3.165.502	2.690.729	2.466.861	2.671.949	3.292.505
ΔΜ	18	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	19	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	20	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	21	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	22	-	2.417.906	1.286.522	521.183	1.653.947	1.940.438
ΔΜ	23	9.337.985	5.924.266	4.027.084	476.579	2.767.691	3.041.355
ΔΜ	24	192.661	-	-	1.048.850	293.905	178.021
ΔΜ	25	2.330.685	3.561.490	6.519.966	5.501.106	5.373.117	3.545.679
ΔΜ	26	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	27	-	-	104.500	-	-	-
ΔΜ	28	1.669.298	1.817.866	3.712.614	2.022.059	1.760.972	1.462.439
ΔΜ	29	1.669.298	1.817.866	3.712.614	2.022.059	1.760.972	1.462.439
ΔΜ	30	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	31	338.819	526.545	-257.348	416.400	-110.312	-57.130
ΔΜ	32	-	283.565	-	-	-	-
ΔΜ	33	-	-	-	-	-	-
ΔΜ	ΣΥΝΟΛΟ	51.980.176	58.450.042	67.047.662	62.948.903	64.169.861	77.548.813
ΗΠ	10	63.494.398	107.609.478	123.974.172	114.127.976	108.621.792	110.705.571
ΗΠ	11	45.176.632	55.176.796	55.829.051	50.451.685	50.971.845	61.719.017
ΗΠ	12	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	13	-	-	7.604	-	-	-
ΗΠ	14	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	15	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	16	3.331.620	198.126	2.506.942	1.633.264	854.994	598.129
ΗΠ	17	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	18	1.002.585	978.012	806.507	541.131	379.245	368.787
ΗΠ	19	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	20	628.568	678.736	-	-	-	-
ΗΠ	21	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	22	11.088.924	12.463.475	9.992.860	9.299.575	10.186.603	12.856.304
ΗΠ	23	1.670.864	7.365.088	7.613.838	4.995.816	3.242.694	1.724.368
ΗΠ	24	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	25	12.072.537	14.293.648	12.066.007	6.693.124	4.194.177	2.704.047
ΗΠ	26	-	222.499	-	-	-	-
ΗΠ	27	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	28	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	29	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	30	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	31	-	-	-	-	-	-
ΗΠ	32	-	-	-	-	-	-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 24:

Ενοποιημένα χρηματοοικονομικά στοιχεία δείγματος 747
μεταποιητικών επιχειρήσεων

24.1. Ενεργητικό. Ενοποιημένο Μέγεθος 747 επιχειρήσεων. Σε σταθερές τιμές 2009

Κλάδος	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
10	#####	#####	#####	#####	#####	#####	#####	#####	#####	#####	#####	#####	#####	#####	#####	#####
11	164.808.226,10	197.388.124,38	220.774.821,63	253.411.959,36	302.124.720,05	332.271.750,29	379.450.208,82	446.168.570,01	510.060.922,64	514.032.897,00	549.940.343,54	560.132.844,06	577.376.569,03	566.228.736,35	569.869.035,23	558.411.239,67
12	223.145.220,24	225.423.768,86	228.908.126,31	232.602.670,80	259.294.311,73	258.396.523,13	293.133.712,26	297.703.038,67	247.059.571,48	250.753.836,00	257.072.239,95	265.744.625,81	235.019.448,31	238.992.210,09	264.336.503,08	233.648.318,50
13	270.058.637,49	324.668.006,06	346.017.917,29	388.090.272,58	440.700.155,36	456.589.015,22	485.781.772,35	536.342.386,14	537.068.866,55	452.650.411,00	544.121.479,80	570.750.133,28	573.319.176,17	546.531.400,17	518.016.147,77	508.045.729,27
14	166.488.828,21	184.228.466,08	205.418.179,33	223.561.730,79	234.972.685,94	261.840.272,67	295.835.753,02	313.610.773,54	356.605.503,69	353.012.225,00	361.196.949,23	367.953.906,51	373.525.745,09	367.838.638,17	368.769.976,21	340.696.594,68
15	9.696.252,54	10.547.882,77	12.637.510,44	11.970.228,33	15.101.276,14	14.568.898,47	14.634.253,83	18.453.801,19	18.538.492,53	18.064.410,00	18.815.520,68	18.392.200,29	18.501.326,45	19.194.937,31	19.217.463,15	18.788.433,86
16	111.528.902,19	121.858.466,10	136.710.707,20	151.968.231,88	182.654.289,72	193.167.467,40	214.389.815,74	232.614.214,29	247.296.777,12	239.521.093,00	239.184.091,99	222.213.614,64	204.862.483,75	187.481.059,00	180.101.292,91	164.294.199,42
17	111.385.857,23	124.053.768,77	145.447.092,46	171.224.148,04	188.011.425,55	216.747.518,28	253.838.083,67	275.155.962,47	316.255.084,60	324.414.293,00	360.755.969,36	367.954.060,15	386.724.409,84	372.115.213,52	366.896.395,61	370.342.679,94
18	29.617.017,08	30.245.748,89	33.206.445,88	33.710.826,10	36.743.118,31	46.874.837,52	53.608.024,18	65.523.393,62	86.031.302,62	89.453.033,00	96.481.302,47	93.149.872,59	92.826.280,65	88.284.184,03	93.777.291,25	90.772.586,97
19	6.398.184,09	7.902.114,58	8.041.691,39	8.296.600,18	8.813.608,83	9.892.632,31	8.938.897,26	9.999.944,77	9.708.042,51	10.244.925,00	10.543.405,61	12.114.693,13	12.089.297,44	12.745.608,43	12.650.102,13	12.348.230,02
20	92.008.400,29	103.830.834,48	110.934.876,69	149.667.488,44	179.408.764,39	219.321.748,83	251.336.918,16	282.116.224,00	337.302.988,40	344.259.599,00	355.215.259,95	353.738.390,07	350.059.606,54	356.815.567,69	358.762.118,02	347.382.365,15
21	3.212.450,44	3.344.289,22	3.713.726,73	4.741.160,07	5.449.337,38	3.460.898,45	4.166.614,07	4.670.826,46	5.493.652,74	5.863.085,00	4.946.876,85	4.261.739,70	3.618.359,11	3.138.429,88	3.089.870,88	3.285.622,34
22	211.387.277,53	238.744.403,39	276.562.177,99	301.011.727,70	367.437.704,28	407.746.210,93	480.827.418,17	546.951.634,56	642.861.405,59	646.027.769,00	675.946.406,26	713.761.212,09	702.677.726,91	702.930.997,98	721.349.121,26	731.769.483,96
23	273.923.669,12	310.135.234,35	377.917.249,63	428.781.513,38	439.059.076,37	512.663.249,18	566.201.860,08	615.534.257,36	676.280.142,17	644.842.578,00	652.395.772,92	647.979.149,33	626.650.722,50	654.421.694,04	728.485.083,52	734.165.143,94
24	145.219.841,27	162.334.829,13	187.419.365,55	229.057.334,74	302.926.888,43	351.558.443,06	383.912.373,06	412.845.641,84	447.343.415,86	415.256.701,00	490.652.215,68	492.013.981,82	484.158.724,76	431.905.822,13	418.203.064,03	387.850.556,13
25	148.600.090,79	179.196.391,13	201.532.764,84	227.212.748,51	280.620.882,09	314.754.047,79	364.149.540,84	418.499.570,76	444.590.159,30	433.940.256,00	453.196.425,10	418.008.688,65	401.138.360,98	399.772.378,77	430.167.889,23	412.060.989,03

Κλάδος	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
26	8.267.590,2 2	9.026.358,8 7	10.793.989, 18	13.663.517, 10	17.608.964, 76	20.847.010, 43	23.860.155, 63	25.452.202, 19	32.879.242, 85	25.613.647, 00	27.993.775, 82	33.795.455, 02	33.348.567, 91	34.392.181, 74	34.166.091, 00	33.808.538, 97
27	48.143.827, 38	51.354.296, 65	56.258.574, 20	57.434.654, 43	68.045.983, 85	76.498.982, 73	87.197.140, 52	103.741.961, 82	115.865.327, 85	108.633.808, 00	107.819.087, 99	105.100.008, 99	102.821.553, 50	103.233.169, 14	100.019.310, 81	99.755.820, 95
28	92.664.565, 09	93.834.587, 04	116.798.100, 86	138.314.213, 43	167.359.293, 79	184.964.422, 20	211.251.783, 90	256.480.811, 23	296.549.235, 95	282.812.108, 00	299.665.028, 46	290.873.406, 57	293.600.828, 98	275.339.857, 39	276.056.510, 35	269.650.505, 52
29	15.315.142, 36	18.312.545, 72	19.161.004, 75	19.887.862, 06	20.771.688, 94	23.735.715, 10	23.751.520, 42	23.570.695, 45	27.403.014, 26	28.760.504, 00	25.079.297, 31	21.877.003, 84	23.430.173, 25	22.058.729, 50	23.575.553, 44	23.805.519, 50
30	8.606.303,2 4	10.277.988, 45	7.487.546,5 7	6.653.591,8 6	5.732.293,2 2	5.625.456,3 3	5.072.657,9 7	5.294.404,4 2	6.143.148,3 6	6.153.287,0 0	5.737.527,9 3	5.019.866,4 1	4.626.625,3 4	2.852.371,2 2	3.401.443,4 7	3.102.978,7 3
31	50.106.453, 45	52.861.633, 10	56.918.257, 15	66.148.989, 60	78.877.343, 30	90.842.618, 04	104.875.303, 51	124.683.403, 96	142.709.361, 20	149.238.691, 00	119.833.173, 81	113.746.074, 43	131.540.255, 14	134.877.362, 54	141.561.634, 25	140.709.117, 87
32	19.470.125, 74	16.627.536, 05	23.536.983, 48	25.101.705, 54	31.062.198, 98	34.578.251, 41	41.116.840, 08	45.075.731, 56	50.649.648, 79	51.751.017, 00	50.223.611, 96	47.506.934, 65	49.930.577, 37	49.705.679, 42	47.030.305, 46	46.823.003, 27
33	1.386.353,0 6	1.345.108,1 9	1.767.609,7 5	2.022.578,5 1	2.208.336,6 6	2.346.255,0 2	2.672.601,7 2	2.706.086,2 4	4.423.463,8 2	5.607.254,0 0	5.473.595,7 2	6.348.101,0 3	6.328.930,3 5	6.944.775,7 2	6.627.812,2 0	6.885.475,7 3
ΣΥΝ ΟΛΟ	#####	#####	#####	#####	#####	#####	#####	#####	#####	#####	#####	#####	#####	#####	#####	#####

24.2. . Μακροπρόθεσμες Υποχρεώσεις. Ενοποιημένο Μέγεθος 747 επιχειρήσεων. Σε σταθερές τιμές 2009

Κλάδος	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
10	92.925.453,32	155.947.736,74	202.261.027,16	231.091.107,36	337.525.547,91	462.717.506,85	576.972.181,35	840.693.968,99	868.662.417,37	838.354.545,00	817.324.598,55	871.575.076,85	782.471.702,66	819.482.250,85	1.009.032.654,42	959.537.075,53
11	26.813.531,24	31.371.819,66	34.027.014,78	57.075.948,07	66.620.925,04	73.813.173,92	98.499.062,66	145.713.053,34	141.797.893,63	146.759.881,00	155.903.059,81	137.699.528,51	200.536.224,92	170.259.296,50	193.903.877,29	169.748.784,30
12	12.249.691,70	11.673.007,08	15.681.691,11	13.475.669,80	13.828.645,27	26.656.064,18	28.604.914,69	61.599.430,54	85.793.566,40	93.742.203,00	76.416.672,15	66.821.894,11	63.901.009,14	97.133.463,99	87.719.394,68	42.671.954,24
13	24.529.893,97	69.701.535,29	75.195.151,29	77.199.723,35	117.027.677,35	127.592.950,69	144.757.103,66	190.070.080,26	195.346.387,25	128.481.076,00	148.149.276,09	206.925.386,02	226.777.309,41	152.882.702,32	147.852.368,90	165.333.459,81
14	10.195.911,93	16.956.095,71	13.500.130,02	13.145.796,45	19.316.626,52	26.363.389,14	34.442.021,35	45.913.865,35	51.047.248,54	57.833.574,00	54.253.843,94	64.016.379,64	70.497.357,59	72.997.136,53	72.034.239,45	64.369.750,11
15	1.370.871,72	1.192.195,20	1.241.515,45	668.144,38	473.396,07	869.591,35	2.940.112,39	3.966.994,73	5.616.423,13	7.625.206,00	8.630.176,92	9.452.006,71	13.859.235,63	11.562.102,23	11.591.252,94	13.487.847,95
16	2.977.927,44	3.667.393,66	3.401.721,56	20.543.897,51	33.810.353,99	27.420.604,50	28.665.303,85	86.599.060,99	79.774.989,63	69.370.867,00	96.853.085,91	97.085.789,19	92.495.024,91	129.182.083,54	134.029.766,93	89.596.834,55
17	14.102.886,15	22.930.984,82	46.540.789,16	44.256.172,01	63.185.821,44	77.753.639,71	102.548.951,34	98.470.542,20	121.798.994,10	107.639.789,00	104.738.620,55	122.216.847,56	133.674.595,18	121.561.554,08	183.291.036,98	174.493.953,74
18	20.869.650,45	21.411.282,72	22.422.303,62	23.919.550,08	24.958.153,05	37.647.079,05	35.257.941,10	48.591.293,88	63.950.709,13	60.950.186,00	60.725.670,61	62.028.713,83	57.869.847,96	51.284.536,79	55.775.145,95	53.043.173,30
19	662.293,99	2.058.047,22	1.519.829,06	1.385.747,46	1.585.444,51	1.039.684,06	986.424,79	608.288,59	304.478,58	252.065,00	139.256,75	70.919,55	45.410,20	43.525,06	168.678,91	212.348,74
20	9.756.857,86	12.883.413,92	13.177.042,82	22.686.595,99	17.878.949,00	15.373.990,44	62.228.525,16	84.372.569,69	90.638.497,16	84.389.716,00	85.159.889,88	84.214.556,66	70.893.510,77	67.098.211,39	75.797.877,76	69.890.005,78
21	544.047,75	447.757,45	326.827,38	300.723,37	277.888,51	258.511,22	222.419,56	201.435,07	162.019,44	389.706,00	275.306,14	150.927,88	112.291,09	62.384,47	-	-
22	58.091.950,91	68.412.351,54	71.833.837,90	64.817.866,06	79.693.301,24	81.893.492,06	117.655.710,39	145.993.955,75	194.469.566,44	164.060.822,00	140.920.027,97	125.156.156,47	160.938.353,77	101.523.448,24	179.029.816,34	193.577.068,83
23	66.198.110,89	70.587.362,89	161.714.249,34	194.057.729,04	182.366.727,30	188.209.830,46	227.756.227,30	235.449.034,03	184.123.700,07	180.043.214,00	202.912.126,69	203.662.252,46	269.663.878,59	190.320.959,20	255.771.635,16	247.416.105,39
24	27.018.732,15	37.345.538,80	51.794.619,50	103.381.753,12	175.352.794,53	219.829.399,46	197.819.928,09	252.227.468,85	290.473.854,55	222.619.806,00	338.186.045,35	107.156.098,18	343.595.725,03	302.782.719,39	352.977.759,44	346.247.754,18
25	12.380.522,15	13.848.355,28	17.833.177,70	25.664.686,46	51.790.695,27	51.664.132,82	58.834.145,71	116.863.238,10	107.989.815,38	110.125.105,00	77.703.974,80	64.846.827,08	62.407.535,28	59.313.172,44	98.076.182,47	101.054.936,54
26	206.802,20	662.770,68	812.842,33	1.588.191,55	1.814.953,98	5.877.885,25	5.050.273,75	6.397.761,36	6.031.190,14	8.361.567,00	7.315.860,42	9.141.572,86	9.032.553,01	11.342.542,24	11.265.142,60	11.367.948,30
27	3.058.127,70	4.175.958,67	5.747.230,07	6.312.369,27	12.708.617,49	12.334.690,73	14.651.934,21	20.215.399,71	21.996.338,04	18.517.422,00	16.294.724,24	15.544.188,20	13.741.176,57	8.735.054,98	13.387.757,05	13.929.359,08
28	4.565.733,74	5.280.132,81	5.357.337,20	5.403.882,65	10.245.530,49	19.950.607,99	22.248.213,82	88.552.374,73	90.488.344,12	91.406.410,00	98.036.524,81	84.601.793,96	84.856.987,36	91.262.734,39	96.772.791,33	93.661.946,50
29	2.139.752,36	2.037.383,87	3.432.797,11	3.199.011,13	3.603.851,73	3.750.230,37	6.936.214,97	6.085.096,30	3.724.534,38	5.850.373,00	4.048.674,03	3.194.539,23	2.917.856,07	3.354.047,58	10.468.770,76	10.021.884,46
30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
31	2.201.694,35	1.439.895,12	7.733.555,18	13.861.665,49	19.024.120,15	23.113.924,83	23.088.632,75	32.331.235,70	39.216.702,89	45.479.707,00	40.934.405,04	42.436.678,52	54.665.593,94	89.611.853,93	102.323.250,87	106.042.920,63
32	703.502,46	577.898,47	479.435,22	379.647,33	501.534,27	668.242,87	5.543.085,09	8.944.820,91	10.667.083,40	9.585.471,00	8.308.151,00	7.260.444,89	11.057.333,29	11.453.374,45	16.334.751,43	17.603.034,73
33	20.281,41	7.057,38	242.973,86	179.682,72	232.613,89	153.697,83	82.091,12	81.318,15	882.194,79	750.030,00	635.806,75	1.004.851,43	706.193,04	77.963,17	794.181,19	758.041,48
ΣΥΝΟΛΟ	393.584.227,84	554.615.974,97	756.277.098,84	924.595.560,65	1.233.824.169,02	1.484.952.319,80	1.795.791.419,12	2.519.942.287,21	2.654.956.948,57	2.452.588.741,00	2.543.865.778,39	2.386.263.429,80	2.726.716.705,39	2.563.327.117,76	3.108.398.332,86	2.944.066.188,18

24.3. Βραχυπρόθεσμες Υποχρεώσεις, Ενοποιημένο Μέγεθος 747 επιχειρήσεων. Σε σταθερές τιμές 2009

Κλάδος	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
10	538.352.169,25	621.225.329,66	677.610.440,65	841.468.630,25	753.390.152,28	878.904.190,73	985.842.842,01	901.403.734,20	1.110.160.915,95	1.165.433.489,00	1.335.356.446,32	1.681.785.795,21	1.677.242.765,32	1.454.631.958,43	1.570.758.455,10	1.687.924.127,22
11	49.794.729,39	40.894.839,78	92.600.072,97	114.327.308,32	115.100.234,40	129.920.820,33	143.222.999,98	156.066.047,13	213.303.713,33	191.966.049,00	176.867.443,75	209.575.242,11	163.745.113,64	183.955.295,27	171.845.167,98	155.110.914,09
12	207.157.916,12	191.197.637,43	192.950.660,70	192.222.463,69	244.046.463,60	209.934.956,22	240.678.053,29	230.297.279,78	104.336.892,44	94.004.058,00	188.334.806,35	205.895.575,07	192.811.319,55	115.949.134,82	114.577.234,24	117.578.522,28
13	83.931.066,43	83.807.856,89	89.096.693,57	125.629.673,17	112.224.407,41	100.871.432,09	102.215.289,28	134.267.880,53	147.408.718,50	142.734.453,00	218.812.475,67	275.576.428,92	281.658.196,57	280.423.040,22	277.301.231,83	282.605.737,90
14	47.299.954,05	49.107.984,68	64.831.343,29	67.842.451,94	59.613.991,45	64.761.632,45	86.999.859,99	86.884.715,18	113.635.460,89	112.620.284,00	116.512.940,88	134.999.355,19	136.456.204,16	132.650.253,82	133.442.161,80	124.169.353,70
15	1.132.247,98	1.930.133,60	2.329.770,28	3.783.391,68	5.521.319,66	5.105.677,73	3.556.897,56	4.975.915,61	4.788.587,55	1.939.768,00	1.602.700,25	1.988.673,15	2.059.826,36	2.097.793,59	1.685.238,46	2.788.417,40
16	31.921.627,53	36.230.031,44	57.137.364,50	63.398.194,15	86.167.484,67	100.965.160,10	126.403.287,57	92.833.449,90	116.116.622,01	121.408.253,00	90.961.564,98	91.574.568,08	80.758.733,93	50.271.173,31	62.063.272,23	113.055.079,20
17	50.303.633,58	57.334.881,69	51.783.477,53	82.481.289,96	70.946.391,65	87.421.463,61	88.776.120,50	104.779.546,11	117.613.426,56	121.854.686,00	150.610.292,94	168.195.443,97	170.415.596,87	169.699.309,62	114.990.835,24	132.342.554,06
18	2.058.585,89	1.811.146,83	1.688.980,98	1.797.466,97	2.257.970,24	2.255.169,70	8.718.928,27	9.408.292,62	19.020.254,85	24.549.103,00	27.905.620,06	24.288.566,13	21.963.752,44	17.572.193,62	23.515.396,49	19.489.607,08
19	296.057,49	1.177.207,45	353.370,66	440.574,33	621.110,43	865.479,01	577.110,55	620.393,35	528.984,89	391.459,00	740.050,62	1.072.862,57	1.518.211,81	796.421,53	1.490.471,50	1.296.092,42
20	22.556.108,06	22.168.150,21	26.474.469,46	49.852.396,37	59.019.876,86	92.065.386,71	82.890.763,18	86.255.409,28	139.918.804,00	149.245.123,00	146.953.937,61	154.259.472,51	135.268.357,41	120.107.560,31	97.218.362,92	105.431.120,25
21	1.564.330,64	1.441.419,92	2.116.841,76	4.197.874,92	5.286.245,88	2.178.687,97	3.473.148,75	4.267.828,24	5.786.890,35	5.657.575,00	4.889.051,20	3.943.468,95	4.048.250,36	3.683.631,29	3.292.249,28	3.082.540,43
22	46.410.314,87	50.643.790,58	66.474.815,27	75.262.693,02	63.638.381,33	87.747.532,33	101.701.192,70	86.997.959,15	91.763.588,72	99.678.397,00	118.926.382,43	172.789.477,13	91.865.767,17	141.030.623,09	77.178.896,27	82.980.777,35
23	75.495.485,85	90.246.754,18	82.383.118,38	95.601.894,21	98.019.414,93	136.414.435,00	135.010.636,82	122.273.948,72	217.595.186,33	153.960.837,00	141.503.472,99	156.294.939,90	89.352.740,42	169.945.209,88	188.260.347,38	201.495.131,82
24	49.752.688,51	58.152.212,86	54.143.650,32	57.665.312,72	65.492.781,60	68.936.986,94	107.696.511,00	35.212.977,49	117.855.613,92	158.891.192,00	115.907.225,49	387.448.387,81	155.269.892,16	155.502.353,75	108.360.063,52	101.444.851,23
25	45.048.150,42	58.715.937,18	77.843.046,44	92.104.336,47	94.657.385,93	119.552.135,35	143.855.370,84	133.565.685,22	127.952.661,18	113.151.254,00	139.972.222,60	168.202.458,57	153.063.423,83	150.198.052,74	154.749.324,90	147.632.202,22
26	5.420.242,98	6.408.820,20	8.476.425,90	9.088.413,95	13.270.367,80	11.083.674,38	14.942.849,70	13.820.101,04	19.465.633,44	14.656.454,00	16.819.520,57	24.303.164,44	21.737.315,34	18.158.601,30	17.700.001,56	12.267.181,71
27	11.569.593,07	11.748.127,91	10.277.197,54	12.975.155,39	15.670.941,94	19.838.734,02	21.288.105,39	21.933.534,00	22.272.049,73	20.598.339,00	12.701.035,45	19.100.701,16	16.859.909,20	20.493.247,38	12.454.544,81	14.404.310,77
28	15.816.078,69	13.465.590,58	32.369.944,37	46.909.144,32	51.396.692,23	53.715.798,25	66.582.495,80	61.336.294,42	102.594.571,81	85.180.812,00	76.927.997,16	67.892.797,18	84.717.904,60	58.473.358,60	48.940.537,55	65.418.602,33
29	5.578.533,39	7.912.029,30	6.161.643,87	6.763.069,45	7.476.512,55	7.924.591,38	5.179.965,56	5.502.765,57	5.565.306,67	7.826.520,00	5.902.076,00	6.449.975,46	6.424.740,09	6.035.485,01	2.478.894,54	3.398.069,38
30	5.902.171,82	5.317.738,55	5.098.220,97	3.811.406,31	3.792.442,94	3.816.973,08	3.252.535,31	3.198.402,56	3.913.568,92	4.069.833,00	3.780.283,14	7.182.020,60	6.404.954,12	2.145.955,16	-	-
31	3.180.560,10	4.083.283,49	7.189.937,60	9.830.022,74	11.453.043,66	16.857.578,00	24.885.652,99	27.684.571,32	37.489.132,77	41.104.360,00	37.319.557,94	49.254.070,16	72.125.682,66	43.505.427,04	51.872.164,10	50.845.064,90
32	3.456.671,11	2.991.902,51	4.801.709,43	5.158.822,11	6.628.541,50	8.702.235,28	11.116.339,41	11.417.942,80	12.836.794,30	11.499.207,00	8.241.575,53	12.410.033,10	15.423.287,06	16.403.100,75	12.784.103,28	12.549.804,04
33	121.156,22	57.890,82	7.539,48	36.148,18	-	38.287,77	39.511,42	-	-	189.995,00	119.367,56	82.219,94	-	310.855,97	76.940,11	211.401,16
ΣΥΝΟΛΟ	1.304.120.073,43	1.418.070.697,76	1.614.200.735,91	1.962.648.134,63	1.945.692.154,93	2.209.879.018,43	2.508.906.467,86	2.335.004.674,22	2.851.923.379,10	2.842.611.500,00	3.137.668.047,49	4.024.565.697,31	3.581.191.945,08	3.314.040.036,52	3.247.035.895,08	3.437.521.462,94

24.4. Ίδια κεφάλαια. Ενοποιημένο Μέγεθος 747 επιχειρήσεων. Σε σταθερές τιμές 2009

Κλάδος	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
10	473.150.873,90	530.943.118,21	567.737.505,53	632.964.560,02	702.859.455,37	780.868.410,25	830.044.830,76	877.107.572,15	983.657.265,67	991.835.414,00	1.012.977.894,65	1.021.390.351,26	1.029.371.328,42	1.000.908.484,48	935.492.206,23	857.764.399,02
11	88.017.924,95	97.790.635,30	106.028.826,99	115.208.651,52	144.193.557,92	156.797.308,09	175.763.780,21	199.983.983,56	230.682.965,53	246.112.036,00	257.338.524,02	270.212.692,77	285.652.690,07	280.590.069,81	283.947.008,42	271.367.684,49
12	54.724.407,32	57.705.347,94	59.470.088,54	61.226.904,98	65.116.837,32	67.023.111,38	67.891.381,79	67.483.937,96	51.047.040,07	57.151.860,00	42.817.202,04	29.957.554,44	6.125.945,16	79.460.856,97	116.923.745,92	115.757.439,22
13	164.865.178,26	197.891.995,41	211.766.566,43	221.403.510,64	261.574.925,76	276.670.536,79	292.285.079,60	294.046.189,39	288.085.893,65	247.916.808,00	264.653.496,47	249.425.137,44	230.954.407,99	218.005.874,93	206.116.966,39	182.356.109,77
14	73.736.859,36	78.146.758,51	81.908.886,85	91.788.617,18	102.890.741,33	120.416.126,84	133.442.080,49	141.368.000,37	166.800.536,16	167.350.049,00	173.813.169,22	178.225.192,11	179.156.181,63	175.395.106,57	173.633.104,93	165.420.778,16
15	4.640.086,06	4.777.775,64	4.877.279,97	5.049.984,30	5.818.828,64	5.623.090,59	5.594.871,46	6.526.168,52	8.620.457,09	9.208.459,00	8.896.526,96	9.377.781,66	8.456.283,36	8.905.577,45	8.239.357,87	7.904.834,92
16	72.946.436,99	78.685.142,70	81.373.365,16	83.661.128,62	94.739.244,88	99.843.034,41	103.442.814,33	102.878.111,11	110.380.221,69	113.061.563,00	115.173.634,62	101.146.219,95	88.720.626,15	66.604.321,67	50.774.830,36	35.119.508,75
17	45.059.348,06	46.999.325,19	52.637.075,49	58.709.826,69	67.384.143,25	73.678.956,79	83.297.072,75	86.687.854,49	102.121.670,27	125.246.277,00	131.188.940,64	124.890.924,17	132.170.678,12	122.872.128,43	117.542.507,65	111.448.901,64
18	11.533.836,37	11.982.096,81	12.547.764,81	13.359.142,01	15.336.045,34	15.397.424,46	18.526.199,15	21.488.201,40	26.213.392,57	31.766.748,00	33.738.990,73	34.838.823,41	36.575.877,37	36.683.603,08	35.488.554,75	36.570.549,82
19	3.057.114,61	3.827.916,59	4.920.031,22	4.750.570,67	4.810.599,58	4.691.308,42	4.733.761,95	5.083.765,56	5.108.071,56	5.992.360,00	6.628.987,24	6.826.754,17	7.669.434,16	8.094.862,29	7.689.885,08	7.611.870,51
20	45.445.557,50	51.049.497,62	59.077.914,95	70.363.033,52	90.757.821,60	101.984.441,48	108.974.834,09	119.546.305,38	144.625.199,14	143.243.462,00	158.442.467,94	173.719.190,30	192.492.422,35	180.050.027,85	202.556.794,28	201.165.829,26
21	1.961.417,17	1.945.451,16	1.883.989,37	1.985.659,74	2.068.762,98	1.963.421,13	1.960.853,98	2.004.130,94	2.206.498,73	2.257.003,00	2.181.747,33	2.134.508,07	1.438.376,04	1.169.221,28	1.280.317,37	1.478.045,92
22	117.848.021,59	140.896.221,15	162.407.199,46	181.241.199,69	213.108.411,13	238.455.699,72	272.623.966,06	325.200.461,57	386.677.848,09	400.312.052,00	428.542.242,60	461.039.633,94	493.541.361,80	496.186.784,85	504.275.133,52	515.769.492,83
23	148.252.008,97	166.015.282,46	185.115.042,73	203.509.949,17	205.073.791,94	234.952.562,86	258.676.048,98	278.934.864,86	308.325.702,99	310.461.147,00	311.940.469,51	309.151.382,51	311.747.538,93	320.082.119,71	351.954.007,89	352.913.835,56
24	80.195.941,36	86.959.860,29	97.724.469,51	106.187.481,91	127.736.612,49	140.349.252,68	154.402.517,47	165.255.945,69	175.320.442,00	163.765.991,00	190.546.145,56	190.559.136,96	180.275.997,64	155.579.071,02	138.881.431,94	123.696.987,27
25	84.367.453,95	98.545.790,42	104.819.003,43	109.068.149,21	137.909.464,40	149.144.534,30	162.791.256,69	180.344.105,18	213.497.893,60	218.413.265,00	236.596.457,25	222.688.565,18	223.508.095,34	224.130.860,52	218.793.561,41	205.428.150,89
26	2.662.420,18	2.815.008,50	3.213.784,52	3.940.776,73	4.791.049,86	5.006.628,59	5.770.234,29	7.113.956,82	9.371.839,81	7.766.285,00	8.316.661,02	10.190.657,45	10.868.792,20	11.606.193,11	12.104.908,62	13.037.810,75
27	27.652.333,83	31.198.612,21	34.532.379,36	34.059.986,86	39.936.509,61	43.093.186,10	45.900.005,14	52.482.100,74	61.650.526,04	66.136.999,00	69.449.127,95	70.354.143,27	70.607.458,77	73.094.652,24	72.928.110,21	72.353.910,20
28	57.777.902,79	59.001.435,88	63.527.974,79	71.215.833,83	86.616.576,90	95.313.761,97	106.846.363,57	120.937.647,34	135.166.952,91	140.017.290,00	141.905.636,81	140.285.385,50	141.497.804,41	137.877.440,40	137.710.217,49	130.267.290,71
29	7.646.747,39	8.766.372,24	9.891.219,78	9.715.227,31	10.486.767,38	11.469.833,53	13.444.057,00	13.968.471,56	15.979.609,90	16.860.672,00	14.505.473,63	12.511.154,46	13.295.851,68	12.477.393,96	10.352.531,05	9.983.160,48
30	514.334,80	1.349.353,56	1.476.810,53	1.425.107,14	1.541.382,14	1.456.601,37	1.502.534,93	1.559.974,66	1.629.111,55	1.716.665,00	1.797.887,34	1.368.836,60	1.407.077,18	1.756.816,10	1.632.832,55	1.250.998,16
31	36.855.549,86	38.384.248,92	38.235.691,42	40.519.766,26	45.170.059,77	49.364.173,15	52.912.794,24	56.641.245,17	63.731.043,25	63.796.259,00	60.125.779,36	56.937.219,17	57.198.599,95	56.157.681,83	51.774.731,75	48.222.944,91
32	11.516.246,45	9.887.016,72	13.201.037,29	14.150.089,59	16.554.374,79	17.918.611,77	18.507.135,83	20.115.646,47	21.790.148,09	21.292.868,00	22.871.802,11	22.981.114,51	25.120.987,33	23.771.219,69	21.241.973,03	20.980.434,73
33	764.298,31	875.454,90	1.051.010,18	1.312.156,43	1.489.362,01	1.648.435,09	1.690.920,41	1.726.035,58	2.241.895,41	3.354.229,00	3.679.061,29	4.288.261,64	4.804.198,27	4.703.875,00	4.968.470,64	5.628.530,42
ΣΥΝΟΛΟ	1.615.192.300,05	1.806.439.718,34	1.959.424.918,33	2.136.817.314,04	2.447.965.326,41	2.693.130.451,73	2.921.025.395,16	3.148.484.676,49	3.514.932.225,76	3.555.035.761,00	3.698.128.326,27	3.704.500.620,93	3.732.658.014,32	3.696.164.243,23	3.666.303.189,35	3.493.499.498,39

24.5. Κύκλος Εργασιών. Ενοποιημένο Μέγεθος 747 επιχειρήσεων. Σε σταθερές τιμές 2009

Κλάδος	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
10	1.166.342.703,27	1.303.464.840,00	1.418.588.353,22	1.507.828.836,23	1.598.338.790,66	1.675.674.980,66	1.927.686.400,01	2.130.969.531,84	2.297.649.358,64	2.258.364.692,00	2.539.766.862,03	2.743.918.149,06	2.789.739.499,09	2.702.702.340,32	2.662.949.490,01	2.623.774.074,27
11	115.592.983,63	140.362.676,31	158.465.226,32	175.076.567,58	189.034.417,42	205.055.735,23	225.066.518,65	270.204.911,88	308.466.084,27	306.466.540,00	309.031.390,00	320.229.583,34	321.766.256,01	310.787.715,50	301.431.028,08	299.039.063,37
12	144.733.542,54	152.666.889,69	133.685.594,32	159.672.120,07	145.636.371,79	163.688.225,34	151.518.243,45	157.322.022,64	187.887.247,36	169.439.435,00	133.915.226,89	135.606.037,89	119.693.778,42	135.021.040,94	136.696.441,98	124.805.615,89
13	180.324.734,76	209.662.250,51	221.786.470,84	235.595.399,14	258.303.922,29	253.360.566,73	273.734.639,42	307.642.112,46	297.044.443,57	226.902.748,00	307.067.241,49	302.462.881,70	271.473.486,46	257.425.231,45	252.182.652,79	261.010.411,03
14	173.739.686,64	186.816.637,30	196.347.403,73	221.550.626,46	211.056.257,38	219.641.805,84	255.841.299,77	272.240.968,64	281.466.411,28	243.997.719,00	265.832.930,09	270.524.212,95	273.959.075,77	271.941.646,03	248.389.579,24	211.168.104,81
15	4.995.958,82	6.215.674,68	8.302.768,43	8.437.678,72	8.343.234,35	6.673.421,37	6.271.065,75	8.753.031,70	8.015.650,70	5.946.853,00	6.266.944,20	5.406.327,92	4.865.072,85	4.932.396,79	4.904.637,92	6.695.355,98
16	72.063.501,58	77.429.320,12	80.271.707,90	87.532.575,63	105.836.361,63	117.631.678,97	130.315.580,50	154.024.847,75	148.409.957,76	117.944.309,00	102.645.306,48	93.847.357,64	83.163.785,70	67.806.776,50	61.941.267,03	53.904.659,86
17	105.508.559,74	119.476.317,96	125.833.043,50	134.680.708,84	151.526.274,16	173.478.765,58	190.334.933,40	228.342.740,39	251.791.396,90	243.246.332,00	277.658.226,78	302.601.505,10	311.410.811,74	299.864.795,08	300.975.790,79	297.819.646,49
18	22.005.762,53	26.907.500,26	29.676.849,60	29.698.305,58	29.429.077,76	34.503.974,61	43.615.285,81	48.558.924,09	54.511.330,59	52.005.833,00	60.481.310,30	67.406.466,18	69.674.562,85	69.130.756,57	75.011.165,19	83.064.598,75
19	8.542.024,33	6.174.142,44	5.580.676,35	6.887.292,25	5.578.238,00	8.021.893,02	8.043.454,03	10.577.927,84	11.067.225,39	8.310.750,00	10.438.880,07	24.395.667,69	37.218.558,94	41.850.039,56	42.538.258,05	35.611.364,85
20	85.662.949,68	96.806.475,67	104.005.752,09	131.807.880,77	161.024.193,09	180.882.576,85	196.388.407,89	222.681.203,31	270.961.783,05	237.909.771,00	246.489.175,34	266.220.267,75	254.910.565,57	262.223.995,43	264.006.458,17	256.965.705,72
21	1.223.204,36	1.567.572,70	1.863.096,05	2.280.998,20	2.296.268,12	1.973.881,11	2.197.030,99	2.101.597,94	2.030.669,40	1.777.307,00	1.256.426,98	1.219.858,48	1.306.268,23	1.730.388,78	1.802.210,54	2.076.107,52
22	132.347.156,58	155.937.224,14	174.650.420,01	190.449.104,73	221.655.200,53	245.740.424,56	286.359.527,69	335.118.226,81	378.155.604,54	334.251.879,00	350.802.667,47	371.408.747,38	379.458.861,61	389.676.852,32	384.286.121,79	410.231.701,74
23	158.635.537,94	183.193.569,13	218.229.208,75	233.608.791,89	253.307.522,71	277.966.899,71	327.565.877,88	369.175.027,56	387.001.808,92	350.034.801,00	337.539.946,36	297.590.605,21	269.518.633,58	287.888.165,64	293.751.281,20	303.921.216,57
24	98.176.839,53	123.544.929,44	147.547.036,19	157.861.607,55	198.950.086,72	211.340.268,10	258.856.087,98	324.005.257,43	309.467.535,96	215.668.301,00	228.585.137,19	249.921.020,32	241.383.473,06	204.369.018,02	190.695.917,53	202.289.817,47
25	112.152.384,33	137.262.415,29	158.495.543,79	181.877.068,13	211.089.450,84	212.961.809,91	246.873.932,45	307.487.103,30	333.897.737,46	264.270.061,00	279.605.356,30	260.044.273,63	230.323.914,73	221.068.553,79	231.734.526,98	224.302.189,45
26	7.274.401,38	8.636.381,27	10.032.598,99	12.511.912,77	14.595.768,59	15.150.234,46	16.490.878,63	20.076.522,31	28.850.123,17	22.618.735,00	22.896.005,47	22.021.383,48	21.109.942,19	20.950.405,23	25.539.467,17	25.151.498,92
27	44.413.103,95	46.529.227,98	48.044.411,05	48.458.537,16	56.015.846,40	62.792.950,06	73.999.065,55	91.828.691,69	101.939.247,72	79.257.341,00	73.567.156,53	68.724.610,10	61.500.943,40	59.397.107,25	59.246.896,37	60.559.158,23
28	59.954.071,12	63.025.395,19	85.539.151,25	103.963.871,37	121.133.862,33	129.132.438,61	149.128.288,18	194.079.052,68	212.626.940,78	171.893.249,00	157.648.739,35	154.781.740,98	153.600.934,24	152.664.917,07	145.708.702,74	147.684.332,60
29	8.260.585,55	12.241.242,50	9.450.296,73	10.310.054,86	11.654.829,94	10.665.934,25	12.279.362,45	12.451.386,24	14.103.287,79	12.117.854,00	10.750.101,71	10.520.345,45	8.179.607,07	8.419.507,00	8.494.826,22	8.713.635,01
30	5.594.166,70	4.627.382,36	4.437.319,10	2.213.419,29	1.183.305,96	685.446,28	606.412,22	326.833,12	1.143.224,14	1.202.790,00	368.400,16	897.706,59	364.340,35	283.330,72	216.526,34	81.867,15
31	23.609.034,30	27.610.454,23	29.330.204,46	33.820.550,22	52.052.448,23	54.044.046,88	66.556.437,59	81.954.663,88	93.219.903,23	79.093.999,00	43.685.389,94	32.279.240,57	35.015.463,32	39.716.042,91	30.620.352,48	29.307.046,31
32	13.586.318,03	9.747.451,01	15.457.149,24	16.788.499,50	23.008.743,62	21.268.491,24	23.828.948,28	28.151.839,52	28.257.092,29	29.352.724,00	26.354.862,69	21.245.110,59	21.431.449,91	21.513.941,57	22.107.160,24	22.179.327,84
33	738.496,33	710.341,16	699.260,15	679.479,37	896.583,92	917.718,19	1.292.810,73	1.320.190,48	1.528.729,25	1.619.440,00	2.111.922,62	2.862.665,59	3.207.192,92	3.558.308,50	4.061.707,27	3.915.943,71
ΣΥΝΟΛΟ	2.745.477.707,61	3.100.616.311,34	3.386.319.542,04	3.693.591.886,29	4.031.947.056,44	4.283.254.167,56	4.874.850.489,32	5.579.394.615,52	6.009.492.794,15	5.433.693.463,00	5.794.765.606,42	6.026.135.765,58	5.964.276.478,01	5.834.923.272,97	5.749.292.466,10	5.694.272.443,55

24.6. Αποτελέσματα Προ Φόρων. Ενοποιημένο Μέγεθος 747 επιχειρήσεων. Σε σταθερές τιμές 2009

Κλάδος	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
10	24.603.754,11	42.739.719,00	52.921.282,83	56.549.148,03	49.787.256,21	44.361.383,53	26.642.457,42	51.857.628,21	45.041.057,89	4.319.948,00	-	9.883.107,54	-	35.155.349,99	-	-
11	11.791.551,52	13.106.650,60	14.726.705,82	14.968.943,64	14.066.414,49	18.206.194,39	16.537.071,49	17.151.502,22	15.441.513,27	21.219.572,00	13.538.603,17	6.221.324,42	6.612.940,72	11.843.118,50	13.181.250,78	16.637.253,66
12	8.422.252,42	10.035.544,45	6.621.913,31	1.395.164,77	2.044.709,35	12.809,64	3.047.283,53	2.051.192,45	1.003.878,33	8.979.582,00	9.972.698,92	-	25.305.917,39	9.064.335,10	2.583.907,17	2.137.354,88
13	8.837.118,64	12.728.697,89	10.017.446,33	4.273.951,29	12.988.407,65	9.405.706,89	2.818.699,77	9.106.610,07	21.822.900,76	16.057.657,00	16.979.603,68	-	23.508.927,15	24.915.025,89	12.217.682,10	3.729.554,39
14	6.739.347,42	6.629.851,35	6.096.822,49	10.630.167,11	8.286.696,51	8.881.580,09	9.471.929,93	9.760.126,43	7.364.021,89	3.352.215,00	2.867.428,87	2.037.647,62	2.456.844,96	7.636.245,27	11.735.081,94	1.173.946,97
15	199.516,28	289.525,24	553.911,57	542.522,11	417.926,39	382.892,86	325.339,55	391.500,59	285.158,37	154.494,00	234.198,96	192.083,84	926.836,91	85.349,38	252.143,72	119.520,09
16	4.022.011,09	4.451.956,87	647.634,69	1.263.073,39	1.346.022,99	2.563.662,47	3.906.421,90	2.357.858,25	496.376,48	1.772.012,00	9.887.618,57	-	13.063.303,39	15.648.666,56	18.233.762,55	14.939.882,44
17	4.564.430,34	1.472.454,40	6.637.983,60	5.193.357,00	4.078.607,60	633.092,74	1.298.298,22	1.794.875,21	2.531.230,24	412.186,00	2.081.108,73	-	15.360.520,14	11.340.194,90	8.789.937,90	135.849,24
18	700.863,14	1.214.140,29	966.915,30	879.109,41	1.065.463,20	1.410.695,53	1.926.970,19	2.062.970,87	2.002.540,78	2.327.760,00	1.377.154,77	1.648.340,46	2.310.058,03	1.484.671,32	1.864.899,61	3.536.485,06
19	273.416,49	56.812,29	114.309,48	220.461,16	295.540,03	118.588,80	65.551,20	405.513,08	152.977,85	448.876,00	400.083,17	792.545,05	800.416,91	1.213.516,73	947.528,78	590.016,70
20	11.272.942,09	13.385.549,91	12.520.523,39	10.924.880,88	18.885.148,72	21.304.828,70	19.451.963,72	18.483.323,13	23.476.255,94	21.296.198,00	16.651.222,73	15.455.470,86	11.576.067,02	14.790.624,62	20.184.354,47	17.224.577,47
21	14.723,79	126.957,00	124.262,50	197.631,03	250.408,64	90.838,75	129.565,50	219.850,24	176.841,09	291.206,00	126.340,40	116.232,54	1.230.195,05	148.276,82	126.439,11	219.954,67
22	15.741.603,89	19.169.756,16	23.035.855,56	23.070.691,61	27.392.508,22	28.477.508,94	32.120.936,32	36.163.684,56	27.594.963,53	28.320.138,00	23.665.806,09	18.442.409,32	26.724.930,28	26.099.782,05	34.915.273,68	46.714.665,20
23	16.752.896,01	20.860.951,79	23.806.111,05	14.238.735,24	20.545.743,77	22.720.053,80	27.611.650,82	32.291.655,24	16.009.126,73	19.696.294,00	14.351.123,55	1.906.572,23	10.902.836,68	33.844.145,75	30.050.171,61	39.573.188,95
24	6.822.791,83	6.174.458,18	9.560.036,69	10.863.085,18	13.463.319,69	8.252.882,01	9.961.184,36	10.592.315,04	5.566.152,44	14.307.618,00	590.848,23	8.671.746,66	7.449.744,66	18.334.676,49	11.220.377,11	10.583.295,56
25	9.451.867,81	10.121.705,43	8.192.156,20	8.837.341,29	15.999.905,80	11.928.248,60	11.273.690,87	15.724.098,34	17.573.443,34	8.193.232,00	8.184.179,20	173.497,28	3.474.193,68	673.556,82	1.586.649,59	2.325.099,36
26	281.162,08	448.654,66	613.244,16	1.135.410,18	1.003.063,37	1.008.707,92	1.218.662,27	2.316.865,25	3.535.522,56	1.762.909,00	1.528.325,76	1.115.224,95	638.492,87	1.909.490,04	2.527.337,95	2.077.269,30
27	3.114.777,44	3.261.434,97	2.369.645,53	3.114.959,69	3.305.595,55	3.231.804,38	4.097.489,36	7.119.172,49	6.319.788,88	3.318.491,00	2.137.021,27	915.885,24	1.927.718,55	718.998,07	1.018.810,78	2.053.012,21
28	6.271.222,28	6.192.196,98	6.593.983,46	9.136.787,61	11.303.443,17	10.988.355,21	14.658.226,57	19.499.236,50	15.899.540,80	9.745.411,00	2.205.711,94	2.595.770,26	2.440.115,41	2.580.412,50	8.572.570,64	1.201.053,12
29	560.839,30	739.508,53	430.510,81	327.330,99	23.608,41	233.059,90	804.804,63	141.378,98	243.877,90	1.156,00	1.947.336,85	1.239.598,44	199.667,40	3.824,76	165.212,53	522.539,40
30	353.665,14	30.356,89	105.200,39	103.848,68	36.296,15	84.301,70	618,63	13.941,34	12.492,83	67.839,00	16.824,23	488.918,05	17.687,22	362.701,93	100.929,86	352.645,85
31	3.378.866,73	3.631.959,84	838.303,57	1.113.963,60	5.352.917,51	1.910.117,90	3.513.751,77	4.488.264,74	3.513.593,92	2.237.307,00	4.028.881,18	4.397.341,09	2.879.794,22	1.168.287,66	1.991.648,00	2.180.640,51
32	823.437,68	911.306,85	1.618.124,94	2.379.649,78	3.296.333,20	1.758.461,50	1.643.203,56	2.202.371,92	2.204.575,01	2.908.139,00	3.266.248,16	658.143,60	351.624,87	30.949,58	1.095.293,43	1.276.859,16
33	68.450,71	75.550,68	67.071,32	4.225,25	101.622,65	46.122,04	178.559,26	180.407,33	168.497,06	229.060,00	472.877,54	965.360,67	882.450,27	985.349,67	1.156.841,01	1.263.853,74
ΣΥΝΟΛΟ	145.063.508,23	177.742.075,67	189.179.954,97	180.061.157,28	210.583.868,22	197.139.997,49	186.608.526,53	219.062.262,97	167.720.309,23	107.142.414,00	40.743.179,24	-	74.553.551,24	44.952.227,21	46.230.895,51	79.268.725,08

24.7. Καθαρά Αποτελέσματα. Ενοποιημένο Μέγεθος 747 επιχειρήσεων. Σε σταθερές τιμές 2009

Κλάδος	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015						
10	16.914.455,52	33.650.853,48	38.516.471,21	42.807.563,10	39.342.634,88	29.541.129,12	10.342.097,68	31.330.020,69	42.433.154,45	-	12.255.363,00	-	22.739.233,38	40.486.875,06	-	19.699.639,47	-	14.336.937,90	-	36.625.166,61	-	37.232.892,50
11	7.821.513,34	9.493.603,44	10.544.101,89	11.234.091,66	11.286.409,43	15.432.456,66	11.876.794,19	13.254.813,73	12.419.277,56	18.029.763,00	9.672.108,79	3.766.658,59	4.180.432,85	6.617.508,62	5.730.012,23	9.494.515,38						
12	6.279.038,93	6.932.800,46	4.840.702,69	848.783,84	2.205.375,47	314.470,54	3.172.950,07	2.215.531,57	904.118,50	6.273.459,00	16.543.082,49	14.571.445,05	27.115.351,74	14.359.167,24	1.553.449,44	1.298.735,71						
13	6.357.306,00	9.564.133,45	7.475.894,36	1.988.179,46	9.916.698,64	7.978.592,36	1.419.913,68	9.049.221,58	20.837.245,92	17.398.342,00	17.322.392,10	24.041.382,63	25.436.410,78	16.118.913,67	7.296.714,03	18.312.100,90						
14	4.564.867,33	4.731.090,65	4.351.330,65	8.234.883,30	5.985.077,19	6.828.991,78	7.287.643,16	7.585.049,03	5.293.287,31	1.865.156,00	1.443.130,23	3.109.535,31	15.187,62	3.977.318,80	6.546.183,67	-	-	-	-	-	-	3.126.133,13
15	155.834,06	204.981,28	380.243,57	372.828,56	298.105,19	256.481,41	235.384,13	300.245,35	221.697,30	98.498,00	137.584,48	249.521,69	998.581,92	37.238,95	335.568,79	21.106,24						
16	2.945.950,92	3.596.252,48	110.564,45	750.275,64	1.389.867,07	1.276.525,75	2.530.484,69	3.020.394,36	184.232,65	2.596.712,00	10.461.142,05	13.872.253,69	16.406.897,71	20.531.721,36	15.463.641,95	17.089.094,21						
17	3.289.467,03	50.197,26	5.885.830,46	4.416.879,59	3.290.277,09	136.780,32	102.050,59	680.490,23	2.392.385,37	871.721,00	1.284.512,05	15.891.369,94	10.688.958,00	8.092.992,89	2.558.883,30	1.792.135,58						
18	443.940,32	860.997,82	676.443,29	628.956,60	788.006,96	976.513,18	1.412.119,44	1.603.904,68	1.590.372,32	1.810.385,00	1.064.220,02	1.232.589,26	1.869.130,51	894.442,14	1.217.041,98	2.260.626,23						
19	110.230,75	102.609,44	71.859,52	248.095,95	316.471,12	168.550,69	20.068,26	256.768,79	21.915,80	291.419,00	252.629,49	599.871,53	627.358,87	838.574,46	665.205,65	388.126,12						
20	7.965.005,12	9.313.828,64	8.538.355,08	6.892.749,28	14.370.096,93	14.793.274,47	13.637.828,56	13.956.891,41	19.564.891,35	17.352.697,00	11.413.293,00	11.656.814,35	8.263.358,08	9.243.421,14	13.293.539,81	10.424.948,08						
21	8.834,28	116.817,20	96.119,65	134.938,97	162.765,35	61.770,03	91.991,11	164.887,44	132.631,07	218.404,00	138.537,37	116.232,54	1.230.195,05	148.276,82	126.438,04	219.953,61						
22	12.962.919,05	16.353.135,33	19.532.012,89	18.369.351,56	19.085.779,68	20.884.252,91	27.113.479,22	30.745.974,81	22.522.552,46	21.785.032,00	15.463.749,24	13.139.306,17	19.946.665,36	15.887.462,64	28.773.857,54	20.208.669,23						
23	12.030.148,79	15.841.262,82	18.059.765,40	9.729.525,59	15.617.854,50	17.204.512,20	20.165.549,85	25.407.913,58	10.646.777,12	13.815.886,00	7.081.514,86	3.661.666,93	3.281.693,42	22.151.689,24	16.352.308,84	-						
24	5.531.924,55	5.656.902,25	8.146.515,18	9.317.671,08	12.286.873,13	5.979.372,49	7.604.188,16	8.105.308,73	6.688.250,23	14.616.721,00	2.996.738,93	10.264.239,80	8.656.354,92	20.936.979,92	11.531.103,51	13.894.227,03						
25	7.349.685,13	7.382.773,59	6.187.489,00	6.313.127,28	13.233.318,41	8.147.931,93	7.704.341,36	11.060.161,92	13.157.300,93	4.773.515,00	4.130.895,71	2.198.967,01	4.443.475,54	1.512.446,84	269.548,64	4.805.234,96						
26	196.370,42	353.697,36	525.295,73	991.365,83	798.976,82	818.087,45	985.517,58	1.873.600,70	2.794.684,25	1.397.860,00	1.194.433,76	837.005,43	443.590,75	1.447.251,74	1.747.689,15	1.307.188,97						
27	2.445.774,40	2.566.526,25	1.398.828,88	2.234.745,12	2.490.028,47	2.452.782,86	2.991.981,74	5.358.276,92	4.364.330,38	2.271.834,00	1.629.747,61	997.490,60	2.113.923,68	420.845,97	671.128,99	1.541.928,14						
28	4.907.756,69	4.651.755,71	5.138.483,36	6.865.559,74	8.694.164,69	7.496.528,85	11.857.881,14	15.505.994,56	12.686.007,92	6.675.852,00	409.092,68	2.796.833,60	2.856.858,48	918.732,39	7.421.554,18	1.188.942,51						
29	465.819,99	599.676,31	265.466,76	483.091,84	112.953,17	305.512,37	634.069,11	175.260,91	171.431,55	43.775,00	1.972.527,65	1.242.296,95	21.252,13	181.992,42	274.663,37	676.334,72						
30	353.665,14	30.356,89	68.292,66	103.848,68	36.296,15	84.301,70	618,63	13.941,34	12.492,83	67.839,00	16.824,23	488.918,05	17.687,22	362.701,93	100.069,71	351.801,68						
31	2.292.500,28	2.441.710,69	571.157,85	778.682,69	3.603.194,27	1.740.370,04	3.050.479,04	3.404.983,10	2.356.857,28	1.407.212,00	4.229.424,34	4.086.703,83	3.352.485,15	1.571.356,91	2.254.561,33	2.640.206,23						
32	665.721,85	674.613,48	1.067.116,10	1.619.701,09	2.373.963,98	1.219.585,47	1.158.892,67	1.626.402,83	1.614.585,32	2.429.559,00	2.612.339,67	868.741,51	122.425,68	286.321,98	542.939,50	748.366,29						
33	49.412,22	48.426,28	29.924,66	3.759,04	74.317,06	27.289,06	126.006,74	134.047,83	124.267,27	169.592,00	351.687,97	758.186,21	696.401,10	718.511,67	854.683,91	873.993,92						
ΣΥΝΟΛΟ	106.108.142,09	135.013.783,69	142.478.265,28	133.691.064,47	162.417.313,84	142.106.832,38	129.135.056,86	157.909.269,26	134.498.782,27	52.951.328,00	12.251.836,65	106.954.042,65	83.544.324,05	36.176.797,30	8.786.111,68	15.510.100,89						

24.7. ΕΒΙΤΔΑ. Ενοποιημένο Μέγεθος 747 επιχειρήσεων. Σε σταθερές τιμές 2009

Κλάδος	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
10	100.165.275,14	117.670.591,95	138.766.601,39	140.581.190,89	139.324.668,97	139.330.588,65	131.928.111,45	167.937.905,91	185.601.119,20	137.594.300,00	145.425.695,63	142.961.183,57	175.407.471,91	174.849.018,33	136.110.721,46	151.303.716,81
11	22.389.624,48	25.263.358,52	30.566.184,16	31.491.786,27	33.024.846,62	38.602.902,75	39.971.297,36	51.705.113,04	48.612.362,47	52.812.343,00	49.430.576,57	46.109.214,11	43.233.323,34	40.690.103,26	41.090.426,89	43.979.766,83
12	25.417.731,52	26.063.168,95	15.130.764,07	12.002.253,56	8.393.036,18	12.886.145,90	6.508.870,93	9.437.155,25	16.500.302,14	24.722.025,00	3.825.161,03	5.804.033,55	2.264.064,65	7.223.895,39	13.645.029,46	11.857.323,61
13	27.427.550,09	37.376.864,03	38.051.656,54	30.220.531,54	35.832.255,62	32.353.746,95	26.635.290,12	18.198.255,20	8.985.720,14	5.226.585,00	9.695.074,44	5.733.078,29	4.242.224,47	13.862.105,62	21.699.078,82	15.543.232,27
14	14.848.272,99	15.414.097,60	14.891.808,99	17.800.438,18	15.025.239,48	15.750.968,96	17.182.642,94	19.690.802,78	17.653.478,85	13.374.616,00	9.808.985,41	12.323.357,50	16.973.970,66	20.866.176,62	13.063.758,97	10.777.381,83
15	445.980,86	742.888,73	945.540,89	950.982,33	954.940,58	346.392,80	513.338,73	1.026.465,19	1.173.643,05	740.857,00	1.053.915,22	623.970,87	903.558,53	1.107.941,26	881.420,57	1.156.135,08
16	8.181.383,26	8.672.411,42	6.810.536,35	6.568.829,35	8.751.850,94	10.879.764,50	13.446.917,84	16.620.425,08	12.159.728,30	8.561.522,00	1.714.555,70	296.465,25	1.952.903,49	6.297.226,21	4.030.832,00	4.726.980,84
17	11.406.684,04	14.000.125,65	13.614.702,73	14.192.799,12	17.394.526,13	16.132.376,09	17.383.466,56	18.752.265,93	18.471.450,79	21.439.858,00	20.856.238,47	11.506.523,76	16.661.256,58	15.981.154,68	24.344.866,46	22.667.814,66
18	3.343.977,20	4.911.986,97	4.402.958,54	4.777.922,05	4.423.567,24	5.210.793,98	6.752.915,01	7.222.150,18	8.325.295,76	9.229.548,00	8.924.590,04	10.553.786,76	11.739.111,27	11.987.030,85	11.772.503,38	14.831.972,32
19	536.470,01	190.010,73	173.835,65	273.590,02	296.826,49	533.503,09	619.253,25	941.952,94	599.475,90	826.834,00	863.268,48	1.510.374,91	1.273.985,34	1.734.908,85	1.643.813,72	1.278.506,34
20	17.115.844,50	20.447.944,31	21.680.658,30	23.655.129,18	29.321.253,17	32.572.385,50	32.993.669,88	33.661.146,03	45.246.646,12	40.175.831,00	37.181.654,09	36.753.912,05	32.174.280,08	31.584.177,79	33.251.402,63	30.231.665,88
21	293.422,71	442.041,98	532.555,78	648.503,95	726.763,30	419.355,40	559.620,09	486.620,63	502.388,72	561.137,00	115.548,68	170.530,44	276.944,26	488.051,93	264.989,08	333.456,92
22	22.851.615,16	34.993.184,05	42.917.825,32	44.730.880,42	48.694.955,07	48.280.655,06	53.484.555,59	61.084.339,07	63.603.742,68	58.460.065,00	53.562.307,89	48.961.969,69	46.658.802,20	50.469.742,24	55.430.552,55	63.587.277,43
23	31.790.196,04	37.227.880,66	46.376.907,34	41.702.576,59	39.589.263,51	40.575.027,43	52.722.193,29	59.558.260,57	50.019.486,23	43.532.492,00	46.625.710,57	41.194.761,35	47.002.427,46	67.332.045,42	64.948.953,13	65.874.413,63
24	15.222.615,70	16.269.942,67	20.984.943,95	21.799.873,74	24.605.864,65	22.772.145,57	25.878.527,79	28.471.751,30	25.336.416,62	3.108.823,00	23.699.538,33	19.784.325,81	21.125.573,50	7.458.886,10	5.415.284,68	6.473.641,23
25	19.253.365,80	20.607.052,63	20.515.707,96	22.359.083,05	29.982.633,03	28.371.353,66	30.033.154,57	38.506.016,28	44.175.985,90	30.762.196,00	32.980.213,24	23.960.564,96	19.849.203,87	17.584.766,93	17.961.944,14	13.522.514,65
26	1.021.267,25	1.400.971,68	1.736.492,90	2.349.479,34	2.325.106,08	2.584.176,83	3.039.678,30	4.564.690,71	6.494.055,13	3.763.082,00	3.593.296,12	3.406.281,89	3.119.511,29	4.074.302,43	4.323.902,20	3.602.930,37
27	6.517.144,03	6.861.795,26	6.121.688,43	6.512.834,47	8.084.537,49	8.232.973,37	8.832.898,85	13.050.498,56	12.489.939,50	9.115.567,00	8.213.586,80	4.416.532,49	3.547.097,33	5.174.568,04	4.487.128,11	5.263.052,21
28	9.528.102,66	9.613.662,50	12.245.190,26	16.337.780,03	17.248.236,27	17.345.327,14	21.970.487,85	28.420.043,32	26.969.302,50	19.063.273,00	11.238.490,38	7.389.809,64	6.548.858,17	12.374.236,30	12.958.554,12	8.099.863,49
29	1.433.355,03	1.744.813,72	1.555.001,95	707.545,15	1.114.724,04	1.262.803,94	2.405.356,58	1.260.937,89	1.664.854,04	1.469.308,00	354.744,54	171.030,32	44.332,83	755.479,68	726.119,65	320.974,88
30	1.383.752,29	281.093,90	1.217.261,80	287.161,31	67.031,43	224.867,37	119.278,29	159.080,76	281.987,74	334.492,00	120.230,40	176.947,77	400.210,10	555.581,06	12.222,53	244.355,26
31	4.955.521,50	5.480.982,83	3.770.096,67	3.262.211,34	9.371.561,02	4.942.737,62	8.031.696,31	10.510.791,98	11.065.358,97	9.536.943,00	3.758.745,77	721.842,98	5.768.558,89	7.105.254,79	4.688.988,91	4.002.817,82
32	2.003.296,25	1.675.229,38	3.071.188,02	3.557.055,92	4.992.093,25	4.069.997,91	4.065.711,32	4.510.528,58	4.393.046,88	4.711.280,00	3.738.179,10	1.813.500,94	2.058.250,38	2.414.936,76	2.498.464,34	2.750.758,13
33	166.150,92	175.979,60	187.610,65	112.819,90	108.505,35	174.473,97	293.814,12	254.619,15	281.106,40	349.976,00	648.693,78	1.226.137,31	1.147.467,60	1.155.256,26	1.329.181,74	1.457.362,82
ΣΥΝΟΛΟ	347.698.599,41	407.528.079,70	446.267.718,65	446.883.257,70	479.654.285,93	483.405.729,71	505.134.190,45	595.713.654,80	610.606.894,04	499.472.953,00	476.479.050,79	426.977.205,69	459.578.495,35	489.421.232,27	468.494.030,46	473.945.243,10

